ekimler

Marksist-Leninist Teorik Siyasal Dergi

Geçmişi Aşamayan
Geleceği Kazanamaz

Tek Ülkede Sosyalizm

Sosyalizmden
Restorasyona

Ekim Devrimi Üzerine

İllegalite-Legalite
ve Solda Tasfiyecilik

Avrupa'da
Güçlenen Faşizm

Kadın Sorunu,
Feminizm, Sosyalizm

Sosyalizmin Canlılığı

2

ŞUBAT '94

ekimler

MARKSİST- LENİNİST TEORİK SİYASİ DERGİ

ekimler
Şubat 1994
Birinci Baskı
Sahibi ve Yazıişleri Müdürü:
Seyit Nusret Öztürk

Kapak: EKSEN Yayıncılık
Baskı: YÖN Matbaacılık Ltd. Şti.

EKSEN Yayıncılık
EKSEN Basım Yayın Ltd. Şti.
Guraba Hüseyinağa Mah.
Şekerci Sk., Emel Apt.
No: 25/2 Aksaray / İstanbul
Tel - Fax: 525 59 61

İÇİNDEKİLER

5 Kesinti, Yeniden Çıkış ve Sunuş

11 Geçmişi Aşamayan Gelecceği Kazanamaz **(H. Fırat)**

15 Tek Ülkede Sosyalizm/I. Bölüm **(H. Fırat)**
17 Sunuş Yerine
21 Giriş
30 I- 20. Yüzyıl: Tek Ülkede Sosyalizm Çağı
50 II- Rus Devriminin Sorunları Üzerinden Teorik Miras
76 III- Tarih İçinde Tek Ülkede Sosyalizm

87 Sosyalizmden Restorasyona **(H. Fırat)**

100 Ekim Devrimi Üzerine **(V. İ. Lenin)**

109 İllegalite-Legalite Sorunu ve Solda Tasfiyecilik **(Ergun Eralp)**
110 I- İllegalite-Legalite Sorunu ve Tasfiyecilik
119 II- Legal Parti İçin "Teorik" Gerekçe Arayışları
130 III- Sol Hareket ve Tasfiyecilik
139 A- Devrimci Yol
141 B- Kurtuluş
144 C- TDKP
149 Sonuç Yerine

154 Emperyalist Metropollerde Güçlenen Faşizm **(İlhan Gökdemir)**

207 Kadın Sorunu, Feminizm, Sosyalizm **(Pınar Çağla)**

218 Sosyalizmin Canlılığı ve Sovyetler Birliği'nin Çöküşü **(Shigeru Kurasaki)**

235 Yayın Dünyasından

Kesinti, yeniden çıkış ve sunuş

Marksist-leninist bir devrimci parti ya da hareket için teorik çalışma ve ideolojik mücadelenin taşıdığı büyük önem hiçbir özel açıklama gerektirmez. Marksizmin klasikleri teorik mücadeleyi proletaryanın devrimci sınıf mücadelesinin üç temel biçiminden biri olarak tanımlamışlardır ve Lenin, *"Devrimci teori olmadan, devrimci hareket olamaz"* sözüyle, bu büyük önemi en veciz şekilde dile getirmiştir.

Kuşkusuz bu kadarı sorunun genel planda taşıdığı önem üzerinedir. Oysa komünistler bunu; ilkin, dünyada ve Türkiye'de geride bıraktığımız tarihsel dönemin bugüne bıraktığı sorunlar, dolayısıyla bugün teorik gelişmenin taşıdığı özel anlam; ve ikinci olarak, Türkiyeli komünistlerin parti inşa görevi, bu görevin temel bir boyutu olarak ideolojik şekillenme sorunu ile ilişkilendirmişlerdir. Bu iki alandaki teorik sorunların kapsamı ve birbirleriyle olan kopmaz bağı konusundaki açıklık ile görevlerin bu çerçevede tanımlanması ve bunun somut pratik bir çabaya dönüştürülmesi, komünistler için önemli bir üstünlüktü.

Ekimler'in yayın hayatına başlaması, bu çerçevede güçlü bir iddianın ifadesiydi. Komünistler bunu böyle görüyor, tüm açıklığıyla da dile getiriyorlardı. Ne var ki, ilk sayısının ardından ***Ekimler***'in yayını durdu ve araya uzun bir kesinti girdi.

Kesintinin nedenleri üzerinde durmayacağız. Zira bu duruma yolaçan nedenler teorik yayının kendi özel alanında değil, fakat hareketin genelinde yaşanmıştır. Buna ilişkin sorunlar, süreçler ve gelinen aşamanın sonuçları, artık tümü ile devrimci kamuoyunun bilgisi dahilindedir.

Bugün için önemli olan, komünistlerin tasfiyeci tahribatı bütün alanlarda geride bırakmakla kalmayarak, hareketin hiçbir dönemiyle kıyaslanamaz bir gelişme düzeyine ve dinamizmine kavuşmuş olmalarıdır.

Ekimler'in yeniden yayın hayatına başlaması, bu başarının yalnızca en son göstergesi değil, fakat aynı zamanda eksik kalan halkanın da tamamlanmasıdır. Bugün komünistlerin önünde "dönemeç" olarak tanımlanan kritik bir yıl uzanmaktadır. Hedef, "öncü" vasıfları geliştirmek ve çoğaltmak, böylece partiye yakınlaşmaktır. Teorik gelişme ve ideolojik mücadele de bizim için asıl anlamını burada bulmaktadır. ***Ekimler*** bunun bir aracı, somut taşıyıcısı olacaktır.

Ekimler'in ilk sayısının gördüğü yaygın ilgi bizim ön tahminlerimizi aştı. Bugünün Türkiyesi'nde teorik bir dergi için önemli bir sayı olan 3.500 baskının büyük bir bölümü hızla tükendi ve bugün ise tümü bitmiş bulunmaktadır. Kesinti dönemi boyunca, bir çok alandan okurların, sürekli olarak ve uzayan kesintiye rağmen, ***Ekimler***'i ısrarla tekrar tekrar sormaları, bu ilginin bir öteki somut göstergesiydi.

Ciddiyetsiz bir iki sataşma dışında, devrimci yayınlarda bir tartışmaya yolaçmadığını biliyoruz. Buna şaşırmıyoruz. Tartışabilmek için aynı konularda

kendi platformundan açık ve iddialı olabilmek gerekir. Solda ise teorik iddia değil, teorik kargaşa ile elele giden bir teorik ilgisizlik hakim durumdur. Bizim için önemli olan devrimci tabandan gösterilen ilgidir ve az yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bunun düzeyi bizim en iyimser tahminlerimizi bile çok çok aşmıştır.

* * *

Ekimler'in elinizdeki yeni sayısı da ilk sayısı gibi oldukça hacimli ve önemli bir konu çeşitliliğine sahip olarak çıkıyor.

H. Fırat'ın bu sayıda üç yazısı var. Bunlardan temel olanı, *"Tek Ülkede Sosyalizm"* üzerine incelemenin ilk bölümüdür. Daha eski tarihlerde kaleme alınan diğer iki yazı ise bu temel incelemeyi tamamlamaktadır.

Bunlardan ilk sırada yayınladığımız *"Geçmişi Aşamayan Geleceği Kazanamaz"* başlıklı yazı, Türkiye sol hareketinin sosyalizmin ve dünya komünist hareketinin tarihsel deneyimlerine ilişkin olarak zaman içinde değişen ve kendi içinde farklılaşan tutumunu, son yirmi yıllık dönem üzerinden özetliyor. Yazının ana mesajı başlığından zaten yansımaktadır. Bu aynı zamanda bir çağrıdır ve yazı, geçmişi anlama ve aşma yeteneği gösteremeyenlerin geleceği kazanma şansını peşinen kaybetmiş olacakları saptamasıyla noktalanıyor. Bu saptamanın kendisi olumlu anlamda bir sonraki uzun incelemenin asıl amacına da işaret etmiş oluyor.

H. Fırat'ın ikinci yazısı, zor olduğu kadar geride kalan dönemde ayrıca zora sokulmuş bir konu üzerine: Tek Ülkede Sosyalizm. Bunun gerçekten güç ve kaygan zeminlere düşmeye fazlasıyla müsait bir konu olduğuna kuşku yok. Bu sorun genellikle Stalin'in 1920'lerde ortaya koyduğu bakışaçısı üzerinden savunulmuş, bu bakışa inancını kaybedenler ise basitçe çoğu kere Stalin'i Trotski'yle değiştirmişler, aynı konuda Trotski'nin 1920'lerdeki argümanlarını tekrarlamakla yetinmişlerdir. Bu nedenle de tarihin ışığında ve verimli bir biçimde tartışılabilecek bu önemli sorunda, 1920'lerin bilincini bir santim aşabilecek bir ilerleme sağlanamamıştır.

H. Fırat, sorunu, teorinin temel gerçekleri ile tarihin sonraki seyri ışığında ele almak iddiasında ve çabasındadır. Konunun inceleme planı da yine alışılmış, neredeyse kalıplaşmış olandan tümüyle farklıdır. Amaç, kapsam ve yöntem üzerine bir giriş'in ardından, yazı, 20. yüzyıl sosyalizmi üzerine genel bazı gözlemler ve irdelemelerle başlamaktadır konuya. Yaygın kanı yalnızca iki savaş arası dönemin bir "tek ülkede sosyalizm çağı" olduğudur. **H. Fırat** ise, bütün bir 20. yüzyılın böyle nitelenmesi gerektiği görüşündedir. Sovyetler Birliği'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında yalnızlıktan kurtulmasının "tek ülkede sosyalizm"in sonu olmak bir yana, tersine, "tam da bu yalnızlıktan kurtulmak ölçüsünde ve sayesinde", buna ilişkin anlayış ve uygulamanın katı bir gerçeklik olarak belirdiğini vurgulamaktadır.

Aynı şekilde, tek ülkede sosyalizm sorunu genellikle Marks-Engels ile Lenin'in devrim sorununa genel teorik bakışı üzerinden tartışılır. **H. Fırat** ise aynı tartışmayı, "Rus Devriminin Sorunları Üzerinden Teorik Miras"tan giderek

yürütüyor ve bunun sonraki sorunları ve tartışmayı anlamak için daha büyük açıklıklar ve daha verimli sonuçlar yarattığım savunuyor. Bu yazısının ikinci ara bölümü oluyor. Bu bölüm, Rus devriminin sorunları üzerinden, kesintisiz devrim sorununun irdelenmesi bakımından da dikkate değer bir muhtevaya sahiptir.

Yazının üçüncü ve son ara bölümü ise, tek ülkede sosyalizm sorununun tarih içinde ortaya çıkış sürecinin, demek oluyor ki Ekim Devrimi'nin ilk dört yılının konu yönünden özet bir değerlendirmesini kapsıyor. 1921 dönemecinde, yani tek ülkede sosyalizmin bir nesnel zorunluluk olarak tarih sahnesinde kendini ortaya koyduğu noktada, *"Tek Ülkede Sosyalizm"* incelemesinin bu sayıda yayınlanan I. Bölüm'ü de bitiyor.

Gelecek sayıda yayınlanacak İkinci Bölüm'de, bir tarihsel olgu olarak ortaya çıkan bu soruna Lenin'in yaklaşımları, '20'lerin ünlü tartışma ve çatışmasının tarihsel ortamı ve teorik içeriği, tek ülkede sosyalizm sorunu ve Komintern, ve nihayet, sorunun genel teorik konuluşu ile incelemeden çıkan genel tarihsel sonuçlar yer alacaktır.

Belirtmeye gerek yok ki, **H. Fırat**'ın bu incelemesi, sosyalizmin tarihsel deneyimi üzerine ***Ekimler***'in 1. sayısında yer alan yazıları ile bir bütünlük oluşturmaktadır. "Sunuş" olarak konulan parçalara bakıldığında, bu sayıda incelenen konunun temel fikirlerinin önemli ölçüde önceki yazılarda zaten formüle edilmiş olduğu görülecektir.

H. Fırat imzalı son yazı, *"Sosyalizmden Restorasyona"* başlığı taşıyor ve *"Tek Ülkede Sosyalizm"* yazısına bir "Ek" olarak yayınlanıyor. 1991 Şubatı'nda Arnavutluk'ta yaşanan olayların hemen ardından kaleme alınmış olan bu yazı, belli noktalarda 20. yüzyıl sosyalizminin bazı önemli sorunlarına değinmektedir. Yazı bu açıdan tek ülkede sosyalizm konusunu bütünlemektedir.

Yazıyı yayınlamamızın özel bir nedeni daha var. Bilindiği gibi Türkiye devrimci hareketi bünyesinde çöküş öncesine kadar AEP yanlısı güçlü bir kanat mevcuttu. Bu kanadı oluşturan gruplar yıllarca abartılı bir Arnavutluk savunuculuğunda birbiriyle yarıştılar. Bu küçük ülkeyi sosyalizmin ideal bir örneği olarak sundular ve bu propagandadan politik güç almaya çalıştılar. Fakat ne tuhaftır ki, bu ülkedeki rejim kolayca, büyük bir gümbürtüyle ve kuşkusuz utanç verici bir biçimde çökünce, bu gruplar soruna ilişkin bir kaç baştan savma yazıda ilkel bir "Ramiz Alia haini" sövüp-sayması dışında bir şey yapmadılar. Sorunu anlamak için hiçbir çaba harcamadılar. 20 yıllık şekillenmeleriyle kopmaz bir biçimde bağlı olan AEP ve Arnavutluk sorununu, neredeyse bir kaç ay içinde gündemlerinin dışına itiverdiler. Arada, daha çok da yıldönümlerinde, Enver Hoca'yı hatırlamak dışında bu "Arnavutlukçu" gruplar için "Arnavutluk" diye bir sorun kalmamıştı artık!

Yazıyı yayınlamakla bu ciddiyetsizliğe ve politik sorumluluk anlayışına da bu vesileyle işaret etmiş oluyoruz.

Bu yazıları Lenin'den *"Ekim Devrimi Üzerine"* başlıklı bir çeviri izliyor. Ekim Devrimi'nin dördüncü yıldönümü vesilesiyle kaleme alınmış bu yazıda,

Lenin, Ekim Devrimi'nin tarih içindeki yeri ve özellikle demokratik devrim ile sosyalist devrim ilişkisi bağlamında pratik olarak gösterdikleri üzerinde duruyor.

Bu yazıyı, yalnızca devrim teorisini Ekim Devrimi deneyimi ışığında irdeleyen yönüyle değil, Rusya'da yalnız kalan devrimin ortaya çıkardığı sorunlara yaklaşımıyla da önemli buluyoruz. Bu açıdan tek ülkede sosyalizm sorunuyla bağlantıları içinde de okunabilir. Orijinal başlığı *"Ekim Devriminin Dördüncü Yılı"* olan yazıya *"Ekim Devrimi Üzerine"* başlığını biz koyduk.

Ergun Eralp'in *"İllegalite-Legalite Sorunu ve Solda Tasfiyecilik"* başlıklı yazısı, bu sayımızın ikinci temel konusunu oluşturuyor. ***Ekimler***'in gerçekleşmeyen yayın planı çerçevesinde, 1992 Ekimi'nde kesin biçimini almış olan bu yazı, bir yılı aşkın bir süre sonra, fakat bu ilk biçimiyle yayınlanıyor. Bunun yazının değerini herhangi bir biçimde azaltması bir yana, tersine ona ek bir değer ve özel bir önem kazandırdığı inancındayız. Zira aradan geçen bu nispeten kısa zaman dilimi, yazının temel fikirlerinin taşıdığı büyük önemi göstermekle kalmamış, sol harekete ilişkin tahminlerini de pratik olarak doğrulamıştır.

Üç bölümden oluşan bu nispeten uzun inceleme, illegalite/legalite sorununun teorik ele alınışıyla başlıyor. **Ergun Eralp**, illegalite kavramının örgütsel sorun ve alanla sınırlandırılmasını, böylece daraltılıp çarpıtılmasını sergileyerek, bu kavramın, *"programatik hedefler açısından ve doğal olarak bu hedeflere ulaşmayı temel alan bir politik faaliyet tarzı olarak"*, taşıdığı asıl anlama işaret ediyor. Ve örgütsel gizlilik sorununun, burada yalnızca zorunlu ve bütünleyici bir yan sonuç olduğunu gösteriyor. Bu kavrayış temelinde illegalite ile legalite ilişkisini, ilkinin temel ve stratejik önemini, ikincisinin ise ancak bu çerçevede elde alınabilecek olan işlevini inceliyor. Sorunu bu çerçevede kavramak kaydıyla, illegalite ile legalitenin birbirlerini organik olarak tamamlaması gerektiğine, proletaryanın devrimci hareketi için bu iki faaliyet tarzının kopmaz bir bütünlük oluşturduğuna işaret ediyor.

Yazının ikinci ara bölümü, "Legal Parti İçin 'Teorik' Gerekçe Arayışları" başlığı taşıyor. Bu bölüm, somut olarak, 12 Eylül'den beri kesintisiz bir tasfiye süreci içinde olan sol hareketin "legal parti" tartışmaları üzerinden ulaştığı yeni aşamayı ele alıyor. Legalizm bugüne kadar Türkiye sol hareketinin yaşadığı tasfiye sürecinin temel bir boyutu olageldi. Fakat bir iki yıl öncesine kadar devrimci gruplar açısından bu bir "yasal parti" savunuculuğuna varmış değildi. "Yasal parti" düne kadar ve devrimci hareketin genelinde, revizyonist-reformist ideolojik platformun bir göstergesi sayılırdı. Oysa özellikle 20 Ekim erken genel seçimlerinin ardından dünün devrimci gruplarında moda bir eğilim halini aldı. Bu, sözkonusu gruplarda ideolojik dağılmanın artık çürüme halini aldığına bir kanıttır.

Hızla liberalleşen, fakat buna rağmen hala marksist-leninist olmak iddiası taşıyan bu gruplar, tam da bu nedenle yeni yönelimlerine tarihten ve teoriden dayanak bulma çabasını da ihmal etmediler. **Ergun Eralp**, bu çabaların içyüzünü ve dayanaktan yoksun olduğunu sergiliyor. Bu sergilemeyi, genel marksist-

leninist teorik bakışaçısı kadar yaşanmış tarihsel deneyimin gösterdiği sonuçlardan hareketle de yapıyor. Tam bu noktada yazarın dikkate değer bir gözlemi var. **Ergun Eralp**, "dogmalar"a ve "şablonlar"a pek karşı olan bu yeni dönem liberallerinin, iş tasfiyeci bir fikre sözde tarihsel bir dayanak bulmaya gelince, nasıl da koşulların farklılığı kadar tarihsel deneyimlerin sonuçlarını da gözden kaçırdıklarına, "Komintern partileri de legaldi" argümanına sıkı sıkıya sarıldıklarına işaret ediyor.

Ergun Eralp'in yazısının üçüncü ve son ara bölümü ise, "Sol Hareket ve Tasfiyecilik" başlığını taşıyor. Bu bölüm Türkiye sol hareketindeki tasfiyeci çürümenin geçmişteki köklerini ve teorik-programatik temellerini inceliyor. Sol hareketin geneline ve bu arada geleneksel reformist kanadına ilişkin değerlendirmelerin ardından, dünün devrimci gruplarında bugün yaşanan tasfiyeci dağılmayı dünün üç büyük devrimci hareketi üzerinden ele alıyor. Bunlardan Devrimci Yol ile Kurtuluş çoktandır solun reformist kanadının yeni temsilcileri durumundadırlar. Örgütsel bakımdan her zaman gevşek olmuş bu iki "hareket", bugün artık her türlü örgütsel varoluştan kendilerini kurtarmış, amorf ve pelteleşmiş yapılara dönüşmüşlerdir. Üçüncü grubu oluşturan TDKP ise, reformcuşaşma ve tasfiyecilik sürecini ötekilere göre daha ağır ve daha "incelikli", fakat şaşmaz bir biçimde aynı doğrultuda yaşıyor. Yazının yazıldığı dönemde yasal parti için "olabilir" diyen, tabandan gelen baskı karşısında bir süre için ricat eden bu "parti", bugün artık legal parti "olmak zorunda" diyor. (İlginçtir, ilk basımı piyasadan çekilen "TDKP Röportajı"nın yeni basımında en önemli rötuşlarından biri tam da bu soruna ilişkindir). Bu onun tasfiyecilik sürecinin hızı ve bugünkü düzeyi konusunda bir fikir verebilir.

Ortalığı tasfiyeci bir çamurun sardığı, dünün devrimcilerinin "dürüst ve namuslu sendikacılar"dan "yasal işçi sınıfı partisi" beklediği ve çoktan liberalleşmiş olanların ise artık varacakları en doğal yere, 30 yıllık reformizmin bugüne kalan temsilcisi olan Sadun Aren'in SBP'sine toplandıkları bir dönemde, düne kadar illegaliteyi fetiş haline getiren bazı devrimci grupların bugün boylu boyunca legalizme gömüldükleri bir sırada, **Ergun Eralp**'in yazısı, gündemin tam ortasına oturuyor. Bu yazı, tasfiyeci çürümenin tarihsel ve teorik kaynakları ile ihtilalci bir sınıf partisi yaratma devrimci görevinin teorik-örgütsel perspektiflerini birarada veriyor.

İlhan Gökdemir'in yazısı, başlığından anlaşılacağı gibi, Avrupa'da son yıllarda önemli bir güç kazanan neo-faşist hareketi inceliyor. Hayli hacimli olan yazısında **İlhan Gökdemir**, önce dünya kapitalizminin krizi ile faşist hareketin güçlenmesi arasındaki organik bağa işaret ediyor. Faşist gelişmeyi olanaklı kılan tarihsel-toplumsal ortamı bazı klasik göstergeler açısından irdeliyor. Tekelci burjuvazinin, kapitalist düzenin yaşadığı bunalım ve bunalımın yarattığı sorunlardan hareketle faşist harekete nasıl bizzat kol-kanat gerdiğini, onu özel olarak hazırladığını, el altından desteklediğini ortaya koyuyor.

İlhan Gökdemir, bunun daha iyi anlaşılabilmesi için de, Avrupa'nın belli başlı kapitalist ülkelerindeki faşist akımları tarihsel geçmişleri ve gelişmeleri

içinde sunuyor. Yer yer fazla ayrıntılı olan bu somut inceleme, tekelci burjuvazinin, faşist hareketle bağını hiçbir zaman koparmadığını, bazı ülkelerde savaşın hemen ardından faşist kadrolardan yeni koşullara uygun bir biçimde ve bizzat devlet bünyesinde nasıl yararlanıldığını gösteriyor. Bugünün bunalım döneminde ve özellikle sürekli güçlenen işsizlik koşullarında ise, faşist hareketin göçmen işçileri hedefleyen yabancı düşmanlığı üzerinden nasıl harekete geçtiğine işaret ediyor. **İlhan Gökdemir**'in incelemesi, Avrupa'da bugün için devrimci alternatifin zayıflığı koşullarında, faşist hareketin kitlelerin hoşnutsuzluğunu istismar etmesinin kolaylaştığı ve anti-faşist mücadelenin ise güçsüz kaldığı tespitleriyle bitiyor.

Bu inceleme, öteki yararları yanında, Avrupa'daki faşist hareket hakkında tarihsel ve güncel bilgi bakımından önemli bir kaynak niteliğindedir.

Pınar Çağla'nın *"Kadın Sorunu, Feminizm, Sosyalizm"* başlıklı yazısı, kadın sorununu tarihsel temelleri ve toplumsal boyutu içinde ele alıyor.

Bu marksist ele alış, burjuva demokratik bir kadın akımı olarak feminizmin kadın sorununu ele alıştaki darlığını ve onun kadını ezilen bir cins halinde tutan toplumsal düzenin sınırlarını aşamayan muhalefetini ortaya koyma, fakat aynı zamanda, bu dar perspektif içinde olsa bile, feminist akımın kadın sorununun gündeme girmesinde oynadığı tarihsel rolü yerli yerine oturtma olanağı sağlıyor. **Pınar Çağla** bunu feminist hareketin içindeki farklılaşmaya ilişkin değerlendirmelerle birleştiriyor.

"Kadın Sorunu ve Devrimci Hareket" başlıklı ara bölüm, kadın sorununu genel planda tarihsel temelleri, toplumsal boyutları ve dolayısıyla sınıfsal anlamı çerçevesinde ele alan marksist olmak iddiasındaki devrimci hareketlerin, sorunun "özgül" yönünü tek taraflı abartarak düştükleri hataları saptayıp eleştiriyor. Kadın sorununun taşıdığı "özgül" yönün kendi içinde ayrı ve bağımsız bir alan haline getirilmesi yerine, aslolan sınıfsal temelle sıkısıkıya ilişki içinde ele alınması gerektiğini belirtiyor. Bundan her sapmanın, devrimci sınıf hareketine zarar vermekle kalmayacağını, bizzat proleter ve emekçi kadının ezilen bir cins olarak çifte baskı ve sömürüye karşı mücadelesini de zayıflatacağını vurguluyor.

Pınar Çağla yazısını, tarihsel bir birikimin ürünü olan cinsiyetçi önyargıların devrimci siyasal yaşamdaki yansımalarına işaretle bitiriyor.

Bu sayımızın son yazısı bir çeviri. **Shiegeru Kurasaki**, Japonya Komünist Partisi (Sol) çizgisinde bir Modern Rusya Tarihi Profesörü. *"Sosyalizmin Canlılığı ve Sovyetler Birliği'nin Çöküşü"* başlıklı yazı, JKP (Sol)'un sosyalizmin deneyimlerine yaklaşımı konusunda belli bir fikir veriyor. Bu parti anti-revizyonist bir gelenekten geliyor. Japonya sol hareketi içinde belli bir yeri ve gücü olan JKP (Sol), yakın zamana kadar AEP çizgisinde bir partiydi ve Türkiye'den TDKP ile "kardeş parti" ilişkisi içindeydi. Metin incelendiğinde, partinin bu konumunu artık değiştirdiği, yeni değerlendirmeler ve arayışlar içinde olduğu görülmektedir. Biz yazıyı yalnızca dünya devrimci hareketi içinde değişik gelenekten gelen parti ve grupların bugünkü düşünsel konumları ve arayışları konusunda, Türkiyeli devrimcileri bilgilendirmek amacıyla yayınlıyoruz. İçeriğinin bizi hiçbir biçimde bağlamadığını belirtmek bile gereksizdir.

Haziran'da yeni bir sayıda buluşmak dileğiyle...

Ekimler

Sosyalizmin tarihsel deneyimleri

Geçmişi aşamayan geleceği kazanamaz

H. FIRAT

Sosyalizmin ve dünya komünist hareketinin tarihsel deneyimlerine ilişkin tartışmalar Türkiye solunun gündemine hayli gecikmiş olarak girdi, bu bir. Bu tartışma solun gündemine düşünülebilecek en olumsuz bir tarihsel ortamda ve bununla bağlantılı olarak son derece sağlıksız itkilerle girdi, bu iki. Sol hareket bu tartışmalara tümüyle hazırlıksız olmak bir yana, politik-örgütsel tasfiye ile birleşen bir ideolojik bunalım ve dağılma ortamında yakalandı, bu üç.

İlkinin, sosyalizmin tarihsel deneyimlerine ilişkin inceleme ve tartışmalardaki gecikmişliğin, Türkiye'ye özgü bir yanı yok. İşin esasında bu gecikmişlik dünya ölçüsünde genel bir olgudur. Zira Batı'da genellikle örgütlü politik yaşamın dışında olan ya da dışına düşen aydın çevrelerce '60'lı ve '70'li yıllarda sürdürülen ve o dönem için etkisiz kalan tartışmalar dışında tutulursa, dünya ölçüsünde sol parti ve örgütlerin sosyalizmin tarihsel deneyimlerine ilişkin yaratıcı ve eleştirel bir çabadan genel olarak uzak kaldıkları görülür.

Şüphe yok ki, özellikle 20. Kongre ile birlikte gündeme gelen köklü yön değişimleri, onu izleyen dönemde sosyalist kampın ve dünya komünist hareketinin uğradığı iç bölünmeler ve çatışmalar, bu temel üzerinde farklılaşan evrimler, bozulma ve yozlaşma süreçlerinin görmezlikten gelinemez boyutları, dikkatleri hayli erken bir tarihte sosyalizmin ve dünya komünist hareketinin geçmişine kaçınılmaz olarak yöneltmiş bulunuyordu. Ne var ki, bölünmenin kendisi uluslararası sol hareket içinde hızlı bir biçimde bir yeniden odaklaşmayla sonuçlandı

ve, bu odakların sosyalizmin tarihine ilişkin kalıplaşmış yorumları, bu odaklar etrafında saflaşan parti ve örgütlerce benimsendiği andan itibaren, her türlü yaratıcı ve ilerletici eleştirel teorik çabanın yolu da kendiliğinden kesilmiş oldu.

Gencle egemen bu davranış biçimi '80 öncesi Türkiye solunda özellikle belirgindi. Fakat genel bir eğilimi yansıtıyor olmasının ötesinde, Türkiye sol hareketinin bu davranış biçimi, kendine özgü tarihsel şekillenişi ve içinde etkinlik gösterdiği toplumsal ortamla da yakından ilişkiliydi.

'60'lardaki toplumsal hareketliliğin dolaysız bir ürünü olan Türkiye sol hareketi, '70'lerdeki yeni devrimci yükseliş içinde kendini yeniden bulunca ve hem sürüklemeye çalıştığı, hem içinde sürüklendiği mücadelenin stratejik ve taktik sorunlarına ilişkin kendine özgü bir "teorik açıklığa" da kavuşunca, bundan ötesine özel bir ilgi duymak için fazla bir neden görmedi. Kendinden fazlasıyla hoşnuttu ve devrimci yükselişin beslediği kolay devrim hayalleriyle fazlasıyla sarhoştu. Görünüşe bakılırsa geçmişten çok geleceğe bakıyor, onun sorunlarıyla ilgileniyordu.

12 Eylül'ü izleyen kolay yenilgi ve dağılma gerçek bir hayal kırıklığı oldu. Hayaller silinince gerçeklerin ezici ağırlığı solun omuzlarına çöktü. Kendinden fazlasıyla memnun oluş zıddını doğurdu; inançsızlık ve güvensizlik yaygın ve kuvvetli bir ruh haline dönüştü. İşte tam böyle bir ortamda, devrimci hareket içinde gözler gelecekten geçmişe dönmeye başladı. Hem Türkiye solunun yakın geçmişine hem uluslararası komünist hareketin uzak geçmişine, özellikle de Sovyet tarihine...

Solda kolay yenilgi, politik-örgütsel tasfiye ile birleşen bir ideolojik bunalım demekti. Kendi yakın tarihinin bile ilerletici bir değerlendirme ve eleştirisini yapacak ideolojik araçlardan yoksun olan sol hareket, Sovyet tarihine baktığı ölçüde bunun altında yalnızca ezilebilirdi. Bunu deneyenlerin istisnasız akıbeti bu oldu. Solun bazı kesimleri Trotskizmin birikmiş hazır eleştirilerini basitçe devralmayı soruna ilişkin bir kolaylık saydılar. Fakat bu kolaycı eğilim, Trotskizme bu tür geçişlerdeki evrensel eğilime uygun olarak, yalnızca liberalizme kolay ve hızlı bir geçiş işlevi görebilirdi, öyle oldu.

Bu henüz sürecin ilk evresiydi ve '80'lerin ortalarına doğru dikkatlerin içe yönelmesiyle hız kesiyordu ki, bu kez Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da yaşanmakta olan yeni süreçlerin nesnel baskısı etkisini gitgide kuvvetli bir biçimde göstermeye başladı. Bilindiği gibi, bu süreçlere Sovyet tarihine ilişkin olarak bizzat Sovyetler Birliği'nden esen güçlü bir gerici liberal ideolojik cereyan eşlik ediyordu. Bunun Türkiye soluna etkisi 12 Eylül yenilgisini izleyen yeni bir kan kaybı olarak yaşandı. Trotskizm bir süre için moda oldu ve liberal sol güç kazandı. Olaylar Doğu Avrupa'nın çöküşü ve Sovyet sisteminin dağılışına varınca, artık resmen gündeme alıp almamaktan bağımsız olarak, sosyalizmin ve dünya komünist hareketinin bütün bir tarihsel geçmişine ilişkin sorunlar tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de fiilen ve tüm ağırlığı ile solun gündemine oturdu. Solun SBKP revizyonizmine göbekten bağlı geleneksel reformist kanadı gelişmelerin altında ezildi ve hızlı bir biçimde sahneden çekildi. Devrimci demokrasinin değişik

kesimlerinden oluşan ve 12 Eylül sonrasında reformizme doğru hayli kan kaybeden geleneksel devrimci hareket ise, tam bu evrede, örgütsel toparlanış çabası ile ideolojik bunalımı içiçe yaşamaktaydı. Temel sorunlardaki zayıflığın yarattığı bunaltıcı etkiyi gündelik politikaya ilişkin etkinliklerle bir ölçüde sınırlamaya çalışıyordu. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da yaşanan olayların ezici ağırlığı altında örgütsel toparlanmaya ilişkin zaten çok cılız olan çabalar zaafa uğradı. İdeolojik belirsizlik ve bunalım ise tam bir karmaşaya dönüştü. Tam da bu dönemde geleneksel devrimci hareketi saran legalizm ve tasfiyecilik cereyanı bu açıdan kesinlikle bir rastlantı değildi.

Doğu Avrupa'daki çöküş zincirinin nihayet Arnavutluk halkasıyla kapanmasının Türkiye solu için birbiriyle bağlantılı ikili bir anlamı vardı. İlkin bu sosyalizmin tarihsel sorunlarına ilişkin olarak solun şu veya bu kesiminde uzun yıllardır gözü kapalı bir biçimde savunulagelmiş tüm eski kalıplaşmış kuru ve dogmatik düşüncelerin yıkılışı demekti. İlkiyle bağlantılı ve ikinci olarak, bu aynı tarihle ilgili gerçek sorunların ve bu sorunlara ilişkin sayısız soru işaretinin solun tüm kesimlerinin zihnine bütün bir ağırlığı ile çökmesi demekti.

Bu tüm solu ister istemez sosyalizmin tarihine yöneltti. Bir çok kesimde henüz açık tartışmalara dönüşmemiş olsa da gerçekte bugün durum tam da budur. Soru ise şudur: Sol bu ilgiyi ne ölçüde ilerletici bir teorik çabaya dönüştürebilecektir?

'89 çöküşüne kadar sosyalizmin tarihine ilişkin tartışmalar genelikle 12 Eylül yenilgisinden en çok etkilenmiş ve dünya ölçüsündeki yeni liberal cereyana kapılmış grup ve çevrelerce sürdürülmüştü. Tümüyle olumsuz itkilerle ve tümüyle sağlıksız bir biçimde. Devrimcilikte tutunmaya çalışan grup ve çevrelerin bu tartışmalara tepkisi ise, ya suskunlukla karşılamak olmuş ya da eski kalıpları tekrarlama kısırlığının ötesine geçememişti. Bu tartışmalara erken bir tarihte ve tümüyle olumsuz itkilerle başlayanlar bu tartışmalar içinde kendilerini tükettiler. Ötekilerin ise artık ne soruna görünürde bir ilgisizliği sürdürmeleri olanaklıdır ve ne de ona ilişkin eski kalıpları yinelemeleri. Böyle girişimler hala da olmakla birlikte bu, ciddiyetsizlik örneği olmanın ötesinde bir anlam ifade etmemektedir.

Erken sayılabilecek bir tarihte, '89 çöküşünün henüz öncesinde, EKİM, kendini değerlendiremeyen, kendi yakın geçmişinin ileriye dönük bir eleştirisini yapamayan bir devrimci hareketin, dünya komünist hareketinin tarihsel geçmişine ilişkin ilerletici bir değerlendirme ve eleştiri olanağından da tümüyle yoksun kalacağını önemle vurguluyordu. Zira, Türkiye sol hareketinin yakın geçmişteki ideolojik-politik ve örgütsel şekillenişini hareketin kendi tarihsel-toplumsal ortamıyla kopmaz bağ içinde değerlendirip eleştirerek bu geçmişi aşmak çabası, bize, sosyalizmin tarihsel deneyimini ve dünya komünist hareketinin geçmişini sağlıklı bir değerlendirmeye tabi tutacak teorik, politik ve moral güç ve olanakları da sağlayacaktı. Zaman, bu uyarının anlamını şimdilerde daha açık ve anlaşılır hale getirmiştir. Kendilerini şekillendiren iç tarihsel süreci bir ölçüde olsun anlamadan, dünya komünist hareketinin tarihini eleştirmeye kalkanlar tümüyle geriye, liberalizmin ideolojik platformuna düştüler.

Bu işe henüz başlamamış bulunan fakat bu zorunluluktan da kaçamayacak olanlar ise, halihazırda elleri böğürlerinde bekliyorlar. Buna zorlandıkları ya da kendilerini zorunlu hissettikleri ölçüde ise yalnızca eski kalıpları yineliyorlar. Eski güveni yitirmiş olmalarının yolaçtığı iç gerilim, bu yinelemelere alışılmadık bir hırçınlık ve küfür tonu kazandırıyor. Ama boşuna! "Troçkizm sopası" artık en geri ve ilkel öğeler üzerinde bile etkisini yitirmektedir.

Bilimsel bir içerikten yoksun donmuş kalıpları parçalayarak, zengin deneyimlerle dolu tarihsel geçmişin hem ulusal hem evrensel planda eleştirici bir tarihsel ve teorik değerlendirmesini yapamayan bir hareketin, geleceği kazanma şansı hiç bir biçimde yoktur.

Böylelerini aşılamayan geçmişin akibetiyle yüzyüze kalacaklardır

Ağustos `92

Tek Ülkede Sosyalizm

(I. BÖLÜM)

H. FIRAT

SUNUŞ YERİNE

"Ekim Devrimi'nin büyük tarihsel açmazı, yalnızca bir tek ülkede sıkışıp kalması değil, yanısıra, sosyalist ilişkilerin gerçek bir temeli olarak, asgari bir iktisadi ve kültürel gelişme düzeyini acımasız bir kapitalist kuşatma altında kendi sınırlı iç imkanlarıyla yaratmak sorunuyla yüzyüze kalmasıydı. Bu iki güçlük birarada, içte ve dışta girilen zorlamaların, bu zorlamaların beslediği yanlışların ve zaafların tarihsel temeli oldu. Bu zorlamaların içteki bedeli, bürokratik deformasyon, öncünün ve iktidarın sınıftan ve çalışan kitlelerden gitgide uzaklaşması, kitlelerin edilginleşmesi ve gitgide sisteme yabancılaşması; dıştaki bedeli, Sovyet devrimiyle dünya devrimi arasındaki ilişkilerin doğru ele alınamaması, Sovyet devriminin çıkarlarını ve ihtiyaçlarını eksen alan bir eğilim gösterildiği ölçüde proleter enternasyonalizminden uzaklaşılması oldu.

(...)

"Proleter enternasyonalizmine her zaman sadık kalmış Bolşevikler önderliğinde zafere ulaşan Ekim Devrimi'ne büyük bir enternasyonalist ruh hakimdi. Bolşevikler Ekim Devrimi'ni dünya devriminin bir başlangıcı saydılar, kendi iktidarlarını ise bir ilk dayanak. Beklenen Avrupa devrimi gelmeyince ve çekilen devrim dalgası Sovyet iktidarını bir yalnızlığa bırakınca, yeni devrimlerle tamamlanıncaya kadar tek ülkede dayanmayı, sosyalist kuruluşu gerçekleştirmeyi yine enternasyonalizmin, dünya devrimi davasına en iyi hizmetin bir gereği saydılar. Bu arada Ekim Devrimi heyecanı içindeki dünya komünistleri de, Sovyet iktidarının tek başına dayanması için üzerlerine düşen azami çabayı sarfetmeyi kendi cephelerinden bir enternasyonalist görev olarak ele aldılar. İlk yıllarda tutarlılıkla izlenen bu karşılıklı enternasyonalist çizgi, Sovyet iktidarının yalnızlığı uzadığı ve sosyalist kuruluşu iç imkanlarla ilerletmek ihtiyacı arttığı ölçüde, giderek zaafa uğradı. Sovyet iktidarında, bir zorunluluk olarak ortaya çıkan tek ülkede sosyalist kuruluşu, gitgide kendi içinde bir amaç ve dünya devrimci sürecinin tabi olmak durumunda olduğu bir eksen olarak görme eğilimine yolaçtı. Öteki ülkelerin proletaryasına ve devrimci

olanaklarına güvensizliği besledi. Dünya devriminin başarısında kilit sorun Sovyetlerdeki sosyalist inşanın başarısı olarak görülünce, bunun Komintern politikalarında bozucu, tahrip edici sonuçları oldu. Bu politikalar bazı devrimci olanakların gereğince değerlendirilememesine, hatta zaman zaman Sovyet devletinin uluslararası ilişkilerinin çıkarları adına heba edilmesine yolaçtı. Tek ülkede sosyalizmi kurmak zorunluluğu, sosyalizmin evrensel doğasına aykırı bir düşünceyle, tek ülkede sosyalizmin nihai zafere ulaşabileceği ve tüm toplumsal sonuçlarına varabileceği inancına, bu temelde milliyetçi-ütopik bir sapmaya dönüştü. Bu sapma uluslararası ilişkilerde güvenlik arayışının ve dünya komünist hareketinin sorunlarına da çoğu kere bu açıdan yaklaşma tutumunun ideolojik zemini oldu. Daha sonra Kruşçev'in teorileştirdiği "barış içinde birarada yaşama", "barış içinde yarış" revizyonist tezleri kuşku yok ki bu eğilim ve uygulamalardan kök aldı.

Bu tutum ve politikaların kısa dönemli olarak Sovyetler Birliği'ne ve sosyalist kuruluşa nefes aldırttığı doğru olsa bile, soruna tarihsel ölçülerle bakıldığında, dünya devriminin çıkarlarını esas alan bir ilkesel tutumda ısrar etmemekle, Sovyet iktidarının, son tahlilde, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin inşasının çıkarlarına da aykırı davrandığı, tarihsel olayların sonraki seyri ışığında, tartışmasızdır."

***EKİM I. Genel Konferansı Bildirisi*'nden**

"Genel olarak ele alındığında, emperyalizm aşamasına geçişle birlikte artık iktisadi bir bütün oluşturan kapitalist dünya sistemi, objektif temelleri bakımından proleter devrim için bir bütün olarak olgunlaşmış bulunmaktaydı. Ne var ki, deneyimin de ortaya koyduğu gibi, eşitsiz gelişmenin bir sonucu olarak, proleter devrime başlamanın siyasal olanakları ile, onu sosyalist kuruluş halinde devam ettirmenin iktisadi-siyasal olanakları, kapitalist dünya zincirinin farklı halkalarında büyük dengesizlikler gösterebilmektedir. Eşitsiz gelişme yasası kendini, sosyalist kuruluş için gerekli maddi ve kültürel olanakların büyük ölçüde gelişmiş kapitalist ülkelerde birikmelerinde; emperyalist zincirin parçalanarak iktidarın ele geçirilmesi olanaklarının ise, daha çok geri ya da nispeten geri kapitalist ülkelerde oluşmasında ortaya koymaktadır. Bu ayrım mutlak olmamakla birlikte, 20. yüzyıl deneyiminin yaygın olarak kanıtladığı bir ***eğilimdir.***

(...)

İktidarı ele geçirme koşulları ve olanakları ile sosyalist inşa koşulları ve olanakları arasındaki bu çelişki, özünde proleter devrimin enternasyonal karakterinden doğmaktadır. Proleter devrimi, yalnızca iktidarın ele geçirilmesini olanaklı kılacak koşulların oluşması ('zayıf halka') yönünden değil, sosyalist inşa bakımından da belli bir ülkenin sınırları içine sığamaz. Normalde bu çelişkinin sağlıklı çözümü de enternasyonal planda

bulunabilir. Siyasal olanaklarının yoğunluğu ile devrimlerini başarıya ulaştıran ülke ya da ülkeler, bu sayede, ekonomik olanakları yönünden kuvvetli fakat siyasal olanakları yönünden nispeten zayıf ülke ya da ülkeleri devrime yönelmeyi başarabilselerdi, bu çelişki önemli bir sorun olmaktan çıkardı. Ekim Devrimi Avrupa devrimini başlatmış olsaydı, Rusya Almanya'yı ileriye, muzaffer bir proleter devrime çekmeyi başarabilseydi, tarih çok başka türlü yaşanabilir, şimdi tartışılan 'sorunlar' çok büyük bir bölümüyle sorun olmaktan çıkmış olurdu, büyük bir ihtimalle.

Ne var ki tarih kendi seyrini izlemiştir. Bu seyir, genel devrimci bunalımların nispeten uzun aralıklarla gelebildiğini, zincirin ancak zayıf halkalardan kırılabildiğini, fakat bu kırılışın zincirleme sonuçlara sanıldığı kadar kolay yolaçmadığını, yerel bunalımlarla yaşanan kırılmaların ise uzun aralıklarla gerçekleştiğini göstermiş bulunmaktadır. Sözkonusu çelişkiye uluslararası planda çözüm bulamamak, gerçekleşmiş devrimlerin ve yaşanmış sosyalizm denemelerinin en büyük açmazı olageldi. Zayıf halka olmak niteliği ile iktidarın ele geçirilmesi için gerekli toplumsal-siyasal güçleri yaratabilen bir ülke, devrim uluslararası bir gelişme gösteremezse eğer, geri maddi koşullar temeli üzerinde sosyalist kuruluşu gerçekleştirmede kaçınılmaz olarak ve olağanüstü ölçülerde zorlanacaktır. Ekim Devrimi sonrasında Rusya'da olan budur. Zorlanmanın kendisi ile onun kaçınılmaz bir biçimde beslediği zorlamalar, birarada, bir kez daha 'sosyalizmin sorunları'nın sökün ettiği zemini oluşturmuşlardır.

*Sosyalizme geçiş sorununun öncelikle tek bir ülkede gündeme gelmesi tarihin sergilemiş bulunduğu objektif bir gerçekliktir. Bu, emperyalizm koşulları içinde teorik bakımdan anlaşılır bir durumdur. Fakat bu objektif gerçeğin, tek ülkede sosyalizmin nihai zafere ulaşabileceği, tüm toplumsal ve siyasal sonuçlarına varabileceği 'teori'siyle bir ilgisi yoktur. Bu ikincisi teorik olarak gerici ve milliyetçi bir ütopyadır. Bugüne kadarki tarihsel deneyimler de buna ilişkin inançları fazlasıyla boşa çıkarmıştır. Mevcut tarihsel deneyim, daha şimdiden, sosyalizmin yerel düzeylerde gündeme gelebileceğini, dahası, tarihin işleyiş diyalektiğinin de normalde böyle seyrettiğini, fakat öte yandan, onun ancak evrensel bir çerçeve içinde tüm sonuçlarına ulaşabileceğini ve böylece kesin zafer kazanabileceğini göstermiş bulunmaktadır. Deneyimin bu ikili yönü birarada gerçekte marksist-leninist teorinin bir doğrulanmasıdır. Teori, Lenin'in şahsında ulaştığı gelişme düzeyinde, hem sosyalizme geçişin öncelikle bir ya da bir kaç ülkede gündeme gelebileceğini, ve hem de, onun tam ve gelişmiş biçimini ancak evrensel bir çerçeve içinde kazanabileceğini öngörmüştür. Birinci öngörüyü **olumlu yönden** doğrulayarak sosyalizme geçiş sürecini başlatan ülkeler, bunu ulusal çerçevede yaşamayı bir **zorunluluk** olmaktan çıkarıp bir **tercihe** dönüştürme eğilimi gösterdikleri ölçüde, -ki kuşkusuz bu tercihin bir toplumsal mantığı vardır-, karşı karşıya kaldıkları sorunlarla ve yaşadıkları tarihsel akibetle, ikinci öngörüyü **olumsuz yönden***

doğrulamış oldular.

İlk gelişme aşamasında ulusal oluşuma ve ulusal devletlerin kuruluşuna yolaçan kapitalizm, bu çerçevede sağladığı gelişmeyle, bu kez tersinden, bu çerçeveyi parçalayan bir eğilim gösterir. Ulusal çitleri yıkar, uluslar arasında sayısız ilişkileri her alanda geliştirir ve çoğaltır. Sermayenin uluslararasılaşması temelinde, genel olarak iktisadi yaşamın, siyasetin, kültürün, bilimin vb. uluslararası birliği oluşur. Ulusal yalnızlığın ve tecrit edilmişliğin yerini, ulusların çok yönlü ilişkileri ve evrensel karşılıklı bağımlılıkları alır. Lenin, kapitalizmin emperyalizm aşamasına egemen olan bu eğilimi, 'olgunlaşmış olan ve sosyalist bir topluma dönüşmeye doğru yolalan kapitalizmin niteliği' olarak tanımlar.

Kapitalizmin yarattığı temeller üzerinde ve ondan daha ileri ve yüksek bir uygarlık olarak sosyalizm, asıl anlamını ve gerçek sonuçlarını ancak bu evrensel çerçeve içinde bulabilir. Kapitalizmin yarattığından daha dar çerçeveler içine sıkışıp kalarak değil. Eşitsiz gelişmenin bir sonucu olarak proleter devrimin ve dolayısıyla sosyalizme geçişin öncelikle en zayıf halkalardan gündeme gelmesi, bu gerçeği değiştirmez. Tarihin tersliklerinden doğan bu zorunluluk, yalnızca, proleter devrimin kendi gerçek çerçevesini (evrensel zemini) bulana kadar tek tek ülkelerdeki sosyalist kuruluşun bir dizi sorunla karşılaşacağını gösterir. Teori bu sorunları içermeli ve deneyimlerin de yardımıyla onlara uygun çözümler bulabilmelidir. Ne var ki, bu sorunlara en uygun çözümler bulmak zorunluluğu ile, bu sorunları ortaya çıkaran dar çerçeveyi kendi içinde amaçlaştırmak farklı şeylerdir. Bugüne kadarki deneyimlerle yaşanan birincisi (sosyalizme geçişin yerel düzeyde gündeme gelmesi), gelecekte de karşımıza çıkacaktır. Fakat ikincisi (bunu kendi içinde amaçlaştırmak), yalnızca birinci durumun yan ürünü olarak ortaya çıkan bir bozulmayı ve sapmayı ifade eder. Bu sapmaya düşüldüğü ölçüde, sosyalizmin yerel olmaktan kurtulamadığı sürece kaçınılmaz olarak yüzyüze kalacağı gerçek sorunlarına, bu sorunlara uygun düşen isabetli çözümler getirmek de o ölçüde güçleşecektir. Geçmiş sosyalizm deneyimlerinin değerlendirilmesinde bu nokta özellikle kritik bir önem taşır. Sosyalizme geçiş sorunuyla öncelikle yüzyüze kalan ülke proletaryası, eğer mevcut ve gelecekteki kazanımlarını kalıcılaştırmak istiyorsa, kendi devriminin kaderini hiç bir biçimde uluslararası devrimin kaderinden koparmamalı, dahası ona tabi kılmalıdır. Geride kalan dönemin kavranması gereken temel derslerinden biridir bu. Bunun gözden kaçırıldığı yerde, proleter enternasyonalizmi zaafa uğrar, 'ulusal sosyalizm'in yolu açılır. Bu ise bozulma ve yozlaşma süreçlerinden geçerek, sonunda kapitalizme varır."

Sosyalizmin Tarihsel Sorunlarına Giriş'ten
(Ekimler, sayı:1)

Tek ülkede sosyalizm

H. FIRAT

GİRİŞ

Tek ülkede sosyalizm denilince genellikle iki tarihsel olay birarada akla gelir. İlkin; birinci emperyalist dünya savaşını izleyen devrimci dalganın düşmesi ve Ekim Devrimi'nin Sovyetler Birliği sınırları içine sıkıştığının gitgide daha açık görülür bir olgu haline gelmesiyle birlikte, yeni bir dalgaya kadar bu ülkede sosyalist kuruluş sürecini tek başına yaşama zorunluluğu. Ve ikinci olarak; bu çabanın anlamı ve sınırları, olanakları ve sorunları, tek kelimeyle, perspektifleri üzerine, 1920'lerin ortasındaki büyük tartışma ve mücadele. Nesnel bir durum ile bu duruma ilişkin perspektifler ve bunlar arasındaki çatışma anlamında, bu iki tarihsel olay tarih içinde birbirleriyle her yönüyle tam bir bütünlük oluştururlar.

Tarih içinde yeni ve bir ölçüde beklenmedik olan her durumda olduğu gibi, burada da önce sorun kendini göstermiş, ardından da sorun kendine ilişkin perspektifleri, bu çerçevede cereyan eden zorlu bir ideolojik çatışma ve politik mücadeleyi davet etmiştir. Ve doğal olarak, ortaya çıkan tarihsel sorunun beslediği teori ve politikalardan üstün geleni, bizzat aynı sorunun sonraki seyrini köklü bir biçimde etkileme olanağı da elde etmiştir.

Öte yandan, bizzat tartışmanın ve çatışmanın taraflarının da o günden ve her keresinde son derece net bir biçimde vurguladıkları gibi, yalnız kalan Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kuruluşuna ilişkin perspektifler, dünya devrimine ve onun gelişme seyrine ilişkin perspektiflerle, buna en iyi nasıl katkıda

bulunulabileceği sorunu ile kopmaz biçimde bağlıydı. Bu bağ nesneldi. Bu nesnel temel üzerinde sorun uluslararası komünist hareketi (dolayısıyla Komünist Enternasyonal'i), onun gelişme seyrini ve geleceğini de çok yakından ilgilendiriyordu. Ekim Devrimi'nin sonraki seyrine egemen olacak teorik-politik perspektifler, bunun sorunları ve sonuçları, bu nesnel temel üzerinde, Komünist Enternasyonal'in politikalarını ve geleceğini de kendiliğinden etkileyecekti. Fakat o günün somut tarihsel koşullarında sorun bundan da öteydi. Ekim Devrimi dünya devrimi sürecinin ilk aşaması ve elde kalan tek gerçek kazanımıydı. SBKP de Komünist Enternasyonal içinde özel bir konuma, muazzam bir güce ve otoriteye sahipti. Bu olgu, ortaya çıkacak etkiyi olağan (nesnel) sınırların çok çok ötesine, kaçınılmaz olarak vardıracaktı. Bugünden bakıldığında, tüm çıplaklığı ile görülebilmektedir; tek ülkede sosyalizme ilişkin sorunlar ve bu sorunlara ilişkin perspektif ve politikalar, dünya devriminin değilse bile, dünya komünist ve işçi hareketinin gelişme seyrini önemli ölçüde etkilemiştir.

Bu iki olgu birarada, gerek bir tarihsel pratik olarak, gerekse bununla kopmaz biçimde bağlı bir teorik perspektif ve politika olarak tek ülkede sosyalizm sorununu incelemeyi gerektirmektedir. Bugün Sovyetler Birliği yıkılıp dağılmıştır. Komintern çatısı altında şekillenen geleneksel dünya komünist hareketi ise yozlaşmış, çürümüş ve tasfiye olmuştur. Bugün, dünyanın dört bir yanında komünizm mücadelesini devam ettirmek çabasındaki insanlar, karmaşık nedenlere dayalı bu olumsuz tarihsel akibeti tahlil etmek, anlamak ve aşmak çabası içindedirler. Sorunun çok değişik yönlerine uzanan ve bütünsel bir değerlendirmeye ulaşmayı amaçlayan bu çaba, sorunu bir de tek ülkede sosyalizm anlayışı ve pratiği üzerinden irdelemek, geçmişi değerlendirmeyi ve hatalarıyla hesaplaşmayı bir de bu açıdan gerçekleştirmek durumundadır.

Bunu gerektiren başkaca temel nedenler de var. Çağdaş kapitalizmin bugünkü gelişme düzeyi, üretici güçlerin kazandığı devasa boyut, sermayenin uluslararasılaşmasının bugün artık üretim süreçlerinin uluslararasılaşmasına varan yeni düzeyi, bu iktisadi gelişmenin uluslararası ilişkilerdeki politik ve kültürel sonuçları, bütün bunlar, devrimin sorunlarına, onun olanaklarına ve dinamiklerine, güçlüklerine ve engellerine bakışta bugün hesaba katılmak zorundadır. Emperyalist dünya iki dünya savaşı arası dönemde büyük bir parçalanmışlık yaşamıştı. Oysa ikinci savaştan sonra ve yakın zamana kadar, ABD emperyalizminin jandarmalığında tek bir blok olarak yönetilebildi. Bugün yeniden dişe diş bir rekabet dönemine girmiş olan emperyalistler, fakat buna rağmen devrimci gelişmelere karşı hala bir blok halinde davranabiliyorlar. Doğal olarak, tek ülkede sosyalizmin sorunları bu açıdan da tartışılmak durumundadır. Zira sosyalizm sorunu dünya devrim sürecinin gelişme eşitsizliğinden dolayı, tarih sahnesine çok büyük bir ihtimalle yine tek tek ülkeler üzerinden girecektir. Fakat bu kez karşılaşacağı sorunlar iki savaş arası dönemden farklı kapsam ve biçimlerde olacaktır. Küba'nın bugün karşı karşıya kaldığı boğucu kuşatma ile bunun yolaçtığı sorunlar bu açıdan canlı bir deneyim olarak önümüzde duruyor. O Küba ki, 30 küsur yıllık gelişmenin, deneyimin ve kazanımların tüm avantajlarına ve Latin Amerika

halklarının çok özel bir desteğine sahiptir.

Tüm bunlar birarada sorunun taşıdığı özel önemi göstermektedir. Oysa geride kalan tarihsel deneyimin bir çok yönü tartışıldığı halde, bu yönüne, tek ülkede sosyalizm sorununa pek az girilmektedir. Zira Trotskizmin süreklileşmiş "tarihsel muhalefet"inin en temel, denebilir ki beylik alanı olan bu sorun, tam da bu aynı nedenle en "hassas" sorunlardan biri, hatta birincisi olagelmiştir. Sorundan sözetmek bile trotskist damgası yemeye yetebilmiştir. Trotskizm çokça ve sürekli olarak lanetlenmiş bir akım olduğu için, ve dahası, büyük devrimci ve sosyalist tarihsel pratiklerin kusurları etrafında dönüp durmaktan öte, hiçbir tarihsel başarının, başarı orda kalsın, sözü edilebilir herhangi bir devrimci pratiğin onurunu taşımadığı için de, samimi devrimciler Trotskizmin bu alamet-i farikasını hep itici bulmuşlar ve bir "tabu" olarak göregelmişlerdir.

Bununla birlikte, bu sorunun "sorun" olarak görülmemesinin gerisinde, daha önemli başka nedenler vardır. Hiç değilse yakın zamana kadar, yaygın olarak, tek ülkede sosyalizm sorununa tarihsel olarak aşılmış, artık geride kalmış bir özel tarih olayı olarak bakılırdı. Bu iki anlamda böyleydi. İlkin, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin 1930'ların ortasında kurulduğu, bu kuruluşun tarihsel olarak kanıtlandığı, dolayısıyla soruna ilişkin tartışmanın da böylece tarihsel pratik tarafından bitirildiği kabul edilirdi. Ve ikinci olarak, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, Sovyetler Birliği'nin yalnızlıktan kurtulduğu, çok sayıda ülkeden oluşan bir sosyalist kampın oluştuğu olgusundan hareketle, "tek ülke" sorununun bu yönüyle de anlamını yitirdiğine, sorunun tümden tarihe karıştığına inanılırdı.

Tarihsel sürecin seyri ve sonuçları, bu kabulü ve inançları bugün boşa çıkarmış, en tutucu kafalarda bile hiç değilse tartışmalı hale getirmiştir.

1930'larda Sovyetler Birliği'nde sosyalizm kurulmuş muydu? Bu, ilgili soruna ilişkin her tartışmada beylik sorudur. Ne var ki, sorunu böyle koymak yalnızca onu basitleştirmek anlamına gelir. Ya da, sorun böyle konuldu mu, yanıt hiç de basitçe "evet" ya da "hayır" biçiminde olamaz.

Fakat bilindiği gibi, tek ülkede sosyalizm tartışmasının gelenecksel kutupları sorunu hep böyle koymuşlardır ve tartışmalı ölçüt ve tanımlamalarla, evet ya da hayır demişlerdir. Bir tarih olayını içinden yaşayanların yanılgılarını ve saplantılarını belli sınırlar içinde anlamak mümkündür. Fakat olaya bugünden bakmak ve tarihsel sürecin sonraki tüm seyrinin sağladığı açıklıkların ışığında herşeyi yerli yerine oturtmak mümkünken, bugün kalkıp geçmiş yargıları olduğu gibi tekrarlamak, en hafif deyimiyle, budalalıktır. Burada, bu tutumda, olaylardan, tarihten, tarihsel devrimci pratiğin kendisinden öğrenmek yoktur.

Lenin 1923 Martı'nda ve siyasal yaşamının en son yazısında, Sovyet ülkesi sosyalist kuruluşun politik önkoşullarına sahip fakat sosyalizme doğrudan geçebilecek iktisadi ve kültürel önkoşullarından yoksundur, demişti. Dolayısıyla, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmi inşa çabası, öncelikle "uygarlık koşulları"nı elde etmek, sosyalizme doğrudan geçişi olanaklı kılacak koşulları yaratmak mücadelesiydi. Bu problem gözden kaçırıldı mı, ne Sovyetler Birliği'nde sosyaliz-

min inşasının kendine özgü sorunları doğru anlaşılır, ve ne de, 1930'ların ortasında ulaşılan düzey doğru bir biçimde tanımlanır.

Sosyalizmin Tarihsel Sorunlarına Giriş başlıklı yazının (H. Fırat, *Ekimler*, sayı:1) temel amaçlarından biri, yukarıda formüle edilen soruya, gelenceksel basitleştirmelerden kurtulmuş bir yanıt bulabilmekti. Yazının kendi sınırları içinde bulduğu yanıt özetle şöyledir:

"1929 atılımını izleyen on yıllık zaman diliminde, Sovyetler Birliği'nin iktisadi, sosyal ve kültürel cephelerde katettiği mesafe muazzam ölçülere ulaşmıştı...

"Bununla birlikte, ulaştıkları bu başarılar, Sovyet komünistlerine, en fazla, sosyalist bir toplumun kuruluşuna nihayet geçebileceklerini düşündürebilirdi. Rusya'nın yüzyıllık geriliğinin, yoksulluğunun, cehaletinin beli nihayet kırılmıştı. Geniş ölçekli bir sanayi, makinalaşmış bir tarım, safları oldukça kalabalıklaşmış ve kültürel düzeyi nispeten yükselmiş bir işçi sınıfı, sosyalizmin bu 'önkoşulları' artık nihayet vardı. Bunların çoğu kapitalizmden devralınabilirdi, kendileri yaratmak zorunda kalmışlardı; fakat artık yaratmışlardı. Bunları Sovyet iktidarı koşullarında ve sosyalist yöntemlerle yaratmış olmak, aynı zamanda bu sürece paralel bir biçimde sosyalist ilişkileri geliştirmek anlamına geliyordu. Fakat yine de gerçekte sosyalizmin kuruluşu, elde edilen bu 'önkoşullar' temeli üzerinde asıl şimdi başlayacaktı. Ve buna herşeyden önce, 'yüzyılı onyıla sıkıştırmak' zorunluluğunun yarattığı sosyalizmi zedeleyen bedelleri temizleyerek başlayabilirlerdi." (s.49-50)

Oysa Stalin liderliğindeki Sovyet komünistleri, aynı başarılarda, 1930'ların ortasında ulaşılan gelişme düzeyinde, "sosyalizmin eksiksiz zaferi"ni ya da "kesin zaferi"ni gördüler. O günden bu yana da, "tek ülkede sosyalizm" teorisinin tüm geleneksel savunucuları bu yargıları tekrarlaya geldiler. Bunlardan bir bölümü '30'larda kurulan ve böylece kesin bir zafer kazanan sosyalizmin, '50'lerde içinden ihanete uğradığını ve Kruşçevci hainler tarafından kapitalist bir restorasyonun başlatıldığını savundular. Bir öteki bölümü ise, '89 çöküşüne kadar, sosyalizmin hep yaşadığını ("yaşayan sosyalizm") ve olgunlaştığını ("olgun reel sosyalizm") savundular. Bunda, sosyalist kuruluşun 1930'larda ulaştığı düzeyin "geri dönülmez" olduğunun kanıtını gördüler.

Bu ikinci görüşü, olayların seyri kendiliğinden fakat hiçbir tartışma gerektirmeyecek biçimde bugün boşa çıkarmış bulunuyor. '30'larda kurulmuştu fakat 50'lerde yıkıldı diyenler ise, kuruluşu da yıkılışı da aşırı basitleştirmektedirler. Soruna yaklaşımları sığ, tek yanlı ve metafiziktir. Bu görüşün sahipleri, kuruluşun özellikleri ve dinamikleri ile bozuluşun önkoşulları ve dinamikleri arasındaki kopmaz bağı kopartmaktadırlar. Bu bağı görmemezlikten geliyorlar anlamında değil, görme yeteneğinden yoksundurlar anlamında...

Öteki inanış ya da kabul de en az görmüş bulunduğumuz kadar dayanıksızdır. Zira İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği'nin yalnızlıktan kurtulması, hiç de "tek ülkede sosyalizm"in sonu olmadı. Tersine, bu gelişme ölçüsünde, onu daha net bir biçimde görülebilen katı bir gerçeklik haline getirdi. İlke,

anlayış, zihniyet olduğu gibi kaldı. "Sosyalist kamp"a mensup ülkeler arası ilişkiler de buna uygun şekillendi. Her yeni ülke kendi "tek ülke" sosyalizmini kurma perspektifi ve kaygısı ile hareket etti. Tek ülkede sosyalizm zihniyeti, yalnızca her bir ülkenin öteki kardeş cumhuriyetlerle ilişkilerinde değil, fakat aynı zamanda dünya komünist ve devrimci hareketiyle ilişkilerde, genel olarak dünya devrim süreciyle ilişkilerde de egemenliğini sürdürdü. "Sosyalist kamp" bir tek ülkede sosyalizmler zinciriydi ve bir süre sonra bölünmeye uğrayınca, büyük ölçüde şekli olan "kamp" birliği de son buldu. (20. yüzyılın bu tipik olayını biraz sonra biraz daha genişçe ele alacağız.)

Sosyalizmin tek ülke sınırları içinde inşası dünya devriminin gelişme seyrinden doğdu. Ekim Devrimi dünya devriminin ilk büyük atılımıydı. Rusya sınırları içinde yalnız kaldığı andan itibaren ve ne zaman geleceği belli olmayan bir dalgaya kadar yaşamak ve dayanmak zorundaydı. Bunu ise ancak kendi "tek ülke" (dünc kadar "tek ülke" olan Sovyetler Birliği sınırları içinde bugün artık bir düzineyi aşan ülke var!) güç ve olanaklarıyla sosyalizmin inşasına girişerek başarabilirdi. Bu girişimin kendisi muazzam ve kahramanca bir tarih olayıdır. Peki o halde, tarihin gelişme seyrinden doğan, bu açıdan tarih içinde tümüyle olağan olan bir sürecin, insanlık tarihine ve halkların kurtuluş mücadelesine katkısı da tartışmasız olduğuna göre, dün ve bugün bir "sorun" olarak tartışılması niye? Bu çelişkinin anlamı nedir? Bu çelişki, genel tarih açısından olağan olan bir sürecin, kapitalizmden daha ileri ve üstün bir evrensel sistem olması gereken sosyalizm için aynı ölçüde olağan olmamasından kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde, tarihsel konumuyla kapitalizmden daha ileri ve üstün bir sistem olmakla kalmayan, doğal olarak bu üstünlüğü evrensellik planında göstermesi gereken sosyalist toplumun inşasına, "tek" ve son derece geri bir ülkenin sınırları içinde başlama zorunluluğunun kaçınılmaz olarak yaratacağı, nitekim yarattığı sorunlardan ve sonuçlardan kaynaklanmaktadır.

Eğer bu sorunlara doğru perspektif ve politikalarla yaklaşılabilseydi, olay nesnellik sınırları içinde ve tarihin arzu edilmeyen bir "tersliği" olarak kalırdı. Fakat ne yazık ki nesnelliğin baskısı, perspektif ve politikalarda kaymalara, ilkesel ve politik ciddi hatalara yolaçabilmiştir. Daha da kötüsü, başlangıçta tarihin göğüslenmesi ve omuzlanması gereken bir "tersliği" sayılan şey, kısmi başarılara paralel olarak, kendi içinde idealize edilebilmiş, "tek ülke"nin gerçek imkanlarıyla asla bağdaşmayacak hedeflere bağlanmış ve bu çerçevede yüceltilen bir "teori" haline getirilmiştir. Tarihin gelişme diyalektiğinden doğan bir sürecin bir "sorun"a dönüşmesi bundandır. (Sözkonusu "teori"nin anlamına ve sonuçlarına burada girmeyiz, bu zaten konumuzun kendisidir.)

Tek ülkede sosyalizm "teorisi", başlangıçta, hiç de "ulusal dargörüşlülüğün teorik olarak haklı çıkarılması" gibi öznel bir kaygıdan değil, objektif bir tarihsel olgudan, sosyalizmi yalnız ve geri bir ülkede inşa etmek zorunluluğundan ve kuşkusuz bu zorunluluğu omuzlama devrimci azminden doğdu. Fakat zamanla ulusal dargörüşlülüğün haklı çıkarılmasına gidip vardı. "Tek başına" yaşama olanağı bulabildiği ölçüde, kendisine bu olanağı veren ilk başarıları

elde ettiği ölçüde...

Sovyetler Birliği'nde (ve kuşkusuz ikinci savaş sonrasında bir dizi öteki ülkede) sosyalist inşa deneyimi, geri bir ülkede bile, iktidarın ele geçirilmesi yoluyla, sosyalizmin varolmayan iktisadi ve kültürel koşullarının yaratılabileceğini ve sosyalizme doğru önemli adımlar atılabileceğini, tarihsel olarak kanıtlamış bulunmaktadır. Bu, Lenin'in II. Enternasyonal'in bilgiç liderlerini yanıtladığı ünlü notlarında (*Devrimimiz*), sadece Sovyet Rusya için değil, fakat tarih sahnesine henüz yeni çıkmış "Doğu" toplumları için öngördüğü bir sonuçtu. Tarih Lenin'i haklı çıkardı.

Fakat yine tam da bu aynı tarihsel deneyim, bu durumdaki ülkelerde sağlanan başarının bir bedeli ve yan sonuçları olduğunu, eğer bu bedeller gözetilmez ve bu sonuçlar bilinçli olarak hesaba katılmaz ve mücadele konusu edilmezse, bunların, elde edilmiş sosyalist başarının kaybedilmesine zemin olabileceğini de göstermiştir.

1930'ların ortasında Sovyet komünistleri yalnız başarıları gördüler, bunu bir "eksiksiz zafer" ilan ettiler. Böylece, hala önlerinde uzanan gerçek görevleri ve sorunları büyük ölçüde gözden kaçırdılar. Sovyetler Birliği, 1930'ların ortasından 1950'lerin ortasına yaklaşık 20 yıllık bir dönem boyunca, genel iktisadi ve kültürel gelişme anlamında değil, fakat toplumun sosyalist dönüşümünün dinamik bir süreç olarak sürdürülmesi anlamında, aslında yerinde saydı. Demek oluyor ki, 30'larda oluşan ilişki ve kurumları aşağı yukarı olduğu gibi muhafaza etti. Bu tür bir "durgunluk" sosyalizm için bozucu ve çökerticidir. Sosyalizm bir geçiş sürecidir ve gelişme dinamizmini hep sürdürmek zorundadır. Ulaşıp da çakılacağı ya da ayak süreyeceği bir aşaması olamaz. Gelişme hızını, ileriye gitme dinamizmini kaybeden geçiş sürecindeki bir toplum, bir süre durgunluğu yaşasa bile, çok geçmeden kaçınılmaz olarak geriye dönük dinamikler üretmeye başlar. Hele de kapitalist dünya sistemi ayaktaysa, çok yönlü bir kuşatma uyguluyor ve sözkonusu toplumu (ya da toplumları) yıkmayı, ona bir "cenaze töreni" hazırlamayı değişmez bir politika olarak izliyorsa.

Gelişme dinamizmini kaybeden bir sosyalizm önce durgunluk içinde yozlaşır. Sonra da varolan ya da kaçınılmaz olarak doğan sorunlara ve çelişkilere "reformlar"la, yani geriye, kapitalizme dönük adımlarla çözüm bulmaya çalışır. Böylece de, öznel niyetlerin de ötesinde, gerçek bir restorasyon sürecine girmiş olur. "Hainler" bu toprakta kolayca ve sayısız ölçüde ürerler. "Revizyonist ihanet"in tarihsel-toplumsal diyalektiği esasen budur.

* * *

20. yüzyılın sosyalizm uygulamaları hep geri ülkelerde gündeme geldiler. Bu gerilik kuşkusuz bu ülke devrimlerinin özellikleri ve sosyal bileşimi üzerinden de etkisini ve sonuçlarını gösterdi. Bunlar milli kurtuluş devrimleri, ya da anti-faşist kurtuluş devrimleri olarak geliştiler. Çok büyük ölçüde köylü-küçük burjuva bir sosyal tabana sahip oldular. Kalkınma, sanayileşme, milli kimlik

edinme, ya da bu kimliği geliştirme, bu toplumların karşısına hep bir tarihsel ihtiyaç, yaşanması zorunlu bir gelişme süreci olarak çıktı.

20. yüzyılın bir "tek ülkede sosyalizm" yüzyılı olarak yaşanması, bu nesnel gerçeklerden koparılarak, bunlar hesaba katılmadan nasıl anlaşılabilir ki? Bir tarihsel olguyu, kendi nesnelliği içinde anlamadan eleştirmek, dolayısıyla aşmak olanaklı mıdır? Sosyalizmin tarihsel deneyimlerine ilişkin birçok "iyiniyetli" çabanın, amacından sapması, yozlaşması, inkarcılığa ve giderek en doğal sonucuna, bu geçmişi sözde aşmaya çalışanları tüketmeye varması, öteki nedenler yanında, aynı zamanda bu basit yöntemsel gerçeklerin gözetilmemesinden dolayıdır.

Tarihsel zemine, dünya devrimi sürecinin hep geri, köylü ve ulusal öğenin güçlü olduğu toplumları kapsayan kendine has "ters" seyrine bu vurgu, hiç kuşkusuz, sosyalizmin ve proleter enternasyonalizminin öze ilişkin anlayış ve ilkelerinden ayrılmayı ifade eden ve elbette tarihin somut seyrini de etkilemiş olan yanlış düşünce, tutum ve politikaların mazur görülmesine varamaz. Tersine bu yanlışları ve sapmaları tahlil etmek, açığa çıkartmak ve mahkum etmek, sosyalizmin ve dünya komünist hareketinin tarihsel deneyimlerinden öğrenmeye yönelik her ciddi çabanın asli öğelerinden biridir. Yeni bir toplumsal kuruluş pratiği olarak 20. yüzyıl sosyalizminin kazandığı mevzilerin hemen tümüyle yitirildiği ve komünistlerin yeni bir tarihsel yürüyüşün başında bulundukları günümüzde, bu özellikle gereklidir, acildir ve yaşamsaldır. Ne var ki bunun başarılı ve sağlıklı olabilmesi için, öncelikle, tarihsel olayların neden şu ya da bu biçimde seyrettiğini kendi gerçekliği ve objektif mantığı içinde kavramak gerekir. Zaafların ve olumsuzlukların bu objektif tarihsel çerçevesi anlaşılmadan yapılan bir eleştiri bilimsel bir değer taşımaz. Ne geride bırakılan tarihsel dönemin deneyimlerinin özümsenmesine olanak verir ve ne de aynı dönemin hatalarıyla gerçek bir hesaplaşma anlamına gelir. Tarihsel olayların sözümona açıklanması, tarih kişilerinin ve onların taşıyıcısı, savunucusu ve uygulayıcısı oldukları fikirlerin açıklanmasına indirgenir.

Konuya ilişkin o güne kadarki tartışmaların deneyimlerini de gözönünde bulunduran EKİM I. Genel Konferansı, tümüyle haklı olarak, yöntem sorununu sosyalizmin tarihsel sorunlarına ilişkin inceleme ve tartışmaların en canalıcı öğesi olarak tanımlar ve başka şeyler yanında şunları vurgular:

"Öte yandan, sözkonusu olan bir tarihsel deneyimi değerlendirmek olduğuna göre, nesnel, dolayısıyla isabetli sonuçlara varabilmek için, bu deneyimi kendi nesnel tarihsel ortamı ve süreçleri, olanakları ve olanaksızlıkları içinde ele almak gerekir. Çözümlenmesi gereken kişiler ve onların fikirleri değil, nesnel süreçler ve onların unsurlarıdır. Tarihsel kişiler ve onların taşıyıcısı oldukları görüş ve politikalar, ancak bu temel üzerinde ve bu temelle karşılıklı ilişkiler içinde anlamlandırılabilinir. Daha genel bir ifadeyle, öznel etkenler, ancak nesnel etkenler temelinde, onlarla diyalektik bağıntısı içinde doğru değerlendirilebilinir, yerli yerine oturtulabilinir. Burjuva tarih anlayışı ve yönteminin bir yansıması olarak, Sovyet tarihini ve bir bütün olarak bir kaç onyılın dünya komünist ve devrimci hareketini Stalin'in tarihsel kişiliği ile açıklama çabası

marksist yönteme yabancıdır. Bu tür bir çabada herşey başaşağı konur. Sonuç bir kez daha inkarcılık içinde tükeniştir."

(*EKİM 1. Genel Konferansı/Değerlendirme ve Kararlar*, Eksen Yayıncılık, s.53-54)

Bu yöntemsel uyarı tek ülkede sosyalizm sorunu sözkonusu olduğunda özellikle önem taşımaktadır. 1920'lerin bu fırtınalı tartışma ve çatışma konusu, o dönem için henüz yalnızca o günden geleceğe bir perspektif ve politika sorunuydu. O güne kadarki teorik birikimin şu veya bu doğrultudaki yorumu ışığında, Sovyet iktidarının önündeki olanaklar ve güçlükler ile dünya devriminin gelişme çizgisine ilişkin olasılıklar tartışılıyordu. Tarihin gerçek seyri ve devrimci uygulama, henüz o günden geleceğe uzanan bir sürecin konusuydu. Oysa bugün bu süreç bizim için bir tarihsel veridir artık. Teori ve politikalar tarihin bu gerçek seyri içinde uygulanma ve sınanma olanağı buldular. **Bu tarihin eleştirici bir değerlendirmesi temeli üzerinde**, ondan doğan ve ona yön vermeye çalışan teori ve politikaları değerlendireceğimize, bu işi tersinden yapar, 1920'lerin bilinciyle, onu izleyen ve sınayan bir tarihsel dönemi ve bunun içinde tek ülkede sosyalizmin sorunlarını değerlendirmeye kalkarsak, sorunun anlaşılmasında ve çözümünde 1920'leri bir santim aşamayız. Bu, sorunu, taraflarını Stalin ile Trotski'nin temsil ettikleri tarihsel tartışma ve çatışmanın bugün için artık fazlasıyla dar ve kısır kalan çerçevesi içine sıkıştırıp kalmak demektir.

Yöntemsel sorunlar üzerine bir kaç şey daha eklemek istiyoruz.

Sözkonusu olan sosyalizmin yaşanmış deneyimlerini değerlendirmek olunca, sosyalizme ilişkin genel ve ideal ölçütleri alıp da bu deneyimlere uygulamak ve buna göre sonuçlara varmak kendi başına çok fazla bir anlam taşımaz. Bu, daha çok trotskist mezheplerin kendilerine kurdukları bir tuzaktır. Trotskizmin kısırlığının, çok tartıştığı geçmişi bir nebze olsun aşamamasının asli nedenlerinden biridir.

Sosyalist teori, uluslararası işçi hareketinin genelleştirilmiş deneyimidir. Uluslararası işçi hareketinin her yeni deneyimi ise onu yalnızca geliştirip güçlendirmekle kalmaz, aynı zamanda zayıf ve yetersiz yönlerini açığa çıkarır. Teori bu sonuçları da içermek zorundadır. Bunu hesaba katmayan, kendini bu yönüyle de yenileyip geliştirmeyen bir teori, bu sınırlar içinde gerçeklerden kopar, bilimselliği ve geçerliliği kalmaz, hiç değilse tartışmalı hale gelir.

Sosyalizmin genel ve ideal ölçütlerini, büyük devrimciler olan tarihsel uygulayıcıların kendileri de, üstelik çok kimseden daha iyi ve derinlemesine biliyorlardı. Dahası, bilimsel sosyalist teori bugün haklı olarak Lenin'in de adını taşıyor ve Lenin, yeni bir toplumu inşa tarihsel sürecinin baş yöneticisiydi. Bilimsel sosyalizmin temel yapıtlarından olan *Devlet ve İhtilal*'in yazarıydı; fakat aynı zamanda, bürokrasiyle muzdarip bir devletin o gün için bu hastalık karşısında önemli ölçüde çaresiz yöneticisiydi.

Bu anlaşılması güç bir durum değil. Teori insanlık tarihi için genel ve "olağan" olan süreçler içindi. Oysa Sovyet Rusya'da gerçekleşen süreç olağanüstüydü. Tarihsel gelişme diyalektiği içinde olağan, ama sosyalizme

geçiş için olağanüstü. Bu basit tarihsel gerçek gözetilmeden sosyalizmin yaşanmış problemlerine bilimsel değer taşıyan hiçbir ciddi açıklama getirilemez.

Bu, kuşkusuz, ne teorinin tarihsel evrimin genel süreci içinde geçerli ve isabetli olan öngörü ve değerlendirmelerinin önemini azaltır, ve ne de, yaşanan uygulamaların eleştirici bir değerlendirmesini gereksiz kılar. Yalnızca, tarih aktörleri olarak devrimcilerin, hangi güçlükler karşısında ne gibi çıkış yolları bulduklarını ve bu arada ne gibi hata ve zaaflara düştüklerini, ve elbette, bu hata ve zaafların sonraki etkisini ve sonraya mirasını, sağlıklı bir biçimde anlamayı olanaklı kılar. Benzer nesnel güçlükler karşısında zaafı en aza indirmek olanağı sağlar biz bugünün devrimcilerine. Zira biz tarihsel bir avantaja, demek oluyor ki yaşanmış bütün bir tarihsel süreci bütünlüğü içinde görme olanağına sahibiz. Şu veya bu düşünce ve uygulamanın evrimini ve yarattığı tarihsel sonuçları biliyoruz. Geçici ve olağanüstü olanın, öyle ele alınması gerekenin, giderek sürekli ve olağan hale getirilmesinin tarihsel sonuçlarını biliyoruz vb.

Sovyet iktidarı başından itibaren ve tümüyle sosyalizme geçiş için elverişli olmayan olağanüstü koşullarla yüzyüzeydi. Herşey bir yana, toplumsal gerilik ve uluslararası ilişkiler içinde yalnızlık, sosyalizm için olağanüstü bir durumun ifadesiydi. Sovyet sosyalizminin sorunları bunlarsız anlaşılamaz.

Öte yandan ve tersinden, Sovyetler Birliği'nde sosyalist kuruluşun olağanüstü koşullarından hep sözetmek, fakat sonra da tutup bu olağanüstü koşulların ürünü anlayış ve uygulamaları teorik ve evrensel düzeyde olağanlaştırmak, her şey bir yana, kendi içinde bile bir çelişkidir ve tersinden bir zaafın göstergesidir. Tek ülkede sosyalizm sözkonusu olunca, bu zaaftan kaçınmak özellikle önemlidir.

Olağan ve olağandışı kavramlarının göreceliği de bir başka önemli noktadır. İçsavaş devrimi izleyen bir olay olarak tümüyle olağandı. Fakat Savaş Komünizmi gibi o günün Sovyet Rusyası için olağanüstü bir uygulamayı beraberinde getirdi. Ardından NEP bu olağandışılığı gidermek ve "Sosyalist Rusya"ya geçişi hazırlamak için olağan bir politikaydı. Fakat buna rağmen kendisi proletarya diktatörlüğü koşullarında bir başka olağandışılıktı.

Devrimin tek ülkede patlak vermesi, eşitsiz gelişme diyalektiğine ve zayıf halka espirisine uygundu. Bu açıdan tarihsel gelişme süreci bakımından olağan bir durumdu. Fakat son derece geri bir ülkenin yalnızlık koşullarında sosyalizmi inşaya girişmesi, sosyalizmin tarihsel gelişme süreci içindeki yeri ve kuşkusuz bunda anlamını bulan kendi özdoğası gözönünce alındığında olağanüstü bir durumdu.

Tarihten geleceğe yönelik olarak birşeyler öğrenmek ve elbette bu arada geçmişin hatalarıyla sağlıklı ve ilerletici bir hesaplaşma gerçekleştirmek isteyen her çaba, tüm bunları hesaba katmak zorundadır.

I- 20. yüzyıl: Tek ülkede sosyalizm çağı

20. yüzyıl sosyalizminin temel özelliklerinden biri, bir-iki istisna dışında (Çekoslovakya ve Doğu Almanya), hep iktisadi ve kültürel açıdan son derece geri ülkelerde gündeme gelmesi oldu. Önem bakımından bundan aşağı kalmayan bir ötekisi ise, gündeme gelen her uygulamanın, hep birer "tek ülkede sosyalizm" örneği olarak yaşanmasıydı. Oysa ilk özelliğin anlamı, önemi, tarihsel etkileri ve sonuçları üzerinde iyi kötü durulduğu halde, bu ikinci özelliğin teorik anlamı ve tarihsel sonuçları, çoğu durumda, ya tümüyle ihmal edilir, ya da yeterince değerlendirilmez. "Tek ülkede sosyalizm" sorununa ilişkin değerlendirme ve tartışmalar, genellikle Sovyet tarihinin İkinci Dünya Savaşı öncesi dönemiyle sınırlanır. Çok çok bu dönemin savaş sonrasına miras bıraktığı şu ya da bu düşünce, anlayış, davranış ve uygulamadan sözedilir.

Açıktır ki bu dar ele alışın gerisinde, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllar içinde Doğu Avrupa'da yaşanan iktidar değişimleri ve nihayet 1949 büyük Çin Devrimi'nin zaferiyle birlikte, iki emperyalist dünya savaşı arası döneme damgasını vuran bir "tek ülkede sosyalizm çağı"nın artık son bulduğu yaygın düşünce ve inancı yatar. Oysa bu düşünce ve inanç tarihsel gerçeklerle bağdaşmaz. Savaş sonrası dönemde Sovyetler Birliği'nin yalnızlıktan kurtulması, tek ülkede sosyalizm anlayışı ve uygulamasını sona erdirmek bir yana, tersine, onu, tam da bu yalnızlıktan kurtulmak ölçüsünde ve sayesinde, daha katı bir gerçeklik haline getirdi. Bir teorik temele kavuşturmak doğrultusundaki zorlama çabalar

ne olursa olsun, savaş öncesi dönemde daha çok nesnellikten kaynaklanan bir zorunlu politika gibi görünen şeyin, savaş sonrası dönemde sosyalizme geçiş iddiasındaki her yeni ülke için "ulusal sosyalizm" anlayışı çerçevesinde bir temel perspektif, bir sürekli politika ve uygulama halini aldığı görüldü. Üstelik de bu, sosyalizmin yeryüzünün dörtte birine ve insanlığın üçte birine yayıldığına inanılan bir dönemde, en açık ve rahatsız edici şekliyle ortaya çıktı.

Bu tarihsel sonuç ile Ekim Devrimi'nin başlangıç döneminde (bizzat bu büyük tarihsel pratiğin ortaya koyduğu deneyimlerin ışığında) formüle edilen devrimci ve enternasyonalist perspektifler arasındaki büyük farklılık gerçekten şaşırtıcıdır. Ekim Devrimi'ni izleyen uluslararası devrimci dalganın hala sürdüğü bir evrede toplanan Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi, yeni muzaffer devrimler beklentisi içinde, ortaya çıkmış bulunan ve çıkacak olan sosyalist cumhuriyetler arası ilişkilere dair ilke ve çözümleri de tartışmıştı. Sosyalist cumhuriyetlerin "tam birliği"ni tarihsel bir hedef olarak saptayan İkinci Kongre, o güne kadarki devrimci deneyimin ışığında ve Lenin'in Kongre'ye sunduğu tezler çerçevesinde, "federasyonu tam birlik doğrultusunda geçici bir biçim" olarak tanımlayıp benimsedi. "Tam birlik" hedefi burada bir temenni değil, kapitalist gelişmenin ortaya çıkardığı bir nesnel evrensel eğilimin, sosyalizmin doğası ve proletarya enternasyonalizmi bakış açısından ifadelendirilişi idi. Nitekim geçici bir ilk biçim olan federatif bağların gitgide güçlendirilmesi gerektiğini savunan Kongre, bunu yalnızca askeri bakımdan üstün emperyalist kuşatmaya direnme ve (o gün için acil bir önem taşıyan) üretici güçlerin hızlı onarımı ve rasyonal kullanımı ihtiyacı çerçevesinde gerekçelendirmekle sınırlamaz kendini. Çok daha **asli** bir amaca ve nesnel ihtiyaca işaret ederek, teorik ve tarihsel bakımdan temellendirir. Konuya ilişkin kongre kararı, "bütün ülkelerin proletaryası tarafından bir plan gereğince yönetilen" bütünsel bir dünya ekonomisine doğru bir eğilim bulunduğunu; "kapitalist düzende açıkça belirli bir hal almış bulunan bu eğilimin sosyalist düzende gelişmesinin ve zafere ulaşmasının kaçınılmaz olduğunu"; tam da bu nedenle, tam birliğe ulaşmak üzere daha sıkı bir federatif birlik için çaba harcanması gerektiğini vurgular.*

Birinci emperyalist savaşın bitiminde genel bir hal almış olan devrimci dalganın kazanımları Ekim Devrimi ile sınırlı kalınca, Lenin'in ve Komünist Enternasyonal'in zaten o güne kadarki Sovyet deneyiminden hareketle geliştirdiği federal birlik çözümü, yalnızca çok uluslu Sovyet ülkesinin kendi iç iktisadi ve siyasi ilişkileri çerçevesinde uygulanabildi. (Ki bu, Mart 1919'da toplanan 8. Parti Kongresi'nde kabul edilmiş olan yeni programda da öngörülmüştü.) Sosyalizmin inşa süreci de, bütün bir iki savaş arası dönemde, Sovyetler Birliği'nin yalnızlığı anlamında, bir "tek ülkede sosyalizm" olarak yaşandı.

Bununla birlikte, dünya komünist hareketi, aynı dönem içinde ve hiç değilse programatik belirlemeler planında, İkinci Kongre'de saptanan ilkelere ve

---

* *III. Enternasyonal (1919-1943)/Belgeler*, Belge Yayınları, s. 45-46
Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı, Sol Yayınları, 6. baskı, s. 214-215

perspektiflere bağlılığını sürdürdü. *Komünist Enternasyonal Programı*'nın "Kapitalizmden Sosyalizme Geçiş Dönemi ve Proletarya Diktatörlüğü" başlığını taşıyan 4. bölümü buna bir örnektir. Bu bölüm, "kapitalist dünya ekonomisinden sosyalist dünya ekonomisine geçiş" tarihsel sorununu da ele alır. Dünya devriminin eşitsiz gelişme seyrinden hareketle, proleter devrimin öncelikle tek tek ülkelerde ya da ülke gruplarında zafere ulaşabileceğini, *"yeni oluşan proleter cumhuriyetlerin daha önceden varolanlarla birleşmesini, bu federasyonlar ağının -ki bu emperyalist boyunduruğu parçalayan sömürgeleri de içine alır- sürekli büyümesini ve bu federasyonların nihayet"*, Dünya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği halinde birleşmeleri gerektiğini vurgular. Kendini dünya devrimci işçi hareketinin gerçek birliğinin somut ifadesi olarak tanımlayan, dünya proletarya diktatörlüğü ve dünya komünizmi nihai hedefleri için savaştığını söyleyen ve açıkça uluslararası proletarya devriminin örgütleyicisi olmak iddiasıyla ortaya çıkmış bir örgüt olan Komünist Enternasyonal, sorunu başka türlü de koyamazdı.

İkinci Dünya Savaşı siyasal coğrafyada köklü bir değişimle son buldu. Doğu Avrupa ülkeleri emperyalist sistemden koptular. Bunu Doğu'da Çin, Kore ve Vietnam devrimleri tamamladı. Sovyetler Birliği yalnızlıktan kurtuldu, "sosyalist kamp" oluştu. "Sosyalist kamp"ın oluşumu İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen dönemin en önemli tarihsel olgusuydu. Bu, Ekim Devrimi'nin ardından dünya devrimi sürecinde yeni bir aşama, dünya ölçüsünde devrim ve karşı-devrim arasındaki güç ilişkilerinde temelli bir değişmeydi. Dolayısıyla dünya tarihi açısından büyük bir gelişmenin ifadesiydi.

Ne var ki bu gelişme, bir olgu olarak bu nesnel olanağı sunmuş olsa bile, hiç de sosyalizmin inşa sürecinin daha geniş bir uluslararası çerçeveye oturması anlamına gelmiyordu. Yeni dönemin ve durumun kendine özgü karakteristiği, sosyalizme geçiş sürecinin bir dizi yeni ülkenin **kendi** ulusal ya da devlet sınırları içinde gündeme gelmiş olması idi. Daha geniş bir coğrafyada fakat tek tek ülkelerin kendi dar sınırları içinde, bir "tek ülkede sosyalizm"ler zinciri oluşmuştu. Bu zinciri oluşturan ülkeler arasında daha yakın ilişkiler olmakla birlikte, bu, organik bir bütün oluşturma ve gitgide daha sıkı bir biçimde kaynaşma perspektifinden ve pratiğinden yoksun, bir dayanışma ilişkisi özelliklerini pek az aşıyordu. Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki kendine özgü ilişkiler ve kurumlaşmalar ise (Comecon, Varşova Paktı), esası itibarıyla bu ülkelerdeki iktidar değişimlerinde Sovyetler Birliği'nin oynadığı özel rolden temelleniyordu ve ilkesel anlamda, emperyalist kampa karşı bir devletler arası dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma sınırlarını pek az aşıyordu başlangıçta. Her ülke kendi "tek ülkede sosyalizm"ini kurma amacı ve çabası içindeydi.

Comecon bünyesinde daha sıkı bir bütünleşme çabalarının Sovyetler Birliği tarafından gündeme getirildiği özellikle 20. Kongre sonrasında ise, bu süreç sosyalist ve proleter enternasyonalist içerikten gitgide uzaklaştı. Sovyetler Birliği'nin büyük devlet şovenizmi ile Halk Demokrasisi ülkeleri arasındaki açık-gizli milliyetçi çelişki ve çatışmalarla çabucak yozlaştı.

Doğu'da ulusal demokratik devrimlerden geçerek sosyalizme yönelen ülkeler ise, kendi "ulusal sosyalizm"lerini kurmaya çalıştılar. Sovyetler Birliği ile Çin Halk Cumhuriyeti'nin ilişkileri, kategorik olarak, belli koşullara bağlı teknik yardım, ticaret ve kredi ilişkilerini hiç bir zaman aşmadı. '60'ların başındaki çatışma ve bölünmeden sonra ise neredeyse bütünüyle son buldu.

Bu gözlemleri sıralarken, amacımız hiç de "sosyalist kamp" ülkelerinin kendi aralarındaki çok yönlü ilişkileri, bu ilişkilerin bu ülkelerin her birinin iktisadi ve kültürel gelişmelerine, genel olarak sosyalist inşa süreçlerine katkısını küçümsemek değildir. Tersine, bunun özellikle dünya savaşını izleyen ilk 15 yıllık zaman dilimi içinde oynadığı önemli rol yeterince açıktır. Neredeyse 30 yıl boyunca emperyalist kuşatmaya büyük fedakarlıklar ve etkileri sonradan görülecek büyük bedeller pahasına tek başına direnen Sovyetler Birliği için, yalnızlıktan kurtulmanın, doğusunda ve batısında bir düzine yeni devrimci iktidarla çevrelenmenin iktisadi, politik ve askeri bakımdan taşıdığı muazzam önem, hiçbir özel açıklama gerektirmez.

Aynı şey sosyalist inşa sürecine yeni girmiş ülkeler açısından da yeterince açıktır. Bu ülkeler, sosyalist inşa sürecine yalnızlık koşullarında değil, kendileriyle birlikte aynı yolu tutan kardeş cumhuriyetlerin yanısıra, artık dev bir sanayi ülkesi olan ve sosyalist inşa sürecinde büyük bir deneyim kazanmış bulunan Sovyetler Birliği'nin varlığı koşullarında başladılar. Bu ülkelerin tümü ilk kuruluş yıllarında Sovyetler Birliği'nin iktisadi, teknik ve bilimsel yardımlarından belli sınırlar içinde, fakat kendileri için önemli kolaylıklar sağlayacak ölçülerde yararlandılar. İçlerinden bazıları son derece geri tarım toplumları olan bu ülkeler, Sovyetler Birliği'nin bu yardım ve desteği olmasaydı, emperyalist kuşatmaya direnmede ve kendileri için bir ilk sınai temel yaratmada görülmemiş güçlüklerle karşı karşıya kalacaklardı. Emperyalist kuşatma ve tehdit karşısında Sovyetler Birliği'nin varlığının sağladığı siyasal ve askeri koruma ve güvencenin sözünü bile etmiyoruz.

Tüm bunlar yeterince açıktır ve tartışma gerektirmez gerçeklerdir. Fakat biz "sosyalist kamp" ülkelerinin birbirleriyle ilişkilerinin şu ya da bu düzeyiyle değil, ilkesel çerçevesi ve tarihsel perspektifleriyle ilgiliyiz burada. Aralarındaki dostluk ve yardımlaşmanın biçimi ve düzeyi ne olursa olsun, bu ilişkiler, ilkesel anlamda ayrı ayrı ülkeler ya da ulus-devletler arasındaki iktisadi, ticari ve kültürel ilişkilerdi. Belli ara aşamalardan ve biçimlerden geçerek ortak bir sosyalist ekonomik temel üzerinde ve buna uygun düşen siyasal biçimler içinde birleşme ve bütünleşme tarihsel perspektifinden tümüyle yoksundu. "Tek ülkede sosyalizm", şaşmaz biçimde egemen zihniyetti. 1949 başında kurulan ve üye ülkelerin iktisadi kalkınmalarını hızlandırmak ve birbirleriyle koordinasyonunu sağlamak amacında olan Comecon, Asya'daki halk cumhuriyetlerini kapsamadığı gibi, sosyalizmin kuruluşunu uluslararası bir iktisadi çerçeveye oturtmak gibi temel bir amaç da gütmüyordu.

Bu perspektiften ve amaçtan uzaklık, Stalin'in soruna aynı dönemki yaklaşımından (daha doğrusu uzaklığından) da izlenebilir. 1950'lerin başında,

yani "sosyalist kamp"ın oluştuğu bir dönemde, "Sosyalizmin Ekonomik Sorunları Üzerine" temel bir teorik tartışmada, hala SSCB'nin kendi "tek ülke" koşulları esas alınmakta, tartışma kendini hemen tümüyle bununla sınırlamaktadır. Stalin'de bu sınırları aşan tek değinme, "dünya kapitalist sisteminin bunalımını ağırlaştıran" bir etken olarak, "tek dünya pazarının çözülüşü" sorunu üzerinden yapılır. Bu dolaylı değinmede ise, "sosyalist kamp" ülkelerinin kendi aralarında kurduğu iktisadi işbirliği ve yardımlaşma ilişkilerinin yarattığı "yeni dünya pazarı"ndan sözetmekle yetinilir. Bunun kapitalist ablukaya direnmeyi ve "genel ekonomik bir kalkınmayı" her ülke için kolaylaştırdığı söylenir. *

Stalin'in 1950-53 dönemini kapsayan yazılarında, yukarıdaki örnek dışında, soruna tek satırlık bir değinme bile bulmak olanaksızdır. İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen ilk ve Stalin'in katıldığı son parti kongresi olan SBKP (B) 19. Kongre'sinin (Ekim 1952) yaklaşımı da farklı değildir. Malenkov tarafından sunulan ana raporun konuya ilişkin değinmeleri, Stalin'in "tek dünya pazarının çözülüşü"ne ilişkin olarak daha önce söylediklerinin çerçevesini aşmaz. "Uluslararası Durum" başlıklı bölüme egemen "barış ve demokrasi" retoriğine uygun olarak, Rapor "sosyalist kamp" ifadesini bile kullanmaz: *"Savaş sonrası dönemi siyasi alanda karakterize eden şey, başını ABD'nin çektiği saldırgan, anti-demokratik kampla, barışsever demokratik kamp olmak üzere iki kampın oluşmasıdır"*. Daha ilerde, bu aynı "barışsever demokratik kamp" şöyle tanımlanır: *"Çin ve Avrupa'daki halk demokrasisi ülkeleri kapitalist sistemden koptu ve Sovyetler Birliği ile birlikte emperyalist kampın karşısında duran birleşik ve güçlü barış ve demokrasi kampını oluşturdular."*

Rapor'un Sovyetler Birliği ile kardeş halk cumhuriyetleri arasındaki ilişkiye değinen tek dikkate değer pasajında söylenenler ise şundan ibarettir: *"SSCB'nin bu ülkelerle ilişkileri, tarihte daha önce eşi görülmemiş, tamamıyla yeni türde devletlerarası ilişkilerin bir örneğidir. Bu ilişkiler eşitlik, iktisadi işbirliği ve ulusal bağımsızlığa saygı ilkelerine dayanmaktadır. Karşılıklı yardım antlaşmalarına sadık olarak SSCB bu ülkelerin daha sağlamlaşmasına ve gelişmesine yardım ve destek veriyor ve ileride de verecektir."* Bunu, Partinin dış politika alanındaki dört temel görevinden biri olarak, bu ülkelerle "sarsılmaz dostluk ilişkilerini pekiştirmek ve geliştirmek" ** izliyor. Hepsi bu.

Sonuç olarak, Stalin yaşadığı sürece, SSCB kendi "tek ülkede sosyalizm" çerçevesi ve ruhundan fazlasıyla hoşnuttur, onu kıskançlıkla korumaktadır. Yeni kardeş cumhuriyetlerle ilişkilerini, kendi "tek ülkede sosyalizm"lerini inşa çabalarında onlara olanaklı olan yardımları yapmak ve emperyalist saldırganlığa karşı ortak bir "barış ve demokrasi kampı" oluşturmakla sınırlı bir çerçevede tanımlamaktadır.

Aynı konuda ve 20. Kongre'de, revizyonistler görünürde daha atak bir

---

* *Son Yazılar*, Sol Yayınları, üçüncü baskı, s.88-90

** *SBKP (B) XIX. ve XX. Parti Kongre Raporları*, İnter Yayınları, 1989, İst., s.12, s.17, s.38

tutumla ortaya çıktılar. Genel bir ekonomik işbirliği ve yardımlaşmanın yeterli olmadığını, üretim ve hammadde kaynaklarından en iyi biçimde yararlanmak için, "her ülkenin çıkarlarını tüm sosyalist kampın çıkarları ile başarıyla" birleştirecek bir "ihtisaslaşma" ve uluslararası işbölümünün gerekli olduğunu savundular ve önerdiler.*

Kendi başına alındığında kuşkusuz doğru olan ve sosyalizmin tarihsel konumuna (uluslararası doğasına) uygun düşen bu öneri, bu Kongre'de ortaya çıkan yeni revizyonist çizgi içinde değerlendirildiğinde, enternasyonalist olmak bir yana, "sosyalist kamp"ı denetim altına almanın ve yeni çizgi doğrultusunda ona boyun eğdirmenin araçlarından biri olarak rol oynayacaktı yalnızca. Kruşçevci revizyonistler bu tutumu sayısız örnekle sergilemede fazla gecikmediler. Onlar bir yandan kardeş cumhuriyetlere iktisadi ve teknik yardım konusunda oldukça cömert göründüler. Fakat öte yandan ise bunu, kendi politika ve tercihlerini dayatmak doğrultusunda bir baskı, tehdit ve şantaj olanağı olarak kullanmaktan bir an bile geri durmadılar. Yardımı bir rüşvet ve satın alma aracı haline getirdiler. İzledikleri çizgiye direndiği için, 1960 Temmuzu'nda Çin ekonomisine etkisi uzun yıllar sürecek yıkıcı bir darbe vurmaktan geri durmadılar. Ünlü Bükreş Toplantısı'nda, küçük ve yoksul bir ülke olan Arnavutluk'u önce yardım karşılığında satın almayı uman bu revizyonist klik, istedikleri olmayınca, Arnavutluk halkının aylarca açlık çekmesini bile soğukkanlılıkla izleyebildiler. **

Sovyet yardımının birbirini izleyen olaylarla her an baskı ve şantaj olanağına/aracına dönüşebildiğini görmek, kardeş cumhuriyetler arasında varolan güveni öldürmüş, baskı ve şantaja direnme olanağı olan ülkeleri içe kapanmaya, "kendine yeterli" bir ekonomi kurmaya ve sosyalizm adına bunu yüceltmeye yöneltmiştir. İnsanlığın üçte birinin sosyalizme yöneldiği bir dönemde, "tek ülkede sosyalizm" anlayışı böylece yeni bir "meşru" dayanak bulmuştur kendine.

Sosyalizme yönelen yeni halk cumhuriyetleri, "tek ülkede sosyalizm" çizgisini, kendilerini buna zorlayan nesnel ulusal etkenlerin yanısıra, Sovyetler Birliği'nin bizzat kendisinden devralınmış bir olağan yol olarak izlemeye başladılar. Fakat gelişme süreçlerinin belli bir aşamada daha yakın ve sıkı bir gönüllü birliği zorlama olanağı vardıysa eğer, 20. Kongre'nin başlattığı yeni dönemin ardından bu artık tümüyle yitirildi. Sovyetler Birliği ve dünya komünist hareketi tarihinde bir dönüm noktasını işaretleyen bu Kongre, dünya komünist hareketi saflarına bölünme tohumları ekti. Sosyalist kamp ülkeleri arasındaki güvene

---

* age., s.126-127

** '50'lerin ortasında, Arnavutluk komünistlerini, sosyalist ülkeler arası "işbölümü" ve "uzmanlaşma" gereğince, tahıl yerine narenciyeye yöneltmek için uğraşan Kruşçev, Enver Hoca'ya şunları söylemişti: *"Tahıl için üzülmeyin. Sizin bütün bir yılda tükettiğiniz tahılın tümü kadarını bizim ülkemizde fareler yer."* Aynı Kruşçev, yalnızca bir kaç yıl sonra, tahılı Arnavutluk komünistlerine karşı bir şantaj aracı olarak kullanmakta tereddüt etmedi.

dayalı ilişkileri tümden tahrip eden bir yeni dönem başlattı. Bundan böyle güven ve bu temel üzerinde enternasyonalist birlik ve dayanışma değil, tümden boyun eğme ya da ilişkilerde kopmaya varacak olan direnme ve çatışma sözkonusuydu. İlki daha sonra Brejnev'in "sınırlı egemenlik teorisi" ile birlikte Doğu Avrupa rejimlerinin tümüyle Sovyetler Birliği'nin kişiliksiz bir uzantısına dönüşmesine yolaçtı. İkincisi ise, Çin Halk Cumhuriyeti, Arnavutluk, Kore ve daha sonraları Romanya gibi ülkelerde, sözde kendi kendine yeterli bir ulusal ekonomiye dayalı bir "ulusal sosyalizm" düşüncesinin yüceltilmesine vardı.

20. Kongre'nin başlatmış bulunduğu bölücü ve dağıtıcı sürece rağmen, ünlü 1957 Moskova Deklerasyonu yayınlandığında doğal olarak işler henüz bu kerteye varmış değildi. 12 sosyalist ülke komünist partilerinin yayınladıkları uzlaşma ürünü bu eklektik ve oportünist ortak belgenin ikinci bölümü, sosyalist ülkeler arası ilişkilere ayrılmıştır. Bu bölüm ulus-devlet tabanına dayalı bir sosyalizm anlayışının ilke planında kutsanmasıdır

Deklerasyon, sosyalist ülkeler arasındaki ilişkilerin kaynağında, "Marksizm-Leninizmin ve proletarya enternasyonalizminin yaşam içinde sınanmış ilkeleri yer almaktadır" demektedir. Fakat ardından bu ilişkileri öncelikle barış içinde birarada yaşamanın ÇKP kaynaklı ünlü "Beş İlke"si ile temellendirmektedir. Özü, esası ve kaynağı bakımından kapitalist ülkelerle ilişkileri tanımlayan "Beş İlke"yi, Deklerasyon, sosyalist kampın iç ilişkileri bakımından da "canalıcı ilkeler" olarak değerlendirmektedir. Ancak bu temel üzerinde, "karşılıklı kardeşçe yardımı" "enternasyonalizmin en çarpıcı görünümü" olarak tanımlayabilmekte ve buna şunları eklemektedir:

"Sosyalist ülkeler kendi aralarında tam eşitlik, karşılıklı çıkar ve kardeşçe yardımlaşma esasına dayalı yaygın bir ekonomik ve kültürel işbirliği kurmuşlardır. Bu işbirliği, her sosyalist ülkenin ayrı ayrı ve bir tüm olarak sosyalist ülkeler topluluğunun ekonomik ve siyasal bağımsızlığının gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır." *

Aktardığımız bu son pasaj konuya ilişkin olarak Deklerasyon'da yeralan en ileri düşüncedir. Fakat bu bile ulus-devlet tabanına dayalı sosyalizm anlayışının sınırlarını hiçbir biçimde aşmaz.

Yakın bir dostluk ve işbirliği, bu temel üzerinde yaygın ilişkilere yapılan vurgu kuşkusuz önemlidir. Ne var ki amaç her bir ülkenin ekonomik ve siyasal bağımsızlığını kendi içinde geliştirmek olarak tanımlanıyor. "Tüm olarak sosyalist ülkeler topluluğunun" güçlenmesi ise, ilkinin basit bir toplamı, kendiliğinden bir sonucu olarak ele alınıyor. Bu pasajdaki yaklaşımı, Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi'nde ortaya konulan ve daha sonra Komünist Enternasyonal Programı'na geçirilen "tam birlik" hedefi, bunun ilkesel ve tarihsel anlamı ile ilgili söylenenlerle karşılaştırınız. Aradaki fark ilkeseldir. Sosyalizmin ve proleter enternasyonalizminin ilkelerinden ve tarihsel perspektiflerinden ayrılmanın bir

---

* *Dünya Komünist Hareketinin Ortak Belgeleri* (1957-1976), Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1977, Ank., s.17

ifadesidir.*

Neden sosyalist ulusların eşitliğine ve kardeşçe işbirliğine dayalı olarak, iktisadi gelişme süreçlerinin gitgide güçlenen ve zenginleşen ortak bir planlama yoluyla uyumlulaştırılması ve zaman içinde eşitlenmesi, böylece uluslararası bütünsel bir sosyalist ekonomiye ulaşmak değil de, tek tek her bir ülkenin ekonomik bağımsızlığının güçlendirilmesi? Kapitalizmin evrensel bir ekonomik sistem yaratmayı başardığı bir tarihsel gelişme aşamasında, onu baskıdan, eşitsizlikten, sömürüden, anarşiden ve tüm öteki çarpıklıklardan kurtaracak bir evrensel ekonomik ve siyasal sistem yaratma perspektifiyle hareket etmeden, kapitalist sisteme tarihsel bir alternatif olmak ve onu tarihe gömmek olanaksızdır. 20. yüzyılın gördüğü sosyalist inşa pratikleri yazık ki bu perspektiften yoksun kaldılar. Bu pratiklere önderlik edenler ya da onları yönetenler, sosyalizm davasını dünya ölçüsünde zafere ulaştırmak şaşmaz perspektifi yerine, tarihsel ömrünü doldurmuş dünya kapitalist sistemini tarihe gömecek bir dünya sosyalist sistemi yaratmak asli ve nihai hedefi yerine, kendi tek ülke sosyalizmlerini kurmak kaygısında oldular.

Buna çok büyük ölçüde kalkınmacı bir "sosyalizm" anlayışının yolgösterdiği de bir başka gerçektir. Kalkınma, bunun için sanayileşme, bu temel üzerinde "kendine yeterli bir ekonomi", yani "ekonomik ve siyasal bağımsızlık" -onlar için sosyalist inşa, sosyalizmi kurmak bu demekti. Bu anlayış, proleter sosyalizminin tarihsel konumuna yabancıdır. Onun, eşitlik ve gönüllülük temeli üzerinde tüm sosyalist ulusların yakınlaşmasına, ortak bir iktisadi temel ve buna uygun siyasal biçimler içinde kaynaşmasına ve giderek tam birleşmesine dayalı tarihsel perspektifinden, tümüyle uzaktır.

Siyasal bakımdan sosyalizme yönelme olanağı kazanıp da iktisadi ve kültürel yönden bunun koşullarından yoksun olan toplumlarda, geriliği gidermek zorunluluğu ve haklı kaygısı, zaman içinde sosyalizmin bir "kalkınma" ve "modernleşme" ideolojisi halinde yozlaşması ve yozlaştırılması sonucunu yarattı. Bu eğilim Sovyetler Birliği'ndeki inşa süreçlerinde ortaya çıktı ve sonraki döneme miras kaldı. '50'li ve '60'lı yıllardaki milli kurtuluş devrimleri dalgası içinde, küçük-burjuva milliyetçi akımlar, sosyalizmi bir kalkınma ideolojisi ve yöntemi olarak benimseyip yozlaştırdılar.

1957 Moskova Deklerasyonu'ndan sonra, 81 komünist ve işçi partisi 1960 yılında Moskova'da toplanarak, Moskova Bildirisi olarak bilinen tarihsel belgeyi yayınladılar. Konumuzu oluşturan soruna ilişkin olarak 20. Kongre'nin kendinden önceki 19. Kongre'yi lafızda aşması türünden, gerçekte dönüşü olmayan bir bölünmeyi işaretleyen 1960 Moskova Bildirisi de, aynı konuda 1957 Moskova Deklerasyonu'nu aşar.

---

* *"Sosyalizmin amacı yalnızca insanlığın küçücük devletlere bölünmesine ve ulusların herhangi bir şekilde tecrit edilmesine son vermek değildir. Amaç yalnızca ulusları birbirine yaklaştırmak da değildir, onları bütünleştirmektir."*

Lenin, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, Sol Yay., s.144

Moskova Bildirisi, sosyalist kampı, *"uluslararası sosyalist dayanışmayla sımsıkı kenetlenerek, ortak çıkarlar ve amaçlarla sosyalizm ve komünizm yolunu izleyen özgür ve egemen halkların toplumsal, ekonomik ve siyasal birliği"* olarak tanımlamaktadır. "Sosyalist dünya ekonomik sistemi" kavramını kullanan Bildiri, bu sistemin "ortak sosyalist üretim ilişkileriyle bütünleştiği"ni ve sosyalizmin ekonomik yasaları gereğince geliştiğini kaydeder ve şöyle devam eder:

"Bu gelişmenin sosyalizmin kuruluşunda başarılı olabilmesi için, planlanmış dengeli kalkınma yasasının kararlılıkla uygulanışına; halkın yaratıcı gücünün teşvik edilmesine; dünya sosyalist sistemi içindeki üretim çalışmalarında gönüllü katılma, karşılıklı çıkar ve bilim ve teknik düzeyinin canla başla geliştirilmesi ilkesine bağlı kalarak, ulusal ekonomik planların uyumlulaştırılması, ihtisaslaşma ve işbirliği yoluyla uluslararası işbölümü sisteminin durmadan yetkinleştirilmesine gerek vardır. Yine bu gelişme için, ortak deneyimlerin incelenmesine; işbirliğinin ve karşılıklı kardeşçe yardımlaşmanın, ekonomik gelişmenin duraklarında ortaya çıkacak tarihsel farklılıkların derece derece ortadan kaldırılmasına ve sosyalist sisteme bağlı bütün halkların hemen hemen aynı anda ve birlikte komünizme geçebilmeleri için maddi bir temelin sağlanmasına gerek vardır." *

Sosyalist kampa mensup ileri ve geri ülkeler arasındaki tarihsel farklılıkların ve bunun bir ifadesi olarak gelişme düzeyi eşitsizliklerinin ortak bir çabayla aşılmasından, sosyalist sisteme bağlı tüm halkların "aynı anda ve birlikte komünizme geçebilmeleri için maddi bir temel" yaratılmasından sözeden bu görüşler, "tek ülkede sosyalizm" ruhu ve anlayışının nihayet terkedildiğinin bir göstergesi sayılabilir ve her türlü övgüye değer bulunabilirdir. Ne var ki, bu sözlerin gerisinde insanı hayrete düşüren bir samimiyetsizlik, dahası ikiyüzlülük vardır. Bunu görmek için, tam da bu belgenin yayınlandığı günlerde, Sovyet yönetimi ile öteki bazı ülkelerin ilişkilerindeki bozulmanın aldığı yeni biçime, bunun ilkesel ve politik anlamına bakmak yeterlidir.

Bu belge Kasım 1960 tarihlidir. Kruşçev kliğinin görüş ayrılıklarını kaba ve çirkin baskı ve şantaj yöntemleriyle çözme politikasının daha önce sözünü ettiğimiz berbat ve yıkıcı örnekleri, hemen bu tarihi önceleyen aylar içinde yaşanmıştır. Bükreş Toplantısı'ndaki (Haziran 1960) komplocu girişimlerinin hemen ardından, Kruşçev kliği, ani ve tek taraflı bir kararla, Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki tüm mühendis, uzman ve teknisyenlerini çekmiş, ellerindeki tüm plan ve projeleri de imha ettirmiştir. Bükreş toplantısındaki komploya tavır aldığı için Arnavutluk da "cezalandırılmış", açlıktan kırılan halkın tahıl ihtiyacı aylar boyu karşılanmamış, ihtiyacın önemsiz bir bölümü aylar sonra nihayet karşılandığında ise geleneksel mal takası yöntemi reddedilmiş, ödemenin Arnavutluk'un son derece sınırlı altın rezervleriyle yapılması zorunlu tutulmuştur. Bizzat Bildiri'nin yayınlandığı toplantıda ise, ki yalnızca bir kaç ay sonrası oluyor, Sovyet-Çin ve Sovyet-Arnavutluk ilişkileri artık onarılmaz ölçülerde tahribata uğramış bulunmaktaydı.

---

* age., s.59, 57-58

Dolayısıyla, kağıt üzerinde "tek ülkede sosyalizm" ruhundan nihayet kopulduğunun işaretlerini veren 1960 Moskova Toplantısı, gerçekte, Sovyetler Birliği şahsında büyük devlet şovenizmi ve hegemonyacılığının şaha kalktığı ve buna direnen ülkelerin ise, karşı karşıya kaldıkları açmaz nedeniyle, ulusal kendine yeterlilik fikrine gitgide daha sıkı sarıldıkları, onu yüceltip ilke düzeyine çıkardıkları bir dönemi işaretler.

Bütün bunlardan çıkan sonuç şudur: Gerçekte ve sorunun özünde, yalnızca iki savaş arası dönem değil, fakat Ekim Devrimi sonrası bütün bir 20. yüzyıl sosyalizm tarihi bir "tek ülkede sosyalizm çağı" olarak nitelendirilmelidir. SSCB'den Kore'ye, Arnavutluk'tan Çin'e sosyalizme geçiş süreçleri, hep "tek ülkede sosyalizm" ruhu ve perspektifi içinde gelişmiş, bunun yol açtığı tüm temel zaafları, çarpıklıkları ve yetersizlikleri, bu ülkeler benzer biçimlerde ve değişik düzeylerde yaşamışlardır.

Bu sonuçlar yalnızca bu ülkelerin iç toplum yaşamlarında değil uluslararası politikalarında, dünya devrim süreciyle ve dünya komünist ve işçi hareketiyle ilişkilerinde de yansımıştır. Zaman içinde gitgide güçlenerek, ulusal dargörüşlülük ve sınırlılık, ulusal kendine yeterlilik zihniyeti, "ulusal çıkarlar" temeline dayalı egoizm, bu ülkelerin politikalarında şu veya bu düzeyde etkisini göstermiş, egemen hale gelmiştir. Proleter enternasyonalizmi ise buna paralel olarak içi boşaltılmış, tüm gerçek anlamını yitirmiş ikiyüzlü bir seremonik laf derekesine düşürülmüştür. Önce Sovyetler Birliği, daha sonraları ise, zamanında bizzat buna karşı çıkmış bir ülke olarak Çin Halk Cumhuriyeti şahsında, bu milliyetçilik, bir büyük devlet şovenizmi ve hegemonyacılığı karakteri kazanmıştır.

Muzaffer devrimlerin her biri dünya devrim sürecinde ilerlemenin birer temel adımı oldular. Devrimci iktidarların, sosyalizme yönelen ülkelerin sayılarındaki her artış, dünya ölçüsündeki devrimci sınıf mücadelesine yeni bir destek ve uluslararası güç ilişkilerinde devrim cephesi lehine önemli bir değişme demekti. Bununla birlikte, bunun esas olarak objektif mantığı bakımından böyle olduğunu, aynı destek ve katkının bu ülke iktidarlarının enternasyonalizm temeline oturması gereken uluslararası politikalarına gereğince yansımadığını, zaman içinde ise bundan tümden uzaklaşıldığını belirtmek zorundayız.

Yüzyılın toplam bilançosu üzerinden bakıldığında bunu görmek hiç de zor değil. İktidarların kazanılmasının ardından ve devrimin hızının henüz sürdüğü ilk yıllarda, dünya devrimci süreciyle ilişkilerinde devrimci enternasyonalizme eğilimli olan bu ülkeler, yeni iktidar oturduğu ve "ulusal" sosyalist inşa çalışmalarında mesafe katedildiği ölçüde, o kötü ünlü "barış içinde birarada yaşama" politikasını dış politikalarının genel çizgisi haline getirmek, dünya devrimci süreciyle ilişkilerine de bunun üzerinden bakmak yolunu, ulusal egoizm ve milliyetçilik yolunu tutmuşlardır.

Enternasyonalizm bu ülke iktidarlarının dilinde, boş, seremonik bir söz kalıbı olarak kalmıştır. Daha doğrusu iktidardakilerin kendi sorumlulukları sözkonusu olduğu sürece böyle olmuştur. İktidar için mücadele eden komünistler ise, kendi cephelerinden "sosyalist anavatan"ları savunmak, onlara karşı

enternasyonalist sorumluluklarını yerine getirmek için özel bir çaba harcamışlardır. Sosyalist iktidarlar enternasyonalizm adına bunu onlardan hep beklemişler, aktif olarak talep etmişlerdir. Fakat ilişkideki bu tek yanlılık, kaçınılmaz olarak, iktidar için mücadele eden komünistlerin kendi enternasyonalist sorumluluklarını ele alışlarında çarpıklıklara yolaçmış, sağlıksız bağımlılıkları beslemiş, ve çok daha kötüsü, "sosyalist anavatan"ın dış politika ihtiyaçlarına tabi bir politika çizgisi, kendi gerçek devrimci sorumluluklarını zaafa uğratabilmiştir. Bu genellikle, sosyalist ülke ya da ülkeleri savunma adına, kendi burjuvazileriyle uzlaşma, devrimden yüz çevirme olarak yaşanmıştır.

Bunun üzerinde ayrıca duracağız. Buradaki sınırlı değinme, 20. yüzyıla egemen bu "ulusal" sosyalizm anlayışı ve uygulamasının, dünya komünist ve devrimci hareketiyle ilişkilerde yolaçtığı tahribatları anımsatmak içindir.

Lenin'in, Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi'ne sunduğu (daha önce anılan) Tezler'inin 10. maddesinde yaptığı son derece anlamlı bir enternasyonalizm tanımı var. 20. yüzyılın "tek ülkede sosyalizm" pratiğinin ardından bugün çok daha özel ve hayati bir anlam kazanmış bulunan bu enternasyonalizm tanımını burada hatırlatmak istiyoruz.

Enternasyonalizm ilkesinin sözde tanınmasının, fakat uygulamada bunun yerine küçük-burjuva "milliyetçiliğinin ve pasifizminin" konulmasının hiç de İkinci Enternasyonal partilerine özgü olmadığını, buna kendilerine komünist diyen bazı partilerde de rastlandığını hatırlatarak sözе başlayan Lenin, şöyle devam ediyor:

"Bu kötülüğe karşı, en derin kökler salmış küçük-burjuva milliyetçi önyargılara karşı savaşım, proleter iktidarının ulusal olmaktan çıkarılıp (yani bir dünya politikası saptama yeteneği olmayan tek bir ülkedeki iktidar olmaktan çıkarıp) uluslararası nitelik kazanma yolunda (yani bütün dünya politikası üzerinde belirleyici etkisi olabilen hiç değilse bir kaç ilerlemiş ülkedeki proleter iktidarı durumuna gelmesi yolunda) hergün gelişme kaydettiği ölçüde, daha önemli bir sorun haline gelmektedir. Küçük-burjuva milliyetçiliği, yalnızca ulusların eşitliğinin tanınmasını enternasyonalizm diye adlandırır ve (bu tanımanın yalnızca sözde kalması bir yana) ulusal bencilliğe dokunmaz. Oysa proleter enternasyonalizmi, (1) bir ülkedeki proleter savaşımın çıkarlarının, dünya ölçüsündeki savaşımın çıkarlarına bağımlı kılınması; (2) burjuvaziyi yenmekte olan ulusların, uluslararası sermayenin devrilmesi için ulusal planda en büyük fedakarlıklara katlanmaya hazır olmalarını gerektirir." *

Yazık ki, 20. yüzyıl sosyalizminin enternasyonalizm sorunundaki davranış çizgisi, Lenin'in daha işin başında taşıdığı temel kaygıları doğrular nitelikte olmuştur. Küçük-burjuva milliyetçiliği, kendini tam da pasifizm ve ulusal bencillik biçiminde göstermiştir. Önce Sovyetler Birliği ve İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ise, devrimin henüz dinamizmini sürdürdüğü ilk yıllar dışında, istisnasız tüm sosyalist ülkeler, Lenin'in proleter enternasyonalizminin iki temel koşulu

---

* *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, s.216

olarak sıraladığı davranış çizgisinin uzağında kalmışlardır. Sosyalist iktidarlar ne kendi ülkelerinde sosyalist inşanın çıkarlarını dünya devrimci sürecinin genel çıkarlarına tabi kılma isteği ya da yeteneği göstermişlerdir; ve ne de, "uluslararası sermayenin devrilmesi için ulusal planda en büyük fedakarlıklara katlanmaya" yanaşmışlardır. Daha da vahimi ve tahrip edici olanı, enternasyonalizm çizgisini tersyüz etmişler, iki koşul halinde sunulan ilişkiyi tersinden kurmuşlardır. Dünya komünist ve devrimci işçi hareketinden kendileri için her türlü fedakarlığı istemişler ve enternasyonalizmi burada gerçek amacından saptırılmış bir araç olarak kullanmışlardır.

Kuşkusuz bu ülkeler kendi topraklarında sosyalist inşayı ilerletmek için büyük fedakarlıklara katlanmışlar, ve tam da bunda başarı sağladıkları ölçüde, objektif olarak, dünya devrim sürecine büyük katkıda bulunmuşlardır. Fakat enternasyonalizmi buna indirgemek, onu tek yanlı ele almak, güdükleştirmek ve sakatlamak, dahası onu militan devrimci bir perspektif ve eylem olmaktan çıkarıp edilgen, kendiliğinden yaşanan bir durum düzeyine düşürmektir. Gerçek proleter enternasyonalizmi, kendi ülkesinde devrimci süreci ilerletmek için en azami çabayı sarfetmekle yetinmemek, yanısıra, bunu tamamlayan öteki bir temel boyut olarak, bu sürecin çıkarlarını dünya devriminin çıkarlarına tabi kılmak, dünya devriminin ilerlemesi için de uluslararası devrimci hareketi her yolla ve militanca desteklemek, bizzat bu çabanın getireceği riskleri göze almak ve gerektiğinde sonuçlara katlanmaktır.

Ekim Devrimi'nin ilk yılları dışında, hiçbir sosyalist iktidar, gerektiğinde kendi "ulusal çıkarları"na aykırı düşecek durumlar bir yana, kendisi için potansiyel risk ifade eden herhangi bir durumda bile, dünya devrimini ilerletmek politikası izlememiştir. "Ulusal güvenlik" ve bunun için "barış içinde birarada yaşama" hep temel politika olmuştur. İktidardaki 12 ülke partisinin 1957 tarihli Moskova Deklerasyonu bunu bir ilke olarak ve en açık biçimiyle formüle de etmiştir:

*"Bu toplantıya katılan Komünist ve İşçi Partileri, bugüne dek geliştirilmiş ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi 20. Kongre kararlarıyla da kesinlik kazanmış bulunan kapitalist ve sosyalist sistemlerin barış içinde birarada yaşayabileceklerine ilişkin leninist ilkenin, sosyalist ülkeler dış politikasının temeli ve halklar arasındaki barışın ve kardeşliğin güvenilir dayanağı olduğunu belirtirler."**

ÇKP ve AEP'in sonradan ve bir süre için bu pasifist ve statükocu revizyonist anlayışı reddettikleri, bu politikanın bayraktarlığını yapan Kruşçev revizyonizmine karşı belli bir tarihsel önemi olan bir ideolojik mücadele yürüttükleri bilinmektedir. Fakat onların kendi gerçek politika pratikleri de bu anlayışın dışına fazlaca çıkamamıştır. Kendi "ulusal çıkarlar"ının ve dış politika ihtiyaçlarının gerektirdiği bir durumda, ÇKP "Üç Dünya Teorisi" türünden gerici karşı-devrimci bir uluslararası politika stratejisini gündeme getirmekten geri durmamıştır. Daha Mao Zedung'un sağlığında ve ÇKP'nin kendi iddiasına göre bizzat onun katkılarıyla.

Enver Hoca önderliğindeki AEP söz planında enternasyonalizm üzerine

---

* *Dünya Komünist Hareketinin Ortak Belgeleri*, s.16

en ateşli bir tutumun savunucusu olagelmiştir. Ne var ki, örneğin, kendi paralelindeki en az beş parti ve örgütün siyasal mücadele sürdürdüğü 12 Eylül Türkiyesi ile en sıcak ve güçlü dostluk bağları kurabilmiş, karşı tavır bir yana, 12 Eylül'ün Türkiye devrimci ve halk hareketine uyguladığı zulmü tek kelimeyle bile olsun kendi halkına ve öteki ülke halklarına duyurmak ihtiyacı duymamıştır.

Küba'nın enternasyonalizmi de bilindiği gibi pek övülmekte, emperyalist kuşatmaya karşı bugün gösterdiği direnişten dolayı bir çok insan bunu yeniden keşfetmektedir. Küba'nın mayasında Che'nin şahsında simgelenen güçlü bir enternasyonalizm olmakla birlikte, bugünün bu devrimci ülkesinin düne kadar revizyonist Sovyet dış politikasının yörüngesinde olduğunu bu kadar kolay unutmak için bir neden yoktur. Küba birlikleri yalnızca devrimci Angola'da karşı-devrimci UNİTA çetelerine karşı savaşmadılar. Fakat aynı zamanda, Etiyopyalı ve Eritreli devrimci kurtuluş güçlerine karşı "Sovyet yanlısı" gerici Mengistu Etiyopyası'nı da desteklediler. Bunu öyle kolayca unutmamak gerekir. Küba bu günahın ağırlığını öylesine taşımaktadır ki, Etiyopya'da devrim zafer kazandığında *Granma International* bunu tek satırlık bir haber yapmak gücünü bile kendinde görememiştir.

Toparlarken şunu vurgulamak istiyoruz. Ulus-devlet çerçevesiyle sınırlandırılmış bir sosyalizm anlayışı ile, dünya devrimci süreciyle ilişkilerde "ulusal çıkarları" öne alan, ulusal bencillik çizgisi izleyen anlayış, aynı gerçeğin iki yansımasıdır. "Barış içinde birarada yaşama"yı bir sosyalist ülkenin uluslararası politikasının genel çizgisi ve "temeli" haline getiren anlayış ile, ayrı ayrı sosyalist ülkeler arası ilişkileri öncelikle "Beş İlke" ile temellendiren anlayış, aynı şekilde, aynı gerçeğin iki yüzüdür. İktisadi ve kültürel bakımdan ileri bir sosyalist ülkenin, bu açıdan son derece geri ya da nispeten geri koşullara sahip bir yeni sosyalist ülke ile kendi arasındaki gelişme düzeyi farklılıklarını zamanla silmek için göstermesi gereken özel fedakarlıklardan kaçınması ile, bu aynı ülkenin, kendi "ulusal çıkarlar"ının gerektirdiği bir durumda, ya da hiç değilse bu çıkarlar için bir risk ifade eden durumlarda, dünya devrimci sürecinin genel çıkarlarına (ya da daha özel planda, şu ya da bu ülke devrimci sürecinin özel çıkarlarına) sırtını dönmesi de, bir kez daha, aynı gerçeğin değişik görünümleridir.

Bu "tek ülkede sosyalizm" zihniyetinden köklenen bir "ulusal sosyalizm" anlayışıdır. Proleter devrimin ve sosyalizmin uluslararası karakterini ve bunun gereklerini unutmak ile, proleter enternasyonalizmi çizgisinin yerine küçükburjuva milliyetçiliği çizgisini, ulusal bencillik çizgisini geçirmek, birbirini mantıksal olarak tamamlar. Tarih içinde de tamamlamıştır. Bütün bir 20. yüzyıl tarihinin tanıklık ettiği gibi...

* * *

Ekim Devrimi gibi son derece kapsamlı ve derin bir enternasyonalist içeriğe ve ruha sahip bir devrimin açtığı tarihsel çığır içinde ortaya çıkan bu sonuç, onun bu nitelikleriyle büyük bir paradoks oluşturmaktadır. Ne var ki,

özünde ve son tahlilde bu sonuç, yine de bizzat dünya devriminin kendi somut gelişme seyrinden doğmuştur. Sonra da bu nesnel tarihsel temel üzerinde kendine uygun düşen bir düşünce ve davranış tarzını, bir "ulusal sosyalizm" anlayışı ve uygulamasını, besleyip geliştirmiş, egemen kılmıştır.

Ortaya çıkan bu tarihsel sonucun, öncelikle ve özellikle, Sovyet devriminin geri bir ülkede yalnız kalması, önce bir zorunluluk olarak tuttuğu yolu, gitgide bir tercihe, bir "teorik" anlayış ve stratejik politika düzeyine çıkarışıyla sıkı bir ilişkisi var kuşkusuz. Zira bu pratiğin yarattığı anlayış ve gelenek, savaş sonrasında sosyalizme yönelen ülkeleri yakından etkilemiştir. "Tek ülke"de sosyalizm, Sovyetler Birliği'nin kendi iradesi dışında karşı karşıya kaldığı bir yalnızlık durumunun ortaya çıkardığı bir zorunlu yönelimdi. Bu kendine özgü geçici durumu, savaş sonrasının tümüyle yeni koşullarında; dünya devriminin, bir düzine ülkenin sosyalizm yolunu tuttuğu bir tarihsel gelişme aşamasında, artık geride bırakmak yerine, her bir ülke onu bir "model" olarak yineleme yolunu tuttu.

Bununla birlikte sorunu buna indirgemek, onu son derece basitleştirmektir. "Tek ülkede sosyalizm"in düşün ve inanç olarak Sovyetler Birliği'nde idealize edilmesinin, sonraki pratiklere belli bir "tarihsel zemin" ve düşünsel kolaylık sağladığı kesin olmakla birlikte, 20. yüzyılın bu büyük olgusunun, dünya devriminin kendine özgü seyrinden değil de Sovyetler Birliği'nin yarattığı "kötü örnek"ten köklendiğini iddia etmek, bir ciddiyetsizlik ve yüzeysellik örneği olurdu.

Dünya devriminin kendine özgü gelişme seyri derken, hiç de yalnızca onun ilk gelişme aşamasını, Ekim Devrimi'nin Rusya gibi geri tarımsal bir ülkede yalnız kalmasını kastetmiyoruz. Eşitsiz gelişme diyalektiğinin ürünü olan "tarihsel terslik", dünya devriminin yüzyılın ortasına denk gelen ikinci gelişme aşamasına da damgasını vurmuştur.

Dünya devrimi sürecinin genel seyrine 20. yüzyıl devrimlerinin toplam bilançosu üzerinden bakıldığında, görülen şudur: Bu devrimler, sonucu etkilemekten uzak bir-iki istisna dışında, kapitalist dünyanın iktisaden çok geri ya da oldukça geri bölgelerinde, köylü ve küçük-burjuva toplumsal dokunun muazzam bir ağırlık oluşturduğu ülkelerde meydana gelmişlerdir. Bu sosyo-ekonomik temel ve sosyo-kültürel doku, doğal olarak, bu toplumların devrimci değişim süreçlerini de belirlemiştir. Bu devrimlerin tümü de ulusal kurtuluş ya da anti-faşist kurtuluş süreçleri üzerinden gelişmiş, bundan alınan itilimle sosyalizm yolunu tutmuşlardır.

Daha somut ifade edecek olursak; Sovyetler Birliği'nin batısındaki ülkelerin Hitler Almanyası'nın faşist işgaline karşı anti-faşist yurtsever bir mücadeleden, doğusundaki ülkelerin ise emperyalist egemenliğe karşı ulusal kurtuluş devrimlerinden geçerek sosyalizme yöneldiklerini unutmamak gerekir. Sovyetler Birliği'nin batısındakiler Avrupa'nın en geri bölgelerini oluşturuyorlardı. Çekoslovakya ve Doğu Almanya dışında tutulursa, bu ülkeler sanayisi az gelişmiş geri tarım toplumlarıydı. 6 yıllık emperyalist kıyım savaşının ve Nazi barbarlığının en acımasız biçimde yaşandığı bu bölgede, üretici güçlerde meydana gelen korkunç tahribat ile yaşanan sosyal-kültürel yıkımın etkilerine değinmiyoruz

bile.

Sovyetler Birliği'nin doğusundakiler ise feodalizmin karanlığına ve ulusal kölelige henüz son verebilmiş, son derece geri tarımsal köylü toplumlarıydı. Feodalizmin egemenliği ve emperyalist kölelik koşullarında ulusal gelişmeleri sınırlanmış ve çarpıtılmış bu toplumlar için ulusal devlet aşılmış bir biçim değil, tersine ancak kazanılmış bir yeni olanaktı henüz. Bu son nokta hiç de önemsiz değildir. Bu ülkelerin hemen tümü yüzyıllar boyunca bağımlılık ve kölelik ilişkileri içinde yaşamak zorunda bırakılmışlardır. Bağımsız ulus kimliklerini ve ulus-devlet olarak varlık olanaklarını henüz yeni kazanmış bulunuyorlardı. Bu önemli olgu burada mutlaka hesaba katılmalıdır.

Sonradan eklenen Küba dışında tutulursa, "sosyalist kamp"ı oluşturan ülkeler Doğu Avrupa'da ve Uzak Asya'da kümelenmişlerdi. 20. yüzyıla girildiğinde Doğu Avrupa'nın büyük bölümüne henüz çok uluslu imparatorluklar egemendi ve bu bölgenin bağımlı ulusları için ulusal sorun ancak çözüm gündemine girebilmişti. Bu toplumlar tarihsel olarak, ulusal sorunun da bir parçası bulunduğu burjuva-demokratik devrimler süreciyle yüzyüzeydiler hala. Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya gibi Doğu Avrupa ülkelerinde burjuva ulusal devletlerin ortaya çıkışı ancak Birinci Dünya Savaşı'nın ardından ve çok uluslu imparatorlukların çöküşüyle olanaklı olabilmiştir. Romanya ve Bulgaristan, Osmanlı İmparatorluğu'nun yüzyıllar süren egemenliğinin ardından 19. yüzyılın ikinci yarısında, Arnavutluk ise Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde bağımsız ulus-devlet olarak varolma olanağı kazanabilmişti. Uzak Asya ise 20. yüzyıla dönülürken henüz modern tarihin kenarında duruyordu. Rus-Japon savaşı ve 1905 Devrimi ilk sarsıntıyı yaratmış, ardından Birinci Dünya Savaşı bu ulusları çağdaş tarihin girdabı içine çekmiştir. Nihayet Ekim Devrimi ile birlikte, onun açtığı çığır, yarattığı muazzam sarsıntı ve hazırladığı somut olanaklarla, bu sömürge ve bağımlı ulusların ulusal kurtuluş özlemleri ve umudu ateşlenmiş, kurtuluş süreci somut olarak başlamıştır. Ve bilindiği gibi bu ancak yüzyılın ortalarında bir gerçeklik haline gelmeye başlamıştır.

Bu nesnel-tarihsel temel, Sovyetler Birliği'nin hem doğusu hem batısı için güçlü bir "ulusal" öğe demekti. Geri iktisadi temel, köylü ve küçük-burjuva ağırlıklı sosyal-kültürel doku, yabancı egemenliği (doğuda emperyalist kölelik, batıda Nazi işgali), tüm bunlar "ulusal" fenomenin ön plana çıkışına uygun bir tarihsel zemindi. Devrimlerin ve devrimci çalkantıların yarattığı pozitif imkanlar ne olursa olsun, iktisadi gerilik ve bu temel üzerinde yükselen köylü/küçük-burjuva sosyo-kültürel doku, milliyetçi önyargılara, ulusal kapalılığa ve darkafalılığa özel yatkınlık, tersinden olarak, evrenselliğe karşı bir direnç ve enternasyonalizme uzaklık demektir.

Buna bir de İkinci Dünya Savaşı'nın emperyalist niteliğine halklar cephesinden eklenen güçlü "kurtuluş" (kuşkusuz ulusal kurtuluş) temasını, buna uygun düşen güçlü ideolojik-siyasal ve psikolojik havayı ekleyiniz. Sovyetler Birliği'nin kendisi de bu havadan çok ayrı değildi. Bir zorunluluk olarak yaşanan tek ülkede sosyalizm pratiği ile bunu teorik bakımdan rasyonalize etme aşırı

çabası, ona zaten iki savaş arası dönemde kendine özgü bir "ulusal" hava kazandırmış bulunuyordu. Sovyetler Birliği'nin savaşı elbette aynı zamanda tüm halklar için de bir kurtuluş savaşıydı, onların kurtuluşuna belirleyici düzeyde muazzam bir katkıydı. Fakat yine de bu sosyalist içeriği çok tartışmalı bir "yurtsever" savaştı. Bu ruh, bu tema güçlü bir biçimde ön plandaydı. Çarlık döneminin "ulusal" ruhundan beslenecek, Pan-Slav bir kongreden yarar umabilecek kadar... Bu atmosfer içinde dünya devrimi fikri tümden silinmiştir. Dünya devrimi amacına bağlı bir proleter enternasyonalizmi yerini, faşizmin ezdiği halkların ve "özgürlüğü seven ülkelerin" Hitler Almanyası'na karşı "ortak cephe"si düşüncesine ve pratiğine bırakmıştı. Bunun bir uzantısı olarak, savaş ortamında Komünist Enternasyonal yük sayılmış, Enternasyonal marşı "ulusal" marşla değiştirilmiş, "ulusal" değerler ve semboller görülmedik biçimde önplana çıkartılıp yüceltilmişti.

Bu arada kaydedelim ki, birinci ve ikinci emperyalist dünya savaşlarına eşlik eden ya da onları ardından izleyen devrimci süreçlerin özellikleri arasındaki belirgin bir farklılıktır bu. Bilindiği gibi, birinci emperyalist savaş patlak verdiğinde, Avrupa'yı bir bütün olarak emperyalist burjuvazinin paylaşım savaşına bağlanan gerici bir milliyetçilik dalgası sardı. İkinci Enternasyonal'in ihaneti sayesinde her ülkenin geniş işçi sınıfı kitleleri de kendi burjuvazilerinin yağmacı savaşına destek verdiler. Fakat savaşın yarattığı acıları ve yıkımı yaşayan bu kitleler, Rusya'da patlak veren devrimin ve esas olarak da Ekim Devrimi'nin ardından, yeni bir yol tuttular. Emperyalist savaşın bitimi devrimci süreçlere yeni ve görülmemiş boyutlar kazandırdı.

İşte bu andan itibaren ve kuşkusuz Avrupa'da, Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen devrimci süreçlerde sınıf savaşı önplandadır. Çalışan yığınların katılımı belki çok geniş boyutlu değildir; fakat olduğu kadarıyla "kendi" ülkelerinin burjuvazisine karşı sosyalizm ve enternasyonalizm için savaşılmaktadır. Macaristan gibi Avrupa'nın o gün için hayli geri olan bir ülkesinde bile, iktidar proleter merkezlerde ele geçirilmiştir ve sosyalist Macar Sovyet Cumhuriyeti ilan edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'na eşlik eden devrimci süreçlerde ise (ki bu süreçleri ateşleyen Sovyetler Birliği'nin yurtsever savaşı, özellikle de Stalingrad zaferi olmuştur), işçi sınıfı ve emekçilerin katılımı çok geniştir; fakat bu kitleler, kendi burjuvazilerinin hiç değilse bir kesimiyle birlikte, "demokrasi" ve "ulusal kurtuluş" için mücadele etmektedirler. Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen devrimci süreçlerde ve Avrupa'da, proleter yığınların katılımı ve etkinlik bakımından ağırlıkları çok açıktır. İkinci Dünya Savaşı esnasında ise bu, "ulusal güçler" ya da "anti-faşist halk güçleri"nin karmakarışık çeşitliliğini göstermektedir. İlkinde işçi ve asker sovyetleri, ikincisinde anti-faşist ya da ulusal halk konseyleri hakim siyasal-örgütsel biçimlerdir vb.

Tüm bunları, tarihsel koşullardaki ötekı farklılıklar kadar, devrimci süreçleri hızlandıran ve sürükleyen temel tarihsel olayların kendine özgü niteliğinden, perspektif ve politikalarından ve bunun bir yansıması olan ruhundan ayrı ele alamayız. Daha önce de belirtildiği gibi, Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen devrimci

süreçlerin esin kaynağı, muazzam proleter ve enternasyonalist ruhuyla Ekim Devrimidir. İkinci Dünya Savaşı'na eşlik eden devrimci süreçlerin esin kaynağı ise, Sovyetler Birliği'nin yurtsever savaşıdır. Bu savaş Batı'nın bir kısım emperyalist devletleriyle ittifak halinde sürdürülmektedir ve faşist mihveri yenilgiye uğratmak gibi özel ve son derece dar bir hedefle sınırlıdır. Birinci Dünya Savaşı'na eşlik eden gerici milliyetçilik, savaşın bitiminde yerini sınıf savaşlarına bırakmıştır. İkinci Dünya Savaşı'na eşlik eden ilerici-halkçı yurtseverlik, kendi olumlu rolünün hemen ötesinde, sınıf bilincini sınırlayan ve körelten bir rol oynamıştır. Batılı komünist partileri şahsında ve savaşı izleyen sarsılmış düzenleri oturtma döneminde ise kendine özgü bir sosyal-yurtseverlik biçimini almıştır.

Bunlara bir de savaş sonrası dönemde Doğu Avrupa ülkelerindeki iktidar değişiminin kendine özgü karakteri eklenmelidir. Yugoslavya ile Arnavutluk'ta (buna kısmen Bulgaristan'ı da ekleyebiliriz) komünistlerin önderliğinde ve derin bir halkçı muhtevada gerçekleşen ulusal kurtuluş devrimleri ile iktidar ele geçirildi. Fakat tüm diğer Doğu Avrupa ülkelerinde "halk demokrasileri"nin ortaya çıkışı, "devrim" olarak nitelenebilecek köklü bir toplumsal altüst oluşa dayanmaz. Kuşkusuz bu ülkelerin her birinde, gücü ve etkinliği her ülkeye göre değişmekle birlikte, genel olarak komünistlerin önderlik ettiği anti-faşist halk hareketleri vardı. Özel olarak Çekoslovakya'da işçi sınıfının ezici çoğunluğu komünistlerin önderliğinde birleşmiş bulunuyordu. Bununla birlikte bu ülkelerdeki mücadeleler toplumsal bir muhteva kazanan devrimler olarak değil, burjuvazinin belirli katmanlarıyla ittifak halinde sürdürülerek ve Kızıl Ordu'nun özel, yer yer (örneğin Polonya'da) belirleyici katkısıyla başarıya ulaştılar. Savaş sonrasında ise, belli ara evrelerden geçerek ve kuşkusuz yine Sovyetler Birliği'nin bu ülkelerdeki siyasal ve askeri ağırlığının yarattığı olanaklarla, komünistlerin hakim konum elde ettikleri bir siyasal dönüşümü yaşayabildiler.

Toplumun kendi öz derinliklerinden beslenen açık ve keskin sınıf mücadeleleri ile bu mücadelelerin doruğu ve toplumsal bir altüst oluş olarak gerçek bir devrimden geçmediler bu ülkeler. Bu, bu toplumlarda yaşayagelen yüzyılların ürünü ve tortusu geleneksel tutucu ilişki ve kurumlara, anlayış ve alışkanlıklara, ideolojik ve kültürel şekillenmelere, güçlü bir varlık ve direnç alanı ve olanağı sağlamıştır.* Bu olgu, evrenselliğe ve bu temel üzerinde enternasyonalizme karşı bir ulusal sınırlılığın ve darkafalılığın da zeminidir.

---

* Tarihsel deneyimlerin ışığında Marks ve Engels'in daha *Alman İdeolojisi*'nde vurguladıkları temel fikir, bugün çok daha derin bir anlama sahiptir: *"Yığın içinde bu komünist bilincin yaratılması için ve gene bu işin kendisinin de iyi bir sonuca götürülebilmesi için insanların yığınsal bir değişikliğe uğraması zorunlu olarak kendini ortaya koyar, böyle bir biçim değişikliği ise ancak pratikteki bir hareketle, bir **devrimle** yapılabilir; bu devrim, demek ki, sadece **egemen** sınıfı devirmenin tek yolu olduğu için zorunlu kılınmamıştır, **ötekini deviren** sınıfa, eski sistemin kendisine bulaştırdığı pislikleri süpürmek ve toplumu yeni temeller üzerinde kurmaya elverişle bir hale gelmek olanağını ancak bir devrim vereceği için de zorunlu olmuştur."* (Seçme Yapıtlar I, Sol Yayınları, s.47)

Daha başlangıç döneminden itibaren, devrimci süreçlerin (dolayısıyla da dinamiklerin) bu toplumlardaki zayıflığı Sovyetler Birliği'nin bu ülkelerdeki askeri ağırlığı ile dengelenmeye çalışıldığı ölçüde ise, burjuva gericilik bunu bu ülke halkları arasında gerici-milliyetçi bir tepkiye dönüştürmeye çalıştı ve bunda hayli başarılı da oldu. (1956 Macar karşı-devrimi örneğinde olduğu gibi.) Bunu revizyonist politikaların sonraki trajik sonuçları izledi. Böylece, gerek Doğu Avrupa toplumlarının kendi aralarında ve gerekse bu ülkeler ile Sovyetler Birliği arasında, sosyalizm ve enternasyonalizm temeli üzerinde, daha sıkı bir yakınlaşma ve kaynaşma sürecine girme olanakları tümden yitirilmiş oldu.

Bu yargı, Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa ülkeleri arasında Kruşçev'le birlikte artan ve özellikle Brejnev döneminde iyice sıkılaşan, "sınırlı egemenlik teorisi" ile neredeyse "kaynaşma" noktasına varan ilişkiler karşısında bir çelişki gibi görünür. Kuşkusuz böyle değil. Bizim konumuz ve sorunumuz, özgür ve egemen sosyalist ulusların eşitlik temeli üzerinde gönüllü birliği ve süreç içinde artan kaynaşmasıdır. Gerçek ulusal eşitlik ve egemenlik olmadığı sürece, enternasyonalizm boş bir laf olarak kalır. Ulusların ve ülkelerin ortak çıkarlar ve sosyalist amaçlar doğrultusunda yakınlaşması ve tarihsel kaynaşması gerçekleşemez. Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa arasındaki ilişkiler ise, Sovyetler Birliği'nin özel ağırlığından ve tersinden Doğu Avrupa rejimlerinin kendine özgü özel zayıflığından dolayı, hiçbir dönem gerçek eşitlik temeli üzerine oturmamıştır. Başından itibaren önemli zaaflar içeren bu ilişkiler, 20. Kongre'den itibaren kaba dayatmalar ve müdahaleler sonucu gitgide dejenere olmuş, sosyalist ve enternasyonalist içeriğini kaybetmiştir. Brejnev döneminde ise büyük devlet hegemonyacılığı çerçevesinde egemenlik ve bağımlılık ilişkileri karakteri kazanmışlardır. Bunun böyle olduğu, '89 çöküşü ile birlikte tartışmasız biçimde ortaya çıkmıştır. Sovyetler Birliği bu ülkeler üzerindeki hükümranlık haklarını birbiri peşisıra Batılı emperyalistlere pazarlayabilmiştir. Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki bu çarpık ilişkiler, başından itibaren Doğu Avrupa halklarında tepkiler doğurmuş, sosyalizm ve enternasyonalizm düşüncesi ve davası gerek bu halklar, gerekse dünya işçi sınıfı ve halkları nezdinde büyük yaralar almıştır.

20. Kongre ile birlikte Sovyetler Birliği'nde revizyonizmin parti ve iktidara egemen hale gelmesinin ve bunun sosyalist gelişme sürecini tersine çevirmesinin konumuz bakımından temel tarihsel sonuçlarından biri de, Sovyet uluslarının sosyalist birliğinin genel bozulma ve çürüme süreçlerine bağlı olarak zaafa uğraması ve yaşanan dağılmanın ardından bugünkü ulusal düşmanlıklara ve kanlı boğazlaşmalara varmasıdır.

Daha önce de hatırlatıldığı gibi, Çin, Kore, Arnavutluk ve Romanya gibi ülkelerin ulusal kendine yeterlilik politikasına aşırı eğilimi ve buna dayalı bir "ulusal sosyalizm"e bağlanmaları da, aynı şekilde ve aynı zamanda, Sovyetler Birliği ile öteki Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki çarpık ve onur kırıcı ilişkilere bir tepki olarak gelişmiştir.

Son fakat temel önemde bir nokta daha var. Paralel bir sosyalist yönelime girmiş bulunsalar bile, sosyalizmin inşa süreçlerini ortak bir iktisadi temele dayandırmak, enternasyonalizmden kaynaklanan basit bir politik tercih sorunu değil, fakat en azından başlangıç evresinde, tam da bu ortaklığı olanaklı kılacak ön iktisadi koşullara ve tarihsel bağlara sahip olup olmamak sorunudur da. Bu nokta önemlidir, zira sorun, üretici güçlerin gelişme düzeyinden ve bu temel üzerinde toplumların içiçe geçme ve bütünleşme tarihsel eğiliminden koparılarak, salt soyut ilkeler üzerinden konamaz.

Sovyetler Birliği, Merkezi Rusya ve Ukrayna gibi kapitalist gelişmeyi önemli ölçüde yaşamış nispeten ileri bölgeler ile Asya'nın hala ortaçağ karanlığını yaşayan geri bölgelerini federal cumhuriyetler halinde bütünleştirmeyi başardı. Fakat aradaki iktisadi gelişme uçurumuna ve derin kültürel farklılıklara rağmen, tüm bu ulusların yine de çarlık rejimi çerçevesinden gelen ortak bir tarihi vardı. Ve bu, zora dayalı da olsa, zaman içinde bu halklar arasında iktisadi, siyasi ve kültürel bağlar döşemişti. Ekim Devrimi eski rejimi tarihe gömerek bu halkları özgürleştirdi. Uluslar arasında zora, baskıya ve eşitsizliklere dayalı tarihsel ilişkileri tasfiye etti. Gelişmiş uluslar ile geri uluslar arasında tarihsel olarak oluşmuş fiili eşitsizlikleri de, hızlı bir biçimde giderecek bir ulusal sorun politikası benimsedi. Tam da bunun kendisi, Sovyet uluslarının federal birliği için, çarlıktan miras kalan, fakat artık baskı ve eşitsizliklerden arındırılmış bulunan güçlü bir tarihsel-iktisadi temelin varlığı demekti. (Polonya, Finlandiya ve o gün için küçük Baltık ülkeleri bunun dışında kaldıysa, bu aradaki bağların zayıflığından değil, fakat bu ülkelerin sömürücü sınıflarının kendi ulusları içindeki hakim konumlarını korumayı başarmalarından dolayı idi.)

Oysa aynı şeyi, Sovyetler Birliği ile İkinci Dünya Savaşı sonrasında onun doğusu ve batısında ortaya çıkan yeni halk cumhuriyetleri için söylemek olanaklı değildi. Böyle bir ortak temel ya yoktu ya da Polonya örneğinde olduğu gibi artık yoktu. Doğu Avrupa ile Uzak Asya cumhuriyetleri arasında ise hemen hemen hiçbir tarihsel, iktisadi ve kültürel bağdan sözedilemezdi. Bu bağlar yeni bir temel üzerinde ve ancak zamanla oluşturulabilirdi. Ki yapılmayan, daha doğrusu başlangıçta son derece cılız kalan, daha sonra ise bazı ülkeler arası ilişkilerde gündemden çıkan, öteki bir kısım ülke arası ilişkilerde ise anlamı ve niteliği değişen de zaten bu olmuştur.

Dolayısıyla, konumuz açısından sorunun özü, üretici güçlerin gelişme düzeyinin, verili bir anda, sosyalist inşa sürecindeki ülkelerin bütünleşmesini olanaklı kılıp kılmadığı değildir. Sorunu ilk elden üretici güçlerin gelişme düzeyine indirgemek gerekmediği gibi, daha da önemli olanı, tam da üretici güçlerin gelişimini bu amaca ulaşmayı hedefleyecek tarzda, gitgide kapsamı genişleyen ortak bir plan içinde gerçekleştirmektir. Bu sosyalist ve enternasyonalist tarihsel perspektifle hareket etmek sorunudur.

Öte yandan, yukarıda tanımlanan nesnel güçlüğün sınırlarını ve kapsamını da doğru anlamak, ona olduğundan fazla bir anlam da yüklememek gerekir. Sovyetler Birliği ile Doğusu ve Batısı için, aynı şekilde, Doğu Avrupa ile

Uzak Asya için yukarıda söylenenlerin belli sınırlar içinde bir anlamı vardır. Fakat aynı şeyler, örneğin birbirine çok yakın bir tarihe ve kültürel geçmişe sahip Balkan-Tuna ülkeleri için söylenemez. Hatta içiçe bir tarihleri olan Doğu Avrupa ülkelerinin tümü için bile söylenemez. Kaldı ki bir Balkan-Tuna federasyonu, yüzyılın başından itibaren sosyalistlerce taşınan ve savunulan bir fikirdir. Komünist Enternasyonal de kurulduğu andan itibaren bu ülkelerin mücadelelerini ve geleceğini bütünsel bir perspektif içinde ele almıştır. Ünlü "Balkanlaşma" sorunundan dolayı bunun özellikle böyle olması için çalışılmıştır.*

Bütün bunlar bir yana Sovyetler Birliği'nin, Ekim Devrimi'nin mirasçısı ve tarihin ilk sosyalist cumhuriyeti olmasından kaynaklanan büyük bir itibarı vardı. İkinci Dünya Savaşı'nda oynadığı muazzam rol ve halkların faşizmin esaretinden kurtarılmasındaki belirleyici katkısı, ona halklar nezdinde görülmemiş bir ek saygınlık kazandırmıştı. Bu politik ve manevi imkan, savaşı izleyen yıllarda doğru bir biçimde kullanılabilseydi ve bu, Sovyetler Birliği'nin iktisadi, kültürel ve teknik açıdan sahip olduğu üstünlüklerin emperyalist sistemden kopmuş yeni halkların hizmetine doğru bir biçimde verilmesiyle birleştirilebilseydi, sosyalizme geçişin eşiğindeki ulusların uluslararası bütünleşmesi doğrultusunda ilk önemli mesafeler kolayca alınmış olacaktı.

Ne var ki, daha önce de ifade edildiği gibi, Sovyet iktidarının, bu temel üzerinde bir rol oynamaya ne niyeti ne de buna uygun bir tarihsel perspektifi vardı. Yeni halk cumhuriyetleriyle ilişkilerine de, tarihsel bütünleşme perspektifiyle değil, devletlerarası ilişkiler değişmez perspektifinden bakıyordu. İlkinin olmadığı bir durumda ise, bu ikinci türden ilişkiler, kaçınılmaz olarak eşitsizlikler ve çarpıklıklar içerecek ve zamanla tümden yozlaşacaktı.

Kuşkusuz sözkonusu olan bir tarihsel deneyimi değerlendirme, anlama ve ondan sonuçlar çıkarmaksa eğer, bu durumda sorunu gerçeklikler ya da geçmişe dönük temenniler biçiminde ele almak bir yerde çok anlamlı değil. Tarih belli bir biçimde, son tahlilde kendi objektif mantığı içinde, yaşanmıştır. Dolayısıyla, önemli olan, gerçekleşmemiş bir durum ya da yönelimin neden gerçekleşmediğini de objektif koşullar ve toplumsal-siyasal mantığı içinde anlayabilmektir. Böyle olunca, yukarıda özetle sunmaya çalıştığımız bir dizi objektif tarihsel etken ve özellik, savaşı izleyen dönemde şu veya bu yolla sosyalizme yönelme olanağına kavuşan ülkelerin, bu ülkeler merkezinde Sovyetler Birliği olmak üzere Doğu Avrupa'dan uzak Asya'ya uzanan tek bir coğrafik şerit üzerinde dizilmiş oldukları halde, neden birer "ulusal devlet" olarak kalmak

---

* Komünist Enternasyonal Başkanı sıfatıyla G. Zinovyev, Balkan ve Tuna ülkeleri proletaryasına 5 Mart 1920 tarihli mesajında şunları söylemektedir:

"Ancak proletarya diktatörlüğünün zaferi, tüm halk kitlelerini Federatif Sosyalist Balkanlar (ya da Balkanlar ve Tuna) Sovyetleri Cumhuriyeti'nde birleştirebilir. ... Balkanlardaki komünist partileri, tüm çabalarını, komünizmin Balkan yarımadasındaki bu büyük tarihi rolünü gerçekleştirmeye yöneltmelidirler."

Komünist Enternasyonal Belgelerinde Türkiye Dizisi-4, Aydınlık Yay., 1979, İst., s.33

II- Rus devriminin sorunları üzerinden teorik miras

Marx-Engels'te Rus devriminin sorunları

Tek ülkede sosyalizm sorunu, teorik çerçeve sözkonusu olduğunda, genel bir eğilim olarak, marksist devrim teorisi ve onun emperyalizm çağında Lenin'de aldığı biçimden hareketle tartışılır. Marx-Engels'in kendi dönemlerinde genel olarak proleter devrim sorununu ele alışları ile Lenin'inki karşılaştırılır, buradan '20'lerin ünlü tartışmasına geçilir.

Bu ara bölüm bu alışılmış tutumdan bir ayrılma anlamına geliyor. Biz sorunu Rus devriminin sorunları üzerinden oluşmuş teorik mirastan giderek ele alacağız. Bu ilkinin tümüyle gereksiz ya da yararsız olduğu anlamına gelmiyor. Fakat bu kadarının kendi başına sorunun somut tarihsel gerçekliği içinde kavranması için hiç de yeterli olmadığı anlamına geliyor. Sorun kendini belli bir somut tarih süreci içinde ortaya koymuştur ve o güne kadarki ideolojik şekillenmeler ortaya çıkan soruna yaklaşımları dolaysız olarak belirlemiştir. Somut bir inceleme bu konuda hiç bir tereddüt bırakmamaktadır.

Lenin, *Sorge'ye Mektuplar*'ın Rusça çevirisine yazdığı Önsöz'de, Marks ve Engels'in mektuplarında, Rusya'da bir devrimin "hemen hemen yirmi yıllık bir dönem boyunca" (yaklaşık olarak 1875-1895 yılları arası) ateşli bir tutkuyla beklendiğini belirtir. Buna şu gözlemini ekler: "Marks ve Engels, doğal olarak bir Rus devriminin ve onun dünya çapındaki önceminin en ateşli inancını taşıyorlardı."

Lenin'in Önsöz'ü 1907 Nisanı'nda kaleme alınmıştır. Bu yukarıdaki gözlem

için dikkate değer bir tarihtir. 1905 başında patlak veren Birinci Rus Devrimi, yaklaşık olarak bu aynı tarihte hemen tümüyle geride kalmış bulunuyordu. Yalnızca iki ay sonra bu bitişi kesin bir biçimde işaretleyen ve Rusya'da karanlık bir karşı-devrim dönemi başlatan 3 Haziran (Stolipin) Darbesi gerçekleşecekti.

Engels'in ölümüne kadar 20 yıl tutkuyla beklenen Rus Devrimi, ilk beklentiden 30 yıl sonra, fakat Rus sosyalistleri için onları hazırlıksız yakalayacak kadar erken bir tarihte, 1905'te, nihayet geldi. Rus toplumunu tepeden tırnağa sarstı. Tüm toplumsal sınıf ve tabakaları, onların temsilcisi olan siyasal parti ve akımları sınavdan geçirdi, olayların ateşi içinde herbirini yerli yerine oturttu, programlarını ve taktiklerini sınadı.

Yarattığı fırtınalı sarsıntıyla Rus toplumu için muazzam önemini apaçık göstermişti 1905 Devrimi. Ne var ki, Marx-Engels'in beklentilerini hayli gecikmiş olarak doğrulamış olsa bile, Lenin'in yukarıdaki satırları yazdığı sırada "dünya çapındaki önemi" konusunda henüz çok az belirti sunuyordu. Olduğu kadarıyla da bunlar Batı'da değil, fakat yüzyılların derin uykusundan henüz uyanmakta olan Doğu'daydı. 1905 Devrimi, kendini önceleyen ve Çarlığın yenilgisiyle sonuçlanan Rus-Japon savaşı ile birlikte, uyuyan Asya'yı derinden sarstı. Özellikle İran ve Çin'de olmak üzere, bir dizi ülkede güçlü bir burjuva demokratik hareketin gelişimini hızlandırdı. Bu başlangıçta yeterince farkedilmediyse de, Rus devriminin yenilgisini izleyen yıllarda, gitgide daha açık görülebilir hale geldi. Fakat Lenin'in *Önsöz*'ünü yazdığı dönemlerde bunlar (bir ölçüde İran'daki olaylar dışında) henüz görülüp değerlendirilemiyordu. Hiç değilse Lenin için bu böyle görünüyor.

Bu etkinin asıl olarak beklendiği Batı'da ise, Avusturya'da genel oy hakkının kazanılmasıyla sonuçlanan 1905 sonbaharı olayları ("Viyana'da korkunç sokak gösterileri, Prag'da barikatlar") dışında, görünürde yaprak kımıldamadı. Ya da bu etki, devrimin büyük bir zenginlikle ortaya çıkardığı proleter mücadele ve örgütlenme araç ve yöntemleri üzerine (özellikle de siyasal kitle grevi üzerine) işçi sınıfının en ileri kesimlerinde, sosyal-demokrat parti çevrelerinde yolaçtığı tartışmalar biçiminde oldu. Ki bu beklenenden bütünüyle farklı bir sonuçtu.

İmparatorluk Avusturyası'na ilişkin olarak anılan örnek dışında, Avrupa bir bütün olarak sükunetini koruyordu. Paris Komünü'nün yenilgisiyle girilen sessizlik ve uyuklama dönemini gölgeleyen herhangi bir kıpırdanış, Doğu'da 1905 Rus Devrimi sarsıntısına rağmen, yaşanıyor değildi. İşçi hareketi yasal ve barışçıl politik ve örgütsel gelişmesini, II. Enternasyonal partileri ise buna önderlik süreci içinde çürümelerini sürdürüyorlardı. Denilebilir ki bu sakin manzarayı bozan tek hareketlilik, emperyalist devletler arasında gitgide kızışan rekabet, yaşanan siyasal-askeri gruplaşmalar ve bir dünya savaşı hazırlığı için günden güne artan silahlanmaydı. II. Enternasyonal'in 1907 Ağustosu'nda toplanan Stuttgart Kongresi'nde savaş tehlikesi ve militarizm sorunlarının hararetli tartışılması da bunu göstermektedir.

Tüm bunlara rağmen ve devrimin hemen tümüyle geride kaldığı bir dönemde,

Lenin'in, Marx ve Engels'in **Rus Devriminin "dünya çapındaki önemine"** ilişkin düşüncelerinin altını dikkatle çizmesi, dikkate değer bir olgudur.

Marx ve Engels'te Rus devriminin dünya çapındaki önemi, somut olarak ifadesini, Avrupa devrimiyle karşılıklı ilişkilerinde buluyordu. Buna göre, Rusya'da gündemde olan burjuva-demokratik devrim Avrupa'daki bir proleter devrimin başlangıcı olur ve onunla tamamlanırsa, tam da bu sayede, Rus Devrimi de kendi demokratik aşamasıyla sınırlı kalmayacak, iktidarı ele geçirmiş sosyalist Avrupa proletaryasının yardımıyla sosyalist devrime yönelecekti.

Marx ve Engels'in, ilk kez 1875'te Engels tarafından formüle edilen, *Manifesto*'nun 1882'deki Rusça çevirisine ünlü *Önsöz*'de ise en özlü ve çok bilinen formülasyonuna kavuşan, ölümünden hemen önce 1894'te yine Engels tarafından son bir kez yeniden tekrarlanan bu düşüncesi, Şubat Devrimi'ne kadar, daha da somut olarak *Nisan Tezleri*'ne kadar, Lenin'in hep ve ısrarla bağlı kaldığı bir temel düşünceydi.

Marx-Engels'in bu konudaki etkisi öylesine güçlü ve dolaysızdı ki, Lenin bu bağıntıdan sözederken çoğu kere şöyle derdi: *"Avrupalı işçiler bize 'bunun nasıl yapılacağını' gösterecektir ve sonra onlarla birlikte sosyalist devrimi gerçekleştireceğiz"*. 'Bunun nasıl yapılacağını'! Bu Engels'in Lenin tarafından hep tekrarlanagelen ünlü ifadesiydi. Daha sonra da göreceğimiz gibi, bu etki yalnızca Lenin ve Bolşeviklerle de sınırlı değildi. "Orijinal" teorisiyle Trotski bir yana, devrimi ve kazanımlarını liberal burjuvaziye ait gören, ufku burjuva devriminden öteye geçemeyen kuyrukçu Menşevikler bile, 1905 Mayısı'ndaki Konferanslarında, "yalnızca bir durumda", "devrimin ... Batı Avrupa'nın gelişmiş ülkelerine yayılması durumunda", lütfedip iktidarın ele geçirilmesi için çaba gösterebileceklerini söyleyebiliyorlardı. Bu açıklama elbette, her zaman olduğu gibi Marx ve Engels'in düşüncesini kuru, cansız, içeriksiz bir formül biçiminde yinelemekten öte bir anlam ifade etmiyordu. Devrim ve iktidar Menşevizmin ruhuna aykırıydı.

Şimdilik kısaca yanıtlanması gereken bir soru var. 1905 Devrimi'nin Avrupa üzerinde son derece sınırlı, dolaylı ve yerel kalan etkisine rağmen, Lenin neden hala, Marx-Engels'in sözkonusu düşüncesine bağlılığını sürdürüyordu? Bu salt bir "bağlılık" kaygısı mıydı? Lenin'de böyle kaygılar bulunmadığına göre, bunun açıklaması, 1905 Devrimi'nin yenilgisinde ve Lenin'in bu yenilgiye ilişkin değerlendirmesinde bulunabilir. Lenin, devrimin yeterince olgunlaşmadan patlak verdiğini ve tam da bu aynı nedenle, yeterli derinliğe ve kuvvete ulaşamadığını, yenilginin de esası itibarıyla onun bu objektif zaafından kaynaklandığını düşünüyordu. Rus Devrimi henüz bütün çapı ve derinliği ile kendini göstermiş, tüm enerjisini ortaya koymuş değildi. Bunun gerçekleşeceği ikinci bir devrim kaçınılmaz olarak gelecekti. Lenin, devrimin yeniden ve bu kez çok daha derin, kapsamlı, etkin, yenilginin deneyimleriyle güçlenmiş ve hazırlıklı geleceğine, proletarya önderliğinde bir işçi-köylü iktidarı ile taçlanacağına ve Marx-Engels'in öngördüğü uluslararası etkiyi de ancak bu durumda gösterebileceğine inanıyordu. Bu nedenledir ki Marx ve Engels'in muzaffer bir Rus devriminin "dünya çapındaki

önemi"ne ilişkin düşüncesine bağlılığını sürdürüyordu. *Önsöz*'ünü de bir kez daha bu bağlılığı yansıtan ifadelerle noktalıyordu.

Marx ve Engels'in Rus devrimine olan derin inançları ve onun Avrupa üzerindeki muhtemel etkilerine ilişkin görüşleri, Rusya'yı, özellikle Reform (1861) sonrası Rusyası'nı, çok yakından ve dolaysız olarak izlemelerinden kaynaklanmaktaydı. Rusya'ya ilişkin olayları orijinal kaynaklarından izlemekteydiler. Ünlü *Mihayilovski'ye Mektup*'unda Marx, *"Rusya'nın iktisadi gelişmesi hakkında bilgiye dayanan bir yargıya varabilmek için, Rusça'yı öğrendim, ve sonra uzun yıllar bu konuyla ilgili resmi ve diğer yayınları inceledim"* demektedir.* Bunun salt "iktisadi gelişme"ye değil, kuşkusuz bu temel üzerinde fakat özellikle Rusya'daki toplumsal-siyasal gelişmeye bir ilgi olduğunu, Marx'ın Rusça öğrenmesine vesile olan kitabın isminden (ve dolayısıyla konusundan) bile çıkarabiliriz: *Rusya'da İşçi Sınıfının Durumu.* ** Muhtemelen (Rus köylülüğünü de inceleyen) bu kitabın da etkisiyle, Marx daha 1870'te, *"Rusya'nın içinde volkanik toplumsal güçlerin, otokrasinin en derin temellerini güçten düşürmekle tehdit ettiklerin"* den sözedebiliyordu. *** Engels ise, 1875'te, *"Rusya, kuşkusuz ki, bir devrimin arifesindedir"*, diye yazıyordu, *Rusya'da Toplumsal İlişkiler* başlıklı makalesinde. Temel fikirleri bakımından son derece önemli bu makalesinde Engels, yalnızca Rusya'da hızlanan ve idealize edilen köy komününü karşı konulmaz bir güçle çözüp dağıtan kapitalist gelişmeye işaret etmekle ve narodnik hayallerin sağlam bir bilimsel eleştirisini yapmakla kalmıyordu. Fakat Rus devrimi ile Avrupa devrimi arasındaki ilişkiyi de (muhtemelen ilk kez olarak) kuvvetle vurguluyordu. ****

Manifesto'nun 1882 tarihli Rusça baskısına *Önsöz* ise, Marx ve Engels'in Rusya'da olaylara ve devrimci etmenlere yakın ilgisinin özlü ve çok bilinen sonucunu içerir. *"Ya Rusya! 1848-49 Devrimi sırasında, yalnızca Avrupalı prensler değil, Avrupa burjuvazisi de, henüz uyanmaya başlayan proletarya karşısında tek kurtuluşlarını Rus müdahalesinde buldular. Çar, Avrupa gericiliğinin başı ilan edildi. Bugün ise Gaçina'da, devrimin savaş tutsağıdır, ve Rusya ise, Avrupa'daki devrimci eylemin öncüsü durumundadır."*

Manifesto'nun kaleme alındığı tarihte (Aralık 1847) çağdaş hareket içinde adı bile anılmayan ve "Avrupa gericiliğinin son büyük yedeğini" oluşturan Rusya, 40 yıldan az bir zaman sonra, "Avrupa'daki devrimci eylemin öncüsü"! Eşitsiz gelişmenin diyalektiği bundan daha özlü, daha vurucu bir biçimde nasıl ifade edilebilir? "Tek ülkede sosyalizm" tartışmaları çerçevesinde Marx ve Engels'in eşitsiz gelişmeyi kavrayamadıklarına dair geleneksel iddialar karşısında da bu örneğin altını çizmek konumuz bakımından hiç de yararsız olmayacaktır.

---

* *Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri* içinde, Sol Yay., İkinci (genişletilmiş) baskı, s.272-273

** Kitabı ve yazarını (Rus narodnik sosyalisti N. Flevorski) Marx büyük bir övgüyle anıyor. Bkz. *Seçme Yapıtlar*, C.2, Sol Yay., s. 208

*** a.g.e., s. 237

**** a.g.e., s. 462-475

Kaldı ki bu, aynı yerden verilebilecek tek örnek de değildir. 1882 tarihli bu çok bilinen kısacık *Önsöz*, Rusya ile Amerika'ya birarada değinir. Rusya eşitsiz ve sıçramalı gelişmenin politik plandaki örneği ise, Amerika da bunun iktisadi plandaki bir örneğidir. 1882 tarihli *Önsöz*, *Manifesto*'nun 1847 yılında yalnızca Rusya'ya değil fakat Birleşik Devletler'e de değinmediğini hatırlatır. 1840'larda Amerika, henüz yalnızca göç yoluyla Avrupa'nın "proleter güç fazlasını emen", ona hammadde sağlayan ve onun "sınai ürünleri için bir pazar" oluşturan bir ülke durumundaydı. "Ama durum bugün ne kadar farklı!" diye vurguluyor *Önsöz*. "Müthiş bir sermaye yoğunlaşması" yaşamakta olan ABD, "Batı Avrupa'nın ve özellikle İngiltere'nin sınai tekelini kısa zamanda kıracak" bir enerjiyi aradan geçen 40 yıldan az bir süre içinde fazlasıyla bulmuştur.

Açıkça görüldüğü gibi, eşitsiz ve sıçramalı iktisadi gelişmeye ilişkin metinlerin bu klasikleşmiş ABD örneğini, zamanında ve kuşkusuz herkesten önce, bizzat Marx ve Engels veriyorlar. Tam da eşitsiz ve sıçramalı gelişme mantığı içinde...

Konumuza dönelim. '82 tarihli Rusça Baskıya *Önsöz*, o gün Rus devrimcilerinin en çok merak ettiği soruna*, Rus köy komününün akibetine değinmemezlik edemezdi. İşte tam da bu sorun, Marx ve Engels'i, Rus devriminin sosyalist aşamaya geçişinin önkoşulu olarak, Rus devrimi ile Avrupa devrimi arasındaki ilişkiyi *Önsöz*'de bir kez daha formüle etmeye yöneltti: *"Eğer Rus Devrimi, Batıdaki bir proleter devriminin habercisi olur, ve bunlar, böylelikle, birbirlerini tamamlarlarsa..."* Bu Rus marksist devrimcilerinin döne döne tekrarladıkları o ünlü ifadedir.

Marx'ın ölümünden sonra Engels, bir türlü gelmeyen Rus devrimini her an gelecekmiş gibi yıldan yıla bekledi. Nihayet ölümünden kısa bir süre önce, 1894'te, 1875 tarihli *Rusya'daki Toplumsal İlişkiler*'e uzun bir *Sonsöz* yazdı. Bu *Sonsöz* tarihsel bir değer taşımaktadır. Şundan dolayı ki, bu metin, Marx ve Engels'in, Rusya'nın sosyo-ekonomik gelişmesi ve toplumsal-siyasal süreçlerine ilişkin o güne kadarki temel düşüncelerinin gözden geçirilmesi, yeni gelişmelerin ışığında o günkü (1894'teki) durumun ne olduğuna ilişkin son yargıların Engels tarafından ortaya konulması anlamında, gerçekten bir sonsözdür.

Sonsöz'ünde Marx ile kendisinin Rusya'da devrimi hep çok yakın görmüş oldukları olgusunu atlamayan Engels, bu yanılgının gerisinde, "terörist komplocuların" Çar hükümetine karşı savaşan "ikinci hükümetin"in gücünü abartmalarının yattığını biraz üstü örtülü bir biçimde belirtir. Şöyle devam eder: *"Rusya'da devrim olmamıştır. Çarlık bütün 'düzen aşığı' mülk sahibi sınıfları geçici olarak çarlığın kucağına atan terörizme karşı zafer kazanmıştır"*. Siyasal durumun bu tespitinden iktisadi duruma geçen Engels, Rusya'da kapitalist gelişmenin önemli boyutlar kazandığını, "kapitalist üretim tarzının bütün temelleri"nin Rusya'da kurulduğunu belirtir ve ekler: *"Ama bu durumda balta,*

---

* Vera Zasuliç, bir yıldan kısa bir zaman önce, Şubat 1881'de konuyu Marx'a bir mektupla sormuş ve sorun Marx'ı, dört ayrı cevap taslağı hazırlamak durumunda bırakacak kadar zorlamıştı. Bkz. *Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri* içinde, s.232-264

Rus köy topluluğunun köklerine de indirilmiş oluyordu". Bunu daha açık bir tanımlama izler: *"Böylece Rusya'nın bir sınai kapitalist devlet haline gelişi, köylüsünün büyük bir kısmının proleterleşmesi ve eski komünist topluluğun yokoluşu, artan bir hızla sürüp gitmektedir."*

Sonsöz'ünde yirmi yıldır Rusya'da devrim beklemekten yorulmuş görünen Engels, yine de yazısının sonunda, Rusya'nın bir devrime ihtiyacı olduğunu yeniden vurgular. Nasıl bir devrim? Çarlığı yıkacak ve Rus köylülüğünü özgürleştirecek bir devrim, diyor Engels. Bir burjuva demokratik devrim. Engels bu devrime burjuvazinin önderlik edemeyeceği görüşündedir. Zira bir paragraf yukarıda, aynen şunları söylemektedir: *"Bu koşullar altında, genç Rus burjuvazisi, devlet üzerinde sağlam bir yere sahiptir. Bütün önemli iktisadi sorunlarda devlet onun arzusunu yerine getirmek zorundadır."* Rus burjuvazisi otokrasiye katlanıyor; zira otokrasi ona *"burjuva liberal anlamda da olsa, Rusya'nın bugünkü durumunda sonuçlarını kimsenin önceden göremeyeceği değişikliklerden daha büyük güvenceler sağlıyor"*. Bu, Rus burjuvazisi devrimden korkuyor ve devrime karşı çarlığı tercih ediyor demektir. Engels'in bu sağlam gözlemi, 1905 devrimiyle tamamen doğrulandı. (Daha 1875'te, Rus burjuvazisinin muhtemel bir devrimi "ilk anayasal evre"yle sınırlamaya kalkacağını, oysa köylülerin bu devrimi sonuna kadar götürmesi gerektiğini yazmıştı.)

Engels, Rusya'da gündemde olan burjuva demokratik devrimin bazı canalıcı sorunlarına bu denli açık yanıtlar verdiği halde, çok kritik bir noktada, nedense tümüyle sessiz kalmıştır. Rusya'daki hızlı kapitalist gelişmenin dolaysız ürünü olan genç Rus proletaryasının, bu devrimdeki yeri ve rolü ne olacaktır? *Sonsöz*'de bunun yanıtı yoktur, soruna değinilmez bile.

Ve Engels, *Sonsöz*'ünü, Rus devrimi ile Avrupa devrimi arasındaki ilişkiyi son bir kez tanımlayarak bitiriyor:

"Rus devrimi, aynı zamanda Batıdaki işçi hareketine de taze bir iti kazandıracak ve mücadele için yeni ve daha iyi koşullar yaratacak ve böylelikle modern sanayi proletaryasının zaferini çabuklaştıracaktır; o zafer ki, bugünkü Rusya, ister topluluğa, ister kapitalizme dayanarak olsun, o olmaksızın sosyalist bir dönüşümü sağlayamaz."

Bu, Marx ve Engels'in savunageldikleri eski görüşün yeni bir tekrarıdır. Yine de yalnızca bir tekrardan ibaret değildir. Zira daha önce daha çok ilkel komünal köy topluluğunun akibeti çerçevesinde dile getirilen görüş, şimdi artık, "ister topluluğa, **ister kapitalizme dayanarak olsun**" (siyahlar benim), "bugünkü Rusya", Avrupa proletaryasının sosyalist zaferi olmaksızın, "sosyalist bir dönüşümü sağlayamaz", yani Rus devrimi sosyalist aşamaya geçemez şeklinde genişletilmiştir. Engels'in 1894'te formüle ettiği bu biçimiyle bu görüş, Rus devrimi tarihi tarafından aşıldı. Rusya Avrupa proletaryasının sosyalist zaferi olmaksızın, az gelişmiş kapitalizm üzerinden sosyalist devrimi gerçekleştirdi ve sosyalist dönüşüm yoluna girmeyi başardı.

Kuşkusuz Engels'in katı formülünün gerisinde, başka şeyler yanında, bu satırların yazıldığı tarihte (1894) mücadele sahnesinde kendini henüz yeni yeni

hissettirmeye başlayan genç Rus proletaryasının devrimci enerjisini ve onun gelecekte, büyük bir devrimci potansiyel taşıyan toprak ve özgürlüğe susamış Rus köylülüğünü ardından sürükleme yeteneğini, proleter devrim bir yana, henüz burjuva devrimi için bile yeterince değerlendirememe yatmaktadır. Engels'in Rus proletaryasının yerini ve rolünü tümüyle suskunlukla geçmesi normal olmasa bile, bir burjuva devriminde oynayacağı hakim rolü o gün için değerlendirememesi tarihsel bakımdan bir ölçüde anlaşılır bir durumdur.

Son bir nokta. *Sonsöz*'ünde narodniklerin toplumsal gelişmeye ilişkin öznel idealist görüşlerini yeniden eleştiren Engels, kapitalizm-öncesi gelişme aşamasında ya da kapitalist gelişmenin henüz ancak ilk evrelerinde bulunan toplumların, kapitalist aşamayı yaşamak zorunda kalmaksızın sosyalizme geçmelerini, Batı Avrupa proletaryasının sosyalist zaferi koşullarında, "yalnızca olanaklı değil, kaçınılmaz" da görüyor. *"Ancak kapitalizmin kendi yurdunda ve egemen olduğu ülkelerde altedilmesiyle, ancak geri kalmış ülkelerin onların deneyiminden 'bunun nasıl yapıldığını', modern sanayinin üretici güçlerinin bütün toplum yararına toplumsal mülk olarak nasıl işletildiğini görmeleriyledir ki, geri kalmış ülkeler bu kısaltılmış gelişme sürecine girebileceklerdir. Ama o zaman da başarmaları kesinleşecektir. Ve bu yalnızca Rusya için değil, kapitalizm-öncesi gelişme aşamasında olan bütün ülkeler için de geçerlidir."* (s.482)

Bu, özü ve esası itibarıyla, 1920 Temmuzu'nda, Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi'nde benimsenen görüşün hemen hemen **kendisidir**:

"Eğer utkun devrimci proletarya, bu halklar arasında sistemli bir propaganda yürütürse, eğer sovyet hükümetleri, ellerindeki bütün olanaklarla bu halklara yardımda bulunursa, kapitalist gelişme aşamasının geri kalmış halklar için kaçınılmaz olduğuna inanmak yanılgı olur. ... Komünist Enternasyonal, geri ülkelerin, kapitalist aşamayı geçmek zorunda kalmaksızın, ileri ülkeler proletaryasının yardımıyla sovyet sistemine ve belli gelişme aşamalarından sonra komünizme ulaşabileceği önerisini, uygun teorik temelde öne sürmelidir." (Lenin, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, Sol Yay., 6. baskı, s. 225)

1905 Devrimi ve Rus marksistlerinde devrimin sorunları

Marx ve Engels'in, Rus burjuva demokratik devrimini hep başlangıcı olabileceği bir Avrupa proleter devrimiyle birlikte ele almak şeklindeki ısrarlı tutumu, Rus marksistlerine belirgin biçimde bir miras olarak kaldı. O kadar ki, Bolşeviklerde ve Trotski'de yeterince açık olan bu etki, Rus devrimini asıl olarak Rus burjuvazisinin sorunu olarak gören kuyrukçu konumlarıyla Menşeviklerde bile bir parça yankı bulur. Bununla birlikte, görünürdeki benzerliğe rağmen, iki devrimin ilişkisini ele alışta Marx-Engels ile devrimci Rus marksistleri arasında yine de temelli bir farklılık vardır. Bu farklılığın kaynağı teorik değil fakat tarihseldir.

Marx ve Engels'in Rus devrimini hep bir Avrupa devrimiyle ilişki içinde

ele almalarının nedeni, her seferinde ve son olarak Engels'in *Sonsöz*'ünde açıkça ifade edildiği gibi, komünal Rus topluluğunun tarihsel akibeti, daha doğrusu, kapitalist gelişmeyle bir çözülme yaşamaksızın doğrudan doğruya daha üst bir toplumsal ilişkiler sisteminin, komünist ortak mülkiyetin başlangıcı olup olamayacağı sorunuydu. Marx-Engels bir yandan narodnik hayallerle mücadele ediyorlar, fakat öte yandan onların taşıdıkları hayallerin tek olanaklı yolunu gösteriyorlardı. Engels'in 1875'deki alaylı deyişiyle, dünyası Mir'i aşamayan (Mir Rusça'da hem "köy topluluğu" hem de "dünya" anlamına gelir) Rus köylüsünde, kendi başına alındığında doğal olarak bir sosyalist gelişme etkeni göremezdi Marx-Engels. Dolayısıyla onun bu olanağı ancak zaferе ulaşmış bir Avrupa proletaryasının önderliği ve aktif yardımıyla bulabileceğini düşünüyorlardı. 1894'de bu olanağın artık iyiden iyiye kaçırıldığına olan inancını biraz örtülü bir biçimde ifade eden Engels, "yine de bu topluluktan bir şey kalması isteniyorsa, bunun ilk koşulu" diyerek sözü bir kez daha getirip Rus devrimine ve bu devrimin Avrupa devrimiyle ilişkisine bağlıyordu. Bu hala kaynağı 1870'lerin narodnikleri olan problemin çerçevesinden soruna bakmak demekti.

Rus marksistleri ise, bu tür bir probleme ilgi duymak bir yana, ortaya çıktıkları andan itibaren buna ilişkin tüm narodnik görüşlerle kıyasıya bir mücadele içinde oldular. Onlar Engels'in sözlerini noktaladığı sıralarda (1894), yalnızca teoride değil fakat artık pratikte de, tüm dikkatlerini genç işçi sınıfına yöneltmişlerdi bile. Lenin, aynı yıl içinde kaleme aldığı kitabını, Rus işçi sınıfının "tüm demokratik öğelerin başını çekerek" mutlakiyeti devireceği ve "bütün ülkelerin proletaryasıyla yanyana" komünist devrime yürüyeceği formülasyonu ile noktalıyordu. Demek ki eski tartışma eski biçimiyle artık tümüyle tarihsel geçmişin malıydı. Bundan böyle sorun yalnızca ve yalnızca Rus proletaryasının Rus devrimine ilişkin perspektifleri içinde bir anlam ifade edebilirdi. Rus devriminin sorunları bundan böyle ancak proletarya ekseninde ele alınabilirdi. Aslında, Rusya'da kapitalizmin zaferini ve bununla bağlantılı olarak köy komününün kaçınılmaz çöküşünü zaten ilan etmiş olan ve bunu Rus burjuvazisinin çarlığa yamandığı ve kendi devrimci rolünü oynayamayacağı tarihsel tespitiyle birleştirmiş bulunan Engels'in *Sonsöz*'ünden çıkan biricik mantıksal sonuç da, ancak bu olabilirdi.

Rus marksistleri arasında ve özellikle Lenin'in şahsında buna ilişkin teorik-politik perspektifler oldukça erken bir tarihte oluştu. Rus burjuvazisinin siyasal yönden zayıf, "aşağılık ve korkak" kimliğine işaret eden Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi Kuruluş Manifestosu'nda (1898), *"siyasal özgürlüğün elde edilmesinin yükünü Rus işçi sınıfı güçlü omuzlarında taşımak zorundadır ve taşıyacaktır da"* deniliyordu. Bu, işçi sınıfının muazzam tarihi görevi olan sosyalizm uğruna mücadele yolunda *"atılacak önemli bir adım, ama yalnızca bir ilk adım"* olacaktır, diye de ekliyordu.

Gelgelelim, o güne dek, beklenmekte olan Rus devriminin toplumsal karakteri ve dolaysız ilk görevleri üzerine anlaşmış bulunan Rus marksistleri, 1905 başında devrimin ilk olayları patlak verdiği andan itibaren, gelişmekte olan devrimin

temel sınıf dinamikleri ve önderliği ile bununla bağıntılı tüm öteki konularda, derin bir ayrılık içinde buldular kendilerini. Parti içinde oluşmuş bulunan devrimci ve oportünist kanatlar, Bolşevikler ve Menşevikler, Rus devriminin bu canalıcı sorunları temeli üzerinde daha kesin bir kimlik kazandılar ve aralarındaki bölünme de dönülmez niteliğini asıl bu aşamada kazandı. Yine konumuz bakımından önemli olan tarihsel ve teorik konumuyla Trotski de, kendine özgü ara eğilimine, bu sorunlara ilişkin görüşlerini oluştururken ulaştı.

1905 Devrimi'nin seyrine paralel olarak şekillenen teorik-politik perspektifler, taşıyıcılarının bütün bir geleceğine damgasını vurdu. Gelişmekte olan devrimde başlıca sınıfların (proletarya, köylülük ve liberal burjuvazi) yeri, rolü ve birbirleriyle ilişkileri, devrime ilişkin perspektiflerin oluştuğu esas alandı. Bu sorunlara verilecek yanıt yalnızca devrimin bu aşamadaki akibeti için değil, aynı zamanda sonraki seyri, uluslararası etkisi bakımından da hayati önemdeydi. 1905 Devrimi'nin (bu "ilk prova"nın) seyrine paralel olarak şekillenen teorik-politik perspektifler, taşıyıcılarının devrimin gelecekteki olayları karşısında takınacakları tutum ve davranışları aşağı yukarı daha o günden belirlemiş bulunmaktaydı.

Doğal olarak kendimizi burada yalnızca yazımızın konusuna uzantıları olan sorunlarla sınırlamak zorundayız.

1905 Devrimi patlak verir vermez, burjuva demokratik devrim ile sosyalist devrim arasındaki yerinde teorik ayrımı, pratikte ancak onyıllarla aşılabilecek bir Çin Seddi'ne dönüştüren Menşeviklerle başlayalım. Menşeviklere göre, burjuva demokratik devrim, proletarya için kuşkusuz önemli bazı yan sonuçlar yaratsa bile, tam da burjuva toplumsal karakteri nedeniyle, esas olarak ancak burjuvazinin işi olabilirdi. Proletarya ve bu arada bir değer taşıdığı ölçüde (zira onu tutarsız ve güvenilmez buluyorlardı!) köylülük ise, tüm gücüyle burjuvaziyi desteklemeliydi. 1905'de böyle düşünenler, 1917'de de buna uygun davrandılar. Şubat Devrimi'nden sonra, tüm güçleriyle iktidarı ele geçiren burjuvaziyi desteklediler. Ekim Devrimi'nden sonra, burjuvazinin safında iktidardaki proletaryaya karşı savaştılar. 1905'te, Rusya gibi geri bir ülkede sosyalizme geçilemeyeceğini; sosyalizme geçmek için gelişmiş bir kapitalizme ve ileri bir kültüre ihtiyaç olduğunu; belirsiz bir gelecekte bu sosyalizmi kurmak göreviyle karşı karşıya kalacak güçlü ve eğitimli bir proletaryanın ise, ancak bunların bir yan ürünü olarak oluşabileceğini; tüm bu tarihsel önkoşulların ise, ancak burjuva devrimiyle iktidarı alacak olan burjuvazi tarafından ve onyıllarla ölçülen uzun bir tarihsel dönem içinde yaratılabileceğini düşünüyorlardı. 1917'de, tarihi sürecin gerçek seyri bu bilgiççe şemaya uymayınca, onu II. Enternasyonal'in doktriner kardinalleriyle birlikte afaroz etmekte bir an bile tereddüt etmediler.

Menşeviklerle ilgili bu kadarı yeterli. Zira onlar tam da tek ülkede sosyalizm sorununun bir zorunluluk olarak belirdiği, ya da daha doğrusu, bu zorunluluğun olgunlaştığı tarihte, ki bu yaklaşık olarak içsavaşın bitimine denk gelir, tarihin dışına atılmışlardı bile. Dolayısıyla, konusu tek ülkede sosyalizm sorunu ve tartışmaları olan bir yazıda, onlar, yalnızca düşüncelerinin sonraya kalan etkileri ölçüsünde bir ilgi konusu olabilirler.

Rus devriminin gelecekteki tüm seyrinin baş siyasal aktörü olma onurunu kazanacak olan Bolşeviklere geçiyoruz. Kuşkusuz onlar da, gelecekleri belirleyen, onları bu geleceğe başarıyla ve muzaffer bir biçimde taşıyan perspektiflere, muhakkakki her yönüyle ve öğesiyle değil fakat en önemli ve kritik temel öğeleriyle, temel düşünce ve formülasyonlarının biçimsel yönleriyle değil fakat dinamik özüyle, aslında daha 1905 Devrimi'nin sorunlarını ele alırken ulaşmış bulunmaktaydılar.

Bu kendini somut olarak Lenin'in çalışmalarında gösterir.

Burjuva devriminin sorunlarının devrimci çözüm yolunu savunmak, dolayısıyla patlak vermiş bulunan 1905 Devrimi karşısında Rus liberal burjuvazisinin karşı-devrimci konumunu açıklıkla tespit etmek, başlıbaşına Bolşevizmi Menşevizmden ayıran bir uçurumdu. Fakat bu kadarı, kökleri Engels'in *Sonsöz*'üne uzatılabilecek kadar eski bir düşünceydi. Lenin için yeni olmasa da, devrimin sıcak olayları içinde çok daha kuvvetli, kapsamlı ve derinlikli bir anlam kazanmış olan asıl düşünce ise, Rus proletaryasının yalnızca muazzam devrimci enerjisine değil, fakat büyük **önderlik** kapasitesine olan inançtı. Burjuva demokratik devrime ancak proletarya **önderlik** edebilir, toprak ve özgürlüğe susamış geniş köylü yığınlarını ancak o ardından sürükleyebilir, demokratik devrimi olanaklı tüm sonuçlarına ancak o vardırabilirdi. Devrimin sınıf önderliğine ve devrimci sınıf dinamiklerine bu bakış, beraberinde yalnızca iktidar sorununun da bu çerçevede ele alınışını değil, fakat aynı zamanda, devrimin ilk aşamasından ikinci aşamasına, demokratik devrimden sosyalist devrime geçişin dinamik bir kavranışını da getirmekteydi.

Lenin'in konuya ilişkin temel eseri olan *İki Taktik*, hala muzaffer bir demokratik devrimin sonuçları üzerine geriye dönük, o güne kadarki geleneksel bakışın izlerini taşıyan bazı düşünceler ve pasajlar içeriyordu kuşkusuz. Fakat bu temel eserin bütününe egemen olan demokratik devrime ve onun bir sonraki devrim aşamasıyla ilişkilerine sınıflar mevzilenmesinin ve mücadelesinin dinamizminden bakma üstünlüğü, iki devrim arasındaki yerinde teorik ayrımın tarihsel pratik içinde bir Çin Seddi'ne dönüştürülmesi olanağını dinamitliyordu.

"Bugünkü devrimin kesin zaferi, demokratik devrimin sona erdiği ve sosyalist devrimin kararlı savaşımının başladığı nokta olacaktır". Lenin "bugünkü devrimi" ve onun yaratacağını öngördüğü iktidar biçimini, hep bu dinamik bakış ile ele alır. Kendisi, yıllar sonra *Nisan Tezleri*'nde, bazı sloganları dinamik içerikleriyle ele almak yerine onları cansız formüllere indirgeyen "eski Bolşevikler"e karşı, *İki Taktik*'ten, proletaryanın ve köylülüğün demokratik diktatörlüğünün "bir geçmişi, ve bir de geleceği" olduğuna dair düşüncelerini aktarır. Devrimin sorunlarını ve sonraki tarihsel seyrini sınıflar mevzilenmesinden ve mücadelesinden hareketle ele almak, beraberinde, demokratik devrimden sosyalist devrime geçiş sorununu, menşevik bakışaçısında olduğu gibi iktisadi etkenlerden değil, fakat asıl belirleyici olan etkenden, sınıfsal-siyasal güç ilişkileri ve proletaryanın hazırlık derecesinden hareketle ele almayı getiriyordu. Lenin, *İki Taktik*'te

egemen olan ve ondan yalnızca üç ay sonra kaleme alınan bir makalede* ise açıkça formüle edilen bu bakışaçısını, yıllar sonra, Kautsky ile ünlü polemiğinde ve tam kendi geçmiş bakışaçısını olumlamak üzere yineliyordu: Demokratik devrim ile sosyalist devrim arasına *"yapay olarak bir Çin Seddi çekmek, onları proletaryanın hazırlık ve yoksul köylülerle birlik derecesinden **başka bir şeyle** ayırmak istemek, Marksizmi şaşılacak derecede bozmak, alçaltmak, onun yerine liberalizmi geçirmek demektir."***

Bolşevik devrim stratejisinin kurucusu Lenin'de, Rus liberal burjuvazisinin demokratik devrim karşısındaki gerici konumunu, Rus proletaryasının ise aynı devrim içindeki öncü devrimci rolünü saptamak, Rus köylülüğünün bu devrimdeki muazzam devrimci rolünü gereğince değerlendirmek, onu yerli yerine oturtmakla bütünleşiyordu. Bu son etken,,köylülük, gereğince değerlendirilememiş olsaydı eğer, Bolşevik strateji bir anda tüm anlamını yitirirdi. Az sonra kısaca değineceğimiz Trotski, hiç de geleneksel olarak ve genellikle iddia edildiği anlamda değil, fakat kendine özgü bir biçimde tam da bu alandaki zayıflığın tarihsel bir örneğidir.

Toplumsal karakteri ve dolaysız ilk görevleri bakımından devrimin burjuva demokratik niteliği konusunda anlaşmış görünen Rus marksistlerinin, bu devrimde köylülüğün muazzam toplumsal ağırlığı ve özel devrimci rolü konusunda yaşadıkları ayrılık, ilk bakışta anlaşılmaz görünür. Bir kısım liberal yazarlar ve tarihçiler bunu Menşevik teorisyenlerin doktrinerliğine, daha açıkçası, Marx-Engels'in o güne kadarki bakışaçısına bağlılıklarına yorarlar. Gerçekte ise bu iddia, Menşevik liderlerin kendi konumlarını böyle sunmuş olmaları olgusu dışında, hiç bir gerçeklik taşımaz. Marx-Engels'in Batıdaki serflik ilişkilerinden kurtulmuş ve dolayısıyla tarihsel olarak kendi devrimci demokratik rolünü şu ya da bu biçimde geride bırakmış bir "köylülük" hakkında söylediklerini alıp kırsal yaşamında serflik ilişkilerinin egemen olduğu Rusya'ya uygulamak, Menşevik liderler için doktrinerlik görüntüsünün ardına saklanarak Marksizmi kaba bir biçimde tahrif etmekten başka bir anlam taşımaz. Ya da, yalnızca, Narodizmin köylülüğe ilişkin hayallerine karşı yerinde bir eleştiriden, Rus kırına egemen serflik düzenini gözden kaçırmak ve köylülüğe karşı liberal bir küçümsemeye kapılmak gibi saçma bir sonuca ulaştıkları anlamına gelir.

Rus devrimi, burjuva-demokratik toplumsal siyasal anlamını, tam da, Rusya'nın toplumsal yaşamında ezici bir ağırlığı oluşturan serflik ilişkilerinin, bu ilişkilerin temsilcisi feodal soyluların ve onların dayanağı çarlık rejiminin tasfiyesinde bulmaktaydı. Bu, herşeyden önce, köylülüğün toprak köleliğinden kurtulması, özgürleşmesi ve toprağa kavuşması demekti. Bu nesnel ihtiyaç Rus köylülüğünün taşıdığı büyük devrimci enerjinin ve Rus devriminin seyrinde oynayacağı özel rolün de nesnel tarihsel-toplumsal temeliydi.

---

* Sosyal Demokrasinin Köylü Hareketi Karşısındaki Tavrı, *1905 Devrimi Üzerine Yazılar*, Yöntem Yayınları, s. 182-183

** *Proleter Devrim ve Dönek Kautsky*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Beşinci baskı (1989), s. 87

Bunu gözden kaçırmak, Rus burjuva devriminin asıl içeriğini gözden kaçırmak, pratikte ise devrimden kopmaktı. Menşeviklerin anlayışında burjuva demokratik devrim denilen şeyin gerçekte liberal bir anayasal reformun ötesine geçememesi, bu açıdan şaşırtıcı değildir. Bu, devrimde önderliği burjuvaziye bırakan Menşeviklerin demokratik devrime ilişkin programlarının, gerçekte Rus liberal burjuvazisinin anayasal reform programıyla örtüşmesini de açıklar.

Gecikmiş bir burjuva devrim arifesindeki Çarlık Rusyası'nda, "geri ve cahil bir yığın" olarak gördükleri köylülüğe karşı liberal bir küçümseme duymak, Menşevizm'de tipik bir eğilimdir. Ne var ki bunun gerisindeki asıl etken, demek oluyor ki bu küçümsemenin gerçek hareket noktası, Rus proletaryasının devrimci enerjisine ve önderlik kapasitesine, dolayısıyla bizzat kendisine güvensizliktir. Bu güven boşluğu, ya da Rusya proletaryasına bu güvensizlik, Rus burjuvazisine duyulan güvenle telafi edilmiştir. Menşevizmde asıl tipik olan budur. Bolşevizmde tipik olan ise, tersinden olarak, tam da bu açıdan, Rus proletaryasına, onun, burjuvaziye rağmen ve köylülüğü ardından sürükleyerek Rus devrimine **önderlik etme kapasitesine ve yeteneğine** olan sarsılmaz güvendir.

Bu güven sayesinde ve bu güvenden hareketledir ki, Bolşevikler, liderleri Lenin'in şahsında, 1905'ten çok önce, daha en başından itibaren, burjuva devrim arifesindeki Rusya'da köylülüğün bu devrimde sahip olduğu çok özel toplumsal ağırlığı ve taşıdığı büyük devrimci potansiyeli bütün kapsamı ve derinliği ile görebilmiş, devrim stratejisi içinde yerli yerine oturtabilmişlerdir. Köylü sorununda daha başlangıçta edinilen bu üstünlüğü onlar, Bolşevikler, Rus devriminin bütün tarihsel seyri boyunca başarıyla değerlendirmişlerdir. Bu onlara, emperyalist savaşı izleyen devrimci dalganın geri çekildiği ve proleter devrimin Rusya'da yalnız kaldığı bir evrede, köylülükle ilişkilerde yeni politikalar geliştirerek iktidarı koruma ve giderek onu sosyalist inşa mücadelesinin içine çekme olanağı sağlamıştır. Burada sorun, Trotski'nin en son (1939) yazılarının birinde ortaya koyduğu gibi, hiç de kendi başına alındığında "köylülükte bir sosyalist gelişme etkeni" görüp görmemek değildir.* Sorun, devrimin her ayrı gelişme evresinde, öncü devrimci sınıf olarak proletaryanın, köylülüğün (onun farklı tabakalarının) durumunu doğru değerlendirebilmesi ve bu değerlendirmeye dayalı bir politika ile ona başarıyla **önderlik** edebilmesidir. Dolayısıyla, bir kere daha sorunun

---

* Lenin'in hiçbir zaman "köylülükte bir sosyalist gelişme etkeni görmediği"ni yazan Trotski, yine de şunları belirtmek ihtiyacı duyar: *"Şüphesiz, köylülüğe ilişkin klasik Marksist anlayışın hatalı çıkıp çıkmadığı sorusu sorulabilir. Bu konu bizi bu makalenin sınırlarını aşmaya götürür. Şu kadarını söylemek yeter ki, Marksizm köylülüğü mutlak ve durağan bir karaktere sahip sosyalist olmayan bir sınıf olarak asla değerlendirmemiştir. Bizzat Marx, köylünün yalnızca boş inançlara sahip olmayıp düşünce yeteneği de olduğunu söylemiştir. Değişen şartlarda bizzat köylülüğün de niteliği değişir. Proletarya diktatörlüğü rejimi, köylülüğü etkilemek ve onu yeniden eğitmek için geniş olanaklar açmıştır. Bu olanakların sınırı henüz tarih tarafından tüketilmemiştir."* (L. Trotskiy, Rus Devriminin Üç Kavranışı, *Sonuçlar ve Olasılıklar* içinde, Karadeniz Yay. s.128)

özü, **proletaryanın önderlik kapasitesi**, başta köylülük tüm ezilen sınıf ve tabakaları ardından sürükleme yeteneğidir.

Köylülük sorunu, Trotski'nin değerlendirmede genellikle başarısız kaldığı temel sorunlardan biridir. Devrimin ve içsavaşın sınıf ilişkilerini ve tüm sınıfların davranışlarını alabildiğine saydamlaştırdığı tarihsel dönemler dışında, köylü sorunu, Trotski'nin hep zayıf kaldığı bir sorun olmuştur. Bu zayıflık daha 1905 Devrimiyle başlar. Rus liberal burjuvazisinin devrim karşısındaki gerici konumu ile Rus proletaryasının devrim içindeki devrimci rolü konularında, bu iki temel sorunda, tartışmasız bir açıklığa ve devrimci tutuma sahip olan Trotski, köylülüğü devrimci strateji içinde doğru bir yere oturtamaz. Doğal olarak bu onu devrimin gelişme seyri ve demokratik devrimden sosyalist devrime geçişin sorunları konusunda da karışıklığa iter.

Trotski'nin köylülük sorunundaki zayıflığı, en azından 1905'te, hiç de iddia edilegeldiği gibi burjuva devriminde köylü sorununun taşıdığı özel önemi gözden kaçırmasında değildir. Bunu görmek için *Sonuçlar ve Olasılıklar*'a bakmak bile yeterli. Fakat tam da bu temel eserin kendisidir ki, köylü sorununun özel önemini gözönünde bulunduran Trotski'nin, bunu, köylülüğün bir sınıf olarak burjuva devriminde oynayacağı toplumsal-siyasal rolün devrim stratejisi içindeki yerini gereğince değerlendirmekle birleştiremediğini kanıtlamaktadır.

Bu eserde, köylülük bize, bağımsız bir sınıf olarak davranma yeteneğinden yoksun olduğu şeklindeki doğru bir değerlendirmeden hareketle fakat bundan çıkarılan yanlış bir sonuçla, genellikle edilgen bir güç olarak sunulur. Proletarya kararlılıkla savaşacak, iktidarı alacak, köylülüğün istemlerini karşılayacak, böylece onun desteğini alacaktır. *"İktidardaki proletarya, köylülüğün önünde, onu kurtarmış bir sınıf olarak duracaktır."* Orijinalinde italik olarak yeralan bu sözler, Trotski'nin bakışaçısını özetler. Fakat tam da bu ele alış devrime ilişkin bir stratejik çizgiden yoksunluğu anlatır.

Köylü sorununun özel ağırlığı ile, köylülüğün bu sorundan kaynaklanan **büyük devrimci enerjisi ve bunun devrim stratejisi içindeki yeri**, iki farklı şeydir. Trotski'de bu ikincisi tümüyle yok değilse de son derece belirsiz ve bulanıktır. Lenin'in stratejik çizgisi köylülüğün devrimci kapasitesini görmeyi ve önden, devrim zafere ulaşmadan ve tam da devrimi zafere ulaştırmak için, değerlendirmeyi öngörür. Trotski'de ise sorun, savaşıp iktidarı alacak işçi sınıfının, **iktidardaki bir sınıf olarak**, toplumda özel bir ağırlığı oluşturan **köylülüğün desteğini nasıl** alacağı biçiminde bürünür. Sorunu böyle koymak, mantıksal sonuçlarına götürüldüğünde, önderliği, ittifakları ve dolayısıyla devrimin zaferini olanaksız kılmaktır. Zira devrimin yedekleri sorunu devrimin kaderi sorunudur. Önderlik yalnızca önden gitmek değil, fakat beraberinde devrimin zaferi ve iktidarı garantileyecek güçleri (müttefikleri) sürükleyebilmektir. Stratejik çizgi, buna ilişkin bir açıklığı anlatır. Trotski bundan yoksundur.

Fakat asıl önemli nokta şudur ki, müttefiki doğru değerlendirememek, aslında, öncünün **önderlik** fonksiyonunu gereğince değerlendirememekle dolaysız olarak bağlantılıdır. Bu iki zaaf birbirini tamamlar. İşçi sınıfının devrimci

rolüne ve kapasitesine yaptığı tüm kuvvetli vurgulara rağmen, Trotski'nin kendine özgü konumuna menşevik bir yön kazandıran da gerçekte budur. Başta Lenin bolşeviklerin onu bir yarı-menşevik olarak nitelemeleri boşuna değildir.

Trotski'nin köylülüğe ilişkin zayıflığı zaman içinde hafiflemedi, tersine pekişti. 1915'te, "son on yıl boyunca köylülük içinde hiç durmadan ilerleyen sınıf ayrışması" gerekçesiyle ve Rusya'da proletaryanın burjuva ulusla başbaşa kaldığı, bir demokratik devrimin artık imkansız olduğu yeni argümanıyla birarada iyice silikleşti.* Oysa yıllar sonra, *Sürekli Devrim* başlıklı kitabında, iki yıl sonrasının (1917'nin) tarihsel bilançosunu, temel bir yönüyle ve tümüyle doğru olarak, şöyle özetler: *"Tarım sorununun bütün toplumun hayatı açısından sahip olduğu belirleyici önem ve köylü devriminin korkunç derinliği ve herşeyi silip süpüren yaygınlığı olmaksızın, Rusya'da proletarya diktatörlüğünün sözü bile edilemezdi."*

Kendisinin o güne kadar ki zayıflığını bu kadar güçlü bir biçimde sergileyen tarihsel olguyu açıkça ifade ederken Trotski'nin tek teselisi, köylülüğün bağımsız bir rol oynayamadığı, fakat amaçlarına ancak proletarya önderliğinde ulaşabildiği idi. Fakat bu, köylülüğün bağımsız bir rol oynamadaki nesnel yeteneksizliği, gerçekte Trotski'nin kendine kurduğu bir tuzaktır. Zira Trotski bundan hareketle her zaman köylülüğün devrimci önemini küçümseme yanlışına düşmüştür. Köylülüğün sınıfsal konumu ve karakteri gereği bağımsız bir güç olamadığı bir gerçektir. Fakat bizzat Rus devriminin tüm tarihi, onun basit bir eklenti de olmadığına, devrimci dönemlerde etkin bir devrimci güç olarak ortaya çıktığına, olayların seyri içinde politik ağırlığını ve etkisini kendi tarzında hep gösterdiğine, kendi örgütlenmelerini yarattığına (asker ve köylü sovyetleri), yürüttüğü etkin savaşımın küçük-burjuva partiler (sosyalist-devrimciler) şahsında etkin bir siyasal ifade bulduğuna, tanıklık eder. Ekim Devrimi'yle taçlanan tarihsel süreç, o "kısa" Şubat-Ekim arası, tüm bunlara tanıklık eder. Bu ön süreci atlayarak Ekim Devrimi'ni anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmak ise beyhude bir çabadır. Trotski bunu atlayabildiği içindir ki, Ekim Devrimi'nden on yılı aşkın bir süre sonra bile, hala 1905'te formüle edilen *"sürekli devrim teorisinin tarihsel öngürüsünün olağanüstü bir kuvvetle doğrulanışı"*ndan sözedebilmektedir. **

Tarih, Trotski'nin, proletaryanın iktidarı gelişmiş ülkelerden önce Rusya gibi geri bir ülkede ele geçirebileceğine ilişkin öngörüsünü, gerçekten parlak bir biçimde doğrulamıştır. Fakat aynı tarih, bunun tam da, proletaryanın, köylülüğün devrimci enerjisini doğru değerlendirmesi ve ondan en iyi şekilde yararlanması durumunda olabileceğini de "olağanüstü bir kuvvetle" doğrulamıştır. Bizzat Trotski'nin de yalnızca iki satır üstte belirttiği gibi, "Rus proletaryası, dev köylü ayaklanması dalgası üzerinde iktidara yükseldi". Fakat Trotski'nin stratejik

---

* İktidar Mücadelesi, *Sonuçlar ve Olasılıklar*'a ek, (s.107-108)
Trotski bu makaledeki açık zaafını, "epizodik" bir hataya indirgeyerek, *Sürekli Devrim*'inde kabul eder. (Köz Yayınları, 1976, s.64)

** *Sürekli Devrim*, s.12

çizgisinin (eğer böyle bir çizginin varlığından sözedilebilirse) hesaba katmadığı tam da buydu. Rusya gibi, burjuva devrim süreci içindeki bir köylü ülkesinde...

1905 Devrimi ve Avrupa

Şimdi artık bu aynı dönemde, 1905 olaylarına paralel olarak, devrimin uluslararası cephesine ilişkin olarak ortaya konan perspektiflere geçebiliriz. Bu alana ilişkin perspektifler devrimin iç cephesine göre çok daha sade bir görünüm sunar. Zira söylenenler Marx-Engels'in Rus siyasal burjuva devrimiyle Avrupa sosyalist devrimi arasındaki ilişkiye dair klasik formülasyonlarının çerçevesini aşmaz: Avrupa'daki bir sosyalist devrimin başlangıcı olabilmek, Rus devriminin demokratik aşamasından sosyalist aşamaya geçebilmesinin önkoşuludur.

Menşevikler, salt formüllere bağlılıktan olmalı, devrimde burjuvaziyi aşan bir inisiyatif göstermeyi, tümüyle bu koşula bağlar: *"Yalnızca bir durumda sosyal-demokrasi kendi inisiyatifine dayanarak, gücünü, iktidarın ele geçirilmesine ve olabildiğince uzun süre elde tutmasına yalnızca bir durumda -yani, devrimin, sosyalizmin gerçekleşmesi için koşulların daha şimdiden belli bir olgunluk düzeyine ulaşmış olduğu Batı Avrupa'nın gelişmiş ülkelerine yayılması durumunda -yönelmelidir."* *

Trotski ise proletaryanın iktidarı ele geçirmesini değil fakat elde tutmasını, "geçici egemenliğini sürekli bir sosyalist diktatörlüğe dönüştürmesi"ni, Rus devriminin Avrupa'da bir proleter devrimin başlangıcı olması klasik formülüne bağlar. *"Kendi kaynakları ile başbaşa bırakıldığında Rus işçi sınıfı, köylülük kendisine sırtını döndüğü anda, karşı-devrim tarafından kaçınılmaz olarak ezilecektir."* Dolayısıyla Trotski, proletaryanın iktidarı ele geçirmesini, "Rus burjuva devriminin şartlarının geçici konjonktürü" ile açıklar ve bunun kalıcı hale dönüşmesini ise tümüyle Avrupa devrimine bağlar. **

Trotski'de bu tam bir kesinlemedir. İlk planda "politik engeller"le anlaşılsa bile, hemen ardından, Rusya'nın "teknik geriliği" engeli ile ilişkilendirilir. Trotski, "teknik geriliği" proletaryanın iktidarı ele geçirmesine engel görmeyi materyalizmin kuru bir ekonomizme indirgemesi sayar ve bu Menşevik bakışı reddeder. Fakat geri bir ülke olan Rusya'da iktidarı ele geçirmiş proletaryanın, kendi başına kaldığı takdirde, yalnızca ilk elden ortaya çıkacak siyasal engellerden değil, fakat bunun yanısıra, teknik gerilikten dolayı da sosyalist devrimde ilerleyemeyeceğini ifade eder. 1905'te bu düşüncenin ikinci kısmını savunmak son derece doğaldır. Fakat bu dönemki kesinlemenin gücü Trotski'nin bilincinde öyle derin izler oluşturur ki, Rus devriminin gelecekteki seyrinin ortaya çıkaracağı ve kuşkusuz Trotski'nin de görüp hesaba katmazlık edemeyeceği tarihsel olanaklara

---

* Aktaran Lenin, *Demokratik Devrimde Sosyal-Demokrasinin İki Taktiği*, Sol Yayınları., 5. baskı, s.95

** *Sonuçlar ve Olasılıklar*, s.92, 102, 103

rağmen, onda, yalnız kalan Ekim Devrimi'ne karşı bir güvensizliğin temelini oluşturur. Trotski'nin tek ülkedeki sosyalizm çatışmasındaki platformu, onu gerisin geri Menşevizme yaklaştıran bu düşünsel mirasın dolaysız etkisi altında şekillenir. Fakat 1905'teki kesinlemenin daha 1905'teki asıl zayıflığı, bir kez daha, Trotski'ye özgü olan alanda, devrimin öncüsü işçi sınıfının köylülükle ittifakının olanaklarını değerlendirememekte yatmaktadır.

Formülasyon planında aynı dönemde Lenin'de de benzer kesinlemeler vardır. Örneğin Lenin, *"Eğer sosyalist Avrupa proletaryası Rus proletaryasının yardımına gelmezse, tek başına Rus proletaryası için bu kavga, hemen hemen umutsuz olacaktır ve Rus proletaryasının yenilgisi, Alman Devrimci Partisi'nin 1849-50 yıllarındaki ya da Fransız proletaryasının 1871 yılındaki yenilgisi gibi kaçınılmaz olacaktır"*, diye yazabilmektedir.* Bununla birlikte, Lenin'in konumu, yine de temelden farklıdır. Trotski'nin proletarya diktatörlüğünü korumaktan, Lenin'in ise zafere ulaşmış demokratik devrimden sosyalist devrime (dolayısıyla proletarya diktatörlüğüne) geçişten sözetmesi bir yana. Daha önemli ve öze ilişkin olanı, Lenin'in, devrimin uluslararası cephesine ilişkin bu tür kesinlemelere rağmen, gerçekte, hem demokratik devrimin zaferine ve hem de bu devrimden proleter devrime geçişe (dolayısıyla sosyalist devrimin zaferine) ilişkin stratejik çizgisinde, **toplumun iç sınıfsal güç ilişkilerini** esas almasıdır.

Marx-Engels'in formülasyonunu 1905 boyunca çok tekrarlayan ve onu daha 1917'ye kadar da koruyacak olan Lenin'in, soyut genellemelerinde sorunu böyle koyuyor olması tartışmasız bir gerçek olsa bile, devrimin sorunlarını sınıf ilişkilerinin ve mücadelesinin diyalektiğinden giderek ele aldığı her durumda, bizi aslında farklı bir sonuçla yüzyüze bıraktığı da bir gerçektir. Bu az önce de ifade edildiği gibi, devrimin tüm gelişme aşamalarına ilişkin sorunları, toplumun temel sınıf ilişkileri üzerinde temellendirmesinden, stratejik çizgisini bu çerçevede formüle etmesinden dolayıdır.

Bu sözler, devrimin ilk aşaması içindir, fakat yine de Lenin'in sorunlara bakışı yönünden tipik ve açıklayıcıdır:

"Elbette Rusya'da iktidarın elde tutulması olanağı, Rusya'nın kendi toplumsal güçlerinin bileşimi ile, ülkemizde şimdi yeralmakta olan demokratik devrimin koşullarıyla belirlenmek durumundadır. ... Eğer cumhuriyet ve demokrasi uğruna savaşımımızda proletaryaya olduğu kadar, köylülüğe de dayanmamış olsaydık, iktidarı elde tutma umudumuz olmazdı".

Lenin'in Şubat Devrimi'nden sonra ortaya koyduğu, daha doğrusu gündeme aldığı stratejik çizgiye de, buradaki bakışaçısı hakimdir. Fakat sosyalist devrime ilişkin bu stratejik çizgi, daha tam da 1905'te, en net biçimde formüle edilmiş bulunuyordu: Devrimin öncüsü proletarya, tüm köylülükle birlikte demokratik devrimin, yoksul köylülükle birlikte sosyalist devrimin zaferi için mücadele etmeliydi.

Lenin'in soruna toplumun temel sınıf ilişkilerinden giderek bakmak üstünlüğü,

---

* *1905 Devrimi Üzerine Yazılar*, Yöntem Yay., s.224

hiç de "kendine yeterlilik" biçimindeki dar bir ulusal bakışaçısından kaynaklanmaz. Lenin'de bu bakışın zerresi yoktur. Sözkonusu olan yalnızca devrimin iç güçleri ile uluslararası güçleri arasındaki ilişkiyi doğru bir temelde ele almaktır. Bu aynı zamanda, 1917 ve sonrasının tarihsel olaylarıyla da kanıtlandığı gibi, proleter enternasyonalizminin temel gerçeklerinden birinin doğru bir temel üzerinde kavranmasının ifadesiydi. İşte daha olayların başında, 9 Ocak'tan kısa bir süre sonra, 1905 Martı'nda, Lenin'in devrimin iç dinamizmine ve onun uluslararası devrimle ilişkilerine dair bakışaçısına bir başka örnek:

"Siyasal durgunluğun uyuşturucu ortamı ve barışla geçen onyıllara oranla, proletarya ile köylülüğün devrimci diktatoryası altında geçen aylar içinde çok daha başarılı olacağız. Eğer 9 Ocak'tan sonra Rus işçi sınıfı, siyasal kölelik koşulları altında bir milyon proleteri sağlam, disiplinli ve toplu bir eylem için nasıl seferber edebilmişse, belirli bir devrimci demokratik diktatorya altında da, milyonlarca kent ve kır yoksulunu harekete geçirerek, Rusya'daki siyasal devrimi Avrupa'daki sosyalist devrimin başlangıcı yapabilecektir." *

"Proletarya ile köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü"nün, tam da *Nisan Tezleri*'nde yine Lenin'in söylediği gibi, "kendine özgü" bir biçimde gerçekleşmiş olması dışında, Lenin'in yukarıdaki sözleri, aşağı yukarı devrimin Şubat-Ekim 1917'deki seyrini ve buna ilişkin o günkü perspektifi, daha 1905'te bildirmiş oluyor.

Fakat kuşku yok ki tüm bunlar, 1905'teki Lenin'in berrak bilincini değil, fakat sayısız biçimde ifade edilmiş, karmaşık ve yer yer çelişkili düşünsel çabasının, geleceğe kalan dinamik özünü göstermek bakımından bir anlam ifade eder.

Lenin'de bununla çelişkili olan, dahası, daha önce de örneklendiği gibi, devrim Avrupa'da proletaryanın zaferine yolaçmadıkça, sosyalist devrimin zaferi bir yana, Rus proletaryasının demokratik devriminin zaferiyle elde ettiği mevzileri bile koruyamayacağına dair epeyce söz ve formülasyon vardır. Lenin'in düşünsel konumunun yüzeydeki görünümü ile derinindeki dinamik öz arasında belli bir mesafenin varlığıdır ki, Şubat Devrimi'nden sonra, Stalin de içinde Bolşevik önderliğin bir bölümünü ciddi bocalamalara itebilmiştir. Rikov Nisan Konferansı'nda Lenin'in karşısına, tam bir menşevik bakışaçısı ile, Rusya'da sosyalizmin iktisadi-kültürel koşulları yoktur, dolayısıyla sosyalist devrime geçiş sloganı yanlıştır, diye çıkabilmiştir.

Emperyalizm çağı ve devrimin sorunları

Lenin, *Dünya Siyasetinde Alev Alabilecek Maddeler* başlığı ile 1908 Ağustosu'nda kaleme aldığı yazısına şu sözlerle başlar: *"Çeşitli Asya ve Avrupa ülkelerindeki devrimci hareketler son zamanlarda ağırlığını öylesine duyurmaya başladı ki, uluslararası proletaryanın savaşımında, yeni ve önceye bakışla*

* *1905 Devrimi Üzerine Yazılar*, s.75-76

daha yüksek bir aşamanın oldukça belirgin çizgilerine tanık oluyoruz."

Kautsky ise, ertesi yıl yayınlanan kitabında, yeni çağı, devrimler ve savaşlar çağını ilan ediyordu.

Oysa kısa bir süre önce meydana gelmiş 1905-1907 Rus devrimi sırasında, Doğusu ve Batısıyla dünya, henüz fazlasıyla sessiz bir görüntü sunuyordu. 1904 Rus-Japon savaşı ile onu izleyen 1905 Devrimi'nin, gerçekte, 1870 Fransız-Alman savaşı ile onu izleyen Paris Komünü'nden beri yaşanmakta olan sessizliğin (kapitalizmin bu "barışçıl" gelişme döneminin) artık geride kaldığının kesin bir işareti olduğu, ancak 1905 Devrimi olayları yatıştıktan sonra, gitgide daha açık görülebildi. Böyle olunca, 1905 Devrimi'ne ilişkin sorunlar, emperyalizm çağının içten içe keskinleşmekte olan temel çelişkileri çerçevesi içine yerleştirilerek değil, fakat belirgin biçimde Rusya toplumunun kendi tarihsel birikimi ve toplumsal ilişkileri çerçevesinde ele alındı. Hala daha çok Avrupa'yla sınırlı görülen dünyaya da Rus devriminin sorunları üzerinden bakılıyordu. Hep vurguladığımız gibi, Avrupa devrimiyle kurulan ilişki, somut tahlile oturan bir beklentiden çok, Marx-Engels'in görüşlerinin genel ve soyut bir tekrarıydı. Bunun bir yansıması olarak, sosyalist devrime geçiş için Avrupa sosyalist devrimi önkoşulu, aynı şekilde, soruna hala emperyalizm çağının ilişkileri ve çelişkileri çerçevesinden bakılamadığına bir göstergedir.

Yeni bir çağa, emperyalizm çağına girildiği, o güne dek kendini daha çok, muazzam iktisadi gelişmelerde ve dünyanın (bir iki istisna olay dışında) barışçıl paylaşımı demek olan sömürge yağmasında göstermişti. Birinci Rus devriminin yenilgisini izleyen dönemde dünya sahnesinde hızlanan olaylar ise, emperyalizm çağının aynı zamanda savaşlar ve devrimler çağı demek olduğunun ilk önemli işaretlerini vermeye başladı. Asya'nın uyanışı, militarizm, dünya savaşı hazırlıkları, başlamış bulunan bölgesel savaşlar (örneğin Balkanlarda) ve nihayet, birinci emperyalist dünya savaşı... Artık şu veya bu ülkede devrimin sorunlarına bu yeni çağın temel gerçeklerinden gidilerek bakılabilirdi. Ve bunu, herkesten önce ve en iyi bir biçimde, "devrimin ağırlık merkezi"ni oluşturan bir ülkenin, Rusya'nın devrimcileri, onların gerçek temsilcileri olan Bolşevikler, Lenin şahsında başardılar.

Lenin'in emperyalizm üzerine bilimsel teorik çalışmaları, her zaman, devrimin sorunlarına ilişkin politik sonuçlarıyla sıkı sıkıya bağlantılı oldu. Ya da daha doğru ve tam bir ifadeyle, Lenin, yeni çağın teorik incelenmesine, tam da, politik sorunların aldığı yeni muhteva ve biçimi açıklığa kavuşturmak üzere yöneldi. Bir çok sorun, savaş, barış, ulusal sorun, sömürgeler sorunu, demokrasi ve nihayet tüm bunları bir arada kapsayan proletarya devrimi sorunu, emperyalizm tahlili temeli üzerinde, yeni çağa uygun bir biçim ve içerik kazandılar. Eskiden daha çok Rusya üzerinden tartışılan sorunlar, bundan böyle değişmez bir biçimde dünya sahnesi üzerinden, evrensel bir çerçeveden tartışılıyordu. Rusya ise, artık güçlü bir biçimde kavranmış bulunan emperyalist zincirin en zayıf halkası olarak, kendine özgü yerini ve anlamını buluyordu.

Emperyalist savaş ve onunla başlayan genel bunalım ortamı, bu tür bir

teorik siyasal çabanın ortaya verimli sonuçlar çıkarmasına uygun bir tarihsel ortamdı. Zira dünya savaşının yolaçtığı bunalım, yeni çağın gerçek eğilimlerini, çelişkilerini, karakteristik görüngülerini açığa çıkardı. Onları örten perdeyi yırtarak daha net görülebilir hale getirdi. Bununla birlikte, hemen eklemeliyiz ki, bu tüm sorunlarda ve aynı düzeyde olmadı, olamazdı. Bir kısım sorunlarda, özellikle de proletarya devriminin bazı sorunlarında, elde edilen ilk teorik sonuçların netleşmesi, yerli yerine oturması, olgunlaşması, ancak Ekim Devrimi ve onu izleyen dünya olaylarının, uluslararası devrimci dalganın ve sonuçlarının yarattığı açıklıklarla olanaklı olabildi. Nitekim tek ülkede sosyalizm sorunu da, Lenin bunu daha 1915'te genel planda öngörmüş olsa bile, gerçek ve somut anlamını, ancak Ekim Devrimi'nin Rusya'da yalnız kalmasıyla bulabildi. 1917'den 1920 sonuna kadar, başta Bolşevikler dünya komünist hareketi hiç de tek ülkede sosyalizmi değil, fakat dünya devrimini düşünüyor, konuşuyor, bunu umuyor ve bunun için mücadele ediyorlardı. 1915 Ağustosu'ndaki öngörüsüne rağmen (ki bunu 1916 Eylülü'nde yinelemişti), Lenin de, aynı dönemdeki yazılarında, genel bir eğilim olarak, hep Avrupa devrimi sorunu üzerinde durdu. Kendisinin de değişik vesilelerle söylediği gibi (buna daha sonra değineceğiz), dünya savaşı ve genel bunalım koşullarında, olayların yolaçtığı genel devrimci durum ortamında, başka türlü düşünemez ve davranamazdı.

Dolayısıyla, Stalin, 1924 Aralığı'nda, tek ülkede sosyalizm sorununu ortaya attığı ve ona teorik bir temel kazandırmaya çalıştığı ilk kapsamlı makalesinde (*Ekim Devrimi ve Rus Komünistlerinin Taktiği*) şunu iddia ederken, soruna atfettiği teorik içeriği şimdilik bir yana koysak bile, yine de, tarihsel gerçeklerin hayli uzağında kalır:

*"Daha savaş sırasında Lenin, emperyalist devletlerin eşitsiz gelişmesi yasasına dayanarak, oportünistlerin karşısına, kendi proletarya devrimi teorisini, **tek** ülkede -bu ülke kapitalist bakımdan daha az gelişmiş olsa bile- sosyalizmin zaferi teorisini çıkarmıştır."* *

Gerçekte Stalin, Şubat Devrimi sonrası tarihsel olayların 1921 başında aldığı ve 1923 yılı sonunda kesinleştirdiği (Lenin tarafından daha erken bir tarihte, fakat Komintern tarafından ancak 1924 ortasında tüm öğeleriyle tanımlanan) somut bir tarihsel durumun ışığında, Lenin'in savaş dönemi teorik çabasına özel bir anlam atfederek konuşuyor. (Bu atfın Stalin'de kazandığı kendine özgü içeriği daha sonra ele alacağız.)

Genellikle bilindiği gibi, bu iddianın temel hareket noktası, Lenin'in 1915 Ağustosu'nda kaleme aldığı ve tek ülkede sosyalizm tartışmaları çerçevesinde büyük bir ün kazanan, *Avrupa Birleşik Devletleri Sloganı Üzerine* makalesidir. Lenin makalesinde, *"Eşitsiz ekonomik ve siyasal gelişme, kapitalizmin mutlak yasasıdır. Böylece, sosyalizmin zaferi önce birkaç, ya da hatta yalnızca bir tek kapitalist ülkede olanaklıdır"*, demektedir. Tek ülkede sosyalizmin teorileştirilmesi çabası içinde ve buna Lenin'den teorik dayanaklar bulmak kaygısıyla, "sosyalizmin

---

* *Eserler*, C.6, İnter Yayınları, s.334

zaferi" ifadesine sonradan yüklenilen özel anlama şimdilik yalnızca değinmekle yetinebiliriz. Lenin'in ifadesi, iktidarın alınması, kapitalistlerin mülksüzleştirilmesi ve üretimin bu yeni iktidar ve mülkiyet ilişkileri temeli üzerinde bir ilk yeniden örgütlenmesi sınırlarını hiç bir biçimde aşmaz. Bunu genelde düşünüp düşünmediğinden bağımsız olarak, bu makalenin kendi sınırları içinde, Lenin'in sözleri asla, kendisine atfedilen anlamda "tam bir sosyalist toplum"un kuruluşu anlamına gelmez.

Bununla birlikte, çarpıtılmış yorumu bir yana bırakılsa bile, Lenin'in makalesi, yine tam da tek ülkede sosyalizm sorunu çerçevesinde taşıdığı çok özel teorik ve tarihsel önemi kaybetmez. Zira Lenin makalesinde, proleter dünya devriminin sonraki gelişme seyrini ("önce birkaç, ya da hatta yalnızca bir tek kapitalist ülkede...") isabetli bir biçimde öngörmekle kalmaz; kurulan ilk sosyalist cumhuriyetin (ya da cumhuriyetlerin), uluslararası devrimci sürecin yeni ve etkin bir öğesi olarak rol oynayacağını, proleter sosyalizme bağlı kalacaksa oynaması **gerektiğini**, kaldı ki (aynı konuya değinen bir öteki makalesinde ifade ettiği gibi) kapitalist ülkelerle kaçınılmaz çatışmasının bunu zaten zorlayacağını bildirir. Lenin'in birinci öngörüsü, yalnızca Ekim Devrimi'yle değil, dünya devrim sürecinin sonraki bütün bir gelişme seyriyle de, genel olarak doğrulandı. Dünya devrimi süreci, her seferinde en zayıf halkasından olmak üzere, emperyalist zincirin zamana yayılan belli aralıklarla kırılması biçiminde yaşandı.

İkinci öngörüye, sosyalist cumhuriyet ya da cumhuriyetlerin bu gelişme süreci içinde oynadıkları tarihsel role gelince. Bu, başlangıçta öngörülen biçimde gerçekleşmiş, fakat gitgide zaman içinde çelişkili etkileri olan bir faktöre dönüşmüştür. Bir noktadan sonra ise, nesnel bir etken olarak önemini bir yönüyle ve sürekli azalan ölçülerde hep korumakla birlikte, öznel planda devrimci sürecin önünde bir engele dönüşebilmiştir. Sosyalist cumhuriyetin ya da (ikinci savaş sonrasından itibaren) cumhuriyetlerin uluslararası politikası, proleter enternasyonalizmi temel ilkesinden barış içinde birarada yaşama temel ilkesine doğru yaklaştığı ölçüde, bu böyle olmuştur. Tarihsel bir geçmiş gibi görünen tek ülkede sosyalizm sorununun bugün bizim için bu denli önemli bir sorun niteliği taşıması, tam da bu tarihsel pratik ve onun geriye bıraktığı olumsuz mirastan kaynaklanmaktadır.

Lenin'in makalesi, öte yandan, yayınlandığı dönemde Trotski'nin bu makaleyle girdiği polemikten dolayı ayrıca bir önem taşımaktadır. Trotski'nin Lenin'le polemiğe girdiği makalenin tümünden yoksunuz. Fakat Stalin tek ülkede sosyalizm üzerine değişik yazı ve konuşmalarında, Trotski'nin polemiğinden onun fikirlerinin özünü ve esasını yansıtan uzun bir parçayı hep aktarır. Bu parçada ilk göze çarpan, Trotski'nin, Marx-Engels'ten devralınan ve 1905'te hep tekrarlanan düşünceyi sürdürmekle kalmadığı, fakat daha da önemlisi, bunu geri Rusya ile ilgili olmaktan çıkarıp tüm kapitalist ülkeler için genelleştirdiğidir.

Trotski, mücadelenin öncelikle şu veya bu ülkede başlayıp zafer kazanabileceğini reddetmiyor. Fakat eğer bu anında öteki kapitalist ülkelerde devrimin zaferi ile birleşemezse, "devrimci bir Rusya'nın tutucu bir Avrupa

karşısında tutunabileceğini, ya da sosyalist bir Almanya'nın kapitalist dünyada izole kalabileceğini düşünmek umutsuz bir şey olurdu", diyor.*

Trotski'nin "umutsuz" bakışında yeni bir aşamadır bu. İlkin bunu, kapitalist gelişme düzeyi bakımından geri, işçi sınıfı bakımından görece zayıf bir ülke olarak Rusya'yla sınırlı olmaktan çıkarıp, kapitalist ülkeler için genelleştirdiğinden dolayı. Ve ikinci olarak, Rusya sözkonusu olduğunda, aynı dönemde (1915), köylülüğün devrimci potansiyeli konusunda iyice olumsuz bir görüşe kaymış bulunduğu için.

Lenin, birkaç ya da örneğin bir ülke sosyalizminden sözederken, bunu hiç de uzun bir tarihsel evre olarak düşünmüyor. Örneğin, aynı sorunu ele alan öteki makalesinde (*Proletarya Devriminin Askeri Programı*), bu konuda "bir süre" için ifadesini kullanıyor. Trotski bunu bile düşünülemez saydığına göre, durum onun bakışaçısından gerçekten "umutsuz" olmaktadır. Bu bakış Trotski'nin geleceğini de belirlemiştir. O kuşkusuz daha sonraları, Ekim Devrimi deneyimi ışığında, yani proletarya iktidarının Rusya gibi geri bir ülkede bile tutunabildiğini gördüğü ölçüde, katı formüllerini adım adım yumuşatmıştır. Ne var ki, işin özünde, Trotski "umutsuz"luğunu hep korumuştur. Stalin, onun bu konudaki belirgin zayıflığını sergilerken ve "sürekli devrim" teorisi ile bağını kurarak "Trotski'nin bu 'sürekli' karamsarlığı" diye alaya alırken, sorunun esasında tümüyle haklıdır.

Trotski'nin Lenin'le girdiği polemikte, dikkat çeken ve tek ülkede sosyalizm sorunu çerçevesinde önem taşıyan bir başka görüş daha var. Çeşitli ülkelerin kapitalist gelişmesinin eşitsizliğini "tamamen tartışma götürmez bir argüman" olarak gören, "fakat bu eşitsizliğin kendisi de son derece eşitsizdir" diyen Trotski, sözlerinin devamında, bundan ne anladığını şöyle ortaya koyuyor: *"İngiltere, Avusturya, Almanya ya da Fransa'nın kapitalist düzeyi bir ve aynı değildir. Ama Afrika ve Asya ile karşılaştırıldığında, bütün bu ülkeler, sosyal devrim için olgunlaşmış olan kapitalist 'Avrupa'yı oluşturmaktadır."* **

Bu sözlere tam anlamını verebilmek için, Lenin'in makalesinde ileri sürülen fikirlere karşıt olarak ileri sürüldükleri dikkate alınmalıdır. Konu ve tartışma Avrupa Birleşik Devletleri sloganı üzerinedir. Lenin, kapitalizmin eşitsiz ekonomik ve siyasal gelişme yasasından hareketle, bu slogana karşı çıkıyor; zira bunun, "tek ülkede sosyalizmin zaferinin olanaksız olduğu anlamında yanlış yorumlara yolaçabileceği"ni söylüyor. Trotski, eşitsiz gelişmeyi "tartışma götürmez bir argüman" olarak kabul etmekle birlikte, karşıt bir tutumla bu sloganı savunuyor. Bunu, kendi aralarında gelişme düzeyi farklılıkları olmakla birlikte, geri kalmış ülkeler karşısında ve onlarla kıyaslandığında, kapitalist Avrupa ülkeleri "sosyal devrim için olgunlaşmış olan kapitalist 'Avrupa'yı oluşturmaktadır", görüşüyle gerekçelendiriyor.

İkinci Enternasyonal'e hakim bu düşünüş tarzı, aynı zamanda Trotski'nin

---

* Aktaran Stalin, *Eserler*, C.6, s.335-336

** a.g.e., aynı yer.

gelişme eşitsizliği ile kapitalizmin şu ya da bu ülkedeki gelişme düzeyi eşitsizliğini hala birbirine karıştırdığını gösteriyor. Dünya devriminin gelişme seyrini, yani olgun zincir ve zayıf halka diyalektiğini, kavramak bakımından özel bir önem taşıyan bu sorunun kavranışındaki karışıklığın, tek ülkede sosyalizm tartışmaları esnasında hala sürdüğü anlaşılıyor. Trotski, daha sonraları, kendisine bu doğrultuda yöneltilen eleştirileri yanıtlarken, bu yasanın en iyi ve üstelik oldukça erken bir tarihte kendisi tarafından anlaşıldığını, Rusya gibi geri ve burjuva devrimi için gecikmiş bir ülkede, proletaryanın iktidarı Avrupa proletaryasından önce ele geçirebileceğini daha 1905'te savunmuş olmasını, tam da buna borçlu olduğunu ileri sürmüştür.

Devrim stratejisine ilişkin ele almış bulunduğumuz temel hatalarını bir yana bırakırsak eğer, Trotski'nin gerçekten de gelişme eşitsizliği bakışaçısından hareketle cüretli öngörülerde bulunduğunu, burjuva devriminin gelişme diyalektiğinin Rus proletaryasını Avrupa proletaryasından daha erken bir tarihte iktidara getirebileceğini, bunun kuvvetle muhtemel olduğunu, daha 1905'te, somut olarak *Sonuç ve Olasılıklar*'ında ortaya koyduğu bir gerçektir. Ne var ki, bu noktaya vardığı andan itibaren ya da bu noktadan sonra, Trotski duruyor ve İkinci Enternasyonal'e egemen klasik görüşe geri dönüyor. Sosyalizm için olgunlaşmış Avrupa olmazsa eğer, Rus proletaryası "konjonktürel" bir sonuç olan iktidarını hemen sonra kaybedecektir, diyor. Soruna sınıf ilişkileri ve mücadelesinden bakış, yerini çabucak İkinci Enternasyonal'in ekonomist bakışaçısına bırakıyor. 1922'de Trotski hala Avrupa proletaryasının devlet yardımı olmadan "Rusya'da sosyalist iktidarın gerçek bir ilerlemesi" olanağından sözedilemeyeceği görüşündedir. Sovyetler Birliği'nde inşa süreci "bu 'sürekli' karamsarlığı" somut başarılarıyla boşa çıkardığı ölçüdedir ki, 1929'da, Trotski nihayet, dünya devriminin gelişme çizgisinin belli aşamalardan geçerek ilerleyebileceğini, somut olarak da bunun ilk aşamasının geri Rusya'daki Ekim Devrimi ve sosyalizmi kurma süreci olduğunu kabul etmek durumunda kalmıştır.

Lenin'e dönelim. Makalesinin bütün bu açılardan taşıdığı öneme rağmen, bu makalede tek ülkede sosyalizmin zaferi olanağı üzerine söylenenleri alıp bütünsel bir "yeni teori" düzeyine yükseltmek, Lenin'in teorik gelişmesinin o dönemki zenginliğini ve çok yönlülüğünü, tek yönlü ve tek biçimli yorumlamak demektir. Sonraki somut tarihsel gelişme seyrinden hareketle, Lenin'in savaş dönemi konumunun taşıdığı çelişkileri görmemezlikten gelmek, idealizasyon çabası içinde, gerçekte işi saçmalığa indirgemektir. Lenin'i, bütün bir savaş döneminde, emperyalizm ve emperyalist savaş incelemelerine paralel olarak ilgilendiren asıl konu, hiç de tek ülkede sosyalizm "teorisi" değil, fakat tersine, bunalımı genelleşmiş biçimde yaşayan ve devrimci bunalımın olgunlaşmakta olduğu Avrupa'da, başlangıcın nereden yapılabileceğinden bağımsız olarak, Avrupa devrimidir.

Öncelikle şunu belirtelim ki, Lenin'in tek ülkede sosyalizm olanağına değinen makalesinin esas konusu hiç de bu sorunun kendisi değildir. Bu sorun Lenin'in ilgili makalelerinde hep bir yan sorun olarak ortaya çıkar, değinilir

ve geçilir. Bu, Lenin'in şu ya da bu sorunu tartışırken, tüm unsurlarını, tüm gelişme ihtimallerini, bunların ortaya çıkaracağı olanakları ve yeni sorunları da gözeten, sağlam bütünsel diyalektik bakışının bir ifadesidir. Uluslararası olayların o günkü somut seyrinden hareketle, savaşı izleyecek ve Avrupa'yı sarsacak bir devrimler yangını düşünen Lenin, koşulların zorladığı bu somut bakışa ve beklentiye rağmen, kapitalizmin genel ve emperyalizm aşamasında daha da güçlenmiş ve önem kazanmış gerçeklerinden hareketle, öteki ihtimallere işaret etmekten de geri durmuyor.

Lenin'in tek ülkede sosyalizm olanağı sorununa, hep de tek yanlı ve tek biçimli düşünenlerin argümanlarını eleştirirken değinmek durumunda kalması da bu açdan dikkate değer bir olgudur. O bunu, 1915 Ağustosu'ndaki ilk makalesinde, siyasal sorunların "ekonomik anlam ve önemi"ni gözden kaçırma ve sorunları "ekonomik koşullar"dan koparma tekyanlılığına düşenlere karşı yapıyor. 1916'nın ikinci yarısındaki yazılarında ise, ekonomik gerçekleri tek yanlı mutlaklaştırarak siyasal sorunları küçümseyenleri, ya da "silahsızlanma" sloganı savunucularında görüldüğü gibi, dar, yüzeysel ve çarpık ele alanları eleştirirken yapıyor.

Kaldı ki, Lenin'in savaş dönemindeki teorik gelişmesinin zenginliğini, çok yönlülüğünü ve bunun kaçınılmaz olarak içereceği belli çelişkili görüşleri gözden kaçırmanın, ve dolayısıyla, Stalin'den daha önce aktardığımız formülasyondaki Lenin basitleştirmesinin yarattığı başka sorunlar da var. Bu formülasyonda, Lenin'in savaş döneminde, geleneksel teorinin karşısına yeni proleter devrim teorisi olarak "**tek** ülkede -bu ülke kapitalist bakımdan daha az gelişmiş olsa bile- sosyalizmin zaferi teorisini" çıkardığı iddia edilmekteydi. Oysa biz, Lenin'in, bu teoriyi ortaya koyduğu iddia edilen "programatik makalesi"nden bir yıl sonra (emperyalizm üzerine temel eserinin tamamlanmasının hemen ardından, yeniden tek ülkede sosyalizm olanağından sözettiği *Proleter Devriminin Askeri Programı* ve *'Silahsızlanma' Sloganı Üzerine* makaleleri ile de **hemen hemen aynı zaman dilimi içerisinde**), sorunu çok daha karmaşık, belli bakımlardan belirgin biçimde farklı ve bu anlamda da klasik bakışa benzer bir biçimde koyduğunu da biliyoruz. Üstelik son derece önemli, teorik bakımdan alabildiğine zengin, emperyalizm üzerine temel eserinin hemen ardından olduğu için de kuşkusuz onun sağladığı açıklıklar temelinde kaleme alınan ve daha da önemlisi, proleter devrimin sorunları çerçevesinde bir dizi temel siyasal sorunun ele alındığı bir makalede *(Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm* Ağustos-Ekim 1916):

*"Sosyalist devrim, **bütün** ülkeler proletaryalarının birleşik eylemi olamaz. Basit bir nedenle olamaz: ülkelerin çoğu ve dünya nüfusunun çoğunluğu kapitalist gelişme aşamasına ulaşmamıştır ya da henüz ulaşmamıştır. Biz bunu, tezlerimizin altıncı bölümünde belirttik, ... Sosyalizm için olgunlaşan ülkeler, **yalnızca** Batı Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın ileri ülkeleridir; Kievski Engels'in Kautsky'e yazdığı mektupta, 'bütün ülkeler proletaryalarının birleşik eylemi'ni düşlemenin, sosyalizmi çıkmaz ayın son çarşambasına, yani sonsuza doğru ertelemek demek*

olduğunu ortaya koyan, vaad değil gerçek 'fikrin' somut bir açıklamasını bulacaktır."

*"Sosyalizm, bütün ülkelerin değil, ama ülkeler azınlığının, yani gelişmenin **ileri** kapitalist aşamasına ulaşmış ülkelerin proletaryalarının birleşik eylemiyle gerçekleştirilecektir. Kievski'nin hatasının nedeni, bunu anlamayışında yatıyor. **Bu** ileri ülkelerde (İngiltere, Fransa, Almanya vb.)...*

*"**Gelişmemiş** ülkeler ayrı bir konudur. Doğu Avrupa'nın tümü, bütün sömürgeler ve yarı sömürgeler bu gruba girerler..."*

*"Sosyalist devrim, ancak ileri ülkelerde proletaryanın burjuvaziye karşı iç savaşıyla, gelişmemiş, geri ve ezilen uluslarda ulusal kurtuluş hareketi dahil, bir **dizi** demokratik ve devrimci hareketi içinde birleştiren bir çağ biçiminde sökün edebilir."*

*"Neden? Çünkü kapitalizm eşit olarak gelişmez ve nesnel gerçeklik, üst düzeyde gelişmiş kapitalist ulusların yanısıra ekonomik yönden bir parça gelişmiş ya da tümden gelişmemiş uluslarla karşı karşıya olduğumuz gerçeğidir. P. Kievski toplumsal devrimin **nesnel** koşullarını, değişik ülkelerin iktisadi ergenliği açısından tahlil etmekte tümden başarısızlığa uğramıştır."* * (Tüm vurgular Lenin'e ait.)

Bazı ara açıklamaları ve pasajları atladığımız halde, uzunca bir aktarma yapmak zorunda kaldık. Fakat ortaya konan düşüncenin akışını ve bütünlüğünü bozmamak için bu gerekliydi. Bir yılı aşkın bir süre önce ve Lenin'in emperyalizm çalışmasını önceleyen bir makaledeki bir paragrafın tek tek ifadeleri, hatta kelimeleri üzerine bile sayısız yorumlar oturtulduğu halde, çok sonra kaleme alınan bu makaledeki "klasik bakış"a ilişkin açık ifadelerin hep es geçilmiş olması gerçeği, bilimsel ve tarihsel gerçeğe kaba bir biçimde aykırı düşen bu tutum, buradaki aktarmayı bu denli uzun tutmamızı ayrıca gerektirdi. Gerçek olan şu ki, gelenekselleşmiş iddialara rağmen, Lenin, teorik mantık olarak değil fakat söylem olarak Şubat Devrimi öncesine kadar klasik bakışaçısını belli vesilelerle tekrarlamayı sürdürdü. Yukarıdaki ifadelerde bu yorum gerektirmeyecek kadar açık. Engels'in Kautsky'e mektubu üzerinden yapılan atıf bunu ayrıca pekiştiriyor. Engels'in 1882 tarihli bu mektubu bütünüyle açık bir biçimde, tıpkı Lenin'in yukarıdaki sınıflamasında olduğu gibi, sosyalist devrimi öncelikle ve ilk tarihsel aşamada "Avrupa ve Kuzey Amerika"nın sorunu olarak görüyor. Lenin'in söyledikleri Engels'i tekrarlamak oluyor. (Engels'in mektubunun ilgili tam bölümü için bkz. Lenin, *Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı*, Sol Yayınları, 6. Baskı, s. 194-195)

Stalin'in savaş döneminde Lenin'in hala sürdürdüğü bir fikri, bu dönem için ve Lenin'le karşıtlık kurarak, yalnızca "bütün ülkelerin oportünistleri"ne özgü görmesi hiç de tarihsel gerçeklerle bağdaşmaz.

Fakat ne Lenin ne de ondan önce Marx-Engels, yukarıda bahsi geçen

---

* *Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm*, Sol Yayınları, Birinci baskı, s.70-71-72

mektup da dahil, hiçbir zaman eş zamanlı bir devrim düşünmemişlerdi. Buna tek ülkede sosyalizm tartışmaları çerçevesinde özel bir ün kazanan *Komünizmin İlkeleri* de dahildir. Orada bile salt iktisadi gelişme düzeyi etkenlerine bağlanarak belli bir boyut içinde konmuş olmakla birlikte, eşitsizlik faktörünün ülkeler için yaratacağı sorunlara yer verilmiştir. "Aynı zamanda yeralan bir devrim" ifadesini aynı anda bir devrim olarak anlamak, tarihsel zamanı siyasal bir an'a indirgemek, ölçüsüz bir zorlama olur yalnızca.* Bu doğru olsaydı, aynı yöntemle pekala, Lenin'in 1916 sonunda kullandığı sosyalist devrim gelişmiş kapitalist ülkeler proletaryalarının "birleşik eylemiyle gerçekleşecektir" ifadesinden de aynı sonuca ulaşmak mümkün olurdu. Bu ise, tüm teorik mantığı ve sorunları ele alış biçimi, tarihsel sürecin eşitsiz, karmaşık, çelişkili, çok yönlü gelişmesi üzerine biçimlenmiş biri olarak Lenin hakkında varılabilecek en saçma sonuç olurdu kuşkusuz.

Devrimin ağırlık merkezi kavramına sahip olan ve onun yer değiştirmesini her evrede izleyen, Paris Komünü'ne tanık olan, 1840'larda gericiğin kalesi olan Rusya'yı 1880'lerde "Avrupa'daki devrimci eylemin öncüsü" ilan eden, Amerika'nın eşitsiz ve sıçramalı gelişmesini tespit eden, her bir ülkenin işçi hareketinin ve devriminin son derece kendine özgü sorunları, işçi hareketinin eşit olmayan gelişmesinin tümüyle bilincinde olan, *"Fransa başlayacak, Almanya ile İngiltere tamamlayacak"* diyebilen Marx ve Engels'e, eşitsiz gelişmeyi hesaba katmadıkları ve "eş zamanlı" devrim bekledikleri düşüncesini atfetmek, gerçeği tahrif etmektir. Yazık ki, bu tahrifat komünist hareketin tarihine ve bilincine çok uzun dönemli olarak damgasını vurmuştur. Bu hala da bir tortu olarak zihinlerde yaygın bir biçimde yaşamaktadır.

Marx-Engels'in eşitsiz gelişmenin yansıması olan tüm bu tarihsel olguları ya da sonuçları görebilmesinde şaşılacak bir yan yok. Zira eşitsiz gelişme kapitalizme özgüdür, hiç de yalnızca onun emperyalist aşamasına değil. Lenin, tek ülkede sosyalizmden sözeden her iki makalesinde, sorunu emperyalizmle değil, fakat kapitalizmin doğasıyla ilişkilendirir. *Proletarya Devriminin Askeri Programı*'nda aynen şöyle der: *"Kapitalizmin gelişmesi, farklı ülkelerde hiç de düzenli olmayan bir biçimde yürümektedir. Meta üretimi koşullarında başka türlü de olamaz. Bundan da reddedilemez bir biçimde şu çıkıyor ki, sosyalizm **bütün** ülkelerde aynı anda zafere ulaşamaz. Önce bir ya da bir kaç ülkede zafere ulaşacak, ötekiler bir süre burjuva ya da burjuva-öncesi dönemde kalacaklardır."***

---

* Lenin 1918 Nisan'ındaki bir vesileyle şu gözlemde bulunuyor: *"Sosyalizm konusunda 'kitaplar okumuş' olmakla birlikte, sorunu hiçbir zaman derinliğine incelemeyen bu sözde sosyalistlerin çoğu, sosyalizm ustalarının 'sıçrama'dan dünya tarihi açısından bir dönüm noktasını anladıklarını ve bu türlü sıçramaların on yıllık bazen daha da uzun dönemlere yayıldıklarını düşünme yeteneğinden yoksundur."* (*Sovyet Yönetiminin Örgütlenmesi*, Ekim Yayınları, s.163)

***Sosyalizm ve Savaş*, Sol Yay., 5. baskı, s.61

Öte yandan Lenin, 1919'da kaleme aldığı *Üçüncü Enternasyonal ve Tarihteki Yeri* başlıklı yazısında, kapitalizmde gelişme sürecinin her zaman eşitsiz oluştuğunu belirtirken, bunu 19. yüzyılın tarihsel olaylarının özet bir dökümüyle örnekliyor. Lenin'in yaptığı döküm Marx ve Engels'in eserlerinde büyük bir zenginlikle yeralmaktadır.

Eşitsiz gelişmenin emperyalizm çağında şiddetlenmesi ve bunun proleter devrimin sorunlarını ele alışta ortaya çıkardığı yeni ufuklar -bu başka bir sorundur. Fakat görmüş bulunduğumuz gibi, bu konuda, tek ülkede sosyalizm olanağı ve dünya devriminin gelişme seyrine ilişkin zaman zaman ortaya koyduğu son derece isabetli düşüncelere rağmen, Lenin bile Şubat Devrimi öncesinde henüz yeterince açık değildir ve buna şaşırmamak gerekir. Zira teori ile pratik ilişkisi diyalektiktir. Yeni olguların teorik anlamları ancak büyük tarihsel olaylarla netleşebilmiştir. Lenin'e "savaş dönemi" için atfedilen düşüncenin netleşmesi, yerli yerine oturması için de, gerçekte Ekim Devrimi ve savaşı izleyen olayların yaşanması gerekmiştir.

III- Tarih içinde tek ülkede sosyalizm: Sorunun ortaya çıkışı

Tek ülkede sosyalizm sorunu, teorik bir biçim almadan önce pratik bir gerçeklik ve bu çerçevede, bir zorunluluk olarak belirdi tarih sahnesinde. Sorun üzerine hararetli bir tartışma ve çatışmanın, bu tartışma ve çatışma içinde soruna teorik bir biçim verme çabasının, tam da, bu zorunluluğun net bir biçimde görüldüğü andan itibaren başlamış olması bile kendi başına bunu göstermeye yeter. Fakat bunu bizzat tarihsel olayların somut seyri üzerinden de izlemek mümkündür.

Buna geçmeden önce, gereksiz tekrarlardan kaçınmak için hatırlatalım ki, bu sorunun genel çerçevesi ve hemen tüm temel öğeleri, *Sosyalizmin Tarihsel Sorunlarına Giriş* yazısında ele alınmış bulunmaktadır. (*Ekimler*, sayı:1) Bu yazının *Rusya'da Devrim ve Proleter Devrimin Sorunları* başlıklı ara bölümü (s.14-26) aynı zamanda "tek ülkede sosyalizm" sorununa bir ilk giriş niteliğindedir. Bu bölümde yeralan proleter devrimin uluslararası niteliği fakat eşit olmayan gelişme süreci üzerine tüm tartışma, kolayca anlaşılacağı gibi, tamamen tek ülkede sosyalizm sorunuyla bağlantılıdır. Aynı şekilde, bir önceki bölümde ele aldığımız "teorik miras"ın Ekim Devrimi pratiği üzerinden bir bilançosu niteliğindedir. Dolayısıyla okur sözkonusu yazıdaki değerlendirmeleri, özellikle de Ekim Devrimi'ni önceleyen ve ona eşlik eden perspektifler ile olayların nesnel seyri üzerine yazılanları burada gözönünde bulundurmalıdır. Bu bizi bazı tekrarlardan kurtaracak ve söylenenleri izlemeyi kolaylaştıracaktır.

Birinci emperyalist dünya savaşı kapitalizmin genel bunalımının bir ürünü ve ifadesiydi. Savaşın derinleştireceği bunalım beraberinde en azından Avrupa'da bir devrimci bunalımı kaçınılmaz olarak getirecek, besleyip olgunlaştıracaktı. Tarihsel olayların sonraki seyri tarafından somut olarak kanıtlanmadan çok çok önce, dönemin marksistleri, bunu muhtemel bir savaşın kesin bir sonucu olarak, net bir biçimde öngörmüşlerdi. Lenin, Kautsky ile ünlü polemiğinde, bu öngörünün en az Basel Bildirgesi'nden itibaren "bütün marksistlerin **ortak kanısı**" haline geldiğini söyler.

Henüz emperyalist savaşın sürmekte olduğu bir sırada patlak veren Şubat Devrimi, uluslararası devrimci bunalımın olgunlaşmakta olduğunun ilk önemli işareti oldu. Emperyalist dünya zinciri en zayıf halkasından ilk önemli darbeyi yemişti. O andan itibaren Bolşevik strateji, Rusya'da başlayan devrimi proletaryanın zaferiyle taçlandırmak, zinciri bu en zayıf halkasından parçalamak biçimini aldı. Bu stratejik çizgi, başlayan devrimin ortaya çıkardığı yeni durumun, yeni koşulların ve sınıf ilişkilerinin somut bir değerlendirmesine, gelişmekte olan devrimin kendi öz dinamizmine (mantığına ve gereklerine) dayandırılmaktaydı. Fakat Bolşeviklerin izlediği stratejik çizgi bundan temellense bile, o günün uluslararası koşullarında hareket noktası olarak kendini bununla sınırlandırabilir miydi?

Lenin zorlu tartışmalara konu olan ünlü Nisan Konferansı'nı kısacık fakat içerik olarak özenle düşünüldüğü anlaşılan bir konuşmayla açtı. Yukarıdaki sorunun yanıtı bu konuşmanın esası ve özünü oluşturur:

Rusya'da devrim başlamıştı ve uluslararası devrim olgunlaşmaktaydı. Bilimsel sosyalizmin kurucularının düşünceleri ile Basel Kongresi'nde biraraya gelen sosyalistlerin dünya savaşının kaçınılmaz olarak devrime yolaçacağına dair öngörülerinin her yerde doğrulanacağı gün yaklaşmaktaydı. Marks ve Engels uzun yıllar çeşitli ülkelerdeki proleter hareketi izlemişler ve düşüncelerini kısaca şöyle özetlemişlerdi: Fransız işçisi başlayacak, Alman onu tamamlayacak.

Ne var ki başlama onuru Rus proletaryasına düşmüştü. Fakat o kendi hareketinin ve devriminin, örneğin Almanya'da günden güne gelişip güçlenmekte olan uluslararası devrimci proleter hareketin bir parçası olduğunu asla unutmamalıydı.

Ve bu değerlendirmeyi tamamlayan son ve asıl önemli cümle: *"Görevlerimizi ancak bu bakışaçısıyla tanımlayabiliriz."*

Avrupa'da olgunlaşmakta olan bir devrimci durum vardı ve Bolşevikler görevlerini bu bakışaçısıyla tanımlamalı, taktiklerini saptarken bu temel olguyu tümüyle hesaba katmalıydılar. Tek devrimci ve tek enternasyonalist tutum ve taktik bu olabilirdi. Bu bakışaçısı, Lenin'in Ekim Devrimi'ni önceleyen yazılarında döne döne tekrarlanmış, görevlere yaklaşımda kendini somut olarak hep göstermiştir. Öyle ki, özellikle Eylül ve Ekim aylarında iktidarı almak zorunluluğunu ısrarla vurgulayan ve önderlik içindeki kararsızlığı kırmayı amaçlayan yazılarında bu açıkça görülür. Lenin iktidarı bir an önce ele geçirmek zorunluluğunu yalnızca devrimin iç gelişme seyrine ve gereklerine bağlamakla sınırlamaz

kendini. Fakat aynı zamanda bunu olayların uluslararası seyrine ve Rusya proletaryasının uluslararası devrimci proletaryaya karşı ihmal edilemez enternasyonalist sorumluluğunun gereklerine bağlar her seferinde. Bu bakışaçısının gerisinde ve daha derininde, Rus devrimi ile Avrupa devrimi arasında Marx-Engels'ten beri geleneksel olarak kurulagelmiş ilişkinin, o günün somut tarihsel ortamına ve koşullarına uygun yeni bir ele almışı vardır kuşkusuz.

Lenin daha sonraları Kautsky ile polemiğinde, Ekim Devrimi'nin arifesindeki tutumunun, devrimci taktiğin ilkeleri ve öncülleri ile devrimci proleter enternasyonalizminin gerekleri bakımından taşıdığı anlam üzerine parlak bir savunmasını da yapmıştır. Bolşeviklerin Avrupa'da "belirli bir tarihli" bir devrime bel bağladıkları iddiası, Bolşeviklere yüklenmeye çalışılan bu budalalık, Kautsky'-nin ince bir "hile"sidir, der Lenin. Ne var ki "az çok yakın, ama belirli olmayan bir tarihteki bir Avrupa devrimine bel bağla"mak ise, Bolşeviklerin devrimci ve enternasyonalist ilkelere bağlılıklarının bir göstergesidir yalnızca. Bolşeviklerin taktiği, *"Avrupa'daki devrimci bir durumun görünümlerinin doğru (...)* ***değerlendirmesine*** *dayandığına göre, tek enternasyonalist taktiktir.* ***Bütün ülkelerde*** *devrimin gelişmesi, desteklenmesi, uyanması* ***için*** *bir tek ülkede yapılabilecek olanın en çoğunu yaptığına göre, bu taktik tek enternasyonalist taktiktir."* *

Bu olayların henüz ilk safhasıdır. Bu ilk safhada Bolşevik taktik başarıyla uygulandı ve Ekim Devrimi'nin zaferinde ifadesini buldu. Ekim Devrimi, hem uluslararası devrime bir ilk mevzii yaratarak ve hem de yarattığı muazzam sarsıntıyla uluslararası devrimci bunalımı derinleştirerek, Rusya cephesinden dünya devrimine yapılabilecek en iyi katkı olarak kendini gösterdi.

Kaydedilmeye değer ikinci önemli safha Brest Barış Antlaşmasında ifadesini buldu. Zafere ulaşmış bulunan, fakat henüz güçlerini toparlama, kendini yeni bir temel üzerinde örgütleme olanağı bulamamış olan devrimi yaşatmak, o gün için en acil ve canalıcı sorundu. Bu bir zaman kazanma sorunuydu. Olgunlaşmakta olan, fakat henüz somut bir olgu olmaktan da uzak bulunan, bu safhaya ne zaman geçeceği de belli olmayan uluslararası devrime kadar dayanmak olarak kendini gösteriyordu. Ekim Devrimi, bu yeni aşamada, uluslararası devrime en büyük ve en iyi katkıyı, ayakta kalma gücü ve yeteneği göstererek yapabilirdi. Almanya ile ayrı bir barış, toprak kayıpları pahasına iktidarı elde tutmak ve kazanılan "soluklanma" süresi içinde devrimin güçlerini toparlamak olanağı sağlayacaktı. Aksi durumda, iktidar yitirilecek, bunun Avrupa proletaryası üzerinde yaratacağı moral bozucu etki uluslararası devrime yapılabilecek en büyük kötülük olacaktı.

Lenin'in Brest Barışı siyaseti bu gerçekleri hesaba kattığı için, bir kez daha, yalnızca Rusya'daki proleter devrimin kendi iç ihtiyaçları bakımından değil, fakat aynı zamanda, uluslararası devrimin gerçek çıkarları bakımından da tek doğru, dolayısıyla enternasyonalist taktiğin ifadesiydi. Sol Komünistler

---

* *Proleter Devrimi ve Dönek Kautsky*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 5. baskı, s.75, 78-79

bunu kavrayamadılar. Kautsky'nin Bolşeviklere yüklemeye çalıştığı budalalığın somut bir örneğini sergileyerek, Almanya'da "tarihli bir devrim"e bel bağladılar. Sol taktik, genellikle olduğu gibi, gerçekte umutsuzlukta ifadesini bulan sağ bir öz taşıyordu. Tek ülkede sosyalizmin gelecekteki teorisyeni, fakat o gün için henüz Sol Komünistlerin lideri Buharin'in düşüncesinde bu umutsuzluk şöyle yansımaktaydı: *"Rus devrimi ya uluslararası proletarya tarafından kurtarılacak, ya da uluslararası sermayenin darbesiyle can verecektir."* *

Bu sözler genel bir zaman dilimi, ya da uzun süreli bir yalnızlık durumu için değil, Ekim Devrimi'ni hemen izleyen aylar, somut olarak Brest Barışı tartışmasının sürdüğü günler içindir. O günün somut ortamında bir uluslararası devrim hemen görünmediğine göre, geriye gerçekte tek bir seçenek kalmaktaydı: "Uluslararası sermayenin darbeleriyle can vermek"! Taktiğin umutsuzluğun ifadesi sağcı özü de buradaydı.

Brest Barış Antlaşması kısa süreli bir soluklanma olanağı sağladı. Bu andan itibaren Sovyet iktidarının izlediği taktik, Lenin tarafından kaleme alınan ve Sovyet Hükümeti tarafından onaylanan temel bir belgede (*Sovyetler İktidarının İvedi Görevleri Üzerine Altı Tez*), şöyle formüle edildi:

"Sovyetler cumhuriyetinin taktiği zorunlu olarak, bir yandan ülkenin iktisadi gelişmesini, savunma yeteneğinin güçlendirilmesini ve güçlü bir sosyalist ordunun kurulmasını en kısa sürede sağlamak amacıyla bütün güçlerini seferber etmek; öte yandan uluslararası siyaset alanında, bir dizi ileri ülkede eskisinden daha hızlı bir şekilde olgunlaşmakta olan dünya proleter devrimi kesin olarak olgunlaşıncaya kadar, bir oyalama, gerileme ve bekleme taktiği olmalıdır." **

Sol Komünistler ondan budalaca sonuçlar çıkarıyor olsalar bile, uluslararası devrime bağlanan umutlar bu dönem ve daha bir kaç yıl için Bolşeviklerin tümüne hakimdir. Taktikler saptanırken hesaba katılması gereken temel bir faktör durumundadır. (Lenin, bu yıllar boyunca döne döne, sorunlara hep uluslararası bakışaçısından yaklaştık ve bu tek doğru tutumdu, der.) Görmüş bulunduğumuz gibi bu tümüyle normaldi. Emperyalist kıyım savaşı sürmekte ve devrimci bunalım olgunlaşmaktaydı. Bununla birlikte bir dizi nedenden dolayı Avrupa'da devrimin patlak vermesi ise gecikmekteydi. Sovyet iktidarı Brest Barışı ile elde ettiği "soluklanma süresi"ni yalnızca kendini savunmak üzere güçlerini derleyip toparlamak için değil, fakat bizzat yukarıdaki temel belgede de belirtildiği gibi, "sosyalizmin iktisadi kuruluşu"na geçmek üzere kullanmalıydı.

Ekim Devrimi, proletaryanın bir tek ülkede, Rusya'da bir ilk zaferi idi. Rusya proletaryası iktidarı aldıktan ve bir soluklanma süresi sağladıktan sonra elbette oturup her an gelebilecek olan, fakat ne zaman geleceği yine de belli olmayan bir Avrupa devrimini beklemezdi. Ya da dikkatini yalnızca ona vermezdi. Daha ilk andan itibaren proleter iktidarı sağlamlaştırmak çabası kendini somutta, toplumun iktisadi, politik ve kültürel yaşamını yeniden ve

---

* Aktaran Stephan F. Cohen, *Buharin ve Bolşevik Devrimi*, C.I, Kavram Yay., s.102

** *Sovyet Yönetiminin Örgütlenmesi*, Ekim Yayınları, s.166-167

yeni temeller üzerinde şekillendirmekte göstermeliydi. Gecikmekte olan uluslararası devrime yapılabilecek en iyi katkı da o günün somut tarihsel koşullarında ancak bu olabilirdi. Bütün dünya işçilerinin ve emekçilerinin gözü Rusya işçilerindeydi ve onların yeni bir kuruluş doğrultusunda atacakları her somut adım, yeni toplumu örgütlemede sağlayacakları her ciddi başarı, dünya devrimi sürecine somut bir katkı olacak, öteki ülkelerin işçilerine büyük moral ve cesaret kazandıracaktı.

Bu somut olarak sosyalist kuruluşa geçiştir ve Lenin şahsında Sovyet iktidarına bu perspektif egemendir. Savaşın yarattığı yıkım, Rusya'nın iktisadi ve kültürel geriliği, küçük-burjuva toplumsal-kültürel öğenin ezici ağırlığı, "son derece güç ve tehlikeli bir nitelik taşıyan" uluslararası durum -tüm bu muazzam güçlükler, sosyalist kuruluşa (bu temel tarihsel görev) geçiş için bir engel oluşturamazdı. Olsa olsa, bu geçişin, Rusya'da sosyalist kuruluş sürecinin, kendine özgü somut sorunlarını ve özelliklerini ortaya çıkarırdı.

Bu ele alışta Rusya proletaryasının tüm bu güçlükleri her halükarda kendi özgücüne dayanarak altedebileceğine dair kaba bir iyimserliğin zerresi yoktur. Tersine Lenin son derece gerçekçidir. Fakat o her zaman, Napolyon'dan aktardığı özdeyişe göre hareket etmiştir: Önce ciddi bir kavgaya gir, sonra ne olduğunu gör! Rus proletaryası iktidarı almıştır ve uluslararası devrim gecikmektedir. O halde muzaffer proletaryanın görevi iktidarı aldığı ülkede toplumu yönetmek, yeni düzenin temellerini kurmaya girişmektir. En kötü durumda bile bu, geleceğin uluslararası devrimine bir ilk hareket noktası oluşturacak önemli bir deneyim olarak kalacaktır.

Tek ülkede sosyalizm tartışmalarında, (gerek 1920'lerdeki ilk tartışmalar sırasında, gerekse sonraki tüm dönemde ve dolayısıyla bugün) gösterilen anlamsız, saçma ve saçma olduğu kadar da gülünç bir tutum vardır. Lenin'in bu dönemki sayısız konuşma ve yazısından, Rusya'da sosyalizmin kuruluşuna ilişkin ifadeler ile dünya devrimine ve sosyalizmin uluslararası niteliğine ilişkin ifadeler bağlamlarından ve birbirlerinden koparılarak çarpıtılır, biri ötekiyle karşı karşıya konulur. Tek ülkede sosyalizm sorununa ilişkin tartışmaların arap saçına dönmesinin temel bir nedenidir bu. Bu aynı zamanda tarihsel deneyimi doğru bir biçimde genellemenin de bugün hala en önemli engellerinden biridir.

Batı'da devrimci bunalım devam ettiği sürece, Rusya'da yeni bir toplumsal yaşamın temellerini atmak çabası ile uluslararası devrime güvenmek, onu ummak, bu anlamda ona umut bağlamak, taktiklerini buna göre ayarlamak, görevlerini buna göre saptamak, kopmaz bir bütünlük oluşturmuştur. Burada bir öncelik ya da tercih olmadığı gibi, bunu gerektiren bir durum da yoktur.

Kuşku yok ki, Batı'da devrim çok gecikirse, ya da gerçekleşmezse, ya da gerçekleşip de yenilgiye uğrarsa, dolayısıyla emperyalist burjuvazi uluslararası planda egemenliğini yeniden kurarsa, bunun gerek Sovyet iktidarının güvenliği, gerekse yalnız, kuşatılmış, son derece geri bir ülkede sosyalist inşa süreci için yaratacağı sorunlardan, 1921 başına kadar genel olarak büyük bir kaygı duyulmuştur. Fakat Bolşevikler en olumsuz ihtimale bile devrimci bir iyimserlikle yaklaşmasını

bilmişlerdir. Lenin bunu daha Ekim Devrimi'ni izleyen aylar içinde, "Rus devriminin ve uluslararası sosyalist devrimin beklenmedik olayları ne kadar üzücü olursa olsun", yeni toplumu örgütlemek doğrultusunda girişilmiş bu somut deneyim unutulmayacaktır, sözleriyle ifade etmiştir. *"Tarihe sosyalizm bir kazanım olarak girmiştir bu deneyim ve gelecekteki uluslararası devrim, kendi sosyalist yapısını bu deneyim üzerinden kuracaktır."* * Bu sözler söylendiğinde devrim henüz ilk altı ayını doldurmuştur ve yeni bir toplumun örgütlenmesi görevine ancak başlayabilmiştir.

Fakat bu en olumsuz ihtimale ilişkin bir değinmedir. Genel planda hakim düşünce, durum ne kadar ümitsiz görünümler sunuyor olursa olsun, Rusya proletaryasının sosyalist bir toplumun inşası doğrultusunda kendi yolunu yürümesini bilmesi gerektiğidir. Bu nedenledir ki, Lenin'in bu yılları kaplayan yazılarında, yeni bir toplumu inşa etmenin sorunları, toplumsal yaşamın tüm temel alanları ele alınarak tartışılmış, çözüm ve çıkış yolları gösterilmiştir. Dahası, bu yapılırken, bu dönem uluslararası devrime bağlanan ve sürmekte olan tüm umutlara rağmen, bu çözümler ve çıkış yolları hiçbir biçimde uluslararası devrimin zaferi koşuluna bağlanmamış, onunla doğrudan ilişkilendirilmemiştir. Ya da daha doğrusu bu ilişki yalnızca negatif yönden kurulmuştur. Yani, Batı'da sosyalist devrim henüz başarı kazanamadığına, dolayısıyla Rusya gibi kültürel ve iktisadi bakımdan son derece geri bir küçük burjuva-köylü ülkesinde, yeni bir toplumu bugün için kendi başımıza inşa etmek zorunda olduğumuza göre, denilmiştir. Burada bir kez daha, Lenin'in proletaryanın önderlik kapasitesine ve bu çerçevede, iktidar koşullarında köylülüğü kendine bağlama ve gerekli ara aşamalardan geçerek sosyalizme yöneltme yeteneğine olan özel güveni, bu temele oturan politika ve taktikleri sözkonusudur.

Elbette bunda ulusal kendine yeterlilik fikrinin de zerresi yoktur. Sorun bu değildir. Sorun yalnızca belli bir andaki somut tarihsel durumu, bir nesnelliği ve zorunluluğu, hesaba katmaktır. Bunun için koşulları en iyi biçimde değerlendirmek, somut gerçekliği en doğru biçimde gözönünde bulundurmak, olanakları en iyi biçimde kullanmak, çelişkilerden ve fırsatlardan en iyi biçimde yararlanmaktır. Bunun ötesinde, yeni bir toplumu her bakımdan kurmak, sınıfsız ve devletsiz bir toplum yaratmak, Lenin için asla bir ülke ya da ulus proletaryasının kendi sorunu değildir, olamaz. Lenin için, bu "güç ve önemli sorun", dünya çapında bir güçlüktür, dünya çapında bir önem taşımaktadır ve ancak dünya çapında bir çözüme bağlanabilir. Sosyalist devrimi baştan sona kendi özgücüyle sona erdirmenin, toplumsal devrimi tamamlama anlamında onu tüm sonuçlarına vardırmanın "tek bir ülke için olanaksız olduğu olgusu"nu, Lenin tartışmasız bir marksist görüş saymaktadır. Ve bu olanaksızlığın, Rusya'nın yıkıcı bir savaş içinde yanıp yıkılmışlığından, ya da onun az gelişmişliğinden bağımsız olarak böyle olduğunu, özellikle vurgulamaktadır. Lenin'in soruna bakışı Marx ve Engels'tan aktardığı özdeyişte özlü ifadesini bulmaktadır: "Fransız işçisi

* age, s.177

başlayacak, Alman tamamlayacak"! Olayların seyrinin ortaya çıkardığı fark ise öze değil fakat yalnızca biçime, olayların, dünya devrim sürecinin somut gelişme seyrine ilişkindir. Fransız işçisinin başlayacağı umuluyordu; oysa tarih başlama onurunu Rusya işçisine vermiştir. Rusya işçisi buzu kırmış, yolu açmıştır; Alman, Fransız, İngiliz işçileri, "bu eseri sonuna kadar götürecek ve sösyalizm zafer kazanacaktır." Bu tek marksist ve enternasyonalist düşünce tarzıdır ve Lenin bunu sayısız vesileyle yinelemiştir.

Brest Barışı'nın ardından olayların üçüncü safhası gelmekte gecikmedi. Brest Barışı ile elde edilen kısa sürekli soluklanma içsavaş ve dış müdahale ile çabucak son buldu. Sosyalist kuruluş süreci daha başlamadan yerini Sovyet iktidarının ayakta kalma savaşına bıraktı. Sovyet ülkesi bir kaç yıl için bir savaş alanına döndü.

Aynı dönemde emperyalist savaşın olgunlaştırdığı devrimci bunalım Almanya'da ve öteki bazı orta Avrupa ülkelerinde nihayet devrimler halinde patlak verdi. Rusya'da iç savaş ve dış müdahale, uluslararası çapta ise genel devrimci bunalım, devrimler ve devrimci hareketler, bu dönemin tarihsel çehresine kendine özgü bir biçim vermekteydi.

Genel olarak sözkonusu olan; karmaşık çalkantılar halinde seyreden, devrimci iniş ve çıkışlarla ilerleyen, zafer ve yenilgilerin birbirini izlediği bir uluslararası devrim dalgasıydı. Sovyet Rusya'nın bu çerçevede ayırdedici özelliği, sürmekte olan devrimci dalganın başlangıcını oluşturması ve onun ortaya çıkardığı bir ilk iktidar kazanımı olmasıydı. Bu tarihsel olaylar ortamında, Rusya'daki muzaffer devrim, henüz yalnızca sürmekte olan genel devrimci çalkantının bir öğesi sayılmaktaydı. İçsavaş ve dış müdahaleye rağmen ayakta kalması, proleter iktidarı koruma gücü göstermesi, Sovyet Rusya'yı genel devrimci bunalımın bir ağırlık merkezi halinde tutmaktaydı.

Avrupa'da emperyalist savaşı izleyen devrimci çalkantılar ortamında, özellikle orta Avrupa'da kısa süreli de olsa Sovyet iktidarlarının kurulabildiği koşullarda ve yaklaşık iki yıl boyunca (1918 sonu-1920 sonu), nispeten yakın bir dünya devrimi güçlü bir umuttu. Dünya gericiliğinin Ekim Devrimi'ni boğmak üzere bir haçlı seferi de yürütmekte olduğu böyle bir tarihsel ortamda, doğal olarak, Sovyet iktidarı devrimin sorunlarına ve kaderine uluslararası devrim üzerinden bakıyordu. Ve bu dönemde Sovyet proletaryası, kendi cephesinden uluslararası devrime en büyük katkıyı, emperyalist müdahaleyi boşa çıkararak ve içsavaşı kazanarak gösterebilirdi.

Bunda büyük bir başarı kazanıldı. Ne var ki bu başarının dünya gericiliğine nihayet kabul ettirildiği safha, aynı zamanda uluslararası devrimci dalganın hız kesmekte olduğu safha ile örtüştü. Ekim Devrimi'nin varolma hakkı kazanmasıyla belirsiz bir süre için yalnız kalacağının anlaşılmaya başlaması hemen hemen üstüste düştü.

Bu açıdan 1921 yılı bir dönüm noktasıdır. Her dönüm noktasında olduğu gibi, yeni değerlendirmelere ve bu çerçevede izlenecek taktik çizgi konusunda yeni yaklaşımlara vesile oldu. Gerek Bolşevik Partisi, gerekse Komünist

Enternasyonal bünyesinde...

1921 yazında toplanan Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi tarihteki yeri ve anlamını bu yeni değerlendirmelere ve yaklaşımlara sahne olmasında bulur. Bu kongre dünya devrimine, onun gelişme çizgisine ilişkin iyimser beklentilerin önemli ölçüde terkedildiği, gelişmelerin belirginleştirdiği bir dizi gerçeğin nihayet hesaba katıldığı bir platform oldu.

Emperyalist dünya savaşında ifadesini bulan genel bunalım ve onun olgunlaştırdığı devrimci durum, zincirleme gelişecek bir dünya devrimi beklentisine yolaçmıştı. Bu iyimser beklentide, uluslararası devrimin olanaklarını abartmak, tersinden olarak uluslararası burjuvazinin gücünü ve dayanma olanaklarını olduğundan az değerlendirmek, sosyal-demokrasinin proleter yığınlar üzerindeki etkisini ve devrimin boşa çıkarılmasında oynayabileceği hain rolü yeterince değerlendirememek, aynı şekilde proleter öncünün zayıflığının olayların seyrindeki temel olumsuz etkisini gözden kaçırmak gibi, bir dizi etkenin rolü vardır. Lenin kendi payına ve üstelik zamanında, bu faktörlerin hiç değilse bazılarına (proleter öncünün muazzam önemi ve onun açık bir gerçek olan zayıflığının muhtemel sonuçları, ya da proleter öncü kendi rolünü gereğince oynayamadığı takdirde bunalımdan çıkış konusunda burjuvazinin hiç de tümüyle çaresiz olmadığı vb.) işaret etmiş olmakla birlikte, bir dünya devrimi beklentisi kendisi de dahil bir kaç yıl kuvvetli bir umut olarak taşınmıştır.

Sıralanan etkenlerin bu beklentideki rolünün ötesinde, birinci emperyalist dünya savaşı ve Ekim Devrimi'ni izleyen olayların açığa çıkardığı bir temel gerçek var. Tarihsel deneyim göstermiştir ki, uluslararası çapta bir genel bunalım ve devrimci durum ortamında bile, eşitsiz gelişme yasası hükmünü etkin bir biçimde sürdürmektedir. Bu kendini, bunalımın değişik ülkeler üzerinde eşit olmayan etkisinde, devrimci durumun ve olanakların eşit olmayan dağılımında, her bir toplumda çelişkilerin çeşitliliği ve zenginliğindeki farklılıkta, kurulu düzenin değişik toplumlardaki eşit olmayan dayanma gücü ve olanaklarında, ve kuşkusuz, devrimci proleter öncünün her bir ülkedeki eşit olmayan gücü, yeteneği ve hazırlıklarında göstermektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak, bunalım devrimci sarsıntıyı emperyalist dünya zincirinin tümünde yaratsa bile, kopma en zayıf halkada olmaktadır. Ve eğer, bunalımın olgunlaşması, eski düzenin çöküntüsü ve devrimci öncünün hazırlığı bakımından, farklı halkalar arasındaki eşitsizlik büyükse, bir halkadaki kopma zincirin tümündeki sarsıntıyı şiddetlendirse bile, bunun etkisi geçici olabilmektedir. Devrimi muzaffer bir sona bağlayacak kuvvetin ortaya konamadığı her ülkede, karşı-devrim gücünü toplayabilmekte ve burjuvazi geçici olarak sarsılmış egemenliğini çok geçmeden yeniden tesis edebilmektedir. Uluslararası devrimci dalganın geride Ekim Devrimi'nden başka bir kazanım bırakmaması, gelişmenin bu eşit olmayan karakteri ışığında kavranabilir. Üçüncü Kongre'de buna esasen işaret edilmiştir.

Dönüm noktasını işaretleyen 1921 yılında uluslararası bunalım etkinliğini hala sürdürmekteydi. Ne var ki, sınıflar mücadelesi cephesinde durumda belirgin bir değişim gerçekleşmişti. Avrupa'da devrimci dalga çekilmeye ve burjuvazi

durum üzerindeki kontrolünü önemli ölçüde yeniden kurmaya başlamıştı. Bu Ekim Devrimi'nin genel devrimci dalganın tek kazanımı olduğu ve Sovyet Rusya'nın belirsiz bir süre için yalnız kalacağı anlamına geliyordu. Şüphe yok ki, bu olgunun tespiti, Sovyet devriminin sonraki seyrini ve sorunlarını ele alışta temel önemde bir yeniliğin başlangıcı demekti.

Sovyet Rusya için bir dönüm noktası oluşturan ve zaman olarak olayların uluslararası seyrindeki değişime paralel düşen gelişme ise, içsavaş ve dış müdahalenin sona ermesiydi. Sovyet iktidarı kendi cephesinde üç yıllık bir savaştan tam bir zaferle çıkmıştı. İşçi sınıfının devrimi savunma ve iktidarı elde tutma kararlılığı ile köylülükle kurulan sağlam ittifak, bu zaferin temel iç koşulları olmuşlardı. Devrimci çalkantıların yarattığı elverişli uluslararası ortamda Avrupa proletaryasının sunduğu enternasyonalist destek ile Sovyet iktidarının emperyalistler arası çelişkilerden dikkatli ve sistemli bir biçimde yararlanmayı başarması ise, zaferin temel uluslararası koşullarını oluşturmuşlardı.

Dış müdahalenin boşa çıkarılmasının Sovyet ülkesinin uluslararası durumu için yarattığı sonuç "istikrarsız denge"dir. Lenin dönüm noktasında bu ifadeyi sık sık kullandı. Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi'ne sunduğu Tezler'de "istikrarsız denge"yi şöyle tanımladı: *"Bu son derece temelsiz ve zayıf bir dengedir". Bununla birlikte, "uzun bir dönem için olmasa bile, kapitalist bir çember içinde Sosyalist Cumhuriyete yaşama olanağı vermiştir".*

Kapitalist bir çember içinde sosyalist bir cumhuriyetin yaşama olanağı elde etmesi -bu, dönüm noktasında çıkarılan temel bir sonuçtur. Lenin'in 1915 tarihli makalesi düşünüldüğünde, bu sonuca teorik olarak erken bir tarihte varıldığı düşünülebilir. Daha önceki bölümde de değinildiği gibi, bir bakıma öyledir de. Ne var ki 1915'te bu yalnızca teorik bir öngörüydü ve Ekim Devrimi'ni izleyen emperyalist müdahale ortamında tümüyle tartışmalı hale gelmişti.* Zira uluslararası burjuvazi Sovyet ülkesine yaptığı geniş çaplı müdahale ile kapitalist çember içinde bir sosyalist cumhuriyete tahammülsüz olduğunu ortaya koymuştu. Emperyalist dünya yıllarca süren bir müdahale yoluyla onu boğmaya, eski düzeni yeniden kurmaya çalıştı. Fakat tüm çabalarına rağmen bunda başarılı olamadı. Yenilgiye uğradı ve Sovyet Cumhuriyetinin varlığına belirsiz bir süre için katlanmaya mecbur oldu. Daha da ötesi, onu hukuken ya da fiilen tanımak, ticari ilişkilere girmek zorunda kaldı.

Bu yeni bir durumdur ve Sovyet Cumhuriyeti için yeni bir döneme geçiştir.

---

* Lenin 1921 sonunda durumu değerlendirirken şunları söylemekteydi:

"Ama kapitalist bir çevre içinde, sosyalist bir cumhuriyetin varolması mümkün müdür? Politik ve askeri bakımdan mümkün görünmüyordu. Bunun hem politik hem de askeri bakımdan mümkün olduğu artık ispatlanmıştır. Bu bir gerçektir." (*Barış İçinde Birarada Yaşama*, Ekim Yay., s.120-121)

Aynı günlerdeki bir başka konuşmada:

"Bize dört yıl önce yabancı işçinin dünya devrimine bu kadar yakın olmadığı ve sert bir iç savaşı üç yıl yürütmek zorunda olduğumuz söylenseydi, o zaman hiç kimse bu savaşa dayanabileceğimize inanmazdı." (*Ekim Devrimi Üzerine*, Teori Yay., s.115)

Uluslararası devrim dalgasının çekilmekte olduğu koşullarda önemi ve anlamı her zamankinden daha büyüktür.

Dönüm noktasını işaretleyen üçüncü temel gelişme ise, Sovyet Rusya'nın iç durumunda kendini gösterdi. Emperyalist müdahale ile içsavaşın sona ermesinin yarattığı yeni koşullar, işçi sınıfı ve köylülük ilişkilerine yeni bir biçim verme, Sovyet iktidarının temeli ve yaşama koşulu olan işçi-köylü ittifakını yeni temellere oturtma zorunluluğunu ortaya çıkardı. Bu, Savaş Komünizmi'nin "ölçüsüz hayaller"inden kurtulma ve geri çekilme olarak tanımlandı. NEP'te ifadesini buldu.

Lenin 1921 dönemecinde toplanan Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongre'sine sunduğu Tezler hakkında yaptığı konuşmada, geride kalan dört yılın ışığında uluslararası durumun özet bir tahlilini sunduktan sonra, şu sonucu formüle eder:

"Bu durumda ne yapmamız gerekir şimdi? Devrim için en iyi şekilde hazırlanmalı ve ileri kapitalist ülkelerdeki somut gelişimin derin bir araştırmasını yapmalıyız. Uluslararası durumdan alınması gereken ilk ders budur."

Bu sonuç uluslararası komünist hareket içindir. İzlenecek yeni taktik çizgi bu çerçevede saptandı. Bunun esası, geri çekilme ve yeni bir devrimci yükseliş için güç toplayarak hazırlanma, bu çerçevede "Kitlelere!" sloganı ve birleşik işçi cephesi taktiğidir.

Lenin sözlerini şöyle sürdürür: *"Kendi Rus Cumhuriyetimize gelince bu kısa aradan yararlanmalı ve taktiklerimizi tarihin bu zigzaglı çizgisine uydurmalıyız."*

"Tarihin bu zigzaglı çizgisi" -erken bir dünya devrimi beklentisinin ardından, dünya devriminin gelişme çizgisine ilişkin netleşmiş bir yeni görüştü bu. Dün, Ekim Devrimi'nin arifesinde ve sonrasında, izlenecek taktik çizgi uluslararası devrimci durum temel bir etken olarak hesaba katılarak saptanmıştı. Şimdi bu durum geride kalmıştır. Bunalım hala sürmekle birlikte, uluslararası devrim dalgası çekilmektedir ve onu bir yenisinin ne zaman izleyeceği de belli değildir. Dolayısıyla Sovyet Rusya'nın önünde, izleyeceği taktikleri "tarihin bu zigzaglı çizgisine uydurma" sorunu durmaktadır.

Bu belirsiz bir süre için yalnızlığın kabulü, somutta tek ülkede sosyalizm sorunudur; onun iç ve uluslararası sorunlarıdır; emperyalist kuşatma altında ve toplumun ezici ağırlığını oluşturan köylülükle ilişkilerin hassas zemininde, yeni bir toplumun kuruluşuna geçiştir.

Daha önce de ifade edildiği gibi, yeni bir toplumun kuruluşuna ilişkin sorunlar, daha iktidarın alınışından itibaren Sovyet ülkesinin gündemine girmiş bulunmaktaydı. Ne var ki bu ilk safhada durum yine de temelden farklıydı. Uluslararası koşullara devrimci durum egemendi ve erken bir uluslararası devrim beklentisi vardı. Bu koşullarda sözkonusu olan gelmekte olan devrime kadar dayanmaktı.

Oysa şimdi devrimci dalga geride kalmıştı. Bir yenisi ise belirsiz bir geleceğin sorunuydu. Bu yeni durumda artık sözkonusu olan, bu belirsiz süre

içinde emperyalist kuşatmaya karşı dayanmak ve yeni toplumun inşasına geri, yoksul, yanmış yıkılmış bir köylüler ve küçük-burjuvalar ülkesi olan Sovyet Rusya'nın kendi güçleriyle girişmektir. Rusya proletaryasının zayıf omuzlarına binen ağır görev, sosyalizmin inşasına kendi başına girişmektir. *

---

* *"Zayıflamış ve bir noktaya kadar, hayati temeli olan büyük mekanik endüstrinin yıkılışından sınıfsızlaşmış olan proletaryanın zor ama aynı zamanda çok yüce bir tarihi misyonu vardır: bu yalpalamalara rağmen sağlam kalmak ve emeğin kapitalist tahakkümden kurtuluşu görevini başarıya ulaştırmak"*.

(III. Enternasyonal Konuşmaları, Pencere Yayınları, s.99-100)

(I. BÖLÜMÜN SONU)

EK

Sosyalizmden restorasyona

H.FIRAT

Dünkü iddialar, bugünkü gerçekler

"Şimdi değil, onyıllarca önce, revizyonistler Sovyetler Birliği ve diğer bazı ülkelerde, kendi rotalarını kabul ettirdiklerinden bu yana, Arnavutluk Emek Partisi ve Enver Hoca yoldaş, bu yolun sosyalist ilişkileri parçalayacağını ve kapitalizmin restorasyonuna, krize, ciddi hezimetlere ve hayal kırıklıklarına yol açacağını net bir biçimde ortaya koymuştu.

"Partimizin bu çözümlemelerine kuşkucu yaklaşanlar dahi, şimdi Arnavutluk Emek Partisinin tümüyle haklı olduğunu kabul etmek zorunda kaldılar. Ramiz Alia yoldaşın Parti Merkez Komitesi 8. Plenumu'nda vurguladığı gibi, bu ülkelerde başarısızlığa uğrayan komünizm değildi, Karl Marks'ın öğretisi değildi; aksine, sosyalist ideolojiden ayrılma ve proleter ideolojinin yerine burjuva ideolojisinin geçirilmesi çok yönlü parçalanmaya neden oldu.

"Partimiz revizyonizme karşı mücadeleyi yalnızca teorik bir polemik olarak değil, sosyalist toplumun kaderini tümüyle ilgilendiren pratik bir sorun olarak da ele aldı. Bu yüzden, bu mücadeleyi revizyonizmin eleştirisiyle asla sınırlamadı; revizyonistlerin iktidara geldikleri ülkelerde yaşananlardan dersler çıkardı; deney kazandı ve böyle bir trajedinin olmaması için önlemler aldı. Bu, partimizin önemli bir meziyetidir ve bugün de bu şekilde davranıyoruz. Doğu Avrupa ülkelerindeki güncel olaylar, bu tavrın doğruluğu ve hayati önemi hakkındaki inancımızı güçlendirmemize yol açtı." (*Orak-Çekiç*, sayı: 67, s.4)

Bu değerlendirme Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti Bakanlar Konseyi

Başkanı Adil Çarçani'nin Arnavutluk devriminin 45. yıldönümü vesilesiyle yaptığı Kasım 1989 tarihli konuşmasında yeralıyor. Arnavutluk'ta bugün ortaya çıkan gerçekler ve yaşanmakta olan gelişmelerle ne büyük ve ne acı bir tezat oluşturuyor!

Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti'nde son bir yıldır yaşanmakta olan ve bu küçük Balkan ülkesinin yeni yönelimini netleştiren gelişmeler ve olaylar, son bir kaç aydır dramatik görünümler kazanmış bulunuyor. Arnavutluk'un küçük nüfusu ve küçük nüfuslu kentleri için hayli büyük sayılabilecek kalabalıklar rejim aleyhtarı gösteriler yapıyorlar. Ülkesine ve halkına tartışmasız büyük hizmetleri olmuş ulusal lider Enver Hoca'nın heykelleri peş peşe devriliyor, çirkin hakaretlere konu oluyor. Binlerce onbinlerce Arnavut vatandaşı ülkesinden kaçıyor, ya da kaçmak istiyor. Ve başlangıç evresinde olayları çaresizlik içinde izleyen "bilge" AEP, bir süredir ülke yaşamını "demokratikleştirmek" adı altında burjuva parlamenter sisteme geçişin, ekonomiyi "rasyonelleştirmek" adına özel mülkiyete ve piyasa ekonomisine geçişin, dış politikada "yeni açılımlar" adı altında uluslararası kapitalist sisteme entegrasyonun "öncü"lüğünü yapıyor. Düne kadar revizyonizme karşı 30 yıllık mücadelesiyle övünen AEP, revizyonistlerin on yıllara sığdırdıkları gelişmeleri neredeyse aylara sığdıracak bir tempoyla kendi geçmişinden, yolundan ve ideallerinden utanç verici bir biçimde kopuyor. Tüm bunlar, Doğu Avrupa'daki yozlaşmış bürokratik rejimlerin zincirleme çöküşü sırasında, gözlerini merakla ve umutla Doğu Avrupa'nın bu son 30 yıldır farklı bir yol tutmuş ülkesine çevirmiş komünistler ve devrimciler için elbette acı bir hayal kırıklığını ifade ediyor.

Türkiye solunun uzun yıllar revizyonizme avukatlık etmiş, Brejnev savunuculuğunu erdem saymış bir kesimi, şimdilerde bu hayal kırıklığı üzerine ucuz spekülasyonlar yapıyor. Nedir ki gözlerin merakla ve umutla Arnavutluk'a çevrilmesi hiç de nedensiz değildi. Bu yalnızca Doğu Avrupa'daki çöküşün hemen ardından dünya gericiliğinin "komünizmin son kalesi" ilan ettiği bu ülkeye yönelik olarak giriştiği bir dizi kışkırtma ve provokasyondan dolayı da değildi. Konjonktürel değil tarihsel nedenleri vardı bunun. O tarihsel nedenler ki Arnavutluk'u Doğu Avrupa'nın farklı ve özgün bir ülkesi olarak görmeyi olanaklı kılıyordu.

Bir kez, Arnavutluk'ta sosyalist iktidar (kısmen Yugoslavya dışında) öteki Doğu Avrupa ülkelerinden farklı olarak, Kızıl Ordu'nun dolaysız yardımıyla ya da onun sayesinde değil, Arnavutluk halkının kendi öz gücü ve mücadelesiyle, demek oluyor ki gerçek bir halk devriminin ürünü olarak kurulmuştu. Bu, Doğu Avrupa rejimlerinin kendilerini kolay yozlaşmaya ve kolay tasfiyeye götüren ikili zaafından yoksun olmak anlamına geliyordu: Emek Partisi önderliğindeki devrimci iktidar kuruluş döneminde emekçi kitlelerin tam ve aktif desteğine sahipti; ve bu emekçiler kitlesi, eski egemen siyasal toplumsal sistemin tasfiyesini gerçekleştiren devrim süreci içerisinde devrimcileşmek, eski düzenin geleneksel bağlarından ve pisliklerinden kurtulmak ve böylece "toplumu yeni temeller üzerinde kurmaya elverişli hale gelmek olanağı" (Marks)

bulmuşlardı. Arnavutluk'u ayrı bir ilgi ve merak konusu haline getiren temel tarihsel farklılıklardan biri buydu. Acaba bu etken, Arnavutluk'taki sosyalist iktidar ve düzen için Doğu Avrupa'daki sarsıntının dışında kalabilme olanağı anlamına geliyor muydu?

Arnavutluk'u farklı kılan bir ikinci tarihsel olgu, revizyonizm yolunu tutmayarak marksist-leninist ilkelere ve sosyalist idallere bağlılığını sürdürmüş olmasıydı. Sovyetler Birliği'ndeki bürokratik deformasyon 20. Kongre'de modern revizyonizmi doğurmuş, bu gelişme Doğu Avrupa ülkelerini ve dünya komünist hareketinin büyük bir bölümünü hızlı bir ideolojik-politik yozlaşma süreci içine sokmuştu. Arnavutluk Emek Partisi buna direnmiş, bu yozlaşma sürecinin Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerini kapitalist restorasyona, komünist partilerini ise sosyal-demokratlaşarak çürümeye götüreceğini iddia etmiş, '60'lı yılların başında yolunu onlardan ayırmıştı. Restorasyon sürecinin Gorbaçov'la birlikte ulaştığı sonuçlar ve Doğu Avrupa'nın çöküşü, bu iddianın tarihsel haklılığını kanıtlamıştı. Bunu önden gören, bu yolu tutmayı reddeden, dahası Sovyetler Birliği'ni ve Doğu Avrupa ülkelerini bu yola sokan ön süreçlerden gerekli dersleri çıkararak kendi parti, iktidar ve toplum yaşamını bu derslerin ışığında yenilediğini iddia eden sosyalist Arnavutluk, Doğu Avrupa'daki sarsıntıdan etkilenmeyerek bu iddiasını bu en kritik tarihsel dönemeçte kanıtlayabilecek miydi?

Doğu Avrupa ülkelerinde kapitalist restorasyon süreçleri, Batı'nın kapitalist ülkeleriyle yakınlaşma, iktisadi ve mali yönden kaynaşma ve bağımlı hale gelme, giderek bu temel üzerinde Batı kapitalizminin ideolojik-politik ve kültürel etkisine açık toplumlara dönüşme eşliğinde yürümüş, bu yolla kale içten fethedildiği ölçüde Doğu Avrupa'daki iktidarların yıkılışı ve tasfiyesi son derece kolay olmuştu. Arnavutluk bu açıdan da farklı bir ülkeydi. Küçük, geri ve yalnız bir sosyalist ülke olmanın tüm dezavantajlarına rağmen, kapitalist dünya karşısında bağımsız kalmaya özen göstermiş, borç ve kredi kabul etmek bir yana bunu Anayasa hükmüyle yasaklamış, dünya burjuvazisinin kendisini içten fethetmesine olanak tanımamaya çalışmıştı. Bu, bu kritik dönemde Arnavutluk için bir güvence olabilir miydi? Arnavutluk emekçileri, özellikle gençliği, yoz kapitalist yaşam biçimine, burjuva ideolojisine ve kültürel değerlerine karşı gerçekten bağışık mıydı? Arnavutluk dünya gericiliğinin şiddetlenen ideolojik, siyasal ve iktisadi baskılarına direnebilecek miydi? Cevabı ilgi ve merak konusu üçüncü temel soru buydu.

Bir yıldan az bir zamana sığan son olaylar, tüm bu soruların cevabını yazık ki olumsuz yönde netleştirmiştir. Olayın tarihsel anlamı özetle şudur: Arnavutluk farklı olmak istemiş, bunun için gerçekten ciddi çabalar sarfetmiş, fakat, nedenleri ne olursa olsun, sonuçta bunu başaramamış, Doğu Avrupa ülkeleriyle aynı akibete uğramaktan kurtulamamıştır.

Gelişmelerin netleştirdiği zincirleme gerçekler nelerdir?

İlkin, iktidar ve düzen, işçi sınıfı ve emekçi kitlelerin aktif ve militan desteğinden yoksundur. Kitlelerin bir bölümü gerici bir temelde rejime karşı

aktif bir muhalefet içindeyken, öteki bir bölümü rejimi destekliyor olsalar bile olayları edilgenlik ve sesizlik içinde izlemektedirler. Sosyalist bir iktidar için ölüm demek olan bu durum, Arnavutluk emekçilerinin geniş kesimlerini kucaklayarak iktidar olan AEP içinse trajiktir.

Sosyalist inşa süreci aynı zamanda, iktidar olmanın da avantajıyla, daha geniş kitlelerle ve daha sıkı bir biçimde kaynaşma süreci demektir. Sosyalist kuruluş bir yönüyle de budur. Sosyalist kuruluş bir bütün olarak işçi sınıfını ve onun önderliğinde çalışan yığınları toplum yaşamının tüm alanlarında, ama özellikle de siyasal alanda etkin kılabilmektir. Bu çaba ve süreç, partiyi ve iktidarı daha geniş kitlelerle bütünleştirip kaynaştırır.

AEP'in de bunu başaramadığı anlaşılıyor. Bu başarısızlıktan elbetteki kolaycı sonuçlara varılamaz. AEP'in kendi ülkesine ve halkına hizmetleri tarihsel değerdedir ve tartışmasızdır. Devrim öncesiyle kıyaslanırsa ülkenin ve ulusun 45 yılda katettiği iktisadi, toplumsal ve kültürel mesafe muazzamdır. Fakat buna rağmen AEP kendi halkının hiç değilse bir bölümünün desteğini kaybetmiş, dahası, Enver Hoca gibi bir devrimci ulusal liderin heykellerini devirip parçalayacak düzeyde düşmanlığı ile yüzyüze kalmıştır. Bu, gerçekten trajik bir sonuçtur.

"Tek ülke"de, kuşatma altında ve belki de en önemlisi, son derece geri bir iktisadi ve kültürel miras temeli üzerinde girişilen bir sosyalist inşa çabası içinde kitlelerle birleşmenin kolay olmadığı Arnavutluk örneği ile bir kez daha kanıtlanıyor. Zira bunun kitleler için bedeli, belli bir tarihsel dönemde büyük yoksunluklara ve fedakarlıklara katlanmak oluyor. Ayrıca irdelenmesi gereken bu sorun, geri ülkelerde gündeme gelen ve gelecek tüm sosyalizm denemelerinin aşılması kolay olmayan ortak bir tarihsel güçlüğüdür. İşçi sınıfının ve emekçi kitlelerin ideolojik, siyasal ve kültürel düzeyindeki gelişmeyle, işçi sınıfının politik etkinliği ve yığınların siyasal katılımıyla dengelenemediği ölçüde, ki bunlar da ancak nesnelliğin elverdiği belli sınırlar içinde başarılabilir, bürokratik deformasyonun ve kitlelerden kopmanın yolu açılıyor demektir. Arnavutluk'un da bu tarihsel güçlüğe yenildiği bugün kesinleşmiş bulunuyor.

Buradan ve bunun bir uzantısı olarak, son olaylarla iyice netleşen ikinci bir temel gerçek çıkıyor; Arnavutluk'ta parti ve devlet örgütleri zamanla kitlelerden kopmuş, devrimci dinamizmlerini yitirmiş, cansız bürokratik aygıtlara dönüşmüşlerdir. Sosyalizm işçi sınıfının toplumsal düzenidir; onun damgasını taşır, onun önderliğinde ve yönetiminde kurulabilir. Proletarya diktatörlüğü kendini egemen sınıf olarak örgütlemiş işçi sınıfının iktidar ve egemenlik biçimidir; yalnızca eski düzeni geri getirme çabalarına karşı bir mücadele aracı değil, bunu da en etkili ve güvenceli bir biçimde yapabilmenin bir yolu ve yöntemi olarak, çalışan kitlelerin işçi sınıfı yönetiminde siyasal yaşama bilinçli, aktif ve sürekli katılımı, bunun araç, olanak ve yöntemleri anlamına gelir.

İşçi sınıfının devrimci öncüsü ve organik bir parçası olarak partinin tarihsel misyonu tüm bunları olanaklı ve gerçek kılmaktır, yoksa kendini onların yerine geçirmek ya da işçi sınıfının tarihsel rolünü sözümona "onun adına" oynamak

değil. Olaylar ve gerçekler, bu alanda Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'nın uğradığı tarihsel akibetten dersler çıkartıldığı iddiasını doğrulamamıştır. Olaylar ve gerçekler, Arnavutluk'ta da işçi sınıfı ve çalışan kitlelerin "yönetilenler" olarak kaldıklarını, daha doğru bir ifadeyle süreç içinde yeniden bu duruma düşürüldüklerini, onlar adına onlara hükmedildiğini göstermektedir. Bunun doğal ve kaçınılmaz sonucu, işçi sınıfının ve çalışan kitlelerin iktisadi ve siyasi süreçlere, bir bütün olarak toplumsal yaşama yabancılaşması, edilgenliğe ve kayıtsızlığa düşmesi, kuşatma altında, geri ve yoksunluklar içindeki bir ülkenin insanları olarak, tüm "kapanma" çabalarına rağmen, burjuva ideolojisine, kapitalist dünyanın ideolojik ve kültürel etkisine açık hale gelmesi olmuştur.

Bu, gerçekler zincirinin üçüncü halkasını veriyor. Arnavutluk'un "yeni insan"ı yoktur, yaratılamamıştır. Son olaylar bu acı gerçeği doğrulamıştır. Ortadoğu'da kapitalist-emperyalist haydutluğun şaha kalktığı bir dönemde, bir kısım Arnavut insanı gerçekte çok şeyi borçlu olduğu kendi ulusal liderinin heykellerini devirmekle uğraşmış, öteki bir kesimi ise bunu sessizlik içinde seyredebilmiştir. Bilinçsizliğin, geriliğin, ilkelliğin, düşkünlüğün ifadesi bir durumdur bu. Ramiz Alia, 25 Ekim 1989 tarihli 8. MK Plenumu konuşmasında, "nüfusun ezici çoğunluğunun sosyalizm çağında doğduğu ve beşikten itibaren partinin öğretileriyle büyütülüp eğitildiği" şeklindeki kaba gerçekten gururla sözediyordu. (*Özgürlük Dünyası*, sayı: 16, s. 12)

Ama yazık ki sonuç gurur değil, utanç verici olmuştur. Şimdiki gerçekler ve dramatik olaylar bu halka ve gençliğe verilen eğitim ve bilincin niteliğini ve derinliğini de gösteriyor. Sosyalist bir toplumun gençliği asıl eğitimini cansız ve klişeleşmiş "resmi" müfredat programlarından değil de canlı ve çok yönlü bir siyasal ve kültürel yaşamın içinden, toplumsal yaşamın tüm alanlarını sürekli devrimcileştirmek ve dönüştürmek aktif çabası ve süreci içinden almazsa eğer, gün gelir sözde "beşikten itibaren" sevgisi ve "öğreti"leriyle eğitildiği bir liderin anısına karşı bu denli hoyratça davranacak kadar alçalabilir. Milli kurtuluşunu kendi gücüyle elde eden, bunu halk devrimiyle birleştiren, büyük fedakarlıklar pahasına bugünkü modern Arnavutluk'u kendi eliyle kuran, "beşikten itibaren partinin öğretileriyle büyütülen" bir halkın içinden bugün, dün ülkesinden süpürüp attığı emperyalist İtalyan burjuvazisinin insafına ve sadakasına sığınmak isteyen binlerce, onbinlerce insan çıkabiliyorsa, bunun tarihsel sorumluluğu dolaysız olarak AEP'indir.

Sosyalist bir toplumun insanı çağının ve yaşadığı dünyanın gerçeklerini ve sorunlarını çok yönlü ve dolaysız olarak bilebilmeli, izleyebilmeli, irdeleyebilmeli, kendi bağımsız yargılarıyla değerlendirebilmeli, kendi bağımsız inisiyatifiyle olumlu ya da olumsuz eylemli tepkilere konu edebilmelidir. Bunun olanaklarına, araçlarına, bunu gerçekleştirebileceği özgür bir siyasal ortama sahip olabilmelidir. Akdeniz'in karşı sahillerinde Libya haydutça bombalanırken kendi halkının sesizliğine katlanan, daha da kötüsü enternasyonalizm üzerine edilen klişe sözlere rağmen kendi halkını bu tür tepkisizliklere, sessiz kalışlara genel olarak alıştıran bir parti, şimdiki durumun tarihsel sorumluluğunu da taşıyor demektir.

Oysa dünyanın öte yüzünde Panama işgal edildi diye Mollalar İran'ında bile yüzbinlerce insan Amerikan haydutluğunu protesto etmek için Tahran sokaklarına dökülebiliyor. Yalnızca Arnavutluk değil genel olarak geçmiş sosyalizm uygulamaları, işçi sınıfına ve çalışan yığınlara yazık ki bu kadarcık bir politik duyarlılık ve aktivite kazandıramamışlardır. Demek oluyor ki, "yeni sosyalist insan"ı yaratamamak uluslararası sosyalizm için Arnavutluk'u aşan genel bir sorun. Arnavutluk'un kendine özgü sorumluluğu olsa olsa ders çıkardığını iddia ettiği tarihsel deneyimlere rağmen aynı akibetten kurtulamamış olmasıdır.

Emperyalizm çağında tarihsel sürecin işleyiş diyalektiği, sosyalizmi genellikle geri ya da nispeten geri ülkelerde gündeme getirdi. Gelişmiş ülkelerdeki devrimlerle tamamlanıncaya kadar dünya kapitalizminin ağır kuşatmasına dayanabilmek bir zorunluluk olarak ortaya çıktı. Bu ülkeler, Batılı kapitalist ülkelerin yüzyıllardır ve üstelik dünya ölçüsünde süren bir sömürü ve birikim süreci içinde ulaştıkları iktisadi gelişme düzeyiyle kolay kolay yarışamazlardı. Asıl yarışabilecekleri, sosyalizmin ileri bir toplumsal sistem olduğunu asıl kanıtlayabilecekleri alan, göreli olarak sınırlı zenginliklere dayanıyor olsa bile eşitlik temeli üzerinde yükselen bir özgür toplum yaratmak doğrultusunda mesafe alabilmekti.

Bunun son tahlilde iktisadi gelişmişlik ve zenginlik düzeyiyle bağlantılı olduğu, bu maddi toplumsal temelden koparılamayacağı elbette tartışma götürmez. Ama yine de sözde değil gerçekten işçi sınıfına ve bu devrimci sınıfın önderliğinde çalışan yığınlara dayanan bir toplumsal sistem, insan'ı ideolojik, siyasal, kültürel ve ahlaki alanlarda geliştirmek ve yüceltmek bakımından kapitalizme göre kesin bir üstünlüğe sahiptir. Proleter demokrasi ile maddi zenginliklerin çalışan sınıfların hizmetine verilmesi, bunun ortamı ve temelidir. Bu temel üzerinde yeni sosyalist insan yaratılabilir. Yüzyılların olumsuz kültürel mirasına rağmen ve kapitalist kuşatmanın güçlükleri ne olursa olsun, bu olanaklıdır. Ve tarihsel deneyim gösteriyor ki, sosyalizmin gerçek güvencesi buradadır, bu başarıya bağlıdır. Bu başarılamadığı sürece sosyalist iktidar bir bürokratik aygıta dönüşür ve bu aygıt sosyalizmin güvencesi olmak bir yana, tarihsel ve güncel deneyimlerin de gösterdiği gibi, belli koşullarda bizzat kapitalist restorasyonun aracı haline gelebilir.

Bu sorunla sıkı sıkıya bağlantılı bir başka gerçek daha var. Sosyalizm "yeni insan"ı öncelikle işçi sınıfı içinden yaratabilir. Sosyalizm kuşkusuz tüm emekçilerin çıkarınadır. Fakat o toplumsal karakter bakımından herhangi bir emekçi tabakanın değil, **kesin bir biçimde ve yalnızca** işçi sınıfının, sanayi proletaryasının toplumsal düzenidir. Sosyalist uygulamaların olumsuz tarihsel deneyimleri karşısında Lenin'in dile getirdiği şu marksist düşünce bugün çok daha anlamlıdır:

"Tüm 'çalışan halk'ın bu işi (sosyalizmin inşasını -bn.) *yapmakta eşit ölçüde yetenekli olduğu varsayımı boş bir laf ya da nuh nebiden kalma, marksizm-öncesi bir sosyalistin hayali olacaktır; çünkü bu yetenek kendiliğinden doğmaz, tarihsel olarak büyür ve **yalnızca** geniş-ölçekli kapitalist üretimin maddi koşullarından çıkar. Kapitalizmden sosyalizme giden yolun başlangıcında, bu yeteneğe, **yalnızca** proletarya sahiptir."*(*Marx-Engels-Marksizm*, Sol Yayınları,

s.472)

Sosyalizmin bugüne kadarki tarihsel pratiklerde genellikle geri ülkelerde gündeme gelmesi, sosyalist iktidarın toplumsal tabanını geniş tutmak ihtiyacını zorladığı ölçüde, bu bilimsel gerçek karardı, giderek kararttldı. İşçi sınıfı toplumsal konumunun ürünü olan özel tarihsel-siyasal misyonundan fiilen uzaklaştı. "Çalışan halkın" bir parçası haline geldi, getirildi. Bu açıdan bakıldığında, sosyalizm süreçlerinin tersine çevrilmesine karşı, son Arnavutluk örneğinde de görüldüğü gibi, işçi sınıfının düştüğü kayıtsızlık, herhangi bir özel, farklı tavır ya da tepki gösterememesi şaşırtıcı da değildir.

Bürokratik deformasyon süreci, aynı zamanda işçi sınıfından kopma, organik bir parçası olmaktan çıkma ve onu "çalışan halkın" sıradan bir bileşeni durumuna düşürme sürecidir de. Bürokratizmin popülizmle birarada gitmesinin, proletarya diktatörlüğünden "halkın devleti"ne geçişin bu açıdan bir mantığı vardır. Bu mantık, çalışan halka yabancılaşan, onun üstünde ayrıcalıklı bir tabakaya dönüşen bürokratik kastın toplumsal-siyasal mantığıdır.

Bugünü dünkü süreçler hazırladı

Revizyonist çeviri dergisi *Dünyaya Bakış*'ın Eylül 1989 tarihli sayısında, *Arnavutluk Yeni Yaklaşımlar Arıyor* başlıklı bir yazı yeraldı. Aurelio Gialobazzi imzası taşıyan yazı şu dikkate değer sunuşla verilmişti: *"Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyetinin yıllardır izlediği rota şimdi değişiyor. Tiran'dan gelen haberlerden bu ülkenin yalnız ekonomiyle de sınırlı kalmayan bir yenilenme arayışı içine girdiği anlaşılıyor. Aşağıda, yapılan ilerlemelere ilişkin, Arnavutluk basınında çıkan haberlerin bir yorumunu veriyoruz."* (Sayı: 17, s.24)

Yazısında, *"Gelişmelere baktığımızda, ekonomik araçların kullanılması gibi Arnavutluk için tümüyle yeni bir eğilim hemen dikkati çekiyor"*, gözleminde bulunan yazarın bilgi, gözlem ve değerlendirmeleri çok geçmeden tümüyle doğrulandı. Yazar bilgi ve kanıtlarını Arnavutluk resmi basınından derlediğine göre bu normaldir de.

Burada önemli olan nokta, bu yazının Doğu Avrupa'da olayların hızlandığı fakat çöküşün henüz fiilen yaşanmadığı bir tarihte yayınlanmış olmasıdır. Bundan da önemli olan, kullandığı bir kısım resmi Arnavut kaynaklarının 1988 tarihini taşıyor olmasıdır.

Şimdi daha iyi anlaşılıyor; şimdiki boyutlara ve sonuçlara varacağını kestiremeseler bile, Arnavutluk yöneticileri karşı karşıya bulundukları sorunların ağırlığını Doğu Avrupa rejimlerinin çöküşünden çok önce fark ediyorlar ve Doğu Avrupa'daki gelişmelerin bu sorunları daha da ağırlaştıracağını hissediyorlar. Bir yandan, "ekonomiyi canlandırmak" ve "halkın refahını yükseltmek" için sözde "bürokrasiye karşı" ve "kitleler lehine" bir dizi yarım yamalak tedbirlerle olayların önünü almayı umuyorlar; öte yandan ise, tam da bu yolla ve bir bakıma Gorbaçov'un Doğu Avrupa'yı saran reform rüzgarından da yararlanarak, devrimci sosyalist ideallere ve değerlere gitgide yabancılaşan ve belli ayrıcalıklar

üzerine oturan bir bürokratlar kastının bu yeni konumuna uygun düşecek ve onu sağlamlaştıracak bazı yeni iktisadi ve politik ilişkiler elde etmek istiyorlar. (Ekonomiyi canlandırmak için aldıkları ve uyguladıkları kararların **ilk dönem** Gorbaçov reformları ile belli bir benzerlik gösteriyor olması dikkate değer bir olgudur.) Doğu Avrupa'daki çöküş hem kaygılarını ve telaşlarını artırıyor ve hem de bu "uygun" dış atmosferin yardımıyla arzuladıkları "yeni açılımlar"ı yapabilmek cesaretlerini... "Ekonomiyi canlandırma" çabalarına, bu kez "toplum yaşamını demokratikleştirmek" çabaları ve buna ilişkin siyasal reform uygulamaları eşlik ediyor. '89 sonbaharında gerçekleşen 8. MK Plenumu ve sonrası bu gelişmeyi işaretliyor. Doğu Avrupa'daki çöküşle birlikte dünyada ve Avrupa'da güç dengelerinde meydana gelen köklü değişimin ardından ise, bu kez dış politikada "diyaloğa girmek ve açık diplomatik savaşımı kabul etmek" şeklinde formüle edilen yeni yönelim gündeme geliyor. (10. MK Plenumu, Nisan 1990)

Şöyle özetlenebilir: Arnavutluk'un karşı karşıya kaldığı iktisadi, toplumsal ve siyasal sorunlar (ekonomide ve siyasal yaşamda durgunluk, bürokratik kemikleşme, parti ve iktidar ile kitleler arasında derinleşen kopukluk, kitlelerin sosyalist ideallere ve iktidara yabancılaşması vb.) son yıllarda iyice şiddetlenmekle birlikte hiç de yeni değil, uzun yılların ürünüdür. Doğu Avrupa'daki gelişmelerin de yardımıyla bunların vehametini kavrayan ve gelişmelerin bu sorunları daha da ağırlaştıracağını farkeden parti ve devlet yöneticileri, "çözüm" için "yeni arayışlara" girmişlerdir. Gündeme getirdikleri reformların kapsamı ve niteliği esasen kötü "niyetleri" ya da "ihanet"e yatkın kişilikleri tarafından değil, objektif konumları tarafından belirlenmiştir. Bu, canlı sosyalist değerlerden ve ideallerden uzaklaşmış, devrimci dinamizmini, işçi sınıfı ve çalışan kitlelerle devrimci bir tarzda birleşme ve onları devrimci bir çizgide seferber etme gücünü, yeteneğini, yürekliliğini yitirmiş, giderek kendine özgü çıkarlarıyla da işçi sınıfına, onun tarihsel ve güncel çıkarlarına yabancılaşmış, bir ruhsuz, hantal ve kemikleşmiş bürokrasinin objektif konumudur.

Aslında başlangıçta açıkça tam bu kapsamda bir politikayla hareket etmedikleri halde*, olayların girdabında sürüklenerek burjuva parlamentarizmine, açık pazar

---

* İşte Doğu Avrupa'nın çöktüğü günlerde (25 Ekim 1989) toplanan 8. Plenum'da Ramiz Alia'nın söyledikleri: *"Bizim için temel görev, sosyalizmin ilerleyişini başarıyla gerçekleştirmek ve onu herhangi bir sapmaya uğratabilecek bütün yolları kapatmaktır... Sosyalist mülkiyetin zayıflatılmasına asla izin vermeyeceğiz. Özel mülkiyete ve kapitalist sömürüye geri dönüş yollarına kesinlikle izin vermeyeceğimiz gibi, iktidarı halk aleyhtarı herhangi bir güçle paylaşmadık ve asla paylaşmayacağız; bundan sonra da halk iktidarının ve proletarya diktatörlüğünün zayıflatılmasına kesinlikle izin vermeyeceğiz; burjuvazinin önümüze sunduğu sözümona plüralizm uğruna marksist-leninist Partimizin önder rolünden asla vazgeçmeyecek ve zayıflatılmasına asla izin vermeyeceğiz. Bu temel sorunlar bizim için kutsaldır. Partimiz, bunlar için savaştı ve bundan sonra da sürekli bunlar için savaşacak; halkımız bunlar için kan ve ter döktü, ve bunlar için her özveride bulunduk ve bundan sonra da bulunmaya hazır olmamız gerekiyor."* (*Özgürlük Dünyası*, sayı:16, s. 10)

ekonomisine, özel mülkiyete bu kadar çabuk ve kolay onay vermeleri, ona kendi elleriyle yasal temel hazırlamaları da bu objektif konumlarının bir sonucudur. Elbette ki bürokratik dejenerasyon ayrıcalıklı bir küçük-burjuva tabakanın ortaya çıkışı demektir; "zayıflık ve teslimiyet" gibi görünen davranışın gerçekte bunda ifadesini bulan açık bir toplumsal mantığı vardır.

Sol hareketin düne kadar Arnavutluk'u ve AEP'i biraz da gözükapalı savunmuş olan kesiminden bazıları, şimdilerde "burjuva revizyonist Ramiz Alia kliği"nin yönetimi "gasp"ı, "revizyonist" icraatı ve bu icratın yaratacağı sonuçlar üzerine öfkeli yazılar yayınlıyorlar. Ramiz Alia yönetiminin icraatı ve bunun Arnavutluk'u sürükleyeceği batak yeterince açıktır ve onu mahkum etmek pek bir güçlük taşımıyor. Asıl önemli, anlamlı, gerekli ve elbette hayli de zor olan, bu akibeti yaratan temeldeki nedenleri anlayabilmektir. Üstelik bu akibete uğrayan, revizyonizme karşı tarihsel mücadelesiyle hep övünen ve ondan dersler çıkardığını hep yineleyen bir ülke ve partiyse eğer, bunun önemi iki kat artar. Bugün artık bunu anlayamamak, tarihsel erdemine haklı olarak sahip çıkılan Enver Hoca ve AEP'in, kendilerine bugünkü akibeti hazırlayan temel tarihsel hatasını bu kez daha vahim bir biçimde tekrarlamak olur.

Solun bu kesiminin artık kavraması gerekiyor; önce revizyonizm ve revizyonistler çıkmıyor, önce bunları yeşerten toprak oluşuyor. Demek oluyor ki, buna uygun kurumlar, ilişkiler, alışkanlıklar, gelenekler, düşünsel eğilimler oluşuyor; revizyonizm bu zeminde mayalanıyor; revizyonistler bu toprakta çimlenip yeşeriyorlar. Hiç de parti ve devlet yönetimini "ele geçir"miyorlar, basbayağı "ellerinde" buluyorlar. Onların tarihsel misyonu bu araçları bir başka rotaya yöneltmek oluyor. Tarihsel bir olgu olarak ilginç ve önemli olan, bu araçların bu yeni rotaya uyumda çok da zorlanmamalarıdır. "Ramiz Alia kliği"nden önce işler iyi gitmiş olsaydı, şimdiki rotanın AEP'i çoktan bölmüş, Arnavutluk'ta kanlı bir içsavaşın başlamış olması gerekirdi. Zira bugün Arnavutluk'ta herşey başaşağı çevriliyor, ülke dolu dizgin kapitalizme gidiyor ve parti ve iktidar, hiç değilse yönetimiyle, bu gidişin içinde yeralıyor. Oysa yazık ki tek tük olaylar ve tepkiler dışında halihazırda bunun pek bir belirtisi yok.

Bugünkü AEP yönetimi yalnızca bir üründür; siyasal toplumsal bir ürün. Bürokratik kastı hiç de bu yönetim yaratmadı, yalnızca kendini bu kastın tepesinde buldu ve kuşkusuz kendi mantığının gereği olduğu kadar, belli bir toplumsal-siyasal tercihle de onu gitgide güçlendirdi. Kendini aşan nedenlerin ve süreçlerin ürünü bir "oluşum"un yönetici çekirdeği olarak, yalnızca kendi bu konumunun zorladığı ihtiyaçların baskısı altında değil, içten ve dıştan gelen güçlüklerin ve baskıların da birleşik etkisi altında, şimdiki "değişim"in başını çekiyor. Doğrusu bu "değişim"in hızı ve kapsamı gelinen aşamada onları da aşmış bulunuyor. Kruşçev "kliği" hiç değilse tuttuğu yolun iyi kötü bilincindeydi ve inisiyatifi elde bulunduruyordu. Ramiz Alia "kliği"nde bu bile yok. Güçlükler ve baskılar altında bunalmış bir vaziyette, olayların girdabında biraz şaşkın, biraz çaresiz, yarı bilinçsiz sürükleniyorlar büyük ölçüde. Adil Çarçani ile Ramiz Alia'nın birbuçuk yıl kadar önce aynı günlerde söylenmiş ve bu

yazıda aktarılmış sözleri, hiç de basitçe ve yalnızca bir ikiyüzlülük kanıtı olarak görülmemelidirler. O günlerde bu sözleri edenlerin bugünlerde düştükleri durumda kesinlikle acı ve trajik olan bir yan da var. Enver Hoca'nın heykellerini onlar değil, onlara da karşı olan çılgın kalabalıklar deviriyorsa eğer, bu, sorunun onları çok aştığını gösterir.

AEP: Tarihsel erdem ve tarihsel kusur

EKİM, ortaya çıktığı andan itibaren, revizyonizme karşı tutum ve mücadelesinin olumlu mirasına sahip çıkmakta tereddüt etmemekle birlikte*, kendini "AEP çizgisi"nde görmedi, tersine bu çizgiye ve tarihsel mirasına eleştirici yaklaştı.

Kruşçevcilerin Sovyetler Birliği'ni, Doğu Avrupa'yı ve dünya komünist hareketini yozlaşmaya ve yıkıma götüren yoluna karşı çıkmak ve yolunu onlardan ayırmak, Enver Hoca önderliğindeki AEP'in tarihsel bir erdemidir. Bu tutum ve mücadele hem Arnavutluk'u bugüne kadar sosyalizm yolunda tutmuş, ve hem de, devrim ve sosyalizm ideallerinin canlı kalmasında dünya devrimci hareketine önemli bir katkı olmuştur. Arnavutluk'ta bugün yaşanan gelişmeler, geçmişi revizyonizmle malûl sol kesimlerde bu tarihsel olgu üzerine kolay ve spekülatif tartışmalar başlatmış bulunuyor.

Nedir ki tarihsel gerçekler ortadadır ve bugünün toz dumanıyla onları karartmak öyle sanıldığı kadar kolay değildir. Öteki şeyler bir yana, Türkiye sol hareketinin Kruşçevcilerin tarihsel mirasından beslenen kesimi bugün çok büyük bir bölümüyle bir siyasal mezarlıkken, Kruşçevlere karşı tarihsel tutum ve mücadeleden ilham alan kesiminin tüm kusurlarına rağmen devrimci siyasal mücadelede dikkate değer ısrarı, dahası 15 yıllık geçmişiyle sergilediği devrimci siyasal pratik bile, bu konuda yeterince anlamlı ve açıklayıcıdır.

"Teorik" olmayı pek seven ama teoriyi sık sık spekülasyonla karıştırma eğiliminde olan bazıları, AEP'in, SBKP'nin başını çektiği revizyonist akıma karşı tutum ve mücadelesini bir "dış politika ihtiyacı" olarak sunabiliyorlar. Oysa tam tersine, bu tutum ve mücadelenin Arnavutluk için "dış politika"da bedeli hayli ağır olmuştur. Dayatmalara ve şantajlara boyun eğmediği için, Arnavutluk'a her türlü iktisadi ve teknik yardım durdurulmuş, bununla da kalınmamış diplomatik ilişkiler bile tek yanlı olarak kesilebilmiş, bu geri ve küçük ülke "yalnızlığa", yalnızlık içinde muhtemel bir çöküşe itilmiştir.

Devriminin daha ilk yıllarında olan, yarı-feodal geri bir toplumsal-kültürel

---

*"*Başta Arnavutluk komünistleri olmak üzere, dünyanın gerçek komünistleri, başından itibaren Kruşçevci ihanet yolunun karşısına dikildiler; Marksizm-Leninizmi, proletarya devrimi ve sosyalizm davasını savundular. Yetersizlikleri ne olursa olsun, 30 yıllık bir tecrübe ve birikimin ifadesidir bu. Olayların akışı bu mücadelenin haklılığını ve doğruluğunu gitgide daha çok kanıtlıyor bugün."* (*Ekim*, sayı: 2, Kasım 1987; *Modern Revizyonizmin Çöküşü*, Eksen Yayıncılık, s. 15)

mirasla yüzyüze bulunan bir iktidar ve ülke için bunun ne ağır bir bedel olduğu tartışma bile gerektirmez. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa tarafından geri bir iktisadi-kültürel mirasla başbaşa ve yalnız bırakılmak, Arnavutluk'a bugünkü akibeti hazırlayan temel tarihsel nedenlerden biridir. Küçük Arnavutluk'un bugünkü acı sonunu, bir bakıma büyük Sovyetler Birliği'ndeki tarihsel gelişmeler koşullandırmıştır. AEP bu bedeli revizyonizme karşı çıkışının, sosyalizm yolunda ısrarının karşılığı olarak ödemiştir. Kruşçevcilerin 1961'deki ağır darbesine Enver Hoca'nın verdiği cevap inançlı bir komünistin kararlı devrimci tutumun ifadesidir: *"Arnavutluk halkı ve Emek Partisi gerektiğinde ot yiyerek yaşayacak, ama kendilerini hiç bir zaman otuz gümüş akçaya satmayacaklardır. Onlar diz çöküp utanç içinde yaşamaktansa ayakta onurluca ölmeyi yeğlerler."*

Bugünkü gelişmeler bu tutumun tarihsel ve siyasal önemini ve anlamını gölgeleyemez. Yalnızca şunu gösterir: Devrimci iradenin etkinlik alanı ve başarı olanağı, içinde bulunulan tarihsel-toplumsal nesnelliklerle belirlenir, sınırlanır. Öznel zaafları bir yana, ama Arnavutluk'un nesnel toplumsal olanakları gerçekten çok sınırlıydı.

Rusya proletaryasının yeni bir çağı başlatan büyük bir tarihsel girişimi ve zaferi olarak Sosyalist Ekim Devrimi Avrupa devrimiyle tamamlanamayınca, son derece geri toplumsal ve kültürel koşullara sahip bir "tek ülke"de sosyalizmin inşası, bir tarihsel zorunluluk olarak gündeme geldi. İlk, tek ve üstelik son derece geri bir ülkede, dünya kapitalizminin ağır ve acımasız kuşatması altında, tarih içinde bütünüyle yeni bir ileri toplumsal düzeni inşa etmek çabasının ağır bedelleri olabileceğini tarih göstermiş bulunuyor. Tarihsel deneyime somut olarak bakıldığında, bu bedelin içte bürokratik deformasyon, dışta dünya devrim perspektifinde zaafa düşme ve enternasyonalizmden sapma olarak ortaya çıktığı görülüyor. Düşüncede ve politikada olduğu kadar, parti, iktidar ve toplum yaşamında da bozucu, tahrip edici sonuçları oldu bunun. Revizyonizm ve revizyonistler bu tarihsel zemin üzerinde ortaya çıkabildiler.

Kruşçev'in tarihsel kişiliğinde simgelenen revizyonizm yolunu tutmayı reddetme tarihsel erdemine sahip AEP'in, tarihsel kusuru ya da açmazı, bu tutumu, Kruşçevizmi ve Kruşçevleri hazırlayan koşulları anlamak ve aşmak çabasıyla birleştirememek oldu. AEP, tarihsel deneyimden dersler çıkarmayı Kruşçev'le başlayan yeni dönemle sınırladı, öncesine eleştirici bir tutumla yaklaşamadı. Bu, Kruşçev öncesinden devraldığı kusurlu düşünce ve pratikleri sürdürmede bir ısrar anlamına geldiği gibi, bürokratizmi, ayrıcalıklı küçük-burjuva aristokrat tabakayı ve onun kendini düşünsel ortaya koyuş biçimi olarak revizyonizmi yaratan ilişkiler ve etkenler konusunda donanımsız kalmak anlamına da geliyordu.

Revizyonizme karşı mücadeleye özel bir önem vermiş Enver Hoca, yazık ki, SBKP ve Sovyet toplumunda revizyonizmi de yaratan bozulmalardan, ancak, 1980'de yayınladığı *Kruşçevciler* başlıklı "anılar" kitabının bazı paragraflarında, yalnızca bazı olguları sıralıyarak ve son derece ürkekçe sözedebildi: *"Savaştan önce de, ama özellikle savaştan sonra Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nde hoş olmayan ilgisizlik belirtilerinin ortaya çıktığı görüşündeyim."*

Partinin "devrimci ruhunu kaybetmeye başladı"ğını, "bürokrasi ve alışkanlık mikrobu kaptı"ğını, leninist normların "aparatçikler tarafından işlevsel değerden yoksun, bayat sloganlara, formüllere dönüştürüldü"ğünü, partinin, "önderliğin kendi başına çalışıp herşeyi çözdüğünü düşünerek, kalın bir pas tabakasıyla, siyasal duyarsızlıkla kaplandı"ğını çeşitli örneklerle sıralayan Enver Hoca, şu sonuçlara varıyor:

"Kuşku yok ki Bolşevik Parti eski canlılığını böyle kaybetti... Böylesi koşullarda bürokratik idari önlemler devrimci önlemlere ağır basmaya başladı. Uyanıklık artık işlemiyordu... Parti ve kitlelerin uyanıklığından, bürokratik aygıtların uyanıklığına dönüştürülüyordu; gerçekten de, biçim açısından bütünüyle olmasa da devlet güvenlik organlarının ve mahkemelerinin uyanıklığına dönüştürüldü.

"Böylesi koşullarda proleter olmayan, işçi sınıfına ait olmayan duygu ve düşüncelerin Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nde, komünistler arasında, bir çok komünistin bilincinde köksalması ve yeşermesi anlaşılır bir şeydir. Kariyerizm, uşaklık, şarlatanlık, eş dost kayırıcılığı, anti-proleter ahlak yaygınlaşmaya başladı. Bu kötülükler partiyi içinden çürütüyor, sınıf mücadelesi ve fedakarlık duygularını boğuyordu; rahat, ayrıcalıklı, kişisel kazanç getiren ve olabildiğince az çalışma ve çaba gerektiren 'iyi yaşam' aramayı cesaretlendirdi. Böylece burjuva ve küçük-burjuva düşünüş biçimi yaratıldı... Böylece Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nde bürokratik kadrolardan oluşan bir işçi aristokrasisi yaratılıyordu." (*Kruşçevciler*, Yurt Kitap-Yayın, s. 25 ve sonrası)

Kuşkusuz Kruşçevizmi ve Kruşçevleri yeşerten ortamın öğeleriydi bunlar. Ama birer sonuç olan bu olguları dile getirmekte çok geç kalmış olmak bir yana (1980'de ve bir anı kitabında!), bu sonuçları yaratan ilişkilerin ve dinamiklerin, bunu besleyen ya da kolaylaştıran teorik ve politik yaklaşımların genel bir çözümlemesini ve eleştirisini bulmak olanaklı değildir Enver Hoca'da.*

* Enver Hoca'nın ardılları şu basit gerçeği ancak '89 Ekim'inde dile getirebildiklerinde ise, bilincinde olsunlar olmasınlar, Arnavutluk'taki gelişmeler, yapılmasını önerdikleri şeyin artık konu olarak **kendilerini de** kapsar bir şekilde yapılmasını gerektirir düzeye ulaşmıştı bile: *"Sovyetler Birliği ve diğer Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan yeni olguları teşhir ederken revizyonizmin daha ileri bir eleştirisini yapmak ve onu derinleştirerek yeni argümanlarla zenginleştirmek görevimizidir. Özellikle revizyonizmin işini kolay-laştıran çelişmelerin ne olduğu sorununu ve onun hangi ekonomik, ideolojik ve sosyal etkenleri kullanarak sosyalizmi yıktığını daha da derinlemesine incelemek gereklidir. Revizyonizm olgusunun ortaya çıkışını, bazen söylendiği gibi yalnızca bir Kruşçev, Brejnev veya Gorbaçov'un ortaya çıkışı veya bir yönetimin hainleşmesiyle işçi sınıfı ve halkı aldatması gibi subjektif faktörlerle izah edilemeyeceğinin anlaşılması için bu sorunlar üzerinde durmak asli bir önem taşır.*

"Özellikle bir ülke yönetiminden sözettiğimizde elbette ki subjektif faktör çok büyük bir önem taşır. Fakat 40 veya 45 yıllık bir sosyalizmden sonra bir lider veya liderliğin sosyalist gelişme sürecini tersine çevirmesi, daha ileri bir düzenin yerine eski bir düzeni yerleştirmesi, ertazından yeni toplumun inşa sürecinde, onun ekonomik ve sosyal gelişiminde bir şeylerin yanlış olduğunu gösterir." (Ramiz Alia, 8. Plenum konuşması, *Özgürlük Dünyası*, sayı: 16, s. 9)

Sonuç olarak, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin inşasının teorik ve pratik mirasının eleştirici bir değerlendirmesini yapamamak, bunun sonuçları temeli üzerinde parti, iktidar ve toplum yaşamında kendini yenileyememek, son derece geri ve küçük bir ülkenin yalnız ve kuşatma altında oluşuyla da birleşince, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da '50'ler sonrasında yaşananlar, birikmiş ve ağırlaşmış olarak, Arnavutluk'ta bugün yaşanıyor. Birikmişliğin baskısı ve bugünkü tarihsel konjonktürün son derece ağır elverişsiz etkisi ise, bu gelişmelerin hızını ve kapsamını belirliyor.

Bir dönem, hiç değilse dünya devrimcilerinin bir bölümü için, tarihsel deneyimlerden çıkardığı dersler temelinde kendini yenilemiş bir örnek sayılarak ilgi ve sempatiye konu olan Arnavutluk'un, sonuçta Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkeleriyle benzer bir akibeti paylaşmasının, özellikle bugünkü tarihsel konjonktürde, siyasal ve manevi bakımdan olumsuz bir etkiye yolaçtığı kuşkusuzdur. Arnavutluk gibi küçük ve yalnız bir ülkede sosyalizmin yıkılışı olgusundan çok, bunun biçimi komünistler ve devrimcilerde bir hayal kırıklığına yolaçmaktadır. Ne yazık ki Enver Hoca'nın ardılları da, "ayakta onurluca ölmek" yerine "diz çöküp utanç içinde yaşamak" yolunu seçtiler. İçten içe çürümüş, işçi sınıfından ve kitlelerden kopmuş bir bürokratlar kastı, işin özünde kendi doğasına ve çıkarlarına uygun bir tutum, tercih ve davranış koymuştur ortaya.

Acı duymak için nedenler olmakla birlikte umutsuz olmak için bir neden görmüyoruz. Uluslararası proletaryanın dünya kapitalizmine yüzyılın ilk yarısında ve Ekim Devrimi'yle başlayan ilk saldırı dalgasının kazanımları bugün pratik olarak kaybedilmiştir. Bu elbette acı kaynağıdır. Fakat kapitalizm tarihsel olarak onu kaçınılmaz bir çöküşe götürecek tüm çelişkileriyle birlikte duruyor orta yerde. Emperyalist zincir daha şimdiden yeni halkalardan zorlanıyor. Yeni yüzyıl uluslararası proletaryanın yeni bir saldırı dalgasına sahne olacaktır, bundan kuşku duymuyoruz.

Kritik sorun ve görev, dünya sosyalizminin ve komünist hareketinin tarihsel deneyimlerini kapsamlı olarak ve özenli bir çabayla incelemek, olumlu deneyimler kadar, bize bu yüzyılın maddi-siyasal kazanımlarını kaybettiren olumsuz deneyimlerinden de, özellikle bu ikincilerden cesaretle öğrenebilmektir. Süreçlerin ve sonuçların bugün ortaya çıkardığı zengin veriler, tarihsel deneyimi değerlendirmeyi düne göre çok daha kolaylaştırmıştır.

Bu çerçevede bir teorik yenilenme ve atılım dünya komünistlerinin gündemine gitgide daha yakıcı olarak oturuyor. Devrime ve yeni bir sosyalizm denemesine aday bir ülkenin komünistleri olarak, tarihsel deneyimi kavramanın biz Türkiyeli komünistler için ayrı ve özel bir önemi var. Sorun hareketimizin gündemindedir ve hareketimiz sorunun taşıdığı teorik ve tarihsel önemin tümüyle bilincindedir.

Kapitalizm yenilecek, sosyalizm kesinlikle muzaffer olacaktır.

Mart '91

Ekim Devrimi üzerine

V.İ. Lenin

25 Ekim'in (7 Kasım) dördüncü yıldönümü yaklaşıyor. Bu büyük gün geride kaldıkça Rusya'da proleter devrimin önemi daha çok ortaya çıkıyor ve biz de bir bütün olarak çalışmalarımızın pratik anlamını daha iyi kavrıyoruz.

Bu önem ve tecrübeler kısaca ve doğal olarak çok eksik ve kaba bir biçimde şöyle özetlenebilir:

Rusya'da devrimin ilk ve kaçınılmaz görevi, ortaçağ kalıntılarını bertaraf etmek, bunları son kırıntısına kadar temizlemek, Rusya'yı bu barbarlıktan, bu utançtan, kültürün ve ilerlemenin önüne dikilen bu en büyük frenleyici engelden kurtarmak şeklindeki burjuva-demokratik bir görevdi.

Ve bu temizliği, 125 yıl önceki Büyük Fransız Devrimin'in yaptığından çok daha büyük bir kararlılıkla, hızla, cesaretle, başarıyla ve halk yığınları üzerindeki etkisi açısından çok daha geniş ve köklü bir şekilde yaptığımız için haklı bir gurur duyabiliriz.

Gerek anarşistler, gerekse de küçük-burjuva demokratlar (yani bu enternasyonal sosyal tipin Rus temsilcileri olan Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler) olsun, burjuva-demokratik devrimin sosyalist (proleter) devrimle olan ilişkisi üzerine inanılmayacak kadar çok saçma sapan şey söylediler ve söylemekteler. Geride bıraktığımız dört yıl, bu konuda Marksizmi doğru kavradığımızı, geçmiş devrimlerin tecrübelerini bütünüyle doğru değerlendirdiğimizi göstermiştir. Biz, hiç kimsenin yapmadığı bir şeyi yaptık, burjuva-demokratik devrimi sonuna kadar götürdük.

Biz, bilinçli, kendimizden emin, şaşmadan **ileriye** doğru, sosyalist devrime doğru yürüyoruz. Biz, sosyalist devrimin burjuva-demokratik devrimden Çin seddi ile ayrılmadığı bilinciyle, (sonuçta) ne kadar ilerleyebileceğimiz, bu muazzam görevlerin ne kadarını başarabileceğimiz ve başarılarımızın ne kadarını sürekli hale getirebileceğimiz konusunda **yalnızca mücadelenin** belirleyici olacağı bilinciyle hareket ediyoruz. Bunu zaman gösterecektir. Ama daha şimdiden -çöle dönüştürülmüş, harap edilmiş, geri bir ülkede- toplumun sosyalist dönüşümü alanında ne denli müthiş başarıların elde edildiğini görüyoruz.

Devrimimizin burjuva-demokratik içeriği hakkındaki düşüncelerimizi sonuna kadar götürelim. Marksistler için bunun ne anlama geldiği net olmalıdır. Açıklamak için örnekler verelim.

Devrimin burjuva-demokratik içeriği, ülkenin toplumsal ilişkilerini (yapısını, kurumlarını) ortaçağdan, serflikten, feodalizmden temizlemek demektir.

1917'de Rusya'da serfliğin başlıca belirtileri, kalıntıları, yaşayan unsurları nelerdi? Monarşi, ortaçağ kalıntıları, büyük toprak sahipliği ve toprağın tasarruf hakkı, kadının durumu, din ve ulusların ezilmesi. Şu "Augias ahırları"ndan herhangi birini ele alalım -ve şurasını da belirtelim ki, bunlar 125 yıl, 230 yıl ve hatta daha önce (İngiltere'de 1649'da) gelişmiş devletlerin gerçekleştirdiği **kendi** burjuva-demokratik devrimleri sırasında çok büyük ölçüde temizlenmemişlerdir- görülecektir ki, biz bu ahırları köklü bir şekilde temizledik. Sadece **on hafta** içinde, yani 25 Ekim (7 Kasım) 1917'den Kurucu Meclis'in dağıtılmasına (5 Ocak 1918) kadar geçen zaman içinde, burjuva demokratların ve liberallerin (Kadetler) ve küçük-burjuva demokratların (Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler) bu alanda yaptıklarından bin kat fazlasını yaptık.

Bu korkaklar, palavracılar, kibirli narsistler ve Hamletler kağıttan kılıç salladılar ama krallığı bile yıkamadılar! Biz şimdiye kadar hiç kimsenin yapmadığı bir şeyi yaptık, krallık pisliğini olduğu gibi temizledik. Yüzyıllık kast sisteminden geriye taş üstüne taş, tuğla üstüne tuğla bırakmadık. (İngiltere, Fransa, Almanya gibi en ileri ülkeler bile bugün hala bu kast sisteminin izlerini üzerlerinden atamamışlardır!) Kast sisteminin derin köklerini, yani feodalizmi ve toprağa bağlı serfliğin kalıntılarını radikal bir şekilde koparıp attık. Büyük Ekim Devrimi'nin tarımda giriştiği dönüşümden eninde sonunda ne çıkacağı üzerinde tartışılabilinir. (Yurtdışında bu gibi tartışmalara girebilecek yeterince kalemşör, Kadet, Menşevik ve Sosyalist-Devrimci var). Biz şimdilik böyle tartışmalarla zaman kaybetmek istemiyoruz, çünkü bu tartışmayı ve onun getireceği bir yığın soruyu mücadele içinde çözüme bağlayacağız. Fakat tartışılmayacak bir şey varsa, o da küçük-burjuva demokratların sekiz ay boyunca büyük toprak sahipleriyle, yani serf geleneğinin koruyucularıyla "uzlaşmış" olduklarıdır. Oysa biz bir kaç hafta içinde Rus topraklarını hem toprak sahiplerinden, hem de bunların geleneğinden geriye en ufak bir şey kalmaksızın temizledik.

Dini, ya da kadının hak yoksunluğunu, Rus olmayan ulusların eşitsizliğini ve ezilişini ele alalım. Bunlar bütünüyle burjuva-demokratik devrimin sorunlarıdır. Aşağılık küçük-burjuva demokratları sekiz ay boyunca bu konuda lafladılar.

Oysa bugün dünyanın en ileri ülkeleri arasında dahi **bu** sorunları **burjuva-demokratik** doğrultuda tamamen çözmüş olan **tek bir** ülke dahi yoktur. Bizde bunlar Ekim Devrimi Yasaması ile tamamen çözüme bağlanmıştır. Biz dine karşı gerçekten savaştık, ve hala da savaşıyoruz. Rus olmayan **bütün** uluslara **kendi öz** cumhuriyetlerini ya da otonom bölgelerini tanıdık. Bizde, Rusya'da artık kadın haklarının ya da kadın-erkek eşitliğinin tam olmayışı gibi bir alçaklık, adilik, rezillik; dünyanın istisnasız bütün ülkelerinde çıkarcı burjuvazi ve odun kafalı, korkak küçük-burjuvazi tarafından sürekli tazelenen bu serfliğin ve ortaçağın rezil kalıntısı kalmamıştır.

Bütün bunlar burjuva-demokratik devrimin içeriğine girer. Bundan yüzelli, ikiyüzelli yıl önce, bu devrimin (eğer bir genel devrim tipinin kendine özgü ulusal şeklinden söz edilecekse) ilerici önderleri halklara insanlığı ortaçağın ayrıcalıklarından, kadın-erkek eşitsizliğinden, şu ya da bu dine devletin tanıdığı imtiyazlardan (ya da tamamen "**din fikri**"nden, "**dindarlıktan**"), ulusal eşitsizliklerden kurtaracakları sözünü verdiler. Ama onlar sadece söz verdiler, sözlerinde durmadılar. Sözlerinde duramazlardı, çünkü "kutsal özel mülkiyet" için duydukları "saygı" buna engel oluyordu. Bizim proleter devrimimizde kahrolası ortaçağa ve "kutsal özel mülkiyet"e karşı duyulan bir "saygı" sözkonusu değildir.

Fakat burjuva-demokratik devrimin kazanımlarını Rusya halklarına geri dönülemez bir tarzda mal etmek için daha da ileriye gitmeliydik ve gittik de. Bu yolda ilerlerken burjuva-demokratik devrimin sorunlarını kendi temel ve gerçek proleter-devrimci sorunlarımızın, sosyalist eylemlerimizin bir "yan ürünü" olarak çözdük. Her zaman söylediğimiz ve eylemlerimizle kanıtladığımız gibi, burjuva-demokratik reformlar, devrimci sınıf mücadelesinin yani sosyalist devrimin yan ürünüdür. Bu arada, Kautsky, Hilferding, Martov, Çernov, Hillquit, Longuet, Mac Donald, Turati ve "ikibuçukuncu" Marksizmin diğer kahramanlarının burjuva-demokratik devrim ile proleter-sosyalist devrim arasında böyle bir karşılıklı ilişki olduğunu bir türlü anlamak istemediklerini de belirtelim. Birincisi ikincisinin içine girer. İkincisi geçerken birincisinin sorunlarını da çözer. İkincisi birincisinin eserini kökleştirir. Mücadele ve sadece mücadele ikincinin birinciyi ne derece aşıp aşmayacağını belirler.

İşte Sovyet düzeni böyle bir devrimin bir diğerinin içinde yeşerişinin en açık kanıtlarından, görüntülerinden biridir. Sovyet düzeni işçi ve köylüler için demokratizmin en üst ölçeğidir ve aynı zamanda da **burjuva** demokratizminden bir kopuş, dünya tarihinde **yeni** bir **tip** demokrasinin, yani proleter demokratizmin diğer bir deyimle proleterya diktatörlüğünün de doğuşudur.

Bırakın can çekişen burjuvazinin ve onun ardından yalpalayan küçük-burjuva demokratizminin köpekleri ve domuzları Sovyet düzeninin kuruluşundaki yanılgı ve hatalar yüzünden üstümüze küfür, beddua ve alay yağdırsınlar. Bir an için bile gerçekten bir çok başarısızlığımızın olduğunu ve hatalar yaptığımızı unutuyor değiliz. Sanki böylesine, tüm dünya için yeni bir tip devlet düzeninin

yaratılması gibi bir eser yanılgısız ve hatasız ortaya konulabilirmiş gibi! Hiç şaşmadan yanılgılarımızı ve hatalarımızı, henüz mükemmel olmaktan son derece uzak olan Sovyet ilkelerini hayata uygulayış tarzımızı düzeltmek için mücadele edeceğiz. Fakat Sovyet devletinin inşasına **başlamak** ve böylelikle dünya tarihinde yeni bir çağın, bütün kapitalist ülkelerde ezilen ve her yerde yeni hayata, burjuvaziyi yenmeye, proletarya diktatörlüğüne, insanlığın sermayenin ve emperyalist savaşların boyunduruğundan kurtuluşuna doğru ilerleyen **yeni** sınıfın egemenlik çağının yolunu **açmak** mutluluğu bize nasip olduğu için **gurur** duymakta haklıyız. Emperyalist savaş sorunu, yani finans kapitalin önde gelen uluslararası politikası, bugün **kaçınılmaz** bir şekilde yeni emperyalist savaşlara yol açmakta ve kaçınılmaz bir tarzda zayıf, geri ve küçük halkların bir avuç "ileri" güç tarafından yağmalanmasını, soyulmasını ve ulusal baskıyı artırmaktadır.

İşte bu sorun 1914'den beri tüm ülkelerin politikasında köşe taşıdır. Bu, milyonlarca insan için ölüm kalım sorunudur. Sorun, burjuvazinin gözlerinizin önünde hazırladığı, göz göre göre kapitalizmin ürünü olan gelecek savaşta (1914-1918 savaşında ölen 10 milyon insan ve bugün hala sürüp giden "küçük" savaşlarda ölen insanlar yerine) 20 milyon insanın yok edilip edilmemesi, (kapitalizmin sürüp gitmesi halinde) kaçınılmaz bir şekilde yaklaşan savaşta (1914-1918 yıllarında sakatlanan 30 milyon insan yerine) bu kez 60 milyon insanın sakatlanıp sakatlanmaması sorunudur. Bu sorunda da Ekim devrimimiz dünya tarihinde yeni bir çağ açmıştır. Burjuvazinin yaltakçıları ve bunların işbirlikçileri olan Sosyal-devrimciler ve Menşevikler şahsında dünyanın tüm sözde "sosyalist" küçük-burjuva demokrasisi "emperyalist savaşın iç savaşa dönüştürülmesi" sloganıyla alay ettiler. Fakat tek **gerçek** -kuşkusuz hoş olmayan, kaba, çıplak, insafsız ama gene de gerçek- sloganın bu olduğu ispatlandı. Uydurulan yalanlar yıkıldı. Brester barışının ne olduğu ortaya çıktı. Ve her gün daha pervasız bir tarzda, Brester'e göre çok daha kötü olan Versailles barışının anlamı ve sonuçları teşhir olmaktadır. Dünkü savaşın ve yaklaşan savaşın nedenleri üzerine kafa yoran milyonlarca insanın önünde daha açık, daha belirgin, daha su götürmez bir şekilde şu acı gerçek aydınlanıyor: **Bolşevik mücadele olmadan, bolşevik devrim olmadan** emperyalist savaştan ve bunun kaçınılmaz yaratıcısı emperyalist dünyadan (emperyalist barıştan -Rusça sözcüğün bu anlamını da ekleyelim), bu cehennemden kurtulunamaz.

Bırakın burjuvalar ve pasifistler, generaller ve küçük-burjuvalar, kapitalistler ve filistenler, tüm imanı tam hıristiyanlar ve II. ve İkibuçukuncu Enternasyonalin bütün şovalyeleri bu devrime kızgınlıklarını kussunlar. Dünya tarihinin bu gerçeğini: yüzlerce, binlerce yıldır kölelerin ilk kez, efendileriyle kendi aralarında süren savaşı "efendilerin ganimetlerini paylaşmak için sürdürdükleri bu savaşı, tüm ulusların kölelerinin tüm ulusların efendilerine karşı bir savaşa dönüştürelim!" sloganlarıyla yanıtladıklarını, işte bu gerçeği kızgınlık, inkar ve yalan hücumlarıyla

da değiştirmeyecekler.

Yüzlerce, binlerce yıldır ilk kez bu slogan pasif ve cansız bir beklentidençıkıp, net bir tarzda biçimlenen politik bir program halini alarak, proletaryanın öncülüğünde ezilen milyonlarca insanın etkili bir mücadelesine, proletaryanın ilk zaferine, savaşların yok edilmesi yolundaki ilk zafere, sermaye kölelerinin, ücretli işçilerin, köylülerin ve emekçilerin zararına barış imzalayıp savaş yapan değişik ulusların burjuvazisinin ittifakına karşı bütün ülkelerin işçilerinin ittifakının zaferine dönüştü.

Bu ilk zafer, **nihai zafer değil henüz**. Ekim devrimimiz sadece bizim cephemizde ve emsalsiz cefalar ve güçlükler, işitilmemiş acılar içinde ve büyük yanılgılar ve hatalarla gerçekleştirildi. Sanki yanılgılar olmaksızın, hata yapılmaksızın tek başına, geri bir halk, dünyanın en güçlü ve en ileri ülkelerin emperyalist savaşının üstesinden gelebilirmiş gibi! Hatalarımızı söylemekten korkmuyoruz ve onları düzeltebilmesini öğrenmek için bu hatalarımızı değerlendireceğiz. Ama gerçek gerçek olarak kalacaktır. Yüzlerce, binlerce yıldır ilk kez, efendiler arasındaki savaşa, kölelerin bütün efendilerine karşı yapacağı savaş ile "cevap vermek" doğrultusunda verilen söz eksiksiz yerine getirildi ve tüm güçlüklere rağmen yerine getirilecek.

Biz bu eserin yapımına başladık. Ne kadar zamanda, ne zaman, hangi ulusun proleterleri bu eseri sonuna vardırırlar bunun öze ilişkin bir önemi yok. Önemli olan buzun kırılmış, yolun gösterilmiş ve açılmış olmasıdır.

Bütün ülkelerin kapitalist efendileri -Japonya Amerika'ya, Amerika Japonya'ya karşı, Fransız İngilize karşı vb.- "anavatanı koruyoruz" diye palavraya devam edin! Bütün dünyanın pasifist küçük-burjuvaları ve filisterler, II. ve İkibuçukuncu Enternasyonal'in kahramanları yeni "Basel Manifesto"ları ile (1912 Basel Manifesto'sunu örnek alarak) emperyalist savaşa karşı mücadele sorunundan "yakanızı sıyırmaya" devam edin! İlk Bolşevik devrimi dünyanın ilk yüz milyon insanını emperyalist dünyanın elinden kurtardı. Bundan sonraki devrimler bütün insanlığı bu savaşlardan ve bu dünyanın elinden çekip kurtaracak.

En son eserimiz, aynı zamanda en önemli, en güç ve en az tamamlanmış olan eserimiz, harap feodal ve yarı harap kapitalist yapının yerine yeni sosyalist yapının ekonomik temelinin döşenmesi ve iktisadi inşadır. En fazla başarısızlığı ve en çok hatayı bu en önemli ve güç işte kaydettik. Sanki, dünya çapında böylesine yeni olan bir işe başarısızlıklar ve hatalar olmaksızın girişilebilirmiş gibi! Ama biz bu işe giriştik. Bu işi daha da ilerisine götürüyoruz. Tam da şimdilerde "Yeni Ekonomi Politik" ile bir dizi hatayı düzeltmekle meşguluz, bir küçük çiftçiler ülkesinde bu hatalara düşmeden sosyalist yapının inşasını nasıl ilerletebileceğimizi öğreniyoruz.

Karşılaştığımız güçlükler ölçülemeyecek derecede büyük. Biz ölçülemeyecek derecede büyük güçlüklerle mücadeleye alışığız. Düşmanlarımız bizi boşuna "kaya gibi sağlam", ve "kemik gibi sert politikaların" temsilcileri olarak

adlandırmadılar. Fakat, devrimde hiç değilse belirli bir ölçüye kadar kaçınılmaz olan bir başka sanatı öğrendik: esneklik, taktiğimizi çabuk ve ani değiştirebilmek, değişen objektif şartları göz önünde bulundurmak, eğer daha önce tuttuğumuz yolun bugün için yanlış, imkansız olduğu ortaya çıkmışsa hedefimize giden başka bir yol seçmek.

Coşkunluk dalgasına kapılmış olan ve halkın önce genel politik, sonra askeri coşkusunu alevlendiren bizler, bu coşkunluk dalgasıyla, genel politik ve askeri sorunlar kadar büyük olan iktisadi sorunları da dolaysız bir tarzda çözebiliriz sandık. Önce ve yeterince üzerinde düşünmeden, bir küçük çiftçiler ülkesinde devlet üretimini ve malların devlet tarafından dağıtımını proleter devletin direkt emirleri ile komünistçe yürütebileceğimizi sandık. Yaşam hatalı olduğumuzu gösterdi. Komünizme geçişi yıllar sürecek bir çalışmayla hazırlamak için bir dizi geçiş düzenleri gerekiyordu: devlet kapitalizmi ve sosyalizm. Duyulan coşkunluk ile dolaysız değil, ama kişisel çıkarınız, kişisel ilginiz ve ekonomik planlamanın temeli üzerinde büyük devrimin yarattığı coşkunluğun yardımı ile , ilk önce bir küçük köylü ülkesini devlet kapitalizminden sosyalizme götüren küçük köprüleri kurmaya gayret edin. Aksi taktirde komünizme varamazsınız, ve milyonlarca insanı komünizme götüremezsiniz. Bize bunu hayat ve devrimin objektif gelişimi böyle öğretti.

Ve bu üç, dört yıl içinde eğer gerekiyorsa, keskin dönüşler yapmayı biraz olsun öğrenmiş olan bizler; gayretle, dikkatle, sabırla (hala da yeterince gayretli, dikkatli ve sabırlı olamamakla beraber) yeni bir dönüm noktası olan "Yeni Ekonomi Politik"i öğrenmeye başladık. Proleter devlet geniş bakmasını bilen, titiz ve nesnel bir işadamı, çalışkan bir **büyük tüccar** olmalıdır, yoksa bu devlet, bu küçük köylü ülkesini iktisadi bakımdan ayağa kaldıramaz. Bugünkü koşullar içinde ve kapitalist (henüz kapitalist) Batının yanıbaşında komünizme geçişi sağlamak için başka hiçbir yol yoktur. Büyük tüccar, göğün yere uzak olduğu kadar komünizme uzak bir iktisadi tip gibi görünebilir. Fakat canlı hayatın içindeki bu çelişki, küçük köylü işletmeciliğini devlet kapitalizmine ve onun üzerinden sosyalizme götürecek çelişkilerden biridir. Kişisel çıkar üretimi arttırır; ve bizim her şeyden önce ve ne pahasına olursa olsun ihtiyaç duyduğumuz şey üretimi artırmaktır. Büyük çaptaki ticaret milyonlarca küçük çiftçiyi ilgilendirdiği, ekonomik olarak biraraya getirdiği ve bir sonraki basamağa ulaştırdığı için (tam da üretimin çeşitli ilişki ve birleşme biçimlerinin kendi içinde), çiftçileri ekonomik olarak birleştirmektedir. Bu alanda yeni bir "bilim"in hazırlık sınıfını bitiriyoruz artık. Hedefli bir şekilde usanmadan çalışırsak, her adımımızı pratikteki deneyimlerimizle kontrol edersek, başladığımızı yeniden ve yeniden değiştirmekten, hatalarımızı düzeltmekten ve bunun anlamını kavramaktan çekinmezsek diğer sınıfları da geçebiliriz. Dünya ekonomisi ve politikası bu işi istediğimizden çok daha uzun süreli ve güç bir duruma sokmasına rağmen, bütün bu "öğrenim aşamalarından" geçeceğiz. Ne pahasına olursa

olsun, geçiş döneminin acıları, ızdırabı, açlığı ve yıkıntısı ne denli büyük olursa olsun cesaretemizi kırmayacağız ve eserimizi zaferle sonuçlandıracağız.

(*14 Ekim 1921*, *Werke* Bd.33, s.31-39)

Çeviren: Derya HAZAR

İllegalite-Legalite Sorunu ve Solda Tasfiyecilik

Ergun ERALP

İllegalite-legalite sorunu ve solda tasfiyecilik

Ergun ERALP

Türkiye sol hareketi, '80'li yıllarda, her ikisi de önemli ideolojik-politik savrulmalara yol açan iki ayrı olumsuz gelişmeyle karşı karşıya kaldı. Biri uluslararası diğeri ulusal planda yaşanan bu iki sarsıcı olaydan ilki 12 Eylül yenilgisi ve ikincisi Doğu Avrupa rejimlerinde yaşanan çöküştü.

Sol hareket, uzun bir tasfiye dönemi olarak yaşanan, örgütsel, politik ve ideolojik alanlarda dağılma ve yozlaşmaya yolaçmış olan bir yenilgi döneminden, kitle tabanını kaybederek ve önemli bir kadrosal kan kaybına uğrayarak çıktı. Bu, savaşılmadan ve büyük ölçüde işkencehanelerde alınmış bir yenilgiydi. Bu nedenle de sol harekette kendisine karşı büyük bir güvensizlik mirası yarattı. O bu psikozdan henüz yeni yeni kurtulmaya başlamışken, bu kez, sonuçları çok daha yıkıcı ve dağıtıcı olan, uluslararası plandaki gelişmelerle yüzyüze kaldı.

Ardarda gelen bu olumsuz gelişmelerin bizim konumuz açısından taşıdığı önem nedir? Bu ikili yenilginin ikincisi, uluslararası olanı, ulusal plandaki yenilginin kendine özgü nedenlerini sorgulama görevinin arka plana itilmesine zemin hazırladı. 12 Eylül yenilgisini evrensel plandaki yenilgiden giderek açıklama kolaycılığına yolaçtı. Böylece geleneksel sol hareket, 12 Eylül'de alınan kolay yenilginin sınıfsal ve ideolojik nedenlerini sorgulama görevinden kaçındı ve

tam da bu sayede ileri sıçrama imkanlarını kendi eliyle boşa çıkarmış oldu.

Sol hareketin yenilgisini evrensel planda "harekete musallat olmuş ekonomizm, dogmatizm, şablonculuk, popülizm" vb. argümanlarla açıklamak eğilimi "ileri sıçramayı" engellediği gibi, aynı zamanda, ulusal ve evrensel planda tüm geçmişin kolaycı bir inkarını doğurmuştur. Bu inkarcı yaklaşım ise, sorunları açıklamak ve aşmak bir yana, bu hareketlerin ideolojik-politik plandaki krizi ile birleşince, hızla bir özgüven yitimine ve inanç erozyonuna neden olmuştur.

Her yenilgi döneminin dozajları farklı olmak üzere benzer sonuçlar yarattığı bilinir. Devrimcilik ve reformculuk arasındaki ayrım çizgisinin incelmesi, reformist akımların bir bölümünün daha açıktan düzene entegrasyonu, bu akımlardan boşalan alanı ise eskinin devrimci gruplarından bazılarının reformizme evrilerek doldurması, örgütsel-ideolojik tasfiyecilik, mültecileşme vb. sonuçlar, temel kaynakları ideolojik-sınıfsal olan yenilgi ertesi hastalıklardır.

Marksist-leninist bakışaçısından bu yenilgi ürünü hastalıkların tümünü tasfiyecilik genel başlığı altında toplamak mümkündür. Tasfiyecilik ne yalnızca geçmişe inkarcı bir temelde savaş açmak, ne de kendi başına mevcut örgütsel varlığı sona erdirmektir. Tasfiyeciliğin çok daha genel bir temeli vardır ve tüm diğerleri bu temel üzerinde şekillenir. Bu, işçi sınıfının bağımsız devrimci sınıf platformundan, onun ihtilalci ideolojik-politik şekillenmesinden uzaklıktır.

Türkiye sol hareketinin yaşadığı tasfiyecilik süreci, ulaşılmış bir devrimci sınıf platformundan kopmanın ya da uzaklaşmanın bir ürünü değildir. Zira o bu platforma her zaman uzaktı. Onun kendine özgü tasfiyeciliği, mevcut küçük-burjuva ideolojik-sınıfsal şekillenişin yenilgi dönemlerindeki doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bugünkü tasfiyeciliğin temelinde, burjuva ya da küçük-burjuva sosyalizminin, düzeni tüm temel alanları kapsayacak düzeyde aşan bir program ve perspektiften uzaklığı vardır. Siyasal stratejisinin, şu ya da bu biçimde ve düzeyde, burjuva demokrasisinin sınırları içerisinde kalıyor olması vardır. İşçi sınıfının ihtilalci ideolojik-politik platformundan uzaklık, aynı zamanda, kaçınılmaz olarak burjuva düzene şu ya da bu düzeyde bir yakınlık demektir. Devrimci örgütsel varlığa tümüyle son vermek, ya da eski devrimci-illegal örgütlenmeyi dağıtarak, ya da dağılmışlığı kabullenerek legal bir örgütlenme anlayışı savunmak da, temelde bu ideolojik-sınıfsal konumla doğrudan bağlantılıdır.

I- İllegalite-legalite sorunu ve tasfiyecilik

İllegalite ve legalite kavramları yakın zamana kadar sol literatürde genellikle açıklık ve gizlilik kavramlarıyla eş anlamlı olarak kullanıldı. Bu tartışma salt örgütlenme biçimlerine, hangi örgütlenme biçiminin temel alınacağı sorununa indirgendi. Bu kavramların marksist-leninist hareketin ideolojik-programatik karakteriyle olan zorunlu bağlantısı kararтıldı. Kuşkusuz legalite ve illegalite kavramları, proletaryanın öncü siyasal hareketinin örgütlenme tarzıyla da bağlantılıdır. Ne var ki, illegal ya da legal örgütlenme, burada aynı anlama gelmek üzere açık ya da gizli örgütlenme, yalnızca birer sonuçtur. Proletaryanın

siyasal hareketinin muhtevasıyla, onun tarihsel rolü ve hedefleriyle doğrudan bağlantılı olan, bu birincisine bağlı olarak ortaya çıkan bir sonuç...

İllegalite kavramı, ideolojik-programatik hedefler açısından ve doğal olarak bu hedeflere ulaşmayı temel alan bir politik faaliyet tarzı olarak, mevcut hukuki-siyasi çerçeveye sığamamayı anlatır. İllegalite her açıdan burjuva yasallığının dışıdır.

Marksist-leninist hareket iki açıdan burjuva yasallığı karşısında illegaldir.

İlkin hedefleri açısından. Proletaryanın devrimci siyasal hareketi kendi önüne mevcut burjuva sınıf iktidarını yıkma, proletarya diktatörlüğü ve sınıfsız toplum hedeflerini koyar. Bu programatik hedef tümüyle burjuva yasallığının dışındadır. Çünkü doğrudan doğruya o yasallığın kendisini hedef almakta, onun yerine bir başka yasallık yerleştirmeye çalışmaktadır.

İkincisi, ilkiyle bağlantılı olarak, bu hedefe ulaşma yöntemi de burjuva yasallığının dışındadır. Burjuva yasallığı içindeki politik mücadelenin sınırı parlamentarizmle çizilir. Burjuva yasallığı hiçbir zaman, en geniş halinde dahi, kendini yıkacak bir fikre, örgüte ve eyleme izin vermez. Özellikle bu ikincisi, devrimin zor yoluyla gerçekleştirilmesi zorunluluğu ile doğrudan bağlantılıdır. Proletarya devrimi, mevcut devlet mekanizması yerine bir başka devleti, sönümlenmeye yatkın bir devleti, sovyet iktidarını geçirmeyi hedeflediği için, mevcut devlet mekanizmasını parçalamayı öngörür.

Burjuva devletin militarist ve bürokratik karakteri nedeniyle sosyalizme barışçıl geçiş imkanlarının ortadan kalkması ve devrimci zorun, sosyalizme giden yolda biricik yöntem olması, işte bu temel gerçek, proletaryanın siyasal örgütünü de bu zoru örgütleyip kullanmakta yetkinleşmek zorunluluğuyla karşı karşıya bırakır.

Geniş ve köklemiş bir militarist ve bürokratik yapıya sahip olan burjuva devlet, aynı zamanda sınıf mücadelesi gerçeği temelinde örgütlenmiş bir **içsavaş** aygıtıdır. Tüm sınıf mücadeleleri ve devrimler tarihi devletin bu temel özelliğini ortaya çıkarmış, karşısında bir başka içsavaş örgütünün, devrimci örgütlü zorun olmadığı her durumda, sınıf mücadelesinin proletaryanın aleyhine sonuçlandığını göstermiştir. İşte tarihsel olay ve olgular tarafından da defalarca kanıtlanmış bu "basit" gerçek, proletarya partisinin yetkin bir içsavaş örgütü olarak inşa edilmesi zorunluluğunu doğurur. Proletarya partisi bir "barış" örgütü değil, aksine bir "savaş" örgütü olmalıdır.

İllegalite sorununun örgütsel alanda taşıdığı önemin bir diğer nedeni de, proletaryanın ideolojik bağımsızlığının korunması açısından, bunun bir güvencesi olarak, örgütsel bağımsızlığının korunmasıdır. Örgütü ile burjuva yasallığının içinde bulunan proletarya, bu yasallığın kuralları tarafından da sürekli olarak kuşatılacak, baskı altında tutulacaktır. Gerek kadroların kendisini ve örgütsel varlığı korumak, gerekse de kazanımları "yersiz" ve "tehlikeli adımlarla" riske etmemek eğilimi, proletaryanın ideolojisi ile uyum içinde olan bir politik faaliyetin önüne engel olarak çıkacak, onun üzerinde daima bozucu ve yozlaştırıcı bir tehdit olarak varolacaktır.

İşçi sınıfının burjuva düzene yönelen bağımsız devrimci siyasal eylemi, tam da proletaryanın sınıf savaşımının baş hedefi olan burjuvazinin kendi yasallığına ipotek edilen bir örgütlülükle sağlanamaz. Burjuvazi kendi yasallığı aracılığıyla proletarya hareketini denetimde tutmak ve onun devrimci özünü boşaltmak ister.

Sonuç olarak, burjuva legalitesi, burjuvazinin düzen dışı akımları chlileştirmek için kullanacağı bir alanken, proletarya için yalnızca istismar edilen bir mevzi olmalı, olabilmelidir.

Böylesi bir savaşımın ancak politik faaliyetin sürekliliği ile başarıya ulaşabileceği açıktır. Burjuvazi, önüne burjuva düzeni yıkmak hedefini koymuş, tüm faaliyetlerini (burjuva yasallığına sığabilenler de dahil) bu temel amaç doğrultusunda düzenlemiş ve yönlendirmiş bir örgütsel yapının varlığından, kuşkusuz ki her dönem rahatsızlık duyacaktır. Özellikle de kritik dönemlerde, en acımasız yöntemleri de devreye sokarak, böylesi bir örgütlülüğün lider kadrolarını fiziken yoketmek ve örgütü tümden dağıtmak isteyecektir.

Bu nedenle proletaryanın politik örgütlülüğünün burjuvazinin zoru karşısında kendini koruyabilmesi ve faaliyetinin sürekliliğini sağlayabilmesi son derece önemlidir. 12 Eylül her iki açıdan da önemli dersler taşımaktadır. Mevcut örgütler sağlam bir illegal temele sahip olamadıkları için dağıtılmış ve faaliyetlerinde uzun bir kesinti dönemi yaşanmıştır. Bu durum ise, 12 Eylül'e karşı direnç gösterememenin ötesinde sonuçlar doğurmuştur. Sınıf ve taraftar kitlesi içinde sözkonusu örgütlere karşı önemli bir güvensizlik unsuru olmuştur.

Sorunun bir başka kritik noktası da, kadro sorununda düğümlenmektedir. Eğer proletarya partisi fikirleriyle ve eylemleriyle düzen içine sığamıyorsa, eğer proletarya ancak bir içsavaş aracılığıyla mevcut devlet mekanizmasını parçalayarak iktidar savaşımını başarıya ulaştırabilecekse, tüm bunlar, ancak bu fikir ve perspektiflere uygulama gücünü kazandıracak kadrolarla mümkün olabilir. Bir içsavaş örgütünün kurmayı olacak kadrolar ise, ancak belirli bir örgüt ve çalışma tarzı anlayışı ve pratiği içinde ortaya çıkarılabilirler.

Neticede illegalite ile gizli örgütlenme birbirine eşit değildir ama, illegalite aynı zamanda gizli örgütlülüğü de kapsayan bir kavramdır. Buna bağlı olarak illegalite ile açık çalışma da birbirlerini dışlamaz. Gizli örgütlenme, açık siyasal savaşımın sürekliliğini güvence altına almak ve bu savaşımı hiçbir şekilde burjuvazinin denetimine tabi olmadan, onun denetiminin getireceği engellere takılmadan yürütebilmek demektir. Proleter ve emekçi kitleler içinde propaganda ve ajitasyon faaliyeti, kuşkusuz yasal alanlar da dahil her yolla ve her platformda yürütülür. Politika ve taktikler yığınların önünde, demek oluyor ki "açıkta" savunulur. Bu anlamda elbette faaliyetin kendisi gizli değildir, yalnızca yasadışı, izinsiz bir faaliyettir. Burada örgütün kendisi yasadışı, gizli, polis denetiminden uzaktır. Bu ise, yalnızca ve yalnızca örgütsel ilişki ve konumlar ile siyasal faaliyetin yürütüldüğü mekanizmaların "açık" olmaması anlamına gelir.

Nasıl illegalite gizlilikle eşitlenemiyor ve açık faaliyete ters düşmüyorsa, bunun tersi de doğrudur. Legalite de açıklığa eşitlenemez ve gizliliğe ters

düşmez. Legal örgütlenme ve faaliyet mevcut hukuksal-siyasal çerçeveye sığmak demektir. Burjuva yasallığının içindeki örgütlenme ve faaliyettir burada sözkonusu olan.

Fakat legal çalışmada da bazı iç ilişki ve kararlar gizlidir. Gizlilik bu kadarıyla legal örgütlenmede de sözkonusudur. Siyasal faaliyet ise elbetteki "açık"tır. Taktik, program ve temel perspektiflerin kitlelerden "gizlenmesi" diye bir tutum sözkonusu olamayacağına göre, kapalı ya da gizli siyasal çalışma sözkonusu olamaz. Fakat buradaki en temel nokta, legal örgütlenmenin yürüteceği siyasal faaliyetin bir biçimde burjuva yasallığı ile sınırlanmasıdır. Eninde sonunda bu faaliyetin sınırını belirleyen, sürekliliğini sağlayan temel unsurlardan birisi de, onun yasal imkanları kullanabilmesidir. Yasal sınırların dışına çıkıldığında katlanılması gereken "hukuki ve cezai" müeyyideler vardır. Dolayısıyla iddia edildiğinin aksine, legal örgütlenmenin açık siyasal faaliyet imkanını sağlaması yalnızca belli sınırlar içinde mümkündür. Oysa illegal örgütlenmenin açık siyasal faaliyeti önünde, kendi yetersizlikleri dışında hiçbir sınır yoktur.

İllegal çalışmadan sözedildiğinde yasadışı ajitasyon ve propaganda ile gizli örgütlenmenin toplamını anlamak gereklidir. Legal çalışmadan da legal (yasal) ajitasyon ve propaganda ve yasal örgütlülük anlaşılmalıdır. Dolayısıyla, legal örgütlenme, **esasen** açık siyasal faaliyetin önüne **mücadelenin niteliğine** ilişkin sınırlamalar getirir. Bu yüzden Lenin'in deyişiyle, komünistlerin en açık örgütsel çekirdeği olan parlamento grupları dahi, **faaliyetin içeriği ve niteliği bakımından tam anlamıyla açık değillerdir.** Zira sosyalist siyasal faaliyet, doğası gereği, amaç ve yöntemleri itibariyle kendini en "açık" biçimde ancak burjuva yasallığının dışında ifade edebilir.

* * *

İllegalite kavramı, programatik hedefler açısından ve doğal olarak bu hedeflere ulaşmayı temel alan bir politik faaliyet tarzı olarak, mevcut hukuki-siyasi çerçeveye sığmamayı anlatır. İllegalite yalnızca örgütsel açıdan değil, bundan da önemli olarak, programatik açıdan burjuva yasallığının dışını tanımlar.

Komünistler hiç kuşku yok yasal alanı da kullanırlar. Ne var ki, bu herşeyden önce bu alanın "istismarı" demektir. Yasal alan herşeyden önce burjuva yasallığının teşhiri için kullanılır. Parlamento, muhafazakarından reformcusuna tüm burjuva akımlar için hedefe ulaşmanın temel siyasal platformu iken, komünistler açısından, kendisi de dahil tüm burjuva kurum ve ilişkilerin teşhir edileceği, ele geçirilmiş bir mevzi ve imkandır.

Komünistler, örgütlenme ve siyasal faaliyetin temel alanları olarak, seçim sisteminin zorunlu kıldığı yerel bölgeleri değil, fabrika zeminini alırlar. Fabrika zemini üzerinde örgütlenmek, herşeyden önce sınıf perspektifiyle, bugünün parlamenter yasallığını değil, yarının işçi iktidarını hedefliyor olmakla doğrudan bağlantılıdır.

Fabrika zemininde örgütlenmenin illegaliteyle ilgisi, yalnızca daha kalıcı,

gizli çalışmaya müsait alanlar olmasından kaynaklanmaz. Sorun basit biçimde sınıfın fiziki varlığını örgütlemek sorununa da indirgenemez. Komünistlerin fabrika zemininde (örneğin sendika zemininde değil) örgütlenmesi, birbirine bağlı üç nedenden kaynaklanır. Birincisi, sınıf kendi kollektif varlığını kitlesel olarak fabrika zemininde üretir. İkincisi, fabrikalarda sınıf, düzenin ideolojik/örgütsel hegemonyasından daha uzaktır. Üçüncüsü ise, geleceğin işçi iktidarı ancak bu bağımsız alanda, sınıfın üretimle/yönetim vasfını birleştirebileceği alanda yeşerebilir.

Demek oluyor ki, fabrika zemininde örgütlenme illegalitenin ayrılmaz unsurlarından biridir. Hem örgütsel sürekliliği sağlamak açısından ve hem de, sınıfın devrimci siyasal örgütlenmesini inşa için en uygun zemin olması açısından...

Dolayısıyla, illegalitenin örgütsel alana uzanımı, yalnızca gizlilikle sınırlı değildir. Seçim çevreleri, sendikalar, mahalleler vb. yerine, örgütsel omurgayı fabrika zemini üzerinde inşa etme perspektifiyle de ilgilidir. Bu ise yukarıda da belirttiğimiz gibi, gizlilik açısından da uygun bir zemin olmakla birlikte, yalnızca gizlilik kaygusuyla bağlantılı bir tercih değildir.

Buradan çıkacak önemli sonuçlardan biri şu olmalıdır. Kendisi "gizli" olmakla beraber, programı düzen içine sığan ya da örgütsel temellerini sendikalarda, mahallelerde bulan siyasal yapılar, illegal değildirler ve olamazlar.

Demokratizm ile ekonomizm-sendikalizm arasında, bu ikisiyle de legalizm-tasfiyecilik eğilimi arasında, zorunlu bir iç bağlantı vardır. Perspektifi bu olan bir örgütün gizliliği "kaza"dır, tesadüfidir ya da konjonktüreldir.

Lenin, Struve'nin Kadet partisinin legale çıkması gerektiğini savunarak aslında bu partinin programıyla örgütlenme şekli arasındaki çelişkiyi gidermeye çalıştığını belirtir. Zira, liberal burjuvazinin ufku Duma vasıtasıyla "anayasal reformlar" peşinde koşmakla sınırlıdır. Otokrasi Duma'nın kuruluşu ile liberal burjuvaziye bir taviz verdiği andan itibaren Kadet Partisi'nin "gizli" olması için tüm nedenler de ortadan kalkacaktır. Nitekim öyle olmuştur.

Ya da örneğin, Duma'nın kurulması, Menşevikler içinde legalist-tasfiyeci bir eğilimin doğması için yeterli olabilmektedir. Çünkü Menşevikler, burjuva düzene doğru atılmış bu ilk adımın arkasından, proletarya hareketine bugün için devrim değil fakat burjuva gelişmeyi desteklemek görevi düştüğünü düşünmektedirler. Perspektif bu olunca, illegal/gizli örgütlülük için hiçbir neden de kalmamaktadır.

Bu tarihsel örneklerin de ortaya koyduğu gibi, legalizm ya da tasfiyecilik akımı, ideolojik planda ekonomizm ve demokratizmi aşamayan bir siyasal perspektifin örgütsel plana dek uzanmış şeklidir. Burada ne programatik anlamda bir illegal, yani düzenin içine sığamama konumu, ne de örgütsel planda fabrika zemini üzerinde yükselen bir ihtilalci sınıf örgütlenmesi anlayışı vardır. Dolayısıyla buradaki gizlilikle illegalite arasında bir ilişki kurmak mümkün değildir.

Demek oluyor ki, nasıl gizli örgütlenme sosyalist amaç ve hedeflerin düzen dışılığının kaçınılmaz bir sonucu ve gerekliliği ise; gizlisi olmayanın da, ya da gizlisini tasfiye etme pahasına açık-legal örgütlenme yoluna girenin de,

düzeni aşan bir perspektife sahip olamamakla doğrudan bağlantısı vardır.

Bugün Türkiye sol hareketi bünyesinde yaşanan legalizm-tasfiyecilik cereyanını da ancak bu çerçeve içerisinde kavrayabiliriz. Sol hareketin demokrasici ve sendikalist perspektifi, bugünkü konjonktürel zorluklarla da birleşince, tasfiyeci eğilime kaynaklık etmektedir.

Demokratizm ve sendikalizm arsındaki iç bağlantı gibi, bu ikisiyle legalizm arasında da bir iç bağlantı olduğundan sözetmiştik. Nedir bu iç bağlantı? Özetle, ekonomizm iktisadi, demokratizm ise siyasi planda bir "iyileştirme" demektir. Perspektif her ikisinde de hakların genişletilmesiyle sınırlıdır.

Ekonomist bir bakış, kendi perspektifi bölüşümün iyileştirilmesi olduğu için, bu iyileştirmenin aracı olan sendikaları da temel çalışma alanı ve aracı olarak görür. Bölüşüm mücadelesi, doğası gereği burjuva düzen sınırları içinde kalan bir mücadele olduğu için, ufku sendikalizmi aşamayan (ya da devrimcileşmeyi sendikalar üzerinden gerçekleştirmek isteyen) bir perspektif, zorunlu olarak legal alana eğilim gösterecektir.

Demokratizm ise, siyasal hakların elde edilmesi ve genişletilmesiyle sınırlı bir perspektifi anlatır. Devrimci demokratlarda olduğu gibi, bu düzen kurumlarını hedefleyen bir siyasal perspektifi dışlamaz. Ne var ki, burjuva demokrasisini kendi içinde "bir müddet" için de olsa amaçlaştıran bir bakış açısı, zor dönemde kaçınılmaz olarak reformizm üretir. (12 Eylül dönemi deneyimi bu açıdan öğreticidir).

Dolayısıyla, tüm bunlar eninde sonunda düzen içi bir muhtevayı aşamadıkları için, bu ideolojik çizgi legalizme ve tasfiyeciliğe de yataklık eder.

Demek ki; bir siyasal faaliyetin legalist olup olmaması, örgütlenmesinin gizli ya da açık olmasından ziyade, nasıl bir muhtevada ve hangi amaç doğrultusunda yürüdüğü ile bağlantılıdır. Kadetler ya da TKP örneğinde olduğu gibi, bu örgütlenmeler bir dönem siyasal koşullar nedeniyle ve kendi programlarına ters düşen bir tarzda gizli örgütlenmek zorunda kalabilirler. Ne var ki tek başına bu ne bu siyasal akımların illegal olduğu anlamına gelir, ne de gizli yapıları onların legalist karakterini değiştirir. Zira, bu örgütler gizli oldukları dönemde de siyasal amaçlarıyla bağlantılı olarak örgütlenme çalışmaları yürütürler.

Bir kez daha ve önemle belirtmek gerekir ki, proletarya partisi açısından, legalist örgütlenme yalnızca yasal örgütlenme demek değildir. Bununla beraber seçim bölgelerine göre, ya da sendikalar ve kitle örgütleri temelinde örgütlenen, bunu temel alan yapılar da, proletaryanın bakış açısından legalist yapılardır. Fabrika zemininde örgütlenme, proletaryanın siyasal hareketi açısından ilkesel ve stratejik bir önem taşır. Bu proletarya hareketinin illegalitesinin programatik ve örgütsel alandaki en önemli unsurlarından biridir.

* * *

Buraya kadar proletaryanın ihtilalci parti örgütlenmesi neden doğası gereği illegaldir sorusuna yanıt vermeye çalıştık. Bu konuyla paralel olarak da, illegalite

ve gizlilik arasındaki **farklılıklara ve zorunlu bağlantılara** değindik.

Ne var ki bu, leninist parti teorisinin (burada gizlilikle eş anlamlı söylersek) bir illegal parti teorisi olduğu anlamına gelmez. Leninist parti teorisi illegalite ile legalite ilişkisini açıklığa kavuşturur. Bu ikisinin hangi temelde, hangi yöntem ve perspektifle birleştirilebileceğini, uyumlu kılınabileceğini gösterir.

Bu nedenledir ki, Lenin, yalnızca illegal biçimlerin temel olduğunu reddeden akımları değil, bu temel üzerinde legal biçimleri en etkin biçimde kullanmayı yadsıyan akımları da "ters yüz edilmiş Menşevizm", "sol tasfiyecilik" vb. olarak değerlendirir. Leninist parti teorisinin bu soruna yaklaşımının özü; illegalite, illegal örgütlenme **temel** ve **stratejik** olmak kaydıyla, illegal ve legal biçimlerin koşullara uygun olarak, **her alanda ve her düzeyde birleştirilmesidir.**

Bu görev nasıl başarılacak, illegal örgüt ve çalışma ile legal örgüt ve çalışma hangi temelde birbiriyle uyumlu hale getirilecektir?

"Güçlü bir illegal parti merkezleri örgütü, sistemli olarak çıkan illegal yayınlar ve en önemlisi yerel hücreler, özellikle de doğrudan doğruya işçilerin arasından gelen ve kitlelerle sıkı temas içinde yaşayan öncü üyelerin yönettiği fabrika hücreleri. Devrimci ve sosyal demokrat işçi hareketinin her türlü zorluğu göğüsleyebilecek sağlamlıktaki çekirdeğini işte bu temel üzerinde yarattık. Bu illegal çekirdek, gerek Duma aracılığıyla, gerekse sendikalar, kooperatifler eğitim ve kültür kuruluşları içinde kendi duyargalarını ve etkisini eskisiyle kıyaslanamayacak ölçüde yayacaktır."

"Legal örgütler, illegal çekirdeklerin fikirlerini kitleler arasında yaymak için dayanak noktalarıdır."

"Parti, illegal sosyal demokrat çekirdeklerden meydana gelir. Bu illegal sosyal-demokrat çekirdekler de, kendilerine çeşitli legal işçi örgütlerinden oluşan mümkün olduğu kadar geniş ve dal budak salmış bir ağ şeklinde 'kitle içinde çalışmak için dayanak noktaları' yaratmak zorundadır."

"Örgütlerin biçimi açısından bakıldığında, illegal olan kendisini legal olana 'uydurur'. Ama partimizin çalışmasının özü açısından bakıldığında, legal faaliyet kendisini illegal fikirlere 'uydurur'." (Lenin, *Örgütlenme Üzerine*, Aydınlık Yay., 1977, s.134, 175, 168, 175)

Altalta sıralanmış bu alıntılar, illegalite/legalite ilişkisinin doğru kavranışı açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Buradan çıkarılabilecek temel sonuçlar şunlardır:

Herşeyden önce, illegal örgütlenmenin temel olması, yalnızca ilkesel ve teorik bir sorun değildir. Bu, aynı zamanda, legal faaliyetlerin ancak illegal örgütlenme temeli üzerinde ve onun sağlamlaştırılması, pekiştirilmesi şaşmaz amacına tabi bir biçimde kullanılacağı anlamına gelir. Legal faaliyetin temel işlevlerinden biri de illegal örgütlülüğün pekiştirilmesi, sağlamlaştırılmasıdır.*

---

* *"Ana amacımız, Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'ni kurmak, pekiştirmektir. Onun dışında herşey bu amaçtan sonra gelir. Yasal olanakları parti yararına kullanabilmemiz, ancak partinin sağlamlaştırılmasından sonra sözkonusu olabilir."* (*Tasfiyecilik Üzerine*, Sol Yay., s.43)

İllegal örgütlülüğün oturtulması ve sağlamlaştırılması görevini, bu temel ve stratejik görevi öne almadan ve gereklerini etkin bir biçimde yerine getirmeden, legal imkanları keyfi ve ölçüsüz bir biçimde kullanmaya çalışan bir siyasal hareket, kolay güç olma adına ya da konjonktürel zorluklardan yıldığı için, partinin ihtilalci varoluşunu daha baştan sakatlayacaktır. Bu aynı zamanda, ihtilalci bir örgüt yaratma sorununu, buna uygun kadroların yaratılması ihtiyacı açısından da sakatlayacaktır. Marks'ın bir vesileyle ifade ettiği gibi, *"Genel olarak söylemek gerekirse, fikirler hiçbir şeyi iyi bir sonuca vardıramazlar. Fikirleri iyi bir sonuca vardırmak için* (bu fikirler doğrultusunda E.E.), *pratik bir gücü kullanan insanlar gerekir"* (*Kutsal Aile*, Sol Yay., s.182-183) Bu "pratik gücü kullanan insanlar", yani kadrolar ise, yalnızca ihtilalci fikirler temelinde değil, fakat ihtilalci bir varoluş temelinde proletaryanın hareketini yönetmek, kitleleri bu doğrultuda seferber edip örgütlemek çabası içinde yaratılabilirler.

Legal imkanlardan etkin bir biçimde yararlanabilmek, dönüp yine, fabrika hücreleri temelinde illegal bir ihtilalci örgüt yaratma konusunda alınan mesafe ile bağlantılı olmaktadır. Fabrika hücreleri temelinde yükselen bir illegal ihtilalci örgüt yaratma çabasında mesafe katedilmediği sürece, komünist siyasal faaliyetin legal planda "kendi duyargaları"nı etkin ve amaca uygun bir biçimde hissettirme olanağı da bulunamaz. Kuşkusuz bu, mükemmel bir illegal örgütsel inşa ve siyasal faaliyet olmadan legal imkanların kullanılamayacağı, kullanılmaması gerektiği anlamına gelmez. Aksine legal imkanlardan yararlanmadan illegal faaliyeti oturtmak ve "mükemmelleştirmek" çabası da başarıya ulaşamaz. Burada gözetilmesi gereken temel ve kritik nokta şudur; sağlam bir illegalitesi olmayanın, etkin ve amaca uygun bir legalitesi de olmaz, olamaz. Dolayısıyla, böylesine bir illegal siyasal faaliyet ve örgütsel inşa sürecinde belirleyici adımları henüz daha atmamışken legaliteyi "etkin" bir biçimde kullanma çabasına yönelmek, yalnızca örgütsel tasfiye sürecine kulaç atmak anlamına gelecektir.

* * *

Legalite-illegalite ilişkisi bahsinde, legal örgüt-illegal örgüt arasındaki ilişkinin doğru tanımlanabilmesi açısından da gözetilmesi gereken önemli noktalar vardır.

Legal örgütlenme, illegal örgütten ayrı, bağımsız, kendi içinde bir yapı değildir. Hem ideolojik ve hem de organik ilişki açısından... Legal örgüt; hem illegal hücrelerin illegal fikirleri yaymak için bir çalışma alanıdır. Ve hem de, partinin ideolojik denetimindeki legal örgütlerin en asli görevi, partinin öz itibariyle illegal olan fikirlerini legal biçimlerden yararlanarak yaymak, bu arada kitlelerde burjuva yasallığına ya da yasal örgütlenmeye olan güveni pekiştirmek değil, tersine kırmaktır.

Komünistler için legal örgütlerde de illegal örgütlenme esastır. Onlar için legal örgütlenmelerin temel önemi, "illegal hücrelerin" kitle içinde çalışmak

için dayanak noktaları olmalarıdır.

İkincisi; legal örgütlenmeler bir "savaş örgütlenmesi" değildir. Yalnızca "savaş örgütlenmesi"nin ideolojik denetimindeki propaganda ve ajitasyon örgütlenmeleridir. Dolayısıyla, bu örgütlerin bir "devrim partisi", bir "savaş partisi" olarak değerlendirilmeleri, illegal örgütlenmenin vasıf ve görevlerinin legal örgütlenmelere yüklenişi, yalnızca tasfiyeciliğin değişik biçimlerinden biri olarak değerlendirilmelidir.

Üçüncüsü; illegal yapı ile legal örgütlenme arasındaki organik ilişki, partinin o legal örgütlenmedeki illegal çekirdekleri sayesinde kurulur. Partinin bu örgütlerdeki en açık hücreleri dahi kelimenin gerçek anlamıyla legal/yasal değildir. İllegal/gizli faaliyetin nispeten açık uzantılarından biridir ve aradaki ilişki yalnızca ideolojik değil, aynı zamanda organiktir. Legal örgütlenme ve çalışmaların illegal örgütlenme ve çalışmadan bağımsız olarak algılanmamasının, ideolojik (fikirlerin özü) ve organik (illegal hücreler tarafından yürütülen) bakımdan illegal çalışmanın bir uzantısı olarak değerlendirilmesinin nedeni budur.

Legalite/illegalite ilişkisi açısından gözetilmesi gereken bir diğer önemli konu da, yasal çalışma alanının ancak illegal mücadele aracılığıyla güçlendirilip pekiştirilebileceğidir. Ancak illegalite temelinde yürütülen bir çalışma, yasal alanı gittikçe "yasal mevzuat"la sınırlı bir alan olmaktan çıkarabilir ve onu sosyalist hareketin toplumsal meşruiyetini arttırarak fethettiği bir "açık" alan haline dönüştürebilir. İllegal örgütlenme açık siyasal savaşımı yönlendirip önderlik edebildiği ölçüde, yasallık hukuki yasallık sınırını aşarak fiili bir yasallığa dönüşme imkanlarına sahip olabilecektir. Bu alan burjuvaziye rağmen komünist mücadele için "istismar" edilen bir mevzi haline getirilecektir.

Zira yasal alanın kullanımı, doğuracağı siyasal sonuçlar açısından, iki uçlu bir karakter taşır. Ya yasal alan düzendışı akımları fetheder ve bu akımlar yasallığı kullanmak ya da korumak adına düzendışı fikir ve örgütsel temeli gittikçe törpülerler. Ya da komünistler, düzendışı siyasal faaliyetleriyle açık siyasal savaşımı yürütme ve genişletme becerisi göstererek, yasal alanı da "fethedilmiş" bir mevziye dönüştürürler.

Böylece yasal alan, bu durumda sınıf savaşımını yaygınlaştırmanın hem bir sonucu, hem de gittikçe bir aracı haline dönüşebilir. Ne var ki, sınıf mücadelesinin tarihsel deneyimleri son derece öğretici olan derslerle göstermiştir ki, yasal alan nihayetinde her zaman düzeniçi bir alandır. Ne denli sınıf mücadeleleri aracılığıyla fethedilmiş olursa olsun, buna güvenilerek illegal örgüt ve faaliyet askıya alındığında, sonuçta ya giderek düzeniçileşmek, ya da sınıf dengelerindeki aleyhte değişmelere paralel olarak yasal mevzilerin kaybedilmesi halinde, örgütsel tasfiye ile yüzyüze gelmek kaçınılmazlaşmaktadır.

Demek oluyor ki, yasal çalışmanın illegal çalışmaya bağımlı kılınması, yasal olanakları kazanmak ve bu kazanımları ihtilalci bir temelde koruyup geliştirmek açısından da zorunludur.

Elbette ki, bir komünist parti legal ve illegal çalışma ve örgütlenmenin birleştirilmesinde, biçimsel planda değişen koşullara göre biri ya da diğerine

daha ağırlık verebilecektir.

Ne var ki, değişen sınıf dengeleri bu taktiksel esnekliği göstermek açısından elverişli imkanlar sunduğunda bunu kullanmak nasıl bir politik esnekliği gerektiriyorsa; aynı şekilde,değişen sınıf dengelerine rağmen bu politik esnekliği göstermeyi imkanlı kılacak en önemli faktör de, özü, yani temel ve stratejik olanı unutmamaktır. Legal alanı istismar etmeyi kolaylaştıracak, bu alanı ihtilalci tarzda kullanmayı sağlayacak illegal bir örgütsel temelin var mı? Bu temeli yarattın mı? Her dönem için gözetilmesi gereken temel soru ve sorun budur!

Sosyalist politika, ilkelerde sağlamlık ve stratejik olana tabilik temelinde, müthiş bir taktiksel esneklik sanatıdır da... Nedir ki burada gözden kaçırılmaması gereken kritik bir nokta vardır. İllegal örgütlülüğü sağlam ve sınıf temeline oturmuş bir örgütün taktik esnekliği ile, bu ilkesel ve stratejik görevleri henüz yerine getirmemiş bir örgütün taktik esnekliği aynı olamaz. Birinci durumda taktik esneklik yeteneği ne denli öne çıkıyor ve önem kazanıyorsa, ikinci durumda da ilkesel ve stratejik konularda kararlı bir konumda ısrar etmek o derece önemli ve belirleyicidir.

II- Legal parti için "teorik" gerekçe arayışları

Hiç kuşku yok, legalizm-tasfiyecilik eğilimi Leninizmin yanlış kavranışı nedeniyle ortaya çıkan bir eğilim değildir. Belirli bir sınıfsal-toplumsal temeli ve mantığı vardır. Ne var ki, Marksizm ve sosyalizm iddiası taşıyan tasfiyeci akımlar, her zaman tasfiyeci eğilimlerine teoriden icazet arayışlarına da yönelirler. Bu icazet arayışı teorinin ve tarihin tahrifatıyla elele yürür. Tasfiyeciliğin örgütsel planla sınırlı kalmayıp ideolojik planda da kendini ortaya koymasının ifade ettiği anlamlardan biri de budur.

Bugün Türkiye'de yaşanan legalizm-tasfiyecilik eğilimi açısından da aynı gerçek sözkonusudur. Kimileri artık "Lenin korkusu"nu aşacak denli pervasızlaşsalar da, çoğu akımlar hala legal parti için kendilerine teoriden dayanak arayışlarını sürdürüyorlar.

Sözkonusu teorik ve tarihsel iddiaları ne tek tek iddialar, ne de akımlar nezdinde incelemeyeceğiz. Bununla birlikte hemen tümünün "ortak" argümanlarına dönüşmüş bulunan bazı örnekler üzerinde duracağız.

* * *

*"... Yeraltındaki faaliyetin daha iyi olduğu gibi bir gerçek olmuş olsa idi, burjuvazi böyle bir yasaklama yoluna gitmez, komünistlerin yerüstünde olmalarının olanaklarını yaratırdı." (**Kurtuluş**)*

"... Sosyalizmi savunan milyonlarca bildiriyi biz mi dağıtmasaydık? Onlarca büyük mitingi mi yapmasaydık, yoksa televizyona mı çıkmasaydık... Kendilerinin "yasadışı" dedikleri yollardan söyleyip de SP'nin söylemediği tek bir cümle gösterirlerse iddialarında ciddiyet olduğunu kabul edelim." (Teori)

*"Bir partinin reformist ya da devrimci olduğuna nasıl karar vereceğiz? Onun legal ya da illegal olduğuna bakarak mı, yoksa programını ve eylemini ölçü alarak mı?" (**Toplumsal Kurtuluş**)*

Yukarıda üç ayrı dergiden alıntıladığımız "teorik" gerekçeler, birazdan değineceğimiz bazı tarihsel örneklerle de desteklenerek, aslında tüm "legal parti" savunucularının ortak argümanlarıdır. Sözkonusu tarihsel örnekler hakkında yine neredeyse tüm legal particilerin "ortak yorumu" olan iddiaları ise şu şekilde özetlemek mümkün:

"Kautsky'nin SPD'si açık-legal bir partiydi. 1900'lü yıllarda bu partiyi kimse legal olduğu için eleştirmedi. Onun programına ve eyleminin içeriğine bakılarak, bu parti marksist bir parti olarak değerlendirildi. 1914'e, savaş başlangıcı olan yıllara gelindiğinde bu parti açık bir ihanet içine girdiğinde de, yine bu parti açık-legal bir parti olduğu için değil, eyleminin devrimci-sosyalist içeriğini yoketliği için eleştirildi.

"Nitekim, bu partinin temelde legal olduğu için değil, program ve eylemine bakılarak revizyonist ilan edildiğini kanıtlayan çok somut bir örnek daha vardır. Üstelik bu örneğin kendisi, Leninizmin 'legal parti' konusuna da yaklaşımını daha somut olarak ortaya koymaktadır. III. Enternasyonal, II. Enternasyonal ihanetinin arkasından ve bu revizyonist Enternasyonal'dan tam bir kopuş gerçekleştirmek amacıyla oluşturuldu. Buna karşın III. Enternasyonal'e katılmanın 21 Koşul'u dikkatle izlendiğinde, bu Enternasyonal'e katılmak için partilerin illegal olması zorunluluğuna rastlanamayacaktır. Nitekim gerçek hayatta da böyle olmuş, Komintern illegal-legal ayrımı olmaksızın -ayrımın gerçek ölçütü program ve eylemdi- bir dizi devrimci partinin ortak platformu olarak toplanmıştır", vb... (Özet bize ait)

Yukarıda özetlemeye çalıştığımız "teorik" gerekçelere bir ölçüde bir önceki bölümde, illegalite/legalite ilişkisinin tanımlanması içerisinde yanıt vermiş olduk. Ne var ki, açık çalışma, gizli örgüt ve legal örgütlenme ilişkisini daha da netleştirebilmek açısından burada da ekleyeceklerimiz var.

* * *

Önce soruna, "kitlelere ulaşmak için legal mi yoksa illegal örgütlenme mi iyidir" sorusu etrafında bir yanıt aramanın, sorunun özünü karartacak bir uğraş olduğunu belirtelim. Bu soru ve buna bağlı olarak verilen her cevap, illegalite/legalite ilişkisini, en baştan teknik bir soruna indirgemektedir. Arkasında amorf bir kitleselleşme mantığı vardır.

Sorun legal çalışmanın mı, illegal çalışmanın mı "kitlelere" ulaşmakta daha büyük kolaylıklar sağlayacağı sorunu değildir. Siz hangi fikirler ve amaçlar doğrultusunda sınıfa ve kitlelere ulaşacaksınız ve sizin fikirlerinizin siyasette karşılığını bulması, mevcut düzeni değiştirip, yerine yenisini koyma amacınızın başarıya ulaşması hangi yol, yöntem ve araçlarla mümkün olacaktır? Sorunun kritik özü, bu soruların yanıtında saklıdır.

Bir önceki bölümde, illegalite kavramının "salt fikirlerin özü" ile sınırlandırılmak istendiğini, mücadele araç ve yöntemleri sorunu ile illegalite kavramı arasındaki zorunlu ilişkinin kararlılmaya çalışıldığını belirtmiştik. Böylece "fikirlerden taviz vermemek" kaydıyla legal partide sakınca olmadığı sonucuna ulaşılmak istenmektedir.

Bizim iddiamız ise şudur; illegalite kavramı salt "fikirlerin özü" ile ilgili bir sorunla sınırlanamaz. Fikirlerinin "özü"nde düzene sığamayan ve zor yoluyla devrim perspektifine sahip bir hareket için, bu "fikirlerin özü" ile örgütlenme ve çalışma tarzı arasında son derece doğrudan bir ilişki vardır. Dolayısıyla illegalite kavramı "fikirlerin özü" ile ilgili olduğu ölçüde, bu fikirleri hayata geçirmenin yol ve yöntemleriyle, araçlarıyla ilgili bir kavram da olmak zorundadır. Dahası bu kavramlar arasındaki bağlantıyı koparmanın, mücadelenin yol ve yöntemleri sorununu kararlmanın arkasında, bazen açık bazen örtülü, ama kesin bir biçimde, "fikirlerin özü" ile ilgili temel sorunlar yatmaktadır.

Leninizmin II. Enternasyonal geleneğinden farklılığı ve kopuşu, tam da bu sorun üzerinde düğümlenir. Leninizm, fikirlerin kendini gerçekleştirecek araç, yol, yöntem, kadro vb. anlayışından koparıldığı zaman, önce ölü sözler olarak kalacağını ve giderek de tersine dönme eğilimi göstereceğini iddia eden, devrim ve sosyalizm mücadelesini de bu iddia üzerinde şekillendiren bir akımdır. Bu bağlantının koptuğu ya da koparıldığı durumlarda nasıl bir akibetle karşı karşıya kalınacağını, birazdan daha ayrıntılı olarak değineceğimiz II. Enternasyonal ve bir ölçüde de Komintern partiler deneyimi yeterli açıklıkta göstermektedir.

Parti bir propaganda örgütü değil fakat bir savaşım örgütüdür. Faaliyet bir propaganda-ajitasyon faaliyeti düzeyinde kaldığı ölçüde, legal parti ile "fikirlerin özü" belirli kayıtlar bir yana, birbiriyle örtüşüyor olabilir. Ne ki Marksizm-Leninizm mevcut iktidar mekanizmasını parçalamayı öngören bir eylem, bir savaş kılavuzudur. Dolayısıyla, bu görevi layıkıyla yerine getirebilecek bir örgütsel mekanizma olmadığı, örgütsel birimlerin, kadroların, alışkanlıkların bu savaşıma göre şekillenmediği her durumda, bu yapıya içsavaşın görevlerini yerine getirebilecek yeteneği kazandırmak, imkansız değilse dahi çok zordur.

Komünist bir propaganda ve eylemin legale sığacağını düşünmek, nihayetinde burjuva yasallığına duyulan güvenden öte bir anlam taşımaz. Ve bu açıdan da "fikirlerin özü" ile ilgili bir sorundur. Burjuva yasallığı, kural olarak, bırakalım açıkta bir savaşım örgütünü, düzene karşı, düzendışı bir savaşımın propagandasına dahi tümüyle açık olamaz. Bu olanakların kısmen genişleyip daraldığı dönemler olur. Ama neticede bu, "güçler dengesine" bağlı olarak şekillenen bir denge durumudur. Bugünden yarına bir legal örgütlenmeyi yeterli saymak, yalnızca bu "istikrar"ın kalıcılığına duyulan bir güvenle açıklanabilir ki, zaten bu "güvenin" kendisi, sözkonusu akımın "düzeniçi" karakter kazanmaya başladığının göstergesi olur yalnızca.

Dolayısıyla, sorunu "hangi örgütlenme kitleselleşme açısından daha iyi" gibi bir soru etrafında ortaya koymanın kendisi dahi, odağında sınıfın ihtilalci perspektifinin olduğu bir yaklaşımın değil, amorf bir "kitleselleşme" güdüsünün

bir sonucu olabilir ancak.

Sorunun ilkesel açıdan anlamı üzerine bu söylenenlerin ardından şunu da belirtebiliriz ki, sorunun bu tarz konuluşunda dahi, legal imkanlar lehine kesin bir yanıt vermek mümkün değildir.

Kuşkusuz yasal imkanların kitlelere dönük politika yapmak açısından büyük önemi reddedilemez. Buradaki temel sorun, daha önce de ısrarla vurguladığımız gibi, bu çalışmayı illegaliteye bağlı ve onunla uyumlu bir tarzda yürütebilmektir. Ne var ki, eğer iddia edilen, illegal çalışma ile geniş kitlelere ulaşılamayacağı (geniş kitlelerin örgütlenemeyeceği değil elbette!), "milyonlarca bildirinin dağıtılamayacağı" vb. ise, bu iddianın gerçeklerle herhangi bir uygunluğu sözkonusu değildir. Eğer bu gerçekleştirilemiyorsa, bunun başlıca iki nedeni olabilir. Bir; illegal örgütsel mekanizmanın amatörlüğü, iki; henüz böyle bir faaliyeti örgütleyip, yönetecek nicelik ve nitelikte bir "kadro tipi"nin yaratılamamış olması. Tüm bunlar ise, yalnızca bizim temel ve stratejik görevimizi, bir illegal örgüt yaratma görevimizi, gerçek manada henüz yerine getirmemiş olduğumuzu gösterir. Ve o zaman, tek başına bu gerçeğin kendisi dahi -iddialar ne denli tersi yönde olursa olsun- temel ve stratejik görevin bir yana itilmesine neden olduğu için, bugünkü legal parti çabalarının taşıdığı tasfiyeci mahiyet hakkında ikna edici bir veriyi oluşturur.

Bu stratejik görevi yerine getirmiş, bunu başarmış bir akımın niçin geniş kitlelere ulaşamayacağına ("milyonlarca bildiriyi dağıtamayacağı"na!) ilişkin hiçbir mantıksal izah getirilemez. Tersine, böyle bir başarının niçin geniş yığınlara ulaşmanın güvencesi olacağı konusunda ise gündelik yaşam son derece ikna edici örneklerle doludur.*

Burada yeniden, açık çalışma ile gizli örgütlenme ve legal örgütlenme ilişkisinde yapılan tahrifatlar üzerinde durmaya gerek yok. Yalnızca şu gerçeğin altını ısrarla çizmek gereklidir. Gizli örgütlenme açık çalışmanın zıddı değil, tersine güvencesidir. Açık çalışmanın **siyasal içeriği açısından da,** bu olanağın her koşul altında sürdürülebilmesinin tek yoludur. Lenin, iki tip "açık çalışma" mümkündür, der; birisi, temelinde düzendışı bir perspektifin bulunduğu ve illegal örgütlenmeyi pekiştirmeyi hedefleyen bir açık çalışma, diğeri ise düzen içi bir perspektifle yürütülen ve illegal örgütlülüğü tasfiyeye yönelen bir açık çalışma...

Birinci tip açık çalışma kendini hiçbir koşulda yasalara bağlı hissetmez. O yasal sınırların dışında, fiilen yaratılan bir alanda, tümüyle "özgür" olarak yürütülen bir çalışmadır. Bu faaliyet kitlelerin önünde ve içinde yürütülür ve

---

* Bugün illegal faaliyet gösterenlere infaz, legal faaliyet gösterenlere ise daha "yumuşak" bir terörün uygulanıyor olması, pek çok akım için legaliteyi daha risksiz, o ölçüde de cazip kılıyor. Oysa, komünistler açısından çıkarılan sonuç; düzenin bu denli terörize olduğu koşullarda, burjuva legalitesinin daha da "riskli" olduğu ve illegal örgütü güçlendirme görevinin her zamankinden daha fazla önem kazandığıdır.

onları parti çizgisi doğrultusunda seferber edip örgütlemeyi hedefler. Doğası gereği böyle bir çalışma zaten "açık"tır. Üstelik böylesi bir faaliyet, ne içerik ne de araçları açısından burjuvazinin hukuki ve hukuk dışı engellemeleriyle kendini sınırlı hissetmediği için de, hem "içerik" olarak en açık çalışmadır ve hem de, kullandığı araçların kitlelere ulaşması burjuvazinin denetimi dışında olduğu için en etkin açık çalışmadır.

Legal çalışma ise, neticede burjuva sınırlar içinde kalan, burjuvazinin denetimine bağlı olan araçlarla yürütülen bir çalışmadır. Dolayısıyla legal çalışma açık çalışmanın ne tek ne de temel bir yoludur. Legal çalışma düzendışı bir siyasal hareket açısından sınırları en geniş ve en güvenceli olan açık çalışma imkanı da değildir. Zira, burada söylenecek sözün kendisi kadar, bu sözün kitlelere ulaşmasını sağlayan araçlar da, başkasının, bizzat proletaryanın tarihten silmek için uğraştığı sınıf düşmanının, yani burjuvazinin izninde ve denetimindedir. Öyleyse legal örgütlenme, açık çalışma imkanını sağlayan bir sihirli anahtar değildir, yalnızca açık siyasal mücadeleyi daha etkin bir hale getirir. Bu sözler, parlamento, dernekler, sendikalar, yasal basın vb. araçların kullanımının taşıdığı önemin reddedilmesi ya da küçümsenmesi anlamına gelmez. Yalnızca sınırlarının net olarak çizilmesini ifade eder. Legal imkanları etkin bir şekilde kullanabilmek ve bu imkanların kapandığı konjonktürde de faaliyetleri sürdürebilmek için, illegalitenin taşıdığı kritik ve belirleyici önemi vurgulamaktır.

Bu noktada, bu konuyla bağlantılı olarak belirtilmesi gereken bir önemli nokta daha var. Sanıldığının aksine, illegal örgütlülük, legal örgütlenmeden çok daha yaygın bir örgütlenme olanağı sağlar. Zira burjuvazi hiçbir zaman her alanda örgütlenme serbestisi tanımaz. Kendi bekası açısından kritik önem taşıyan, tam da aynı nedenle, düzendışı örgütlenmeler açısından kritik önemi olan bir dizi alanı, siyaset ve siyasal örgütlenme yasakları ile kuşatır.

Bu alanlardan en önemlisi hiç kuşkusuz ki fabrikalardır. Bugün yalnızca Türkiye'de değil, en "gelişmiş", en "özgür", en "demokratik" burjuva demokrasilerinde dahi fabrikalarda siyasal çalışma ve örgütlenme yasaktır. Burjuvazinin bu tercihi, hiç kuşku yok ki, fabrikalarda örgütlenmek ile sendikalarda örgütlenmek arasındaki farkın stratejik önemini tarihsel tecrübe aracılığıyla bilince çıkarmış olmasından da kaynaklanıyor. Tersinden belirtecek olursak, bugüne kadarki deneyim aynı zamanda illegal temele sahip olmayan hiçbir legal partinin, fabrika hücreleri temelinde örgütlenme perspektifini hayata geçiremediğini ve giderek de bu perspektifi yitirdiğini göstermektedir. Legal partiler seçim bölgeleri temelinde örgütlenme eğilimi göstermektedirler. İşçi sınıfı ile bağları ise olduğu kadarıyla sendikalar üzerinden gerçekleşmektedir. Yine hiçbir legal partinin ordu içerisinde bir siyasal örgütlenme yaratamadığı tarihsel tecrübelerin ışığında söylenebilir. Oysa illegal örgütlenme, tüm legal örgütlenmelere kollarını uzattığı gibi, legal örgütlenmenin olmadığı ya da uzanamadığı her alanda da kendi örgütsel yapısını inşa edebilme yeteneğine sahiptir. Tüm bunların ise ihtilal davası açısından taşıdığı muazzam önem tartışmasızdır. Özetlersek; illegal örgütlenme, bazı stratejik alanlar başta olmak üzere, legal örgütlenmenin olmadığı, olamadığı

her yerde varolabildiği, ama aynı zamanda tüm legal mevziler içine de yerleşebildiği için, sanıldığının aksine, legal örgütlenmeden daha yaygın bir örgütlenme imkanı sunar.

* * *

Yukarıdaki açıklamalar, legalist tasfiyecilerin bir diğer "teorik" gerekçesini, yani "devrimciliği belirleyen illegalite değil, program ve eylemdir" savını değerlendirebilmek için de yeterli köşe taşlarını döşemiş bulunuyor. Yine de bu konuya ve şu ünlü SPD ve Komintern partileri örneklerine açıklık getirebilmek açısından söylenmesi gerekenler de var:

Önce bir doğruyu yineleyerek başlayalım. Kuşkusuz ki bir partinin/örgütün niteliğini belirleyen onun program ve eylemidir. Önünc hangi hedefleri koyduğu ve bununla kopmaz bir biçimde bağlantılı olarak, bu hedeflere ulaşmayı sağlayacak nasıl bir eylem çizgisi üzerinde bulunduğudur. Ne var ki, bu kadarıyla temel bir doğruyu anlatan bu formülasyon, program ve eylem ile legalite-illegalite ilişkisinin (ikincisi birincisinin zorunlu sonucu olan bir ilişkinin) kararlılması ve kopartılmasıyla birleştiği ölçüde, tümüyle yanlış bir formülasyona dönüşmektedir.

Bir partinin eylemi, burada aynı anlama gelmek üzere çalışma tarzı, onun programıyla kopmaz bir şekilde bağlantılıdır. Bu ilişki koparıldığı, örneğin programın kendine uygun bir çalışma tarzı ile bütünleşemediği bir durumda, sözkonusu hareketin sınıfın ihtilalci davasını örgütleyip önderlik edemeyeceği açıktır. Bu çelişkili durum giderek "programatik" alanlarda da sonuçlarını kaçınılmaz bir biçimde yaratacaktır. Aydın oportünizminin radikalizmi bu nedenlerdir ki bir türlü pasif radikalizm çizgisini aşamaz. Giderek de sınıf, devrim, sınıf iktidarı gibi kritik alanlar başta olmak üzere, bir dizi temel teorik-programatik alanda Marksizm-Leninizmin özünü bozucu "teorik" sonuçlarla da birleşir. Tüm bunlar program ve eylem arasındaki bağlantının kurulamamasının yarattığı kaçınılmaz sonuçlardır.

Öyleyse nedir komünist bir partinin eyleminin, çalışma tarzının özünü belirleyen unsurlar?

Bir komünist parti açısından çalışma tarzı, kendisini işçi sınıfı içinde ve fabrika zemini temelinde ilkeli, planlı bir çalışma ile inşa etmesidir. Bu çalışmayı, kitleleri bir "içsavaş" ordusu olarak seferber edebilecek ve iktidarı zor yoluyla alma mücadelesinin gerektirdiği yetkinliğe sahip bir sınıf örgütü yaratma perspektifiyle gerçekleştirmektir. Bu amaca ulaşmanın yol, yöntem ve biçimlerinin toplamıdır, vb.

Eylem çizgisi, çalışma tarzı, siyasetinin özü böyle olan bir partinin, bu görevleri yerine getirecek, yalnızca mücadelenin nispeten kolay olduğu dönemlerde değil, fakat aynı zamanda zor olduğu dönemlerde de varlığını ve faaliyetini sürdürebilecek, içsavaşı örgütleyip yönetecek tarzda örgütlenmesi zorunludur. Bu temel gerçekler ise; yukarıdan beri anlattığımız gibi, eylemle örgütlenme tarzı arasında da kararlılamaz ve koparılamaz bir ilişki olduğunu ortaya koyar.

* * *

Bu noktada artık bu "teorik" gerekçelere dayanak yapılan SPD ve Komintern partileri örneklerine geçebilir, bu örneklerin komünistler açısından ifade etmesi gereken siyasal anlamlar üzerinde durabiliriz.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, sözkonusu iddialar maddi planda doğrudur. SPD legaldi ve Komintern partileri içinde de bir dizi legal parti mevcuttu. Ne var ki, ilkin bu maddi "doğrular" teorik tahrifatlarla birleştirilmekte; ve ikinci olarak da, bu iddialar tarihin geriye bıraktığı tecrübeler tümüyle gözardı edilerek ortaya atılmaktadır.

Önce SPD örneğinden başlayalım. Gerek SPD gerekse pek çok II. Enternasyonal partisi, legal partilerdi. Uzun bir süre (1914 yılının sonlarına kadar), gerçekten de (R.Luxemburg ve SPD sol kanadının eleştirileri bir yana) bu partinin eylem çizgisi, Lenin dahil pek çok marksist açısından eleştiri konusu edilmedi. Dahası yer yer kitlesel liğiyle, etkinliğiyle ve teorik performansıyla bu parti, "sosyal demokrasinin örnek bir partisi" olarak gösterildi. Lenin, bırakalım bu partinin legal örgütleniyor olmasını bir "zaaf" olarak değerlendirmeyi, tersine, aşağıda aktaracağımız ve üstelik de 1914 tarihi taşıyan sözlerinde olduğu gibi, Rusya'daki gizli-illegal örgütlülüğü "ayrık ve özgün" bir durum olarak değerlendiriyordu. Lenin'in bu konuyla ilgili 1914 Haziran tarihini taşıyan sözleri şöyle:

*"Aşırı ölçüde ılımlı olan liberallerin partisinin bile yasal olmadığı bugünkü Rusya'da, bizim partimiz sadece yasadışı olarak varolabilir. **Bizim durumumuz istisnadır ve daha önce eşi görülmemiştir.** Bu durum bir parça, Sosyalistlere Karşı Yasa yıllarında Alman sosyal demokratlarının karşılaştığı duruma benzer (gerçi o zaman bile Almanların yasal olanakları, bugün bizim Rusya'da sahip olduklarımızdan yüz kat fazlaydı.)" (Tasfiyecilik Üzerine*, s.379, vurgular benim.)

Ne var ki bu görüş 1914 yılının sonlarından itibaren değişmeye başlar. Bu değişimde temel unsur kuşkusuz, SPD başta olmak üzere II. Enternasyonal partilerinin zor bir dönemde kararsızlık göstermeleri ve giderek kendi ulusal burjuvazilerinin peşinden sürüklenmeleriydi. Lenin, II. Enternasyonal partilerinin düzenden kopmak ve bir içsavaş örgütlemek konusundaki teslimiyetçi ve kendi burjuvazileriyle uzlaşıcı tavrını sorgulama temeli üzerinde, önemli teorik sonuçlara ulaştı. Kapsamı, etkileri ve siyasal sonuçları bakımından çok geniş ve önemli olan, nihayetinde II. Enternasyonal çizgisinden kesin bir kopuşu ifade eden bu "teorik" sonuçların, parti sorunuyla ilgili oldukça önemli uzantıları vardı. Lenin'in II. Enternasyonal ihanetini değerlendirirken çıkardığı ya da netleştirdiği düşünceleri şu şekilde özetlemek mümkün:

a) Bu partiler, temel taktiklerini iç savaş ve zora dayalı devrime göre değil, parlamenter çoğunluğu elde etmeye göre kurmuşlardır. Bu ise bu partileri fabrika temeline dayalı bir örgütlenme yerine, seçim bölgelerini esas alan bir örgütlenmeye götürmüştür. İşçi sınıfı ile bağlar ise sendikalar üzerinden ve sendika bürokrasisi aracılığıyla gerçekleşmiştir.

b) Sendika bürokrasisi, emperyalist sömürü sayesinde sınıf içinde oluşan işçi aristokrasisi ve küçük burjuva aydınlar, bu legalist-reformist siyasal eğilimin toplumsal tabanı olmuşlardır.

c) Parti, legalitenin imkanlarına, legal çalışma tarzının esnekliğine fazlasıyla alışmış, ve bu durum, illegaliteye geçmekte yeteneksizlik bir yana, bu konuda derin bir isteksizliğe yolaçmıştır.

d) Legalitenin rahat koşullarında parti içine devrimci karakteri zayıf küçükburjuva aydın ve oportünist öğeler doluşmuş, parti parlamentarist yapısı nedeniyle bunlardan kopamamıştır. Kopamadığı ölçüde de giderek bu öğeler partiye egemen hale gelmişlerdir.

Bu değerlendirmeler, partinin eylem ve çalışma tarzıyla örgütlenme biçimi arasındaki bağlantıyı tüm unsurlarıyla birlikte açığa çıkarıyor, daha net tanımlamalara kavuşturuyordu.

Örgütlenme alanında II. Enternasyonal deneyiminden çıkarılan sonuçlar, hiç kuşku yok ki, III. Enternasyonal'in oluşumunda Lenin tarafından özellikle gözetilecekti. III. Enternasyonal'in ilk kuruluş dönemine damgasını vuran örgütlenme sorununda da II. Enternasyonal'den tam bir kopuş çabası olacaktı. III. Enternasyonal, Avrupa komünist partilerini II. Enternasyonal kalıbından çıkararak, yaygın deyimle, bir "bolşevizasyon" sürecine sokmayı amaçlıyordu. Ne var ki, bu ne Lenin'in iradesinin mutlak olarak III. Enternasyonal'in iradesi olduğu gibi bir sonuca ulaştırır bizi, ve ne de, "bolşevizasyon"un bir çırpıda gerçekleştirilmesi mümkün bir süreç olduğuna...

Yine de tüm bu karmaşık süreç içerisinde, bir olgu son derece nettir. III. Enternasyonal "yeni tipte partilerin" bir koalisyonu olmayı hedeflemiştir. Bu "yeni tip parti" anlayışının temel unsurları ise şöyle özetlenebilir:

a) Bu partiler legalist yapıları parçalamalıdırlar. İllegal örgütlenme ve çalışmayla legal örgütlenme ve çalışma arasındaki ilişkiyi doğru kurmalıdırlar,

b) Bu partiler seçim çevreleri temelinde değil fabrika hücreleri temelinde örgütlenmelidirler,

c) Bu partilere üyelik kriterleri bir "savaş örgütü"nün sahip olması gereken kriterlere uyumlu hale getirilmeli, oportünist unsurları partide barındırmamak temel bir ilke olarak kabul edilmelidir.

Lenin, daha henüz 1915 yılında Zimmerwald Konferansı'nda bu eğilimini, konferansta tüm delegelere dağıtılan "*Sosyalizm ve Savaş*" isimli broşüründe ortaya koymuş, daha sonra da çeşitli vesilelerle Avrupa komünist partilerine, "illegal çalışma ile legal çalışmanın" birleştirilmesinin önemi üzerine telkinlerde bulunmuştur.* Lenin'in Komintern'in örgütlenme ilkelerine ilişkin perspektifi,

---

**"Sosyal demokrat partiler her zaman her koşulda, yığınların örgütlenmesi ve sosyalizmin yayılması için en küçük legal olanaklardan yararlanmayı ihmal etmemekle birlikte, legal çalışmanın kölesi olmaktan kurtulmalıdırlar."* (*Sosyalizm ve Savaş*, Sol Yay., s.28, vurgular benim)

İkinci Enternasyonal'in utanç verici çöküşünü, aynı zamanda, burjuva legalitesinin

en açık bir biçimde, Komintern'e giriş koşullarına dayanak olan "*Komünist Enternasyonal'in 2. Kongresi'nin Temel Görevleri Üzerine Tezler*"de görülebilir. Bu tezlerin, illegalite/legalite ilişkisini ele alan 12. maddesinde sorun, bütün unsurları içerecek kapsamda ve netlikte ifade edilmiştir.

"Bütün ülkelerde, hatta sınıf mücadelesinin en az keskin olması anlamında en özgür, en 'legal' ve en 'sakin' olan ülkelerde bile legal ve illegal çalışmayı, legal ve illegal örgütleri sistemli bir şekilde birleştirmek, artık her komünist parti için kesinlikle zorunlu olmuştur."

"... bütün legal komünist partilerin illegal çalışmayı sistemli bir şekilde yürütmek ve burjuvazinin sert baskılara başvuracağı dakikaya tam hazırlıklı olmak için derhal illegal örgütler kurmaları gerektiğini, istediği kadar 'demokratik' ve pasifist sözlere bürünsün, ancak en gerici bir dar kafalı inkar edecektir...

" Öte yandan istisnasız her durumda, partilerin kendilerini illegal çalışmayla sınırlamamaları, her engeli aşarak legal çalışmayı da aynı şekilde yürütmeleri, legal yayınlar yapmaları ve gerekirse sık sık değiştirilecek çok çeşitli adlar altında legal örgütler kurmaları da gereklidir...

"İllegal ve legal çalışmanın birleştirilmesi... herşeyden önce, burjuva demokratik legalliğine inanmaya devam eden ve mutlak surette gözlerini açmamız gereken, geniş proleter tabakaların ve proleter olmayan emekçi ve sömürülen kitlelerin daha da geniş tabakalarının hala her yerde varolduğu gerçeğinin emrettiği bir ilkedir." (Lenin, *Kitle İçinde Parti Çalışması*, Ekim Yay., s.126-127)

İllegalite-legalite ilişkisi, illegalitenin ilkesel ve stratejik önemi, legal imkanları reddetmemek, tersine her koşul ve fırsatta kullanmak, ama bunu burjuva yasallığına güveni kırmak temel perspektifiyle yapmak-işte tüm bu unsurlar birarada, Komintern

---

kölesi olmak ve onun tarafından fethedilmekle açıklayan Lenin, 1915 Mayıs'ında şöyle bir genel tarihsel-teorik gözlemde bulunur:

"Katıksız yasallık, 'Avrupa' partilerinin arı yasallığı gününü doldurmuş ve, ön-emperyalist aşama kapitalizminin gelişmesi sonucu, burjuva işçi siyasasının temeli durumuna gelmiştir. Bir tek yasal konumu gene de bırakmaksızın, onu yasa-dışı bir temelin, yasa-dışı bir örgütün, yasa-dışı bir sosyal-demokrat çalışmanın yaratılmasıyla tamamlamak zorunludur." (II. Enternasyonal'in Çöküşü, *Proleter Devrimi ve Dönek Kautsky* içinde, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 5. baskı, s.180-181)

Aynı konuda ve bu kez 1919'da, Enternasyonal'in yayın organında yayınlanan "*İtalyan, Alman ve Fransız Komünistlerine Selam*" başlıklı makalesinde, Avrupalı KP'lere şöyle sesleniyor:

*"Legal ve illegal çalışma her ne pahasına olursa olsun, birleştirilmeli, **illegal parti, kendi işçi örgütleri yoluyla, legal faaliyet üzerinde sistemli, sürekli ve sıkı kontrol uygulamalıdır.** Bu kolay iş değildir, fakat, genel olarak söylersek, proleter devrimi kolay 'görevler' ya da 'kolay' mücadele vasıtaları diye birşey bilmez ve bilemez."* (*Kitle İçinde Parti Çalışması*, Ekim Yay., s.111, vurgular benim)

partilerine çizilen örgütsel çerçevenin mahiyetini oluşturmaktadır.

Kuşkusuz ortada bir soru yine durmaktadır. Komintern partileri tüm bu kıstasları yerine getirmişler midir? Hayır. Öyleyse nasıl oluyor da bu partiler Komintern'e üye olarak alınmışlar ve daha sonraki süreçte de üyeliklerini koruyabilmişlerdir?

Bu sorulara doğru yanıtlar verebilmek, herşeyden önce, Komintern ile bu partiler arasındaki ilişkinin geçirdiği evrimin özelliklerini kavrayabilmekle olasıdır. Bu ilişki mekanik düz bir çizgi izleyen bir ilişki değil, tersine hayli dalgalanmaları içeren bir ilişkidir. Burada hiç unutulmaması gereken, ancak anlaşıldığı takdirde Komintern ve Avrupa komünist partileri arasındaki ilişkiyi de kavrayabileceğimiz, bir tarihsel arka plan var.

Komintern'e katılan partilerin önemli bir bölümü II. Enternasyonal'den devralınan partilerdi. Örgütsel yapı, gelenek ve alışkanlıkları da II. Enternasyonal'in "barışçıl" örgütlenme anlayışı içinde şekillenmişti. Bu nedenle II. Enternasyonal'den "kopuş" ve bir "savaş örgütlenmesi" olan III. Enternasyonal'in inşası da ancak bir "süreç" olarak yaşanabilirdi. III. Enternasyonal'i inşa mücadelesi Avrupa'nın yozlaşmış eski sosyalist partilerinin sol unsurlarını sağ ve merkez unsurlardan koparmayı amaçlıyordu. Ne var ki, bu "sol" unsurlar Rus devrimine ve Bolşeviklere büyük bir yakınlık, giderek bağlılık duymakla birlikte, Bolşevik anlayıştan henüz uzaktılar. Şekillendirilmeleri gerekiyordu. Dolayısıyla III. Enternasyonal şekillenmiş yapıların bir üst örgütü olmaktan ziyade, bu örgütlerin kendi içlerinde bolşevikleşme sürecini yaşayacakları bir uluslararası platformu andırıyordu. Örneğin, tam da bu nedenledir ki, Lenin'in Enternasyonal'a yönelik tez ve önerilerinde daha kesin çizgiler mevcutken, üyelik şartlarında nispeten daha esnek tanımlamalar yeralabiliyordu.

Ne var ki bu süreç, bolşevikleştirme süreci, bütün sonuçlarına ulaşamadı. Kuşkusuz bunda Avrupa komünist partilerinin kendi yapı ve alışkanlıklarından kaynaklanan "iç direnç" de dizginleyici bir rol oynadı. Yine de sürecin tüm sonuçlarına ulaşamaması, temelde, "tek ülkede sosyalizm" olgusuyla bağlantılıdır. SSCB bu nesnel dayatma ile boğuşmayı ön plana çıkarmaya başladığı ölçüde, Komintern partileriyle SBKP arasındaki ilişkiler de bu gerçeğe bağlı olarak şekillenmeye başladı.

Daha henüz II. Kongre'de Komintern soluna karşı mücadele bu nedenle ön plana geçmeye başladı. Daha sonra, Avrupa'daki sınıf mücadelesindeki nispi durgunluk, SSCB'nin iç zorluklarla mücadeleye gömülmesi ve bunu başarmak için emperyalist kuşatmanın zayıflatılmasına ihtiyaç duyması, tüm bu koşullar bir arada, Avrupa komünist partilerinin mücadelesine daha farklı bir boyut kazandırdı. Kendi burjuvazilerini SSCB ile "iyi ilişkilere" kanalize etmek ve bunu başarmak için de kendi mücadelelerini demokrasinin genişletilmesiyle sınırlamak...

İşte Komintern partilerinin legal örgütlenmelerinin arkasındaki tarihsel-toplumsal ve siyasal süreç budur. Bu partilerin fiilen demokrasi mücadelesi vermeleri ile legal örgütlenmeleri arasında kanıksanan, doğal karşılanan bir

"iç uyum" oluşmaya başlamıştı. Ne var ki, mücadele kapıya dayandığında bu partilerin uğradığı akibet, kimilerinde utanç verici uzlaşmalar, kimilerinde ise soylu yenilgiler olabildi... Sonuçta bu partiler, yukarıda saydığımız sürecin ürünü olarak, zor dönemde iktidar atılımını yapabilecek bir yetenekten yoksunlaştılar. Bunların içerisinden devrimci damarı hep güçlü olmuş KPD gibileri iselegal örgütleniyor olmanın faturasını yığınsal bir kadro kıyımıyla ödemişlerdir.*

Bu partilerin legal örgütlenmesi, illegal bir temele sahip olmaması, fiiliyatta mücadelenin "demokrasinin genişletilmesi" amacına sahip olmasıyla da birleşince, onları parlamenter mücadelenin gerekleri doğrultusunda bir örgütsel yapı inşa etmeye yöneltmiştir. Komünist partiler açısından temel olması gereken fabrika hücreleri üzerinde bir örgütsel inşa sorunu gözardı edilmiş, bu partiler seçim sistemi doğrultusunda "semt ve cadde hücreleri" temelinde örgütlenmişlerdir. 1932 yılına gelindiğinde KPD'nin "işletme hücreleri" yaratma konusunda hemen hiçbir somut mesafe katedememiş olması, hiç kuşku yok ki, onun legal yapısıyla doğrudan ilişkiliydi.

İşte, "Komintern partileri legaldi, demek ki legal olmak komünist olmaya helal getirmez" anlayışının, teorik ve tarihsel arka planı budur!

Biz burada, bu partilerin legal yapılar olmasının tarihsel neden ve sonuçlarını sergilemeye çalışırken, aynı zamanda Lenin'in "teorik" planda dahi "illegalitesi olmayan bir legaliteye" karşı bir konumda olduğunu göstermeye çalıştık.

Görülen o ki, illegal bir örgütlenmeyi savunanları, "Lenin'in Rusya koşullarına özgü sözlerini Türkiye koşullarına şabloncu tarzda taşımakla, doktrinerlikle, fetişistlikle" suçlayanlar, bu parlak fakat içi boş sözlerden hoşlananlar, "Komintern partileri legaldi" iddiasını Türkiye'de bir legal partiye teorik-tarihsel bir dayanak olarak kullanırken, tam da o başkalarına yönelttikleri ithama, "dogmatik ve şabloncu" bir tutuma düştüklerini düşünemiyorlar dahi.

Ne o dönemdeki dünyanın siyasal ortamı, ne Avrupa ülkelerindeki sınıfsal siyasal iç dengelerde işçi sınıfı ve sosyalizm lehine olan değişiklik, ve ne de, tüm bu avantajlara karşın bu legal partilerin uğradığı akibetler, hiçbiri ama hiçbiri önemli değildir. Önemli olan "legal parti"yi meşrulaştıracak "teorik ve tarihsel" dayanakları ne pahasına olursa olsun yaratmak, kendi "tasfiyeci" eğilimini perdeleyebilmektir.

---

* KPD Politbüro üyesi Franz Dahlem'in, 1935'de yapılan KPD Brüksel Kongresi'ne sunduğu raporundaki şu gözlemler, karşılaşılan sorunun büyüklüğü hakkında yeterince fikir vericidir: "*Eski kadrolarımızın, yani legallik döneminde partinin ön saflarında bulunan fonksiyonerlerin faşizmin en vahşi saldırılarına karşı durmaları gerekmiştir. Faşist diktatörlüğün daha ilk zamanlarında ortaya çıkmış, kendilerini kızıl işyeri temsilcileri olarak listeye yazdırmış, açıkça seçim çalışmaları yapmış, açık toplantılarda konuşmuş olan bu kadroların **çoğu** illegallik eğitiminin yetersizliği nedeniyle, **kısmen de** kaçınılmaz olarak... yığınsal teröre kurban gitmişlerdir.*" (F. Dahlem, *Parti Yapısı ve Yığın Çalışması*, s.39)

III- Sol hareket ve tasfiyecilik

Her zaman için legalizm eğilimi, tasfiyeci dönemlerin ayrılmaz bir görünümüdür.

'80'li yılların 1985-87 arasındaki kesiti, daha henüz devrimci hareketin toparlanma sürecine giremediği ya da başlarında olduğu bir dönemdi. Bu dönemde legalizm kampanyası, burjuva sosyalizminin temsilcileri tarafından yürütülüyordu. Siyasal yaşamları boyunca legal alanın dışına hemen hiç çıkmamış olan, bu noktada oldukça "kararlı" bir çizgi izleyen bu akımın temsilcileri tarafından yürütülen "kampanya", devrimciler açısından çok da şaşırtıcı bir durum değildi. Ne var ki, sonraki sürecin açık bir biçimde gösterdiği gibi, D. Perinçek, M.Ali Aybar, M. Belge vb. gibi tescilli burjuva sosyalistleri tarafından yürütülen "legal sosyalist parti" tartışmaları, giderek neredeyse tüm devrimci akımları içine çekecek olan legalizm döneminin yalnızca bir başlangıç noktasıydı. Ardından TBKP tarafından devralınan bayrak, bir süre sonra, bir grup aydının yanısıra bir kaç "örgüt"ün de muhatabı olduğu Kuruçeşme toplantılarına taşındı. Zaten "güçleri yeniden toparlamak" amacıyla, siyasal hayata yeni dönemde legal yayın organları ve dergi büroları etrafında başlayan bir dizi eski devrimci örgüt de, toparlanma geciktiği ölçüde, legalizm rüzgarının etkisine daha açık hale gelmeye başladılar.

12 Eylül yenilgisinin ardından belirginleşmeye başlayan devrimci hareketteki reformistleşme süreci, eski sosyalist ülkelerdeki yıkılışın ardından daha da güçlendi ve bugün, dünün devrimcisi pek çok akımı da içine alan bir dalgaya dönüştü. Dün "ortayolcu" olarak nitelenen Dev-Yol ve Kurtuluş; 1978'lerde reformist hareketten belli bir devrimci bir kopuş yaşayan İşçinin Sesi ve TKP-B; siyasi hayatı boyunca reformist harekete hep çok yakın bir pozisyona sahip olan TKEP vb., bu reformcuiaşma rüzgarına hızla kapılan akımlar oldular. Bu reformcuiaşma süreci bugün gelinen yerde bu akımlardan bazılarının siyasal ömürlerini noktalamış, örgütsel varlıkları hemen tümüyle dağılmıştır.

Bu süreç, başka bazı grupları da kapsayıp genişleyerek sürdü. Kurtuluş, trotskist akımlar, Dev-Yol, Gelenek, Toplumsal Kurtuluş, TKP-Kıvılcım, TKEP gibi gruplar yanlarına TDKP, TKP-ML Hareketi gibi şu ana dek bu sürece az çok direnç göstermiş diğer akımları da alarak, legal parti projesinin etki alanını genişlettiler.

Legal parti projesi yaygınlık kazandığı ölçüde, uzun süredir tartışma platformlarını meşgul eden "leninist parti modeli" de yeniden tartışma gündemine giriyor. Dünün legal parti savunucuları leninist parti anlayışını açıkça reddedenlerden oluşmaktaydı. Bugünün legal particileri ise, kendilerine leninist parti anlayışından dayanaklar bulmaya çalışıyor.

Legal parti tartışmaları, beraberinde kaçınılmaz olarak legalite-illegalite ilişkisi üzerine tartışmaları gündeme getirdi. Bu tartışmalar da beraberinde bir dizi karışıklığı ve bulanıklığı...

Bugün legal partiyi savunan bazı gruplar, sözde legaliteyi değil illegaliteyi

temel aldıklarını iddia ettikleri için, bu karışık ve bulanıklık daha da artıyor. Ne var ki, illegaliteyi temel almak fikri Leninizme ve bugünün Türkiye gerçeğine ne denli uygunsa, bu akımların pratik tutumlarına, yönelim ve tercihlerine o denli ters düşmektedir. Sürecin kendi nesnel mantığı ister istemez bu akımların legal parti için ortaya attıkları "teorik" argümanlara da sızıyor ve kaçınılmaz olarak bu akımların temel "teorik" arayışları, illegal-legal çalışma/örgütlenme arasındaki ilkesel ve stratejik ilişkiyi karartmaya, Lenin'den legal parti için sözde "teorik icazet" arayışlarına dönüşüyor.

Biz bu yazıda illegalite/legalite ilişkisini teorik/ideolojik arka planıyla birlikte ele almaya, bu çerçevede legal partilerin "teorik gerekçelerine" de değinmeye çalıştık.

Ne var ki, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, sorun basit bir biçimde teorik kavrayışsızlıkla ilgili bir sorun değildir. Köklü toplumsal-ideolojik nedenlere dayanmaktadır. Bu nedenle yalnızca teorik çarpıtmaları düzeltmek, sorunun ilkesel-stratejik önemini açıklığa kavuşturmakla sınırlı bir tartışma, sorunun özünü ortaya koyabilmek açısından eksikli bir tartışma olacaktır. Bugünkü tasfiye sürecinin özünü kavrayabilmek, ancak tasfiye sürecini doğuran sınıfsal-ideolojik nedenlere, tarihsel ve konjonktürel etmenlere ulaşabilmekle mümkündür.

* * *

"Rusya'daki işçi hareketinin ve sosyal demokrat partinin içine düştüğü bunalım sürüyor. Parti örgütlerinin parçalanması, aydınların o örgütlerden neredeyse evrensel ölçüye varan göçü, bağlılığını sürdüren sosyal demokratlar arasındaki karışıklık ve yalpalanma, ileri proletaryanın oldukça geniş bir bölümünde görülen gevşeklik ve işi oluruna bırakma- işte bugünkü durumun belirgin özellikleri bunlar" (*Tasfiyecilik Üzerine*, Sol Yay., s.126)

Lenin 1905 yenilgisini izleyen dönemdeki Rusya'nın siyasal tablosunu 1910 yılında bu şekilde resmediyor. Kuşkusuz amaç sorunun tarihsel analoji vasıtasıyla açıklanması değildir. Ne var ki, bu manzaranın Türkiye'nin 80 sonrası sürüp gelen siyasal tablosuyla bu denli büyük bir benzerliğe sahip olmasını da sağlayan, gözetilmesi ve ders çıkarılması gereken önemli ortak etmenler mevcut.

Tasfiyecilik, marksist literatüre, 1905 yenilgisini izleyen dönemde ve yukarıdaki siyasal manzaranın koşulladığı bir siyasal eğilimi tanımlamak amacıyla giriyor. Tasfiyecilik, siyasal özü itibariyle şu ya da bu biçimde burjuva düzenin "en ileri biçimi"ni siyasal bir hedef olarak değerlendiren bir perspektifin ürünüdür. Devrimci program, taktik ve örgüt bütünlüğünü reddederek, onun yerine burjuva demokrasisini kendi içinde genişletmeyi hedefleyen bir program, taktik ve örgüt anlayışı yerleştirmektir.

Bu siyasal perspektif, burjuva demokrasisini kendi içinde genişletme hedefi, belirli toplumsal sınıf ve katmanların siyasal-programatik yönelimleriyle örtüşür. İktisadi ve siyasi açıdan dağılan bir yapıya sahip olan sınıf ve tabakalar,

tasfiyeci eğiliminde hayat bulduğu toplumsal tabanı oluştururlar. Bu toplumsal taban ise, orta ve küçük-burjuvazidir. Marksist-leninist bir hareket açısından ise, partiye ve devrim davasına "yakın bir zafer" beklentisi içinde girmiş bulunan aydın ve küçük-burjuva öğeler, sınıf hareketi içine tasfiyeci eğilimin taşıyıcısı rolünü üstlenirler.

Devrimci rüzgarın gerilediği, karşı devrimin saldırılarının şiddetlendiği dönemler ise, tasfiyeci eğilimin yeşereceği genel siyasal ortamı oluştururlar. Siyasal programlarında daima bir "uzlaşma" hamuru bulunan küçük-burjuvazinin siyasal temsilcileri, siyasal "hedefleri"ni daraltarak, yakın hedeflerinin demokrasinin genişletilmesi olduğunu ilan ederler.

Bu siyasal hedefleri daraltma, iddiaları küçültme, görevleri daha "gerçekçi" ve makul sınırlara çekme anlayışı, tasfiyeciliğin en önemli görünümlerinden biri olarak, sözkonusu siyasal konjonktürde gittikçe daha belirgin bir hal alır. "Yakın bir devrim beklentisi" hayaldir, kitleler "apolitiktir", işçi sınıfı ve öncü işçiler "aşılması hiç de kolay olmayan derin zaaflar" taşımaktadır vb... Bu klasik "kitlelerin geriliği" anlayışı ve "güçlerin yetersizliği" gerekçesi, görevlerin de daha esnek ve geri bir platformda tanımlanmasına dayanak oluşturur.

İdeolojiye derin bir güvensizlik, politikada takat yoksunluğu, kaçınılmaz olarak örgütsel planda da tasfiyeci bir platformla birleşir. İllegal örgütlülüğün güçlendirilmesi ve yetkinleştirilmesi görevlerini fiilen askıya alan, onun yerine legal biçimlerin öne geçirilmesini öneren anlayış, tüm bu nedenlerle, siyasal planda önemli bir iddiasızlaşmanın ve inanç erozyonunun sonucu olarak gündeme gelir.

Sorunun kritik noktası şudur: Programınız, taktik ve örgüt anlayışınız bir devrime mi, yoksa demokrasiye, durgunluğa ve istikrara göre mi şekillenmektedir?

* * *

Reformist bir programatik çerçeveye sahip örgütlenmeler açısından yukarıdaki sorunun karmaşık bir boyutu yoktur. Bu siyasal örgütlenmelerde program-örgüt-taktik bütünlüğü son derece açık bir iç tutarlılığa sahiptir.

Bu akımlar siyasal varlıklarını ancak burjuva demokrasisi koşullarında idame ettirebilirler. İktisadi ve siyasi alandaki "iyileştirmeler" bu akımların temel amaçlarıdır. Bu amacı gerçekleştirebilmek ise, iktisadi alanda azçok dengeli, istikrarlı bir iktisadi yapı; siyasal planda ise nispeten geniş bir burjuva parlamenter yapının varlığıyla mümkündür. Dolayısıyla böylesi bir iktisadi-siyasal ortam, reformist akımların ana amacıdır aynı zamanda.

Nasıl ki Kadetler açısından gerekli olan "Anayasal çalışma" olduğu için, illegalite düzeltilmesi gereken bir "anormallik", legal örgütlenme ise programın doğasına uygun bir örgütlenme tarzıysa, bizim burjuva sosyalistlerimiz açısından da sorunun özü aynıdır. Bu akımların, özellikle de kendilerinin daha fazla "ilgi" odağı olma şansı elde ettikleri yenilgi dönemlerinde daha yoğun bir "yasal parti" kampanyaları örgütlemeleri, bu açıdan son derece anlaşılırdır.

Bu genel çerçeve içerisinde örneğin eskinin TİKP'i, bugünün SP'sinin yasal bir partide gösterdiği ısrar, son derece anlaşılır nedenlere sahiptir. Zira, bu akımın politik amacı (kendi deyimleriyle "ilk aşama" hedefleri) nihayetinde burjuva demokrasisinin kendi içinde ilerletilmesine dayalıdır. Dün, 12 Eylül öncesi "Milli Birlik" hükümetini savunan, demokrasiye zarar veriyor gerekçesiyle "her türlü terör"ü kraldan kralcı tutumla "mahkum" eden bu anlayışın sahipleri, yasal parti önerisiyle ortaya çıktıkları dönemde de aynı yaklaşımın değişik varyasyonlarını savunuyorlardı. Örneğin, Birleşik Sosyalist Parti adıyla yasal parti kurma tartışmalarının yoğunlaştığı 1987 yıllarında, *Saçak* dergisi "sosyalistlere" şu hedefleri saptıyordu:

"... *bu Anayasa* (1982 Anayasası-E.E.) ***milli bir uzlaşmanın ürünü değildir ve bu nedenle iç barış açısından da sağlam bir zemin olarak görülemez. Ayrıca dünyanın bu karışık ortamında Türkiye dış çalkantılara bir milli uzlaşma ile göğüs gerebilir. Bu nedenle DYP, DSP ve Türk-İş'in yeni bir Anayasa taleplerini yerinde buluyoruz.***" (*Saçak*, Başyazı, s.24, vurgular benim.)

Sözkonusu parti, kitle hareketindeki yükseliş ve arayışa paralel olarak bugün, geçmişe nazaran daha "radikal" bir görüntü sergilemeye çalışıyor. Ne var ki, bu dönemde dahi işçi ve Kürt emekçi hareketinin önüne düzeniçi hedefler koyan, bu doğrultuda umut yayan bir propaganda ve eylem çizgisinin sınırlarını zorlamamaya özel bir dikkat gösteriyor. Sözkonusu partinin Kürt ulusal kurtuluş savaşına desteğinin sınırı, "PKK-devlet uzlaşması", "Misak-ı milli sınırları içinde kardeşlik" önerilerini aşmıyor. İşçi hareketinin önüne çıkardığı taktik ve şiarlar ise, "demokratik erken seçim", "anayasa değişikliği", "Özal'ı devirmek" vb. sınırlarda takılıp kalıyor. Kuşkusuz, işte en "radikal" halinde dahi ancak yukarıdaki perspektifleri ortaya koyabilen bir parti açısından, legal partiyi savunmak, onu tek ya da temel yöntem olarak görmek son derece normaldir.

Diğerleri, TBKP, Birikim vb. açısından da durum özde aynıdır. Bu akımlar açısından da burjuva demokrasisine ulaşmak zorunludur. Zor yoluyla devrim fikri eskimiştir vb...

Bugün artık tümüyle çözülmüş bir akım olan TBKP'nin temsilcilerinin mülteci yaşamını Türkiye'de sürdürmek için ülkeye ayak bastıklarında ilk yaptıkları iş, düzene her anlamda devrimci çözümlere kapalı oldukları yönünde teminat vermek olmuştu. TBKP temsilcileri "Türkiye'nin sorunlarını hiçbir politik akım tek başına çözemez", "bu sorunların çözümü için tüm ulusal demokratik güçlerin işbirliği gerekiyor" diyerek sözde burjuva yasallığına sığabilenler de dahil, "tüm ulusal demokratik güçleri" sıralıyorlardı: "Kemalistler, akılcı dinciler ve muhafazakar sağcılar." Böylece sicilli faşistler dışında tüm düzeniçi güçlerle geniş bir uzlaşma platformu çiziliyor ve bu platform içinde "demokratikleşme" için mücadele temel sorun olarak tanımlanıyordu. Bu akım açısından "sosyalizm" artık tümüyle uzak bir geleceğin işi olarak görüldüğü ve aslolanın "demokrasi" olduğu sonucuna ulaşıldığı için, son derece doğal olarak, illegalite gibi bir sorun da tümüyle ortadan kalkıyordu.

Bir başka örnek olan Birikim çevresi açısından da, legal örgütlenme ve

çalışma kendi ideolojik çizgisinin doğal bir uzantısı olarak değerlendirilebilir. Zira bu akım da, "sosyalizme" ancak ve ancak "demokrasiyi genişleterek", "sivil toplumu inşa ederek", "sivil toplum içinde ideolojik hegemonyayı" tesis ederek ulaşılabileceğini iddia etmektedir. Politik mücadelenin belirleyici önemini reddeden, bunun yerine barışçıl ideolojik mücadelenin iktidar savaşımında temel olduğunu kabul eden bir akım için, zor yoluyla burjuva devlet mekanizmasını parçalamak hedefi ve bu hedefe uygun bir örgütlenme anlayışı da kendi perspektifinin dışındadır. Dolayısıyla da illegal örgütlenme gibi bir problem, bu akımın bakışaçısının tümüyle dışındadır.

Reformist akımların, program ve politika düzeyinde burjuva demokrasisine olan kopmaz bağlılıkları, onları örgütlenme açısından da burjuva yasallığını esas alan bir çizgiye zorunlu kılmaktadır. Burjuva demokrasisine ve yasallığına duyulan büyük güven, bu akımların tümünün sahip olduğu **ortak** özelliktir. TBKP ve Birikim açıkça burjuva demokratik normların "sosyalizme" de taşınacağı görüşündedirler. SP ise dejenere edilmiş bir popülizmle, her adımda burjuva yasallığına karşı kitlelelere "güven" telkin eden bir propagandacıdır. Bunun üzerinde biraz durmak istiyoruz.

"Yasal mevzinin ne kadar önemli olduğunu, Türkiye sosyalizmi bu tecrübesiyle öğrenmiştir. Bu hayati bir sorundur, çünkü Türkiye'nin orijinalitesidir... Türkiye solu... Türkiye'nin öncü bir üçüncü dünya ülkesi olduğunu, İttihat Terakki'den, Kemalist devrim'den gelen özgürlük kazançları olduğunu anlayamadı... Niye Cumhuriyet tarihi boyunca komünistler, ufacık bir delik buldukları anda çıkıp yasal bir parti kurmuştur?" (Teori, sayı:24, s.3-7)

Halkın, "İttihat Terakki'den ve Kemalizmden kaynaklanan özgürlük kazançlarından" sözetmenin, SP açısından taşıdığı anlam üzerinde bugün artık uzun uzadıya durmanın bir gereği yok. Yalnız burada vurgulanması gereken bir nokta da var. "Niye Cumhuriyet tarihi boyunca komünistler, ufacık bir delik buldukları anda çıkıp yasal bir parti kurmuşlardır?" Evet bu soru gerçekten önemli. Zira, tam da bu tarihsel örneğin kendisi, Türkiye solunun iktidar perspektifinden ne denli uzak ve kendi burjuvazisine karşı ne denli büyük bir güvene sahip olduğunu gösterir. Türkiye soluna yönelik olarak sık sık ama yanlış bir biçimde kullanılmış olan bir kavram vardır: "İllegalite fetişizmi"! Bu kavram, legal particiler tarafından, Türkiye solunda sağlıksız bir illegalite tutkunluğu olduğunu anlatmak için kullanılır. Oysa Türkiye solu, tersine, başından beri legaliteye oldukça eğilimlidir, bir "legalite fetişizmi" ile malüldür. Yeter ki "ufacık bir delik" bulsunlar!..

TKP "legal olanaklar" adına kendi varlığını feshedebilmiştir. Bu, partinin tümüyle tasfiye olmasında önemli bir rol oynamıştır. 1960-70 dönemi Türkiye solunda kimsenin aklında "illegalite fikri"nin dahi sözkonusu olmadığı bir dönemdi. '71 çıkışı bu yönde bir vurguyu nihayet doğurdu. Ne var ki, '74-80 arası yalnızca politik faaliyetin içeriği açısından değil örgütlenme biçimi olarak da, sözde illegalite vurgularına karşın, esasen legal ve yarı legal örgütlenmeler aracılığıyla legal planda yürütülen bir faaliyet olmuştur. Türkiye solunda illegalite

vurgusu "sol" bir görüntü sağlamaktan öte bir işlev görememiştir.

İşte Cumhuriyet tarihi boyunca yaşanan legalizm eğiliminin arkasında, yenilik, tecrübesizlik gibi tali faktörleri saymazsak, en temel faktör "Kemalizme güven", "demokrasi ufkunu aşamamak" gibi, tam da faaliyetin *içeriğine* ilişkin sorunlar vardır. Yoksa bu eğilim, Türkiye'nin "orijinal demokrasisi"nin yarattığı bir olanak değildir. Her on yılda bir "darbe", "darbe" arası dönemlerde ise son derece sınırlı bir "demokrasi" yaşayabilmiş Cumhuriyet Türkiyesi'nde, ne burjuvazinin ne de "halk"ın önemli bir "demokrasi birikimi"nden sözedilebilir. Tüm bunlar olsa olsa, iflah olmaz bir Kemalizmin, popülizmin kendi kendine ürettiği hallüsinasyonlar olabilir, o kadar.

Reformist akımları geçiyoruz. Peki ya devrimci bir eylem ve çalışma tarzı anlayışına sahip olan, nihayetinde alt sınıfların radikal dinamikleri üzerinde yükselen devrimci-demokrasi açısından bugünkü legalizm cereyanının nedenleri nelerdir? Legalizm cereyanının bugün devrimci-demokrat akımların hemen tümünü nasıl içine çekebildiğini anlayabilmek, ancak bu akımların ideolojik-sınıfsal konumlarının ve uzun süredir içine düştükleri bunalımın nedenlerinin kavranabilmesiyle mümkündür.

* * *

Son onbeş yıllık süreç devrimci hareket açısından etkileri ve sonuçları hayli ağır yaşanan, çok boyutlu bir yenilgi ve dağılma sürecini ifade ediyor.

1970'li yılların ortalarından 1980'li yılların başlarına dek uzanan süreç, sınıf savaşımının kızgınlaşıp yer yer şiddetli biçimler de alabildiği bir dönemdi. Ne var ki, sınıf savaşımının düzen güçlerini rahatsız eden bu yükselişine karşın, sözkonusu dönem, devrimci hareketle sınıf hareketinin, devrimcilikle sınıfın farklı kulvarlarda ilerlediği bir tarihsel kesit olarak yaşandı. Devrimci hareket, öğrenci gençliğe, şehrin marjinal nüfusuna ve nispeten de kırın küçük-burjuva yoksul katmanlarına dayanan, ama sınıf hareketinden de bir o denli uzak bir yapıya sahipti. Sınıf içerisinde ise, sınıf mücadelesinin dinamiklerini devrime yöneltmeyen, tersine bu dinamikleri törpülemeye çalışan revizyonist-reformist akımlar etkindi.

Karşı devrimin saldırıları karşısında işçi hareketinin kolay geriye çekilmesinde, özellikle 1978'lerden sonra kendisini daha yoğun bir biçimde hissettiren siyasal önderlik boşluğunun doldurulamaması, çok önemli bir faktördü. Toplumun en dağılgan kesimleri üzerinde yükselen ve siyasal faaliyetinin çerçevesini de buna göre şekillendiren devrimci-demokrat hareket ise, tam da bu nedenle 12 Eylül ertesinde hızlı bir çözülme sürecine yuvarlandı.

Devrimci hareket, zaten 1978-80 arasında etkileri belirginleşmeye başlayan bir kan kaybı yaşıyordu. Ara akımı görüntüsünü aşamamak bu kan kaybının en temel faktörüydü. Ne öğrenci gençlik ve marjinal nüfusun gençlik kesiminin ötesine ulaşılabilmiş, dolayısıyla küçük-burjuva katmanların gerçek anlamda dolaysız temsilcisi olunabilmiş; ne de küçük-burjuva popülist siyasal pratik

aşılarak sınıf hareketiyle birleşme kanalları yaratılabilmişti. "Sınıf hareketine yönelim" bu dönemin sıkça sözü edilmeye başlanan bir argümanı olmakla birlikte, pratikte sınıf hareketini bölücü, dar rekabetçi, devrimci sendikalist bir çizgi, devrimci hareketin sözde "sınıf yönelimi"nin temelini oluşturmuştur. Bu tarz bir yönelim ise, sınıf içinde devrimci harekete güç olma imkanlarını sağlamak bir yana, tersine işçi sınıfında sonuçları bugüne dek uzanan bir karşı tepkinin oluşmasına neden olmuştur.

12 Eylül bu koşullarda gerçekleşti. Siyasal planda zaten bir tıkanma ve bunalımın eşiğinde olan devrimci hareket, gevşek bir örgütsel yapıya sahip olmasının da kolaylaştırıcı etkisiyle, karşı devrim tarafından kısa sürede ezildi. Önderlik düzeyinde alınan bu "darbeler", toplumsal tabanın dayanıksız ve dağılgan yapısıyla da birleşince, 12 Eylül öncesi dönemin "görkemli" hareketleri, çok değil neredeyse 3-5 ay içerisinde bu "görkemlerini" kaybedip etkisizleştiler.

Bu "kolay yenilgi", 12 Eylül rejiminin ideolojik-moral otoritesini yaygınlaştırıp güçlendirmesinin koşullarını yarattı. Devrimci hareketin kitleler nezdindeki "meşruiyetini" tartışmalı hale getirdi. Bu ideolojik-moral erozyonun etkileri devlet terörünün şiddetiyle birleştiği ölçüde, yenilginin etkileri çok daha güçlü ve kalıcı olabildi. 12 Eylül diktatörlüğünün devrimci hareket verdiği en büyük zarar, devlet terörüyle ezmekten değil, işte bu ideolojik-moral erozyon ve kitleler nezdinde devrimci hareketin meşruluğunun tartışmalı hale gelmesinden kaynaklandı. Sol hareket, '80 çıkışına bu koşullarda girdi.

Yaratılmak istenen görüntünün aksine, ideolojik planda etkileri ağırlaşan bir bunalımla yüzyüzeydi. Önünde 12 Eylül yenilgisinin izahı gibi, aslında hayli kapsamlı ve kendi geçmiş sürecini temel noktalarda "inkar"a götürebilecek bir görev duruyordu. Bu "iç sorgulama" sürecinin sağlıklı bir tarzda yapılabilmesi, 12 Eylül yenilgisinin ideolojik, politik, sınıfsal tüm boyutlarıyla birlikte kavranabilmesi, devrimci hareketin genel halkçı zemininden proleter sosyalizme doğru bir kopuşun imkanlarını da yaratabilirdi.

Ne var ki, "geçmişin muhasebesi" sorunu ya bir biçimde devreden çıkarıldı, ya da "geçmişin muhasebesi" adı altında önemli ölçüde inkarcı-tasfiyeci yaklaşımlar uç verdi. Demokrasi perspektifinden kopuşa uzanamayan geçmiş değerlendirmeleri, gittikçe geçmiş evrensel ve ulusal siyasal pratiklerin devrimci kazanımlarının reddiyle birleşti. Anti-feodal eksenli devrim anlayışından, temelinde "siyasal demokrasi" problematiği olan "devrim" anlayışına doğru bir iç evrim yaşandı. Ne denli "radikal" gerekçelerle birleşirse birleşsin, siyasal demokrasi sorunu, nesnel olarak sınıf ilişkilerinde köklü bir değişikliği zorunlu kılmadığından, bu iç evrim yalnızca devrimci hareketteki reformist damarın güçlenmesi anlamına geliyordu.

Devrimci hareket ideolojik-programatik alandaki bu açmazını ve bu açmazın yarattığı bunalımı, gittikçe gelişen işçi hareketi ve bir sıçrama gerçekleştiren Kürt ulusal mücadelesinin yarattığı cereyan içerisinde, bir dönem için gizleyebildi.

Hem bunalımı arttıran ama hem de bunalımın temel nedenini perdeleyen bir diğer gelişme ise, ilk önce Gorbaçovcu'luğun estirdiği demokratizm-liberalizm

cereyanı ve ardından da eski sosyalist ülkelerde yaşanan çöküş sürecidir.

Gorbaçovculuk ve ardından yaşanan gelişmeler, sol hareketin dikkatini iç sorunlardan ve iç süreçlerden, dış sorun ve süreçlere yöneltti. Bu cereyan devrimci hareketteki demokrasici eğilimi güçlendirdi. Aynı zamanda pek çok devrimci-demokrat akımın "geçmişin muhasebesi" adına inkarcı tasfiyeci bir sürece girmesini kolaylaştırdı. Sosyalizmin yaşadığı yenilgi ile sol hareketin kendi yenilgisi arasında kurulan kolaycı paralelliklerle, 12 Eylül yenilgisinin nedenlerini kavrama sorumluluğu bertaraf edilmeye çalışıldı. Kimi devrimci-demokrat örgütler ise, aynı süreci devrimci bir zeminde Gorbaçovcu rüzgara karşı koyarak yaşadılar. Politik planda devrimci bir tutumu ifade etse de, bunalımın temel nedenlerini kavrama sorumluluğunun üstünü örttüğü ölçüde, bu süreç, sözkonusu örgütler içinde yalnızca bunalımı erteleyen bir rol oynadı. İleri sıçrama olanaklarının harekete geçmesini ise engelledi.

Sonuç olarak devrimci hareket, toparlanma sürecine; geçmiş ideolojik-sınıfsal platformu köklü bir biçimde eleştirip aşamadan, yalnızca kendi içinde kısmi "düzeltmeler", geleneksel çizgisinde ufak tefek rötuşlar yaparak ve hiç kuşku yok ki, yeniden ve kolayından güç olunacağı beklentisiyle girdi. Bu beklentiyi pekiştiren gelişmeler ise, gelişen işçi hareketi, canlanan öğrenci gençlik ve Kürt emekçilerinin boyutlanan ulusal mücadelesiydi. Yeni dönemde geçmişin bir başka temel zaafla yinelenceğini gösteren bir diğer olgu ise, devrimci hareketlerin toparlanma sürecine legal dergiler vasıtasıyla, bu yayınlar etrafında bir örgütlenme çalışmasıyla giriyor olmalarıydı.

Ne var ki, önce Gorbaçovcu'luğun ve eski sosyalist ülkelerdeki yıkımın yarattığı sarsıcı etki bu "iyimser" beklentilere darbe vurdu. Daha sonra ise dün bunalımı örtüp gizleyen işçi ve Kürt hareketi, harekete müdahale edilip örgütlenmediği ölçüde bunalımı derinleştiren bir öğeye dönüştü. Kürt ulusal hareketinin batıdaki mücadeleye göre eşitsiz bir ilerleme göstermesi, ideolojik-politik planda bunalımı daha da derinleşen devrimci hareket üzerinde dağıtıcı bir etki yaratmaya başladı.

Kolay güç olunacağı beklentisi gittikçe yıkıldı. Devrimci harekete giderek derinleşen bir "güçsüzlük" duygusu hakim olmaya başladı. Nesnel olarak devrime son derece yakın bir coğrafyada, paradoksal bir biçimde devrimci hareket saflarındaki devrim inancında önemli bir zayıflama oluştu. Taktikler devrime göre değil, durgunluğa ve istikrara göre saptanmaya başlandı. Tarihinin en hareketli dönemini yaşayan işçi sınıfı ciddi bir önderlik boşluğu yaşarken, sınıf hareketindeki kısmi mevzi kaybı, devrimci hareketin politika ve taktiklerini "sınıfın geriliği" tezleri üzerine inşa etmesine yetebildi vb...

Hiç kuşku yok ki, devrimci hareket sınıfın önderlik ihtiyacına yanıt veremezdi. Zira ideolojik planda düştüğü boşluk, onu politika ve taktik alanında da önemli ölçüde kısırlaştırıyor, sınıf yönelimin arkasındaki "kolay güç olma" kaygısı bu hareketlerin sınıf politikası adına sınıf içine dar grupçu rekabet anlayışını, sekterliği ve bölünmüşlüğü taşımalarına yolaçıyordu. İşçi sınıfında, geçmişten bu yana bölücü-sekter ve rekabetçi tutumlarıyla sınıf hareketini ilerletmek,

ona önderlik etmek bir yana, tersine bu tutumlarıyla harekete zarar veren "sekt" politikalarına karşı önemli bir karşı tepki oluşmuştur.

Bu güvensizliği pekiştiren en önemli etkenlerden biri de, devrimci hareketin sınıf hareketinin gündeminden uzak, kapalı devre bir politik faaliyet içerisinde bulunmasıdır. Yukarıda belirttiğimiz nedenden dolayı, devrimci hareketin kitle ve sınıf hareketini ilerletmeye, örgütlemeye ve yönetmeye yönelik kayda değer bir politik performansı olmadığı açıktır. Dikkatle izlendiğinde görülecektir ki, tüm devrimci-demokrat yayın organları, sınıf politikası denilince sendikal politikaları; devrimci hareketin bunalımını aşmak denilince birlik ve legal parti projesine bağlı ve sürekli olarak kendini tekrarlayan bir "politika üretim"i içerisinde gözüküyorlar. Sınıf hareketini besleyen dinamiklerin nispeten güçlü ve kalıcı olduğu bir devrim ülkesinde ve sınıf hareketini dar sendikalizm çeperinden çıkararak ona politik bir muhteva kazandırmanın acil bir görev'e dönüştüğü bir konjonktürde, devrimci hareket, sendikalist platformların aşılması perspektifi yerine bu platformlara dayalı bir politikayı öne çıkarmaktadır vb...

Devrimci hareketteki bu "iddiasızlaşma"nın ve "güçsüzlük" ruh halinin temelini, onun ideolojik-sınıfsal planda yaşadığı buhrandan soyutlayarak kavramak mümkün değildir.

Devrimci hareket, dağılan küçük-burjuva toplumsal tabanını yeniden örgütlemeyi başaramadığı gibi, bir güç yaratma umuduyla yöneldiği işçi sınıfı içerisinde de kayda değer kalıcı bir mevzi yaratamadı. '80 öncesinde kendi varlığını sürdürmede bütünsel bir ideolojik temelden çok direniş ve örgüt gelenekleri'ne dayanmış, pratik mücadeledeki performansıyla güç olabilmiş devrimci hareket, bu alanlarda artık bir boşluğa düşünce, kendi varlık hakkını korumakta dahi zorlanır hale geldi.

Devrimci hareket ideolojik planda da temel küçük-burjuva yaklaşımları aşmayı başaramadı. "Siyasal demokrasi" gibi son tahlilde düzeniçi bir programatik hedefin savunuluyor olması, "(burjuva) demokrasisi yaşanmadan sosyalizm olmaz" türünden demokrasici paradigmalara saplanılıp kalınması, kolay güç olma beklentilerinin boşa çıktığı bir dönemde, devrimci hareketteki reformist damarı daha bir belirginleştirmekte, onun siyasal yönelimlerine rengini vermektedir.

Devrimci hareketin reformizme evrilişi, 12 Eylül sürecinin arkasından başladı. Bu evrim aynı zamanda ideolojik ve örgütsel planda yaşanan bir tasfiye süreciyle elele yürüdü. Bazı devrimci demokrat akımlar, belirli yalpalamalara karşın bu sürece karşı koymaya, kendi devrimci pozisyonlarını korumaya çalıştılar. Ne var ki, ideolojik-sınıfsal planda yaşanan açmazlar aşılamadığı ölçüde ve bu açmazların pratik faaliyetle ve örgüt değerleriyle örtülmesinin iyice zorlaştığı bir dönemde, bu akımlar açısından da yolun sonu ve dolayısıyla "yol ayrımı" giderek belirginleşmektedir.

* * *

Gerçekten de, bugün yoğunlaşarak ve etki alanını genişleterek süren legal

parti tartışmaları taktik planda bir sorun olarak ele alınabilir mi? Yoksa bu, devrimci harekette giderek derinleşen ideolojik-siyasal erozyonun örgütsel plandaki bir uzantısı mıdır? Bu soruya yanıt verebilmek açısından elimizde yeterli bir malzeme birikmiş olmasına karşın, devrimci hareketin yaşadığı iç erozyonu daha da netleştirmek açısından sorunu bazı siyasi hareketler düzeyinde ele almakta yarar var. Burada geçmiş ('80 öncesi) devrimci hareketin öne çıkmış üç siyasal eğilimi, Dev-Yol, Kurtuluş ve TDKP incelenecektir.

A- Devrimci Yol

Devrimci Yol, 1980 öncesinde, canlı bir sosyal dinamik üzerine oturmuş, politikaya, sınıf mücadelesine ve örgütlenme sorunlarına bakışı, bu toplumsal dinamiğin etkisi altında şekillenmiş bir hareketti. Genel küçük-burjuva ilerici hareketliliği karşısında faşist terörün yoğunlaşması, kitlesel bir anti-faşist mücadelenin de nesnel zeminini oluşturmuş, faşist teröre tepki duyan kitlesel bir taban oluşmuştu. İşte Dev-Yol bu anti-faşist demokratik küçük-burjuva tepkinin siyasal plandaki en dolaysız temsilciliğini üstlendi.

Kendiliğinden gelişen bu mücadelenin siyasal temsiciliğini üstlenmesi, Dev-Yol'un parti, sosyalizm, sınıf mücadelesi vb. anlayışlarında da doğrudan yansımalarını buldu. Dev-Yol süreç içerisinde, THKP-C çizgisini bu "yeni ihtiyaçlar" doğrultusunda yorumladı. Silahlı öncü mücadelesi ile kitle mücadelesi arasında, THKP-C çizgisindeki birincisi lehine ağırlık, Dev-Yol çizgisi tarafından kitle mücadelesi lehine değiştirildi. Öncü savaş, PASS gibi tezler, iç savaş görüşünün devreye sokulmasıyla zımni olarak terkedildi.

Küçük-burjuvazinin dağınık, yerel, kendiliğinden anti-faşist demokratik mücadelesi, Dev-Yol'un örgütlenme anlayışına da, yerellik ve kendiliğindencilik doğrultusunda etkilerde bulundu. Tam da bu özellikleri nedeniyle Dev-Yol, Türkiye solunda haklı olarak partileşme sürecini kronik bir sürece dönüştüren bir yapı olarak değerlendirilir. Aşağıda, Dev-Yol çizgisini değerlendiren iki ayrı pasaj bu "kronik" anlayışı yeterli açıklıkta resmetmektedir.

"... (Dev-Yol'un-E.E) *kendi örgütlenmesi, parti haline dönüşmesi bir sürece yayılmış, halkın kendi örgütlenmesinin ele alındığı, halk örgütlenmelerinin yaratıldığı bir sürece bağlı kılınmıştır.*." (T. Akçam, *Sosyalist Birlik* dergisi, Ekim 1989, s.7)

"... *Dedik ki, bizim amaçladığımız parti, bugünkü SBKP gibi revizyonist bir parti haline gelmesin. Bunun ideolojik, teorik, pratik düzeyde önlemlerini biz şimdiden ele alalım ki, biz devrimi başarıya ulaştırdıktan sonra fasit bir daire içinde aynı noktaya gelmeyelim. Bizim parti anlayışımızın yanı başında, kitleleri örgütlemekteki temel yaklaşımlarımızın somut ifadesi olan direniş komiteleri tezlerimiz yatmaktadır.*" (*İşte Röportaj*, M. Pekdemir, s.44)

Genel planda örgütsüzlüğün ve kendiliğindenciliğin teorisi olan bu sözler, Devrimci Yol'un demokrasici karakteriyle doğrudan bağlantılıydı. Devrimci Yol için demokrasi sorunu son derece kritik bir öneme sahipti. Zira gelecegin

"demokratik sosyalizmi" ancak bu sürecin içinden, onun bir ürünü olarak ortaya çıkabilirdi. Dolayısıyla;

"Türkiye'de faşizme karşı mücadelenin esası (....) Avrupa'daki gibi mevcut demokrasilerin faşist karşı devrime karşı korunması değil, Avrupa'daki gibi demokrasilerin gerçekleştirilmesi için toplumdaki demokratikleşmenin üst yapıda böyle bir politik düzen gerçekleştirebilecek düzeye yükseltilmesi hedefine yönelmiş bir demokratik devrim sürecini tamamlamayı esas alan bir mücadeleye bağlı kılınması gerektiği ortaya çıkmaktadır." (DY savunması, *Faşizmle Mücadelede İkili Görev*, dil bozukluğu savunmaya ait- E.E.)

Örgüt sorununa yaklaşımı "örgütsüzlük" olan, demokrasi sorununa yaklaşımı ise "Avrupa'daki gibi demokrasilerin" Türkiye'ye yerleştirilmesi olan bir akım için, "zor dönemde" yönelinecek tek bir yol vardı. Tasfiyecilik! Nitekim öyle de oldu. Bu akımda tasfiyecilik, daha 12 Eylül'ü izleyen ilk yıllarda hakim bir çizgiye dönüşmüş bulunuyordu.

Dev-Yol, dağınık, yerel bir anti-faşist mücadele üzerine yükseldiği ve bu zemin üzerinde kendiliğindenci bir örgüt anlayışına sahip olduğu için, tüm "gözkamaştırıcı" yığınsallığına karşın, 12 Eylül'de en kolay darbe yiyen ve bir kaç ay içinde dağılan yapılanma oldu. Anti-faşist mücadelenin, kitle hareketliliğinin gerilediği 12 Eylül'ün hemen ardından, ciddi bir siyasal ve ideolojik bunalımla yüzyüze geldi. Artık uzun bir tasfiye dönemi başlamıştı...

1982'de ilan edilen toparlanma süreci, 1983'de bizzat ilan edenler tarafından tasfiye edildi. Bu süreci örgütlenme görevlerine yan çizildiği, dahası "örgüt" fikrine karşı savaşımın açıldığı uzun bir dönem izledi. Halk hareketliliği üzerine yükselmeyen bir örgütlenmenin "bürokratik" olacağı iddiasıyla, örgütlenmek halk hareketinin yükseleceği döneme dek ertelendi. Ne var ki, "demokrasi mücadelesi" taşıdığı kritik önemden dolayı ertelenemezdi; örgüt olmadığına göre demokrasi mücadelesi kitle örgütlerinde ve sosyal-demokrat partiler içerisinde verilecekti. Böylece örgütsüzlüğün teorisi yapıldığı gibi, pek çok kadronun sosyal-demokratlaşmasının yolu açıldı.

Sınıf ve kitle hareketinde başlayan nispi canlanma döneminde, Dev-Yol'da yeniden kısmi de olsa toparlanma çabaları görüldü. Ne var ki bu toparlanma çabaları yaşanan yenilginin ideolojik-sınıfsal temellerini kavramak çabası üzerinde yükselmedi. Bu alanda bir değerlendirmeden uzun dönem ısrarla kaçınıldı. Daha sonraki süreçte Dev-Yol yenilginin nedenini keşfetti! Yenilginin nedeni ideolojikti ve bu Marksizmin yaşadığı evrensel krizle doğrudan bağlantılıydı. Dolayısıyla, Dev-Yol, yenilginin ardından kendini değerlendirmekten ziyade, Marksizmi "değerlendirme" çabalarıyla uğraştı. Bu yaklaşımın kendisi ise Dev-Yol'un kendi geçmiş mücadelesini temelde aklamaya, ama sosyalizmin sorunlarına inkarcı bir bakışla yaklaşmaya götürdü. Dev-Yol nezdinde liberal bir demokratizm, sosyalizm eğilimi karşısında kesin bir otorite sağladı.

Bu sürecin ardından, TBKP'yi andıran argümanlarla, solun kendisini yenilemesi gerektiğinden, eski tarzla kitlelere seslenilemeyeceğinden sözedilmeye ve "marjinallikten kurtulma"nın yolu olarak saf bir demokratizm platformu önerilmeye

başlandı.*

Bugün Dev-Yol, parti sorununun "nasıl bir sosyalizm?" sorusuna verilen yanıta bağlı olarak çözüleceğini;** demokratik bir sosyalizmi inşa edebilecek bir "parti modeli"nin gerekli olduğunu savunmaktadır. Parti daha bugünden "sosyalizm"in nüveleri olacak, kitlelerin yönetme alışkanlıklarını geliştirecek halk örgütlülükleri üzerinde yükselebilir. Kitlelerin yönetme alışkanlıkları ise ancak "gizlilik ve zorlukların sınırlarına takılmayan" örgütlenmelerde ve demokrasi şartlarında mümkün olabilir vb...

Dev-Yol dün de sivil toplumcu Birikim çevresinin önemli ölçüde ideolojik etkisi altındaydı. Ne var ki bir kitle dinamizmi üzerinde yükseliyor olmak, fiili bir anti-faşist mücadelenin varlığı, bu idcolojik argümanların arkasındaki reformist damarı tali plana bırakabiliyordu. Oysa anti-faşist mücadele koşullarının ortadan kalktığı, küçük-burjuva hareketliliğinde genel planda bir durgunluğun yaşandığı bugün, bu demokrasici bakışın reformist karakteri daha da belirginleşmektedir.

Dev-Yol kitle tabanını yitirdiği gibi, kadroları açısından da ciddi bir ideolojik-siyasi erozyonla yüzyüze kalmış durumdadır. Geçmiş küçük-burjuva pratiğin şekillendirdiği, uzun bir tasfiye döneminin derin bir manevi erozyona sürüklediği bu kadrolar, bugünkü ideolojik-politik bunalımı köklü bir şekilde üzerlerinde taşıyorlar. *İşçilerin Sesi*'ne göre "*... öncülerin önündeki engel de demoralizasyondur, öncü kadrolar açısından sorun yalnızca politik değil, psiko politiktir.*" (26. sayıya ek)

Dev-Yol'un kendini idcolojik-sınıfsal planda aşamamasının, daha da ötesi, demokrasici yaklaşımı derinleştirmesinin bugün onu getirdiği nokta, daha derin bir idcolojik-siyasal krizin ötesinde, tümden bir yokoluştur. Demokrasi, sosyalizm ve örgüt sorununa yaklaşımı liberal küçük-burjuva bir bakışaçısını aşamayan Dev-Yol açısından; öncü kadroların "psiko-politik" bir sorunla karşılaşması ne denli kaçınılmazsa, bugün kendi kadrolarına yönelik olarak düzenlediği ankette "Marksizm geçerli midir?" sorusunu sorması da o denli kaçınılmazdır.

B- Kurtuluş

Kurtuluş, 12 Eylül öncesinde, THKP-C kökenli gruplardan klasik THKP-C mirasını en köklü biçimde inkar eden, bu mirasın küçük-burjuva maceracı özelliklerinden kopuşarak "kitle çizgisi" anlayışı doğrultusunda bir siyasal faaliyet öngören bir yapıydı. Kurtuluş'un "kitle çizgisi" anlayışı, diğer devrimci-demokrat akımlara göre, işçi sınıfı vurgusuyla çok daha belirgin bir içiçeliğe sahipti. '70 sonrası dönemde, siyasal-teorik yeniden inşa dönemini revizyonist-reformist akımlara çok yakın bir pozisyonda yaşayan Kurtuluş, temel tezlerini oluştururken

---

* Bkz: "Muhafazakar" Sol ve "Modernist" Sağ, *Demokrat* dergisi, Başyazı,

** "*... ne tür bir örgütlenmenin amaçlandığının belirlenmesi, ne tür bir parti yine ne tür bir iktidar (devrim) ve ne tür bir sosyalizmin amaçlandığının belirlenmesiyle birlikte yapılmalıdır.*" (*İşçilerin Sesi*, 26. sayıya ek.)

modern revizyonist tezlerden kuvvetli bir biçimde etkilendi. Bu özellikleriyle Kurtuluş, '80 öncesi devrimci-demokrat akımın sözde işçi sınıfına gerçekte ise reformizme en yakın temsilcisi oldu.

Kurtuluş'un sözde sınıf vurgusu, genel siyasal faaliyetinin sınıf eksenli bir faaliyet olduğu anlamına gelmez. Tersine o da, '70 sonrası tüm devrimci demokrat akımlar gibi, küçük-burjuvazinin en dağılgan kesimlerinin hareketliliği üzerinde şekillendi. Sınıf içerisinde güç olmaya çalıştığı ölçüde, bu siyasal çaba ekonomizm-sendikalizm çerçevesini aşamadı. Kurtuluş, TKP'ye karşı her zaman duyduğu üstü örtülü hayranlıkla, onun yöntemiyle DİSK içerisinde belirli sendikaların yönetimini ele geçirmeye dayalı faaliyeti etkin bir sınıf siyaseti saydı ve uyguladı.

Kurtuluş, aynı zamanda, 12 Eylül öncesinin genel siyasal tablosuna uygun bir biçimde, gevşek-legalist bir örgütlenme platformuna sahipti. Legal bir yayın ve dernekler üzerindeki çalışma siyasal faaliyette son derece merkezi bir yere sahipti. Örgütün faaliyetini sürükleyen kadroların hemen tümü aynı zamanda legal faaliyetlerde de merkezi konumdaydılar.

Kurtuluş da tüm diğer devrimci-demokrat akımlar gibi, programatik düzeyde demokratizm sınırlarını aşamıyordu. Türkiye'nin sosyalizme geçiş için bir ön siyasal demokrasi dönemine ihtiyacı olduğu paradigması, Kurtuluş'u yer yer faşizme karşı mücadele adı altında CHP reformizmiyle ortak platformlara sürükleyebiliyordu. Demokrasi perspektifinin bir sonucu olarak, faşist teröre karşı sık sık CHP parlamento grubunu göreve çağırmakta "sosyalizm" adına herhangi bir çelişki görmüyordu.

Sınıf dışı bir çalışma, öğrenci ve marjinal kesimler üzerinde yükselen bir siyasal faaliyet, gevşek-legalist bir örgütsel platform ve daha da önemlisi, demokrasici bir ideolojik-programatik çerçeve-Kurtuluş 12 Eylül sürecine girildiğinde işte böyle bir siyasal platformun temsilcilerinden biriydi.

Kolay yenilgi ve örgütsel-ideolojik tasfiye süreci, Kurtuluş hareketinin de kurtulamadığı bir "yazgı" oldu. Dahası Kurtuluş önderliği, bir dönem gündeme getirdiği "ricat" taktiği ve ardından örgütü sürüklediği "sosyalist demokrasi" tartışmalarıyla, bu tasfiye sürecini yönlendirdi de. Kurtuluş 1987-88'li yıllara kadar az-çok kendini toparlamaya çalışan, zayıf da olsa bir illegal mekanizmaya sahip olan bir hareketti. Gerek legalite olanaklarının ortaya çıkmasıyla, gerekse "sosyalist demokrasi" tartışmaları adı altında bir ideolojik tasfiye süreci yaşamasıyla, örgütsel planda da tümüyle tasfiye edildi. Bizzat "önderler"i tarafından...

Toparlanma döneminin nesnel bir ihtiyaç olarak dayattığı geçmişi değerlendirme görevinden uzun süre ısrarla kaçınıldı. Bunun yerine "sosyalizmin geçmişini" tartışmayı yeğleyen Kurtuluş; Gorbaçovcu rüzgarın da etkisiyle liberal demokrat karakterini bu dönem içinde iyice derinleştirdi. Mevcut sosyalizm deneyiminin "demokrasi" alanındaki zaafları, burjuva demokratik normlara tutkunluğa ve bunların sosyalizm için de geçerli "kutsal kurallar" olarak değerlendirilmesine dayanak yapıldı.

Ve çok daha önemlisi, Kurtuluş, sosyalizmin deneyimine ilişkin tartışma

aracılığıyla, kendi geçmişine yönelik değerlendirme ve özeleştiri ihtiyacının üstünü örttü. O'na göre, sol hareketin 12 Eylül'deki yenilgisini anlamak ancak iki unsurun bilince çıkarılmasıyla mümkün olabilirdi. Birincisi; sosyalizmin evrensel plandaki sorunlarının temelinde yatan "ekonomizm" ve "dogmatizm" sapması, Türkiye sol hareketinin de yenilgisinde temel bir faktördü. İkincisi; sol hareketin uluslararası komünist hareketin parçalanmış yapısının bir izdüşümü olarak bölünmüşlüğüydü. Bu bölünmüşlük hem sol hareketin kitleselleşmesini, hem de 12 Eylül rejimine karşı birleşik ve kararlı bir direncin geliştirilmesini olumsuz yönde etkilemişti.

Tüm diğer devrimci-demokrat akımlarda olduğu gibi Kurtuluş'un geçmiş değerlendirmelerinde de, oturulan toplumsal tabanın analizi, bunun ideolojik ve programatik şekillenişi ile temel taktikler üzerindeki etkisi, illegal bir ihtilalci örgütlenme inşa edememiş olmak ve demokrasi perspektifini aşamamak gibi son derece temel nedenlerin özenle atlandığı görülmektedir. Soldaki parçalanmışlığın da temel nedeni olan bu olgular, son derece kolaycı ve açıklayıcı değeri hayli zayıf bir gerekçeyle, "uluslararası komünist hareketin etkisiyle" ikame edilmekte, ikincisi birincisinin üstünü örtmek için kullanılmaktadır.

Kurtuluş, kolay yenilginin bir başka nedeni olan gevşek-legalist örgütlenme ve çalışma tarzının aşılması konusunda da herhangi bir ileri adım atamamıştır. Tersine yeniden toparlanma sürecine legal yayınlar aracılığıyla girmiş, daha sonraki süreçte dağınık ve oldukça yetersiz de olsa varlığını koruyan illegal yapıyı tasfiyeye yönelmiştir.*

Neticede Kurtuluş, geçmiş evrensel ve ulusal süreci onun en kritik noktasından, sosyalizmin demokrasi perspektifine heba edilmesi noktasından eleştirip aşamamış, tersine onu derinleştirmiştir.

Devrimci hareketin hemen tüm unsurları gibi Kurtuluş da yeni döneme önemli ölçüde kaldığı yerden, temel küçük-burjuva yaklaşımları koruyarak devam etmeye çalıştı. Eski yaklaşımları kendi içinde restore ederek kısa zamanda eski güçlerine kavuşacağını umdu. Ne var ki, ideolojik dağılma süreci Kurtuluş'ta, örneğin TDKP gibi hareketlerden daha önce belirginleşti. Her atılan adım, her yapılan iç tartışma, sürekli "kan kaybıyla" sonuçlandı. İdeolojik dağılma siyasal ataleti kaçınılmazlaştırdı ve Kurtuluş neredeyse "iç tartışma" yapmaktan mücadele etmeyi tümüyle unuttu.

Bugün Kurtuluş'u tasfiyeci konuma sürükleyen temel etmenlerden biri de, yukarıdaki temel etmenlerle bağlantılı olarak, politika alanında büyük bir kısırlaşmaya sürüklenmesidir. Çıkarılan yayınlara şöyle bir gözatmak dahi Kurtuluş'un bu alanda tam bir kısırlaşma yaşadığını ortaya sermeye fazlasıyla

---

* Örneğin yeni *Kurtuluş* gazetesi de çıkış anından itibaren legal yayın ve bürolar etrafında bir siyasal çalışma perspektifini ortaya attı. 5. sayıdan itibaren ters yönde vurgulara rastlanmaya başlasa da, anlaşılan o ki, bu "vurgu sahipleri de" sonuçta legalist kervana katılmaya karar verdiler ve bir süre sonra legalizm sorunsuz biçimde bu dergiye hakim oldu.

yeter.

Öğrenci hareketine yönelik "dernek politikaları", sınıf hareketini kazanmak için gündeme getirilen DİSK, sol hareketi birleştirmek için gündeme getirilen "açık parti" projeleri, Kurtuluş'un '87-92 yılları arasındaki politik açılımlarının tablosunu oluşturmaktadır.* Bu politikaların ekonomist ve liberal demokrat karakteri bir yana. Biz burada asıl bu politikaların, aynı zamanda sınıf ve sol hareket gerçeğine müthiş bir yabancılaşmanın göstergeleri olduğuna dikkat çekmek istiyoruz.

Tüm devrimci-demokrat yayın organlarında, harekete müdahalenin sorunları, yol ve yöntemleri üzerine ciddi bir politik açılım çabasına rastlamak olası değildir. İdeolojik kriz politikada da bir krize dönüşmüştür. Ne var ki tüm bunlar dergi sayfalarında yokken, sol hareketin marjinalliği ve meşruluğunu yitirmesi üzerine tartışmalar ve bu tartışmalar üzerine oturan birlik ve açık parti "politikaları" sayfalar boyu sürüp gelmektedir.

* * *

İdeolojik-programatik alanda sosyalizm yerine demokrasiciliği; örgütsel planda fabrika hücreleri temeline dayalı bir sınıf örgütü yerine, sınıf temelinden bağımsız devrimciler örgütü perspektifine saplanıp kalmak, bu temel küçük-burjuva yaklaşımları aşamamak, sosyalizmin prestij kaybı ve işçi hareketindeki konjonktürel durgunlukla birleşince, Kurtuluş, tasfiyeci bir sürece sürüklenmiş, bu süreç içinde bugün artık hemen tamamen tasfiye olmuştur.

Bu ideolojik dağılmanın, politik atalet ve iddiasızlaşmanın legal parti projelerinin ortaya atılmasında son derece belirleyici bir rolü vardır. *Kurtuluş* sayfaları bu dağılma ve iddiasızlaşmanın açık örnekleriyle doludur. Yalnızca bir örnek;

"... *Bunun yanında, bir çok proletarya sosyalisti politik mücadelenin dışında durmakta, günlük yaşam kaygılarının burgacında boğulmaktadır. Apolitik konumumuz kitle gösterilerine katılan proletarya sosyalistlerinin sayıca azlığında, dağınıklığında, şevksizliğinde kendini göstermekte; sosyalizm anlayışımızla örtüşmeyen sloganların saflarımızda yankı bulmasına yolaçmaktadır.*" (*Kurtuluş*, sayı:8, s.7)

C- TDKP

TDKP, yakın dönemde legal parti projelerine yeşil ışık yakan yeni örgütlerden biri oldu. TDKP açısından bu yeni yöneliş hayli ilginç ve önemli. Zira TDKP, legal parti kurmanın bugünle kıyaslanmayacak derecede daha "makul" kabul

---

* Kuşkusuz bunlara, seçim dönemlerinin klişeleşmiş "taktik"lerini ve burjuva siyasilerinin yasaklarının kalkması için yürütülen "demokrasi kampanyası"nı da eklemek gereklidir!

edilebileceği konjonktürlerde dahi, bu tip girişimleri reformizm, legalizm, tasfiyecilik vb. ile eleştirmiş ve teşhir etmeye çalışmıştır.

Özgürlük Dünyası dergisi, çok değil bir yıl önce, Sosyalist Parti'yi şöyle eleştiriyordu:

"... yazımızın gelişmesi içinde ortaya koyacağımız gerici, düzen savunucu yaklaşımlarınız bir yana, örgüt olarak siz bu düzenin bir gemisi değil misiniz? Yasal olarak bu düzene bağlı değil misiniz? Diktatörlüğün rejiminin yasal partisi değil misiniz? ... siz partinizi Anayasa Mahkemesi'ne beğendirmeye çalışmadınız mı? Siz izinle kurulu değil misiniz?" (*Özgürlük Dünyası*, sayı:28, s.44-45)

Bir dönem önce "izinli" yasal parti fikrine bu denli hırçın bir üslupla saldıran bu çevrenin, çok değil bir yıl sonra yasal parti tartışmalarının odağına yerleşmesindeki çelişki, yalnızca görüntüdedir. Nitekim, TDKP'nin yaşadığı ilk "soldan sağa doğru" hızlı yol alış da değildir bu. Bu liberal savruluşun en uç, bu nedenle de en çok bilinen örnekleri, TDKP teorisyenleri tarafından "Yeni bir Arayış mı?" yazısı ile "DSP Broşürü"nde dile getirilmiş olan sosyaldemokrasiyle ittifak arayışlarıdır.*

Bu ittifak politikasının arkasında da, "demokrasinin yaşanması zorunlu olan bir aşama" olduğu aforizması vardır. Devrimci-demokrat hareket, fiili planda düzene karşı ne denli bir mücadele içinde olursa olsun, temelinde siyasal demokrasi istemi olan bir devrim stratejisini aşamadığı, siyasal demokrasiyi sosyalizme ulaşmak için yaşanması zorunlu bir süreç, bir aşama olarak formüle ettiği ve kavradığı sürece, onun özellikle de "zor" dönemlerde, sosyalizm perspektifini tümüyle bir yana bırakarak saf bir demokratizm platformuna düşmesi kaçınılmazdır. Zira, emek-sermaye çelişkisinin temel olduğu, burjuvazinin siyasal iktidarda bulunduğu bir tarihsel-siyasal evrede, siyasal demokrasi programı teorik özü itibariyle bir düzen sorunu değil, fakat düzeniçi bir sorun, yani bir rejim sorunudur. Burjuva düzen içinde ve onun temel sınıf ilişkilerine dokunmadan elde edilebilecek bir siyasal istemdir. Devrimci hareketin reformizme evrilmesinin temel teorik mantığı budur.

---

* Gerek bu süreç, gerekse TDKP'nin '80 öncesi evrimi için, bkz. *Küçük-Burjuva Popülizmi ve Proleter Sosyalizmi* (H. Fırat) ile *Devrimci Demokrasi ve Sosyalizm* (H. Fırat) kitapları. Biz burada yalnızca TDKP'nin "toparlanma" sürecine ve "geçmiş değerlendirmesine" özet olarak değineceğiz.

** TDKP'nin, henüz daha 1981 yılında düştüğü liberal platformu, şu satırlar net bir şekilde ortaya koyuyor:

"Bu nedenle demokrasiye ihtiyacımız var. Ve sınıf karakteri olmayan demokrasi olmaz. Bu karakter itibariyle Avrupa'daki gibi bir burjuva demokrasisi olacaktır. ... Burjuvazili ya da burjuvazisiz, ama burjuva karakteriyle bir demokrasiye ülkemiz mutlaka ulaşacaktır." (*Devrimin Sesi*, sayı:12, s.16) Bu satırlardaki fikrin daha önce aktardığımız Devrimci Yol Savunması'ndaki fikirle tam bir ayniyet oluşturmasına dikkat edilsin.

TDKP, 12 Eylül yenilgisinin ardından böylesi bir liberal platforma sürüklendi.** Onun 1983-87 dönemindeki evrimine ideolojik ve örgütsel planda tasfiyecilik, politik planda reformculaşma damgasını vurdu.

'86 ve izleyen yıllar TDKP içerisinde bir iç arayış ve ayrışma dönemi olarak yaşandı. Uzun tasfiye sürecinin ardından ilk TDKP konferansı, bu ayrışmaların ilerletici ve tutuculaştırıcı etkilerinin basıncı altında toplandı. Konferans son derece eklektik ve temelde geçmiş zaafları rasyonalize etmeye dönük değerlendirmeler yaptı.

TDKP'nin "geçmiş değerlendirilmesi" kendi içinde iki önemli noktada ileri değerlendirme ve tanımlamalar yapıyordu. Konferans, parti-sınıf ilişkileri alanında, partinin sınıfın yalnızca ideolojik değil aynı zamanda organik temsilcisi olması zorunluluğunu vurgulayarak, örgüt ve kadro politikasında sınıf eksenli bir bakışın öneminin altını çizerek, TDKP'nin geçmiş çizgisine göre daha ileri tanımlamalar getiriyordu. Ayrıca, TDKP, örgütün 1976-80 yılları arasında legal bir merkezi yayın etrafında şekillendirilmiş olmasını da bir "yanılgı" olarak niteliyor, böyle bir yayın organının "kollektif bir ajitatör, propagandacı ve örgütleyici" işlevini üstlenemeyeceğini belirtiyordu.

Ne var ki, "yanılgı"lar konusundaki bu saptamalar, yanılgıların nedenlerinin sınıfsal-ideolojik analiziyle birleştirilmedi. TDKP, bu temel yanılgılardan kalkarak bu yanılgılara yolaçan temel küçük-burjuva perspektiflerini eleştirip aşmak yerine, bu kritik sorunun üstünü örtmeye özen gösteren bir yaklaşıma sahip oldu. Zaten "geçmiş değerlendirmesi"ni eklektik kılan tam da bu gerçek, TDKP'nin kendi küçük-burjuva yaklaşımlarını rasyonalize etme gayretiydi.

Bu tutumu konferans değerlendirmesinin şu satırlarında açıkça görmek mümkündür:

"Örgütümüzün 1975'ten sonraki yöneliminde, süreç içinde şekillenen örgütlenme çizgisinde ve bugün de süren inşa faaliyetinde, 'marksist partinin işçi sınıfı hareketiyle sosyalizmin birleşmesi olduğunu söyleyen temel marksist ilke' giderek derinleşen ve güçlenen şekilde hep yön verici ilke oldu.

"Tasfiyeci gruplar partimize ve Marksizm-Leninizm'e savaş açarken, 'TDKP'nin sosyalizm ve işçi sınıfı perspektifi' olmadığı, 'işçi sınıfı içindeki çalışmaya gereken önemi vermediği' suçlamalarından yola çıktılar.

"Oysa durumun onların iddia ettiği gibi olmadığı son derece açıktır. Partimizin belgeleri, pratiği ve bütün inşa sürecindeki gelişme doğrultusu, bu suçlamanın (özü itibariyle) inkarcı-tasfiyeci saldırılardan ibaret olduğunu fazlasıyla kanıtlamaktadır." (*Konferans Kararları*, Evrensel Yay., s.44-45)

Hiç kuşku yok, bu yaklaşım, TDKP'nin, nispeten gelişkin bir işçi sınıfı ve sınıf hareketliliğinin mevcut olduğu '75-80 arası dönemde, niçin çalışmanın odağına sınıf eksenli bir faaliyeti değil de küçük-burjuva katmanlar içinde şekillenen bir siyasal faaliyeti aldığı, örgütlenmesini bu tabakalar içinde inşa etme yoluna gittiği sorusunu devreden çıkarmakta, bu pratiğin nesnel-bilimsel analizini imkansız hale getirmektedir.

Yine bu yaklaşımla, partinin '83-87 dönemine hakim olan tasfiyeci-liberal

eğilimle partinin temel programatik yaklaşımları arasındaki bağlantıyı görüp kavramak ve aşmak imkansızdır. TDKP konferansı tarafından bu sorun, partinin içindeki "teslimiyetçi reformizmle devrimci komünist eğilim arasındaki çelişki ve çatışma" ile açıklandı. Dolayısıyla teslimiyetçi-reformist eğilimin partiden tasfiyesi ile bu sorun da bertaraf edilmiş oldu.*

Sonuçta TDKP, tüm diğer politik zaaflarının temel kaynağı olan küçük-burjuva siyasal demokrasi perspektifini eleştirmeme maharetini göstererek, geçmiş değerlendirmesini, bu temel zaafın ürünü olan bazı "politik zaafların" eleştirisiyle sınırladı.

Bu temel zaaf aşılamadığı ölçüde, TDKP'nin "toparlanma dönemi"ndeki pratik-siyasal yönelişi, geçmişin hatalarını tekrarlayan bir mecraya kaçınılmaz bir biçimde yeniden dönecek, ilk karşılaşılan zorlukta ise, parti içindeki "teslimiyetçi-reformist" eğilim yeniden dirilecekti. Nitekim, TDKP "sınıf ve illegalite" vurgularını yoğunlaştırarak girdiği toparlanma sürecinde, canlılık belirtileri gösteren gençliğe özel bir eğilim gösterdi; toparlanma çabasını GKB'nin omuzları üzerinden ve gençliğin sansasyonal eylemlerine dayanarak ("bombalı pankartlar" dönemi) gerçekleştirmeye çalıştı. Yine tüm "illegalite" vurgularına karşın, legal yayın eksenli bir yeniden inşa çabasına girişti. (MYO olan *Devrimin Sesi*'ni ise üçüncü dereceden göstermelik bir yayına çevirdi.)

Demokrasi perspektifi aşılmadan, "sınıf vurgusunu" arttırmak yalnızca sendikalist bakışın derinleştirilmesi anlamına gelebilirdi. Tüm diğer devrimci örgütler gibi TDKP de gençlik eylemliliğinin gerilediği, işçi hareketliliğinin belirgin şekilde öne çıktığı bir dönemde işçi sınıfına yöneldi. "İş, Ekmek, Özgürlük" temel şiarı etrafında gerçekleştirilen bu yöneliş, sendikalist çerçeveyi aşamadı. TDKP'nin illegal ve legal yayınları incelendiğinde, ortaya konulan "sınıf politika"larının sendikal çeperi hemen hiç aşmadığı görülecektir. "Sendikalara Karşı Tutum", "Sendikalarda Devrimci Eğitim", "Sendikal Politikamız Ne Olmalıdır?"-sınıfla birleşme sorunlarını işleyen yazıların hemen tümünün başlıkları bu minvaldedir.

Demokrasi perspektifi aşılmadan, "illegalite" vurgusunu arttırmak da ilkesel bir kavrayış ilerlemesini göstermez, göstermedi. Bu yargımız, TDKP'nin toparlanma sürecine legal araçlar yörüngesinde girmesinden dolayı değildir yalnızca. Çok daha önemlisi, illegalite açısından sözde ileri vurgular taşıyan konferans, bizzat bu konuda bugünkü liberalleşmenin, legal particiliğin ideolojik arka planını da açığa çıkaran ilginç tanımlamalarla doludur.

"Faşist diktatörlük altında ve komünizmin polis ve jandarma terörüyle bastırıldığı bir ülkede proletarya partisi illegal örgütlenmek zorundadır." (Konferans Kararları, s.108)

---

* Oysa teslimiyetçi-reformist eğilim, başka bir şeyi değil, tam da partinin sözümona "devrimci-komünist" eğilimi tarafından yayınlanan ve yukarıda alıntıladığımız *"Yeni Bir Arayış mı?"* yazısındaki perspektifi savunmaktaydı! Bu utanç verici reformist belgenin yazarları hala TDKP'nin içinde, dahası başındadırlar.

Bu kadarında henüz bir şey yok; asıl önemli olan bu saptamanın arkasındaki temel yaklaşımdır:

"Siyasi özgürlüğün olmadığı bir ülkede komünist çalışma ancak illegallik ve gizlilik sayesinde istikrar ve süreklilik kazanabilir." (*Konferans Kararları*, s.129)

İllegalite ve gizlilik sorununa bu yaklaşımın özünde sosyalizm değil, demokrasi perspektifi vardır. Bu yaklaşım illegalite ve gizlilik sorununu bir bütün olarak burjuva düzenin kendisine karşı değil, farklı burjuva rejimlere göre tanımlamakta, burjuva rejim demokratikleştiği ölçüde, komünist çalışmanın istikrar ve sürekliliği için illegalite ve gizliliğin gerekli olmadığı savunulmaktadır.

Dolayısıyla bu bakışaçısından bakıldığında "demokratikleşme"nin azçok hissedildiği bir ortamda, legal partiye doğru adım atmak da son derece doğaldır.

* * *

Tüm diğer devrimci-demokrat akımlar gibi, TDKP'nin de legal parti rüzgarına kapılmasını koşullandıran temel etken, demokrasi ufkunun aşılamamasıdır. Ne var ki, bu aynı perspektifle dün fiilen düzen karşısında devrimci bir konumda olan bu akımların, bugün reformculaşma sürecine girmesinde, evrensel plandaki gelişmelerin mevcut ideolojik bunalımı derinleştirmesinin, sınıf hareketindeki konjonktürel durgunluğun, düzenin "demokratikleşme" manevrasının vb. de önemli etkileri vardır.

TDKP de tüm diğer benzerleri gibi ideolojik-siyasi platformunda kısmi düzeltmelere giderek, gelecek dönemde önemli bir maddi güce ulaşabileceği beklentisiyle toparlanma sürecine girdi. Doğu Avrupa ve SSCB'deki çöküşe "çökenin sosyalizm olmadığı, sosyalizmin kalesi Arnavutluk'un sarsılmaz biçimde ayakta olduğu" propagandasıyla karşı koymaya çalıştı. Arnavutluk'ta yaşanan ani ve hızlı çöküş sürecine kadar bu çabasında azçok başarılı da oldu. Ne var ki, Arnavutluk da aynı süreçte ve benzer biçimde bir çöküşle karşı karşıya kalınca, TDKP'nin ideolojik-siyasi platformu iyice tartışmalı hale geldi ve ideolojik bunalımı derinleşti.

Kendisini ne geçmiş dönemde olduğu gibi pratik-siyasi bir performansla ayakta tutabilen, ne ideolojik alanda bunalımdan çıkabilen, ne de sınıf ya da emekçi kesimler içinde kitlesel mevziler edinebilen TDKP açısından, siyasal plandaki "varolma hakkı"nı korumak kendi içinde belirleyici bir amaca dönüşmüş bulunuyor.

TDKP açısından bunalımdan kurtulabilmek, bir yenilenme yaşayabilmek, kendisini ve evrensel dayanaklarını köklü bir biçimde eleştiriye tabi tutabilmekle mümkündü. Bu yapılamadığı ölçüde TDKP'nin geriye düşmesi kaçınılmazdı. TDKP bugün bu kaçınılmazlığın tasfiyeci sonuçlarını yaşıyor.

Gelinen yerde, TDKP'de köklü bir yenilenme çabası yerine, kendi varlığını reformist yönelimlerle koruma kaygısı daha öne çıkmaya başlamıştır. Yoğun biçimde gündeme getirilen Deniz Gezmiş kampanyaları, vakıflar aracılığıyla

geçmiş devrimci değerlerin liberalce bir istismarı ve legal alana doğru bir evrim, tüm bunlar TDKP'nin "yeni yöneliminin" ilk göstergeleridir. TDKP liberalleşmede şimdiden büyük mesafeler almış bulunmaktadır.

Sonuç yerine

Sol hareket toplumsal tabanı açısından bunalıma girdiği gibi aynı zamanda ideolojik planda da uzun süredir aşamadığı bir bunalım içerisindedir. İdeolojik planda gelişmeleri açıklayamamak, eklektik ideolojik sistemi daha ileri ve bütünsel bir ideolojik yapılanmaya dönüştürememek, politika alanında da sonuçlarını kaçınılmaz olarak göstermiş, ideolojik plandaki belirsizlik politikada da atalet i beslemiştir.

Geleneksel ideolojik eklektizmin ideolojik bunalıma dönüşmesi ve dün sol hareketin zaaflarını örtebilen pratik mücadeledeki ileriliğin bugün artık ortadan kalkmış olması, bunalımı bu kez çözümü ertelenemez bir biçimde yeniden bu hareketlerin gündemine getirmiştir.

Bugünkü tasfiyecilik rüzgarının arka planında, siyasal demokrasi perspektifinin aşılamamış olmasının yanısıra bu ideolojik bunalımın kendisi vardır. Kurtuluş ve Dev-Yol'un "nasıl bir sosyalizm?" tartışmasını parti tartışmasıyla paralel yürütmesi; *Emek* dergisinin yasal partiyi tüm solu birleştirecek yeni "ortak ideoloji"nin üretilmesi için bir araç olarak değerlendirmesi, tüm bu olgular ideolojik temelini yitiren bu akımların yeni ideolojik arayışlar içinde olduklarını gösteriyor.*

Legal parti tartışmalarının bir tasfiyeci cereyana dönüşmesinde 20 Ekim seçimlerinin, "demokratikleşme" cereyanının, PKK'nın legal ortak parti arayışlarının ve sınıf hareketindeki nispi durgunluğun, aynı süreçte ortaya çıkan tüm bu konjonktürel etmenlerin de özel bir rolü oldu.

20 Ekim seçimlerinde, SP'nin kullandığı propaganda imkanları ve seçimde sınırlı da olsa bir başarı elde etmesi, HEP'in SHP ile ittifak temelinde parlamentoya 10'u aşkın milletvekili gönderebilmesi, uzun süredir bunalımda olan, içten içe derin bir "güçsüzlük" duygusu yaşayan devrimci harekette derin etkiler yarattı.

DYP-SHP koalisyon hükümetinin, burjuva basının manşetiyle "devrim gibi" bir "demokratikleşme paketi" vaadetmesi ise, bu etkileri pekiştirdi ve devrimci hareketteki legalist eğilimleri kuvvetlendirdi. Yaşanan süreç açık bir biçimde ortaya çıkardı ki, burjuva koalisyonun demokrasi havariliğini sol hareket oldukça ciddiye almıştır ve rejimin yumuşayacağı beklentisine girmiştir. Örneğin

---

* *"Bu süreçte oluşturulacak ideolojik-teorik-politik üretimler bizim olana varmak amacıyla üretilmeli ve bizim temelinde bir ideolojik birliğin sağlanması hedeflenmelidir. Parti, eylem içerisinde oluşacak temel organlarla bu süreçte şekillenmeye başlayacak ortak ideolojik temel üzerine oturmalı, program ve çatı bu temel üzerine inşa edilmelidir."* (*Emek*, sayı: 24, s.13)

Kurtuluş "bu vaatler bir aldatmacadır demek sorunu hafife almaktır" mealinde yorumlarda bulunurken, *Demokrat* kendi programatik temelinin elinden alındığı telaşına dahi kapılabildi. TDKP ise "legal parti için koşulların olgunlaşmaya başladığı" saptamasını aynı beklenti üzerinde temellendirdi.

Hiç kuşku yok, düzenin uzun süredir yoğun bir biçimde uyguladığı "öncüsüzleştirme" politikasının da bu tasfiyeci rüzgarın oluşmasında önemli katkıları oldu. Düzen, kitle hareketliliğinin önüne geçme imkanlarının sınırlı olduğu bir dönemde, son derece bilinçli bir tercihle, kitle hareketliliğini devrimci bir mecraya sürükleyebilecek örgütlülüklerin üzerindeki terörü yoğunlaştırmaya başladı. Bu politikanın bir amacı devrimci örgütleri fiilen tasfiye etmekse, diğeri de onları legaliteye zorlayarak tasfiye etmektir.

Tasfiyeci rüzgarı kuvvetlendiren bir diğer olgu, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bu dönemde sınıf hareketinin nispi bir durgunluk yaşamasıdır. Tarihi boyunca sınıfa karşı sürekli bir güvensizlik beslemiş olan devrimci hareket, kısa süreli sınıf yöneliminde de kalıcı bir mevzi elde etmeyi başaramayınca, "sınıfın nitel zayıflığı", "kuşatılmışlığı" üzerine "teorik" vaazlar yeniden ortalığı kaplamaya başladı.

Bu durum sol hareketi sınıf içinde bulamadığı "gücü" başka alanlardan ve buna uygun araçlarla bulmaya yöneltti. Zaten Kurtuluş gibileri çoktandır "sınıfa gitmek" ve "politika yapmak" için önce güç olunması gerektiği gerekçesiyle, kendine sol hareketi ve "örgütsüz sosyalistler"i birleştirme misyonu biçmişti. Şimdi bu "projeye" Kurtuluş, Dev-Yol, PKK gibi akımlarla kurulacak bir "legal parti" önerisiyle TDKP gibileri de katılmış bulunuyor.

Bu aynı dönem içerisinde Kürt ulusal hareketinin tüm siyasal gruplara yönelik bir "cephe" çağrısı oldu. Bu çağrı sonraları HEP içerisinde birlik önerisine dönüştü. Bu sol harekette (Kürt dinamiğine de yaslanılarak) etkin bir yasal parti oluşturulabileceği düşüncesini doğurdu. Nitekim HEP'de birlik savunulsun ya da savunulmasın, hemen tüm legal parti projeleri Kürt dinamiğine yaslanmak ihtiyacı duymaktadırlar. TDKP "Dev-Yol, Kurtuluş, PKK"nın katıldığı bir yasal partiyi savunurken; Kurtuluş seçim partisinin "Kürt dinamiğin de içerildiği takdirde... iki milyonun üzerinde bir oy desteği sağlayabileceği" hesapları yapmaktadır. *Toplumsal Kurtuluş, Direniş, Hedef* gibi dergi çevreleri ise, gelinen yerde siyasal geleceklerini açıktan açığa "Kürt dinamiğine" ipotek etmişlerdir.

* * *

Bugün devrimci akımları da içine çeken legal particiliğin arkasında, amorf bir "kitleselleşme" güdüsü vardır. Bu güdünün arkasında ise tam bir güçsüzlük ruh hali... "Örgütsüz sosyalistlere", "gündelik yaşamın burgacındaki proletarya sosyalistlerine", Dev-Yol ve Kurtuluş tabanına dayalı güç olma kaygıları, başka türlü açıklanamaz.

Kuşku yok ki, politika aynı zamanda güç edinme ve güçleri sınıfsal-programatik hedefler doğrultusunda iktidar mücadelesine seferber edebilme

işidir. Ne var ki "güç" edinme, komünistler açısından, her ne pahasına olursa olsun güçleri arttırmak değildir. Bu güç hangi sınıfsal zeminde ve nasıl bir çalışma tarzı ile elde edilecektir? Gözetilmesi gereken, devrimci hareketin ise muğlaklaştırıp kararttığı, temel sorun işte budur.

Sol hareketin kendi güçsüzlüğünü, bunalımını ve ataletini, yaygın deyimle "marjinalliğini", "birleşik bir yasal parti" aracılığıyla aşabileceğini düşünebilmesi için, "marjinalliğinin" temel nedenlerine gözlerini tümüyle kapıyor olması gerekir. Zira daha önce de vurguladığımız gibi, sol hareketin "marjinalleşmesi" birbirine bağlı iki temel nedene dayanmaktadır. Birincisi, sol hareket kendi geleneksel toplumsal dinamiğini kaybetmiş ve yenisini de bulamamıştır. İkincisi, toplumsal gündemi belirleyebilmesine hizmet edecek ideolojik ve politik açılımları yapma kudretinden yoksundur. Legal parti, tarihte her dönem görüldüğü üzere, bunların yaratıcısı değil yalnızca birer sonucu olarak işlevsel olabilir. Dolayısıyla "marjinalliğe" yolaçan bu temel etkenler aşılamadığı ölçüde, marjinallerin yasal alandaki birliğinden bir siyasal odak değil, kaçınılmaz olarak bir başka "marjinal" çevre çıkar.

"Marjinallik"ten kurtulabilmek ancak sınıf zeminine oturabilmekle, ideolojik alanda doğan boşluğu doldurabilmekle ve buna bağlı olarak politika üretebilen bir yapıya dönüşebilmekle mümkündür. Sizin eğer ideolojiniz, politikanız ve yöneliminiz devrimci bir toplumsal dinamiğe dayanmıyorsa, böyle bir dinamiğin temsilcisi olamıyorsanız, tüm bu sorunları legal parti aracılığıyla çözme düşüncesi yalnızca çaresizliğinizin ve tasfiyeciliğinizin bir dışavurumu olabilir. Legal parti, kitlesel devrimci hareketin yaratıcısı olmaktan çok bir sonucudur. I. TİP ile II. TİP deneyiminin, II. TİP ile TKP, Dev-Yol, TDKP vb. örneklerinin karşılaştırılması, legal partinin kitlesel leşme açısından fetişleştirildiği denli etkili bir araç olamayacağını da net olarak göstermektedir.

İddia edildiğinin aksine, legal parti, solun marjinal konumunu aşmak, sosyalizme "meşruluk" sağlamak vb. alanlarda* tek başına ciddi bir kazanım sağlayamaz. Aksine ve tüm tarihsel deneyimlerin de kanıtladığı gibi, ancak bu sayılan faktörlerin bir sonucu olarak etkili olabilirler. En başta Bolşevik Devrimi ve en son yaşanan örnek olarak da PKK deneyimi, bu gerçeğin somut kanıtlarıdır. Yalnızca bunlar değil Küba, Nikaragua, Bulgaristan vb. tüm başarılı devrimci çıkışlar bu gerçeği teyid etmektedir. Kendi sınıfsal-ulusal dinamikleriyle devrimci bir tarzda birleşen bu örgüt ya da hareketler, ancak bu temelde legaliteyi

---

* Ne var ki, sözde "sosyalizme meşruluk" kazandırmak iddiasını taşıyan legal parti girişimlerinin hemen tümü de "demokrasi" platformunu aşamamaktadırlar. Kurtuluş, "ilerde bir legal sosyalist partinin ve birliğin dayanağı olabilecek bir seçim partisi", TDKP "anti-emperyalist demokratik kitle partisi", *Komün, Direniş, Hedef* ve *Toplumsal Kurtuluş* ise "HEP çatısı altında birleşmeyi" savunmaktadırlar. Demokrasi platformu tüm bu siyasal hareketlerin kesiştiği nokta olmaktadır. Kuşkusuz böyle bir partinin sosyalist mücadeleyi "meşrulaştırmak" bir yana, onu yozlaştırmaktan başka bir sonucu olamaz.

de devrimci bir tarzda fethedebilmişler ve "meşruluklarını" ancak bu gelişim ile sağlayıp kalıcılaştırabilmişlerdir.

* * *

Gerçekten sol hareket gerek yasal alana, gerekse birlik sorununa gereken önemi vermediği için mi bunalımdan çıkamıyor? Bu soruya evet yanıtı verebilmek için sol hareketin tarihinden, tarihsel şekillenişinden bihaber olmak, onun bugünkü ideolojik ve örgütsel bunalımına ilişkin bir tahlilden yoksun olmak gerekir. Eğer sorun birlik ve yasal alanla ilgili olsaydı, çoktan çözülmüştü bile. Zira sol hareket, son on yıldır, politika üretme, "proje" üretme adı altında yasal parti ve birlik projeleri üretmek dışında hemen hiçbir uğraşa sahip değildir. Bu projeler ise bırakalım kan tazelemeyi, son on yıldır yalnızca tartışma ve tasfiye üretebilmiştir.

Yasal çalışma alanına gelince, yukarıda belirttik, sol hareket tarihi boyunca yasal alana sürekli olarak gereğinden fazla önem vermiştir. Son on yılda ise legalizmin bir eğilim olmaktan çıkıp bir cereyana dönüştüğü açıktır. Bugün hemen tüm sol yapılanmaların varlığı ancak yasal alandan ve legal yayınlar üzerinden hissedilmektedir. Hiçbir yapılanmanın illegalitede herhangi bir ciddi çabası, örgütlenmesi yoktur. Kurtuluş, Dev-Yol, TKP-B, TKEP, İşçinin Sesi vb. oluşumların varolan yapıları **tümüyle** tasfiye olmuş durumdadır. TDKP, TKP-ML, TKİH gibi yapıların örgütlülükleri ve çalışmaları son derece sınırlıdır. Dahası TİKB gibi bu soruna daha yakın zamana kadar hep fetiş düzeyinde yaklaşan yapıların ise son bir yıldır illegal çalışması durma noktasına gelmiş, hemen tüm faaliyeti legal eksene kaymıştır. Bu kayışın nerede duracağı da henüz belli değildir. Tüm çalışmalarını legal alana kaydıran bu akımlar acaba niçin "güç" devşirmek bir yana, gün geçtikçe daha fazla kan kaybına uğramaktadırlar? Bu soruyu kendilerine sormak durumundadırlar.

Sorun gerçekten bu güçlerin tek bir çatı altında birleşememesinden mi kaynaklanıyor? İyi ama, içlerinden pek çoğu son yıllarda sürekli birlik proje ve girişimleri peşinde koşturmuş, çok parçalı bir yasal parti fikrini uygulamak için "Leninizm korkusunu" dahi yenebilecek cüreti göstermiş bu yapılar, niçin birleşmemektedirler? Ya da bazı sınırlı örneklerde görüldüğü gibi birleşseler dahi neden bunalımdan kurtulamamaktadırlar?

Çünkü nicelik sınırlılığı bunalımın nedeni değil sonucudur. Sorunu bu niteliksel boyutuyla, demek oluyor ki ideolojik-sınıfsal nedenleriyle değil de niceliksel boyutuyla değerlendiren sol hareket, bunalımı köklü bir şekilde aşma imkanlarını yaratamamakta, nicelik sorununu da reformist yönelişlerle çözümlemeye çalışmaktadır.

Artık yolun sonuna gelinmiştir. İdeolojik-sınıfsal bunalım ve bu bunalımın bir sonucu olan belirsizlik ve politikasızlık aşılamadığı ölçüde sol hareket kaçınılmaz olarak bugünkü tasfiyeci yönelişi derinleştirecek, artık "marjinal" bir devrimci çevre olma imkanını da tümüyle kaybedecektir.

Böylesi dönemlerde, gruplar ve tek tek bireyler bunalımdan çıkış için "sihirli formül ve projeler" beklentisine girerler. Doğruların tekrarı geniş bir kesim için bıktırıcı ve işlevsiz görünür. Onların size sorduğu tek soru vardır: "İyi, güzel de sizin bunalımdan çıkıp, kısa zamanda kitleselleşmek için bir somut projeniz, önerdiğiniz somut araçlar var mı?" Siz, hiçbir sihirli formülünüzün olmadığını, böylesi zor dönemlerdeki tek çıkış yolunun konjonktürel zorluklar karşısında gerilememek ve kendi ihtilalci sınıf örgütünü yaratma perspektifiniz doğrultusunda ısrarlı bir çalışma yapmak olduğunu söylediğinizde ise, size gerçekte kendi ruh hallerinin ve içine yuvarlandıkları boşluğun (yoksa batağın mı?) iyi bir göstergesi olan şu küçümseyici karşılığı verirler. "Böyle klasik doğruların bugün artık fazla bir anlamı yok!"

Zira tasfiyecilik irade ve inanç yoksunluğuyla beslenir. Böylesi dönemlerde yapılacak ilk ilkesel ve doğru davranış irade ve inançsızlıktan kopuşmak ve o "klasik" yolda ısrarla ve kararlılıkla yürümektir.

Unutmamak gerekir ki, o "klasik" yol, tarih onu böylesi deneyimlerde doğruladığı içindir ki "klasik" olmaya, böyle nitelenmeye hak kazanmıştır.

Ekim 1992

Düzeltme:

E. Eralp'in *Ekimler* sayı:1'de yayınlanan *Türkiye Sol Hareketi* başlıklı yazısında bazı dizgi hataları yeralmıştır. Bunların anlam bakımından önemli olan ikisini düzeltiyoruz.

Sayfa 139'daki "çağın tipik" ifadesi "çağın atipik" biçiminde, yine aynı sayfadaki "Kaypakkaya Türkiye'deki başçelişmeyi" ifadesi "dünyadaki başçelişmeyi" biçiminde olacaktır.

Emperyalist metropollerde güçlenen faşizm

İlhan GÖKDEMİR

Faşist akımların güçlenmesi son bir kaç yıldır emperyalist metropollerde politik yaşamın abartmasız başlıca konularından biri haline gelmiştir. Buna 1993 yılı sonunda nihayet Rus örneğinin de eklenmesi faşist akımların yükselişine yeni boyutlar kazandırdı. Bu nedenle, yarım asrı aşkın bir aradan sonra, yeniden örgütlü bir tarzda uç veren ve güçlenen faşizm, kuşkusuz dönemin en belirgin siyasi gelişmelerinden birisi sayılmalıdır.

Avrupa'nın bir çok ülkesinin günlük yaşamında tanık olunan gelişmelerin yanısıra, klasik politik göstergeler de faşizmin güçlenme seyrini sürekli kanıtlıyorlar. Örneğin 1992 yılında Fransa, İtalya, Almanya, İngiltere ve Avusturya gibi Avrupa'nın bir çok ülkesinde milletvekili, senato, eyalet, bölge, belediye vb. türden seçimler yapıldı. ABD başkanlık seçimleri de aynı yıl içinde sonuçlandı. Bu seçimler öteki yönleriyle nasıl yorumlanırsa yorumlansınlar, ortaya çıkardıkları tartışmasız sonuç var. Bu, ortak ve genel bir eğilim olarak burjuva gericiliğinin güçlenmesi ve faşizmin yeniden hortlamasıdır.

O dönemden bu yana Avrupa'nın değişik ülkelerinde şahit olunan ve faşizmin giderek güçlendiğini kanıtlayan gelişmelerin yanısıra, Rusya'da Jirinovski'nin başını çektiği hareket ile '93 Aralık ayında İtalyan faşistlerinin belediye seçimleri vesilesiyle elde ettikleri başarı, faşizmin yükselişinin yeni somut göstergeleri oldular.

Tekelci burjuva medyanın olayı geniş kitleler nezdinde yalın ve dolayımsız

bir biçimde ortaya koyması ve irdelemesi elbette beklenemez.Ne de olsa sözkonusu ülkelerde, kitlelere evrensel bir model olarak dayatılan o sözde alternatifsiz burjuva demokrasisi yürürlüktedir. Onun gücüne gölge düşürmek olacak şey değil!

Kapitalizmin hem anavatanı ve hem de vitrini sayılan Avrupa'da faşizmin çıplak iktidarı yakın geçmişte yaşandı, faturası ödendi. Aradan geçen zaman pek fazla sayılmaz. Her ne kadar insanlığın kollektif hafızası önemli ölçüde erozyona uğratıldıysa da, asrın ortasında yaşanılanlar tamamen unutulmuş değildir. İnsanlık tarihi bir çok açıdan revizyondan geçirilmiş, olayın ideolojik boyutu önemli ölçüde iğdiş edilmiştir. Ancak buna rağmen faşizmin açtığı yaraların anısı hafızalarda hala canlılığını korumaya devam ediyor.

Başka bir ifade ile burjuva düzenin bağrında filizlenip çıkan ve iktidar olan faşist ideoloji ve hareket, kurulu kapitalist düzenin alnına ebediyen kazınmıştır. Tüm çabalara rağmen bunu unutturmak kolay değildir. Dolayısıyla tekelci burjuva medya kurumlarının burjuva düzenin bir türevi olan faşist akıma genel olarak yaklaşımları, onu tanıtma biçimleri, burjuva düzenin genel gereksinimlerini karşılamak ve onu her fırsatta aklamak durumundadır.

Faşizmin yarım asır aradan sonra yine aynı mekanda, yani dünyanın her bakımdan en gelişmiş, en ileri, en zengin ve "kültürlü" kapitalist ülkelerinde yeniden türemesi bir tesadüf müdür?

Bu ülkelerde toplumun siyasal nabzı, periyodik seçimlerden önce son yıllarda neredeyse günübirlik hazırlanan ve egemen güçlerin elinde etkili bir yönlendirme aracı işlevi gören kamuoyu araştırmalarıyla ölçülüyor. Son yıllarda gerçekleşen seçimler, söz konusu kamuoyu araştırmalarının sonuçlarını doğrulamanın yanısıra, bu toplumların genel siyasi ruh hallerini de ana hatlarıyla ve görece berrak bir biçimde gün ışığına çıkarmış oluyorlar.

Kuşkusuz seçim sonuçları, kamuoyu araştırmaları ve siyasal tahminler toplumsal yaşama ilişkin olarak bir çok açıdan irdelemeyi gerektiren yığınla faktör içeriyorlar. Fakat her konuda olduğu gibi faşist tırmanış konusunda da, burjuva medya kurumunun yorumları genellikle esas olanı tali olana boğduruyor, gerçeği karartıyor.

Konumuz olan faşist hareketin gelişmesi de bu örneklerden birisidir. ABD dahil, Batı Avrupa toplumlarında son bir kaç yıldır gözlemlenen, yaşanan, yer yer şiddet aracılığıyla kendisini ifade eden, dolayısıyla genel bir seyir kazanan ve burjuva gözlemcilerinin çoğu kez *"politik radikalleşme"* olarak değerlendirdikleri faşist tırmanışı bu açıdan incelemek önemlidir.

Her ne kadar burjuvazi iletişim araçları aracılığıyla "faşist tırmanışı" kitleler nezdinde olağan göstermeye, çoğulcu liberal demokrasinin doğal bir ifadesi ya da cilvesi olarak kabul ettirmeye çalışıyorsa da, bazı gözlemciler, olayın kazandığı boyutlar ve yaptığı tarihsel çağrışım karşısında, yer yer 1930'lu yıllardaki faşist dalga ile parallellik kurmak zorunda kalıyorlar.

Zira, 1930'lu yılların başında İtalya, Almanya ve İspanya'da başlayarak, önce Avrupa'yı saran ve giderek dünyayı ikinci emperyalist savaşla yüzyüze

bırakan, insanlığa tarihinin en büyük vahşetini yaşatan faşizm, o dönem, konjonktürel ve özel bazı toplumsal nedenlerden dolayı yaşanış biçimi önemli ölçüde farklı da olsa, özünde aynı mekanda ve benzer koşullarda, görece benzer bir gelişim sürecinden geçerek hedefine ulaşmış, iktidar olmuştu.

1930'lu yıllarda olduğu gibi, yarım yüzyılı aşkın bir aradan sonra bugün de, faşist ideolojinin çıkış kaynakları, dayanak noktaları, istismar ettiği sorunlar ve ona objektif olarak güçlenme olanakları sunan faktörler aşağı yukarı aynıdır. Yanısıra, faşist partiler bugün de kapitalizmin yıkımına uğramış ve uğrama endişesiyle yaşayan benzer bir toplumsal tabana dayanarak gelişiyor.

Kapitalizmin 20 yıldır sürmekte olan ve bugün giderek ağırlaşan son iktisadi bunalımı, faşizmin yeniden güçlenişinin temel ve objektif nedenini oluşturuyor. ABD ve Avrupa ülkelerinde beliren ve tüm ekonomik sektörleri kapsayan, giderek derinleşen kapitalist iktisadi buhran uzun yıllardır tüm dünya ekonomisini kapsamış bulunuyor. Faşizm sistemin bunalımını aşmak için bir karşı devrimci alternatif olarak güçlendiriliyor ve bizzat tekelci emperyalist burjuvazi tarafından hazırlanıyor. Çünkü bunalımın önüne olağan yöntemlerle bir türlü geçilemiyor ve düzeniçi hiçbir reçete onun pozitif anlamda dizginlenmesine yetmiyor.

Ne var ki ve ne yazık ki, bu bunalımın neden olduğu sosyal hoşnutsuzluk bugün henüz düzen karşıtı devrimci bir alternatife de dönüşmüyor, dönüştürülemiyor. Toplumsal hoşnutsuzluk kendisini ancak periyodik olarak Paris'te, Berlin'de, Liverpool'da ortaya koyan ve en son olarak da, daha geniş ölçekte Los Angeles'te gösteren, biçimsiz, ufuksuz, perspektifsiz bir kendiliğinden patlama aracılığıyla ifade ediyor.

Kapitalist sistemin ürettiği ve dolayısıyla doğrudan sorumlu olduğu bu sosyal hoşnutsuzluk, gerçek muhatabı burjuva düzene yöneleceğine, zaman zaman sonuçta ona hizmet eden bir araca, ona dönem dönem nefes aldırtan bir emniyet sübabına bile dönüşebiliyor. Böylelikle etkisini ters yönden daha somut bir biçimde kanıtlayan bunalım, faşizmin ilk basamağı ve can damarı olan ırkçılık, şovenizm ve yabancı düşmanlığı duygularını besleyip geliştiriyor. Karşı devrimci bir dinamiğin zeminini, koşullarını hazırlıyor.

Almanya'da dünün abalıları Yahudilerdi. Kapitalizmin krizinin sorumluları olarak suçlanıyorlardı. Hitler faşizmi 6 milyonunu toplama kamplarında, gaz odalarında, sabun fırınlarında imha etti. Bugün ise, tüm zindeliğine rağmen yine bunalımda olan Alman ekonomisi, burjuvaziyi yeni "Yahudiler" keşfetmeye zorluyor. Alman burjuvazisi bu kez de mültecilere, göçmen işçilere sarı Yahudi yıldızını yapıştırmak istiyor.

İktisadi durgunluğun sorumlusu dıştan gelen ticari rekabettir; işsizliğin kaynağı göçmen işçilerdir; hızla artan adi suç işlemenin, uyuşturucu tüketiminin failleri "ikinci nesil" denen ve entegre olmamakla suçlanan genç yabancılardır, deniliyor. Yani bunalımdaki kapitalist düzenin yarattığı her olumsuz sorunun sorumluluğunu yıkacak birileri, bu aşamada tercihen yabancılar aranıyor ve mutlaka bulunuyor. Kısacası Almanya da tüm kapitalist metropoller gibi düzenin

bunalımına düzen dışında "sorumlu" arıyor.

Burjuvazi iktisadi bunalımın toplumdan dıştaladığı veya dıştalamakla tehdit edip telaşlandırdığı toplumsal katmanları, sistemin krizine, çıkmazına, yarattığı iktisadi, sosyal, siyasal ve kültürel sorunlara, düzenin kendi dışında sorumlu aramaya teşvik ediyor, onların hedefini şaşırtıyor. Böylece ekonomik bunalımın yarattığı sonuçlara karşı duyulan tepki dini, etnik, ırkçı, milliyetçi vb. faktörlerle yoğrularak, radikal ama irrasyonel politik bir cereyanın dinamiğine dönüştürülüyor. Burjuva düzeni şiddet yoluyla savunmayı öngören kanallara akıtılıyor.

Bu karşı devrimci dinamiğin besleyip geliştirdiği cereyan, faşizm, iktisadi çıkmaza geçmişte olduğu gibi şimdi de düzeniçi otoriter bir alternatif öneriyor. Bu nedenle bunalımı aşmakta burjuva demokratik mekanizma yeteneksizlikle, laçkalıkla suçlanıyor, horgörülüyor. Düzen, aile ve ulus kavramları yüceltici temelde ama ikiyüzlüce işlenerek geri kitlelerin duygularına hitabediliyor, onların kaba önyargıları okşanıyor.

Benzer nedenler genellikle benzer sonuçları doğurur. Batı Avrupa'da faşizmi bünyesinde besleyip doğuran ve geçmişte ona iktidar yolunu açan ekonomik yapının, yani kapitalist sistemin, ayakta kalması ihtiyacı, aynı tehdidin yenilenmesinin temel kaynağıdır.Kapitalizmin çıkmaza girip sıkıştığı her durumda, burjuvazi kendi düzeniçi alternatifini koşulların oluşmasına bağlı olarak hazırlamak durumundadır. Bu nedenle kapitalist sistem potansiyel olarak her zaman faşizme gebe konumdadır. Bu potansiyel tehlike, iktisadi bunalımın derinleşmesine, kökleşmesine ve sosyal sonuçlarının kronikleşmesine paralel olarak, son bir kaç yıldır bir çok mekanda ve aynı anda, karşılıklı birbirini etkileyerek ve destekleyerek, iyiden iyiye kabarıyor, güçleniyor, kök salıyor. İkinci emperyalist savaşın ardından bürünmek zorunda kaldığı uysal, suskun görünümü terkediyor.

Bazı büyük sermaye çevrelerinin cömert mali desteğiyle ve ultra-liberalizmin ekonomik ve sosyal yaşamdan dışladığı toplumsal kesimlerin oylarıyla seçim sandıklarında boy gösteren, klasik burjuva partilerinin birbirlerini karşılıklı yıpratmada demagojik bir seçim malzemesi olarak kullandıkları kahverengi akım, neo-faşizm, eğer mevcut gelişim seyrini korumaya devam ederse, tıpkı 1930'lu yıllarda olduğu gibi, büyük sermaye çevrelerinin açıktan desteğini alarak, yeniden kara bir dalgaya dönüşmenin olanaklarını bağrında taşıyor.

Burjuvazinin faşist gruplara verdiği destek ve sağladığı olanaklar hakkında çok şeyler söylenebilir. Bunlardan en etkili olanı iletişim araçlarıdır. Örneğin, burjuva medya kurumları periyodik olarak gerek televizyon, gerekse yazılı basın aracılığıyla, faşist akımların gelişip güçlenmesine ilişkin değerlendirmelerde bulunuyorlar. Bu değerlendirmeler genellikle sözkonusu neo-faşist grupların bir saldırıda bulundukları, bir seçim başarısı elde ettikleri veya herhangi bir vesileyle adlarını duyurdukları bir zamana denk gelmektedir.

Eğer faşistler bir yahudi mezarlığına saldırmışlarsa, sokakta bir yabancıyı öldürmüşlerse, yüzkarası bir avuç serseri ya da marjinal bir şebeke olarak nitelendirilir, ama uzun uzadıya tanıtılır, bir türlü reklamı yapılır ve olay sonuçta yine de bir adi polisiye vakaya indirgenerek geçiştirilir. Eğer herhangi bir

faşist grup politik bir etkinlik gösterir, bir toplantı veya bir yürüyüş düzenler, nazi sembolleriyle süslü bir gövde gösterisinde bulunursa, tekelci medya bu kez sözkonusu faşist mihrakı tarihsel kökeninden soyutlayarak sıradan bir politik güçmüş gibi sunar. Yarım yamalak negatif terimlerle inatçı mücadelesini, kararlılığını ön plana çıkarır.

Fakat sözkonusu vesile eğer bir seçim başarısı ise, terminoloji hemen değişir. Kesinlikle faşist, ırkçı veya şovenist gibi sıfatlar kullanılmaz; "aşırı sağ" diye nitelendirilir, başarının bir mucize olduğu, hareketin marjinallıktan kurtulup nihayet "halkoyu" ile meşrulaşma sürecine girdiği ve artık "demokrasi"nin de bir gereği olarak olağan bir politik güç muamelesi yapılması zorunluluğu doğduğu vaaz edilir.

Burjuvazinin medya aracılığıyla faşist akımlara karşı takındığı ve özetle ifade etmeye çalıştığımız bu tavır, ilk bakışta pek fazla bir anlam ifade etmiyor olabilir. İleride burjuvazinin faşist gruplarla olan dolaysız ilişkileri hakkında başka somut örnekler verilecektir. Ancak burada dikkatleri çekmek istediğimiz nokta şudur: Eğer, örneğin Berlin'de bir dazlak grubun bir Türk'e saldırısı sonucu olay basında enine boyuna tanıtılıyor ve teşhir ediliyorsa, bu tavrın burjuva basının demokratlığından veya objektifliğinden kaynaklanmadığı açıktır.

Burjuva basının yaydığı her imaj, sarfettiği her söz bilinçli bir hesabın ürünüdür. Önceden saptanmış bir amaca hizmet için kullanılır. Her ne kadar bu yöntemle faşistler toplumun bir kesiminin nefretini alıyorlarsa da, zaten bu asıl faşist şefler tarafından göze alınmaktadır. Nitekim toplumun öteki bir bölümünün de sempatisini kazanıyorlar. Onları ilgilendiren bu toplumsal kesimdir. Bunlara hitabedebilmek, kazanabilmek ve örgütleyebilmektir.

Burjuvazi ve faşist gruplar arasında, medya kurumu aracılığıyla, deyim yerinde ise bir eylem birliği sözkonusudur. Burjuva basın faşist partilerle o partilere potansiyel taban olabilecek toplumsal katmanlar arasında bir tür aracı rolünü oynamaktadır. Burjuvazi tarafsız ve masum pozlara bürünerek, basın ve yayın kurumlarını faşistlere bir propaganda kürsüsü olarak sunuyor, bilinçli olarak kullandırıyor. Ve onlar da bu olanaktan bol bol yararlanıyorlar. Zaten amaçlanan da budur. Nitekim bu yöntemle, yani **manipulation mediatique** sayesinde, kısa sürede önemli başarılar elde ettiler.

* * *

Konunun bir başka yönüne geçiyoruz. Kapitalist dünyanın politik panoramasını son bir kaç yılın kamuoyu araştırmaları ve onları her defasında doğrulayan seçim sonuçlarının ışığında değerlendirdiğimizde, faşizmin yeniden toparlanıp gelişmesinin objektif ortamını ve koşullarını oluşturan genel bağlamı üç ana noktada toparlayabiliriz.

I- Burjuva düzenin bunalımı

Parlamenter sistemin krizi deniliyor. Klasik siyasi partilere rağbetin azalmasından, sandıktan kalıcı siyasi iktidarların çıkmamasından, hükümetlerin

ortalama ömürlerinin kısalmasından, insanların politikaya soğuk bakmalarından ve dolayısıyla radikal yaklaşımlara daha fazla ilgi göstermelerinden bahsediliyor.

Burjuva politik yaşamın krizde olduğu kuşkusuz doğrudur. Eğer öyle olmasaydı, geçen seçimlerde ABD başkanlığına soyunan Texas'lı milyarder Ross Perot, yaşamlarından hoşnut olmayan Amerikalı seçmenlerin nabzına şerbet vermek için talip olduğu mevkiyi, dünya burjuvazisinin mekkesini kastederek, ***„elime bir kürek alıp Washington ahırını temizleyeceğim"*** türünden kaba, popülist, demagojik iddialarda bulunabilir miydi?

Eğer öyle olmasaydı, bir çok Avrupa ülkesinde yapılan geniş kapsamlı "kamuoyu araştırmaları"nın sonuçlarına göre, politikacılara en fazla layık görülen sıfatlar hırsız, rüşvetçi, sahtekar vb. olur muydu? İtalya'da Andreotti, Craxi; Fransa'da Mitterand'ın yakın çevresi, hırsızlıkla suçlanmaz, cezaevlerine atılmak zorunda kalmaz, mahkeme kapılarını aşındırmazlardı. ABD ve İngiltere günübirlik politik yöneticilerin karıştıkları yüzkızartıcı skandallara şahit olmazdı vb.

Ne var ki, burjuva düzenin çürümüşlüğü hiç de bu düzeyle sınırlı değildir. Burjuva parlamenter sistemin giderek genelleşmeye yüz tutan bunalımı veya kitleler nezdinde açıktan itibarsızlaşması, burjuva düzenin genel bunalımının sadece ortak kabul gören ve itiraf edilen en yüzeydeki görünümü ve boyutudur. Dolayısıyla tali yönüdür, buz dağının görünen ucudur.

Siyasi kurumlar düzeyinde gözlemlenen ve muhatapları tarafından da açıkça itiraf edilen bu yozlaşma, sistemin, kapitalizmin özünden süzülüp geliyor. Esas çürüyen, yozlaşan, ayar tutmayan ve burjuva politikacılarının çaresizlik içinde seyretmek dışında hükmedemedikleri asıl alan, sistemin temelidir, iktisadi-toplumsal altyapısıdır.

Dünyanın en zengin bölgesi olan AET ülkelerinde işsiz insan sayısı on milyonlarla (neredeyse 30 milyon) ifade ediliyor. AET dünya nüfusunun % 6'sını barındırırken, toplam dünya zenginliklerinin ve gelirinin % 18'ine el koyuyor. Dünyada refahın anavatanı sayılan aynı kıtada, 1975'te, yoksul insan sayısı 38 milyondu. 1985'de 44 milyona çıkan bu rakam, 1992'de 53 milyonu geçmiş bulunuyor. Yani sorun burjuva parlamenter sistemin politik kurumlarıyla birlikte yaşadığı aksaklıklardan değil, o politik ve kurumsal yapıyı işlevsiz bırakan temel dayanaktan, iktisadi yapıdan kaynaklanıyor.

Ve iktisadi krizin doğrudan uzantısı olarak, burjuva politik yaşamda da benzer ve gittikçe karmaşıklaşan, burjuvazinin çözmekte çaresiz kaldığı bir çıkmaz gelişiyor. Kapitalizmin iktisadi çıkmazını aşmak için devreye sokulan düzen içi çözümler giderek tükeniyor. Aynı reçeteler döne döne uygulanıyor. Bu çaresizlik burjuva düzen partilerini ve politikalarını diskalifiye ettiği gibi, düzen içi radikal bir alternatifin nesnel koşullarını olgunlaştırıyor.

Kapitalizme alternatif devrimci bir fiili seçeneğin henüz gündemde olmadığı uluslararası koşullarda, sahte ve demagojik bir "radikal alternatif" düzenin kendi ürünü olan faşizmde ifadesini buluyor. Kapitalizmin bunalımının burjuva politik yapıyı tüm aktörleriyle birlikte işlevsiz bırakması, faşizmin gelişim sürecini kolaylaştırıyor.

II- Klasik düzen partilerinin işlevsizliği

Kapitalist düzenin bunalımı klasik siyasi partilerin hareket alanını daraltıyor. Sınıflar arası çelişkilerin keskinleşmesine paralel olarak, bu partilerin toplumsal sorunlara ilişkin söylemlerinden üstlendikleri rollerin gerçek niteliği açığa çıkıyor. Toplumsal sorunlar karşısında işlevsiz kalmış partilere neden insanlar ilgi göstersin ki?

Tekellerin, çok uluslu şirketlerin karları astronomik rakamlarla ifade edilirken, sefalet de alabildiğine çoğalıyor ve yayılıyor. Örneğin, 340 milyon nüfuslu AET ülkelerinin ekonomik politikasını, en büyük 45 tekelin yöneticileri AET komisyonu başkanı Jacques Delors'la birlikte yönlendiriyor ve biçimlendiriyorlar. Elbette tümüyle tekellerin çıkarları ve ihtiyaçları doğrultusunda. Bu nedenle sözkonusu partilerin eskiden olduğu gibi yoğun kitle desteğini alamamaları, geleneksel oy potansiyellerini korumada epeyce zorlanmaları, hiç de şaşırtıcı değil.

Düzenin çivisinin çıktığının bir başka göstergesi ise, periyodik olarak yapılan seçimlerdir. Katılımın ve ilginin düzenli olarak azalması fenomenin sadece bir boyutu. Buna rağmen seçimden hemen sonra bir erken seçim havasına giriliyor. İşbaşına getirilen her yeni ekip popülaritesini ancak birkaç ay muhafaza edebiliyor. Fakat geri kalmış ülkelerin tersine, Avrupa'da düzenin muhalefette kalan partileri, iktidar partilerini fazla yıpratmak ve sandık başına gitmeye zorlamak tutumu izlemiyorlar. Danışıklı döğüşlerdeki gibi, ölçülü davranıyor, işin dozunu kaçırmamaya, yani düzeni yıpratmamaya özel bir özen gösteriyorlar.

Örneğin, Almanya'da Kohl'un CDU'su ile müttefikleri, Doğu Almanya'yı resmen satın alarak elde ettikleri zaferin ürününü sandıkta bulamadılar. Tersine gerilediler. Buna rağmen ayakta kalmalarını SPD'nın bir alternatif oluşturamamasına borçludurlar. İngiltere'de Major yeni olmasının verdiği bir kaç aylık krediden ve bayan Thatcher'den kurtulmanın toplumda yarattığı rehavetten yararlanarak, iş işten geçmeden seçmenlere muhafazakarlara güveni yeniden onaylattı.

Kimi ülkelerde, örneğin İtalya'da Andreotti'nin Hıristiyan Demokratları'nın son milletvekili seçimlerinde, eşine rastlanmamış dikey bir düşüş yaşadıkları görüldü. Son belediye seçimlerinde ise tamamen silindiler. İtalya'nın politik yaşamı, bir bakıma Avrupa'da en iğrenç skandallarla süslü, en dejenere oluşumdur. Siyasi partilerin kirli çamaşırlarının sokaklarda sürekli sergilendiği ülkelerin başında geliyor. Bu ülkede ikinci emperyalist savaştan bu yana ortalama hükümet ömrü altı ayı bulmamaktadır.

ABD başkanlık seçimlerinde Bush'un, Körfez savaşı, Doğu Bloku'nun çöküşü, Nikaragua'daki devrimci Sandinista iktidarının yıkılması gibi bir çok faktörün sağladığı krediyle normal olarak zorlanmaması, rahatlıkla yeniden seçilmesi gerekiyordu. Ancak, önseçimlerde Cumhuriyetçiler kampında ırkçı faşist çıkışlarda bulunan Patrick Buhanan tarafından zorlandı ve Demokrat Bill Clinton karşısında hezimete uğradı.

Sosyal demokratlar'ın Avrupa'daki durgunluğu son yıllarda genel bir çöküşe

dönüştü. Kaleleri ve övünç kaynağı referansları sayılan İskandinav ülkelerinde, geleneksel konumlarını ve özgünlüklerini çoktan kaybettiler. Sosyal adaletin ve toplumsal paylaşımın sözde örneği, refah devletinin sembolü sayılan İskandinav ülkelerini de ultra-liberalizm silindir gibi ezdi geçti. Sosyal demokratların hanesine yazılmış toplumsal kazanımlar günbegün tırpanlanıyor. Ve bu partilerin kendileri de gittikçe çıkmaza gömülüyorlar.

İngiltere'de İşçi Partisi muhalefette kalma rekoru kırmaya devam ediyor. İngiliz burjuvazisi nezdinde itibar kazanmak, uluslararası düzeyde esen gericileşme rüzgarına ayak uydurmak, yani handikaplarından kurtulmak için "trotskist" diye tanıtılan radikal kanadını tasfiye ettikten sonra da, beklediği ve umut ettiği mükafata bir türlü kavuşamadı. Bu kez de yeni şefleri Smith işbaşına gelir gelmez İşçi Partisi'ni sendikaların etkinliğinden kurtaracağını vaadetti. Parti tüzüğünde yapılan değişikliklerle, işçi aristokrasisinin parti yönetimindeki imtiyazları budandı. Şu an İngiliz burjuvazisinin yedek lastiği olarak hükümet olma sırasını beklemeye devam ediyor.

Almanya'da, FDP'nin ittifak oynaklığından bıkan SPD, bir dönem yeni bir umut kapısının açıldığını sanmıştı. Bu umudu çevreci Yeşiller Hareketi oluşturuyordu. Son iki on yılın saman alevini andıran bu yeni politik gücüyle ittifak yaparak güç dengesini kendi lehine çevirmeyi düşünen SPD'nin bu hayalleri de boşa çıktı. Kaldı ki, SPD bu ittifak taktiğini uç noktaya kadar götürdü. Yeşillerin taleplerini önemli ölçüde kendi programına aldı. Böylece sözde çağın gereksinimlerine cevap verebileceğini ve dolayısıyla daha geniş bir toplumsal kesimin desteğini alabileceğini umdu. Sonuç çok fazla değişmedi. Kohl hükümetinin bunalımın girdabında çırpınmasına karşın, SPD'nin kitleler nezdindeki etkinliği artmıyor. Bu, kronikleşmiş itibarsızlık bir yana, SPD'nin Brandt ve Schmidt'den sonra partide otorite sağlayabilecek kalıcı bir şef dahi çıkaramayışı, bunalımın sadece uç noktadaki göstergesidir.

Ekonomik, politik ve sosyal yaşamı tamamen mafyanın vesayeti altında bulunan İtalya'da, Craxi'nin önderlik ettiği Sosyalist Partinin, İtalyan Komünist Partisi'nin bölünerek yarı yarıya oy kaybetmesinden sonra, normal olarak daha rahat nefes alması, etkinlik alanını genişletmesi ve oy oranını arttırması beklenirken, ilkin geriledi ve ardından da dikey bir düşüş, bir çöküş yaşadı.

İspanya'da Gonzales'in sosyalistleri Franco rejiminin bıraktığı vahşi ve şaibeli mirasın sonucu iktidar oldular ve bu sayede iktidarı korumaya devam ediyorlar. Sosyalist etiket altında liberalizmi, başka ülkelerdeki benzerleri gibi, liberallerden daha yetkin bir tarzda ve kitle muhalefetiyle karşılaşmadan uyguluyorlar. Neredeyse yarım asır süren Franko diktatörlüğünün İspanya sağını derinlemesine itibarsızlaştırması, Gonzales'in işini epeyce kolaylaştırıyor, liberalizmi uygulamada onu objektif olarak alternatifsiz bırakıyor. Tüm yıpranmışlığına rağmen PSOE'nin son seçimlerde elde ettiği sonuç, bu alternatifsizliğin en somut göstergesidir.

Sosyal demokrasinin en deneyimli önderi, adeta ideologu sayılan F. Mitterand, uzun süredir teknede kullanılacak barut bırakmadı. Demokratik yoldan "sosyalizm"i

etmek adına toplumsal bir dinamiğe önderlik ederek devlet başkanı seçilmişti. Bir kaç aylığına bir takım popüler önlemler aldıktan sonra, 13 yıldır liberalizmin pedagojisini yapmaya, Fransızlara işletmeciliğin, pazar ekonomisinin, özel teşebüsün meziyetlerini anlatmaya devam ediyor. Fakat kitlelere yönelik söyleşilerinde istisnasız mutlaka bir fırsatını bulup, ***"biliyorsunuz ki ben sosyalistim"*** diye hatırlatmada bulunması dışında, selefi Giscard'ı hiç aratmıyor.

Fransa'da, Mitterrand'ın Sosyalist Parti'si, Mart 1993 seçimlerinde, Fransa tarihinde hiçbir iktidar partisinin bugüne kadar almadığı bir yenilgi ile müfakatlandırıldı. Burjuvazi onu on yıl kullandıktan sonra kirli bir çorap gibi kenara attı. Politik sahnede adı artık nadiren duyuluyor. Kuşkusuz bu onun sonunun geldiği anlamına gelmiyor. Çok geçmeden burjuvazi ona ihtiyaç duyacak, şaibeli skandalları unutturulacak, silik imajı yeniden restore edilecek ve piyasaya alternatif bir güç olarak sürülecektir.

ABD'de ise burjuva siyasetin yozlaşmışlığının sonuçlanmış, artık katılaşmış bir biçimi yaşanıyor. Cumhuriyetçi Parti ile Demokrat Parti arasında amblemleri dışında hiçbir fark yoktur. Adına parti denen bu kuruluşlar reklam şirketlerine adayının tanıtım kampanyasını sipariş veren bir acenta bürosundan başka bir işlev görmüyorlar. ABD, depolitizasyonun uç noktalara vardığı, başkanlığa aday gösterilen kişinin ailesi ve özel yaşamı ile birlikte, televizyon ekranlarında milyonlarca seyircinin huzurunda çarşıda pazarda alınıp satılan sıradan bir metaya özgü kriterlerle tanıtıldığı bir ülke. Bu nedenle tekelci aşamada burjuvazinin en ideal "demokrasi" modelini oluşturuyor.

Hükümet veya siyasi iktidarın geleneksel nöbet devir-teslim denklemi, ABD'de olduğu gibi, artık Avrupa ülkelerinde de politize olmuş coşkun bir seçmen desteğine dayanarak gerçekleşmiyor. İnsanlar terimin en kaba ve en ilkel anlamıyla resmen kandırılıyorlar. Seçmenlere garip oldu bittiler, sahte seçenekler kolayca onaylatılıp meşrulaştırılıyor. Bu nedenle politik yaşama karşı giderek artan bir kaygısızlık, ilgisizlik ve bezginlik, özünde düzene karşı duyulan kendiliğindenci bir nefretin pasif bir ifadesidir.

III- Devrimci alternatifin oluşmaması

Kapitalizmin derinleşen çok boyutlu bunalımı karşısında işçi sınıfı hareketinin Avrupa'da halihazırdaki ideolojik etkinliğine ve politik varlığına gelince, maalesef gerçeği teslim etmek ve dolayısıyla olumsuz bir tablo çizmek zorundayız. Karşı devrimci güçlerin şahlanmaya başladıkları, sermayenin saldırılarına her gün bir yenisini eklediği bir ortamda, Avrupa'da işçi sınıfı hareketi bugün halen dağınık, örgütsüz ve devrimci bir önderlikten yoksundur. İdeolojik bir cereyan estirmek, politik bir ağırlık oluşturmak, sermayenin doludizgin saldırılarına göğüs germek, politik bir çekim merkezi olmak bir yana, işçi sınıfı, ekonomik talepleri doğrultusunda veya tarihsel kazanımlarını korumak için bile henüz topyekün harekete geçemiyor.

Burjuvazi işçi sınıfının bu durumuyla açıktan ve hiç çekinmeden alay

etmektedir. Onun on yıllar boyunca çetin mücadelelerle, kan dökerek elde ettiği ekonomik ve demokratik kazanımlarını bakanlık teknokratları, işveren danışmanları hiçbir kaygıya kapılmadan, çoğu kez sendika bürokratlarıyla işbirliği ve suç ortaklığı içinde, tek tek makaslamaktadırlar. Buna itiraz edilebilir. Denebilir ki, Avrupa'nın tüm ülkelerinde bir çok işkolunda günübirlik grevler yaşanıyor, sosyal çalkantılar sürüp gidiyor, hatta genel grevler patlak veriyor vs. Bütün bunlar elbette doğru.

Fakat işçi sınıfı toplumsal bir güç olarak sermayenin saldırıları karşısında kendisini yalnızca savunmaya çalışıyor, dahası pasif savunmadan aktif savunmaya bir türlü geçemiyor. Oysa yaşanan saldırılar parça parça yürütülen eylemlerle, kısmi genel grevlerle berteraf edilebilecek türden değildir. Ortam ve koşullar başka cevaplar gerektiriyor.

Sorunun uluslararası boyutunu saklı tutmak kaydıyla, bu durumun esas sorumluluğu kuşkusuz işçi sınıfını Fransa'da, İtalya'da, İspanya'da, Portekiz'de "resmen" temsil eden, tamamen sosyal demokratlaşmış, ruhsuzlaşmış eski komünist partilerinin omuzlarındadır. Bu partilerin yürüttüğü politik çalışma, sınıfa ideolojik bir iktidar perspektifi kazandırmak, onu düzen karşıtı bir alternatif program ekseninde örgütlemek yerine, sadece kendi kurumsal varlıklarını korumaya yönelik bir endişeden öte gitmiyor.

Avrupa'da yaygın işçi eylemleri yaşanıyor. Toplumsal hoşnutsuzluk enine boyuna yayılıyor, hatta bazı orta sınıf katmanlarını da etkisi altına alıyor. Fakat önderlik boşluğu her adımda kendisini ortaya koyuyor.

Avrupa'da bu rolü oynadıklarını iddia eden partiler mevcuttur. Eğer somut bir örnek vermek gerekirse, ilk akla gelen kuşkusuz Fransız Komünist Partisi (FKP)'dir. Görkemli bir tarihsel miras sayesinde bugün halen ayakta durabilen FKP'nin 70 bin üyesi, ikinci emperyalist savaş sırasında Naziler ve onların Fransız işbirlikçileri tarafından katledilmişti. 1947'de bir milyonu aşkın üyesi olan FKP, o dönem her seçimde geçerli oyların % 25'ini aşkın bir kesimini alabiliyordu. Şimdi ise % 5 civarına kadar düşmüş durumda.

Proletarya diktatörlüğünü reddeden, lafızda da olsa devrimci literatürün tek kelimesini dahi kullanmayan, devrim yerine seçimle işbaşına gelmeyi hedefleyen FKP, devrim kavramı yerine değişim, işçi sınıfı yerine insanlar terimini kullanıyor. Üretim araçlarının toplumsallaştırılması ve sosyalist inşa programı yerine tekelci devlet kapitalizmini savunuyor. Tek kelime ile sosyalizmi teorik ve pratik açıdan kökten reddeden FKP'nin adı ve amblemi dışında, komünizmi veya devrimciliği çağrıştıran hiç bir yanı kalmamıştır.

Fransız işçi sınıfı onu on yıllardır omuzlarında taşıdı ve halen önemli ölçüde destekliyor. FKP bu destek ve fedakarlığı 1981'de Mitterrand için bir basamağa dönüştürdü, sonucu biliniyor. FKP için işçi sınıfı kendisine seçimlerde oy verecek bir toplumsal tabandan, bir insan kitlesinden ibarettir.

Avrupa'daki diğer komünist partileri de işçi sınıfının seçimsel desteğini, burjuva düzenin politik yelpazesinde tutunabilmek ve sonuçta var olmak için bir manivelaya dönüştürmüş bulunuyorlar. Denebilir ki tek endişeleri, işçi sınıfından

aldıkları, daha doğrusu almaya halen devam ettikleri destek karşılığında, düzen tarafından muhatap olarak kabul edilmek ve öyle muamele görmektir.

Tek kelime ile özetlemek gerekirse, bu partiler burjuva düzenle bütünleşmişlerdir ve ona ayak uydurabilmenin uğraşısı içindedirler. Klasik burjuva politik yaşamının reformist kanadı durumundadırlar. Dolayısıyla, Avrupa'da gittikçe yaygınlaşan toplumsal muhalefeti örgütlemenin, yönlendirmenin ve harekete geçirmenin halihazırda mevcut potansiyel olanaklarını tekellerinde tutan eski komünist partilerin durumu budur. Onlar bugün için aynı zamanda yeni bir devrimci dinamiğin doğmasının önünü tıkayan başlıca engellerden biridirler.

Almanya: Faşizmin beşiği

İkinci emperyalist savaşı hazırlayan ve başlatan gücün Hitler Almanyası olması, doğal olarak anti-faşist zaferin de bu ülke üzerinde yoğunlaşmasına neden oldu. Yenilginin ardından III. Reich artıklarının bu ülkede politik bir varlık göstermeleri, örgütlülüklerini kısa zaman içinde yeniden oluşturmaları zaten beklenemezdi. Fakat bu olanaksızlık elbette Nazi rejiminin yıkılması ve önde gelen bir avuç simasının tasfiyesinin sonucu olarak açıklanamaz.

Zira, Mart 1932'de Hitler'e 11 milyonu aşkın Alman oy vermiş, Nazizme iktidar yolunu açmıştı. Anti-faşist zafer sonrası dönemde, faşist ideolojinin teorik savunuculuğunu yapmış, pratik uygulayıcısı olmuş ve savaştan sonra hayatta kalmış Nazi kadrosunun sayısı resmi rakamlara göre 120 bindir. Bu rakam Nazi rejiminin kitle gücü dikkate alındığında çok cüzi kalsa bile Führer'in mirasını devralabilir ve geleneği rahatlıkla sürdürebilir kapasitede idi. Dolayısıyla bunların sinmek zorunda kalışlarının esas nedeni, Kızıl Ordu'nun o dönem Avrupa'da estirdiği ve halk kitlelerinin de desteğini alan güçlü anti-faşist cereyanın etkisidir.

Ancak savaş artığı Nazi kadrolarının akibet ve uğraşılarına, önce anti-faşist zaferin rehaveti, ardısıra Doğu-Batı kutuplaşması ve nihayet soğuk savaş ortamı olumlu bir zemin hazırlamıştır. Almanya'nın bölünmesiyle de örtüşerek ağırlaşan savaş sonrasının bu özgün koşulları, eski Nazi kadrolarının "normal" yaşama dönmelerini kolaylaştırdı.

Sözkonusu Nazi kadrolarının akibeti konusunda, geniş kitlelerce olmasa da, kısmen bilinen bir gerçek var. Yalnız bu gerçek, fenomenin sadece bir boyutunu temsil ediyor. Nazi mirasının en ileri teknik ve uzman kadrosunun önemli bir bölümü ilk aşamada Almanya'nın dışına transfer edilmişti.

Her ne kadar bu transferi Otto Skorzeny'nin (Skorzeny 25 Temmuz 1943'te tutuklanan Mussolini'yi 12 Eylül 1943 günü düzenlediği bir komando operasyonu sonucu kurtaran ünlü SS şefidir) savaşın bitiminden çok önce, muhtemelen 1944 yazında oluşturduğu Odessa Şebekesi'nin gerçekleştirdiği iddia ediliyorsa da, ABD istihbarat kurumlarının, Vatikan'ın ve papazlar aracılığıyla Kızılhaç kurumunun küçümsenmeyecek lojistik desteği rol oynamıştır bunda.

Nazi kadrosunun kalburüstü kesiminin pratik deneyimlerinden ve teknik bilgi birikimlerinden yararlanan devletlerin başında ABD geliyor. ABD, istihbarat kurumları aracılığıyla onları vesayeti altına almış, bilgi birikimlerinden yararlanmıştır.

Diğer taraftan, savaşın sona ermesiyle soluğu Madrid ve Lizbon'da alan Nazi kadrolarının dağıtımı, Franko'nun ve Salazar'ın himayesinde gerçekleşmiştir. Doktor Mengele'den Lyon kasabı Klaus Barbie'ye varan ve 7500 kişi olduğu ileri sürülen ileri Nazi kadrosu, Güney Amerika'daki diktatörlüklerin hizmetine girmişlerdir. Bu ülkelerde ya en üst düzeydeki politik yöneticilere danışmanlık yapmış ya da ordu, polis ve paramiliter milis kuruluşlarında örgütleyici, eğitimci sıfatıyla görev üstlenmişlerdir. Kimileri de silah ve uyuşturucu kaçakçılığı dalında ticarete atılmışlar, mafya ve faşist diktatörlükler arasında mekik dokumuşlardır.

Nazizmin şaibeli mirasından aslan payını alan devletlerden birisi de Güney Afrika'dır. Kitle halinde gelip bu ülkeye yerleşen Nazi kalıntılarıyla, 1948 yılında Apartheid'ın resmi devlet ideolojisine dönüştürülmesi arasında dolayımsız bir ilişki mevcuttur.

Diğer taraftan, Belçikalı Léon Degrelle, Fransız De Pellepoix gibi kendilerini iyi pazarlayamayan veya daha değişik politik/pratik nedenlerden ötürü kıtayı terk etmek istemeyen bazı Nazi kadrolar ise, Madrid'de üs kurmayı ve Franco'nun hizmetine girmeyi seçmişlerdir.

Bu kısmen bilinen gerçekler Nazi mirasının savaş sonrası akibetinin ve kullanımının sadece mütevazi bir boyutunu oluşturuyor. Fakat, bu mirasın Almanya'da kalan kesimi üzerine; geçmişin sahtekarca lanetlenmesi, Nazi döneminin iki yüzlü mahkumiyeti, özellikle de soğuk savaş döneminin histerik anti-komünizmi eşliğinde, kolayca sünger çekilmiştir.

Batılı müttefiklerin ama özellikle de ABD'nin vesayeti altında bulunan Bonn hükümeti, elde kalan ve o dönem sinmekten başka seçeneği olmayan sayısı hayli kabarık Nazi kadrosunun yeni sisteme entegrasyonunu gerçekleştirmekte herhangi bir rahatsızlık duymamış, tam tersine onlardan en iyi biçimde faydalanmak yolunu seçmiştir.

Eski Nazi kadrosunun yeni düzenin ekonomik ve sosyal yaşamına entegre edilerek sözde denetim altında tutulmaları, sorunun pek de önemli bir boyutunu oluşturmuyor. Fakat bu kadronun doğrudan devlet aygıtının en üst kademelerinde görev alması farklı bir anlama sahiptir. Federal Almanya'nın yönetimini üstlenen kadroların ezici bir çoğunluğu, ya sivil elbise giymiş eski bir Nazi, ya da şu veya bu ölçüde Nazilerin hizmetinde ve onlarla işbirliği içinde bulunmuş elemanlardır. Savaş sonrası dönemde İtalya'da da benzer bir durum sözkonusudur.

Basit bir örnek: Alman Cumhurbaşkanı Weizsäcker kitleler nezdinde Başbakan Kohl'dan daha ılımlı, daha "demokrat" bilinir. Faşistlerin katlettiği her yabancının cenaze törenine Alman burjuvazisini temsilen gitmektedir. Son olarak Solingen'de yakılan Türklerin cenaze töreninde faşistleri lanetledi. "Bu katiller gökten düşmediler, aşırı sağ bu yabancı düşmanı atmosferi yaratıyor", türünden

laflar ederek timsah gözyaşları döktü. Fakat onun lanetledikleri kendisine pek yabancı olmayan kişiler. Çünkü babası Ernst Von Weizsäcker, Hitler'in ünlü Dışişleri Bakanı Ribbentrop'un sağ koluydu.

Eski Nazi kadrolarının CDU ve CSU gibi iktidar partilerine, merkezi ve yerel idari kurumları, adalet, polis ve ordunun en üst kademelerine yerleştirilmeleri, hiç de hesapsız ve sıradan bir yatırım değildi. Hiç abartmasız denebilir ki, Alman adalet mekanizması Nazi mirasını toptan devralan ve aynı kadrolarla işleyen bir kurumdur. Alman burjuvazisinin "demokrat" kadro eksiğini Nazi artıkları kapatmışlardır.

Alman burjuvazisinin histerik bir anti-komünizmle örtüşen eski Nazileri koruma politikası, Willy Brandt'ın '70'lerin başında başlattığı ve özünde hiçbir şeyi değiştirmeyen Ostpolitik sapmasına kadar resmi ideolojinin önemli bir boyutu olarak süregelmiştir. Dolayısıyla son yıllarda bu ülkede yeniden uç veren, düzenli bir gelişme ve güçlenme seyri gösteren faşist dalganın kökeninde, bir dönem ABD'nin vesayetinde bulunan Alman tekelci burjuvazisinin koruma altına aldığı, sinen ama idealerinden hiçbir şekilde vazgeçmeyen eski Nazi kadroları bulunuyor.

Resmi ideolojinin, konformist tarihçilerin ve burjuva medyanın yinelenmesi imkansız bir tarihsel geçmiş olarak tanıttığı Nazi dönemi, kapitalist bunalımın bağrından çıkan sözde bir anti-kriz alternatifiydi. Bu sistemin üst yapısı, önde gelen bazı aktörleriyle birlikte, bilinen koşullarda ve hiçbir zaman unutulmayacak insani, manevi ve maddi bedeller karşılığında, tasfiye edildi.

Ama o sistemi, Nazizm'i yaratan sosyo-ekonomik altyapı, kapitalist sistem, Hitler'e önce iktidar yolunu aralayan ve ardından da sosyalist Sovyet iktidarını yıkmak için şartsız destek sunan kapitalist tekeller; Krupps, Siemens, Tyssen, Mercedes-Daimler vb., bugün geçmişe göre çok daha zinde bir konumda varlıklarını sürdürüyorlar. Yalnızca Alman ekonomisine değil, artık dünya ekonomisine de hükmediyorlar.

* * *

Alman faşistleri 8 Mayıs 1945'i izleyen bir kaç yıl boyunca doğal olarak sinmek zorunda kalmışlardı. Fakat, bu suskunluk, sanıldığının tersine, pek uzun ömürlü olmamıştır. Değişik gruplar ve dağınık örgütlenmeler halinde yeniden toparlanmaya çalışmakta hiç de gecikmemişlerdir. Nazi dönemini ve Hitler'i kısmen günün koşullarına uyarlanmış esnek bir lafızla anmaya, yaşatmaya ve etrafında bir örgütlülük yaratmaya başlamışlardır.

Burada, 1945 sonrası Almanyası'nda faşist parti, örgüt ve grupların toplu ve detaylı bir dökümünü yapmak olanaksız, üstelik gereksizdir. Amacımız daha ziyade onun soyağacının ana dallarını en kaba hatlarıyla özetlemektir. Görülecektir ki, bugün tren istasyonlarında dehşet saçan, sokaklarda resmen göçmen işçi avına çıkan, Rostock'ta, Möln'de, Solingen'de masum insanları diri diri yakanlar yeni yetme Naziler değil, çoğunlukla eski Nazi kalıntılarıdırlar.

Doğup ayrışan, ayrışıp dağılan, birleşip güçlenen ve nadiren de olsa kimi zaman yasaklanan, önemli-önemsiz, küçük-büyük faşist Alman gruplarının sayıları oldukça kabarıktır. Belki bu yazının yazılışı ve yayınlanması arasında geçen süre zarfında bazıları dağılmış ve yenileri türemiş olacaklardır. Bazı gözlemciler Alman faşistlerinin 70 değişik grup etrafında kümelendiklerini iddia ediyorlar.

*1949'da kurulan SRP'nin (Sozialistische Reichpartei-Sosyalist İmparatorluk Partisi) kurucusu ve önderi General Remer, Nazi döneminin "ayak tayfası" kadrosundan değildi. 20 Temmuz 1944'te Hitler'e karşı düzenlenen başarısız suikast girişimini izleyen kanlı terör dalgasının baş sorumlusuydu.

1951 Aşağı Saksonya bölge seçimlerinde %11 oranında oy alan SRP, 1952'de Karlsruhe Anayasa Mahkemesi tarafından III. Reich kalıntılarını örgütlemek ve yeni bir Nazi partisi oluşturmak gerekçesiyle yasaklanmıştır. Bu partinin savaşın bitiminden yalnızca 7 yıl sonra elde ettiği oy oranı, süreklilik faktörünü yeterince açıklayıcı niteliktedir.

Bu faşist diriliş karşısında Bonn hükümeti sözde yeni bir faşist dinamiğin oluşmasını engellemek için 1953'te seçim yasasını değiştirmiş ve ulusal ortalaması %5 olarak saptanan baraj sistemini getirmiştir. Fakat, zamanında adı konmamasına rağmen, bu sınır aslında esas olarak devrimci güçleri hedefliyor ve aynı zamanda uluslararası kamuoyu nezdinde faşist dirilişe karşı uluslararası önlem alındığı görüntüsü yaratılmak isteniyordu.

*1950 yılında Otto Hess ve Wilhelm Meinberg tarafından DRP (Deutsche Reichpartei - Alman İmparatorluğu Partisi) kurulmuştur. Bunlar da sıradan faşistler değil, Nazi eşrafının ayakta kalmış kalburüstü önderlerindendirler. Savaş öncesi dönemde W. Meinberg bir SS generaliydi ve aynı zamanda Goering'in sağ kolu konumundaydı.

Otto Hess ise, 1987'de Berlin'in Spandaou cezaevinde ölen ve Hitler'in resmi halefi sayılan Rudolf Hess'in kardeşidir. 1957 seçimlerinde ancak %1 oranında oy alan DRP, beklediği gelişme dinamiğini oluşturamadığından dağılma sürecine girdi. Önce kadroları, ardısıra tabanı, başka arayışlara yöneldikten sonra 1964'te lağvedildi.

* Diğer taraftan sadece politik düzlemde kalmayan aynı Nazi artıkları, 1951'de HAIG'i (Hilfsgemeinschaft auf Gegenseitigkeit der Waffen SS-Waffen SS Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği) oluşturarak eski SS'lere ve ailelerine savaş tazminatı ödenmesi için mücadele etmeyi de ihmal etmediler. Kaldı ki bu sözkonusu dernek aslında, faşistlerin politik faaliyetlerine legal bir paravan işlevini görmek için kurulmuştu. Alman burjuvazisi eski Nazi askerlerinin istemlerini, bir kaç yıl süren klasik kamuoyu alıştırma manevralarından sonra, 1959 yılında kabul etmiştir.

DRP'nin, üstlendiği misyonun hakkından gelemeyerek dağılmasının hemen ardından, 1964 yılında Hannover'de toplanan bir kongre sonucunda Adolf Von Thadden önderliğinde NDP (Nationaldemokratische Partei Deutschland - Almanya Milli Demokratik Partisi) kuruldu. NDP, 1952 yılında açık neo-faşist eğiliminden dolayı yasaklanan SRP ve 1964'te dağılan DRP'nin mirasçısı olarak eski nazi

kitlelerinin katılımıyla oluşturulmuştu.

NDP, 1970'lerin başına kadar değişik faşist gruplar arasında görece bir birlik sağladı, toparlayıcı bir rol oynadı. 1968 bölge seçimlerinde Bremen'de %9, Hessen'de %7, Bavyera ve Aşağı Saksonya'da %8 oranında oy alan NDP, Baden-Würtemberg'de %10'a yaklaşmış bulunuyordu. Fakat, 1969 milletvekili seçimlerinde %4,3'lük oy oranıyla ulusal barajı aşamayınca Bundestag'a (Federal Parlamento) giremedi. Bu başarısızlık NDP'yi marjinalleşme ve bölünüp dökülme sürecine soktu.

* Fakat, NDP'nin mirasından, onun bozgununu en erken sezen ve fırsatı iyi değerlendiren ve geçenlerde Jirinovski'yi misafir eden, basın kralı Dr. Gerhard Frey önderliğinde 1971 yılında kurulan DVU (Deutsche Volksunion - Alman Halk Birliği) yararlanmıştır. 1989 Avrupa Parlamentosu seçim kampanyasında, rakiplerini sollayıp Alman faşistlerinin tek temsilcisi ve önderi olmak uğruna 18 milyon mark harcayan DVU'nun şefi Frey, aynı zamanda, tirajı 100 bini aşan Deutsche National Zeitung ve Deutsche Wochen Zeitung gazeteleri aracılığıyla geniş kitlelere hitap etme olanaklarına da sahiptir.

"İmdat! Göçmenler geliyor!" veya ""Göçmen değil lojman istiyoruz!" şiarları etrafında yoğunlaşan demagojik bir kampanya yürüten DVU, 1988'de Schleswig-Holstein eyaletinde %0,1 oranında oy alırken bu oranı 1991 yılı Bremen bölge seçimlerinde %6,2'ye çıkarmıştır. 5 Nisan 1992 Schleswig-Holstein eyalet seçimlerinde ise 1988'de %0,1 olan oy oranını %6,3'e çıkarmıştır.

* Deutsche Alternative (Alman Alternatifi) uzun dönem işçilere karşı şiddet saldırılarıyla faşist çevrelerde etkili ve itibarlı militan bir güç olma sürecine giren bir gruptu. Fakat sözde karizmatik şefi Michael Kühnen'in 1991 Nisan'ında AİDS hastalığından ölmesi ve dolayısıyla homoseksüelliğinin açığa çıkmasıyla kadroları ve tabanı hayal kırıklığıyla örtüşen derin bir kimlik bunalımıyla yüzyüze kaldılar.

*Alman faşizminin şu anda revaçta olan kolu, 1983'te Franz Schönhuber'in önderliğinde oluşturulan Die Republikaner- Cumhuriyetçiler'dir. Bu parti CSU (Hıristiyan Demokrat Birlik Partisi Bavyera Kanadı) safında yaşanan bir bölünmeden sonra bağımsız örgütlenmeye gitmiş ve başı boş kalmış nazileri çatısı altında toparlamaya başlamıştır.

Eski bir Waffen SS olan ve televizyonda gazetecilik yapan F. Schönhuber'in partisi, Fransız Le Pen'in ani yükselişinden de güç alarak, yükselme sürecine girmiştir. 1989 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde %7.1 oranında oy alarak Strasbourg'a 6 milletvekili göndermeyi başarmıştır.

Cumhuriyetçiler, Baden-Württemberg eyaletinde dört yıl önceki seçimlerde %1 oranında oy alırlarken, 5 Nisan 1992 yerel ara seçimlerinde bu oranı %10.9'a çıkartmışlardır. 24 Mayıs Berlin belediye seçimlerinde ise %8.2 oranında seçmenin desteğini almışlardır.

Cumhuriyetçiler'in elde ettiği bu oy oranına diğer neo-faşist grupların oylarını ekleyecek olursak Almanya'nın 10 milyon nüfuslu en zengin eyaletinde (Baden- Württemberg) faşistler %13 oranında oy almış oluyorlar.

* Almanya'da örgütlü faşist hareketin bu genel tasvirinden sonra fenomenin başka bir boyutuna dikkat çekmek gerekiyor. Almanya'da faşist rönesansın esas başlangıç noktası '80'li yılların sonuna tekabül ediyor. Bu bir tesadüf değildir. Faşistlerin iradi olarak bu dönemde atağa geçtikleri de düşünülemez. İngiltere'de aynı durum '70'li yılların sonuna doğru ortaya çıktı ve '80'li yılların başında önü geçici olarak kesildi. Fransa'da ise Le Pen'in adı '83'ten itibaren duyulmaya başladı.

Aslında gelişmelerin mantığı oldukça açık. Sözkonusu üç ülkede faşist canlanış farklı dönemlere tekabül ediyor. İngiltere'de '70'lerin sonu, Fransa'da '80'li yılların ilk yarısı, Almanya'da ise '80'li yılların sonu. Bu ülkeleri, ekonomik bunalımın boyutlarını kıstas alarak zaman içinde sıraladığımızda, tıpkı faşist dirilişin tekabül ettiği sıralamaya benzer bir tablo ortaya çıkıyor. Dolayısıyla Almanya'nın en son sırada yer alması, bu ülkenin yakın zamana kadar iktisaden diğer ikisine göre daha zinde bir konumda olmasından kaynaklanıyor.

Sorunu Almanya somutunda değerlendirecek olursak, '80'li yılların sonuna doğru sık sık adını duyuran, seçimlerde başarı sağlamaya başlayan faşist akımların, 1989'da Berlin duvarının yıkılmasıyla iplerini koparmış gibi ileri fırladıkları görülür. Resmi rakamlar 1991 yılında yabancılara yönelik 800'ü aşkın sayıda faşist saldırının olduğunu gösteriyorlar. Bu rakam 1992'de Solingen olayına kadar 25 cinayet ve 7680 saldırıya ulaşmıştır.

Sıradan kitleler Alman devletinin neden bu tür olayların önüne geçmediğini anlayamıyorlar. Oysa bunun anlaşılamayacak, gizemli hiçbir yanı yoktur. Almanya, polis teşkilatı ve istihbaratı en mükemmel işleyen gelişmiş ülkelerden birisidir. İletişim tekniği, haberleşme ve ulaşım sistemi modernliğin doruğundadır. İtalya gibi, bir çok açıdan laçka bir devletin Kızıl Tugaylar gibi bir örgütü nasıl çökerttiği dikkate alınırsa, Alman devletinin faşist gelişme karşısındaki tutumu daha iyi anlaşılır.

Batı Avrupa'yı kasıp kavuran iktisadi bunalımdan en az ve en geç etkilenen Almanya oldu. '80'li yılların yarısından itibaren bu ülkedeki faşist oluşumlar, özellikle Fransa'daki Le Pen hareketinin güçlenmesinden cesaret ve manevi destek alarak konumlanmaya başladılar. Nitekim, İngiltere ve Fransa'da faşistlerin güçlenmesine olanak tanıyan koşullar, aynı düzeyde olmasa bile, Almanya'da da etkisini göstermeye başladı ve giderek daha elverişli bir konuma geldiler.

Klasik bir tarzda başlayan ve devam eden bu sürece Almanya'da öznel bir faktör eklendi: Berlin Duvarı'nın yıkılması ve iki Almanya'nın birleşmesi!

İşte bu aşamada Alman burjuvazisi devlet aracılığıyla sürece açıktan müdahale etti ve hızlandırdı. Şöyle ki; Alman burjuvazisi genel iktisadi bunalımın dayattığı faturalar dışında, Doğu Almanya'nın sindirilmesinin mali ve sosyal yükünün karşılanması sorunu ile yüzyüze kaldı. Bu tuzlu faturaları ödeyecek olanın ve halen ödeyenin tekeller değil, Alman işçi ve emekçileri olduğu açıktır.

Ücretlerin dondurulması, sosyal nitelikli bütçelerin makaslanması, devlet harcamalarının kısılması, faiz oranlarının yüksek tutulması, üretkenliği arttırmak için istihdam politikasının yeniden gözden geçirilmesi, enflasyonun serbest

bırakılması vs. türünden önlemler içeren bir ekonomik politikanın yürürlüğe sokulması gerekiyordu. Kohl bu politikayı Bundestag'ın kürsüsünde damdan düşer gibi açıklasaydı, konfora, rahata ve kolay tüketime alışkın Alman işçi sınıfının ve halkının tepkisi başka olurdu.

Alman burjuvazisi bu politikayı uygulamak için toplumsal tepkiyi mümkünse doğmadan sindirmek, boğmak veya onun kısmen akabileceği ve rahat denetlenebilir kanallar hazırlamak durumunda kaldı. Kohl hükümetinin seçtiği yöntem bu iki seçeneğin bileşkesidir.

Her Avrupa ülkesinde olduğu gibi Almanya'da da faşist çeteler burjuvazinin kendilerine iş çıkarmasını beklerler. Berlin Duvarı'nın yıkılmasının Alman halkı üzerinde yarattığı karmaşık duygusal ortamda, Kohl hükümeti hazırladığı ekonomik önlemler paketini açabilmek için, faşist çeteleri resmen polisin himayesi altında mülteci kamplarına saldırttı.

İlk saldırının Rostock'ta ve bu kentin de Doğu Almanya sınırları içinde olması bir rastlantı değildir. Alman burjuvazisinin faşist çetelere attığı bu ilk kemiği az kalsın onlardan önce bazı aydın müsvettelcri kapacaklardı."Almanya post-komünizmin sorunlarıyla karşı karşıya!" türünden yorumlarla entellektüel namussuzluğun zirvesine tırmanan burjuvazinin bu kiralık kalemleri, sorunu kitleler nezdinde tamamen bulanıklaştırıp çarpıttılar.

Rostock olayından bu yana Alman burjuvazisi istediği ekonomik önlemleri alıyor ve kayda değer bir muhalefetle de karşılaşmıyor. Çünkü muhalefette bulunabilecek güçler televizyon ekranlarında faşist çetelerin dehşetini izliyor ve izledikçe de siniyor, kabuğuna çekiliyorlar. Ve demokrat, anti-faşist kitlelerden ses çıkmayınca da devlet/faşist elele terör estirmeye ve bu terörün gölgesinde ultra-liberal reçeteleri dayatmaya devam ediyor.

Rostock'ta faşistler günlerce polis çemberi altında "yabancılar dışarı!" şiarını atarak saldırdılar. Kohl hükümeti de hemen yabancılar yasasında değişikliğe giderek bu faşist çeteye onay ve desteğini dile getirdi. Faşistler "yabancılar dışarı!" diye nara attıkça, hükümet yabancı işçi miktarını kasdederek "bardak taşmak üzeredir!" diye yanıtlıyor, böylece faşist çetenin taleplerine katıldığını açıktan ifade ediyordu.

Alman burjuvazisi bu iğrenç senaryoyu sergilerken basını çok iyi kullanıyor ve ondan en üst düzeyde yararlanıyor. Bir iki yıldır sayıları epeyce artmış olsa da aslında bir avuç olan bu çeteyi, Alman polisi istese bir kaç günde darmadağın edebilir. Tam tersinin yapılması bir tesadüf müdür?

Faşist çetenin peşinde polis yerine elinde kamera ve mikrofonlarıyla gazeteciler koşuşturuyorlar. Onlara neredeyse "haydi, lütfen! birine saldırın, ötekini öldürün ki akşam televizyonda sizi gösterelim, yarın gazetelerde yazalım" diye talepte bulunuyorlar. Bu işin mantığını iyi kavrayan faşist güruh ise insanları diri diri yakmanın daha büyük rağbet gördüğünü, televizyonda canlı yayın konusu olduğunu görüyor ve bu yöntemi tercih ediyor. Bu durum sadece basının kendi meslekî mantığının işlerliğinden kaynaklanmıyor. Devlet politikasının bir boyutunu oluşturduğundan bu sonuç çıkıyor.

Bu bağlamda faşist saldırılara karşı Almanya'da gösterilen tepkilere de biraz değinmek gerekir. Her faşist saldırının veya cinayetin ardından ülkenin değişik kentlerinde, bazen bir çok kentinde aynı anda protesto ve kınama gösterileri düzenlendi. Yer yer görkemli kitlesel bir katılımın olduğu da görüldü. Fakat kınanmak istenen olayların mahiyeti dikkate alındığında, bu protesto gösterilerinin Alman burjuvazisinin değirmenine su taşımaktan başka bir anlam olmadığını da söylemek zorundayız.

Bir kıyaslama yapmak gerekirse, İngiltere'de örneğin, kitlelerin faşistlere karşı gösterdiği tepki normal koşullarda ideal protesto biçimidir. Faşistler bir gövde gösterisi yapmaya çalıştıklarında, işçiler ve halk kitleleri çoğu kez kendiliğinden sokağa dökülüyor, faşistlere adamakıllı bir meydan dayağı çekiliyor. Devletin güvence verdiği mihrak girecek delik arıyor. Sonuçta devlet az da olsa teşhir edilmiş oluyor ve mesele uzun bir dönem kapanıyor.

Almanya'da sokağa dökülen kitleler, bazı Alman ve yabancı sol grupların cılız kalan çabası dışında, hep faşist çetenin kendisini kınıyor, onu lanetlemekten öteye gitmiyorlar. Burjuvazi ve onun devleti bu tür bir protestodan hiç de rahatsız olmaz, olmuyor da. Demokratik düzenimizde demokratik anayasamızın öngördüğü gösteri ve yürüyüş hakkının bir kullanımıdır diyor ve düzenine pay çıkarıyor. Dahası bununla Almanya'nın faşist hareketten dolayı uluslararası planda (dünya pazarında!) bozulan imajını onarıyor. Cumhurbaşkanı Weizsäcker ve kiliseler bu iş için özel bir görev üstlenmiş olarak çalışıyorlar.

Karanlık çöktükten sonra meşaleli yürüyüşler yapılıyor, mumlar yakılıyor vs. Bu tepkiyi bir papaz ayinine benzetmemek elde değil. Diri diri çocuk yakan bir çete böyle mülayim, tanrıya yakarış ayinleri gibi masum gösterilerle teşhir edilmez ve edilemez. Şiddete mi başvurmak gerekiyor denebilir? Gelişmelerin öyle bir aşamaya geldiği elbette söylenemez. Fakat bu aşamada olayların gerçek sorumlularının, muhataplarının parmakla gösterilmesinin yaratacağı etki bir mermiden de tesirlidir.

Eğer Alman işçi sınıfı ve halkı, faşist saldırıları kınamak için sokağa döküldüğünde, "kahrolsun kapitalizm!", "kahrolsun burjuvazi!", "kahrolsun devlet!", "kahrolsun hükümet!", "kahrolsun polis!" türünden, olayların gerçek faillerini doğrudan hedefleyen şiarlarla faşist terör şebekesini kınamaya ve teşhir etmeye çalışsaydı, protestolarının etkisi ancak o zaman görülürdü. Faşist hareketin el altından destekçisi olan tekeller ile tekelci devlet işte o zaman kendine bir parça çeki düzen vermek yoluna gidebilirdi. Faşist tırmanışı protesto etmek ve onu teşvik eden devlet politikasını kınamak için, bir genel grev çağrısının kimin eteğini tutuşturacağını tahmin etmek hiç de zor değildir.

Ne yazık ki böyle olmuyor. Tepkiler bu düzeyi aşmadığı sürece, faşist çeteler işi azıtmaya, çocuk yakmaya devam edecek. Alman burjuvazisi de hiç kaygı duymadan işçi sınıfının kemerlerinde yeni delikler açmakla meşgul olacaktır. Ve Alman tekelleri böylece elde ettikleri karları başka halkları sömürmek için kullanmaya devam edeceklerdir.

*Alman faşizminin geleceği üzerine sonuç itibarıyla şu söylenebilir:

Belediyelerde ve eyalet yönetimlerinde bugüne kadar kazandığı mevziler, ulusal düzeyde gittikçe oturan örgütlülük ağı, düzenli artış kaydeden ve Bundestag'ın kapısını aralayan oy potansiyeli, Avrupa Parlamentosu aracılığıyla geliştirdiği uluslararası itibar ve ilişkiler bakımından, Cumhuriyetçiler'ler, mevcut aşamada, şefleri Schönhuber'in sınırlı yetkinliğine rağmen, Alman faşizminin ideolojik, politik ve örgütsel birliğini sağlamak için rakiplerine kıyasla en elverişli konumdadırlar.

Ancak bu denge henüz sağlam temellere oturmuş olmaktan uzaktır. Faşist grupların gelecekte yararlanacakları olanaklar, yaratacakları dinamikler ve faydalanacakları uluslararası destekler, bu dengeyi şu veya bu grubun lehine bozabilir.

Fakat yöntem ve biçimi nasıl olursa olsun, Alman burjuvazisinin yedek kozu faşizmin, gelecekteki misyonuna hazır olabilmesi için her halükarda bu birlik sürecin yaşayacağı kesindir.

Eğer kitlelerden süreci tersyüz edebilecek ciddi bir tepki gelmezse, gittikçe genelleşen ve derinleşen iktisadi bunalım ve ona bağlı olarak yaygınlaşan sosyal tahribat ve yozlaşma, bu süreci hem kolaylaştıracak ve hem de hızlandıracaktır.

FRANSA: Le Pen'in yükselişi

Front National ile şefi Le Pen'in adı 1983 Dreux kenti belediye ara seçimlerine kadar hiç ciddiye alınmaz ve çok nadiren duyulurdu. O tarihten bu yana **Front National** ve Le Pen, ülkenin politik gündemine önemli ölçüde oturan biricik politik güç konumuna geldiler. Ünleri kısa sürede ülke dışına taştı.

Aktüaliteye Le Pen olayı diye adlandırılarak dar bir biçimde yansıtılan faşist akımın gelişim düzeyi ve süreci, Hitler'in ilk dönemiyle benzerlikler taşıyor. Politik açıdan hızlı bir gelişme performansı gösteriyor. Olay ülke özelinde somuta indirgenerek ve bütünsel bir perspektife oturtularak irdelendiğinde, bunun hiç de "mucize" bir gelişme olmadığı görülecektir.

Fransız faşist geleneği geçmişe göre ilk kez örgütlü bir ifade kazanmış, diğer Avrupa ülkelerindeki benzerlerine nazaran daha atak bir politik güce dönüşmüştür. Zira Fransız faşizmi her şeyden önce, diğer Avrupa toplumlarına göre daha kapsamlı ve güçlü bir entellektüel birikimin üzerinde yükselmektedir.

Louis Ferdinand Celine, Charles Maurasse, Pierre Dricu La Rochelle, Robert Brasillach, Marcel Deat, Maurice Bardeche, François Duprat, Pierre Boutang, Alain De Benoist, Robert Faurisson vb. gibi sayıları bir hayli kabarık romancı, yazar, tarihçi ve filozof, bu miras ve geleneği nesilden nesile devrederek sürdürüyorlar.

İdeolojik açıdan Fransız faşizmi, kendisini farklı dönemlerde değişik biçimler altında, dönemin politik gündemine uyumlu bir tarzda ifade etmiş, sürekliliğini

korumuştur. Boulanjizm, anti-Dreyfusçuluk, Aktion Francaise, Petainizm, Nazi işbirlikçiliği, Poujadizm, Fransız Cezayiri yanlıları, O.A.S'ciler (Cezayir'in bağımsızlığından sonra oluşturulan faşist terör örgütü), Oeuvre Francaise vb., günümüz Le Pen'ciliğinin önceli belli başlı faşist akımlardır.

İkinci emperyalist savaşın faşizmin ezilmesiyle son bulması ve Fransa'daki Nazi işbirlikçisi Petain-Laval iktidarının yıkılmasıyla birlikte, Fransız faşistleri, diğer Avrupa ülkelerindeki benzerlerinin tersine, kendilerine bir uğraşı bulmakta pek zorlanmadılar. Çünkü Fransız sömürgeci burjuvazisi onlara Cezayir'de ve Vietnam'da sürdürdüğü kirli savaşlar için ihtiyaç duyuyordu. Nitekim onları oralarda kullandı.

Ama Fransız burjuvazisi, Cezayir'in bağımsızlığını kazanmasıyla son bulan sömürge savaşları sonrasında, faşistlere acil bir ihtiyaç duymadığından, açık desteğini yinelemedi. '60'lı yılların başından '80'li yılların başına kadar, faşist gelenek, entellektüel ve politik örgütlülüğü ile birlikte ortada bırakıldı ve bu onu marjinalliğe itti. Bir süre gizli milis örgütleri oluşturarak şiddet aracılığıyla varlıklarını sürdürmeye çalıştılarsa da, herhangi bir başarı elde edemediler.

Ayrıca bu ülkede faşizmin küçümsenemeyecek bir kadrosu ve potansiyel bir toplumsal tabanı olmasına karşın, De Gaulle'un Bonapartvari iktidarı, faşistlerin hareket alanlarını daraltarak ve söylemlerini itibarsız kılarak; onları dağınık, şekilsiz küçük grupçuklar halinde, politik yaşamdan uzak kalmaya mahkum etti. Faşistlerin histerik biçimler kazanan, suikast girişimlerine dahi yol açan De Gaulle düşmanlığının kaynağı, ancak bu bağlamda düşünüldüğünde anlaşılabilir. Faşistlerin bu dağınıklığı 1960'lı yılların başından 1983'e, Dreux belediye seçimlerine kadar kesintisiz süregeldi.

Bu grupçuklardan sadece biri olan **Front National**, 1971'de, her politik oluşum gibi, değişik faşist grupları tek çatı altında toplamayı kendine misyon edindi. Eski Poujadist milletvekillerinden Jean Marie Le Pen önderliğinde kuruldu ve zamanla elverişli ortamın oluşmasıyla, Fransız faşist geleneğinin başlıca mirasçısı konumunu kazandı.

Front National'in geri kitlelere yönelik politik programı, denebilir ki yabancı düşmanlığını temel eksen alan asılsız verilerin demagojik olarak abartılmasından ve buna dayanan ırkçı-şovenist bir ajitasyondan başka hiçbir şey içermiyor. **Front National**'in ilk seçim başarısı, bu politika sayesinde 4 Eylül 1983'te, yabancı işçi oranının yüksek olduğu 30 000 nüfuslu Dreux kentinin belediye seçimlerinin ilk turunda elde edildi. Genel Sekreter Jean Marie Stirbois'in geçerli oyların %16,7'sini alarak ikinci tur için klasik sağ partilerle ittifak kurması, **Front National**'in gelişim sürecini başlatan ilk adım oldu.

Çok geçmeden 1984'de Avrupa Parlamentosu seçimlerinde **Front National** ulusal düzeyde %11,2 oranında oy alarak uluslararası sahneye fırladı. Avrupa Parlamentosu'nu kürsü olarak kullanma ve sağladığı olanaklardan faydalanma fırsatına kavuştu. Avrupa faşizminin en atak kolu konumuna geldi.

Örgütlenmesini tamamlayamadığından aday bulmak için gazetelere ilan

vermek zorunda kaldığı Mart 1985 İl İdare Meclisi seçimlerinde %8,8 oy alırken, Mart 1986 milletvekili seçimlerinde %9,9 oyla 35 milletvekili çıkardı. Bu başarı Jean Marie Le Pen'in 1988 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde elde ettiği %14,4'lük oy oranıyla pekiştirildi. **Front National** Fransa'da dördüncü siyasi güç konumuna yükseldi. 22 Mart 1992 yerel seçimlerinde %13,9, Mart 1993 milletvekili seçimlerinde %12,5 oranında aldığı oy ile bu konumunun kalıcı olduğunu kanıtladı.

Bu partinin yakın geçmişine kısaca bir göz atacak olursak, kaydettiği gelişmenin nedenleri ve boyutları daha kolay anlaşılır. '70'li yılların marjinal grubu **Front National**'in şefi, 1974 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ancak %0,62 oranında oy alabilmişti. 1981'de cumhurbaşkanlığı seçimlerine aday dahi olamazken, aynı yılın milletvekili seçimlerinde Le Penci adaylar ancak %0,35 oranında oy toplayabilmişlerdi.

Fakat, 1986'da Millet Meclisi'ne 35, 1989'da Avrupa Parlamentosu'na 10 milletvekili gönderebilmiş olan **Front National**, bugün ise, aldığı kitle desteği ile Fransa'nın 22 eyaletinin 8'inde Sosyalist Parti'yi geride bırakmış bulunuyor. UDF ve RPR koalisyonu ile Sosyalist Parti'den sonra, ülkenin üçüncü politik gücü konumuna ulaştı.

Yıllardır bu partinin güçlenmesinin nedenlerine ilişkin değerlendirme ve yorumlar yapılıyor ve bunlar Avrupa düzeyinde genelleştiriliyorlar. Sözde yetkin burjuva sosyal bilimcilerin araştırmalarına dayanılarak, burjuva medya aracılığıyla kamuoyuna şırınga edilen açıklama özetle şöyledir: **Front National**'in aldığı oylar bir protestonun, umutsuzluğun ve klasik siyasi partilerden bıkkınlığın göstergesidirler.

Bu sebepler tek tek ele alındıklarında kuşkusuz belli bir gerçeğe tekabül ediyor. Ancak, sorun tüm boyutlarıyla bir arada düşünüldüğünde, bunlar, tanımlamayı hedefledikleri olayı aydınlatmaktan ziyade onu karartan, anlaşılmaz kılan bir işlev görüyorlar. Bu "yetkin uzmanlar" Le Pen olayını gerçek ideolojik kimliğiyle anmaktan dahi kaçınıyorlar.

Oysa, **Front National**'in politik programı faşist bir iktidar öngörüyor. Yöneticilerinin ve kadrolarının bir bölümü, 1939-44'lü yıllarda işgalci Nazilerle aktif işbirliğinde bulunmuş, Waffen SS saflarında gönüllü lejyoner olarak savaşmıştır. Yani bunlar kıdemli ve yıllanmış faşistlerdir. Başta Le Pen'in kendisi olmak üzere, **Front National**'in bir çok yöneticisi, Cezayir ve Vietnam halklarına işkence yaptıklarından gururla söz eden insanlardır. Le Pen açıkça, önceli Hitler'in '30'lu yıllarda Almanya'da uyguladığı politikanın bir benzerini Fransa'da denemeyi öneriyor. Hitler o dönem kapitalizmin girdiği bunalımdan çıkış yolu olarak ultra-liberal bir ekonomik politikanın şiddete dayanan uygulamasını önermiş ve uygulamayı başarmıştı. Sonucunun neye mal olduğu özenle unutturulmaya çalışılıyorsa da, halen tamamen unutulmamıştır, biliniyor.

Le Pen ise benzer bir ekonomik politikanın "enerjik" bir yöntemle uygulanmasını kapitalizmin bunalımına alternatif olarak sunuyor. Daha dün Almanya'da uygulanan, ikinci emperyalist savaşa yol açan ve 40 milyondan

fazla insanın hayatına mal olan faşizmin, bu yeni versiyonunu, sadece sıradan bir protesto, umutsuzluk ve bıkkınlık göstergesi olarak algılamak ve kitlelere böyle kabul ettirmeye çalışmak; tehlikenin boyutunu küçümsemek, bayağılaştırmak, sonuçta **Front National** şahsında, faşizmi siyasi yaşamın itibarlı ve olağan bir öğesi saymaktan öte bir değer taşımıyor.

Diğer taraftan aynı sosyolojik incelemeler **Front National**'in seçmen tabanına uygulanarak, onlara toplumun kaşarlanmış tortusu, deniliyor. Bu yönü ön plana çıkarılıyor. Toplumun marjinal bir kesiminin faşizme potansiyel kitle tabanı oluşturduğu kuşku götürmez bir gerçektir. Bu tür tespitlerden hareket eden ve sözde faşist tırmanışa karşı barikat oluşturmak isteyen Bernard Tapie gibi "sosyalist" işveren politikacılar; "Le Pen bir alçaktır, ona oy verenleri de öyle nitelendirme cesaretinde bulunmak gerekir" türünden çıkışlar yapıyorlar. Ancak bu, Le Pen'in tabanını onun etrafında daha sıkı kenetlemekten başka bir etkide bulunmuyor.

Front National'in politikasını saptayan, lümpen ve marjinal kesimin çoğunluğu oluşturduğu taban değil, yöneticileri ve kadrolarıdır. Onların sosyal kökenine gelince; hepsi de kalburüstü burjuvaziden devşirilmiş, düzenin en gözde okullarında, E.N.A., Polytechnique, Siyasal Bilgiler Enstitüsü, ASAS Hukuk Fakültesi'nde eğitim görmüş, politikaya ilk adımlarını bakanlık kabinelerinde, merkezi idarenin en üst kademelerinde görev yaparak atmış ve Club De Horloge, Grece vb. gibi gerici elit kadroların kulüplerinden geçerek **Front National**'in saflarına katılmışlardır.

Diğer taraftan, **Front National**'e cömertçe mali destek sunan anti-komünistliği ile ünlü ABD kökenli milyarder Moon'un tarikatından, ona el uzatmakta tez canlılık gösteren bazı kalburüstü Fransız sanayicilerinden, şampanya üreticilerinden hiç bahsedilmiyor. Faşist ideoloji ile büyük sermayenin henüz büyük ölçüde gizli tutulmaya çalışılan organik ilişkileri gözardı ediliyor. Üstelik Le Pen'in kendisi de bu kalburüstü zenginler kategorisine giriyor. Oldukça karanlık ve şaibeli koşullarda sahip olduğu (kimileri cinayet ihtimali üzerinde duruyorlar) ünlü Fransız çimento ve inşaat sanayicisi Lambert'in görkemli mirası sayesinde, ülkenin önde gelen büyük zenginleri arasında yer alıyor.

Sorunun özünü tanımlamayı kolaylaştırıcı bir rol oynaması açısından sıraladığımız bu tali denebilecek değerlendirmelerden sonra, Le Pen'in güçlenmesinin gerçek nedenlerine geçebiliriz.

Fransa'nın '70'li yılların ortalarına doğru maruz kaldığı iktisadi bunalımın 1981 Mayısı'nda bir iktidar değişikliğine yolaçtığı biliniyor. Bunalımın yarattığı toplumsal hoşnutsuzluk, 30 yıldır aralıksız yönetimde bulunan sağ partiler koalisyonunun iktidarına son vermiş, Fransa tarihinde ilk kez "sosyalist" bir aday, yani Mitterand doğrudan halkoyuyla devlet başkanlığına seçilmişti.

O dönem faşistlerin adı ancak ırkçı cinayetler ve Yahudi dükkanlarına karşı arasıra düzenlenen saldırılar vesilesiyle duyuluyordu. Fransız halkı "sosyalist" adayın 110 madde halinde önerdiği popüler iktidar programına iyi gözle bakmış, yıllardır uygulanan sağcı politikaların cidgi bir alternatifi saymış ve onaylamıştı.

Mitterand iktidar koltuğuna yerleştikten sonra seçim vaadlerine ancak altı ay kadar bir süre sadık kalabildi. Ardından, ekonomik dengeler bozuluyor, ABD ve Avrupa'nın diğer ülkelerinde uygulanan politikalarla çelişen bir politika izleyemeyiz diyerek, 180 derecelik bir ters dönüşle, seçmenlerin kısa süre önce sandıkta mahkum ettikleri klasik sağın ultra-liberal politikası önünde secdeye kapandı. 1981 değişimine büyük umutlar bağlamış Fransız işçi sınıfı ve diğer katmanlar için bu bir ihanet olduğu gibi, ülkede bir umutsuzluğa, karamsarlığa kapılmanın, halen etkisini sürdüren teslimiyetçi bir ruh halinin doğmasının başlangıcı oldu.

Bu değişimden çıkan tek sonuç, yalın bir biçimde şunu kanıtlıyor: Yönetime getirilen ekibin politik etiketi ne olursa olsun, burjuvazinin, özünde uygulayacağı politika tektir. Mevcut düzen içinde bu politikayı uygulamaktan başka herhangi başka bir seçeneği yoktur.

Bundan sonra yapılacak tek şey yeni politik alternatifler aramak değil, 1981'de sağ iktidarı deviren toplumsal hoşnutsuzluğu düzenin bu gerçeğine uyarlamaya çalışmaktı. Onun düzeni hedefleyebilecek başka bir alternatif arayışına girmesine engel olmak, bilincini çarpıtmak, sersemleştirmek, muhalefetini bastırmak ve sonuç olarak etkisiz kılmaktı. İşte Fransız halkı 1981'den bu yana böyle bir süreçten geçiyor.

Ekonomik krizin etkilerini pratik yaşamlarında gün geçtikçe daha fazla hissetmeye başlayan kitlelere, önüne bir türlü geçilemeyen bunalımın esas sorumluları olarak yabancılar hedef gösterilmeye başlandı. Örneğin Fransa'da 2 milyon işsiz ve 4 milyon yabancı var. Yabancıların hepsi değil yarısı kendi ülkelerine dönerlerse işsizlik sorunu kendiliğinden çözülür, türünden basit demagojilerle ülkede gittikçe gelişen bir yabancı düşmanlığı başlatıldı. Burjuva düzenin tüm çirkefliğinin sorumluluğunun göçmen işçilere yüklenmesi moda haline geldi.

Temel felsefesi ve başlıca politik programı yabancı düşmanlığı üzerinde şekillenen Le Pen hareketinin 1983'te Dreux belediye seçimlerinde ilk başarısını elde etmesi, bu açıdan hiç de tesadüfi bir çakışma değildir. Ve o dönemden itibaren de bu faşist mihrak ülkenin politik yaşamında özel bir yer tutmaya başlamıştır.

Burjuvazinin saptadığı ve doğrudan devlet eliyle yürürlüğe koyduğu gerçekleri çarpıtma, kitleleri dezenformasyona tabi tutma politikasına, çok geçmeden, burjuva partilerinin seçim kazanma manevralarının klasik boyutu da eklendi.

Düzen partileri, Le Pen'i birbirlerine karşı koz olarak kullanmakta kıran kırana bir mücadele başlattılar. Sosyalist Parti'nin hükümet olmaya devam edebilmesi, Mitterand'ın devlet başkanı kalması klasik sağ partilerin güçsüz kalmalarıyla mümkündü. Le Pen ilk aşamada sağ partilerin tabanını aşındırdığı için "sosyalistler" hayli iştahlı bir biçimde Le Pen'in güçlenmesini seyrediyorlardı. Eski "sosyalist" başbakan Pierre Beregovoy bunu; "Le Pen bizim için bir şanstır, sağ partiler onun güçlenmesinden korktukları için fazla aptallık yapmaktan çekiniyorlar", diyerek itiraf ediyordu.

Sağ partiler ise Le Pen hareketinin güçlenmesini, Mitterand ve onun izlediği politikalarla açıklamaya çaba sarfettiler. Biz hükümet iken Fransız toplumunun imajına leke düşüren böyle bir mihrak yoktu; bu, "sosyalist" hükümetin icraatının bir ürünüdür diyerek, kendilerini aklamaya çalıştılar. Fakat fazla etkili olamadılar.

Sağ partiler bir yandan bunu iddia ederlerken, diğer taraftan tabanlarını Le Pen saldırısına karşı korumak amacıyla, yabancı düşmanlığında onunla açıktan bir yarışa girdiler. Eski Cumhurbaşkanı Giscard, göçmen işçileri "yeni işgal güçleri" olarak tanımlarken, Chirac ondan daha sert görünmek için, "yabancıların pis pis koktuklarını ve Fransızların bu kokudan rahatsız olmakta haklı olduklarını", açıkladı. Yanısıra, Thatcher'in İngiltere'de yaptığı gibi, Fransız klasik sağ partiler de, Le Pen'in yabancılara ilişkin ırkçı önerilerini kendi programlarına eklediler.

Böylece yabancı düşmanlığı temel kıstas alınarak yürütülen kampanya, tüm politik güçleri etkisi altına aldı. İğrenç bir yarış başlatıldı. Sosyalist Parti hükümette olduğundan, yabancı düşmanlığını resmen devlet eliyle uygulamak durumundaydı. Göçmen işçilerin ülkelerine dönüşünün teşviki, siyasi iltica taleplerinin reddi, kaçak duruma düşmüş yabancıların sınırdışı edilmesi, ülkeye girişlerde denetimin arttırılması, vize vermenin zorlaştırılması gibi uygulamalar, sözde Le Pen'in propagandasını boşa çıkarmak amacıyla hayata geçirildiler.

Demokrat ve ilerici kitlelere bu uygulamaların zorunlu olduğunu ispatlamak, deyim yerindeyse modaya uymak ve aynı zamanda Le Pen'in tabanını etkilemek için, eski "sosyalist" başbakanlardan Rocard, "dünyanın sefaletini biz mi üstleneceğiz!" çıkışında bulundu.

Revizyonist Fransız Komünist Partisi bu koroya katılmadığını döne döne vurgulamaya çalıştıysa da, onun tavrında da şovenist öğeler ağır basmaya başladı. Üretim birimlerinin işgücünün ucuz olduğu ülkelere aktarılmasına karşı çıkan ve yerli istihdam yaratma mantığından hareket ederek yerli malı üretilmesine öncelik tanınmasını öneren FKP, yıllardır bu konuda bir kampanya yürütüyor. Bu kampanyada kullandığı slogan Fransa'da esen şovenist atmosferin izlerini taşıyor. "Produisons Français!", yani "Fransız malı üretelim!"

Yabancı düşmanlığı yarışında kimse Le Pen'le başa çıkamadı ve çıkamazdı. Çünkü politik kimliği her zaman en radikal tavrı almasını olanaklı kılıyordu. Gündemini ve kurallarını faşist mihrakın saptadığı bir alanda ve konuda oyun oynanmaya çalışılıyordu. Diğerleri "işgal gücü", "pis koku" ve "sefalet"ten bahsederlerken, Le Pen, sanki pazarda açık arttırmaya girişmiş gibi, her defasında hedefi en uç noktalara çıkartıyordu. Örneğin, **Front National**'in tabanında; "bütün Arapları bir gemiye doldurup Akdeniz açıklarında ateşe vermek gerekir!" veya "ya valiz ya tabut!" diye Cezayir Kurtuluş Savaşı döneminin sloganları türünden söylemlerin yaygınlık kazandığı görülmüştür. Deyim yerindeyse, klasik partiler yabancılar sorununda faşist demagojiye ayak uydurmak, ona göre tavır belirlemek durumuna geldiler.

Bu bağlamda denebilir ki "sosyalist" Mitterand'ın devlet başkanı sıfatıyla iç politikada oynadığı başlıca rol, yabancı düşmanlığı etrafında yürütülen bu

çılgınca yarışı Sosyalist Parti lehine kızıştırmak olmuştur. Mitterand yabancı düşmanlığını, tıpkı matadorların boğaları kızdırmak ve tahrik etmek için kullandıkları kırmızı şal gibi kullanmıştır.

Örneğin, uzun muhalefet döneminin demagojik çıkışlarını saymazsak, Mitterand, 1981'den bu yana istisnasız her seçimin arifesinde, yabancılara oy hakkının tanınmasından yana olduğunu mutlaka bir fırsatını bulup söylemeye özen gösterdi. Maksat yabancılara seçme ve seçilme hakkının tanınması değildi. Zaten bu alanda göstermelik de olsa en ufak bir adım atılmadı. Bunda amaç, sağın saflarında bulanıklık yaratmak, Le Pen, Chirac ve Giscard'ın birbirlerine atıp tutmalarını, kimin en fazla yabancı düşmanı olduğunu kanıtlamaya çalışmalarını sağlamaktı.

Le Pen'in gözde ve tek politika teması olan yabancı düşmanlığının enine boyuna işlenmesi, klasik sağ partilerin tabanını aşındırabiliyor. Bu durum Sosyalist Parti'nin direk muhatapları olan UDF ve RPR'i zayıflattığı gibi, ki Mitterand'ın da istediği budur, Le Pen'in etki alanını genişletiyor, doğrudan güçlenmesine katkıda bulunuyor.

1986'da, genel seçimlerin arifesinde, Sosyalist Parti'nin başarı umudu kalmayınca, seçimlere bir-iki hafta kala seçim yasası değiştirildi ve nispi temsil usulü yürürlüğe konuldu. Her ne kadar bu manevra seçim yasasını demokratikleştirme olarak tanıtıldıysa da, asıl amaç sağ partilerin tek başına ezici çoğunluğu almalarını engellemekti. Sonuç ancak kısmen başarılı oldu. Klasik sağ partiler salt çoğunluğu sağlayamadılar, fakat azınlık hükümeti kurmaları da engellenemedi. Fakat aynı zamanda Le Pen'in 35 milletvekili ile meclise girmesine olanak tanınmış ve en ideal propaganda kürsüsü sunulmuş oldu.

Chirac hükümeti, faşist mihrakın söylemini itibarsız kılıyoruz maskesi altında, Sosyalist Parti'nin başlattığı politikayı daha da ağırlaştırarak sürdürdü. Hükümet salt çoğunluğa dayanmadığından, Le Pen, meclis grubu desteğini ya da çekimserliğini açıktan pazarlayacak konuma sahipti.

Burjuvazi, faşist bir desteğe sahip sağ bir iktidar aracılığıyla bir çok alanda istediği en önemli yasal değişiklikleri gerçekleştirdikten sonra, Le Pen'in misyonuna son verildi. Seçim yasası değiştirildi ve 1988 erken seçimlerinde **Front National** oy oranını korumuş olmasına karşın ancak bir milletvekili çıkarabildi. O da çok geçmeden satın alındı ve **Front National**'i terketti.

Aynı senaryo 1993 Mart ayında tekrar sahnelendi. Milletvekili seçimlerinde **Front National** %12,5 oranında oy almış olmasına karşın, eskiden elde ettiği tek milletvekili koltuğunu da kaybetti. Kuşkusuz burada Le Pen'in uğradığı "haksızlığa" değil, esas olarak burjuvazinin ikiyüzlülüğüne dikkat çekmek istiyoruz. Burjuvazi bir eliyle bu faşist mihrakı destekleyip güçlü olarak gündemde tutmaya çalışırken, diğer taraftan dizginleri kaçırmamaya dikkat ediyor. Fransa'nın üçüncü partisi konumundaki **Front National**'e bugün için tek milletvekili dahi çıkarttırmıyor.

Bu garip görünen durum burjuvazi açısından düşünüldüğünde aslında çok mantıklı. Le Pen ve avanesine belli bir misyon verilmiştir ve bu misyonun dışına çıkmaları bugün için yasaktır. Çünkü şimdilik ihtiyaç yok. Burjuvazinin

Le Pen çetesiyle olan dolayımsız, ancak gizli tutulmaya çalışılan ilişkisi, Mart 1993'ten bu yana, geniş halk kitleleri farkında olmasalar bile, tamamen açığa çıkmıştır. Yıllar boyunca Le Pen'e politik arenada oynatılan rolü ve ona kazandırılan gücü kısaca anlatmaya çalıştık.

Mart 1993 seçimlerinde UDF / RPR koalisyonu ezici çoğunluğu sağlayıp, büyük finans çevrelerinin güvenilir adamı Balladur başbakanlık makamına oturtulduktan bu yana, Fransa'da Le Pen'in ve **Front National**'in adı artık fazla duyulmuyor. Burjuva basın bu faşist şebekeye şimdilik en ufak bir ilgi göstermiyor. Dünün gözbebeğine bugün adeta askeri bir sansür uygulanıyor. Burjuvazi, bir zamanlar Le Pen'in oynadığı rolü, bu kez İçişleri Bakanı Pasqua'ya emanet etti. Ne var ki, bu, yarın Le Pen'e ve **Front National**'e yeniden ve yeni roller için ihtiyaç duymayacağı anlamına gelmiyor.

İTALYA: Devlet ve mafya ile içiçe

Avrupa'da, ikinci emperyalist savaşta faşist diktatörlüklerin yıkılmasından sonra faşizmin örgütsel anlamda varlığını, etkinliğini ve faaliyetlerini kesintiye uğramadan sürdürdüğü ülkelerin başında İtalya geliyor.

Mussolini 26 Nisan 1945'te Alman üniformasıyla kaçmaya çalışırken komünist partizanlarca yakalanmıştı. İki gün sonra da metresi Clara ile birlikte kurşuna dizilmiş ve cesetleri Milano meydanında bir süre ayaklarından bir direğe asılı olarak bırakılmıştı. İtalya'da faşist diktatörlüğe son verilişin sembolik jesti sayılan Mussolini'nin bu sonu, faşist örgütlülüğün sürekliliğine gölge düşürebilecek bir tarzda yorumlanmış ve kullanılmıştı.

Oysa savaş sonrası dönemde bir çok Avrupa ülkesinde yaşanan durum, faşizmin ikinci cephesini oluşturmuş olan İtalya'da, biraz daha çarpıcı bir nitelik kazanarak yaşanmıştır.

İtalyan egemen sınıfları henüz homojen bir yapı kazanmış durumda değillerdi. Burjuvazinin, toprak sahiplerinin ve monarşistlerin çıkarları arasında ahenk sağlamak, onları güçlü bir İtalyan Komünist Partisi karşısında, onu etkisiz kılabilecek bir politik güce dönüştürmek hemen kolay değildi. Yani denge hassastı ve buna İtalya'nın jeopolitik konumundan ötürü, bir de uluslararası denge faktörü ekleniyordu.

Dolayısıyla geçmişin sorgulanmasına ilişkin olarak başlayan tartışma ve polemikler, iki görüş etrafında yoğunlaştı. Egemen sınıflar ve liberal aydınlar, faşizmin, ülkenin politik tarihinde sadece talihsiz ama sonuçta basit bir parantez teşkil ettiğini, Mussolini'nin harcanmasıyla bu parantezin artık kapandığını ve geçmişin sorgulanmasının ancak onun tamamen unutulmasıyla sağlanabileceğini ileri sürüyor ve savunuyorlardı.

İkinci görüş ise, İtalyan Komünist Partisi'nin soruna yaklaşım tarzı ile kendisini ifade ediyordu. İKP'ye göre faşizm düzenin ürünü idi ve sorgulanması

düzenin kendisinin ıslah edilmesiyle mümkündü. İKP iktidarı ele geçirip köklü değişim önermek yerine, geçmişi sorgulamanın, faşistlerin idare kurumlarından ayıklanması, kraliyetin lağvedilmesi, cumhuriyetin ilanı ve tarım ile sanayi sektöründe bazı radikal reformlara gidilmesiyle mümkün olduğunu savunuyordu.

Tamamen reformist de olsa İKP'nin bu talebinin uygulanması egemen sınıfların ve onlara destek veren emperyalist müttefiklerin çıkarlarıyla çelişiyordu. Ayrıca bu partinin kurtuluşta oynadığı belirleyici rol ve aldığı toplumsal destek hesaba katılınca, ülke yaşamında etkin bir rol oynayacağı, konumunu daha da pekiştireceği anlamına geliyordu.

Dolayısıyla İtalya'daki komünist potansiyel ve bu potansiyelin özünde reformist de olsa ülkede açabileceği perspektiften, burjuvazi, toprak sahipleri ve monarşistlerden oluşan egemen sınıf bloğu tedirgin oluyordu.

Ayrıca İtalya ve Yunanistan, emperyalizmin Akdeniz'deki önemli üslerinden ikisiydi. Bu stratejik konumun muhafazası için Yunanistan'da çevrilen entrikalara ayrıca değineceğiz. Aynı stratejik endişeden dolayıdır ki, emperyalist müttefikler, İtalya'nın reformist de olsa İKP'nin eline düşmemesi için tüm ağırlıklarını koydular, ne gerekiyorsa yaptılar. İlk yapılacak iş 2,5 milyona yakın üyesi olan İKP'nin gücüne karşı bir denge oluşturmaktı.

Bu perspektifle, önce "ulusal barışı" sağlama adı altında 1946'da Hıristiyan Demokratlar tarafından çıkarılan af yasasıyla faşistler affedildi ve aklandılar. Ardından, kurtuluştan sonra ülkede idareyi üstlenen direniş komitelerinin ve onların atadıkları sorumluların görevlerine son verildi. Ve nihayet medeni hakları genel af sonucu iade edilmiş olan Mussolini'nin faşist kadrolarının %90'ı tekrar eski mevkilerine yerleştirildiler. Böylece tıpkı Almanya örneğinde olduğu gibi, komünizme karşı mücadele için tüm faşist güçler yeniden devreye sokulmuş oldu. Zira İKP'nin karşısına örgütlü politik bir mihrak çıkarmak olanaksız olduğundan, onun gücü ancak faşist kadrolar ve devlet aygıtı kullanılarak dengelenebilirdi.

Faşist kadroları tamamen aklayan bu aftan sonra Mussolini'nin takipçilerinin sessiz kalmaları için herhangi bir neden kalmamıştı. Ve onlar da zaman kaybetmeden Duçe'nin mirasını olduğu gibi ve kaldığı yerden devraldılar.

1945'te **Uomo Qualunque**, finans çevrelerinin mali desteğini alarak ilk faaliyetlerine açıktan başladı. Kısa sürede Mussolini döneminin ileri kadrolarını saflarına çeken bu mihrak, özellikle orta sınıf oylarıyla, 1946 yılı yasama meclisi seçimlerinde %5,3 oranında bir destek gördü.

Duçe'nin diğer bazı mirasçıları ise küçük gruplar halinde illegal olarak varlıklarını sürdürüyorlardı. Eski partizanlara karşı suikastlar düzenlemekte uzmanlaşan bu gruplardan birisi, Far kökenli Pino Romualdi, Giorgio Almirante, Giorgio Pino, Augusto De Marsanich, Arturo Michelini gibi yöneticilerin Aralık 1946'da kurdukları **Movimento Sociale Italiano** (İtalyan Sosyal Hareketi)'dur.

Bu oluşumun (MSI) Mussolini'nin son politik teşebbüsünün adını çağrıştırması, faşist geleneğin bu ülkede kesintiye uğramadan devam ettiğine ilişkin sembolik bir anlama sahiptir. Zira, Mussolini, Naziler tarafından kurtarıldıktan sonra

giderayak Hitler'in teşvikiyle Eylül 1943'te Salo'da İtalyan Sosyal Cumhuriyeti'ni kurduğunu ilan etmişti.

Önderliğini Mussolini'nin Joseph Goebbels'i sayılan Almirante'nin üstlendiği MSI kurulur kurulmaz, İtalyan faşistleri için politik bir çekim merkezine dönüştü. Mussolini'nin yakın silah arkadaşlarının yanısıra Mareşal Grazinia, Veliaht Valerio Borghese MSI'nın saflarına toplandılar.

Fakat Avrupa düzleminde faşizmin uğradığı genel hezimeti ve bunun farklı faşist grupların saflarında yarattığı sonuçları gidermek kolay değildi. Kendisini bölünmelerle ifade eden bu etkilere İtalyan faşizminin saflarında da tanık olundu. Örneğin MSI, meşru zeminde mi yoksa şiddet aracılığıyla mı faaliyet yürütmesi gerektiği ikilemi ile karşı karşıya kalmış, bazı ayrılık ve bölünmeler yaşamıştır.

Komünist ve eski partizanlara karşı yürütülen suikast eylemleri MSI'ya militan bir mihrak ruhu kazandırırken, seçmen desteği açısından gücünü olumsuz yönde etkilemiştir. Daha legal bir zeminde faaliyet yürütmek yanlısı olan Meşruiyetçiler bu çekişmede baskın çıkmış, Almirante'nin yerine De Marsanich'i getirerek, 1953 seçimlerinde aldıkları %5,8 oranında oyla 29 milletvekili çıkartmışlardır.

Diğer taraftan monarşinin sürdürülmesinden yana olan İtalyan gericiliğinin diğer bir kesimi de 1948 yılında Achille Lauro önderliğinde kurulan **Milli Monarşist Parti**'nin çatısı altında toplanmayı yeğlemişlerdi. Her iki partinin 1950 yılı sonunda imzaladıkları seçim ittifakı 1953 milletvekili seçimlerinde, güney bölgesinde, Mezzogiorno'da, %8 ile %20 arasında değişen rekor düzeyde oy almalarını sağladı. Faşist örgütlerin aldıkları oyların ulusal ortalaması %12,65'i buldu. Böylece 1.579.000 seçmenin desteğini alan MSI, burjuvazinin yedekte tuttuğu anti-komünist ve meşru bir politik güç konumu elde etmiş oldu.

MSI'nın seçimlerde elde ettiği başarıdan ve artan legal konumundan sonra, Hıristiyan Demokrat Partisi'nin, geçmişte faşistlerle kısmen de olsa kapalı kapılar arkasında sürdürdüğü ilişkileri, artık resmi protokoller çerçevesinde devam ettirmesinin ortamı doğmuş oldu.

Böylece, 1953'te Pella ve 1957'de Zoli hükümetleri, faşistlerin desteği ile ayakta kalmayı başardılar. 1955 yılında Giovanni Gronchi faşistlerin desteği sayesinde cumhurbaşkanlığına seçildi. Yerel seçimler vesilesiyle, özellikle MSI'nın güçlü olduğu güneyde, klasik sağ partiler faşistlerle açıktan seçim ittifaklarına girmeye başladılar.

Ancak bu ittifaklar, değişik eğilimlerin çatıştığı MSI'nın saflarında bulanıklık ve ayrışmalara neden oldular. MSI kurulu düzene uyum sağlamak ve mücadelesini onun bir parçası olma düzeyine indirgemekle suçlandı. 1956 yılında ise bir bölünme yaşadı. Ayrılan kesim Pino Rauti, Clemente Graziani önderliğinde **Ordine Nuovo** (Yeni Düzen)'yu oluşturdu.

'60'lı yılların sonunda sayıları onbin olarak tahmin edilen **Ordine Nuovo** militanları, Nazi modeline uygun paramiliter eğitimden geçirilmiş, sabotaj, kundaklama ve suikast örgütlemede kullanılan unsurlardan oluşuyordu.

1960 yılında, mecliste geleceği tehlikeye giren hükümetini desteklemek için Hıristiyan Demokrat Tarnboni, MSI ve yandaşlarını resmen imdada çağırmak zorunda kaldı. İtalyan solunun kitleleri bu açık provokasyona karşı anti-faşist mücadeleye çağırmaları ülke çapında geniş destek gördü.

Bu gergin ortamda anti-faşist kitlelerin mücadeledeki kararlılık düzeyini ölçmek niyetiyle, MSI anti-faşist direnişin kalesi Cenova'da kongre toplama kararı aldı. Şeref konuğu olarak da bu kentin eski valisi ve savaş suçlusu Emmanuel Basile'yi davet etti. Faşistlerin gövde gösterisini protesto etmek ve engellemek için sokaklara dökülen insanların geride 12 ölü ve yüzlerce yaralı bırakmasının ardından, Tarnboni hükümeti devrildi. MSI'nın gerçek kimliği ve iktidarla olan dolayımsız ilişkileri geniş kitleler nezdinde teşhir edildi.

1960'ta MSI yine gevşeklikle suçlanarak bölündü. Ayrılan grup, Stefano Delle Chiaie önderliğinde **Avanguardia Nazionale** (Ulusal Öncü)'yü oluşturarak, İtalya'nın uzun dönem tanık olacağı kanlı suikast ve sabotaj olayları serisini başlattı. Kısa sürede faşist terör hareketinin ülkedeki başlıca mihrakı durumuna geldi. 5 Haziran 1969'da Michelini'nin ölümünden sonra yeniden MSI'nın başına getirilen Almirante, eski yandaşlarından Pino Rauti ve **Ordine Nuovo**'nun bir kesimini tekrar MSI'nın saflarına çekmeyi başardı. Yeni önderlik, MSI'dan ayrılan militan kesimi tekrar kazanmak, partiye yöneltilen laçkalık, düzene ayak uydurma, legalist türünden eleştirilerin etkisini kırmak amacıyla, bazı yeni düzenlemelerde bulundu. Çok geçmeden de 12 Aralık'ta faşist bombalar Milano ve Roma'da 16 kişinin ölümüne neden oldular.

İtalya bir yandan sürekli canlı tutulan bir faşist terör ve ajitasyona sahne olurken, diğer taraftan periyodik olarak askeri darbe ihtimalleriyle karşı karşıya kalmıştır. İstihbarat örgütü Sifar'ın şefi General De Lorenzo'nun Temmuz 1964, MSI'nın eski onur başkanı Veliaht Borghese'nin Aralık 1970, istihbarat örgütünün üst düzeydeki sorumlularından General Miceli'nin '73 ilkbaharı için sivil faşist örgütlerin desteği ile gerçekleştirmeyi düşündükleri askeri darbe planları bilinmeyen nedenlerden ötürü açığa çıkartıldılar.

Diğer taraftan monarşistler, İtalya'da monarşist bir restorasyonun imkansızlığını kavramak ve kabul etmek zorunda kaldılar. Böylece 1972'de, **Milli Monarşist Partisi**'nin uzantısı DN'nin (Milli Sağ) MSI'ya katılmasıyla monarşist/faşist işbirliği örgütsel anlamda sağlandı. Yeni birleşim MSİ-DN adını aldı.

İtalyan burjuvazisinin ikinci emperyalist savaş sonrası başlattığı ve soğuk savaş teorisinin iç politikadaki bir türevi olan "gerilim stratejisi", 1974 yılına kadar aralıksız devam etmiştir. ABD emperyalizminin NATO aracılığıyla İtalya'da uyguladığı taktik, devrimci ve ilerici potansiyele karşı faşist tehdidi gerek sivil gerekse resmi oluşumlar aracılığıyla sürekli canlı tutmak olmuştur. Yani soğuk savaşın minyatürleştirilmiş bir biçimi bu ülke sınırları içinde uygulanmıştır.

Yıllardır uygulandığı resmen 1973'te itiraf edilen "gerilim stratejisinin" tek amacı İKP'yi dize getirmekti. İKP adım adım egemen sınıfların istediği konuma geldikten, istenen teminatları verdikten yani tamamen burjuvaziye

teslim olduktan sonra, "gerilim stratejisi" yerini 1976'da resmilik kazanan Berlinguer'in ünlü "tarihsel uzlaşmaya" bıraktı.

1974 yılındaki genel seçimlerde %33 oranında oy alan İKP ile Hıristiyan Demokrat Partisi arasında 1976 yılında varılan sözkonusu "tarihsel uzlaşma", dönemin Dışişleri Bakanı, daha isabetli bir tanımla CIA'nın Roma temsilcisi Giulio Andreotti tarafından şöyle tanımlanır: "Tehlike durumunda İKP, sağın bir bölümü ve işverenler gibi düzen savunucuları arasında yer alıyor. İKP bu tavrını İşçi Otonomisi ve Kızıl Tugaylar'a karşı mücadelede kanıtlamıştır."

İtalyan burjuvazisi "tarihsel uzlaşma" kadar değişik yöntemlerle desteklediği faşist gruplara artık ihtiyaç duymuyordu ve yardımını da pekala kısıtlayabilirdi. Fakat yine de cömert davranmıştır. İKP'nin diz çöküşünü selamlamak için olsa gerek; ordu, istihbarat ve faşist örgütlerdeki bazı unsurları harcamıştır. Hatta daha da ileri giderek **Ordine Nuovo** ve **Avanguardia Nazionale** yasaklanmıştır. Ancak bu örgütlerin en önemli sorumluları zaten tehlikeyi erken sezdikleri için çoktan ülkeyi terketmişlerdi.

Böylece "tarihsel uzlaşma"nın faşistlerin misyonunu sekteye uğratması, kendilerine sağlanan açık desteğin kesilmesi ve MSI-DN'in meşruluk ve legalizm arayışına öncelik tanıması, İtalyan faşizminin içinden bazı merkezkaç grupların vesayetten kurtularak doğrudan şiddete başvurmalarına yolaçmıştır.

Bu nedenle '70'li yılların ortalarından '80'li yılların başlarına kadar İtalya, sivil faşist çetelerin terörüne sahne olmuştur. Bu faşist grupların en önemli eylemlerinden bazıları şunlardır: 28 Mayıs 1974'te Brescia kentinde anti-faşist bir gösteriye karşı düzenlenen suikast sonucu 7 kişinin ölmesi 90 kişinin yaralanması. Aynı yılın 4 Ağustos günü İtalicus trenine yapılan suikastta 12 kişinin ölmesi 48 kişinin yaralanması. 2 Ağustos 1980'de Bolonya Tren İstasyonu'na yapılan saldırıda 85 kişinin ölmesi, yüzlerce kişinin yaralanması. 23 Aralık 1984'te Roma-Milano trenine karşı düzenlenen suikastta 15 kişinin ölmesi, 160 kişinin yaralanması. Bu son suikastın sorumlusu olarak suçlanan Massimo Abbatangelo aynı zamanda MSI-DN'in milletvekilidir.

Dikkat çekilmesi gereken konulardan birisi, klasik düzen partilerinin meşru zeminin dışına fazla çıkmamaya özen gösteriyor diye, MSI'ya karşı "tarihsel uzlaşmadan" sonra takındıkları tavırdır; ona verdikleri değer ve itibardır.

Bu açıdan '80'li yıllar İtalyan faşistleri için oldukça verimli bir dönemin başlangıcını oluşturuyor. Faşizme itibar kazandıran, onun kitleler nezdinde olağan bir politik akım imajı kazanmasını sağlayan bu sembolik jestlerden bir kaçını şöyle sıralayabiliriz:

1984'ten itibaren ilkin Hıristiyan Demokrat ve sırası ile, Liberal Parti, Sosyal Demokrat Parti ve Sosyalist Parti MSI'nın kongrelerine heyet göndermeye başladılar. 1985 yılında MSI'ya bazı parlamento komisyon başkanlıkları ve İtalyan Radyo Televizyon Kurumu RAİ'nin idare kurulu üyelikleri verildi.

"Sosyalist" Bettino Craxi ilk hükümetini kurarken MSI yöneticilerine nezaket ziyaretinde bulunarak, kuracağı hükümetin bileşimi ve oluşturulacak politik programı hakkında onların fikirlerini almayı ihmal etmedi

İKP, 1987 yılında, merkez yayın organı *Unita*'dan bir gazeteciyi, MSI'nın kongresine hem gazeteci, hem de politik temsilci sıfatıyla gönderdi. İKP ile MSI arasındaki bu ilk resmi temastan sonra ilişkiler düzenli bir seyir izlemeye başladı.

İKP Genel Sekreteri Enrico Berlinguer'in cenaze törenine MSI'nın şefi Almirante'nin bizzat katılmasıyla sürdürülen bu ilişkiler, iki partinin birbirlerine sık sık nezaket jestleri çekmeleriyle devam etti.

1988'de Almirante'nin ölümüyle boşalan MSI-DN önderliğine Gianfranco Fini getirildi. Mussolini'nin torunu Alexandra'nın da saflarında etkin ve birinci derecede faaliyette bulunduğu MSI-DN, Avrupa Parlemantosu'nda 4 milletvekili ile temsil ediliyor. Son milletvekili seçimlerinde ise %5,3 oranında oy aldı.

İtalya'nın politik yaşamında sürekli bir yapı kazanmış olan MSI-DN, son belediye seçimlerinde elde ettiği başarıya böyle bir süreçten geçerek ulaştı. İkinci turunda %45'i geçen MSI-DN'in performansı, her ne kadar Hıristiyan Demokrat Partisi'nin dağılması, Giulio Andreotti gibi tarihi önderlerinin hırsızlıktan, mafya ile işbirliğinden mahkeme kapılarında sürünmeleriyle açıklanmaya çalışılıyorsa da, bu ülkede faşizmin büyük bir güç kazandığını kabul etmek gerekiyor.

Diğer taraftan MSI-DN'in yanısıra yakın geçmişte İtalya'da bölgeci gruplar türemeye başladı. 1950'lerin yarısına doğru Fransa'da tanık olunan ve hızlı sanayileşmenin tehdit ettiği küçük esnaf ve zanatkarların korporatif çıkarlarına dayalı bulunan Poujadist akımın bir benzeri olan ve politikasını İtalya'nın bölgesel farklılıklarına göre oluşturan bölgeci ligleri, gözlemciler politik olarak faşist akımlarla bir arada, onların bir varyantı olarak değerlendiriyorlar.

Bunlardan en güçlüsü Umberto Bossi'nin önderlik ettiği **Lombardiya Ligi**'dir. Sözkonusu grup 1987 seçimlerinde %0,5 oranında oy alırken, 7 nisan 1992 günkü seçimlerde %8,8 oranında oy almıştır. Milano kentinde oy oranları %20'ye dahi çıkabilen bölgeci liglerin toplam oylarının ulusal oranı %17 civarındadır.

Legal planda faaliyet yürüten bu oluşumların yanısıra, onlarla dolaylı ya da organik ilişkiler içinde olan MPON, AN, ORDINE NERO, NOUVA DESTRA veya NATO ve CIA'nın güdümündeki gizli anti-komünist şebeke GLADIO'nun İtalya'da mafyanın değişik kollarıyla işbirliği halinde olduğu ve çoğu kez devletin en üst kademelerinin, gizli istihbarat kurumlarının suç ortaklığı ile hareket ettiklerini belirtelim.

İtalyan sivil faşist milislerinin, '60'lı yılların başından '70'li yılların başına kadar Sardinya'da, GLADIO elemanlarının eğitim gördükleri Aghero askeri üssünde eğitildikleri ve suikastlarda faşist çetelerin kullandığı patlayıcı maddenin GLADIO'nun kullandığının aynısı olduğu, "tarihsel uzlaşmadan" yıllar sonra ortaya çıkarıldı.

Ve böylece, diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi İtalya'da da faşist grupların, terimin en geniş anlamında devletle işbirliği içinde onunla içiçe çalıştıklarına ilişkin bir kanıt daha gün ışığına çıktı.

İngiltere: Zayıf ve denetim altında

Avrupa'da faşizmin tarihi geçmişi ve örgütsel varlığı sözkonusu olunca, İngiltere bir çok nedenden ötürü kenarda tutulur. Bu ülkede faşist geleneğin tarihsel zayıflığı, örgütsel anlamda ciddiye alınır kalıcı bir politik güce dönüşememesi, ikinci emperyalist savaş döneminde İngiliz faşistlerinin Nazilerle aktif işbirliği yapmalarının pratik koşullarının oluşamaması, İngiltere'nin bu bağlamda istisna statüsüne girmesini, kenarda tutulmasını bir bakıma anlaşılır kılıyor.

Fakat, bu faktörlerin yanısıra İngiltere'de faşist gelişmeyi dizginleyen bazı başka öznel faktörlerin de dikkate alınması gerekiyor. Muhafazakar Parti'nin faşist oluşumlarla sürdürdüğü örgütsel ilişkiler, faşist eğilimli politik argümanları kendi programına almada gösterdiği tezcanlılık ve taktiksel maharet, çoğunluk sistemine dayanan tek dereceli seçim sistemi, bu faktörlerin bir kaçı olarak sıralanabilir.

Ayrıca, kendini pratikte, yani sokakta ifade etmekte duraksamayan kitlelerin anti-faşist duyarlılığı, İngiltere'de faşist potansiyelin dizginlenmesine, periyodik darbeler almasına ve dolayısıyla zayıf kalmasına neden olan pozitif öznel faktörler olarak dikkate alınabilirler.

Buna rağmen, İngiliz faşizmi zayıf da olsa tarihsel bir geçmişe ve mirasa sahiptir. İngiliz İmparatorluğu'nun varlığını korumayı ve İngiliz ırkının üstünlüğünü savunmayı hedefleyen, faşist ideolojiden önemli ölçüde etkilenmiş klasik aşırı sağcı grupların dağınık varlığı dışında, terimin esas anlamına tekabül eden kayda değer faşist bir partiye İngiltere'de 1930'lu yılların başına kadar rastlanmaz.

Ancak, boyutları sınırlı da olsa, İngiltere'de faşist bir gelenek ve bu geleneği sürdürme uğraşısını büyük bir inat ve sebatle yürüten güçlerin varlığı da bir gerçektir. Gözlemciler İngiliz faşizminin doğuşunun 1919'da yayın hayatına başlayan **Britons Publishing Society**'nin kuruluşuna dayandığını ileri sürüyorlar.

Henry Hamilton Beamish'in kurduğu sözkonusu yayınevi ülkede faşist ideolojinin yerleşmesi için entelektüel birikim ve politik atmosfer yaratıcı bir işlev görmüştür. Sözkonusu kurum İngiliz İmparatorluğu'nu yüceltmiş, yurtseverlik adına milliyetçi, ırkçı, anti-semitist propagandanın temel taşıyıcısı olmuş, sendikacılığa karşı kitap ve broşürler yayınlamıştır.

Bu ilk girişimden dört yıl sonra, 1923'te, bayan Rotha Lintorn Orman önderliğinde, "kızıl" tehlikeye karşı savaşım vermek için ve Mussolini'nin faşist partisi örneğinden esinlenilerek, ilk İngiliz faşist oluşumu **British Fascisti** kurulmuştur. **British Fascisti**'nin politik programı, krallığı ve parlamentoyu sosyalizme, komünizme, sendikacılığa, ateizme ve cinsel özgürlüğe karşı korumak olarak saptanmıştır. Fakat program ve hedefleri bu şekilde saptanmış olmasına karşın, **British Fascisti**'nin pratikteki faaliyeti, Muhafazakar Parti'nin toplantı ve mitinglerinde güvenliği sağlamaktan, grev kırıcılığında paramiliter güç olarak kullanılmaktan ve muhalefetin toplantılarına saldırılar düzenlemekten öte gitmemiştir.

British Fascisti genellikle emekli subaylardan, orta ölçekli işletme patronlarından, din görevlilerinden ve Muhafazakar Partililer'den oluşan birkaç binlik üyesi ile gücünün zirvesinde olduğu bir dönemde, 8 gün süren ünlü 1926 Genel Grev'i gerçekleşti. Ülkede hayatı felce uğratan bu genel grev esnasında, British Fascisti en temel misyonunda, grev kırıcılığında başarılı olamamıştır. Böylece İngiliz burjuvazisi faşist milisleri boşuna beslediği kanısına varmış ve mali desteğini kesmiştir. Bunun yanısıra R.L. Orman'ın annesinden devraldığı ve örgüt için kullandığı miras da erimeye yüz tutmuş, şirketi 1934'te iflas etmiştir. Bu duruma partinin önderi konumunda olan R.L.Orman'ın alkol düşkünlüğü de eklenince, örgüt dağılma ve bölünme sürecine girmiştir.

* **Nordic League**: Muhafazakar milletvekili Arcibald Maule Ramsay'ın önderliğinde oluşturulan bu grup, Amerikan faşist örgütü Klu Klux Klan'ın İngiliz kolu olan **White Knights of Britain** ile yakın ilişkiler içinde faaliyet yürütmeye çaba sarfetti. **Nordic League** saflarında Arnold Leese, Henry Hamilton Beamish, William Joyce, Scrocold Skeel gibi İngiliz faşizminin önde gelen isimlerini barındırıyordu. 1937-39 yılları arası faaliyet yürüten bu grup, ikinci emperyalist savaşın patlak vermesiyle birlikte yasaklandı ve üyelerinin çoğu tutuklandı.

* **Britons Society**: Henry Hamilton Beamish'in 1919'da kurduğu **Britons Publishing Society**'e benzer bir oluşum olan **Britons Society,** sözde salt yayın faaliyeti aracılığıyla İngiliz yaşam tarzını yabancı etkilerden korumayı amaçlayan bir misyon üstlenerek ortaya çıktı.

Yahudi düşmanı yapıtlar yayınlamaktan öte bir örgütsel varlığı olmayan **Britons Society**, savaş öncesi dönemden '70'li yıllara kadar varlığını sürdüren tek İngiliz faşist oluşumudur. Etki alanı dar da olsa **Britons Society** yayınladığı anti-semitist yapıtlar aracılığıyla, İngiliz anti-semitist, ırkçı ve faşist geleneğine hatırı sayılır entellektüel bir hizmette bulunmuştur.

* **Imperial Fascist League:** 1928 yılında oluşturulan **Imperial Fascist League**'ın başına 1930'da Arnold Spencer getirildi. **Britons Publishing Society** kökenli, yahudi düşmanlığı ve Hitler'e sınırsız hayranlığı ile ünlü olan A.Spencer sonradan yahudilerin gaz odalarına kapatılmasını öneren ilk kişi olmakla övünmüştür.

Ortalama militan sayısı 150'yi geçmeyen **Imperial Fascist League,** Muhafazakar Parti'den bağımsız ilk İngiliz faşist örgütü sayılır. Tirajı 3000 civarında olan *The Fascist* adlı yayın organının önemli bir bölümünü Güney Afrika'ya postalayarak dağıtım sorununu çözümleyen grubun esas mali kaynağı Arnold Leese tarafından karşılanıyordu. Ancak, Sir Oswald Mosley grubunun yükselişi ile birlikte **Imperial Fascist League** tamamen unutuldu ve devre dışı kalarak dağıldı.

İngiliz faşizminin adeta kilometre taşı olan Sir Oswald Mosley, politikaya Muhafazakar Parti'nin saflarında, bu partinin en genç milletvekili olarak başladı. Daha sonra İşçi Partisi'ne geçen Mosley hemen parti önderliğine oynadı ve kılpayı kaçırdı. İşçi Partisi'nin önderliğini ele geçiremeyince partiden ayrılıp 1930 yılında kendi partisini, **New Party**'yi kurdu.

İki yıl sonra **New Party**'yi **British Union of Fascist**'e dönüştürmekle, Sir Mosley İngiliz faşizminin tarihe damgasını vuracağı süreci başlatmış oldu. Mosley'in partisi İngiliz İmparatorluğu'nun dışa kapalı, kendi yağıyla kavrulur konumda kalmasını, ulusal karakterli yatırımlara öncelik tanımasını, yaşlı bir "çete"den oluşan parlamentonun yerini **korporatist** ve otoriter bir devlete bırakmasını ve bu tezleri anti-komünizm, ırkçılık ve anti-semitizmi temel kıstas alan bir politika eşliğinde uygulamasını öneriyordu.

Britsh Union of Fascists'in mali kaynaklarının bir bölümünü Oswald Mosley'in kişisel serveti, diğer bir bölümünü Mussolini karşılıyordu. Fakat en büyük desteği *Daily Mail* günlük gazetesinin patronu Lord Rothermere sağlıyordu. *Daily Mail*'in iki yıl boyunca **British Union of Fascists**'e sağladığı destek ile dönemin Avrupası'nın özgün koşullarının sunduğu maddi ve manevi olanaklar sayesinde, İngiliz faşizmi büyük bir gelişme göstermiştir. 1935'li yıllarda 100 bini aşkın İngilizi saflarına çekmiştir.

Londra sokaklarında polisin gözetimi altında terör estiren Mosley çetesine İngiliz işçi sınıfı 4 Ekim 1936 günü Cable Street'te ağır bir tokat atmış, bozguna uğrattığı gibi gelişimine de son vermiştir. Adı geçen tarihte, Sir Mosley'in Blackshirts'leri (karagömlekliler) Londra'nın bir işçi semti olan East End'e doğru, gövde gösterisi niteliğinde bir yürüyüş düzenlemek istediler. İngiliz hükümeti, gösteri özgürlüğü, demokrasi vb. gibi bilinen gerekçelerle faşistlerin yürüyüşünü yasaklamayı reddetti. Sayıları 3000'i geçmeyen faşistlerin bu provokasyonunu korumak amacıyla 3000 polis görevlendirdi. Fakat bu provokasyonu engellemek, faşistlere hadlerini bildirmek için 100 bini aşkın işçi, komünist ve anti-faşist "Faşizme Geçit Yok!" şiarıyla sokağa döküldüler. Eylemcileri korumakla görevli polisin tüm çabasına rağmen faşistler Londra sokaklarında kovalandı, meydan dayağından geçirildiler. İşçi sınıfı başta olmak üzere kitlelerin bu doğrudan militan müdahalesi İngiltere'de faşist cereyanın gelişim sürecini tamamen sekteye uğrattı. Faşistleri doğrudan destekleyen devlet biraz daha temkinli davranmak zorunda kaldı. *Daily Mail* de kamuoyunun baskısı sonucu mali ve lojistik yardımını kesti.

Bu durum **British Union of Fascists**'e ölümcül bir darbe etkisi yaptı ve onu geriye sayma sürecine soktu. Ve çok geçmeden faşistleri her zaman el altından desteklemiş olan İngiliz egemen sınıfları, savaşın arifesinde bunlara karşı "ulusal güvenlik" gerekçesiyle cezai kovuşturma açmak zorunda kaldılar.

23 Mayıs 1940'ta 900 yandaşı ile birlikte gözaltına alınan Sir Mosley, polisin gözetiminde tutulması kaydıyla 1943'te serbest bırakıldı. Avrupa'da anti-faşist zaferi izleyen temizlikten İngiliz faşistleri, ülkenin işgale uğramadığı ve örneğin Fransa'daki gibi fiili bir işbirliğinin yaşanmaması nedeniyle, fazla etkilenmediler. Yine de süreç bu faşist mihrakın tamamen dağılmasıyla sonuçlandı.

* İkinci emperyalist savaş sonrası yeniden ortaya çıkan ilk İngiliz faşisti Arnold Leese olmuştur. 8 Mayıs 1945 günü *Jewish War of Survival* başlıklı bir kitap yayınlayarak "Yahudiler ve francmasonların savaşı kazandıklarını" açıklayan Arnold Leese, *Gothic Ripples* adlı bir aylık dergi aracılığıyla yahudi

düşmanlığı kusmaya yeniden başladı.

Çok geçmeden 1948'de Sir Oswald Mosley **Union Movement**'i kurarak devreye girdi ve politik yaşama yeniden dönmeye çalıştı. Fakat tüm uğraşılarına rağmen İngiliz halkı nezdinde ilgi görmeyen Sir Mosley'in adı Hitler'inki ile birlikte anılmaya ve birlikte lanetlenmeye devam etmiştir.

Sir Mosley'in girişimiyle değişik İngiliz faşist grupları arasında umulan birliğin sağlanamamasından dolayı **British Union of Fascists**'in eski militanlarından olan Arthur K.Chesterton, 1954'te **League of Empire Loyalists**'i kurdu. Aynı şekilde 1960'ta kurulan **British National Party** bu dağınıklığın bir başka ifadesidir.

İngiliz egemen sınıfları ülkenin savaş sonrası yeniden inşası için binlerce göçmen işçiye çağrıda bulunmak gereksinimi duydular. Bu girişim Sir Mosley'e bir umut ışığı gibi göründü. Yahudi düşmanı klasik Nazi lafzını tali plana iterek, göçmen işçilere özellikle de zencilere yönelik ırkçı bir saldırı kampanyası sayesinde yeniden dirilebileceğini sandı. Beklediği ilgiyi görmeyen Sir Mosley, aktif politikaya ara vermek, kendisini biraz unutturmak ihtiyacı duydu.

1952 yılında İrlanda'ya göçen ve sonradan gidip Paris'e yerleşen Sir Mosley, 1959 yılında bu molanın artık yeterli olduğuna kanaat getirerek tekrar Londra'ya dönüp milletvekili adayı oldu. Fakat bu son girişimi de başarısız oldu ve gerileme sürecine bir türlü son veremedi.

* 1960'lı yılların ortalarına kadar İngiliz faşistleri bir türlü bellerini doğrultamadı, kurmaya çalıştıkları örgütler hep minyatür kaldı, kısa sürede bölündüler ve yok oldular. Örneğin, Colin Jordan ve John Tyndall'ın birlikte kurdukları **British National Party** iki yıl geçmeden dört ayrı gruba bölündü: **League of Empire Loyalists, Patriotic Party, Greater Britain Movement, National Socialist Movement.**

1960'lı yılların ortalarından itibaren İngiliz faşist şefler tüm müritlerini aynı çatı altında toplamak için kendi aralarında görüşme ve pazarlıklar başlatmak zorunda kaldılar. Aylar süren pazarlıklardan sonra, 1967'de "asgari müşterekler" denilen yabancı düşmanlığı etrafında birliklerini sağladılar.

Böylece **League of Empire Loyalists, Racial Preservation Society, British National Party, Greater Britain Movement, National Socialist Movement** gibi faşist grupçukların biraraya gelmesiyle, İngiltere'nin savaş sonrası dönemin başlıca faşist örgütü olan National Front kuruldu.

Fakat John Tyndall ve **Greater Britain Movement**'ın hempaları katıksız Nazi eğilimleriyle, yeni oluşumun kazanmaya çalıştığı itibara ve ciddiyete gölge düşürebilirler.diye dışlatandılar. Yalnız aradan bir yıl bile geçmeden John Tyndall kendi örgütünü lağvederek üyelerini **National Front**'a katılmaya çağırdı ve çok geçmeden partiye şef oldu.

National Front, John Tyndall önderliğinde, 1979 yılına kadar oldukça parlak bir dönem yaşamıştır. Yahudi düşmanlığının yerine, oy almakta daha verimli oluyor diye, göçmen işçi düşmanlığı konmuştur. '70'li yılların başında beliren iktisadi krizin yarattığı tahribatlarla da birleşen göçmen işçi düşmanlığı, faşistlerin elinde yankısı ve etkisi büsbütün artan tek propaganda malzemesi

olarak kalmıştır.

1972 yılında İdi Amin Dada'nın Uganda'dan sınırdışı ettiği ve İngiltere'ye yerleştirilen 30 000 uzak Asyalı mültecinin gelişini büyük bir iştahla istismara kalkışan **National Front**'un imdadına çok geçmeden, 1976 yılında, İşçi Partisi hükümeti yetişti. Ekonomik krizi dizginleyip aşmaya çalışıyoruz diye, sağlık, eğitim, sosyal sigorta bütçelerinde büyük ölçekli kesintilere giden İşçi Partisi hükümeti kitleler nezdinde itibarını kısa sürede kaybetti. Geri kitleleri ırkçı, demagojik propagandanın etki alanına, yani **National Front**'un kucağına itti.

İşçi Partisi hükümetinin kemer sıkma politikasına karşı gelişen toplumsal tepkiyi İngiliz burjuvazisi klasikleşmiş bir tarzda sahte hedeflere, göçmen işçilere, yabancılara yönelterek, düzen karşıtı bir sosyal karışıklığın çıkmasını engelleyebilmiştir. Burjuva basın karın tokluğuna çalışan insanları, zencileri, Pakistanlıları vb. kapitalizmin bunalımının sözde sorumluları ilan etmiştir. Burjuvazinin basın aracılığıyla yabancı işçilere karşı başlattığı karalama kampanyasının **National Front**'a verilen objektif bir destek olduğu somut bir gerçektir.

Halktan alınan vergilerle yabancı işçiler lüks otellerde misafir ediliyor, devlet ve işverenler İngilizlere değil yabancılara iş vermeyi tercih ediyor, konut dağıtımında göçmen işçilere öncelik tanınıyor vb. gibi soyut propaganda argümanları, burjuva basının o dönem döne döne vurguladığı temel konulardı.

Ayrıca kampanyaya daha etkili bir boyut katmak ve sansasyonelleştirmek için, "zencilerin işi gücü beyaz İngiliz kızlarına tecavüz etmektir, zenciler saldırıyor, zenciler silahlı çeteler oluşturmuşlar" vb. uydurulmuş hikayeler, basın aracılığıyla somut olgularmış gibi kitlelere şırınga edildiler.

Burjuvazi basın aracılığıyla yabancıları bir yandan *persona non grata* ilan ederken, diğer yandan da sokaklarda bu insanlara saldıran faşist çetelerin şefleri hakkında övücü röportajlar yayınlatarak, bu çetelerin İngiliz halkının istek ve temennisi doğrultusunda hareket ettikleri imajını veriyor, onlara kitleler nezdinde itibar kazandırıyordu.

Irkçı zeminden hareket ederek gelişmeyi amaçlayan faşist bir partiye, **National Front**'a bundan daha iyi ve uygun destek vermek mümkün değildi. Böyle bir ortamı kendi lehine kullanmak için, **National Front** gibi onyılların birikim ve deneyimi içinden süzülerek gelen kaşarlaşmış profesyonel bir şebekeye öğüt vermek gereksizdir. Onlar neyi nasıl yapacaklarını çok iyi biliyorlar. Yeter ki burjuvazi onlara yeşil ışık yaksın.

National Front burjuva basının oluşturduğu ortamı büyük bir rahatlıkla kullanmış, İngiliz halkını "göçmen işgaline" karşı korumak için polisin suç ortaklığıyla sokak saldırılarına başlamış, kapitalizmin evsiz, işsiz, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik hizmetlerinden yoksun bıraktığı geri kitlelerin desteğini önemli ölçüde almayı başarmıştır.

1977 yılında **National Front** İngiltere'nin ulusal düzeyde 4. politik gücü olmuş, yerel düzeyde ise 3. konuma yükselmiştir. Kamuoyu araştırmaları 1979 genel seçimlerinin arifesinde **National Front**'un iktidara gelmesi dahil, her ihtimali olanaklı kılan bir güçlenme süreci yaşadığını gösteriyordu.

İşte bu aşamadan sonra İngiliz burjuvazisi yeni bir dönem başlatabilirdi. Çünkü istenilen hedefe erişilmiş, faşist mihrakın döneme ilişkin misyonu tamamlanmıştı. Yani kapitalist bunalımın yarattığı toplumsal hoşnutsuzluk faşist örgütler şahsında düzen içinde denetim altında tutulabilmiş, ülkede herhangi bir sosyal karışıklığa meydan verilmemiş, potansiyel tehlike bertaraf edilmişti.

Diğer taraftan faşist bir partinin iktidar olmasına veya politik yaşamda yerleşik ve kalıcı bir mihrak olarak kalmasına burjuvazinin ne ihtiyacı, ne de niyeti vardı. Dönem böyle bir gücün sürekli önplanda tutulmasını henüz gerektirmiyordu ve ayrıca onun denetimden çıkma tehlikesi de olabilirdi.

Dolayısıyla Muhafazakar Parti'nin zararına hızla güçlenen, onun tabanını erozyona uğratan **National Front**'un gelişmesini frenlemenin zamanı gelmişti. Onu frenleyebilmek için faşistlerin göçmen işçi düşmanı tezleri önce muhafazakar milletvekili Enoch Powell ve ardından bizzat Başbakan Thatcher tarafından doğrudan ve açıktan işlenmeye başlandı. Muhafazakar Parti'nin programına eklendi. Dolayısıyla resmi devlet politikasının bir varyantına dönüştürüldü.

Muhafazakarların bu taktikle başlattıkları süreç doğal olarak **National Front**'un '80'li yılların başından itibaren gerileme ve bölünme sürecine girmesine neden oldu, zaten amaç da buydu.

'70'li yılların faşist partisi **National Front** etkinliğini kaybedince, 1982'de John Tyndall önderliğindeki **British National Party**'e dönüştürüldü. **British National Party**, Liverpool, Heyzel (Brüksel) vb. stadlarında terör estirmekle ünlü alkolik Skinheads'lerden düşün dünyasında otorite sahibi üniversite profesörlerine, gaz odalarının varlığını inkar eden ünlü revizyonist romancı David Irwing'e kadar değişen heterojen fakat dar bir kitle tabanına sahiptir.

Burjuvazinin dizginleme operasyonunun yanısıra **British National Party** 1990 yılında East End (Londra)'deki yerel bir seçimde %12 oranında oy almayı başarabildi. Fakat henüz tamamlanmış bir ulusal örgütlülüğü olmadığından ve çoğunluk sistemine dayanan tek dereceli seçim sisteminin kendilerine parlamentonun yolunu kapatmasından dolayı, sağladığı başarıyı bugün için düzenli bir gelişim ve güçlenme dinamiğine dönüştüremiyor.

İSPANYA: Franko'nun mirasçıları

Daha önceden de belirttiğimiz gibi bu ülkenin önemli özelliklerinden birisi, 8 Mayıs 1945'ten itibaren Avrupa'nın her ulustan faşistinin, bu arada da en ünlülerinin; Skorzeny, Degrelle, Darquier de Pellepoix'lerin sığınağı olmuş olmasıdır. III. Reich'in çöküşünden Franco'nun ölümüne kadar İspanya, Avrupa'nın değişik ülkelerinde yasal veya yasadışı faaliyet yürüten faşist örgütlerin cephe gerisi, üssü rolünü görmüş, onların maddi ve manevi destek kaynağı olmuştur.

İspanya'da onlarca yıl hüküm süren Franco iktidarı boyunca faşistlerin bağımsız örgütlenmesine ihtiyaç duyulmadığı açıktır. Faşizmin İspanyol versiyonu Frankizm, egemen sınıfların bu alandaki taleplerini fazlasıyla yerine getirmekte

kusur etmemiştir. Ancak diktatörlüklerin yıkıldıkları ülkelerdeki faşist artıkların buluşma merkezi olan İspanya'da, bazı etkinliklerde bulunma ihtiyacı duyulmuş ve bu yönde örgütlenme girişimleri olmuştur.

Bu bağlamda kayda değer girişim CEDADE'ın (Circulo Espagnol de Amigos de Europa - Avrupa Dostları İspanya Kulübü) faaliyetleridir. CEDADE '60'lı yılların ortalarında Batı Almanya'da, İspanyol, İtalyan ve Alman faşistlerinin ortaklaşa kurdukları bir örgüttür. Bu örgütün misyonu, Avrupa'nın değişik faşist grupları arasında işbirliğini sağlamak, faaliyetlerini tek merkezden yönetmektir. Kıtada 40 civarında seksiyon oluşturan CEDADE'm merkezi ve esas faaliyet alanı İspanya olmuştur.

Avrupa faşizminin buluşma merkezi konumuna rağmen, İspanya faşistlerinin örgütlülüğü, günümüzde diğer Avrupa ülkelerindeki örneklere nazaran, henüz cılız düzeyde seyrediyor. Bunun bir nedeni, Franco rejimi doğal ölüm sürecini yaşayarak çökme ve dağılma aşamasına geldiğinde, burjuvazinin, Franko rejiminin devamına aday unsurlara desteğini yinelememesi, İspanyol faşistlerinin güçlü örgütlülükler yaratarak politik varlıklarını sürdürme şansını ortadan kaldırmıştır.

Diğer taraftan, İspanya burjuvazisinin Frankizm'in en önde gelen simalarına nankörlük etmemesi, Caudillo'un 1975'te ölümünden sonra, **"iç barış, ulusal bütünlük"** argümanları arkasına gizlenilerek onların yeni rejime entegre edilmelerinde herhangi bir güçlük ile karşılaşmaması da, sorunun bir başka boyutudur. Örneğin, bunlar içinde en ünlüsü, sonradan Muhafazakar Parti'nin başına getirilen Manuel Fraga İribarne'dir.

İspanya burjuvazisinin Franco'nun ölümünü fırsat bilerek uluslararası planda itibar edinme kaygısıyla at değiştirmesi, faşistlerin yıllarca ordu/polis işbirliğine dayanan bir askeri darbeye umut bağlamalarına yolaçmıştır. Bir türlü gelmeyen, gelip de başarıya ulaşamayan bir darbe beklentisi içinde yaşamışlardır.

"Golpiste" (darbeci) gelenek diye adlandırılan bu beklentinin son çırpınışlarından birisi, Fuerza Nueva ve El Alcazar'ın çağrısı üzerine, üst düzeydeki bir grup subay adına hareket eden Albay Tejero'nun 23 Şubat 1981 günü Cortes'e (Millet Meclisi) düzenlediği başarısız silahlı baskındır. Darbenin başarısızlığı anlaşılır anlaşılmaz sözkonusu subaylar maceralarından vazgeçmiş ve Tejero yalnız bırakılmıştır.

Franco'nun ölümüyle yıllanmış ittifakların bozulması, İspanyol burjuvazisinin farklı tercihler yapması, rejimi sürdürmekten yana olan unsurların ansızın sahipsiz kalmalarına yolaçmıştır. Bu nedenle İspanyol faşistleri bir ara kendilerini, en uç noktalarda ifade eden çıkışlarla ispatlamaya çalışmışlardır. Örneğin, '70'li yıllarda İspanya'da yaşanan kanlı suikastlar serisinin aktörü **Guerilleros Du Christ Roi**-Kral İsa'nın Gerillaları adında ne olduğu belirsiz bir gruptur.

Buna karşılık İspanya'da daha kapsamlı bir perspektif içinde faaliyet yürüten, kalıcı bir misyon üstlenen inisiyatiflere de rastlanıyor. En çarpıcı örneği, legal alanda faaliyet yürüten değişik İspanya faşist grupları arasında iletişim rolünü oynayan *El Alcazar* adındaki yayın organıdır.

Burada post-frankizmin gözden kaçırılmaması gereken bir boyutu da Gonzalesci

sözde sosyalistlerin rejimle yürüttükleri pazarlıklar ve yaptıkları antlaşmalardır. 1978, 1981 ve 1982'de milletvekili seçimlerinin arifesinde yaşanan darbe girişimleri, aynı zamanda seçimleri kazanma şansları yüksek olan "sosyalistler"e bir uyarı özelliğine sahipti. Bu darbe girişimlerinden sonra, PSOE'nin hükümet olmasından önce sosyalistlerin ordu, polis, adalet kurumları ve işverenlerle yürüttükleri gizli pazarlıklardan ve varılan antlaşmalardan sonra Felipe Gonzales'e hükümet olma fırsatı tanındı.

Gonzales'in verdiği teminatların bazıları özetle şunlardır: İşverenlere sosyal barış, sendikaların dizginlenmesi, işçi sınıfının taleplerinin budanarak etkisizleştirilmesi ve AET'ye üye olma. Orduya ilişkin verilen söz NATO'ya üye olma, yaşlı subayların emekliye sevk edilmesi ve genç olanlara hızlı terfi etme olanaklarının tanınması ve herhangi bir ayıklamaya gidilmemesi. Felipe Gonzales orduya verdiği teminatın aynısını polise ve adalet kurumlarına vermiştir. Polise en ufak bir tasfiyeye gidilmemiştir. Tam tersine Franko polisinin, ordusunun ve yargıçlarının "tecrübesinden yararlanıyoruz" denilerek rejimin en sivrilmiş elemanları Bask bölgesinde ETA'ya karşı kirli savaşta kullanılmışlardır.

Franko'nun ölümünden birkaç ay sonra 1976'da İspanya faşizminin tarihi figürü Blas Pinar, FN'i (Fuerza Nueva-Yeni Güç) kurdu. 1979'da **Phalange Espangol**'la seçim ittifakına girdi. Ancak % 2 oranında oy alarak sadece Blas Pinar'ı Cortes'e (Parlamento) gönderebildi. Blas Pinar daha sonradan, Avrupa'da uç göstermeye başlayan faşizmin güçlenme dinamiğini İspanya'ya yansıtmak amacıyla, Fransız Le Pen ve İtalya'lı MSİ'nın önderi Almirante'nın şeref konuğu olarak 1986'da kuruluş kongresine katıldıkları **Fronte Nacional**'i (Milli Cephe) oluşturma girişiminde bulundu.

Ama bu girişim de ilk aşamada, 1989 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde, umulan sonucu vermedi, alınan 60 000 kadar oyla istenilen dinamik yaratılamadı. Ama, buna rağmen, İspanya'da geçen yıl gerçekleştirilen kapsamlı bir kamuoyu araştırması, toplumdaki faşist sempatinin % 10 civarında seyrettiğini ve dolayısıyla Avrupa'daki genel eğilime tekabül ettiğini gösteriyor.

PORTEKİZ: Salazar rejiminin kalıntıları

Portekiz'de faşizmin evrimi, bir çok nedenden ötürü, İspanya örneğine paralel ve benzer bir seyir izlemiştir. 25 Nisan 1974'te MFA (Silahlı Kuvvetler Hareketi) adlı bir komite önderliğinde, radikal subaylar "Karanfilli Devrim" diye bilinen darbeyi gerçekleştirerek, iktisat profesörü Salazar'ın diktatörlüğüne son verdiler.

İspanya örneğinde olduğu gibi Salazar'ın öksüz kalan evlatları umutlarını bir askeri darbeye bağlamışlardı. ABD'nin kuşkuyla baktığı Karanfilli Devrim döneminde, Portekiz faşistleri Liberal Parti, İlerici Parti ve paramiliter güçleri örgütleyen **Portekiz Kurtuluş Ordusu** türünden oluşumların çatıları altında bir araya gelmeye başladılar.

Portekiz'de ilerici potansiyeli harekete geçiren Karanfilli Devrim'in açtığı sürecin başında, ABD, ilerici güçlerin yönetimi ele geçirmelerini engellemek için, bu ülkedeki faşist grupları yakından izlemeye ve doğrudan desteklemeye başladı. Değişik faşist gruplar general Spinola önderliğinde bir araya getirilmeye çalışıldı. 28 Eylül 1974 ve 11 Mart 1975'deki başarısız askeri darbe girişimlerinin ardından 1975 milletvekili seçimlerinde sosyal demokratların hükümet olmaları ve aynı yıl sağın adayı Ramalho Eanes'in devlet başkanlığına seçilmesi, Portekiz egemen sınıflarından önce ABD'yi rahatlatmış, endişeleri giderilmiştir.

Washington bundan sonra faşist gruplara ihtiyacı kalmadığını ilan etmiş ve yardımını kesmiştir. Portekiz egemen sınıfları da benzer bir tavırla Soares-Eanes iktidarına güven duyduklarını ve faşist gruplara ihtiyaçlarının kalmadığını açıklamışlardır. O dönemden bu yana Portekiz faşistleri ufak tefek örgütler kurmaya çalıştılarsa da her biri kalıcı uzun ömürlü olamamış, kısa sürede dağılmak zorunda kalmışlardır.

'80'li yılların başlarına kadar yaşanan bu dağınıklıktan sonra, 1982'de Portekiz faşistleri asker/polis kökenli kadroların ve orta sınıf temsilcilerinin oluşturdukları **Front National Cardoso**'nun **Partido Popular Monarquico**-Halkçı Monarşist Parti saflarına katılmasıyla **Front National** bölündü.

Aralık 1983'de Luis Filippe Barao önderliğinde CEDADA'nin Portekiz şubesi açıldı. Faaliyetleri Rudolf Hess'le dayanışma mitingleri örgütlemek, Adolf Hitler'i anma toplantıları düzenlemek olan CEDADE'nin Portekiz kolunun, ciddiye alınır bir gelişme kaydettiği söylenemez. Diğer taraftan, daha radikal bir eğilimin temsilcisi olarak tanıtılan ve sosyal tabanını genellikle lümpenlerin, skinheads'lerin oluşturduğu kesim ise, 25 Haziran 1985 tarihinde MAN'ı (**Movimento D'Acçao Nacional**-Milli Eylem Hareketi) oluşturdular. Luis Henrique önderliğinde kurulan MAN, Yurtsever Gençlik ve Milliyetçi Hareket'in birleşmelerinin ürünüdür. MAN özellikle İngiliz National Front'la yakın ilişkiler içindedir.

YUNANİSTAN: Faşistler devlet bünyesinde

Albaylar Cuntası aracılığıyla 1974 yılına kadar Avrupa faşistlerine maddi, manevi ve lojistik destek sağlayan ve aynı zamanda onların güneydoğu kolunu oluşturan Yunan faşistleri, Portekiz ve İspanya örneğine benzer bir biçimde ve yaklaşık aynı zaman dilimi içinde iktidardaki mevzilerini kaybettiler.

Yunan faşizminin tarihsel geçmişi '30'lu yıllara dayanıyor. 4 Ağustos 1936'da kralın kararıyla parlamento dağıtıldı ve son seçimlerde oyların ancak % 2'sini almış olan Milliyetçi Parti Başkanı Jean Metaxas başbakan olarak atandı. Bu gelişme ülkenin tarihine damgasını vuracak uzun ve sancılı bir sürecin başlangıcı oldu.

Faşist ideoloji Yunan toplumunda yer edinemedi, toplumsal bir taban oluşturamadı. Metaxas'ın takipçileri ancak resmi devlet kurumlarında yuvalanarak

ordu ve polis aracılığıyla hüküm sürdüler. Örneğin 1941-44 arası faşist işgal altında kalan Yunanistan'da, jandarma ve polis dışında Nazilerle işbirliği yapan Yunan çıkmamıştır. Alman üniforması altında çatışan Yunan sayısı birkaç yüzü zor bulur.

Yunanistan'da iç savaş, askeri darbeler ve bu arada faaliyet yürüten küçük ama sayısız faşist örgütün tarihi, emperyalizmin bu ülkeye ilişkin komplo ve planlarıyla doğrudan ilişkilidir. Yunanistan'ın stratejik konumu ve bu ülkede bir devrimi olası kılan komünist ve devrimci potansiyel, emperyalizmin doğrudan müdahalesini gündeme getirmiştir. İlkin İngilizler ve ardından ABD, devrimci güçlere iktidar yolunu tıkamak için bu ülkede iç savaşı körüklemişlerdir.

1974'te Albaylar Cuntası'nın iflas etmesiyle birlikte Yunan faşistleri örgütsel dayanaklarını kaybettiler. Cuntanın yıkılışından hemen sonra EDE (Ulusal Demokratik Birlik) adı altında bir monarşist-faşist ittifak oluşturarak ayakta kalmaya çalıştılar. 1974 seçimlerinde % 18 oranında oy alan EDE kendisini daha sonra lağvetmek zorunda kaldı.

70'li yılların sonuna doğru **Milli Cephe** (EP) veya **İlerici Parti** (KTP) etiketleri altında ve cezaevindeki darbeci albayların serbest bırakılması şiarı etrafında kümelenen Yunan faşistleri, 1977 milletvekili seçimlerinde % 7 civarında oy almalarına rağmen bir türlü kalıcı, toparlayıcı ve birliktelik vasıfları taşıyan bir örgüt çatısı altında toparlanamadılar.

Genellikle ordu, polis gibi devlet kurumları içinde yuvalanan, subaylara dayanan ve toplumsal desteğini esas olarak köylü kesiminden alan Yunan faşistlerinin etkinlik düzeyi, inişli çıkışlı bir rota izlese de, Avrupa'dakine paralel bir gelişme seyri gösteriyor. Örneğin 1981 seçimlerinde ancak % 2 oy alabilen 80'li yılların ortalarında 15 civarında değişik küçük örgüt arasında gidip gelen, söylemleri ırkçı, şovenist, ilkel komünizm düşmanlığını aşmayan Yunan faşistlerinin bugünkü en etkin örgütü **EPEN (Milli Politik Birlik)**'dir.

Dini/manevi/toplumsal değerlerin Ortodoks Kilisesi'nin vesayeti altında korunup yaygınlaştırılması, anti-komünizmin ülkenin politik yaşamında temel kilometre taşı rolü görmesi, Yunanistan'ın NATO üyesi olarak kalması ve darbeci subayların serbest bırakılması, EPEN'in politik programının ana hatlarını oluşturuyor. EPEN'in önderi Dimitriadis 1984'te Avrupa Parlamentosu'na milletvekili seçildi ve beş yıl Fransız Le Pen'in müritliğini yaptıktan sonra 1989'da seçimleri kaybetti.

HOLLANDA: "Hollanda Hollandalılarındır!"

İkinci emperyalist savaştan sonra Hollanda'da 100 bin kişi hakkında işgalci Nazi ordusu ile işbirliği yapmaktan dava açıldı. Bunlardan 85 bini Hollanda **Ulusal Sosyalist Partisi** (NSB)'nin üyesiydiler. İşgalci Nazi ordularıyla iğrenç bir işbirliği geliştiren Başbuğ Anton Mussert'in mirasçıları, yasaklanmış olmasına rağmen 1953'de yeni bir Nazi partisi, **Ulusal ve Sosyal Avrupa Hareketi**'ni

(NESB) kurdular.

NESB 1955 yılında milletvekili seçimlerine katılacağını açıklamaya hazırlanırken yasaklanarak dağıtıldı. NESB'nin eski üyeleri **Hollanda Muhalefet Birligi** (NOU)'ni kurarak 1956 milletvekili seçimlerine katıldılar. "Saf ırk bir Avrupa" için mücadele etme iddiasında olan NOU'nun şefi Paul Van Tiennen'in SS geçmişi ortaya çıkarılıp teşhir edilince, seçimlerde ancak 20 bin oy alabildi ve örgüt dağılma sürecine girdi.

Ancak 1958 yılında faşistler, NOU'nun artıkları önderliğinde, devlet bürokrasisinin artan etkinliği, vergilerin ağırlığı ve yabancıların fazlalığı gibi temaların etrafında birleşerek, köylü partisi **Boeren Partij**'i kurdular. Bu parti neo-Nazi taklidi olmaktan çok, küçük meslek sahiplerinden, esnaflardan, zanaatkarlardan ve kalifiye olmayan işçilerden oluşuyordu. 1967 milletvekili seçimlerinde % 5 civarında oy alarak 7 milletvekili çıkardıktan sonra, önderlerinin geçmişinin teşhiri ile başlayan bir bölünme süreci yaşadı ve sonunda tamamen dağıldı.

1971'de Belçika'nın Flamand faşistleri ile yakın işbirliği içinde Flandre, Hollanda ve Güney Afrika'daki Boers'leri kapsayan "***Büyük Hollanda***" davasını savunmak için G. Looy ve Y. Vanderwal önderliğinde NVU (**Nederlandse Volksunie -Hollanda Halk Birliği**) kuruldu. Jöp Glimmerveen'in önderliğinde sınırlı sayıda, özellikle gençlerden oluşan militanları seferber edebilen NVU, açıktan ırkçı faşist ideolojinin bayraktarlığını yapmaya, ***"Beyaz Hollanda"*** şiarı etrafında marjinal gençliği örgütlemeye başladı.

NVU'yu 1980'de terkeden bir grup ırkçı, faşist niyetlerini ve politik geçmişlerini apolitik bir etiketle gizleyerek ***"Ne sağ ne sol, merkez tek yol!"*** sloganı etrafında **Centrumpartij-Merkez Parti**'sini oluşturdular. Hedefleri meşruluk kazanıp marjinallikten kurtulmaktı. 1982 genel seçimlerinde önderleri Hans Janmaat'ın milletvekili seçilmesiyle sürpriz yapan **Centrumpartij**, Hollanda'da % 4 oranındaki yabancı işçi varlığının bu ülkede "kan davası, poligami, etnik savaşlar ve AİDS hastalığı"nın yaygınlık kazanmasının temel nedeni olduğunu savunuyor.

1982 başarısından kısa süre sonra dağılmak zorunda kalan CP, 1989 Avrupa Parlamentosu seçimleri vesilesiyle **Centrum Demokraten** (Merkez Demokratlar) adı altında yeniden oluşturuldu. Ama bu kez ancak % 0,8 oranında oy alabildi. Fakat aynı yıl yapılan erken milletvekili seçimlerinde Hans Janmaat, ***"Hollanda Hollandalılarındır!"*** şiarında özetlenen ırkçı, şovenist bir seçim kampanyası yürüterek yeniden milletvekili seçildi.

BELÇİKA: %10'a varan oy potansiyeli

Belçika faşistleri savaştan sonra ilk kez 1946'da, Kral Üçüncü Leopold'un tahtına geri dönmesi için Gucning grubunun önderliğinde seferber oldular. Sorunun referandumla çözümlenerek Üçüncü Leopold'un yerini 1950'de oğlu Baudouin'a terk etmesi sonucu faşistler, politik arenadan silinip bir dönem

örgütlenme sorunuyla meşgul olmak zorunda kaldılar.

Tüm Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Belçika'da da soğuk savaş gerginliği ve burjuvazinin her alanda istismar ederek kullandığı histerik anti-komünizm modası faşistlerin işine yaradı. Komünist tehlike artıyor bahanesiyle Nazilerle işbirliğinden dolayı cezaevine atılmış faşistler erken tahliye edildiler.

Taht sorunu vesilesiyle eski işbirlikçi Walter Bouchery önderliğinde Flandre yöresinde oluşturulan **Vlaamse Concentratie**, Belçika faşistlerinin savaş sonrası ilk örgütüdür. Varlığı uzun ömürlü olmayan bu grubun içinden iki kalıcı politik örgüt çıkmıştır. Flamand milliyetçiliğinin bayraktarlığını yapan **Volsunie** ile 1949'da oluşturulan **Vlaamse Militantenorganisatie-Flamand Militanları Örgütü**.

Belçika faşistlerine nefes aldırtan, onların seferber olmalarını kolaylaştıran olay sömürgeciliğin sonu olmuştur. 1960'da Kongo'da sömürgeciliğin son bulmasına karşı çıkan faşistler, heterojen bir bileşim olan **Afrika'daki Belçikalıları Savunma Komitesi** Cabda'yı oluşturdular. Bu komite kısa sürede sömürgeci subayların, karşı devrimcilerin ve VMO'nun faşistlerinin bir araya geldiği terör örgütü **Mouvemet d'Action Civique** (MAC) adını aldı. Yasadışı ilan edilen paramiliter MAC, 1962'de Jeune Europe (Genç Avrupa'nın) Walon koluna dönüştü.

Bu dağınıklığa son vermek amacıyla son bir kaç yıldır bir birleşme süreci yaşıyan Belçika faşizmi henüz kayda değer bir aşamaya gelmiş değildir. Bugün, 1977'de Karel Dillen önderliğinde kurulan Flaman faşist partisi **Vlaams Blok (Halk Cephesi)** en güçlü kolu temsil ediyor. Avrupalı olmayan göçmen işçilerin sınır dışı edilmesi, yabancılara ilişkin entegrasyon projelerinin durdurulması, Flandre'nin bağımsızlığı, "çıkarcı Wallon'lara karşı" muhalefetin güçlendirilmesi, Brüksel'in bir Flamand kentine dönüştürülmesi, sendika faaliyetlerinin sınırlandırılması vb., **Vlaams Blok**'un siyasi programının esasını oluşturuyor.

24 Kasım 1991'de yapılan milletvekili seçimlerinde **Vlaams Blok** Flandre bölgesinde % 10 oranında oy alarak meclise 17 milletvekili göndermiştir. Ayrıca Wallon bölgesinde 1985'te kurulan **Front National** (Milli Cephe) ve AGİR adındaki diğer faşist Belçika gruplarının etkinlikleri de dikkate alındığında bu ülkede faşistlerin toplam oylarının oranı % 10 civarındadır.

AVUSTURYA: Güçlenen faşist hareket

İkinci emperyalist savaş sırasında Hitler'in anavatanı Avusturya, Nazi Almanyası'nın sadece kurbanı değil aynı zamanda aktif işbirlikçisi olmuştur. Bu ülkede savaş sonrası yürütülen sözde Nazi temizlik harekatı, tam bir maskaralık örneğidir. Nazi militanlarına ve işbirlikçilerine karşı açılan 130 bin davanın ezici bir çoğunluğu beraatla sonuçlanmış, mahkum olanlar ise aradan iki yıl dahi geçmeden 1949 yılında çıkarılan genel af sonucu salıverilmişlerdir. Ayrıca, 500 bin faşiste ***"küçük Nazi"*** oldukları gerekçesiyle medeni hakları iade edilmiştir.

Bu burjuva ikiyüzlülüğünün en tipik örneğini III. Reich'in son günlerinde oluşturulan **Lougaro** hareketinin önderi ve Avusturya Nazizmi'nin önde gelen

siması Theodor Soucek olayı oluşturuyor. 1947'de idama mahkum edilen Soucek'in cezası iki yıl sonra hapis cezasına çevrildi ve kısa sürede serbest bırakıldı.

Avusturya'da faşist potansiyelin düzeyi, Nazizmin enkazının henüz temizlenmediği, Ekim 1949 milletvekili seçimleri vesilesiyle ortaya çıktı. Nazi kalıntıları bu seçimlere **Verband der Unabhaengigen** (Bağımsızlar Birliği) etiketi altında katılarak, % 12 civarında oy aldılar. Nazizmin açtığı yaraların henüz kapanmadığı bir dönemde, Hitler'in temel tezlerini açıkça savunan bu oluşumu, burjuvazi fazla beklemeden yasaklamak zorunda kaldı.

Yasaklama kararından sonra Avusturya faşistlerinin önemli bir bölümü 1956'da FPÖ (Freiheitliche Partei Österreichs-Avusturya Liberal Partisi) çatısı altında tekrar bir araya geldiler. FPÖ başkanlığını 20 yıl boyunca Friedrich Peter yaptı. F. Peter Doğu Cephesi'nde görevli en azgın bir SS seksiyonunun üyesi sıfatıyla tanınıyor.

Daha sonradan, ***"III. Reich'ın istihdam politikasını çok isabetli gören"*** genç Jörg Haider'in FPÖ'nun başına geçmesiyle, bu parti, önce 1988'de Aşağı Avusturya eyalet meclisine girmeyi başardı. Jörg Haider çok geçmeden, Mart 1989'da Carinthie eyalet seçimlerinin ilk turunda toplam oyların % 29'unu alarak, ikinci turda muhafazakarların desteği ile bu eyaletin başkanlığına seçildi. FPÖ'nun düzenli bir gelişim seyri kazanan bu başarısı, Ekim 1990 milletvekili seçimlerindeki ulusal ortalaması % 17'yi bulan oy oranıyla pekişmiş bulunuyor.

Avusturya faşizminin diğer bir kolunu da 1967'de Avusturya ve İtalya mahkemelerince Güney Tyrol'da terör eylemlerine katıldığı için mahkum edilen İnnsbruck Üniversitesi profesörlerinden Norbert Burger önderliğinde kurulan NDP (Nationaldemokratische Partei-Milli Demokratik Parti) temsil ediyor. N. Burger NDP'nin adayı sıfatıyla katıldığı 1980 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde % 3'ü aşkın oranda oy aldı.

Ayrıca, 1973 yılında NDP'den ayrılan, terör eylemlerine daha yatkın bir grup tarafından Alman modeline göre oluşturulan ANR (Aktion Neue Rechte -Yeni Sağ Eylem), bu ülkede faaliyet yürüten bir başka faşist örgüttür. Hitler'in doğum yeri Braunau'da % 30, Viyana'nın işçilerin yoğun olduğu kenar mahallelerinde ise % 35 oranında oy alan Jörg Haider'in FPO'su, bu ülkenin politik yaşamında ciddi bir mihraka dönüşmüş bulunuyor.

Avusturya'da faşizm kendisini sadece yukarıda bahsettiğimiz örgüt ve partiler aracılığıyla ifade etmiyor. Devlet kurumlarının en üst kademelerinde dahi açıkça taraftar buluyor. Örneğin, Krumpendorf her yıl Ekim ayının ilk cumartesi, her ulustan Avrupalı faşist için buluşma yeridir. Bu tarihte Hitler'in SS veya Charlemagne birliklerinin *„şanlı"* kahramanları için anma töreni düzenleniyor. Bu törende davetliler bölümü sadece kaşarlanmış eski Nazi artıklarından oluşmuyor. Ülkenin Milli Savunma Bakanı'ndan, Carinthien eyalet başkanına, ordunun üniformalı generallerinden Avrupa'nın ve ülkenin faşist önderlerine kadar tüm şaibeli şahsiyetler gövde gösterisinde bulunuyorlar.

İSKANDİNAV ÜLKELERİ: Genel eğilime uygun

Savaş sonrası faşist enternasyonallerinin oluşturulmasında ev sahipliği yapmış Kuzey Avrupa ülkelerindeki faşist tırmanış her ne kadar uluslararası aktüalitenin ilk sayfalarında yansıtılmıyorsa da, bu ülkelerdeki faşist partilerin güçlenme düzeyi yaşlı kıtanın diğer oluşumlarıyla eşdeğer düzeydedir. Değişik seçimler vesilesiyle ortaya çıkan ve her oylamanın kanıtlayarak kökleştiğini gösterdiği faşist seçmen potansiyeli bu ülkelerde % 10 oranını aşmış durumdadır.

Norveç'te Nazi işbirlikçi Quisling'in Ekim 1945'te idam edilmesi, faşist diktatörlüğün sembolik sonuydu. Quisling'in takipçisi bir avuç fanatik, uzun dönem **Norsk Front** saflarında etkinliklerini sürdürdükten sonra, '70'li yılların başında, önce kurucusu Anders Lange'nin adı ile anılan ve daha sonra da Danimarka'daki gibi **İlerici Parti** adını alan partiyi kurdular. 1973 seçimlerinde 4 milletvekili çıkaran faşist **İlerici Parti**'nin önderliğine 1978'de Carl Hagen getirildi. '80'li yılların ikinci yarısında ülkenin üçüncü politik gücü konumuna yükselen bu parti, 1989 seçimlerinde % 13 oranında oy elde etti.

1972 yılında avukat Morgens Glistrup önderliğinde kurulan Danimarka'nın „İlerici Partisi", vergilerin hafifletilmesi ve memurların % 90'ının işine son verilmesi kampanyasını yürüterek, 1973 seçimlerinde % 16 oranında oy aldı. Kitlelere dürüstlük nutukları çeken, vergilerden şikayet eden Glistrup kısa süre sonra vergi kaçırmaktan cezaevine atılınca, **İlerici Parti**'nin gelişmesi sekteye uğradı. Ama yine de 1988 yılında Danimarkalı seçmenlerin % 9'u onun için oy kullandılar.

İSVİÇRE: Yabancı düşmanlığı temelinde

İsviçre'de ki faşist örgütler, daha doğrusu grupçuklar arasında, her ülkede görüldüğü gibi, çok sıkı bir ilişki vardır. Bir kaç grup etrafında kümelenmiş İsviçre faşistlerinin varlıkları ve etkinlikleri, yabancılara karşı toptancı ve köktenci bir düşmanlık temelinde gelişiyor. Bu düşmanlık şu veya bu kökenli yabancıyı ayrıcalıklı bir biçimde hedeflemekten ziyade, servet sahipleri dışında, hepsine toptan karşı çıkılmasıyla kendisini ifade ediyor.

Bu grupların en önemlisi 1961 yılında Zürihli reklamcı James Schwarzenbach tarafından oluşturulan **Action National** (Ulusal Eylem)'dir. 1970 yılında göçmen işçi sayısının sınırlandırılmasını öngören referandumdan beklediği sonucu alamayan AN bölündü.Bu bölünmeden sonra, W. Schwarzenbach bu kez taraftarlarının bir bölümüyle **Cumhuriyetçi Parti** adı altında yeni bir örgütlenme oluşturmaya gitti. Geri kalan kesimi ise **Action National**'in varlığını sürdürmede direndiler.Ayrıca, **Cumhuriyetçi Parti** ve **Action National** dışında, Cenevre yöresinde faaliyet yürüten ve politik programı, başta mülteciler olmak üzere uluslararası kuruluşların İsviçre'de görevli memurlarını da hedefleyen **Les Vigilants** (Dikkatliler veya Uyanıklar) adında başka bir grup da mevcut.Ve son olarak Ağustos 1988'de

kurulmuş, 350 aktif üyesi ve 3 bin sempatizanının olduğunu iddia eden, İsviçre'nin ırk ve kültürünü korumayı hedef olarak saptamış, bu uğurda gerekirse mültecilere karşı silaha sarılmayı göze alan, **Front Patriotique** (Yurtsever Cephe) adında başka bir faşist grubun varlığını da ekleyelim.

Faşist enternasyonal

Hitler Almanyası'nın yenilip Avrupa'dan faşizmin bel kemiğinin kırılması, savaşın kazanılmasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin, komünist partilerin, devrimcilerin ve ilericilerin başlıca yükü taşımış olması ve bunun sonucu olarak dünya sathında esen güçlü anti-faşist cereyan, faşizmin ve gericiliğin aldığı tarihsel darbe, bu akımların mirasçılarının bir suskunluk dönemi yaşamalarını kaçınılmaz kıldı.

Ancak, Batı Avrupa'da kapitalizmin ayakta kalması, burjuva düzenlerin sadece yara almakla kurtulmaları, faşizmin maddi ortamının sürmesi demektir.

Dolayısıyla, bir kaç yıllık aradan sonra, faşist gruplar elde kalan kadro ve güçleriyle yeniden bir toparlanma süreci başlatmakta gecikmediler. Yaşanan hezimet sonucu epeyce zayıflamış bu gruplar, faaliyetlerini enternasyonal bir işbirliği ve dayanışma çerçevesinde yürütmek amacıyla örgütlenme girişiminde bulundular. Böylece, Mart 1950'de Roma'da herhangi somut bir karar alınmadan gerçekleştirilen ilk uluslararası toplantı, faşistlerin yeniden toparlanma girişiminin Avrupa ölçeğindeki ilk adımıdır.

Bu ilk girişimle başlatılan süreç periyodik toplantılarla, yeni örgütlenme girişimleriyle, değişik proje hazırlıklarıyla devam etmiştir. Aşağıda sıralayacağımız örnekler, Avrupa faşistlerinin faşist enternasyonal çerçevesinde gösterdikleri etkinliklerin sınırlı ama başlıca dökümünü yansıtmaktadır.

* MSE (**Mouvement Social Europeen-Avrupa Sosyal Hareketi**): Savaş sonrasında Avrupa faşistlerinin ilk somut girişimi Mayıs 1951'de Malmö'de (İsveç) 100 kadar değişik grup ve partilerin katılımıyla gerçekleştirilen ilk uluslararası faşist kongre olmuştur. İngilizleri Mosley'in, İtalyanları Massi'nin, Fransızları Bardeche'nin temsil ettiği kongrede MSEoluşturuldu. Fakat gerek değişik şefler arasındaki anlaşmazlık ve çekişmeler, gerekse de faşizmin yerel düzeyde herhangi bir gelişme gösterememesi, MSE'yi işlevsiz bırakarak 1960 yılında dağılmasıyla sonuçlandı.

* NOE (**Nouvel Ordre Europeen-Yeni Avrupa Düzeni**): Malmö'de oluşturulan MSE'ye muhalif grup ve kişiler, Eylül 1951'de Zürih'de, Fransız Rene Binet ve İsviçre'li Amaudruz önderliğinde bir araya gelerek, MSE'ye rakip olarak NOE'yi kurdular.

* **Jeune Europe (Genç Avrupa)**: Avrupa faşistleri arasında ayrı bir baş çeken ve mutlaka kendi emrinde bir milis oluşturma arayışı içinde olan sayısız küçük şeften biri Belçikalı Jean Thiriat'tır. Jeune Europe onun önderliğinde ve onun şeflik ihtiraslarını tatmin etmek için oluşturulmuştur. Kısa süre sonra bir bölünme yaşayan bu grup 1968'de dağılmıştır.

*** Europafront (Avrupa Cephe)**: 1963 yılında **Jeune Europe**'un bölünmesi sonucu ayrılan faşizmin en radikal kanadı tarafından, Avusturyalı Fred Borth önderliğinde, **Jeune Europe**'a daha atak ve daha militan alternatif oluşturmak amacıyla kurulmuş ve 1956 sonunda dağılmıştır.

*** Parti National Europeen (Milli Avrupa Partisi)**: Bu parti 1962 yılında Venedik'te İngiliz Oswald Mosley'in inisiyatifiyle ve önderliğinde toplanan kongrede kuruldu. Sözkonusu oturuma İtalyan MSI, Alman **Reichpartei** ve Belçika'dan faşist enternasyonalist misyonlu **Jeune Europe** katıldılar. Bu ortak kongrede alman kararlar gereğince Avrupa faşistlerini tek çatı altında toparlama amacıyla **Parti National Europeen** kuruldu.

*** World Union of National Socialist (Dünya Ulusal Sosyalist Birliği)**: Mosley'in girişimiyle rekabet etmek için 1962 yılında İngiliz Colin Jordan önderliğinde oluşturuldu. 1963'te Amerika neo-Nazi partisi önderi Lincoln Rockwell'in aracılığıyla faşizmin Atlantik ötesi kolunun kontrolüne girdi.

Faşist parti ve gruplar Avrupa düzeyinde ortak bir platform oluşturmak için yıllardır çaba sarfettiler, somut adımlar attılar. Ancak bu güne kadar girişimleri hep kısa ömürlü oldu ve başarısızlıkla sonuçlandı. Bunun en son örneği Avrupa Parlamentosu'nda yaşanan deneyimdir.

1984'te Avrupa Parlamentosu üyesi Fransız, Alman, İtalyan, Belçika ve Yunan faşist milletvekilleri tarafından **Avrupa Sağcıları** parlamento grubu oluşturuldu..Bu grup her ne kadar uluslararası bir resmi kurumun üyesi ise de, pratikte bir dönem Fransız faşistlerinin enternasyonalist anteni misyonunu yürütmüştür. Avrupa parlamentosunda bir kaç yıl ortak hareket eden bir gruplaşma sonradan dağıldı. Aralarındaki tekke savaşı, şef rekabeti, nüans düzeyindeki ideolojik farklılıklarına rağmen, Avrupa'nın değişik faşist partileri işbirliği içinde çalışma koşulları yaratmaya çalışıyorlar. Yıllardır sürdürülen bu girişimler ve atılmaya çalışılan somut adımlar bugüne kadar hep başarısızlıkla sonuçlandılar.

Bu bağlamda, harcanan tüm çabalara rağmen, faşist partiler arasındaki bazen önemli çoğu kez tali bazı anlaşmazlıklar giderilmekten uzak görünüyorlar. Bunun nedeni aslında açıktır; en temel gıdalarından birisi ırkçılık olan bir ideolojinin enternasyonalizmi yoktur ve olamaz.

Avusturyalılarla İtalyanlar arasında Güney Tyrol'un çıbanbaşı olduğu toprak ve sınır çekişmesi var. Almanlar, sanki kendileri farklıymış gibi, Fransızları ırkçılığın dozunu kaçırmakla suçluyorlar. İtalyan MSI faşist etiketi esas anlamıyla kendisinin hak ettiğini iddia ediyor. Belçikalılar kendi aralarında Wallon-Flaman çekişmesini yaşıyorlar vb.

Yabancılara bakışın dünü ve bugünü

Faşist dirilişin en güçlü bir biçimde ilkin Fransa'da yaşandığını, faşizmin ideolojik ve örgütsel birliğinin en erken bu ülkede gerçekleştirildiğini belirttik. Aynı şekilde, faşizmin Avrupa'nın bütün ülkelerinde olduğu gibi Fransa'da da ırkçılık, yabancı düşmanlığı temelinde geliştiğini ve onu büyük bir maharetle

basamak edinerek gelişip güçlendiğini belirtmiştik. Bu bağlamda, Fransız burjuvazisinin yabancılarla olan ilişkileri hakkında kısa tarihsel bir hatırlatma yapmanın gerekli, isabetli ve yararlı olacağını düşünüyoruz. Kaldı ki, son yıllarda, yabancılar sorunu ve yabancı düşmanlığı, faşistlerin truva atı olmasının yanı sıra, bu ülkenin iç politikasının ana eksenini oluşturuyor ve gündemini belirliyor. Dolayısıyla faşizmin gelişme koşullarının temel vektörü rolünü görüyor.

İktisadi krizin "Yahudileri" olarak gösterilen, **Front National**'in politik programının temel maddesini oluşturan, eski Cumhurbaşkanı Giscard'ın ***"yeni işgal güçleri"*** olarak nitelendirdiği, eski Başbakan Chirac'ın ***"pis koktuklarını"*** iddia ettiği, kısacası Fransız burjuvazisinin irili ufaklı tüm silahşörleri için bir nişan tahtası olan, eski "sosyalist" Başbakan Michel Rocard'ın ***"dünyanın sefaletini barındıracak değiliz"*** diyerek koroya katılıp suçladığı yabancı işçiler ile; "demokrasinin beşiği" diye anılan, "sığınma toprağı" diye övülen bu ülkenin burjuvazisi arasındaki ilişkiler nelerdir ve neye dayanıyorlar?

Kuşkusuz bu sorunu burada, ayrıntılı bir biçimde ele alıp irdelemenin olanağı yoktur. Emperyalizm geri kalmış ülkelerin maddi/manevi tüm zenginliklerini gaspettiği gibi, bu ülkelerdeki emek gücünü ihtiyacı oranında metropollere taşıyıp ayrıca sömürmektedir.İkinci emperyalist savaş sonrası dönemde, İngiltere'de Hitler'in tahrip ettiklerini onarmak için gerekli olan emek gücü eski sömürgelerden getirilmiştir. Fransa Araplara ve zencilere, Paris metrosunun inşası ve temizliğinden çok daha fazla şey borçludur. Türkiyeli işçilerin Alman ekonomisine katkılarının yıllık tutarının 50 milyar markı aşkın olduğunu devletin resmi kurumları itiraf ediyorlar.

Yabancı düşmanlığı, emperyalist burjuvazinin sömürmek için Avrupa'ya getirttiği emek gücünü, işçileri hedefliyor. Nice, Monaco ve Deauville gazinolarına valizlerle dolar taşıyıp bir gecede tüketen petrol zengini Araplar var. Afrika'da her devrilen diktatör Fransa'ya iltica talebinde bulunuyor ve görkemli şatolarda yaşam sürdürüyorlar. Bu kesimler burjuvazinin başlatıp kışkırttığı yabancı düşmanlığına hedef değiller. Dahası yabancı bile sayılmıyorlar. Bu nedenle sorunun sadece bir yönünü seçerek, oldukça sınırlı örneklerle kabataslak bir tasvir yapmaya çalışacağız. Seçtiğimiz boyut sorunun ilginç, ama aynı zamanda en trajik boyutudur; Fransız tarihinin, üzerine sünger çekilmiş, Fransız halkından özenle gizlenen en kara sayfalarından biridir.

Çünkü aşağıda sıralayacağımız bir dizi gerçek ve tarihi olgu, yabancı düşmanlığı konusunda toplumun önemli bir kesiminin hafızasında kökleşmiş ikiyüzlü geleneğin perde arkasına ışık tutacak, ***"sırtımızdan geçiniyorlar, kambur gibi taşıyoruz, dert babası mıyız?!"*** vb. türünden vulger teranelere değişik bir açıdan bakılmasını kolaylaştıracak, dahası zorunlu kılacaktır.

XVII. yüzyılda Fransız ordusunun çoğu kez yarısını, bazen de 2/3'ünü o dönemin yabancıları sayılan İsviçre köylüleri oluşturuyorlardı. 1831'de kötü ünlü yabancı Lejyonu, 1841'de Cezayirli Avcılar Birliği, 1845'te Sipahiler Alayı yabancı askerlerin devşirilmesi sonucu, Fransız sömürgeciliğinin vurucu gücü, talan ordusu olarak oluşturulmuşlardı. O dönem Fransa-Prusya dalaşmasında

Fransa'nın nüfus farkından doğan asker açığı, sömürgelerden zorla silah altına alınan kölelerle karşılanıyordu. Bu pratik sonucu 1914 Ağustosu'nda Senegallılar, Araplar, Malgaşlılar, Antiyliler, Somalililer, Kanaklar, Kreollar ***"anavatan savunması"*** için bölük bölük Marsilya, Sete ve Bordeau limanlarına aktarıldılar.

"Pis kokan bu yeni işgal güçleri!" gemilerden indikten bir kaç hafta sonra, Eylül ayında, Marne Nehri kıyılarında Prusya askerleriyle boğazlaştırıldılar. Ama 1915'te ihtiyaç daha da arttı. Afrika'nın değişik sömürgelerinde, teorik olarak gönüllük temelinde ama pratikte dipçik kuvvetiyle ve kelle başına her köy ağasına verilen 10 frank rüşvet karşılığında ***"anavatan"*** için seferberlik ilan edildi. Zencilerin somut olarak nasıl kandırıldıkları, devşirilip askere alındıkları ve Avrupa'da kılıçtan geçirildikleri konusunda yapılmış epey araştırma mevcut. Konu bazı yapımcılar tarafından ekrana dahi taşındı. Konuya ilişkin verilen somut bilgiler tarihsel bağlamından soyutlandığı ve bir o kadar kaba oldukları için insana gerçeküstü ve gülünç gelebilirler. Dünyadan haberi olmayan bu masum ve zavallı insanlara Avrupa'daki savaşlar öyle tanıtılmıştı ki, sanki bir panayırdaki şenlikte figuranlık yapmak için getiriliyorlardı.

Bu da yetmedi. Fransız hükümeti Afrika köylerine valileri aracılığıyla sürekli ultimatom yağdırdı, haraç istedi: ***"Ya adam, ya ürün gönderin!"*** Bu sonu gelmez talepleri karşılamakta zorlanan Afrika'da görevli bir Fransız Vali'nin cevabı, talanın boyutlarını yeterince açıklayıcı niteliktedir: ***"Köylerde insan bırakmayınca tarım üretimini nasıl yoğunlaştırıp Fransa'ya 40 bin ton yer fıstığı gönderelim!"***.

Metropol gücünün ancak % 8'i cepheye sürülürken, Clemenceau daha fazla "kara kuvvet" isteyerek, Senegallı milletvekili Blaise Diagne'yi Afrika'dan bu gücü temin etmekle görevlendirdi. Amaç uğruna zor, tehdit, şantaj, rüşvet vb. gibi tüm araçların kullanımı mübahtır anlayışıyla, sömürgelerden 600 bin masum insan zorla Avrupa'daki insan mezbahanelerine taşındı. Bunlardan birisi, Kojo Tovalou, savaş anılarında, ***"Avrupa'ya gelince medeniyetin çamurda ve kanda sonuçlanan kocaman bir maskaralık olduğunu anladım"*** diyor. Ve resmi rakamlara göre 30 bin Senegallı, 26 bin Cezayirli ***"anavatan"*** topraklarında gömülü kaldılar.

Aynı vahşet ikinci emperyalist savaş sırasında bir kez daha yaşanmıştır. 1940'ta çil yavrusu gibi dağılan Fransız burjuvazisinin bir bölümü soluğu İngiltere'de ve Kuzey Afrika'da aldı. Öbür kesimi ise işbirlikçi Petain ve Laval hükümeti ile birlikte Nazi akınını sollamak için güneye, Vichy'ye doğru doludizgin kaçtı. Bu sırada cephede Nazi ordusuyla burun buruna çarpışan 100 bin civarında yabancı kökenli asker bulunuyordu. Tarihçiler bunların sadece bir kaç yüz tanesinin gönüllü olduğunu söylüyorlar.

O dönem Tunus'ta milliyetçi güçlerin yayınladığı ve Fransız burjuvazisinin Nazi Almanyası karşısında diz çöküşüne işaret eden bir bildiri bu gerçeği şöyle tanımlar: ***"Tarihinin en utanç verici yenilgisini yaşayan Fransa'nın artık varlığını (Tunus'taki) haklı göstermeye yetkisi yoktur."***

Olayların seyri bozulmadı, sömürgeler "anavatan" savunmasına katılmaya

devam ettiler. De Gaulle'ün Haziran 1943'te Cezayir'de kurduğu Fransız Ulusal Kurtuluş Komitesi 230 bin Araptan, 110 bin Zenci, Malgaşlı, Antiyli'den, yani De Gaulle'ün politik misrascısı Chirac'ın bir kaç on yıl sonra "***pis kokusundan***" rahatsız olacağı yabancılardan oluşuyordu. General De Lattre ve Leclerc birliklerinin yarısını, Giscard'ın ***"yeni işgal güçleri"*** diye nitelediği yabancılar oluşturuyordu. Bu yabancılar Fransa'yı Nazi işgalinden kurtarmak için savaşıp öldüler.

8 Mayıs 1945'de Kızıl Ordu Berlin'e girip Hitler faşizmine son darbeyi vurduğunda, faşizmden kurtulan tüm Avrupa halkları gibi Cezayirliler de kendi ülkelerinde, Şetif şehrinde, malları, kanları ve canları pahasına katkıda bulundukları anti-faşist zaferi kutlamak için şenlik düzenlemek istediler. Sömürgeci Fransız ordusuna ve kolonlara ***"Sizinle eşitiz!"*** dediler, daha doğrusu demeye yeltendiler.

Bu istemin bedeli Cezayir halkına çok pahalıya mal oldu. Fransız ordusu özellikle Yabancılar Lejyonu'nu, Cezayirli ve Senegalli Avcı Birliklerini kitlelerin üzerine sürerek 50 bin civarında masum insanı Cezayir'in Şetif dağlarında katletti. Cezayir ulusal kurtuluş mücadelesinde bir dönüm noktası teşkil eden Şetif katliamını, Fransız burjuvazisi resmi tarih sayfalarında, "10 yıl süren sükunetin bedeli olarak" değerlendiriyor...

Sömürgeleri tek tek elden çıkan Fransız emperyalizmi, Şetif katliamından 5 ay sonra büyük çoğunluğunu yabancıların oluşturduğu sömürgeci ordusunu, ***„komünist kırmaya gidiyoruz!"*** diyen faşist generaller komutasında, komünizme karşı mücadele için Vietnam'a sevketti.

Böylece Marshall planı gereğince aldığı ABD yardımıyla finanse edeceği ve hepsini tek tek kaybedeceği, yeni sömürge savaşları serisini başlatmış oldu. Fransız emperyalizmi Vietnam'da, utanç verici bir yenilgi tattıktan ve ordusunu Dien-bien-phou pirinç tarlalarına gömdükten sonra, yeniden Kuzey Afrika'ya ***"sükuneti"*** bozan Cezayir halkının başına musallat olmaya döndü.

Cezayir halkından da adamakıllı bir şamar yedi Fransız emperyalizmi. De Gaulle'ün Cezayir'de Cezayir halkına hitaben, "Sizi anladım!" itirafından sonra, artık kudreti kalmadığından, muhteşem sömürge savaşları serüvenine nihayet son vermek zorunda kaldı.

Elbette bu Fransız burjuvazisinin iddialarından vazgeçtiği anlamına gelmiyordu. Nitekim bunun faturasını Fransız sömürgeciliğinin elinden halen kurtulamayan, Okyanuslar'daki Yeni Kaledonya, Polinezya vb. gibi ada halkları ödemeye devam ediyorlar.

17 Mart 1992 seçimlerinde, yabancı birikiminin ve özellikle de Arapların yaygın olduğu, dolayısıyla ırkçılığı, Arap düşmanlığını zirve boyuna istismar etmeye, ***"Fransa Fransızlarındır!"*** narasını atmaya ortamın müsait olduğu, bu sayede Le Pen'in % 25'i aşkın oranda oy aldığı ve Mart 1993'te **Front National**'in diğer tüm partileri solladığı Marsilya, Fransa'nın bu ünlü kenti, 1944'te tam da ***"pis kokan Araplar"***ca, yani Fas taburları tarafından kurtarılmıştı.

Bazı tarihsel verilerin bu oldukça sınırlı sıralamasını, Mart 1927 tarihli ve *Zencilerin Sesi* başlıklı bir gazetedeki bir makalede yer alan ve Fransız burjuvazisinin yabancılar ile olan ilişkilerinin özünü oldukça isabetli bir biçimde özetleyen

bir alıntı ile bitirelim: *"öldürtülmek veya çalıştırılmak için bize ihtiyaç duyulunca biz Fransızız, ama bize bazı haklar tanıma söz konusu olunca, artık Fransız değil Zenciyiz!"*.

Sonuç

Avrupa'nın belli başlı ülkelerinde şu veya bu şekilde faaliyet gösteren değişik faşist örgütlemelerin geçmişlerini, bugünkü durumlarını ve politik birer oluşum olarak temsil ettikleri gücü, genel düzeyde ve özetle tasvir etmeye çalıştık. Faşist ideolojinin bu ülkelerde yeniden dirilmeye, örgütlü bir yapı kazanmaya, düzenli bir politik güçlenme süreci yaşamaya başladığını, değişik tarihsel olgulara ve somut gelişmelere dayanarak vurgulamaya çalıştık.

Faşist ideolojinin burjuva düzenin marjinal bir ürünü olmadığını, onun sonuçta düzenin krizine, çıkmazına karşı-devrimci bir alternatif oluşturduğunu ve tam da bu nedenle, burjuvazinin olağan durumlarda faşist örgütleri el altından desteklediğini, bunalım dönemlerinde açıktan piyasaya sürdüğünü, güçlenmesinin maddi ve manevi olanaklarını yarattığını, sırası gelince de iktidar kapısını araladığını, yer yer örnekler vererek açıklamaya çalıştık.

Gelişmelere bir yönüyle bakıldığında, kapitalizmin içinde bulunduğu ve giderek ağırlaşan derin bunalımı faşizme iktidar kapısının açılmasını olanaklı kılıyor. Geçen yıl sonunda İtalya'da MSI ve müttefiklerinin belediye seçimlerinde elde ettikleri kitle desteği, bu açıdan en somut ve en yeni göstergeyi oluşturmaktadır.

Diğer taraftan, Rusya'da Jirinovski'nin partisinin seçim performansı, bu ülkeyi Weimar Cumhuriyeti'ni hatırlatan bir konuma getirdi. Rusya'da ansızın kabaran faşist dalga, Batı Avrupa'daki akıma ivme katıcı, cesaret verici, yeni bir perspektif kazandırıcı bir işlev görecek niteliktedir.

Burjuvazinin günlük politikasını uygulamada kitleler üzerinde bir baskı aracı olarak kullanmak için teşvik ettiği, desteklediği ve güçlendirdiği faşist gruplar, Batı Avrupa'da bugün artık rüştlerini ispatlama sürecini yaşıyorlar. Burjuvazinin devlet eliyle desteklediği, ileri ittiği, şimdilik Fransa'da yaptığı gibi gerektiğinde öteki eliyle dizginlediği veya geriye çekmeye çalıştığı faşist partiler, artık düzenin zinde ve atak bir politik gücü konumunu kazanmış bulunuyorlar.

Burjuvazinin geliştirip yedekte tuttuğu bu mihraklar atağa geçmek için yeşil ışık bekliyorlar. Ortam henüz böyle bir alternatifi gerektirecek, faşizmi devreye sokacak kadar gerginleşmiş ve tüm öteki alternatifleri tüketmiş değildir. Ancak süreç böyle bir ortama doğru hızla ilerliyor. En azından iktisadi göstergeler bu niteliktedirler.

İtalya'da son belediye seçimleri vesilesiyle saflaşmanın ilk belirtilerine tanık olundu. Faşist partileri olağan koşullarda el altından, dolaylı olarak destekleyen tekellerin demokratlık maskeleri tek tek düşmeye başladı. Bunlardan birisi, sadece en tanınmış olanı, "sosyalist" Craxi'nin sadık dostu olan ve aynı zamanda Mitterrand ile yakınlığı ile tanınan Silvio Berlusconi, reformist sol güçlere karşı açıktan MSI'ya oy vermeye ve onlara karşı bir blok oluşturmaya çağırdı.

Bu tavır bir istisna teşkil etmiyor. Alman tekellerinin Hitler'le sürdürdükleri ilişkilerin niteliği ve tarihi biliniyor. Avrupa'nın değişik ülkelerindeki faşist partiler devletin teşvikinin yanısıra, bazı kapitalistlerin gizli mali ve lojistik desteği sayesinde ayakta duruyorlar. Berlusconi desteğini açıkça ifade etmekle bir çok meslektaşına göre sadece biraz erken davranmıştır.

Avrupa'da mevcut faşist tırmanış irdelenirken ister istemez geçmiş benzer tarihsel kesitleri gözönünde bulundurmak gerekiyor. Bunu yaparken, yeni faşist dalganın bir çok açıdan 30'lu yıllarda yaşanan süreci andırdığını belirttik. Devrimci güçler üzerinde estirilen terörden sonra Jirinovski'ye kapının aralanmasının, Rusya'yı Weimar Cumhuriyeti'ne benzettiğine dikkat çektik.

Bu bağlamda, mevcut tarihsel süreç geçmiş örnekleriyle kıyaslandığında dikkati çeken başlıca farklılıklardan birisi, kuşkusuz en önemlisi, komünist ve devrimci güçlerin içinde bulundukları dağınıklık ve zayıflıktır. Bu olgunun yalnız Avrupa ile sınırlı olmayışı, dünya genelinde yaşanır olması, durumu daha da vahimleştirmektedir.

Avrupa ile sınırlı kalarak durumu değerlendirecek olursak, yukarıda da belirttiğimiz gibi, potansiyel devrimci güçler ideolojik açıdan reformizmin etkisi altında bulunuyorlar. Bu nedenle kapitalist bunalım ve çıkmaz mücadeleye objektif olanaklar sunmasına karşın devrimci politik bir alternatif oluşturulamıyor ve harekete geçirilemiyor. Kendisini adeta zorla dayatan mücadeleye perspektif kazandırılamıyor. Cılız kalan girişimler düzen içi kanallarda boğdurularak etkisizleştiriliyorlar.

Burjuvazi devrimci güçler cephesinden gelebilecek bir tehlikeyle henüz yüzyüze gelmediği içindir ki, rahat davranıyor. Her saldırısına zaman kaybetmeden yenisini ekliyor. Toplumun en temel ekonomik ve demokratik taleplerinin ifade platformu olan örgütlülüklerden rahatsız oluyor. Düzen karşıtı dinamikleri harekete geçirebilecek demokratik kitle örgütlerini tasfiye ediyor, toplumu örgütsüz ve paralize durumda tutmaya, yani savunmasız bırakmaya çalışıyor.

Belki de potansiyel konumdaki devrimci güçlerin bu dağınıklığı nedeniyledir ki, burjuvazi doğrudan desteklyerek güçlendirdiği faşist partileri yeri gelince dizginlemek ihtiyacı duyabiliyor. Faşist dalganın gelişimi karşısında, tepki temelinde, devrimci dinamiklerin doğma koşullarının oluşacağından kaygılanıyor ve dolayısıyla sürecin denetimden çıkmamasına özel dikkat gösteriyor.

Dökümünü yaptığımız verilere salt düzen cephesinden bakıldığında, faşizmin yeniden insanlığın ensesinde demoklesin kılıcı gibi sallanmaya başladığı, faşist milislerin sürü halinde harekete geçmelerinin bir an meselesi olmasa da olası bir tehlikeye dönüştüğü izlenimi veriyor. Bu ihtimalin abartmalı olduğu söylenemez, ancak gelişmelerin tek taraflı bir değerlendirmesinin sonucu olduğu da unutulmamalıdır.Dolayısıyla bu gerçek kabul edilirken, diğer taraftan henüz pasif bir konumda da olsa, onu dizginleyebilecek toplumsal güç potansiyelini hesaba katmak, bir de olasılıkları bu cepheden değerlendirmek gerekiyor.

Anti-faşist devrimci güçlerin ideolojik, politik ve örgütsel anlamda dağınık olduklarının, faşist tırmanış karşısında pasif kaldıklarının altını bir kaç kez çizerek tekrarlıyoruz. Bu durumun nedenleri geride bıraktığımız tarihsel dönemin temel özelliklerinde aranmalıdır. İkinci emperyalist savaştan sonra yaşanan

sürece damgasını vuran bir kaç belli başlı faktör mevcuttur. Bunlardan birincisi, savaş sonrası Avrupa'da iktisadi koşullarda görülen hızlı canlanma ve düzelmenin toplumda yarattığı rehavettir. Bunun yanısıra Avrupa'da bir nispi refah ortamının uzun bir dönem hüküm sürmesidir.

Kitlelerin politik duyarlılığını olumsuz yönden etkileyen, onları tüketimle sersemletip oyalayan bu refah ve rehavet ortamına, sosyalist kampta yaşanan sorunlar ve yozlaşma eşlik etmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecine girmesiyle doruk noktasına erişen sosyalizmin prestij kaybı, mevcut duyarsızlığın kökleşmesine ve genelleşmesine neden olmuştur.

Bunlara yakın dönemde yeni bir faktör daha eklenmiştir. Bu '80'li yılların başından itibaren kapitalizmin bunalımının eşliğinde ultra-liberalizmin yarattığı tahribattır. Bu faktörlerin ardarda birbirlerini izlemeleri, geniş kitleler ve özellikle de işçi sınıfı üzerinde sersemletici etkiler yaratmıştır. Avrupa toplumu halen bu faktörlerin yarattığı karışıklıkların ve çelişkilerin etkisi altında yaşıyor.

Gelişmelere bu açıdan, geçmiş tarihsel sürecin temel özelliklerini de hesaba katarak bakıldığında, son bir kaç yıldır tarihsel bir dönemeçten geçildiği anlaşılır. İşçi sınıfı hareketinde son dönemde beliren canlılık konjonktürel olmaktan ziyade geleceğin önbelirtileri niteliğini taşıyor. Kesikli dalgalar halinde kendini ifade eden işçi eylemliliği büyük ölçekli bir sıçramanın habercisi olarak değerlendirilebilir. Faşist tırmanışa karşı kitlelerin bugüne kadar gösterdikleri uyuşukluk, duyarsızlık ve pasiflik bu bağlamda irdelendiğinde, bunda geçmiş tarihsel sürecin etkisini ve izlerini görmek mümkün.

Önderlik boşluğu sorunu ile de örtüşen bu yorgun ruh hali, idealsizlik ve edilgenlik, görünüşte meydanın gericiliğe ve faşizme bırakıldığı intibası yaratıyor. Ancak Avrupa'da işçi hareketinde görülen sürekli canlanış, öte yandan, kitlelerde yeniden bir mücadele istek ve azminin yer etmeye başladığını gösteriyor. Bu mücadele şu anda parça parça ve dağınık bir seyir izlemektedir. Henüz bilince çıkmış belirgin bir politik boyutu yoktur.

Düzen cephesindeki gelişmelerin izlediği seyir, işçi sınıfı hareketinin mücadelesini yoğunlaştırmaktan ve genelleştirmekten başka bir seçenek olmadığını gösteriyor. Belçika'da ve İspanya'da ardarda yaşanan genel grevler, böyle bir gelişmenin işaretleridirler. Kapitalizmin iç çelişkileri sistemin dengelerini zayıflatıyor. Sus payı niteliğinde tavizler vererek mücadelenin önünü kesme olanaklarını sınırlıyor. Herhangi bir sektörde verilecek taviz, hemen düzenin dengesini sarsıcı etkiler yaratabilecek gedikleri gündeme getirebiliyor.

Ekonomik temelde gelişen ve giderek yoğunlaşacağına ilişkin somut belirtilerin sık sık gözlemlendiği bu mücadele, ister istemez, politik bir boyut kazanmak durumundadır. Bu mücadeleyi omuzlayacak kitleler '30'lu yılların işçilerinden daha zengin bir tarihsel mirasın sahibidirler. Bu mirasa Avrupa'daki yakın geçmişin faşist diktatörlükleri ve bunların toplu icraatı da dahildir.

Avrupa'da faşist harekete karşı mücadele, sınıfın ve çalışan kitlelerin mevcut düzenin kendisine, kapitalizme karşı verecekleri mücadelenin yalnızca bir boyutunu oluşturmak durumundadır. Bu mücadele, ancak düzen karşıtı güçlerin, işçi sınıfının ve emekçi halk kitlelerinin devreye girmeleriyle gerçek anlamını bulacak ve esas etkisini gösterecektir.

Kadın sorunu, feminizm, sosyalizm

Pınar ÇAĞLA

Kimdir çağlar boyu tartışılan kadın?
O doğurma yetisiyle üstün bereket tanrıçası mıdır?
Yoksa sezgisel yetilerle donatılmış büyücü mü?
Bekaretini yitirmemiş Meryem Ana'da mı buluşuyoruz onunla?
Yoksa ruhunu şeytana satan fahişe mi götürüyor bizi ona?
O penis kıskançlığı çeken bir histerik midir?
Yoksa cinsiyetinin kurtuluşunu "gelecek topluma" erteleyen "bacı" mıdır?
Yanılgıya düşmeden hiçbiri "kadın" değil diyebileceğimiz gibi,
herbiri bir parça "kadın" içeriyor da diyebiliriz.
Tümden reddettiğimizde
yerine birşey koyamayacağımız bir hiçlikle karşılaşacağız;
oysa parçalardan oluşturulmaya çalışılan mozaik,
bu mirası sırtında taşıyan,
yanımızda, içimizde, bizimle yaşayan "reel kadın"la,
onun oluşturduğu toplumsal sorunla bir türlü bağdaşmayacaktır.

Kadın sorunu etrafında sürdürülen tartışma uzun bir geçmişe sahiptir ve hala netliğe kavuşmuş, kavuşturulabilmiş değildir. Tarihsel, toplumsal ve güncel boyutlarıyla karmaşık bir görünüme sahip olan sorun, birbirinden çok farklı kapsamlarda ele alınmakta, bütünsel bir bakış ise genellikle yakalanamamaktadır.

Kadının ezilen cins kimliği, tarihsel olarak kaynağını özel mülkiyetin şekillendirdiği sınıflı toplumda ve onun mikroskobik yansıması olan ataerkil ailede bulur. Özel mülkiyet, sınıflı toplum ve ataerkil aile düzeni (modern aile) diyalektik bir bütündür. Kadın probleminin tahlilinde, içiçe geçmiş halkaların bütünlüğü kadar, özel mülkiyetin ve onu doğuran üretim tarzının belirleyici rolünün kavranması da özel bir önem taşır.

Olguları tek tek ele alan, özel mülkiyetin rolünü yadsıyan bir yöntem, eninde sonunda tarihsel çelişkiyi tersyüz etmeye mahkumdur. Bir yandan, ataerkil aile olgusunu diğer halkalarından koparan ve onu bağımsız bir problem olarak

incelcyen bir yaklaşım, ister istemez kadının ezilişinde belirleyici rolü "ata erki"ne, diğer deyimiyle "erkek egemenliği"ne yükleyecektir. Öte yandan, kadının çifte sömürüsünü, özel mülkiyet ile birlikte ortadan kalkacak yalın bir çelişkiye indirgeyen mantık ise, kadın sorununun tüm zenginliği ve karmaşıklığı ile kavranmasını engelleyecektir.

Kadının esaret tarihi-özel mülkiyetin tarihi

Tarihte, ilkel komünal toplumdan sınıflı toplumlara geçiş, anaerkil dönemden ataerkil döneme geçiş olarak yaşandı. Üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla, akrabalık ilişkilerinin, aile düzeninin ve miras hakkının erkeğe göre belirlenmesi aynı tarihsel aşamaya denk düşer. Bir geçiş süreci şeklinde gelişen bu dönemde, anaerkil yapı ile ataerkil yapı arasında çeşitli çatışmalar yaşanmıştır. Mitoloji (amazonlar efsanesi vb. gibi) dışında, bu döneme ışık tutan bulgular çok sınırlıdır.

Ancak kesin olarak bilinen şu ki, tarih kendi diyalektik yolunu izlemiştir. Özel mülkiyetin doğuşuyla anaerkil düzen ve onunla birlikte kadın yenilmiş, sınıflı toplum düzeninde, egemen sınıfın ailedeki yansıması olan erkek hükümdarlık koltuğuna oturmuştur. Kadının tarihsel yenilgisi, hiç bir zaman sahip olmadığı cins egemenliğinin (anaerkil dönemde hiç bir toplumsal katmanın, sınıfın veya cinsin egemen olmadığı, toplumsal eşitlik üzerine kurulan ilkel komünist ev ekonomisi hakimdi) yitmesi olarak değil, erkekle eşitliğini kaybetmesi, ikincil ve ezilen cins konumuna düşürülmesi şeklinde yaşanmıştır. Ancak bunda asıl canalıcı olan nokta, kadının toplumsal üretimdeki yerini kaybetmesi ve gittikçe üretim sürecinin dışına düşen eve hapsolmasıdır.

Tarımsal ekonomiye geçişi sağlayan gelişmiş üretim araçlarının ilk sahibinin erkek olması, diğer bir deyimle özel mülkiyetin ilk olarak erkeğin elinde birikmesi sorunu, üzerine fırtınaların kopartıldığı bir problemdir. Ekonomik-toplumsal faktörleri yadsıyan bir araştırma, ister istemez kadının tarihsel yenilgisini erkeğin iradi çabası, diğer bir deyimle erkeğin iktidar hırsıyla açıklamaya mahkumdur. Oysa, kadın ile erkek arasındaki işlev farklılaşmasının, belli bir tarihsel aşamadan sonra, cinsler arasında dengesiz bir güç ilişkisine yolaçmasının temelinde ekonomik faktörler yatmaktadır.

Tüm tarihsel aşamalarda yaşanan cinslere özgü işbölümü, ilkel komünal toplumda kadın ile erkek arasında var olan fiziksel-biyolojik farklılıklara dayanır. Ne var ki, özel mülkiyetin doğuşuyla birlikte cinslere özgü işbölümü "doğallığını" kaybederek, kadının ezilişinde önemli bir rol üstlendi. *"Hamilelik, doğum, çocuk emzirme gibi biyolojik özellikler kadını yerleşik hayata bağlayarak, onun -insanlığın ilk önemli buluşu olan ateşin korunmasından çanak çömlekçiliğin geliştirilmesine, bitkiler üzerinde elde ettiği bilgilerle tarihte ilk doktor olmasına kadar- üretim ve toplumun yeniden üretiminde son derece önemli bir yer kaplamasına neden olmuştu. Ne var ki, gelişmiş üretim araçlarının ortaya çıkmasıyla birlikte yaşanan tarımsal ekonomiye geçiş, ev üretimini önemsizleştirmiştir. Kadın evle,*

bağla uğraşırken, erkek yerleşim alanının dışında bulduğu madenleri işledi, madenlerle yapılan gelişmiş üretim araçlarını sahiplendi, yaptığı silahlarla savaşa çıkarak ganimet aldı, köle tuttu. Kısacası üretim araçları, özel mülkiyet ve onunla birlikte başkaları üzerinde egemenlik kurma gücü ve olanağı ilk olarak erkeğin elinde toplandı." (Bugünün Toplumunda Kadın- *Ekimler*, sayı:1, s.237)

Babalığın keşfedilmesi de aynı tarihsel aşamaya denk düşer. Toplumun yeniden üretilmesinde kadına yüklenen mistik güç ve onunla birlikte kadının saygınlığı derin yara aldı. Herşeyden önemlisi, babalığın bilinebilir olması, özel mülkiyetin babadan oğula geçmesini olanaklı kılmıştır. Toplum yeniden, bu kez özel mülkiyet ve onun sahibi olan erkeğe göre düzenlendi. Özel mülkiyetin miras yoluyla babadan oğula geçmesini sağlamak için akrabalık sistemi erkeği temel aldı. Babanın saptanması, kadının tek erkekle evlenmesini zorunlu kıldı. Tek eşlilik dediğimiz monogami, kadın ama sadece kadın için, tarih sahnesine çıktı. Ailede, toplumda söz ve yetkinin tek sahibi erkek oldu. Kadın mirasçı yetiştiren, erkeğin cinselliğini tatmin eden ev hizmetçisi konumuna düşürüldüğü gibi, babasına, kocasına bağımlı kılındı, bütün özgürlükleri, hakları gaspedildi...

Kadın sorununun toplumsal boyutları

Kadının cins olarak ezilmesi, onu ekonomik olarak erkeğe bağımlı kılan sınıflı toplumun tarih sahnesine çıkmasıyla başlar. Ataerkil yapılanma, özel mülkiyeti korumaya ve yüceltmeye uygunluğundan dolayı, köklerini devlet bünyesine ve onun uzantısı olarak kurumlaşan aile, din, yargı, siyaset, eğitim, vb. gibi oluşumlara salarak, topluma sosyal/psikolojik motiflerini dayatmaktadır. Böylece ekonomik faktörlerde temel bulan, kadının erkeğe olan bağımlılığını boyutlandırarak, kadını manevi olarak da geri konumuna zincirlemektedir.

Üç boyutlu ve içine kapalı bir çember görünümünde işleyen toplumsal mekanizma kadını aşama aşama, düzen tarafından kendisine dayatılan imaja dönüştürmektedir. Bir yandan erkeğe (erkek burada devletin uzantısıdır, toplumun en küçük birimi olan ailede, özel mülkiyetin bekçisi olarak işlev görür) olan ekonomik bağımlılık, öte yandan hukuksal/sosyal hak ve koşulların cinslere göre eşitsiz, görece erkek lehine düzenlenmesi, nihayet de kadının meşru çerçevesini denetleyen önyargıların topluma din, ahlak, eğitim vb. üst kurumlar aracılığıyla empoze edilmesi -tüm bunlar birarada, kadının kendisini gerçekleştirme yolunu tıkamaktadır. Kadın ana çelişki olan ekonomik bağımlılığını (yalnızca erkeğe olan bağımlılığı değil, ondan önemlisi kapitalist sistemin ekonomik sömürüsünü de) yıkmak, bir yandan da toplumun içselleştirdiği, kendisinin ise dönüştüğü "kadın imajını" kırıp-aşmak zorundadır.

Kapitalist toplumda kadının, sistemin ürettiği hak, koşul, gelenek ve değerler çerçevesinde belirlenmişliği erkeğin de belirlenmişliğini beraberinde getirdiğinden (ve tersi); bir cinsin konumunda meydana gelecek bir değişiklik, otomatikman karşı cinsin de konumunda farklılıklar yaratarak tüm toplumun etkilenmesine

yol açacaktır. Bazı davranış biçimlerinin toplumsal önyargılar doğrultusunda bir cinse özgü sayılması, aynı davranış biçimlerinin öteki cinse aykırı olmasıyla (ve tersi) koşullandırılmıştır. Kısacası kadın ve erkek imajı, karşılıklı birbirini gerektirecek şekilde inşa edilmiştir. Dolayısıyla kadının geri konumundan kurtuluşu ancak tüm toplum yapısını kapsayan köklü bir dönüşüm/değişim ile mümkündür.

Kadının ekonomik, hukuksal ve sosyal konumunun erkeğin konumuna göre geri olması, erkeğin konumunun genellikle "ideal" olarak değerlendirilmesine ve "ölçü" kabul edilmesine yol açmaktadır. Çelişki, erkek ve kadın cinslerinin, toplumsal platformda (özel aile hayatından en kompleks devlet ilişkisine kadar) erkek lehine işleyen dengesiz güç ilişkisine indirgenmektedir.

"Kadının geri konumu" cinsiyetçiliğin en bariz yanını oluşturuyorsa da, onun özünü değil, ama öncelik tanınması gerekken boyutunu teşkil etmektedir. Çelişkinin gerçek karakteri, erkek ve kadın cinslerinin, birbirine karşıtmış gibi görünen ama özünde bir bütünlük oluşturan toplumsal belirlenmişliğinde ve kapitalist düzenin bundan sağladığı kazançta yatmaktadır.

Kadın kurtuluş sürecini erkekten izole yaşayamaz. Fakat erkek de, salt kadının kendisini gerçekleştirebilmesi için "üstün" konumundan vazgeçmek değil; kendi de hür iradesi dışında tutsak edildiği "cins klişesini" kırıp, insanlaşma yolunu açmak zorundadır. Erkek, görece "üstün" konumuna rağmen, kadınla aynı derecede olumsuz bir cins imajına zincirlenmiştir. Bu olgudan hareketle, cinsiyetçi sömürünün işlevselliğini, erkeğin kadın üzerinde kurduğu baskıda ve ondan sağladığı kazançta gören feminist yaklaşımı kırmak gerekir. Kadın sorununu gerçek içeriğine kavuşturmak için, sorunu salt kadının özgül konum ve koşullarıyla tanımlayan feminist akımla ve feminizmden etkilenen diğer kuramlarla mücadele kaçınılmaz ve zorunludur.

Kadın sorunu ve feminizm

Sorunun kilit noktasını, mevcut aile düzeninde köklemiş ataerkil yapılanmada gören yeni feminist hareket, batılı ülkelerde "çıban"ı deşen tutumuyla, kamuoyunun dikkatini bu yöne çekmekte etkili olmuştur. İlk feminist akım, burjuva sınıf içinde yeşerme olanağını bulmuş ve tarihsel gelişiminde sosyalist kadın hareketinin aksine, liberalizme yakın bir çizgi izleyerek başlamıştır. Feminist hareketin o dönemki istemlerini, "kadına eğitim hakkı", "seçme ve seçilme hakkı", "boşanma hakkı", "miras hakkı" gibi, liberalizmin "bireye gelişme hakkı tanıma", "bireysel eşitlik" vb. talepleriyle bağdaştırmak mümkündür.

Zaman içinde sanayileşen/sanayileşmiş ülkelerde yerleşen/yerleşmiş burjuva demokrasisi kısmen ve biçimsel de olsa hukuksal eşitliği ve bireylere kendilerini geliştirme/gerçekleştirme haklarını tanımıştır. Burjuva demokrasilerinde kadın ile erkeğin hukuksal düzeydeki (birçok açıdan eksik ve görece de olsa) eşitliği, feministlerin mücadele alanını, "resmi eşitlik"e karşın birçok feodal geleneğin, önyargının ve toplumsal dogmanın hüküm sürdüğü aile, eğitim, din/ahlak gibi kurumlara doğru kaydırdı.

Radikal feminizm, araştırmaya ve bilimsel çalışmaya yönelerek, "kadın problematiği"ni meydana getiren olguları "erkek egemen ideoloji", "cinslere özgü işbölümü" vb. gibi ilk defa duyulan ifadeler altında toplayarak, etrafında hararetli ve geniş bir tartışma ortamı yarattı. Kapitalizmin kadınları ezmedeki rolünü ve ekonomik çıkarlarını kabul eden feministler, düzenle olan çelişkilerini de vurgulamaktalar. Ancak kadının ezilmişliğinde kapitalizme, sadece cinsiyetçi sömürüyü keskinleştirdiğinden, bir "erkek düzeni" olduğundan dolayı pay biçilmektedir. Bir yandan araştırma ve bilimsel verilere dayanma ihtiyacının doğması, öte yandan "ezeli ezilmişlik" bilincinin tepkisel bir öfkeye bürünmesi, içiçe yaşandı. Mevcut kadın imajını doğrulayan/yaratan psikolojiden sosyolojiye, oradan da biyolojiye dek tüm "bilimsel" olgular sorgulanırken, bazı radikal kadın grupları, bilimi "erkek tekelinde" olduğu gerekçesiyle tümden reddetti.

1970'li yıllardan bu yana var olan yeni feminist kadın gruplaşmaları, çeşitli siyasal dayanak noktalarına göre temellendirilerek, feminist-antiotoriter, ortodoks-feminist, radikal-feminist, sosyalist-feminist vb. gibi ayraç deyimler türetilmiştir. Feminizmi sadece iki büyük gruba, sol feminizme ve "feminist" feminizme bölen anlayışlar da vardır. Yine sol feministleri kendi aralarında "sosyalist feministler"e ve "feminist marksistler"e bölmek mümkündür. Bu değişik adlandırmalar bir yandan "sosyalist", "marksist" ve "feminist" fikirlerin değişik dozlarda kombine edilişini somutlaştırırken, öte yandan "yeni kadın hareketinin" bulunduğu durumu da az çok aydınlatmaktadır.

Bütünsel bir bakışa sahip olmayan feministler, seçmeci bir tutumdan hareketle, içinde birçok çelişkiyi barındıran "kuram"larını oluşturma çabasında görünseler de, genel ve kapsamlı bir teorik temele olan gereksinmelerini yadsımaktadırlar. Tek tek kadınların bilinçlenme sürecinde yaşadığı bireysel tecrübelerin, karşılıklı paylaşımın/etkileşimin yarattığı "çeşitlilik" ve "zenginlik", teorik ve ilkesel "dogma"lara tercih edilmektedir. Tüm feminist gruplar, günümüz kapitalist toplumunda küçük ailede süren ve orada sürekli yeniden üretilen ataerkil yapılanmanın yıkılması doğrultusunda mücadele ediyorlar. Ancak değişik feminist grupların ortak bir çizgiye ve belirlenmiş bir politikaya sahip olduğunu söylemek güç. Ataerkil düzenin yıkılması daha çok tek tek kadınların "aydınlanışı" ve "kadın bilinci"ne erişenlerin, kendi özel aile birimi içerisinde verecekleri mücadele sonucu meydana gelen değişimlerin tek tek toplanışı ile mümkün görülmektedir.

Feministler, kadının ezilmişliğine ilişkin tarihsel tezlerinde, kadının sömürülüşünün ataerkil aile yapısının doğuşuyla meydana geldiği sonucuna varmaktalar. Hedef olarak erkek egemenliğini belirleyen feminizm, mücadele biçimi olarak aktif propaganda, teşhir, bilinçlendirme ve eğitim faaliyetlerini benimsemiştir. Daha çok modern psikolojinin geliştirdiği "grup tedavisi toplulukları" örneğine benzer irili-ufaklı gruplarda dağınık bir şekilde örgütlenmektedirler. Burada cinslerine ilişkin kişisel sorunlarını, onları çözerken kullandıkları yöntem ve kazandıkları tecrübelerini dile getirmekte, böylece tartışma ve karşılıklı dayanışma ortamını yaratmaktadırlar. Grup inisyatifinde aileye alternatif kadın

komünleri kurulabilmekte, anti-otoriter ve cins klişelerinden arındırılmış bir eğitim anlayışını oluşturma çabası içinde, deneysel anaokul, yuva ve okul girişimlerinde bulunulmaktadır. "Kürtajın serbest bırakılması", "dayağa karşı mücadele", "özgür cinsel yaşam", "boşanmanın kolaylaştırılması" gibi demokratik talepler etrafında birleşebilen feministler, "kadın bilinci"ni yaratma faaliyetlerini, değişik anlayışlar kapsamında meydana getirdikleri özerk örgütlenmelerinde sürdürmektedirler.

Feminizm "erkek egemen ideoloji" kavramını ortaya atarak, bu sayede çektiği ilgi ve gördüğü tepkilerin yarattığı tartışma ortamı ölçüsünde "etkili" olduysa da, demokratik ve yer yer düzenle çelişen talepleri ölçüsünde dahi ilerici bir niteliğe sahip olamamış, kitleleri kucaklayan alternatif bir mücadele gücüne erişememiştir.

Kadın sorununda, ana çelişki ile yan çelişkiyi tersyüz eden feminizm, kilit noktanın sınıflı toplumun son aşaması olan kapitalist düzende değil, ataerkil kurumlaşmada olduğunu beyan etmektedir. Aynı şekilde, kadının kurtuluş mücadelesi sınıf savaşımın bileşeni olarak değil, aksine sınıf mücadelesi, tüm ataerkil dünya düzenini hedef alan feminist savaşımda, ancak bir alt unsur şeklinde görülmektedir. Feminizm ortaya attığı "cinsiyetçi sömürü", "erkek egemen ideoloji" gibi olguların ve topyekün "kadın sorununun" çözümünü (talepleriyle yer yer düzenle çelişse de) ne kuramsal ne de pratik kapsamda barındırmamaktadır.

Kadın sorunu ve devrimci hareket

"Kadın tartışması"nın odak noktasında yerlerine şöyle veya böyle sahip çıkan marksistler, feministlere cevaplarını, kuramsal düzeyde; Engels, Bebel, Zetkin kaynaklı, soruna ilişkin tarihsel ve bilimsel analizler doğrultusunda verdiler. Ancak feminizmi bir burjuva ideolojisi olduğu gerekçesiyle yadsıyan ve reddeden devrimci hareket, yer yer onun demokratik ve kısmen düzenle çelişkili taleplerini gözardı etme hatasına düşmektedir.

Öte yandan ise, devrimci hareketin kadın ve kadının örgütlenmesi problemine ilişkin geniş bir yelpazeye yayılan yaklaşımları göz önüne alındığında, feminizmden derinden derine etkilendiği de görülecektir. Bu öylesine bir etkilenmedir ki, kadın sorunu genellikle özgül boyutlarıyla sınırlı bir tarzda ele alınmaktadır. Sistem ile kadın arasındaki çelişkiye yapılan vurgu kaba bir genellemenin ötesine geçememektedir. Oysa ki, kadına tüm çelişkilerinin beslendiği zeminden yaklaşılmadığı sürece onu politikleştirmek ve harekete geçirmek mümkün değildir.

Yakalanması gereken temel halka, kadın sorunun salt kadına ait olan, sadece kadını ilgilendiren "özgül" bir sorun olmadığıdır. Kadının kurtuluşu toplumsal kurtuluşun vazgeçilmez bir öğesidir. Devrimci hareketin en fazla ilgi gösterdiği kadın kitlesi olan işçi-emekçi kadını ise, proletaryanın dolaysız ve organik bir parçasıdır. Soruna bu ikili boyutuyla yaklaşıldığında, hem işçi-

emekçi kadının sorunları üyesi olduğu proletaryanın dolaysız sorunları olarak kavranacak, hem de bir bütün olarak kadının kurtuluşu, proletaryanın tarihsel olarak yükümlü olduğu toplumsal kurtuluşun dolaysız bileşimi olarak algılanacaktır. Sınıf bilinci sadece kendisi için sınıf olmayı değil, toplumsal kurtuluşun bütünü için sınıf olmayı da kapsamaktadır. Ancak bu bilinç gerçek sınıf bilinci olacaktır. Proletarya bu bilince kavuşamadığı ve ulusal sorun, çevre sorunu gibi toplumsal bir sorun olan kadın sorununa ilgisiz kaldığı sürece, ne işçi-emekçi kadınını sınıf örgütlenmelerine çekmek, ne de onu sosyalizme kazanmak mümkündür. Öte yandan gelişebilecek kitlesel bir demokratik kadın hareketini feminizmin etkisinden kurtarmak veyahut da sosyalist/komünist bir kadın hareketini yaratmak da olanaklı değildir.

Kadının esaret zincirlerinden kurtulması, kapitalist sistemin yıkılması ve sosyalist devrim ile mümkün olacaktır. Ancak kadının katılmadığı bir devrim mücadelesinin zafere ulaşması düşünülemez. Karmaşık ve çetrefilli bir problem olan kadının örgütlenme sorununun en yalın anlatımı budur. Tam da burada, kadının örgütlenmesi sorununda, kadının özgüllüğü aşılması gereken bir olgu olarak önümüze çıkıyor. Zira kadın erkeğe nazaran daha eğitimsiz, mücadele geleneği daha zayıf, ev köleliği zincirinden dolayı toplumsal yaşama ve dolayısıyla politikaya daha kapalıdır. Kadını dört bir yandan geri konumuna bağlayan ekonomik-toplumsal zincirlerin kırılması, işte proletaryanın önünde duran görev budur.

Kadını geriliğe ve çifte sömürüye mahkum eden toplumsal cenderenin parçalanabilmesi, kadının toplumsal hayatın tüm alanlarına katılabilmesi ve kurtuluş/özgürlük mücadelesinde aktif yer alabilmesi, yalnızca ev köleliğinin bilincine varmasıyla değil, aynı zamanda ona evin kölesi olma yazgısını layık gören şoven erkeğin "eğitilmesiyle" olanaklıdır. Böylesi ikili bir çaba, yalnızca erkeği kadının "özgül" sorunlarına karşı duyarlı kılmakla kalmaz. Fakat aynı zamanda kapitalizmin kadının ev köleliğinden sağladığı devasa kazancı teşhir etmeyi ve bu kazancın, nasıl da erkek-kadın tüm proletaryanın çıkarlarıyla çeliştiğini göstermeyi sağlar. Her fabrikada kreş, emzirme odaları açılması, ev işine devlet tarafından ücret ödenmesi, ev kadının sigortalanması, boşanmanın kolaylaştırılması, hak eşitliği, eşit işe eşit ücret vb. gibi talepler etrafında, işçi sınıfının önünde somut politika için geniş ve verimli bir alan açar. İşçi-emekçi kadınını sınıf mücadelesine yaklaştıracak/çekecek talepler, sınıfın önüne salt kadının özgül istemleri olarak değil, tüm sınıfın uğruna mücadele edilmesi gereken demokratik haklar olarak konmalıdır. İşçi sınıfının ve onun üyesi işçi-emekçi kadının demokratik haklar uğruna mücadelesi, nihai hedef olan sosyalizmden koparılmadığı sürece anlamlıdır:

"(...) Marksistler, demokrasinin sınıfsal baskıyı ortadan kaldırmadığını, fakat sadece sınıf mücadelesini daha doğrudan, daha geniş, daha açık, daha keskin kıldığını bilirler; ve bize gereken tam da budur. Boşanma özgürlüğü ne kadar tamsa, kadın için "ev köleliğinin" kaynağının hak yoksunluğu değil, fakat kapitalizm olduğu o kadar açıktır. Devlet düzeni ne kadar demokratikse,

işçiler için, kötülüğün kaynağının hakyoksunluğu değil, kapitalizm olduğu o denli açıktır. Ulusal eşitlik (bu eşitlik ayrılma özgürlüğü olmaksızın tam değildir) ne kadar tamsa, ezilmiş ulusların işçileri için, temel sorunun hakların yokluğu değil, fakat kapitalizm olduğu o denli açık olur." (Lenin, Werke, Cilt: 23, s. 68) Komünistlerin görevi, demokratik taleplerden (kadının "özgül sorunları"ndan olduğu gibi diğer demokratik hak istemlerinden de) hareketle, sınıfa ve kadına siyasal-sosyalist bilinç taşımaktır.

Komünistler açısından önem taşıyan diğer bir nokta, kadın sorununa sınıfsal bakışaçısıyla yaklaşabilmektir. Elbetteki "kadının ezilmesi", yalnızca ezilen sınıflara ait kadını ilgilendiren bir sorun değildir. Sorun genel karakteriyle tahlil edilmeli, proletaryanın önünc "tüm kadınların kurtuluşu" problemi konulmalıdır. Propaganda ve ajitasyon çalışması, kadının sistemle olan genel ve özgül çelişkilerini vurgularken, örgütsel faaliyetin yüzü emekçi-işçi kadına dönüktür. Temel hedef işçi-emekçi kadını ihtilalci sınıf partisi saflarında ve diğer sınıf örgütlerinde örgütlemektir. Bunun yanısıra, değişik sınıf ve katmanlara ait kadının demokratik talepleri etrafında kitlesel olarak harekete geçirilmesi ve kendiliğinden gelişebilecek demokratik bir "bağımsız" kadın hareketinin ihtilalci sınıf partisinin ideolojik gücü ve yönlendiriciliğiyle düzenin karşısına çekilerek sosyalist/komünist bir kadın hareketine dönüştürülmesi önem taşımaktadır.

İşçi-emekçi kadının proletaryanın mücadelesine katılması ve bu mücadeleye önderlik eden sınıf örgütlerinde örgütlenmesi komünistler için ilkesel bir doğrudur. Ki bu, hem kadının esaret zincirlerini parçalamasının tek yolu ve hem de organik bir parçası olduğu sınıfın kurtuluşu için olmazsa olmaz bir koşuldur. Komünistler, bağımsız demokratik veya bağımsız anti-faşist bir emekçi kadın hareketini yaratmak amacıyla kurulan demokratik kadın kitle örgütleri vb. gibi oluşumlarla, bu temelde bir ideolojik mücadele yürütür. Ancak bu, bu örgütlerin demokratik taleplerini desteklemekten geri durmak anlamına gelmeyeceği gibi, ilkeli eylem birliklerinin de önüne geçmez.

Fakat unutulmamalıdır; sınıflarüstü bir kadın olamayacağı gibi, sınıflarüstü bir kadın mücadelesi de olamaz. Burjuva kadını özel mülkiyeti tekelinde bulunduran kapitalist sınıfın bir üyesi olarak, doğası gereği, sınıfının ve onu ayakta tutan sistemin yanındadır. O çıkarını kadın olarak kurtulmaktan çok, özel mülkiyet düzenini korumakta görmektedir. Kaldı ki, burjuva kadını egemen sınıfın pasif bir üyesi değil, tam tersine onun en asalak ve yırtıcı unsurlarındandır.

Birçok yönden geri kalmış, toplumun feodal gelenek ve yargıları tarafından cendere içine alınmış emekçi kadını toplumsal mücadeleye kazanmak, kendi içinde belli zorluklar taşımaktadır. Toplumun ve onun içinde yeralan kadının nesnel belirlenmişliği ile doğru orantılı olan bu zorlukları aşmak, komünist hareketin belli ölçülerde göstereceği esnekliklere ve yaratıcılığa bağlıdır. Örneğin, sendikaya kocasının baskısı veyahut kendi feodal şekillenişi nedeniyle gelmeyen kadını, mahallesinde veya fabrikasında düzenlenen bir kadın toplantısına çekmek olanaklıdır. Bu tür toplantılar, kadını toplumsal-siyasal sorunlara duyarlı

kılmak açısından anlamlıdır. Sözgelimi, sendikal mücadelenin önemini işleyen böylesi bir toplantı, kadını sendikal mücadeleye çekmek için kaldıraç işlevini görebilir. Kadının verili nesnel durumundan hareket eden bu ve benzeri yöntem/araç/örgütlenme biçimlerini mutlaklaştırmak, kendi içinde amaçlaştırmak ilkesel planda ne kadar yanlışsa, kadına ulaşma olanaklarını sunan böylesi köprüleri tümden reddetmek de taktiksel olarak o denli hatalıdır.

Yine gözönünde tutulması gereken önemli bir nokta şudur; bugün işçi-emekçi kadını duyarlı ve eylemli kılan, onu birçok örneklerde yaşandığı gibi sokaklara döken olgular, hiç de, işçi sınıfının ve emekçi kesimlerin kendiliğinden mücadelesinin ekseninde yatan (işten atılmalar, pahalılık, özelleştirme, konut sorunu, sendikalaşma ve grev hakkı vb. gibi) sorunlardan farklı değildir. Kadını ilgilendiren sorunlara bir de koca/baba baskısı, dayak, cinsel taciz, ev-çocuk bakımı yükümlülüğü vb. gibi olguların eklenmesi, kadın sömürüsüne "çifte" karakterini vermektedir. Ancak kadın sorunu tüm özgül boyutlarıyla, sosyalizmin çözeceği genel sorunların (ulusal sorun, çevre sorunu, vb.) yanında yeralır ve o anlamda hiç de özgül değildir.

Kadının çifte sömürülüşünü karakterize eden sorunlar "özgül" olarak tanımlandıkları sürece, proletaryanın mücadelesinin önüne dikilen birçok engel, kadına ve sadece kadına has görüleceği için, işçi sınıfı hareketi tarafından sahiplenilmeyeceklerdir. Dahası, devrimci hareket de, işçi kadının örgütlenmesi sorununu ya sınıf partisinden tamamen başka bir örgütsel yapıya (kadın örgütlerine) havale edecektir, ya da partinin önüne/içine bir hazırlık örgütü (özerk kadın örgütü, kadın komisyonu) koyacaktır. Bu ve benzeri kadın örgütlenmeleri, kadının özgül sorunları konusunda bilinçlendiği, bu sorunların çözümüne yönelik mücadeleci bir kimlik kazandığı yerler olarak ele alınmaktadırlar. Ancak "kadın bilinci"ni kazanan kadının, bu duyarlılığını sendikaya/partiye taşımasıyla nihai örgütünde (ihtilalci sınıf partisinde) kadın kimliğiyle, kişiliğiyle yer alabilecektir düşüncesi, sınıf bilinci kapsamına girmeyen, ondan öte olan bir "kadın bilinci"nin varlığından hareket etmektedir. Açıktır ki, sınıf bilincinden öte ve ayrı bir bilinç, sınıf kimliğinden ayrı bir kimlik, feministlerin yaratmak istediği "kadın bilinci"nden, "kadın kimliği"nden farklı bir şey değildir. Oysa ihtilalci partide yer alan kadroların tümü (sadece bir kadın komisyonu değil) kadın sorununa duyarlı, bu alanda bilinçli ve net olmak durumundadır. Bilinçte, çalışmada, kadına yaklaşımda, örgüt içinde kadının kapsadığı (nicel/nitel) yerde bir zaaf, eksiklik mevcutsa, bunun aşılması bir bütün olarak partinin görevidir. İhtilalci komünist partisi, kadın sorunu, gençlik sorunu, ulusal sorun vb. komisyonların bileşimine indirgenemez. Teorisi, politikaları da buralarda üretilip, partinin bütününe propaganda edilemez.

Devrimci hareket, kadının örgütlenmesi sorunu ile ezilen ulus arasında yer yer yanlış bir paralellik kurmaktadır. Bu bağlamda, ulusların "kendi kaderini tayin hakkı" ilkesi kadın sorunu için de geçerli sayılabilmektedir. Oysa ki, kadın sorunu ile ulusal sorun tarihsel süreçte çok farklı aşamaların ürünü olan ve çok farklı tarihsel nesnelliklerden doğan iki olgudur. Ezilen ulusların tari-

hsel olarak ulusal devrim yapma nesnellikleri ve özgürlükleri olmasına karşın, sömürülen kadının "kadınsal" bir devrim yapma olanağı ve dolayısıyla da böyle bir özgürlüğü olmadığı açıktır. Kapitalist düzende, kadının sosyalist devrim dışında ideolojik ve örgütsel açıdan seçebileceği tek bir yol vardır: feminizm. Feminizm ise yol değil, bir çıkmaz sokaktır.

Devrimci siyasal yaşam ve cinsiyetçilik

Emekçi-işçi kadının komünist hareketle kazanılması, kadının örgütlenmesi sorununun en önemli yanını teşkil etmektedir. Ancak mevcut cinsiyetçi anlayış, varlığını sadece ataerkil aile, eğitim, din vb. düzen kurumlarında sürdürmekle kalmaz. Bu kurumları ve düzeni hedef alan devrimci örgütlerde de dolaylı/dolaysız etkili olabilmektedir. Devrimci yapıların iç işleyişinde olduğu kadar, iç örgütlülüklerinde yeralan bireylerin kişisel tutumlarında da cinsiyetçi tavırların sorgulanması önem taşımaktadır. Kadının devrimci örgütlerde genel ve ileri pozisyonlarda sayısal yetersizliği sorunun en çok dikkat çeken yanını oluşturmaktadır. Ancak, kadının örgüt bünyesindeki nicel mevcudiyetinin erkeğe oranla daha az olması, sadece erkeğin eşit düzey ve kapasitedeki kadına tercih edilmesiyle açıklanamaz. Bunun yanısıra, daha ayrıntılı olarak irdelenmesi gereken nokta, kadının temsil ettiği bilinç ve pratik potansiyelin düşüklüğüdür. Devrimci örgütlerde kadının (nicel ve nitel) olması gereken yerde olmaması, ihtiyaç duyduğu özel ilgi, destek ve eğitim koşullarının yeterli oranda hazırlanmamasından kaynaklanmaktadır. Kadının gelişiminin önüne çıkan engel ve zorlukların mümkün olan en az düzeye indirilmesi, kadının özellikle teşvik edilmesi, yetenekleri doğrultusunda motive edilmesi, buna uygun koşulların hazırlanması, erkekle arasında olan açığı (bilinç/birikim/inisiyatif) kapatmasına imkan tanınması ve bu gelişimin yönlendirilmesi vb. uygulamalar, kadına, pamuk prenses misali bin yıllık uykudan uyandırılacak olan gerçek potansiyelini hayata geçirme ve bu yolda mevcut düzey ve nitelik sınırını zorlayıp aşma olanağını hazırlayacaktır.

Dışa doğru, geniş kapsamda kadın sorununa, dar kapsamda kadının "özgül" sorunlarına yönelik etkili ve inandırıcı bir politika sürdürebilmek için, öncelikle komünist örgüt kapsamında bulunan kadın-erkek tüm ileri unsurları içine alan bir eğitim çalışmasının gerçekleştirilmesine ihtiyaç vardır. Çoğu kez etkisini örtülü ve gizli sürdüren cinsiyetçiliğin tespit edilmesi, mevcut tutum ve anlayışların sıkı bir sorgulanmasını öngörür.

Örneğin, devrimci harekette yaygın olan bir kanı, kadınlar arasındaki faaliyetin yine kadın devrimciler tarafından yürütülmesi gerektiğidir. Bu görüş kadınların kadın sorununa karşı daha duyarlı olduğu savıyla desteklenir. Kadın sorununa gereken duyarlılığı özünde göstermeyen devrimci hareket, kılıfını içinde bulunduğu duruma göre hazırlamıştır. Kadın sorunu kadın kadronun görev alanına, onun sorumluluğuna verilmiştir. Oysa bu, sonuç itibariyle görev savmadır. Kadın sorunu, komünist hareketin ve yaratılmak istenen ihtilalci

sınıf partisinin dolaysız sorumluluğuna girmektedir. *"(Erkek yoldaşlar) kadınlar için propagandayı ve onları teşvik edip, devrimciliğe yönlendirmeyi ikincil bir görev olarak görüyor, bunu yalnızca kadının işi kabul ediyorlar. Komünist maskelerinizi çıkarınca, altında kalan tek şey kadını hor görmek, küçümsemek. (...) Komünist çalışmalarımız ve genel politik amaçlarımız için erkeğin eğitimci ve sistemli faaliyeti şarttır. Eski, 'köle-efendiliği' zihniyetini, hem partimiz, hem de insan kitleleri içinde, artık kökünden söküp atmalıyız."* (Lenin).

* * *

İşçi-emekçi kadının kendi sınıf örgütlerine çekilebilmesi ve burada kadın sorununa çözüm kanallarının açılması, herşeyden önce kadın sorununun doğru tahlil edilip, kavranmasına bağlıdır. Bu kavrayışın teminatı hiçbir şekilde "kadın sorunu sosyalizmle çözülür" savından ibaret olamaz/değildir. Kadın sorununu, kadının özgül sorunlarından ibaret görmek, onu tarihsel bağıntısı içerisinde çok boyutlu toplumsal bir sorun olarak ele almamak, dahası işçi sınıfının dolaysız sorunu olarak görmemek; işte devrimci hareketin içine düştüğü en önemli yanılgı budur. Komünistler aynı yanılgıya düşmeden, ikili bir görevin üstesinden gelmek zorundadırlar. Birincisi, emekçi kadın kitlelerini politikleştirmek ve işçi-emekçi kesimleri kadın sorununa karşı duyarlı ve eylemli kılmaktır. İkincisi ise, sınıfa, işçi-emekçi kadının çifte sömürülüşünü karakterize eden özgül sorunlarını kendi sorunu olarak, genelde kadın sorununu ise, çözmek zorunda olduğu toplumsal bir sorun olarak benimsettirmek.

Öte yandan kadın sorunu, yalnızca pratik-politik-örgütsel boyutlarla sınırlı değildir. Kapitalist toplumun tüm alanlarında etkili olan "erkek-egemen" burjuva ideolojisine karşı ideolojik mücadele de özel bir önem taşımaktadır. Bu ise egemen sınıfın ve devletin kolları olarak din, ahlak, hukuk, medya vb. gibi kurumların ürettiği, kadına ikincil cins çerçevesinden bakan, kimi zaman kadını cinsel bir meta, kimi zaman ise geri bir varlık olarak zihinlere empoze eden resmi ideolojiyle her alanda boy ölçüşen ve onu mahkum eden bir teorik etkinlikle mümkündür.

Tüm bunların başarılması, proletaryanın toplumsal kurtuluş mücadelesine, sosyalist devrim yürüyüşüne ve onunla birlikte kadının esaret zincirlerinden kurtulmasına hız katacaktır.

Sosyalizmin canlılığı ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü

Shigeru Kurasaki
(Modern Rusya Tarihi Profesörü, Kyushu Uluslararası Üniversitesi)

Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa'da sosyalist sistem çökmüştür.

Bu gelişim karşısında yaygın olarak piyasada dolaşan görüşler aşağıdaki gibi ileri sürülmektedir:

Sosyalizm sona ermiştir; kapitalist sistemin, sosyalist sisteme üstünlüğü kanıtlanmıştır, tarihsel gelişimin bir yasası olarak kapitalizmden sosyalizme geçişi iddia eden Marksizm'in iflası kanıtlanmıştır; "demokrasi, özgürlük ve insan hakları" evrensel insani değerlerdir vb... Bu argümanlar bir dereceye kadar halk tabakalarının geniş yığınlarını ve toplumsal ilerleme arzulayanları etkilemektedir. Bu arada, bu ülkelerde, çöküşe, stalinist sosyalizme, yani Marksizm'den sapmış tek parti diktatörlüğüne dayanan, anti-demokratik bürokratizmin, buyrukçuluğun, büyük kuvvet politikalarının ve hegemonyacılığın neden olduğunu söyleyerek, sosyalist sistemin çöküşünü ve hatta Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP)'nin dağılışını sevinçle karşılayan gruplar mevcuttur.

Bugün, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde sosyalizmin terkedilmesi ve kapitalizmin restorasyonu sürecinin yaşanmakta olduğu açıktır. Ekonomileri toplumsal mülkiyetten, sermayenin, toprağın ve diğer üretim araçlarının özel mülkiyetine dönüşüm içerisindedir. Rekabet ilkeleri ve orman yasasına dayanan pazar benimsenmiştir. Bu süreçte, kızışan kanlı etnik çatışmalara, işletmelerin ve şirketlerin "rasyonalizasyonu" çabalarının veya başarısızlıklarının bir sonucu olarak sokakları işsiz halkın doldurmasına, sosyal güvence ya da refah sisteminin

çöküşüne, göğe fırlayan mal fiyatlarına, halkın yoksullaşmasına ve yaşamlarının yıkımına katlanmaktadırlar. Bu olgular şu yakıcı soruları ortaya çıkarmaktadır. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da "özgürlük, demokrasi ve insan hakları" sloganı altında, bu bir dizi değişimin sürdürülmesi hangi amaç ve kimin içindir? Aynı zamanda bize de bir soru yöneltmektedir: Bizler bugünün ve yarının Japonyası'yla ne yapacağız?

Bu yazıda, tarihe dalarak, sosyalist Sovyetler Birliği'nin çöküşünün nedenlerini açıklamaya ve karşı saldırılara, kara çalmalara, sona erişi hakkındaki iddialara karşın sosyalizmin sürdüğünü, canlılığını gösterdiğini ve böylelikle insanların kendi parlak geleceklerini yalnızca sosyalizmde bulabileceklerini kanıtlamaya çalışacağım.

1. Tek ülkede sosyalist devrim ve dünya devrimi

Kapitalist toplumdaki en temel çelişki üretimin toplumsal karakteri (toplumsal işbölümüne dayanan kollektif çalışma) ile kapitalist özel kazanç (bir avuç kapitalist üretim araçlarını ve sermayeyi merkezileştirir; bireysel kapitalistler sermayeyi artırmak için azami karı hedeflerler ve elde ederler, bunun için ücret sistemini korurlar) arasındaki çelişkidir. Bu çelişki kaçınılmaz bir şekilde halkın yaşamının yıkımına ve yoksullaşmasına, aşırı üretim krizine, pazar üzerinde rekabet ve savaşlara yolaçar. Burjuvaziden iktidarı ele geçiren proletarya, üretim araçlarının mülkiyetini toplumsallaştırarak ve kazancın kapitalist özel mülkiyetini devrimci yoldan yokederek, sosyalist devrim yoluyla bu çelişkiyi çözer. Bu devrimde proletaryanın kaybedecek hiçbir şeyi yoktur. Ücretli köleliğin boyunduruğundan kurtulur ve toplumun efendisi haline gelir.

Bu arada, kapitalizm bir dünya sistemi haline geldiğinden beri, her ülke ya da ulus kapitalist dünya pazarına bağlanmıştır ve dünya pazarı sayesinde proletaryanın varlığı da dünya çapına ulaşmıştır. Burada bir kaçınılmazlık ve gereklilik yatmaktadır: Proletaryanın uluslararası birliği ya da "Tüm ülkelerin proleterleri birleşin!" sloganı.

Ne var ki kapitalizm değişik ülkelerde eşitsiz bir şekilde gelişmektedir. Bu nedenle çelişkilerin gelişimi de eşitsiz olmaktadır. Bu sosyalist devrimlerin aynı anda ortaya çıkmasını ve tüm dünyada zafer kazanmasını olanaksız kılmaktadır. Devrim öncelikle bir ya da bir kaç ülkede zafer kazanabilir.

Herhangi bir ülkedeki sosyalist devrim dünya sosyalist devriminin tamamlayıcı bir parçasıdır ve bir ülkede sosyalizmin zaferi dünya kapitalist zincirinden bir halka koparır. Her ne kadar emperyalist güçler pazarlar için birbirleriyle mücadele ederlerse de proletaryanın sosyalist devrim hareketi karşısında ortak davranırlar. Bu nedenle herhangi bir ülkedeki sosyalist devrim dünya proletaryasının mücadelesi ile bağlantılıdır ve yalnızca tüm dünya proletaryasının dolaylı ve dolaysız desteğiyle zafere ulaşabilir. Sadece proleter enternasyonalizmine tutunarak çeşitli ülkelerin proletaryası emperyalizmin dünya çapındaki karşı-devrimci manevralarıyla başedebilir ve onu alaşağı edebilir.

Ne var ki proletarya enternasyonalizmi, kapitalizmin değişik ülke ve uluslar halinde böldüğü proleterlerin arasında kendiliğinden ortaya çıkmaz. Egemen sınıflar her türden araçla milliyetçiliği körükler. Proletaryanın öncüsü proletarya enternasyonalizmini proletaryanın saflarına deyim yerindeyse dışarıdan taşımalı, eğitmeli, kılavuzluk etmeli ve onlarda bu ruhu yaygınlaştırmalıdır. Bu, sosyalist devrim için temel bir sorundur.

Rusya'da Sosyalist Ekim Devrimi'ni ve Sosyalist Sovyetler Birliği'nin çöküşüne götüren tarihi tüm bu görüş açılarından değerlendiriyoruz.

2. Rusya'da Sosyalist Ekim Devrimi ve dünya tarihindeki önemi

Sosyalist Ekim Devrimi, Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin (bolşevik) stratejisi ve taktikleri doğrultusunda, 1917 Kasımı'nda zafer kazandı: Strateji yarı-feodal otokratik çarlık rejimini altedecek burjuva demokratik devrimi hızla geliştirip, proleter sosyalist devrime dönüştürmeliydi ve taktikler, emperyalist savaşı iç savaşa çevirmeliydi. Burjuvazinin ve toprak ağalarının iktidarının devrilmesinden sonra kurulan işçi ve köylü sovyetleri hükümeti ilk iş olarak Barış Kararnamesi'ni ilan etti, Rus birliklerine acil ateşkes emri verdi. Savaşan tüm ülkeleri ilhaksız ve tazminatsız demokratik bir barışa çağırdı, emperyalist yırtıcı bir savaş olan I. Dünya Savaşı'nın hemen sona ermesi doğrultusunda çaba sarfetti. Böylelikle dünyadaki yüzmilyonlarca insanı savaşın dolaylı ve dolaysız felaketlerinden kurtarmış oldu. Aynı zamanda Toprak Kararnamesi'ni çıkararak, büyük toprak sahipliğini ortadan kaldırdı, çalışan köylülere toprağın serbestçe ve sürekli kullanımının güvencesini verdi. Ayrıca hükümet fabrikalar ve şirketlerle birlikte ulaşımı, dağıtımı ve mali kurumları da kamulaştırdı, işçilerin denetimine verdi.

Bu şekilde, sosyalist devrim üretici güçleri kapitalizmin boyunduruğundan çıkarttı, çalışan halkı sömürüden, talandan ve yoksulluktan kurtardı. Proletarya diktatörlüğü altında üretim araçlarının toplumsallaştırılması sosyalizmdir.

Asla unutulmaması gereken bir şey varsa, o da Sovyet hükümetinin Çarlık baskısından ayrılma ve bağımsızlığı elde etme hakkı da dahil olmak üzere, ulusların koşulsuz bir şekilde ve tam olarak kendi kaderini tayin hakkını tanımasıdır. Böylece 1922'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kurulmuştur. Sovyetler Birliği tarihte kendisine ait herhangi bir bölge ya da ulus üzerinde hak iddia etmeyen ilk devlet oldu. Dünya devriminin bir dayanağı olarak, global Sosyalist Federasyon'a doğru bir adım attı.

Rus devrimi çalışan halkı ülkenin efendisi haline getirdi, burjuva demokrasisinin (bu salt biçimsel eşitlik, özde eşitsizliktir) yerine proletarya demokrasisini gerçekleştirdi ve bütün ulusların eşitliğini ve eşit haklarını güvence altına aldı. Tüm dünya proletaryası derin bir sempati ile, kendi ülkelerindeki hükümetlerin Rus devrimine müdahaleci tutumlarına karşı mücadele etti, mümkün olan tüm

moral ve maddi desteği sundu. Japon proletaryası da ölüme meydan okudu ve "Sovyetler Birliği'nden elini çek!", "İşçi-köylü Sovyetleri'ni destekle!" sloganlarını yükselterek müdahaleci savaşlara ve ambargoya karşı dövüştü.

Rus devrimi, uluslararası emperyalist düzenin bir parçasının yıkılmasıyla bu düzenin bir halkasını oluşturan bir ülkede başarıldı. Rus devriminin zaferi emperyalistler arası çelişkileri şiddetlendirdi. Rus devriminin etkisi altında ve Sovyet hükümetinin desteğiyle, Almanya'da ve Macaristan'da sosyalist devrimler gerçekleştirildi, ancak bunlar sonradan sonuca ulaşmadı. Ek olarak tüm dünyada sosyalist devrim hareketlerinde bir yükseliş oldu. Sömürge ve bağımlı ülkelerde, Kore'de 1 Mart Hareketi ve Çin'de 4 Mayıs Hareketi'nde görüldüğü gibi, ulusal kurtuluş hareketleri gelişti.

Bu süreçte dünyanın değişik ülkelerinde, oportünist, ulusal-şovenist ve sosyal-demokrat partilerden kopuşun ardından, proletaryanın öncüleri ve devrimin araçları olarak katı demokratik merkeziyetçiliğe dayanan bolşevik tipte partiler kuruldu. Bolşevik Partisi'nin desteği ile 1919'da 21 ülkeden komünist örgütler, dünya devriminin yönlendiricisi Komünist Enternasyonal'i (Komintern) kurdular. Komintern her bir ülkedeki devrimi, ortak bir program temelinde, dünya devriminin bir unsuru şeklinde değerlendirdi ve dünya komünist partisi olarak komünist partilerini kendi otoritesi altında şubeleri gibi örgütledi.

1920'de 41 ülkeden komünist örgütlerin temsilcilerinin katılımıyla toplanan Komintern'in II. Kongresi Lenin tarafından öne sürülen Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu'nda Ön Taslak Tezleri'ni kabul etti ve anti-emperyalist ulusal kurtuluş hareketini proletaryanın dünya devrimci hareketinin bir müttefiği olarak tanımladı. Bu çizginin sıkı bir biçimde izlenmesiyle, ulusal demokratik devrim Çin'de zafer kazandı.

Tüm bu gerçekler, Rus devriminin zaferinin ve sosyalist Sovyet iktidarının sürdürülmesinin, dünya proletaryasının ortak mücadelesinin bir sonucu olduğunu ve ayrıca Sovyet iktidarının dünya devrimci hareketinin ilerlemesini teşvik ettiğini kanıtlamaktadır.

Sovyetler Birliği'nde ekonomi, I. Dünya Savaşı ve İçsavaş'ın bir sonucu olarak harabiyetin en son noktasındaydı. Sınai üretim savaş öncesi düzeyin %15'ine, tarımsal üretim %60'ına düşmüştü. Proletarya diktatörlüğü ya da sosyalist devrim yoluyla kurulan proleter demokrasisi altında ülke, emperyalizmin ambargosunun ve ambargo ile uyum içerisindeki yerel karşı-devrimci güçlerin bozguncu eğilimlerinin üstesinden gelerek 1927-1928'de üretimini savaş öncesi düzeye yeniden kavuşturdu.

1929'daki büyük bunalımdan dolayı dünya kapitalist sistemi büyük bir çalkantı içerisindeyken bile, planlı sosyalist ekonomi 1928'den itibaren sürekli bir şekilde Sovyetler Birliği'ndeki üretimi geliştirdi. (1929'da üretim düzeyi 100 kabul edildiğinde Sovyetler Birliği'nde üretim düzeyi 1932'de 184,7, 1933'te 199,2'ye ulaşmıştı. Kapitalist ülkelerde ise sırasıyla 63,0 ve 71,3 idi.)

Sovyetler Birliği en fazla II. Dünya Savaşı'nda zarara uğradı. Savaş sırasında toplam 30 milyon ölüden 20 milyonu Sovyetler Birliği halkındandı. 32 bin

işletme, 103 bin sovhoz ve kolhoz, 65 bin km'lik tren yolunu yitirmişti, fakat bunları tamir etti ve 1948-1949'da savaş öncesi düzeyine ulaştı. Bu bağlamda Japonya'daki sınai üretimin onarımı 1950'de başarıldı.

Söylemeye gerek yok ki, Sovyetler Birliği'nde işçiler ve diğer çalışan halk enerji ve kahramanlıklarını göstermeseydi, böylesi bir onarım imkansız olurdu. Bu sosyalizmin, kapitalizme üstünlüğünü kanıtlamaktadır. Tarihi ilerleten halk kitleleridir. Sosyalizmin temeli, halkın enerji ve inisiyatifini artırmak ve toplumsal ilerleme için onları örgütlemektir. Kapitalizm altında halkın bu nitelikleri bastırılır ve zayıflatılır.

Ne var ki 1970'lerin ikinci yarısında Sovyet ekonomisinin durgunlaşmaya ve hatta '70'lerin sonunda gerilemeye başlamış olduğu açıkça ortaya çıktı. Bu sınıf çelişkilerini şiddetlendirdi, etnik düşmanlığı ve çatışmaları kışkırttı. Sonunda Sovyetler Birliği 1991'de parçalandı.

Niçin? Parçalanmanın dolaysız nedeni Gorbaçov'un perestroyikasıdır. Fakat kökenindeki neden 1930'ların ortalarında ortaya çıkan ve uzun süredir ülkedeki sosyalizmi aşındıran, bozan modern revizyonizmdir.

3. Modern revizyonizmin doğuşu

Hem Sovyet sosyalizminin bozulmasının, hem de federal devletin çökmesi ve dağılmasının temelinde yatan milliyetçilik ya da Sovyet şovenizmidir. Milliyetçilik, emperyalizm tarafından dünya proletaryasının saflarını bozmak ve sosyalizme karşı savaşmak için kullanılan en güçlü silahtır.

Sovyet şovenizmi, II. Dünya Savaşı tehlikesi yakınlaştığı dönemde, 1930'lu yılların ortalarında açığa çıktı.

Bu ilişkide önemli olan II. Dünya Savaşı'nın karakterini açıklığa kavuşturmaktır. Şu dört savaşın birleşimiydi: (1) Etki alanlarının yeniden paylaşımı için emperyalist savaş, (2) Sosyalist Sovyetler Birliği'nin imhası için emperyalist saldırganlık savaşı ve sosyalizmin savunulması için savaş, (3) ezilen halkların ulusal kurtuluş savaşı ve (4) kendi burjuva hükümetlerini devirmek için proletaryanın devrimci savaşı.

1935'te Komintern'in 7.Kongresi -bu son kongredir- bir tarafta Japonya, Almanya ve İtalya'yı saldırgan faşist emperyalizm, diğer tarafta ABD, İngiltere, Fransa ve diğerlerini saldırgan olmayan, demokratik emperyalizm olarak sınıflandırdı ve sonra, sonrakilerin emperyalist burjuvazisini de içine alan dünya çapında anti-faşist birleşik cephenin kuruluşunu savundu. Böylesi bir sınıflandırma, şu ya da bu emperyalist gücün Sovyetler Birliği'ne hemen bir askeri girişimde bulunup bulunmayacağına bağlı oldukça pragmatik bir kritere dayanmaktaydı. Bu birleşik cephe bakışı Sovyetler Birliği'nin savunulmasına en büyük önceliği verdi.

Anti-faşist birleşik cephe taktikleri, ABD, İngiltere, Fransa ve diğer emperyalist güçleri şirin gösterdi, barışçıl bir ortam için emperyalist barışı, özellikle Sovyetler Birliği'nin çıkarlarını dünya devriminiminkine üstün tuttu ve bu taktikleri uluslararası

komünist hareketin resmi stratejisine dönüştürdü. Taktikler, Sovyet halkı da dahil olmak üzere dünya halklarının dikkatini yalnızca emperyalist askeri saldırılar olgusunda odaklandırdı. Daha sonra emperyalizmin diğer cephelerine karşı toplam uyanıklığını zayıflattı. Böylece onun vahşi doğasının gözden kaçmasını sağlamış oldu. Sovyetler Birliği'nde, bu taktikler burjuva fikirlerin, kültürün ülkede doğmasına ve canlanmasına neden oldu.

Ek olarak, emperyalist kuvvetlerin sınıflandırılmasında yukarıda bahsedilen kriterler nedeniyle, uluslararası komünist hareket II. Dünya Savaşının karakterinin tanımlanmasını üç kez değiştirdi. Komintern'in 7. Kongresi yaklaşmakta olan dünya savaşını barışçıl ve demokratik devletlerle saldırgan faşist devletler arasındaki bir savaş olarak değerlendirdi. Ancak 1939'da Sovyet-Alman Saldırmazlık Paktı'nın sonuçlanmasından sonra, Komintern onu her iki taraf açısından etki alanları üzerindeki rekabete dayanan bir emperyalist savaş olarak tanımladı. 1941'de Sovyet-Alman savaşının patlamasından sonra ise, sosyalist anavatanın savunulması için anti-faşist bir savaş olarak adlandırdı.

ABD, İngiltere ve Fransa'nın başını çektiği emperyalist ülkelerde bu çizgi, komünist partilerin kendi burjuva hükümetleriyle aktif olarak birlikte hareket etmesini sağladı. ABD Komünist Partisi'nin tasfiyesine yolaçtı ve bu güçlerin sömürgelerindeki ezilen halkların ulusal kurtuluş mücadelesini askıya almasını gerektirdi. Japonya-Almanya- İtalya ekseninde müttefik kuvvetlerle ve değişik nedenlerden ötürü faşistlerin savaş politikasını desteklemeyen burjuvalarla birlikte davranmak, faşist hükümetlerin devrilmesi çabası içerisindeki komünistlerin temel görevi olarak kabul edildi. Sonuçta Japonya Komünist Partisi, ABD işgal kuvvetlerini özgürlük kuvvetleri olarak tanımladı.

1920'lerin sonunda, tek ülkede sosyalizmi kurma teorisi Sovyetler Birliği'nde etkili olmaya başladı. Lenin tek ülkede sosyalist devrimin zaferinin olası olduğunu kanıtlamıştı. Bu olasılık, proletaryanın iktidarı ele geçirmesinden sonra üretim araçlarının toplumsallaştırılmasıyla, sosyalist inşaya girişilebilmesi demekti. Ancak, bu teori tek ülkede bile sosyalist inşanın tamamlanabileceğini ileri sürerek Lenin'in görüşünü çarpıttı.

1936'da Sovyet Anayasası ile tek ülkede sosyalizm teorisi yasallaştı. Ekonomik inşadaki geçmiş sonuçlara dayanarak, Anayasa sömürücü sınıfların yok olduğunu, kapitalist restorasyonun imkansızlığını ve sosyalizmin zaferini ilan etti. Tek başına Sovyetler Birliği'nde sosyalizmden komünizme geçiş görevini belirledi. İşçi, köylü ve asker sovyetleri vekillerini çalışan halkın sovyetleri içerisinde yeniden örgütledi. Eski burjuva sınıfın 1924'te onaylanan Anayasa tarafından ortaya konmuş seçim hakkının ve diğer siyasi haklarının üzerindeki kısıtlamaları yürürlükten kaldırdı. Eski burjuva sınıf özgür kılınmış oldu. Sonradan açıklandığı gibi, bu, Kruşçevci revizyonizmin savunduğu "tüm halkın devleti" teorisinin bir embriyonu idi.

Sorun, kapitalist restorasyon olasılığının varolduğu, çünkü "herkesten yeteneğine göre ve herkese çalıştığı kadar" sosyalist paylaşımının burjuva hakları ve fikirleri yeniden ürettiği ve köylülerin, tümü kolhoz üyeleri bile olsa, halen

daha küçük mülk sahipleri olarak kaldıkları gerçeğinin savsaklanmasında yatıyordu. Böyle bir olasılık, sevk ve idarede zengin deneyimi olan burjuvazinin rehabilitasyonuyla muhtemelen iki katına çıktı.

1930'ların ortalarından sonra, ülkenin o dönemdeki durumunun yukarıda bahsedilen tanımlaması üzerine sorular soran ve muhalefet yükseltenlerin, kapitalist artıklar, yabancı ülkelerin ajanları ya da "halkın düşmanları" oldukları gerekçesiyle fiziksel tasfiyesiyle birlikte geniş bir temizlik hareketi zor yoluyla uygulandı. Sonuç olarak ideolojik mücadele geriledi.

Komintern'deki büyük otoritesi ile SBKP, Sovyetler'de sosyalizmden komünizme geçiş için barışçıl koşulların sağlanmasına ve her şeyi buna bağlamaya en büyük önceliği verdi. Bu çizgi uluslararası komünist hareketin genel bir çizgisi olarak kabul edildi. Bu çizgi, Sovyetler Birliği'ne askeri bir tehdit yönelten faşist kuvvetlere karşı savaşmak, fakat emperyalizmin kendisini devrimci yoldan ortadan kaldırmak için savaşmamak anlamına geliyordu.

II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, emperyalizmden kaynaklanan çelişkilerin son derece keskinleşmiş olmasına karşın bu çizgi, ne galip emperyalist kuvvetlerde ne de yenilmiş olanlarda herhangi bir sosyalist devrime yolaçmadı. II. Dünya Savaşı sonrasında stratejik bir amaç olarak sınıflarüstü barış ve demokrasinin savunulmasını dikkate alan yaygın "barış ve demokrasi" çizgisi tamamen geliştirildi.

Revizyonizm emperyalizme milliyetçi teslimiyetin bir sonucudur. Bernstein ve Kautsky'nin önderliğindeki revizyonistler, I. Dünya Savaşı karşısında kendi burjuva hükümetlerini desteklediler ve II. Enternayonal'in utanç verici çöküşüne yolaçtılar. Sosyal demokrasiye karşı mücadele sürecinde proletaryaya bağlı marksistler Komintern'i dünya devriminin bir merkezi olarak kurdular.

Modern revizyonizm Sosyalist Sovyetler Birliği'nde, yaklaşan II. Dünya Savaşı tehlikesi ile yüzyüze gelindiğinde ortaya çıktı. Komünist partilerin geliştikleri, Komintern'in kılavuzluğuna ve yardımına gereksinim duymadıkları gerekçesiyle, Komintern'i dağıttı. Bu, tam da Sovyet kuvvetleri ve halkının Alman askerlerine karşı kıran kırana muharebesini yalnızca seyreden ABD ve İngiltere önderliğindeki müttefik kuvvetlerin, bile bile geciktirdikleri ikinci cepheyi açtıkları (Normandiya Çıkartması) zamanda gerçekleşti. Komintern'in dağıtılması çoğu komünist partinin bugün milliyetçi çizginin bir sembolü olarak iyi bilinen "bağımsız ve kendi kendine yetme" çizgisini izlemelerine ve kendilerini "yurtsever" ya da "ulusal" partiler şeklinde adlandırmaya başlamalarına yolaçan bir eğilimi ortaya çıkarttı.

4. Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin dejenerasyonu

Sovyetler Birliği'nin savaş sonrası durum değerlendirmesi, II. Dünya Savaşı'nda demokratik ve barışsever güçlerin faşist ve savaşçı güçlere karşı galibiyeti şeklindeydi. Böylesi bir değerlendirme ile ve Sovyetler Birliği için barışçıl ortamın korunması amacıyla, SBKP, genel dış politika olarak farklı toplumsal sistemlere sahip ülkelerle barış içinde bir arada yaşamayı benimsedi ve dünya

çalışan halklarını sosyalizm için devrimci mücadeleyi barış hareketinden ayırmaya çağırdı, bu sonrakini, acil, öncelikli görev olarak kabul etti.

1950'lerin ortalarından, 1960'ların ortalarına dek Kruşçev dönemi süresince, barış içinde birarada yaşama çizgisi SBKP'nin 1956'daki Stalin eleştirisiyle bilinen 20. Kongre'sinde açığa çıktı. Son olarak da 1961'de 22. Kongre tarafından onaylanan program içerisinde dış politikanın genel bir çizgisi olarak benimseneccktı. Bu kongre Doğu Avrupa, Çin ve diğerlerinde demokratik halk devletlerinin kuruluşu, emperyalizmin sömürge sisteminin çöküşü, Asya ve Afrika uluslarının bağımsızlığı, kapitalist ülkelerde barışsever kuvvetlerin gelişiminin emperyalist savaşçı güçlerin ellerini bağladığı ve barış içinde birarada yaşamayı kabule zorladığı şeklindeki tahlillerini öne sürdü. Ek olarak, ekonomik yapılanmada sosyalizmin kapitalizme üstünlüğünü kanıtlamak üzere barışçıl rekabeti ve kapitalist ülkelerde barışçıl geçiş yoluyla bir devrimi savundu.

Program, Doğu Avrupa ve Çin devrimlerinin zaferinin dünya sosyalist sisteminin kurulmasına, sosyalizmin nihai ve kesin zaferine yolaçtığını vurguladı. Ayrıca Sovyetler Birliği'nin sosyalizm aşamasını tamamlamış olduğunu ve komünist inşanın eşiğine dayandığını ileri sürdü. Öyle ki, ülke içerisinde hiç düşman sınıf kalmamıştı, proletarya diktatörlüğü devleti, işçiler, kolhoz köylülerini ve aydınları da içine alan "tüm halkın devleti"ne dönüştürülmüştü, ülkenin yalnızca kapitalist güçlerin yıkıcı faaliyetlerini baskı altında tutmaya ve kendisini askeri saldırıdan korumaya ihtiyacı vardı ve bu nedenle SBKP proletaryanın öncülüğünden, "tüm halkın partisi"ne dönüşmüştü. Böylece program, parti ve devlet için yeni bir nitelik belirledi. Barış içinde birarada yaşama, barışçıl rekabet ve barışçıl geçiş 1957 Moskova Deklarasyonu ve 1960 Moskova Bildirisi'nde uluslararası komünist hareketin genel bir çizgisi olarak benimsendi. Bu çizgiyle birlikte Japonya Komünist Partisi de 1961'de yeni bir program hazırladı.

Burada önemli olan 1) 1930'ların ortalarında ortaya çıkan ya da özellikle, şovenizm yani tek ülkede sosyalizm teorisine dayanan Sovyet milliyetçiliği, olan SBKP'nin bu çizgisi savaş sonrası modern revizyonizmi sistemleştirdi ve geliştirdi; ve 2) bu çizgi, tipik bir şekilde Kruşçev'in "tek bir kıvılcım tüm insanlığı yıkıma uğratacak topyekün bir nükleer savaşa yolaçacaktır" iddiasında ileri sürdüğü gibi, ABD emperyalizminin nükleer şantajına boyun eğme sonucu ortaya çıktı.

Böylece, programda modern revizyonizmin çizgisi maddeler halinde belirtilirken, Kruşçev önderliğindeki revizyonistler SBKP önderliğini ve devleti ele geçirdiler.

Bu uluslararası komünist hareket içerisinde şiddetli bir polemiğin tetiğini çekti ve ayrılığa neden oldu. Bizim burada dikkat etmemiz gereken, polemiğin Moskova Deklarasyonu ve Bildirisi çerçevesi içerisinde yürütülmüş olmasıdır. Diğer bir deyişle, emperyalizmin devrimci yoldan yıkılması bakış açısından değil, emperyalist saldırılara karşı "barış ve demokrasinin" savunulmasından kalkılarak Sovyet çizgisinin sınanması polemik yapıldı.

20 yıl içerisinde, ya da 1980'lerin ilk yıllarında komünist topluma geçmeyi

ileri süren Kruşçevci revizyonizm Amerika Birleşik Devletleri'nin toplam ve kişi başına düşen üretim düzeylerine ulaşmak ve onu geçmek için bir plan yaptı. Eski üretici güçler teorisi kabul edildi, bu maddi teşvikleri artırarak ve özel girişim düzeyinde harcama - kazanç muhasebe sistemini geliştirerek üretimi kamçılamak anlamına geliyordu. "Herkese çalıştığı kadar" sloganına rağmen, teori kişi başına düşen gelir düzeyleri arasındaki farkı genişletti, kafa ve kol emeği arasındaki ayrımı artırdı. Ayrıca daha geniş bir çerçevede burjuva hakları ve fikirleri yeniden üretti, ekonomik liberalleşme arzusunu teşvik etti, sosyalist planlı ekonomik yapının altını oydu.

Burada karın benimsenmesine değinmek önem kazanıyor.

Stalin döneminde de maddi teşviklere, harcama-kar muhasebe sistemine önem verilmişti. Ancak bunların, üretim maliyetlerinin düşürülmesi yoluyla Sovyet ekonomik gücünün gelişmesi, tek ülkede sosyalizm fikri doğrultusunda sosyalist inşanın ilerletilmesi, halkın maddi ve kültürel yaşantısının geliştirilmesi ve savunma gücünün pekiştirilmesiyle doğrudan bağlantısı vardı. Oysa Kruşçev döneminde maddi teşvikler, harcama-kar muhasebe sistemi karın elde edilmesi kapsamında genişletildi. Karın bir kısmı özel şirketler tarafından üretimi artırmak için fonlarda tutuldu. Ve böylece araç-gereç, fabrikaların yenilenmesi, kurulması için yatırım amacıyla tahsis edilebilecekti. Bu, her şirketin yönetiminin, araç-gereç ve fabrikaların inşasıyla ilişkili olarak işletmelerle kontrat yapmasını gerektirdi. Şirketlerin yöneticileri karar yetkilerini genişlettiler. Onlara Japon kapitalizminde olduğu gibi kapitalizmle bütünleşmiş işletmelerin yöneticilerine benzer yetkiler verildi. Böylelikle kapitalizmin restorasyonu için hazırlıklar yapılmış oldu.

"Barış içinde birarada yaşama" ve "barışçıl rekabet" çizgisi altında, Sovyetler Birliği kapitalist ülkelerle ticari-kültürel değişim, teknolojik işbirliği vb. için antlaşmalar yaptı. Yukarıda belirtilenle birlikte, bu oldukça hızlandırılmış araç-gereç ve personel değişimi, kazanç güdücü bir politika idi. Bu politika Sovyet toplumunda burjuva kültürün, liberalizmin ve bireyciliğin ideolojisinin sızmasına ve yayılmasına yolaçtı. Bürokratik burjuvazi ve liberal küçük-burjuvazi bu süreçte ortaya çıkan 20. Kongre'deki Stalin eleştirisini fırsat bilerek sosyalist sisteme ve Marksizm-Leninizm'e karşı saldırılarını yükseltti.

Sovyetler Birliği'ndeki sosyalist inşa aşamasının gerçekle bağlantısı olmayan subjektif tanımı ve üretici güçler teorisine dayanan ekonomik inşa süreci ayrıcalıklı teknokratları (nomenklatura) ortaya çıkardı. Sovyet demokrasisini bir iskelete indirgedi ve bürokratizmi, buyrukçuluğu yaydı.

Nitekim şimdiki durum, işçilerin sosyalizmin inşası içerisindeki enerjisini revizyonizmin yok ettiği gerçeğinden kaynaklanmaktadır.

5. Gorbaçov'un perestroykası

Kruşçev çizgisi anahatlarıyla Brejnev tarafından izlendi. Yukarıda da belirtildiği gibi, Brejnev döneminin son yarısı, Sovyet ekonomisinde belirgin bir yavaşlamayı

açığa vurdu. 1970'lerin sonlarında gayri safi milli hasıla negatif bir gelişme bile kaydetti.

Andropov ve Çernenko'nun kısa dönemlerini takiben Gorbaçov 1985'te SBKP'nin genel sekreteri olarak iktidara geldi. Meta pazarının serbestleşmesini benimsetmeye, Sovyet ekonomisinin durgunluğunu bürokratizme, buyrukçuluğa ve planlı ekonominin aşırı kontrolüne maletmeye çalıştı. Değer yasası operasyonu ile meta pazarının serbestleşmesi kaçınılmaz olarak emeğin serbestleşmesini ve mali pazarı gerektirdi. Ekonomik alanın liberalizasyonu kaçınılmaz olarak politik ve ideolojik alanda liberalleşmeye yolaçtı. Sosyalist ekonominin gelişimini hızlandırma bahanesiyle Gorbaçov hükümeti, ekonomik, politik ve ideolojik alanlarda liberalleşmeyi içeren perestroyka politikasını ileri sürdü. Ekonomik alanda hükümet öncelikle lokanta, tamirhane gibi hizmet sektörü içerisindeki küçük ölçekli bireysel işletmelere izin verdi ve bunları teşvik etti. Sonra kamu kuruluşlarını devlet tekelinden çıkarttı ve ortaklıklar kurdu. Dış ticaretteki devlet tekelinin kaldırılması, yabancı sermayenin serbestleşmesi, IMF'ye üyelik için görüşmeler vb.nin de gösterdiği gibi, dış ekonomik ilişkilerde de kapitalist liberalleşmeyi kolaylaştırdı. Kolhoz köylülerinin aile tarımı yürütmelerini teşvik ederken, hükümet doğal ve coğrafi koşullardan dolayı zor durumdaki kuruluşların ödeneklerini kesti ve pazar rekabeti ilkesinin benimsenmesine hazırlık yaptı. Tüm bunların sosyalist ekonomik sistemin reddinden ya da kapitalist restorasyondan başka bir anlamı yoktu.

Politika alanında, Gorbaçov hükümeti glastnost ile burjuva medyasının özgürlüğünü tanıdı ve kuvvetler ayrılığı (burjuva demokratik sistemdeki devlet başkanı, yasama, yargı) denilen sistemi benimsemeye, çoğulculuğa dönmeye (anayasa Mart 1990'da değiştirildi), güçlü bir başkanlık ile ABD tipi başkanlık sistemini kurmaya karar verdi. Böylelikle SBKP'nin politik ve toplumsal öncü rolünü ve görevlerini reddetmiş oluyordu. Kapitalist restorasyonun ilerlemesinin bir sonucu olarak memlekette milliyetçilik ortaya çıkınca, hükümet de sosyalizm altında ulusların biraraya gelmesiyle oluşan birlik yerine, bağımsız devletler topluluğuna dönüşümü tasarladı. Bu, burjuva ideolojisini ve milliyetçiliği serbest bıraktı.

Dış politikada, Gorbaçov hükümeti, "yeni düşünce" diplomasisini uyguladı. Bu bağlamda, çevre tahribatının en büyük suçlusu kapitalist sistemi, "küresel çevrenin korunması tüm insanlık için acil ve genel bir görevdir" savunusuyla akladı. Ayrıca emperyalizmle ortaklık içerisinde, barış içinde birarada yaşama fikrini geliştirdi ve emperyalist politikayı esastan kabul etmeye dek vardırdı.

Bu tür bir politika, Gorbaçov'un ABD Başkanı Reagan ve sonra Bush'la görüşmelerinde somutlaştı. Aralık 1987'de Orta Menzilli Silahların Sınırlandırılması ve Temmuz 1991'de Stratejik Silahların Azaltılması üzerine yapılan görüşmelerde anlaşmaya vardılar. Bu antlaşmalar karşılıklı nükleer denetimin, stratejik silahlarda ABD'nin üstünlüğünün ve dünya polisi olarak ABD emperyalizminin rolünün kabulününüstü kapalı bir şekilde tanınması anlamına geliyordu. Soğuk savaşın sona erdiğinin duyurulduğu Aralık 1989'da Malta'da Reagan'la olan toplantısında

Gorbaçov, Varşova Paktı Örgütü'nün kuvvetlerini mobilize etmeyeceğine ve orada ne olursa olsun Doğu Avrupa'nın sorunlarına müdahalede bulunmayacağına söz verdi. Bu toplantının hemen ardından Romanya'da gerçekleşen siyasal değişimin kaza eseri bir rastlantı olmaması muhtemeldir.

1990 baharından yazına dek olan süreçte, üç Baltık cumhuriyeti bağımsızlıklarını ilan ederken, Rusya, Moldova, Ukrayna ve Beyaz Rusya egemenliklerini duyurdular. Açık bir şekilde sosyalist sistemden vazgeçtiklerini bildirdiler ve böylece Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin tümü çökmüş oldu. Yukarıda belirtildiği gibi, sosyalizm altında birlik içerisinde biraraya getirilmiş ülkelerdeki halklar birleşmenin dayanağını yitirdiler ve kapitalizmin restorasyonu altında aralarındaki milliyetçi karşıtlıkları artırdılar. Sonuç olarak bugün, yayılan kanlı etnik çatışmaların tanığı olmaktayız.

6. Sovyetler Birliği'nin çöküşü

Gorbaçov'un perestroykası dolaysız olarak Sovyetler Birliği'nin düşüşünü hızlandırdı. Gorbaçov, marksist fikirleri ve sözcükleri hala ağzına alan bir revizyonistse, Yeltsin açık bir anti-sosyalist ve pro-kapitalist unsurdur. Haziran 1990'da emperyalizm ve yerel burjuva unsurların manevralarıyla ve kamuoyu görüşünün ustaca manüplasyonuyla Rusya Devlet Başkanı olarak seçildi. Geniş başkanlık yetkileriyle Yeltsin, Rusya Komünist Partisi'ni yasakladığını ilan etti. Bazı malların dışında fiyatları serbest bıraktı, üretim araçlarını ve toprağın kendisini, toprak mülkiyetinin kullanım hakkının devrine izin verdikten sonra, özelleştirdi. Kolhozları dağıttı ve menkul değerler borsasını kurdu. Böylece sosyalist ekonomik sistemin tasfiyesini ve tüm cephesiyle kapitalizmi canlandırma politikasını ileri sürdü. Büyük Rusya görüşünden hareketle, Sovyet Cumhuriyetleri Federasyonu'nun çözülüşüne arka çıktı.

Sovyet Başkan Yardımcısı Yanayev ve partisi, 19-20 Ağustos 1991'de Birlik'in dağılmasının karşısında bir darbe girişimi başlattı, fakat kolay bir şekilde yenilgiye uğradı. Hemen bunun ardından, Gorbaçov SBKP Merkez Komitesi'nin dağılışını ilan etti ve Genel Sekreterlik'ten istifa etti. Aralık 1991'de Rusya, Ukrayna ve Beyaz Rusya'nın zirve toplantısı, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kurulması doğrultusunda görüş birliğine vardı. Bu antlaşma içsavaş ile kasıp kavrulan Tacikistan Cumhuriyeti dışında, 11 cumhuriyet tarafından imzalandı. Sovyetler Birliği'nin 74 yıllık tarihi sona erdi.

Sovyetler Birliği'nin yıkımı, revizyonistlerce beslenmiş ve partinin ve devletin önderliğini ele geçirmiş burjuva, küçük-burjuva unsurların manevralarının, ayrıca bu manevralarla uyum içerisindeki emperyalizmin uzun vadeli anti-sosyalist oyunlarının sonucudur.

Emperyalist kuvvetler Sosyalist Sovyetler Birliği'nin zayıflaması ve çöküşünü stratejilerinin en önemli hedefi kabul ettiler ve taktiklerini konumdaki değişmelere göre değiştirdiler. Ekim Devrimi ile kurulan Sovyet iktidarını askeri yoldan

devirmek amacıyla ve onu izleyen karşı-devrimci kuvvetler tarafından kışkırtılmış içsavaşa karşılık vererek, emperyalist güçler I. Dünya Savaşı koşullarından işgalci bir savaş başlatmak için yararlandılar. Bu başarısızlıktan sonra, ekonomik ambargoyu gerçekleştirdiler ve ülkedeki gerici unsurların yıkıcı faaliyetlerine yardım eli uzattılar. Sovyetler Birliği Milletler Cemiyeti'ne üye olduğu zaman, Nazi Almanyası ve militarist Japonya'nın olası saldırı tehlikesi karşısında, emperyalist kuvvetler ülke içerisine kültürel ve ideolojik bir sızma oluşturmak amacıyla diplomatik ilişkilerin avantajlarını kullandılar. II. Dünya Savaşı'nın öngününde, İngiliz ve Fransız emperyalizmi, Alman ve Japon emperyalizminin Sovyetler Birliği'ne karşı savaşa girmesini provoke ettiler. Savaş sırasında, İngiltere ve Fransa hem Sovyetler Birliği'nin hem de Almanya'nın tükenişini ve düşüşünü hedefledi. Savaş sonrasında, ABD emperyalizmi ekonomik ve askeri güç bağlamında ezici bir üstünlükle ortaya çıktı. Nükleer antlaşmalar yoluyla, Sovyetler Birliği'ne emperyalist bir barışı zorunlu kıldı ve böylelikle barış içinde birarada yaşama politikasının geliştirilmesinin koşullarını yaratmış oldu. Bu bağlamda, ABD sosyalizmin yetersizliği hakkındaki fikirleri yaymak amacıyla tüm bilgilendirme medyasını kullanarak kültürel ve ideolojik saldırıyı yoğunlaştırdı.

Çin'de dış dünyaya açılma politikası küçük-burjuvaziyi cesaretlendirirken, revizyonistler Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da komünist partilerin ve devletlerin önderliğini ele geçirdiler. Böylesi bir gelişim karşısında, ABD önderliğindeki emperyalist güçler, sosyalizmi devirmek için en önemli taktikleri olarak "özgürlük, demokrasi ve insan hakları" sloganıyla ideolojik saldırıya girişti. Bu slogan, burjuva demokrasisinin restorasyonu sloganından başka bir şey değildi. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa "devrim"lerinde, Çin'deki Tiananmen olayında taraftar buldu. "Devrim" sonrasında eski Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da varolan durum, sloganın sosyalizmin inkarının ve kapitalist restorasyon arzusunun bir vesilesi olduğunu açığa vurmaktadır.

Burjuva ideologlar ve revizyonistlerin savundukları anti-komünist teorilerdeki değişik renklere rağmen, düşledikleri geleceğin dünyasının bir ortak noktası vardır. Bugün genel ekonomik bunalımın hakim olduğu kapitalist dünya için parlak bir gelecek tasarlayamazlar. Olası geleceğin kapitalist ve sosyalist sistemin bir karması olması ve eski Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinin de bu doğrultuyu izlemeleri gerektiğini vurgulamaktadırlar. Oysa kapitalizm ile sosyalizm arasındaki çelişki yaşam-ölüm çelişkisidir. Kapitalist özel mülkiyet altında karma ekonomi ne sömürü, talan ve çalışan halkın sefaleti gibi sorunları ne de savaş sorununu çözecektir. Öneri yalnızca emperyalizmle sosyalizm arasındaki çelişkilerin keskinleşmesini hafifletme arzusundan kaynaklanmaktadır.

Tek ülkede sosyalizm ve bunun yolaçtığı bürokratik denetime dayanan üretici güçler teorisinin etkisi altındaki eski Sovyetler Birliği'nde geniş halk yığınlarının ideolojik mücadele deneyimleri çok azdı ve özellikle yaklaşık 20 yıldır halkın geçiminin durgun ekonomi altında kötüleşmesi durumunda, burjuva kitle iletişim araçları tarafından geniş bir biçimde propaganda edilen "zengin

ve özgür kapitalist toplum" illuzyonuyla kolayca gözleri kamaştı. Böylece bugüne dek herhangi önemli bir karşı saldırı örgütlemeye muktedir olamadılar. Yukarıda belirtildiği gibi, Sovyetler Birliği'nin çöküşü, dünya devriminden vazgeçen tek ülkede sosyalizm revizyonist çizgisinin iflasını göstermektedir. Bu nedenle sosyalist teori, fikir ve hareketin başarısızlığını temsil etmez.

Sovyetler Birliği'nin çöküşünü yalnızca hegemonyacılık, bürokratizm ve buyrukçulukla açıklayan farklı bir tez bulunmaktadır. Bu, sosyalizme yönelik bir başka modern revizyonist saldırıdır.

7. Çin sorunu

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da, burjuva demokrasisi adına siyasal değişimler başarılı bir biçimde uygulandı ve sosyalist sistemin yıkımının ardından kapitalist ilişkiler açıktan yeniden canlandırıldı. Bununla birlikte, halen daha sosyalist sistemi sürdüren, fakat bir dizi sorunla karşı karşıya bulunan bir ülke olarak Çin'de, bu türden siyasal değişim girişimleri henüz başarıya ulaşamadı. Bu fark nereden gelmektedir?

1989 Haziranı'nda, Gorbaçov, Sovyetler Birliği'nde demokratikleşmenin simgesel hamili ve dünya barış şampiyonu olarak kendisine övgüler düzüldüğü sırada, Çin'i ziyaret etti. Ziyaretinin hemen ardından, orada "özgürlük, demokrasi ve insan hakları" sloganıyla bir isyan gerçekleşti. Bu, Tiananmen olayıydı. Genel olarak öğrenciler ve aydınlar tarafından yürütüldü. Fakat işçiler ve köylüler de katıldı. Oysa Halk Kurtuluş Ordusu (HKO) sert bir tutum almıştı.

Batı kitle iletişim araçları Hong Kong'u üs alarak, sansasyonal sahte söylentiler yaydılar: "Hükümet barışçıl gösteri ve yürüyüşlere katılan binlerce öğrenci ve vatandaşı öldürdü" ve "Halk Kurtuluş Ordusu kuvvetleri birbirleriyle çarpıştılar". (Sonradan, aynı kitle iletişim araçları Romanya'da Aralık 1989'da siyasal değişim sırasında "Temeşvar katliamı" olarak bildirdiler. Oysa bugün bunun yapay bir düzmece olduğu açığa çıkmıştır.) Batılı kapitalist hükümetler, Doğu Almanya ve Romanya dışındaki Doğu Avrupa hükümetleri, Sovyetler Birliği, hep birlikte insan haklarına baskıdan dolayı Çin hükümetini suçladılar. Ancak bu ülkenin pazarına yönelik hesapları farklı farklı olduğundan, Çin'e karşı tavırları da aynı değildi. Modern revizyonizmin değişik eğilimleri Çin Komünist Partisi (ÇKP)'ni ve Çin hükümetini demokrasi davası adına eleştirmekteler. Japonya'da, Japon hükümetinin bu ülkeye ekonomik yardımı dondurması ile Çin'deki insan hakları ihlallerini desteklediğini bile ileri sürmekteler. Nitekim, ABD yardımı dondurmayı sürdürmektedir.

Geçmişte, ÇKP ideolojik inşayı yaşamsal olarak değerlendirmiş ve ona önem vermişti. "Halka hizmet et" ve "kitlelerden kitlelere" çalışma biçimini katı bir şekilde izledi. Sovyetler Birliği'nde sözde anti-stalinist unsurlar "yabancı ülkelerin casus ya da sızmaları", "halkın düşmanları" olarak fiziken ortadan kaldırıldılar. Sonuç olarak çizgi ve ideoloji üzerindeki mücadele, 1930'lar sonrası kitlesel mücadeleler olarak yürütülmedi. Oysa Çin'de, örneğin anti-

sağcı mücadelede ve Proleter Kültür Devrimi'nde olduğu gibi, sürdürüldü. Bu kitlesel mücadelelerin bir çok sorunu olduğu doğrudur,fakat Çin komünistleri bu mücadeleler sürecinde "halka hizmet" düşüncesinde oldular. Sadece Çin Devrimi'nin birinci kuşağı olarak adlandırılan daha yaşlı önderler değil, fakat aynı zamanda, Proleter Kültür Devrimi'nin deneyimlerine sahip bugünkü orta yaşlı önderler de, Hak Kurtuluş Ordusu ile birlikte bu fikirle eğitildiler. İşçi ve köylü yığınların ÇKP ve HKO'ya duydukları güvenin temeli burada yatmaktadır.

1978'de, Deng Xiaoping rehabilite edilip reform ve dış dünyaya açılma politikası başlatıldığında, sosyalist sistem altında burjuva haklar ve duygular, anti-sosyalist küçük-burjuvazinin teşvik edilmesiyle geniş oranda yeniden üretildi. Tiananmen olayında, işçilerin ve HKO askerlerinin düşüncesizce davranan öğrencilere karşı ikna edici olmaya çalıştıkları bildirildi. Önceden değinildiği gibi, ÇKP ve HKO halk yığınlarının desteğinde, kesin önlemler alarak sosyalist sistemi savundular.

Ancak dört modernizasyon için reform ve dış dünyaya açılma politikası Marksizm-Leninizm, Mao Zedung Düşüncesi ve demokratik halk diktatörlüğüne defalarca sadık kalan tüm sloganlara karşın kaçınılmaz olarak burjuva liberalleşmeyi üretti. Bu olgunun bütünlüklü bir ifadesi 1992 Ağustos ortasında hisse senedi satın alımı üzerindeki kargaşa idi. Emperyalizme karşı doğrudan savaşmadan, fareleri yakaladığı sürece (ya da üretici güçleri artırdıkça) "kedinin siyah ya da beyaz olması farketmez" tezi revizyonist bir tezdir. Emperyalizme doğrudan cephe almadan, fareleri yakaladığı sürece (üretici güçler teorisi) "kedinin siyah ya da beyaz olması farketmez" tezi revizyonisttir.

ÇKP, sosyalizmin kapitalizme barışçıl geçişi emperyalist stratejisine dayanan Nixon doktrininin tuzağına düşmüştür ve geleneksel anti-emperyalist, anti-revizyonist çizgisini anti-Sovyet ve pro-ABD çizgiye dönüştürmüştür. 1970'lerde milliyetçi eğilimi "Üç dünya teorisi"yle gün ışığına çıktı. Bu, Çin'deki sosyalist inşanın bugünkü yönelimin altını çizmektedir. Emperyalizm ile sosyalizm arasındaki çelişki kaçınılmaz olarak keskinleşecektir, nitekim keskinleşmektedir de.

Çin'in hangi yolu izlemekte olduğunu yakından gözlemek zorundayız.

8. Sosyalizmin canlılığı

Bulunduğumuz çağda dört temel çelişki mevcuttur: Emperyalizmle sosyalizm arasındaki çelişki; burjuvazi ile proletarya arasındaki çelişki; emperyalizm ile ezilen halklar arasındaki çelişki ve emperyalist güçler arasındaki çelişki. Bu çelişkiler şiddetlenmekte ve birbirleriyle içiçe geçmektedirler. ABD-Sovyet iki kutuplu yapısının çöküşünden bu yana ABD emperyalizminin "yeni dünya düzeni" politikası ile çelişkiler daha da keskinleşmiştir. Çelişkiler yalnızca sosyalist dünya devrimi ile temelden çözümlenebilir.

Emperyalist ambargodan kaynaklanan zorluklara rağmen, sosyalist Sovyetler Birliği bir dönem 8 saatlik işgününü (sonradan 7 saat), işsizliğin ortadan

kaldırılmasını, yaşlılar için pansiyonu, sağlık güvencesi ve ücretsiz zorunlu eğitimi de kapsayan sosyal güvenlik sistemini gerçekleştirmişti. Aynı zamanda kadını ev işlerinden kurtararak konumunu iyileştirdi ve erkeklerle kadınlar arasında eşitliği kurdu. Kapitalist ülkeler bu kazanımların bir kısmını uygulamak zorunda kaldılar. Sömürücü sistemi süpürüp attıktan sonra, Sovyetler Birliği'ndeki sosyalist sistem çalışan halk için neler yapabileceğini gösterdi. Bununla sosyalizmin kapitalizme üstünlüğünü kanıtladı. Sosyalizmin gelişimi kapitalizmin tersine, pazar için rekabet savaşlarını gerektirmedi.

Burjuvazinin sosyalizme saldırmak ve onları ideolojik olarak baskı altında tutmak, kandırmak için gösterdiği tüm çabalarına karşın, kapitalist sömürü, baskı ve aynı zamanda savaş tehlikesi işçi sınıfı ve diğer çalışan halkı, sömürüsüz, baskısız, yoksulluğun olmadığı yeni bir toplumu arzulamaya itmektedir. Bu yeni toplum sosyalist toplumdan başka bir şey olamaz. Sosyalizmin canlılığı işçi sınıfı ve çalışan halkın böylesi özlemlerinde cisimleşmekte ve onların saflarında canlı tutulmaktadır.

Bulunduğumuz çağ, emperyalizm ve proleter devrimler çağıdır. Kapitalizmin yükselişiyle birlikte burjuvazinin feodalizm karşısında geliştiği ve burjuva ulusalcılığının, demokrasinin ilerici bir rol oynadığı dönem geride kalmıştır.

Emperyalizm çağı tekelci sermayenin zorbaca hegemonyasının kapitalizmin serbest rekabetinin yerine geçtiği; üretici güçlerin ulusal çatının ötesinde geliştiği; mali sermayenin dünyanın her köşesine egemenlik kollarıyla uzandığı; burjuvazi ve kapitalizmin çürüme ve çöküş içerisinde olduğu bir dönemdir. Aynı zamanda, proletaryanın insanlık tarihinin gelişmesi adına yönlendirici bir güç olarak ortaya çıktığı; proletarya demokrasisinin ve enternasyonalizmin ilerici bir rol oynadığı; burjuva milliyetçiliğinin ve demokrasinin tarihsel geriliğe dönüştüğü bir dönemdir.

Modern revizyonizm emperyalizme teslimiyet, burjuva milliyetçiliğine ve demokrasiye bağlılıktır. Emperyalizm çağını geriye, burjuva ulusalcı harekete ve kapitalist serbest rekabete çekme niyetini gütmesiyle tarihsel olarak gerici bir eğilimdir.

Uluslararası komünist hareket yeniden örgütlenmeye girişirken, modern revizyonizmin tarihsel olarak tasfiyesi için marksist-leninist partiler biraraya gelmektedirler. Emperyalizme karşı mücadele, onun özel parçasına, yani modern revizyonizme karşı savaşmayı gerektirir.

Tarih zigzaglardan sakınamaz. Sözde sosyalist kampın yok olduğu şu koşulda Çin, Kuzey Kore, Vietnam, Küba hala demokratik halk diktatörlüğü altında temel üretim araçlarının toplumsal mülkiyetini korumaya devam etmektedirler.

Bazı ülkelerde, revizyonist unsurların devlet iktidarını ele geçirdiğinde bile sosyalist sistemin halkın direnciyle korunabileceğini belirtmek gerekir. Biz böylesi ülkeleri değersiz görmemeli, toptan revizyonist olarak kabul etmemeliyiz. Bu, bu ülkelerde bugünkü dünyayı belirleyen emperyalizmle sosyalizm arasındaki çelişkiyi tanımamak anlamına gelecektir.

Uluslararası komünist hareketin yeniden örgütlenmesi ve sosyalist ülkelerin

varlığı sosyalizmin canlılığını koruduğunu kanıtlamaktadır.

Filipinler Komünist Partisi'nin kurucusu ve başkanı ***Jose Maria Sison*** *tarafından yönetilen* ***Sosyal Araştırmalar Merkezi Uluslararası Bürosu*** *tarafından* ***Japonya Komünist Partisi (Sol)****'un dökümanlarıyla birlikte yayınlanmıştır.*

(İngilizce yayın tarihi: Mart '93)

Çeviren: Ayşe ÖZDAMAR

Yayın Dünyası´ndan

Sınıf hareketinin engelleri

Komünistler değişik vesilelerle, sınıf hareketinin politik ve örgütsel gelişmesini sağlamanın, ona bağımsız bir politik sınıf kimliği kazandırmanın önündeki engeller üzerinde durdular. Burada gericilik cephesinden doğdoğru gelen engelleri bir yana koyuyoruz. Fakat soruna bizzat işçi sınıfı hareketinin içinden gelen engeller olarak bakıldığında, bunlardan üçü üzerinde özellikle durulmuştu.

İlki sınıf içerisinde geleneksel olarak büyük bir kuvvet olan reformist ideolojik etkidir. Reformist ideolojinin sınıfı düzene bağlayan temel işlevi bir yana, o sınıfın mücadeleye akan potansiyelini de belli dar biçimler içinde boğmaktadır. Sınıf hareketinin son 30 yıllık canlılığı içinde, 15-16 Haziran gibi bazı önemli istisnalara rağmen genellikle barışçıl mücadele sınırları içinde kalmış olması, bu ideolojinin sınıf hareketine sinmiş kuvvetli etkisiyle bağlantılıdır.

Politik bir akım olarak geleneksel burjuva reformizmi bugün işçi hareketi üzerindeki politik etkisini önemli ölçüde kaybetmiştir. Politik bakımdan onun için bir umut ya da çekim merkezi oluşturmuyor artık. Bu yeni dönem işçi hareketindeki en önemli ilerlemelerden biridir. Ne var ki, bir ideoloji ve düşünüş tarzı olarak reformizm işçi sınıfı hareketi içinde halen de büyük bir kuvvettir ve sınıf kitlelerinin davranış biçiminde etkilerini sürekli göstermektedir. Yeni dönemde, bir ölçüde oluşturacak kadar dar ve boğucu olan yasal çerçeveyi aşmayı başarabilen işçi hareketinin, buna rağmen özenle "barışçıl" davranış çizgisinde durması, sermayenin ve devletin isyan ettirici haksızlık ve uygulamaları karşısında ortaya militan ihtilalci bir eylem çizgisi koyamaması, bununla bağlantılıdır. Belli sınırlar içinde (örneğin "yasal çerçeveye bağlılık" planında) aşılan reformist etkinin, bunun ötesinde sınıf hareketini hala düzen içinde tuttuğu bir gerçektir. Yasaları aşan, fakat buna rağmen barışçıl bir çerçeve içinde kalan sınıf hareketi, bu çerçevenin sınırlarına dayandığında zorlanmakta, tıkanmakta ve genellikle geri çekilmektedir. İşçi hareketi, hergün karşı karşıya olduğu halde polis ve jandarmayla, genel olarak düzen kurumlarıyla henüz bir çatışma ortamına girebilmiş değil. Türkiye işçi hareketinin ihtilalci geleneklerinin zayıflığıyla bağlantılı bu zaafı, kuşkusuz reformizmin güçlü etkisinin bir yansımasıdır.

Bu, sınıf hareketi içindeki çalışmada, işçi hareketini dumura uğratan barışçıl geleneğe ve reformist etkiye karşı sistemli bir ideolojik-politik mücadele görevinin önemini ortaya koymaktadır. Fakat komünistler şu basit gerçeği asla unutmamalıdırlar ki, reformizmin panzehiri kitle eylemlerindeki gelişme ve bunun daha ileri biçimlere sıçramak için kendi içinde taşıdığı potansiyeldir. Kitlelerin geleneksel duyuş ve düşünüş tarzları, mücadele içinde, gündelik eylem içinde, bunun verdiği deneyimle değişecektir. İşçi

eylemlerinin ortaya çıktığı her durumda, bu potansiyeli daha ileri biçimlere yöneltmek, sınıf kitlesini devlet ve düzen kurumlarıyla karşı karşıya getirmek, sınıf hareketinin derinliklerine sinmiş reformist düşünüş tarzını parçalayacaktır. Reformizmi ve barışçıl geleneği altetmenin başkaca bir yolu yoktur.

Sınıf hareketini dizginleyen ikinci büyük engel ise sendika bürokrasisidir. Reformizmin sınıf hareketi içindeki genel etkisi ve gücü, genel planda sendika bürokrasisinin sınıf hareketi üzerinde kurduğu egemenliğin en temel dayanaklarından biridir. Zira eylem çizgisinde barışçıllığı besleyen reformizm, daha da önemli olarak, hareketin perspektiflerini ve istemlerini de ekonomik ve kısmi demokratik bir hak arayışıyla sınırlar. Bu ise düzen sendikacılığının icraat alanıdır. Kuşkusuz, Türkiye kapitalizminin bugünkü açmazları ortamında düzen sendikacılığı bunu bile başaramamakta, bu nedenle sınıf kitlelerinin öfkesine hedef olmaktadır. Fakat tüm bunlara rağmen yine de bu dar çerçeve içinde işçi kitlelerini her seferinde bir biçimde oyalamayı başarabilmektedir.

Bununla birlikte, sendika bürokrasisinin sınıf hareketi üzerindeki kontrolü, yalnızca reformist ideolojinin genel gücünden ve sınıf hareketinin bugün için hala geri biçimler içinde seyreden niteliğinden gelmiyor. Bir başka temel faktör, bizzat sendikal örgütlenmenin bugün hala sınıf örgütlenmesinin tek biçimi olması, sınıf kitlelerinin bu örgütlenme biçimine bugünkü muazzam bağımlılığıdır. Sınıf hareketinin sendikal çerçeveyi aşamaması ile bizzat sendikaları devrimcileştirerek sendika bürokrasisini altedememesi, aynı gerçeğin iki yüzüdür. Özetle bu, sınıf hareketinin politik geriliğinin ve zayıflığının en belirgin göstergesidir. Hala yalnızca sendikalara bağımlı bir örgüt ve eylem düzeyi, beraberinde bu sendikalara hakim olan ayrıcalıklı bürokrasinin sınıf hareketini dizginleme başarısını getiriyor.

Sınıf hareketinin yeni bir gelişme dönemine girdiği şu son altı yılda, sendika bürokrasisi mücadeleyi ve eylemi oyalama, sınırlama ve nihayet boğma doğrultusunda muazzam bir başarı göstermiş, sermaye ve devlete paha biçilmez bir hizmet sunmuştur.

Sendika bürokrasisinin sınıf hareketi üzerinde kurduğu örgütsel tekeli parçalamanın, onun proleter kitle hareketinin gelişimini boğan çabalarını boşa çıkarmanın yolu, sınıf hareketinin politizasyonu için olağanüstü bir çaba harcamak, bu yolla sendikalizmin dar ve kısır çerçevesini kırmaktır. Sendikaları devrimcileştirmenin, gerçek mücadele araçları haline getirmenin de bundan başka bir yolu yoktur.

Reformizme karşı mücadele ile sendika bürokrasisine karşı mücadelenin birbirleriyle kopmaz bir bütünlük oluşturduklarını hatırlatmak bile gereksizdir. Reformizmin genel etkisi, tabanı üzerinde hüküm süren sendika bürokrasisi bizzat kendi hain rolünü başarıyla oynadığı ölçüde, gerisin geri reformizme yaşam gücü kazandırmaktadır.

Ve şimdi geliyoruz bugün artık güncelleştiğine dair işaretler vermeye başlayan üçüncü önemli engele. Bu küçük-burjuva demokratizmidir. Önce 26 Eylül'de İstanbul'da yapılan Şubeler Platformu toplantısından bir yoldaşın izlenimlerini aktaralım:

"Toplantının bu bölümü bir yoldaşın ifadesiyle, sınıf hareketinin perspektiflerine yaklaşımda iki farklı çizginin mücadelesi şeklinde gerçekleşti. 'İş, ekmek, özgürlük'le başlayan ya da biten slogan çeşitlemesinde ifadesini bulan demokratizm çizgisi bir yanda, demokratik siyasal talepleri sınıfın iktidar mücadelesine, proleter devrim perspektifine bağlayan sosyalizm çizgisi öte yanda..." Yoldaş devamla, bu demokratizm çizgisinin "namuslu ve dürüst sendikacılar" söylemine ve bu ahlaki kategoriye giren sendika bürokrasisi kesiminin "omuzlarına" yüklenen "tarihi sorumluluklar"a da değiniyor.

Dikkate değer ve ortaya çıkış biçimi bizim için hiç de şaşırtıcı olmayan nispeten yeni bir olgu ve sorunla karşı karşıyayız. Küçük-burjuva demokrasisi, sınıf hareketini geriye çekme ve düzen kanallarında boğulmaya mahkum perspektiflerle sınırlama şeklindeki olumsuz rolünün ilk örneklerini nihayet sergilemeye başlamıştır artık. Bunun tam da reformist partilerin sınıf hareketi nezdinde hayli yıprandığı ve sendika bürokrasisinin iyice teşhir olduğu bir gelişme aşamasına denk gelmesi ise, gelişme sürecinin doğasına uygundur.

Ortaya çıkan bu yeni durumun komünistler için şaşırtıcı olmadığını söyledik. Buna daha en başından nasıl işaret edildiğini görmek için *Ekim*'in 1. sayısında yeralan *Herkes Kendi Bayrağı Altına!* başlıklı yazının son bölümüne bakılabilir.

EKİM I. Genel Konferansı'nda da, bu sorun enine boyuna tartışılmış, yeni dönemde bir "sınıf yönelimi" içine giren küçük-burjuva demokrasisinin oynayacağı ikili rol üzerinde durulmuştu. Bu rollerden ilki, sınıf hareketine belli sınırlar içerisinde taşınabilecek olan bir devrimci politizasyondu. Bunun kuşkusuz hareketin gelişimine belli bir katkısı olacaktı. Fakat öte yandan ise, kendi ufku son tahlilde demokratizm ile sınırlı olan bu akımın, hele de onun yeni dönemde liberalleşme sürecine girmiş kesimlerinin, sınıf hareketinin gelişimini belli bir noktadan ötesye olumsuz etkileyecekleri, sınırlayacakları da, bu aynı çabanın ötekı boyutu olarak değerlendirilmişti.

Halihazırda bu olumsuz rolün aktörlüğüne soyunmuş olan grubun halkçı demokratizmde ifadesini bulan ideolojik çizgisini, komünistler yıllar öncesinden yıktılar. Öylesine ki, bu "parti" bugün artık ne Kuruluş Kongresi Belgelerini, ne de "parti programı"nı yeniden yayınlayacak, onu bir bayrak gibi elinde taşıyacak gücü bulabiliyor kendisinde. Yerine "resmen" yeni bir şey koyacak gücü bir türlü bulamadığı için de, 13 yıldır kongresini bile toplayamıyor.

İşçi hareketinin önündeki ilk iki engeli yıkmanın yolunun devrimci kitle pratiğinden geçtiğini söylemiştik. Bu üçüncü engeli aşmanın yolu ise yeni duruma uygun sıkı bir ideolojik-politik mücadeleden geçmektedir. Bunun sorunlarını ve muhtevasını ayrıca ele almak istiyoruz.

Ekim
15 Ekim '93

Faşizme karşı mücadele

Sol, geçmişte sivil faşistlere karşı mücadelede, özellikle hedefin belirlenmesinde iki büyük yanlışın sahibi olmuştur.

Ülkemizdeki faşizm, faşist terörü, sivil faşistlere indirgemekte somutlaşan birinci yanlış, esas olarak reformist solun mücadele çizgisini de belirlemiştir. Bu anlayış faşizmi sivil faşistlere indirgemenin ötesinde sivil faşistleri de doğru çözümleyememiş, onun devletle iç içeliğini görememiştir.

Faşizmi sivil faşist harekete indirgeyen, faşizmin iktidar olmasını da ancak Almanya, İtalya örnekleri gibi, sivil faşistlerin iktidara gelmesi olarak gören reformizmin faşizme karşı mücadele anlayışı da pratikte buna göre biçimlenmiştir.

Esas olarak TKP ve ona yakın anlayışlarda ifadesini bulan bu bakış açısı, faşizme karşı mücadeleyi "MHP, ÜGD kapatılsın" sloganıyla sıradan bir reform talebine dönüştürmüştür. Dolayısıyla da reformizm, bir yandan rejimin niteliği konusunda kitlelerin bilincinde çarpıklık yaratırken, diğer yandan "verdiği" anti-faşist mücadelenin de faşist terör karşısında hiçbir önemi, etkisi olmamıştır.

Reformizm, faşist terör hayatın her alanında kitleleri teslim almaya çalışırken klasik ajitasyon-propaganda faaliyetinin dışına çıkmamış mahallelerin, fabrikaların, okulların faşist işgal altına alınmasına seyirci kalmış ve zaten bir süre sonra da faşist terör karşısında gerileyerek klasik faaliyetini de yürütemez hale gelmiştir.

İkinci yanlış ise reformizmden farklı olarak, pratikte faşist teröre karşı kendiliğinden de olsa yaygın bir mücadele içinde olunmasına karşın, bu mücadelenin anti-MHP niteliğinde bir mücadele olarak biçimlenmesi, anti-devlet bilincinin yadsınmasıdır. Ki, anti-faşist mücadelenin hedefindeki bu bulanıklığın asıl olumsuz sonucu cunta sonrası yaşanmış, MHP'nin oligarşi tarafından siyasi arenadan dıştalanmasıyla, anti-faşist mücadelede yer alan ama tepkileri anti-MHP bir bilinçle sınırlanan kitleler bir anda mücadelenin dışında kalmış, "izleyici" konumuna çekilmişlerdir.

Doğru bir anti-faşist mücadele perspektifine ve hedefine sahip olup-olmamayla belirlenen bu süreç, bugün pek çok grup tarafından, özü atlanarak tam bir "sağcılıkla" değerlendirilmektedir.

12 Eylül öncesi süreçte anti-faşist mücadeleyi gereksiz ya da ikincil görüp de bugün "MHP'ye karşı savaşıldı, yanlış yapıldı", "iktidar perspektifi yok oldu", "işçi sınıfına gidilmeliydi" türünden "özeleştiriler" yapanlar kuşkusuz sürece yeniden ve yeniden bakmak zorundadırlar.

Teoride ya da pratikte faşizme karşı mücadeleyi MHP'ye karşı mücadeleye indirgeyenler, bugün "devletle savaşılmadı", "oyuna geldik" vs. diyenlerdir. Gerçekten de faşizmi MHP zannettiler. Ama şunu ekleyelim, onlar MHP'ye karşı da savaşmadılar ki, "devlete karşı savaşılmadı" deme hakları olsun. O günler şöyle bir anımsandığında, ya da o gün yazılanlara açıp bakıldığında; devrimcilerin sivil faşist terörün devletle

bağlantısını açıkça ortaya koyarak silahlarını aynı zamanda devlet terörüne yönelttikleri ve "faşizm eşittir MHP" teorisini şiddetle eleştirerek onları doğru çizgiye çekmeye çalıştıkları, sivil faşist terörü ve devlet terörünü birlikte hedefe oturtan kampanyalar örgütledikleri görülecektir.

Diğer yandan kendi perspektifsizliğinden hareketle tüm devrimcileri iktidar perspektifinden yoksunlukla değerlendirenler, mahkeme kürsülerinde "faşistler saldırdı biz de zorunlu direndik" diyerek M-L'lerin yıllar önce yönelttikleri eleştirileri doğrulayanlar bugün bunu da yapmaktan uzaktırlar. Kendilerine bakıp, iktidar hedefiyle mücadeleyi sürdüren devrimciler de dahil herkesi genelleyerek "iktidar perspektifi yoktu" diyenlerle, "işçi sınıfına gidilmeliydi" diyenler bugün gelinen noktada öz itibariyle aynı şeyleri söylüyorlar. ...

Bugün sivil faşist terör ve devlet terörüne karşı mücadele her dönem olduğundan daha fazla içiçe geçmiş durumdadır. Bir yandan sivil faşistlere resmi üniforma giydirilmesi, diğer yandan özellikle okullarda açığa çıktığı gibi sivil faşistlerle polis işbirliğinin çok açık bir politikaya dönüşmesi bu içiçeliğin maddi zeminidir. Elbette her alanın kendi özgülünde, bu içiçeliğin düzeyine, faşistlerin kullandığı yöntemlere göre anti-faşist mücadelede farklı şekillenmeler olacaktır.

Sorun bu yanıyla da tartışılabilir. Ama bugün aslolan her şeyden önce faşist terörün karşısına dikilme kararı almak, gelişmelerin izleyicisi olmaktan çıkmaktır. Çünkü ülkemizdeki sınıflar mücadelesinin geldiği nokta kimseye bu hakkı vermiyor. Kontrgerillanın ülkeyi doğrudan yönetir hale gelmesi, sivil faşistlerden oluşan resmi infaz mangalarının oluşturulması, sivil faşistlerin karşı-devrimin tabanını genişletmek üzere yeniden siyasi arenaya sokulması ve doğrudan devrimcilerin karşısına çıkarılması, devrimci-demokrat hiç kimsenin kayıtsız kalamayacağı gelişmelerdir. Sivil faşistlerin terörünün yaygınlaşmadan önünün kesilmesi, onların gerektiğince teşhir edilmesi, şovenizm dalgasına barikat oluşturulması, bugünün atlanamayacak, ertelenemeyecek görevleridir.

(*Faşizme Karşı Mücadele Tarihimizden Öğrenmeliyiz*, Sayı: 75)

Emeğin Bayrağı

Hedef ve nihai hedef

Hedef işçi-memur birliği ve genel grev.

İşçi sınıfının ve kamu emekçisi memurların sorunları ve talepleri; temelde birdir: İş-Ekmek-Özgürlük... İşçilerin ve memurların bu taleplerinin gerçekleşmesi için de, geçerli bir tek formül vardır: Birlik-Mücadele-Zafer..

İşçi-memur birliğinin hem tabanda ve hem de sendikal anlamda gerçekleşmesi; memur hareketinin, işçi sınıfının "İş-Ekmek-Özgürlük" mücadelesi ile (ve nihai olarak devrim mücadelesi ile) bağlaşması ve bu temelde bir mücadelenin sürdürülmesi, emekçilerin sorunlarının çözümü için tek yoldur.

(*İşçi-Memur Birliğine Adım Adım* yazısından, Sayı: 101, 25 Ekim '93)

Devrimci sendikal yayın ya da üç adım geri

Bu açıdan, işçi sınıfı ve emekçi hareketinin genel düzeyi, tarihsel birikimi, eğilimleri ve alışkanlıkları, öncü işçi kavramının Türkiye gerçekliğindeki şekillenişi üzerine doğru değerlendirmelerden yola çıkılmalı, salt teoriden gelme yaklaşımlardan uzak durulmalıdır. ...

Bu özelliğiyle sayıca çok küçük bir azınlığı oluşturan komünist ve devrimci işçiyi bir kenara ayıracak olursak, işçi sınıfının ileri kesimleri ile orta düzey işçiler arasında kategorik bir ayrım yapabilmek oldukça güçtür. Belirsizlik geriye doğrudur. Bu durum orta düzey işçi kategorisini genişletmektedir. Yatay denilebilecek bir birikime sahip, olağan koşullar içerisinde devrimci yöntemlere uzak duran bu kesim, kriz dönemlerinde ve özel bir kesitte çelişki keskinleştiğinde çoğu kere nesnel bir itilimle politik eylem zeminine sıçramakta, çatışma ortamına girebilmektedir. Sınıf hareketinin tekdüze denilebilecek, fakat sıçramalara gebe dönemsel seyri içerisinde mücadeleye atılmakta olan taze güçlerle birlikte, işçi sınıfı çalışmasının zemini, gazetenin içerisine doğacağı alan burasıdır. Geniş bir potansiyel, zaaflarla dolu bir alan... Gazete, bu alanı bir bütün olarak kucaklamalıdır. Sınıfsal konumunun bilincine varmasında, işçi sınıfı hareketinin politikleşmesinde ve devrimci sendikal hareketin geliştirilmesinde sınıfın önünü açan bir araç, sosyalizmle işçi sınıfı hareketinin kaynaştırılmasında kaldıraç olmalıdır.

... Gazetenin temel faaliyet alanlarından birisi ekonomik, sendikal mücadele alanıdır. Bu yöne daraltılmaması koşuluyla devrimci sendikal bir yayındır. Yayın politikasında bunun belirgin bir yeri olacaktır. (...) Politik öncüsünün sınıf hareketiyle birleşmemiş oluşu, mücadele içerisinde doğan işyeri komiteleri türü örgüt biçimlerinin kökleşmemesi sonucu, sınıfın ileri unsurlarının geniş kesimini kapsayan sendikalar merkezi örgütlenme yeri durumundadırlar. Kuşkusuz bu durum, işçi sınıfı hareketinin güçlülüğünün değil, zayıflığının belirtisidir. İşçilerin ekonomik hatta kısmi demokratik istemli mücadelelerinde, sendikalarda örgütlenmeleri ve bunun kazandırdığı alışkanlık ve eğilimlere sahip oldukları göz önüne alınmalıdır.

Yasallığı, kasası ve geniş işçi kitlelerini bağrında toplamasıyla tüm güvenilmezliklerine karşın işçilerin gözünde sendika meşruiyetini korumaktadır. En geri biçimiyle de olsa işçi sınıfının ekonomik mücadele alanında birlik ve dayanışma amacıyla bir araya geldiği sendikaları dıştalayan bir sınıf politikası olamaz. Buralarda olunmadan sınıfı ve ileri unsurlarını örgütlemek olanaksızdır. ... Bu alandaki çalışmamızı sınıf sendikacılığı perspektifi ile yürütecegiz. Bizzat bu mücadele, sendikal alandaki çalışma, işçilere sosyalist bilincin kazandırılması, sendikaların parti önderliği altında birleştirilmesi ve sosyalizm için mücadelenin etkin araçları haline getirilmesini amaçlamalıdır...

(*İşçi Gazetesi* başlıklı yazıdan, Sayı: 83, Ağustos'93)

Alınteri

Galatasaray maçından proletaryanın sınıf mücadelesi için dersler ya da dağıtmanın bu kadarı!..

Türk takımlarının işi bugün göründüğü kadar kolay olmayacaktır.

Ayrıca, hangi alanda ve konuda olursa olsun, başarıyı baştan çantada keklik görmek, zararlı bir yaklaşımdır. Bu bir insanı, bir takımı veya bir sınıfı rehavete sürükler. Önündeki güçlükleri, tehlikeleri ve rakibini küçümsemeye götürür ki, bunun sonu genellikle hüsran olur. Uzağa gitmeye de gerek yok. Manchester ve Ajax, rakiplerini küçümsediler, fark atacaklarını düşünerek sahaya çıktıkları için ilk maçlarda ummadıkları sonuçlarla karşılaşmadılar mı? (...)

G.Saray'ın başarısında, sınıf mücadelesi alanında da akıldan çıkarılmaması gereken bir ders yatıyor aslında. Durumun ümitsiz göründüğü anlarda bile, ellerini kaldırıp hemen teslim olmayacaksın. Korku ve paniğe kapılmayacak, kendi taktiğini yaşama geçirmek için canını dişine takacaksın. Herkesin hezimet beklediği bir sırada erken pes etme hatasını işlemedikleri için, Galatasaraylı futbolcular, bozguna doğru gidişi tersine çevirebildiler. Zaten rakibini küçümseyerek sahaya çıkma hatasını işleyen İngilizler, bir de erken iki gol atınca iyice rehavete kapıldılar. Arif'in şık golü, maçın dönüm noktası oldu. Bu gol, bu kez İngilizleri paniğe sürüklerken, moral bozukluğu içindeki G.Saraylı futbolcuları da ateşleyen bir fünye işlevini gördü. Özellikle özelleştirme saldırısına karşı tepki dolu fakat tutuk bir bekleyiş içinde olan işçi hareketinin de böyle sarsıcı öncü bir çıkışa ihtiyacı yok mu bugün?

(*Zafer Sarhoşluğu* başlıklı yazıdan, Sayı: 1, 31 Ekim '93)

Azadi

Çekiç Güç şakşakçılığı

1993'ün en hararetli tartışmalarından biri de Aralık ayında Çekiç Güç'ün görev süresinin uzatılıp uzatılmaması konusunda yaşandı.

Bu konuda en net olmaları gereken Kürtler olması gerekirken, programında Kürt halkının sorunlarına özellikle yer veren DEP'in şimdiki yönetimi, Çekiç Güç'ün görev süresinin uzatılmaması doğrultusunda görüş belirtedi ve bu yönde karar aldı. Başkalarının Çekiç Güç'e karşı olmalarını ve düzen partilerinin bu konudaki kafa karışıklığını anlamak mümkün.

Ama, Kürt halkının özgürlük, hak ve hukuk davasını savunanların ise, Çekiç Güç olmazsa Saddam'dan gelecek kesin olan saldırılarla, yine onbinlerce Kürt'ün katledilebileceğini ve yine Kürdistan'ın yakılıp yıkılacağını anlamamış olmalarını, anlamak mümkün mü?

Bu dostlar, neyin hesabını yapıyorlar, bilemiyoruz!

(*Azadi'nin Gündemi* köşesinden, 2-8 Ocak 1994)

Eleştiri mi, özeleştiri mi?

Eylül sayısında başyazı:

Faşist 12 Eylül darbesiyle birlikte girdiği toplumsal, siyasal ve ahlaki gerileme ve çürüme sürecinden Türk toplumu hala çıkamadı. Bugünkü toplum, darbeyi karşılayan toplumdan her bakımdan daha geridir. Halk olağanüstü biçimde artan faşist cinayet, işkence ve katliamlar karşısında sessiz kalmaktadır. Halkın demokratik bir cumhuriyet arayışı yoktur. Seçmen kitlesinin ezici çoğunluğu gerici, faşist, ırkçı ve şeriatçı partilere oy vermektedir. (...)

İç savaş gerçeğini batıda karartan şey, devrimci güçlerin zayıflığıdır. Ciddi bir politik güç olamayan devrimcileri imha etmek devlet için zor olmamaktadır ve halkın demokrasi ve insan hakları bilincinden yoksun oluşu söz konusu savaşın anlamını çarpıtmakta ve onu sıradanlaştırmaktadır. Halk, yani işçiler, gençlik, memurlar, gecekondu yoksulları, aydınlar, sendikacılar vs. devrimcilerin imhasını yalnızca seyretmektedir. (...)

Dolayısıyla bu koşullarda örgüte ve devrimciye düşen özel görevler vardır. Örgüt ve devrimci, 1920'lerde yığınların bir adım önündeyse, şimdi 2-3 adım önünde olmak zorundadır. Devrimci iradi vuruş olmadan devrim hazırlanamaz. Devrimci örgütün, büyük kalabalıkların doğrudan devrime katılmasını beklemeden silahlı mücadeleye atılması bir gereklilik haline gelmiştir.

(*Kontrgerilla Cumhuriyetinde Devrimciliğin Anlamı*, Sayı: 15, Eylül '93)

Aralık sayısında başyazı:

Komünist ve devrimci hareket tüm bunları gözeten bir çizgi izlemelidir. En başta devrimci örgütlerin zayıflığı veya kitlelerin suskunluğu üzerine yapılan ve artık neye hizmet ettiği meçhul hale gelen vurgu tarzı bir yana bırakılmalıdır. Zayıflık söz konusuysa güçlendir, suskunluk varsa boz; devrimci militanın sorunu ele alış tarzı bu çizgide olmalıdır. Bu kendini aldatma mıdır? Mistisizm midir? Açıktır ki hayır. Dünyada karşı devrim dalgasının en üst boyuta çıktığı ve tasfiyeciliğin devrimci hareketi ahtapot gibi sardığı koşullarda Türkiye'de devrimci mücadelede kararlılıkla ve her tür bedeli ödemeyi göze alarak/ödeyerek faaliyet sürdüren devrimci örgütlerin varlığı en başta övgüye değer bir gerçektir. Üstelik onların gerek 12 Eylül teslimiyet ve yenilgisinin gerekse de tüm dünyayı etkileyen gericilik dalgasının tahribatı, ağır baskısı ve ülkedeki dizginsiz faşist teröre rağmen nitel ve nicel olarak gelişme yolunda olmaları vurgulanmaya değer bir konudur. İkincisi tüm iniş ve çıkışlarına rağmen batıda kitle hareketinin varlığı da bir gerçektir. 1993'ten başlayarak yeniden yükselen bu hareket iktisadi ve reformcu siyasal taleplerle gelişmesine rağmen komünist ve devrimci etkiye açıktır. Pek çok direniş, miting ve gösteride olduğu gibi bunları rejimi protesto eden bir kalıba dökmek olanaklıdır. Tüm bunlardan ayrı olarak sömürgeciliğe

teslim olmuş ve on yıllarca en doğal ulusal talepleri uğruna bile mücadeleye girişmeyen bir ulusun, Kürt ulusunun tüm dünyada yankı bulan bir mücadeleye atıldığı topraklarda yaşıyoruz. Bütün bu olgular ile sömürü düzeninin içinde bulunduğu ekonomik-politik kriz ve çaresizlik her zamankinden daha fazla gözler önüne serilmelidir.

(*Yaşanılan Sürecin Özellikleri ve Görevler* başlıklı başyazıdan, Sayı:18)

Özgürlük Dünyası

Hani "Bize gerekli olan Avrupa'daki türden bir burjuva demokrasisi"ydi?

Yıllar önce:

Bu nedenle demokrasiye ihtiyacımız var. Ve sınıf karakteri olmayan demokrasi olmaz. Bu karakter itibarıyla Avrupa'daki gibi burjuva demokrasisi olacaktır.... Bu, komünizm değildir, proleter demokrasisi de olmayacaktır. Avrupa'daki burjuva demokrasisi çağını doldurdu, orada Arayış'ın tespit ettiği sancılar, sosyalizm sancılarıdır. Ama Türkiye'de hala gerekli olan burjuva demokrasisidir. Burjuvazili ya da burjuvazisiz, ama burjuva karakterli bir demokrasiye ülkemiz mutlak ulaşacaktır. (*Arayışın Arayışı* yazısından)

Yıllar sonra:

Burjuva demokrasisi, burjuvazinin sınıf egemenliğinin bir biçimidir. Sınıflı toplumlarda devlet bir egemenlik erki, egemenlik aracıdır .... Burjuvazinin sınıf egemenliğinin aracı olan burjuva devleti özel bir iktidar aygıtıdır, "belirli bir sınıfın sırtını yere getirmeye yönelik bir zor örgütü"dür. İster burjuva demokratik, isterse faşist biçimler alsın, bu özelliği sınıfsal karakteri, sınıfın siyasal -en üst, en modern- örgütü olma özelliği değişmez...

Burjuva devletin ve onun kurumlarının proletarya ve emekçiler karşısındaki konumu tüm açıklığıyla gözler önündeyken, "en demokratik" kapitalist ülkelerde de bu kurumlar en sıradan işçi grevi ve "masum" hak istekleri karşısında şiddet araçları olarak işlev görmekteyken, burjuva demokrasisini, burjuva diktatörlüğünden soyutlayarak, onu proletarya ve burjuvazinin "ortak kazanımı" olarak sunmak proletaryayı bu "ortak kazanım"a zarar verici eylemlerden, burjuva egemenliğine karşı mücadeleden alıkoymak demektir. Revizyonist öncellerinin izinde yürüyen yazarın yaptığı da budur.

... Kapitalist rejimde, kapitalizm koşulları içinde "en iyi devlet biçimi"nin demokratik cumhuriyet olması, hiçbir biçimde, proletaryayı, burjuva demokratik biçimli burjuva devlete karşı, onu alaşağı edecek mücadeleden geri durmaya çağıranları, "ortak kazanım" demagojisiyle burjuva demokrasisini kutsayanları haklı çıkarmaz. Çünkü "en demokratik burjuva cumhuriyetinde bile, halkın nasibi ücretli kölelikten başka birşey değildir." (...)

Proletaryayı eğitmek, devrimci eyleme hazırlamak için burjuva demokrasisinden olanaklı en geniş biçimde yararlanmak başkadır, onun proletarya ve emekçiler üzerinde burjuvazinin bir diktatörlük biçimi olduğunu yadsımak başka. O, "en demokratik" biçimiyle bile zenginler (kapitalistler) için demokrasidir ve baskının olduğu yerde eşitlikten, "ortak tercih"ten, "ortak kazanım"dan sözedilemez. Ve bir marksistin görevi burjuva demokrasisine övgü düzmek değil, onun ikiyüzlü ve sahte özelliklerini gözler önüne serme, proletaryaya devrim zorunluluğunu gösterme, yığınlar içinde devrimci propaganda yapma ve yığınları devrime hazırlamaktır. Burkay gibi revizyonistler ise, proletaryayı devrim mücadelesinden alıkoyma gayreti içindedirler. Onlar, demokrasi ve diktatörlüğü "karşıt" şeyler gibi göstermeye çalışırken, Kautsky'nin onyıllar önce yaptığını çok daha ilkel düzeyde tekrarlamaktadırlar. Lenin'in deyişiyle "bir liberalin genel olarak 'demokrasi'den sözetmesi doğaldır, bir marksist ise (hangi sınıf için?) diye sormaktan hiçbir zaman geri kalmayacaktır."

(*Devrim ve Demokrasi Sorununda Anti-Marksizm ve Kemal Burkay* başlıklı yazıdan, Sayı: 50, Aralık '92)

Özgürlük Dünyası

Reklamcılığın eleştirisi

Komünist, devrimci politik çalışma açısından ise sansasyon, abartı ve bunlara dayalı reklam ve reklamcı bir propaganda-ajitasyon çizgisi ve anlayışı hiç de gerekli ve başvurulur bir yöntem, bir tarz değildir, olmamalıdır. Komünist devrimci ajitasyon; ekonomik ve politik gerçeklerin açıklanmasına, gerçeklere, abartısız gerçek olay ve olgulara dayanmak, işçi sınıfı ve emekçi kitlelerin her gün, her saat yaşadıkları ve karşılaştıkları gerçek sorunlara, baskı ve sömürünün her günkü somut tezahürüne ve görünümlerine dayanmak, kitlelerin önüne en güçlü silah olan gerçekle çıkmak durumundadır.

Propaganda-ajitasyon çalışmasında, anlayışı böylece belirledikten sonra, devrimci yayın organlarında sıkça rastlanan ve giderek egemen olma potansiyeli taşıyan anlayış ve eğilime, sansasyon, abartı ve reklamcı anlayış ve eğilimlere baktığımızda, örneklerini vermeye çalışacağımız durumla karşılaşıyoruz.

(*Propaganda-Ajitasyon ve Yayın Organlarında Reklam ve Reklamcılık Üzerine* başlıklı yazıdan, Sayı: 58, Ağustos '93)

Reklamcılığın pratiği

Onbinlerce işçi ve emekçinin devrimci komünist partinin sloganlarını coşkuyla haykırmasından devrimci sonuçlar çıkarmanın her kesim açısından gerekli olduğu açıktır. (*Yüzbinlerin Yürüyüşü ve Bazı Sonuçları* başlıklı yazıdan, aynı sayı)

Türkiye işçi sınıfının 1993 1 Mayıs eylemi, devrimci bir sınıf partisinin varlığını, sınıfın yaşantısında bütün öteki "işçi partileri"nden ve Türk-İş yöneticilerinin "partisi"nden tamamen farklı bir yere sahip olduğunu sadece kanıtlamamış, çarpıcı bir olgu olarak da ilan etmiştir. İşçi sınıfı, bütün bir sınıf olarak, bütün öteki partilerden ayrı, bağımsız bir parti olarak örgütlenme eğilimi içinde bulunduğunu, kendi devrimci partisinin var olduğunu ve bu parti saflarında örgütlenmek yolunda yürüdüğünü ortaya koymuştur. (...) Bu 1 Mayıs eyleminde, işçi sınıfının harekete geçen, politik eğilimini açıkça ortaya koyan kesimleri, sadece İstanbul'da değil, bütün ülkede, Türk-İş bürokrasisi başta olmak üzere, sınıf dışı reformist ve "sosyalist" grupları bir kenara itmiş, büyük ölçüde partimizin sloganları, pankartları ve örgütleri etrafında toplanmıştır. Görülmüştür ki, işçi sınıfı içinde partimizden ve örgütlerinden başka herhangi kayda değer bir devrimci politik akım ve örgüt yoktur. İşçi sınıfı, partimize, kendi sınıf partisine olan politik ve örgütsel eğilimini belirginleştirmiş ve ilan etmiştir.

(TDKP-MK'dan Açıklama ve Çağrı/*İşçi Sınıfının 1 Mayıs Eylemi ve Sınıf Partisinin Politik ve Örgütsel Sorumlulukları* yazısından, sayı:56, Haziran '93)

Mücadele

Türk-İş: Sıra "sarı particilik"te!

Düzenden ve düzen partilerinden giderek kopan emekçiler için Türk-İş aracılığıyla yeni bir barikat hazırlanıyor. Ve bu barikat "sınıfın kendi partisini kurma" gibi işçilerin taleplerini, özlemlerini istismar eden bir demagojiyle örülüyor.

Evet, sarı sendikacılık, egemen sınıflar adına bir görev daha üstleniyor; Türk-İş parti kurma hazırlığında...

Kuşkusuz böyle bir projeye kamuoyunun hazırlanmaya çalışılması, tek başına Türk-İş yöneticilerinin "kişisel" bir kararı ya da istemi olarak görülemez. Bu, sarı sendikacılığın, düzenin bugünkü açmazları ve tıkanıklıkları karşısında biraz daha fazla devreye sokulmasıdır.

Bir sendika olarak emekçilerin hakkını ne kadar savunduğu bilinen Türk-İş'in, parti olarak da ne yapacağı bellidir. Haber-İş Teşkilatlandırma Sekreteri Ali Çelik'in böyle bir parti için ileri sürdüğü "Milletvekili seçilen sendikacıların çalışanların sorunlarını unuttuğu" gerekçesi de, aslında bunun bir göstergesidir. Bu kez SHP'den, DYP'den değil de, Türk-İş'in kuracağı partiden Meclis'e girecek olan profesyonel sendikacıların tavrı farklı mı olacak? Elbette hayır. Zaten sorun ya da gerekçe de bu değil.

Onlar iyi biliyorlar ki, işçilerin düzenden, düzen partilerinden kopuşu, özünde sarı sendikacılıktan, Türk-İş'ten de kopmalarıdır. Önlemeye çalıştıkları budur.

Parti kurup iktidara ortak olan bir Türk-İş'in ne yapacağını tahmin etmek için kahin olmak gerekmiyor bu ülkede. Sarı sendikacılığı tanımak ve biraz geriye dönüp bakmak yetiyor.

Cunta döneminin hükümetine hiçbir sıkıntı duymadan Genel Sekreteri Sadık

Şide'yi bakan olarak veren Türk-İş, aynı rahatlıkla cuntanın tüm uygulamalarının altına imza atabilmiştir. Sarı sendikacılığın partisinin bir an için bugünkü iktidarda yer aldığını varsayalım. Türk-İş infazlara, Kürdistan'da yürütülen kirli savaşa, yeni terör yasalarına karşı mı çıkacaktır? Sorunun yanıtı bugünden bellidir.

İşçi sınıfının kendi partisini kurma gibi bir ihtiyacı vardır bu ülkede. Ancak bu parti Türk-İş'in salonlarında değil, emekçilerin, halkın devrimci mücadelesi içinde kurulacaktır ve kurulmaktadır da. Bugün işçi sınıfının, tüm emekçi halkın çıkarlarını savunmak açısından düzen partileri işçilerden ne kadar uzaksa, Türk-İş de o kadar uzaktır.

Bugüne kadar işçilere, halka yönelik tüm saldırılar karşısında bol bol "uyarı" yaparak işçi sınıfının muhalefetinin önünü tıkama rolünü üstlenen Türk-İş'in parti kurma manevrası da aynı işlevi taşımaktadır: Tepkileri ve arayışları düzenin kanalları içinde boğmak.

Ancak eklemek gerekir ki, aynı işlevi gören onlarca düzen partisi yanında bir de Türk-İş'in partisi sisteme hiçbir şey eklemeyecek, işçi sınıfının arayışlarının ve devrimci bir rotada yürümesinin nihai anlamda engeli olamayacaktır.

(*İşçi Sınıfının Düzenden Kopuşuna Yeni Barikat* başlıklı yazıdan, Sayı: 79, 8 Ocak '94)

Özgürlük Dünyası

"Namuslu ve dürüst" sendika bürokratlarıyla işçi sınıfı partisine...

Elbette ki kitlesel bir işçi partisinin, her koşulda, zamanla, devrimci komünist partinin kitleleri çatısı altına toplamasıyla gerçekleşeceği söylenemez. Yükselen işçi sınıfı mücadelesi öyle bir gelişmeye yol açar ki; aralarında partili olmayan işçi önderleri ve partisiz ama dürüst, sınıftan yana sendikacıların yer aldığı kesimlerin sınıf partisiyle ortak bir girişim içinde kitlesel bir işçi partisi kurulabilir ve öncü partiyle belirli bir paralellik ve uyum içinde sınıfın çıkarları doğrultusunda politikalar geliştirebilir; ve böyle bir işçi partisi, elbette işçi sınıfı mücadelesi içinde güç ve mücadele merkezi olarak rol oynayabilir. Böyle bir parti, sınıf partisinin kendisine tam tekabül etmese de ondan ayrı, onun dışında, ya da ona karşı bir parti de değildir. Tersine, sınıf partisinin o koşullarda kendisini, kendi faaliyetini ortaya koyuş biçimlerinden birisidir....

Bugünkü yaşanan koşullarda, Türk-İş'in kuracağı partinin işçi partisi olması için hiçbir şans yoktur. Çünkü Türk-İş üst yönetiminin bileşimi, sınıf partisi platformuna gelinmesinin önündeki başlıca engeldir. Elbette her kademede dürüst, namuslu sendikacılar, son yıllardaki mücadelelerin yetiştirdiği ileri işçiler, doğal işçi önderleri vardır. Ama üst yönetimin başını çekeceği bir işçi partisi girişiminin özellikle ileri işçilere imkan tanıma, dürüst sendikacılar doğrultusunda bir platformda politikalar üretmesi, sınıfın partisiyle birleşmesi beklenir bir şey değildir. Türk-İş'in

asıl handikapı da budur. Çünkü bugün büyük ölçüde sendikaların üst yönetimini tutmuş olan sendika bürokrasisi, her şeyden önce Türk-İş'in ve işçi sınıfının sendikal hareketinin içine düştüğü açmazların başlıca müsebbibidir. Bunların kuracağı parti de, aynı yanlışları yapmaya adaydır. Çünkü; Türk-İş'de sağlam ve geleceğe açık yön, geleneksel sendika bürokrasisi değil, gerçekten bugünkü sorunları çözmeye niyetli, dürüst, ilerici sendikacılar ve sınıf hareketi içinde bugüne kadar yetişip öne çıkmış ileri işçilerdir. Bir işçi partisi de ancak bu dürüst sendikacılar ve ileri işçilerin omuzları üstünde ve onların tarafından belirlenmiş bir platformda hareket edebilirse, ileriye atılmış bir adım olma şansını yakalamış olacaktır.

(*Partilerüstü Politikadan "İşçi Partisi"ne* başlıklı yazıdan, Sayı: 56, Haziran '93)

Özgür Gelecek

Neden ML/MZD değil de MLM?

Niyet ne olursa olsun, ML/MZD formülasyonunu kullanmak, Mao'nun katkılarına yeterince ağırlık vermemeyi beraberinde getirmektedir. Mao'nun katkılarını Marks'ın, Lenin'in katkılarından daha az önemli görmektir. Ancak gelinen aşamada Mao'nun katkılarının Marks'ın, Lenin'in katkıları ile eş değerde olduğu, aynı önemde olduğu, aynı seviyede olduğu açıktır. İşte esas olarak bu nedenden dolayı devrim bilimi ML/MZD olarak adlandırılmamalıdır.

Ülkemizde Mao Zedung'un en tutarlı savunucuları olarak bizler, proletarya partisinin aynı zamanda BPKD'nin ürünü olduğumuzu da açık bir şekilde belirtmekteyiz. O halde biz dünyamızın ve ülkemizin büyük bir alt üst oluşa tanık olduğu, Ulusal Komünist Hareket'in önderlik sorunu yaşadığı günümüz koşullarında, Mao'ya gereken ağırlığı vermek, onun önemini kendimizden başlayarak kavramak, kavratmak, onu hakettiği düzeye yerleştirmek gibi son derece tayin edici görevlerle karşı karşıya olduğumuzu gözden yitirmemeliyiz.

... Bir bütün olarak bakarsak Maoizm, Marksizm-Leninizm'in nitel bir gelişmesini temsil eder. Demek ki Marksizm-Leninizm-Maoizm, "Bütünsel bir felsefe ve siyasi teori, aynı zamanda yaşayan, eleştirel ve sürekli gelişen bir bilimdir. Marks, Lenin ve Mao'nun düşüncelerinin nicel bir toplamı değildir, (ne de onlar tarafından benimsenen ve savunulan tek tek özgül görüş veya politika ya da taktik, hatasız olmuştur)." Marksizm-Leninizm-Maoizm "Marks'ın kurduğu günden bugüne komünist teorinin eriştiği gelişmenin, özellikle de kaydettiği ileri doğru nitel kopuş hamlelerinin bir sentezidir." İşte bu sebepten dolayı ve bu anlamda Lenin'in Marksizm hakkında söylemiş olduğu gibi Marksizm-Leninizm-Maoizm herşeye kadirdir, çünkü doğrudur.

(TKP-ML'nin, *Enternasyonal Proletaryanın Devrim Bilimi Neden ML/MZD Olarak Adlandırılmamalıdır?* başlıklı açıklamasından, Sayı: 18, 16-31 Aralık '93)

Barikat:

Kompleks Değil Görev Bilinci

'80'lerin ortasından sonra kendini doğrudan silahlı savaş tarzında ortaya koyan Kürt dinamiği kuşkusuz bir çok şeyden daha az etkilenmiştir. İstim üzerinde bir mekanizma olarak olumsuz dalgaya karşı bağışık olabilmiş, ulusal boyutun -çok abartılmaması gereken- avantajlarını da hissetmiştir.

Sonuçta, büyük ölçüde kendi günahlarının kefaretini ödeyerek daralan Türkiye Devrimci Hareketi'yle, yükselen Kürt dinamiği arasında çok net bir fark oluşmuştur.

Şüphesiz bu farktan rahatsız olmak son derece saçmadır. Bu, gerçeğin kendisinden rahatsız olmaktır.

Ve doğaldır, bu durum Türkiye boyutundaki birçok devrimci insana da "gıpta etme" sözcüğüyle ifade edilebilecek olan ve kendi durumuna yönelik bir hoşnutsuzluğa denk düşen duygular yaratmıştır. Son derece sağlıklıdır: olumsuz bir durumdan ötürü hoşnutsuzluk duymak hem doğaldır, hem de ilerleyebilmek için gereklidir.

Ama sağlıksız bir yanı da var, daha doğrusu sağlıksız noktaya varan bir ucu var; onu yakalamak gerekiyor. Devrimci insanın garip şekilde kendi devrim sürecine yabancılaşması, kendi görevlerinin bilincinden uzaklaşması ve giderek -iktidar perspektifi anlamında- devrimcilikten uzaklaşıp "dayanışmacı" bir konuma kayması bu durumun özet bir anlatımı olabilir.

(...) Gerçekte, ezen-sömürgeci ülkenin nüfus kağıdını taşımak ayrıdır, ezen ulus savunucusu ve bu anlamda "teba"sı olmak ayrıdır. Siz, devrimci mücadelenin içinde yer alıyor ve kendinizi fiilen resmi kalıpların, daha doğrusu bütün sistem-içi kalıpların dışında konumlandırıyorsanız, ve bunu söylem düzeyinin ötesinde pratik olarak gerçekleştiriyorsanız, sömürgeci mekanizmayla ilişkiniz salt bir kimlik kartından ibarettir.

(...) Eğer bir "ezilme" yaşanacaksa, bu kendi görevlerini yapamayan bir devrimcinin ezilmesi olabilir ve böylesi sağlıklıdır. Oysa çoğu kez, devrimci insanda gözlenen Türkiye devrimci hareketinin mevcut zayıflığının yoğun etkisiyle bir savrulmadır. Kendi devrimci perspektifini zayıflatarak, bir "dayanışmacı" konumuna inen, ezen ulus üyesi olarak Kürdistan'a karşı görevlerini fazlasıyla hatırlarken, yeni-sömürge Türkiye'nin görevlerinden kısmen uzaklaşan, bütün bunların bir bütün olduğunu kavrayamayan insan tipi bugün mevcuttur. Ve işin kötüsü durum her zaman bu kadar da saf değildir, kimi zaman devrimci görevlerden kaçış eğilimi kendisini böyle bir boyutta ifade edebilmektedir.

Bu, gerçekte Türkiye'de yaşadığını unutmak anlamına geliyor. Çünkü, Türkiye'de Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesine destek, (eğer salt "destekçi" olmak istemiyorsanız) bir devrimi örgütlemek yoluyla mümkündür.

Bizler, Türkiyeli devrimciler. UKM'ne her güncel durumda destek sunmak, oligarşinin Kürdistan'a yönelik her saldırısına "içerden" de karşı çıkmak,

enternasyonalist görevimizdir. Bu ayrı bir konu. Ama gerçek bir desteğin Türkiye devrimini yükseltmek anlamına geldiğini de unutmamak zorundayız.

Çünkü bizler küçük-burjuva aydınları gibi Kürdistan'a karşı salt ahlaki bir sorumluluk taşımıyoruz. Yani bizim açımızdan sözkonusu olan şey, Vietnam-Amerika olayında olduğu gibi değildir. Türkiyeli devrimci, herhangi bir iktidar perspektifi olmayan, ülkesinin Vietnam'daki canavarlıklarına karşı salt vicdani protestosunu haykıran Amerikalı öğrenciden farklı bir olgudur. Türkiyeli devrimci açısından sözkonusu olan salt protesto ve dayanışma değildir; ya da daha doğrusu Türkiyeli devrimci için "dayanışma" esas olarak oligarşiyi yıkmak gibi bir noktaya denk düşüyor.

Bugün, batıdaki devrimci hareketin kendine özgü güçlüklerle yürüdüğü, büyük bir toplumsal deformasyonu aşmaya çalıştığı ve zorlandığı açıktır. Bütün bunlar bizim gerçekliğimizdir. Hiçbirini yadsımıyoruz.

Ama bu yalnızca işimizin zor olduğu anlamına gelir, bu zor işi terkedip daha geri konumlara düşmemiz gerektiği anlamına değil.

Kürdistan her yönüyle TC işgali altındadır. Türkiye de, ekonomisinden politikasına, sanatından kültürüne emperyalist işgal altındadır. Bu işgali bir devrimle kırmak, ama bu süreçte de her gün darbeler vurmak görevimizdir. Türk halkının ve işçi sınıfının yeni kültürünü inşa etmek görevimizdir. Bu gerçekten yeni bir kültür, devrimci-sosyalist bir kültür olacaktır ve ezen ulus kültürü ancak böyle çöplüğe atılacaktır.

Bu görev ise, sağlıksız-kompleksli bir hayranlıkla değil, gerçekten doğru temellere oturtulmuş bir devrimci mücadeleyle, bu mücadelenin yaşamın her düzeyinde organize edilmesiyle mümkündür.

(*Türkiye'de Devrimci Olmak: Kompleks Değil, Görev Bilinci...*, Sayı:12, Temmuz-Ağustos '93)

Yeni Demokrat Gençlik

Kemalizm ile komünizm (MLM) arasında salınan ulusal burjuvazi

Sonsöz; ulusal burjuvazi çağımızda zayıf bir sınıftır, devrimle karşı devrim, egemenlerle işçi sınıfı ve halk arasında yalpalayıp durur. Bunun nedeni hem emperyalizm tarafından gelişmesinin engellenmesi hem de işçi sınıfı önderliğindeki bir halk devriminden korkmasıdır. Ekonomik zayıflığı ve sınıf mücadelesindeki çelişkili yeri ideolojisinde de kendisini açığa vurur. O, bağımsız bir ideoloji ile ortaya çıkmaz, kendi özlemlerini, çıkarlarını açıkça ortaya sermez. Toplumdaki etkili ideolojileri kendisine uyarlamaya çalışır. Bizim toplumumuzda bunlar komprador burjuvazi ve büyük toprak ağalarının ideolojisi olan Kemalizm ile işçi sınıfının ideolojisi olan komünizm (MLM)'dir. Ulusal burjuvazi kah bunlardan birine kah diğerine "sarılır" ama bunu yaparken de diğerini de elden çıkarmak istemez. Çünkü zayıflığını örtmek, iki kesime de şirin görünmek için böyle davranması gerekir.

(*Doğu Perinçek'e Yanıt: 'İstemez Sizin Olsun!'*, Sayı: 15, Aralık '93)

Solda bir akıllı ile bir budala

Akıllının "ölçü"sü

Marks'ı en çok birkaç cümlelik aksiyomlardan ibaret sayıp Lenin'e geçmek ve bir daha geriye dönme ihtiyacı hissetmemek, Türkiye'deki devrimci-demokrat kökenli leninistlerin belirgin özelliklerindendir. Örnek olsun diye söylüyorum; yukarıdaki tanıma uyan bir grubun yaklaşık bir buçuk yıl önce yayınladığı ve kapağında Marks'ın resmi olan bir dergide, Marks'a, alıntı bile sayılmayacak 3 referans var. Oturup Lenin'den yapılan alıntılara baktım. Birkaç eksik ya da fazla olabilir; ama 49 tane Lenin alıntısı saydım. Bunlardan önemli bir bölümü uzunca paragraflardan oluşuyordu.

(Metin Çulhaoğlu, *İktidar*'ın akıllı yazarı, *Nerede (ne kadar) Marks, Nerede (ne kadar) Lenin* başlıklı yazıdan, Kasım '93)

Budalanın "cetvel"i

Her şeyden önce kendine sosyalist diyen onlarca grubun olması, ama hemen hepsinin de kendinden başka kimseyi sosyalist görmemesi, sorunun ele alınışında ortak bir dilin, ortak bir cetvelin bulunmasını engelliyor...

Şimdi bu uluslararası merkezler de çöktüğüne ve ona umut bağlayanları hayal kırıklığına uğrattığına göre, bugün kimin ve bunların ne kadar sosyalist olduğuna kim karar verecektir? Açık ki, bugünün koşullarında hiç kimse buna karar veremez, verse de kendinden başka kimseye dinletemez. Bugün kendi otoritemizi, ortak cetvelimizi kendimiz yaratmak zorundayız. Bu konuda belki de herkesin anlaştığı, bugün ölçmese de bir ortak cetvel var: Sosyal pratik! ...

Peki hangi sorunun çözülmesi gerekiyor ya da herkesin anlaşacağı bir ortak cetvel bulmak zorunlu mu sorusu sorulabilir. Herkesin bir yerden tutup gittiği ortamda bu sorgulamayı bir çoğunun gereksiz bir beyin jimnastiği göreceği kesindir...

Böyle düşünenler devrimci sosyalist bir alternatif yaratmak, bu alternatifi yaratmanın teorik ve politik sorunlarını tartışmak, karşılıklı bir diyalog ortamı yaratmak için ortak bir dil, şu an için herkesin olmasa da, önemli bir kesimin itiraz etmeyeceği ortak bir cetvel oluşturulması gerekiyor.

(Ertan Göksu, *Devrim*'in budala yazarı, *Partileşme ve Görevlerimiz Üzerine Notlar* başlıklı yazıda, Sayı: 20, Ekim '93)

Ekim

Yerel seçimler yaklaşırken...

Bütün belirtiler Mart ayının hayli "sıcak" geçeceğini gösteriyor. Bunun bir nedeni Newroz ve yerel seçimlerin üstüste düşmesi. Ama çok daha önemli bir neden daha var. Bu da yerel seçimlerin taşıdığı "olağanüstü" önemdir. Mart yerel seçimleri, gerek düzen gerekse devrim açısından, sonraki gelişmeleri yakından etkileyecek denli önemli bir siyasal olay.

Türk burjuvazisi, uzunca bir süredir bir "yönetememe" krizi içerisindedir. Sık sık yapılan seçimler, sık sık değiştirilen yüzler, düzene yalnızca kısa süreli bir soluklanma imkanı sağlayabilmektedir.

Gürültülü bir kampanya eşliğinde kurulan DYP-SHP burjuva koalisyon hükümeti henüz ancak iki yılını doldurmuş bulunuyor. Ne var ki, büyük vaatlerle kurulan ve son yılların en büyük kitle desteğine sahip olan bu hükümet de, kısa süre içinde, daha henüz birinci yılını dahi dolduramadan yıprandı, eskiye çıktı. Kendi imajını tazelemek için, başta başbakan ve yardımcısı olmak üzere, aşağı yukarı tüm bakanlar kurulunu değiştirmek zorunda kaldı.

Bugün yeni bir seçim döneminin öngünündeyiz. Düzen açısından değişen tek şey, bu açmazın çok daha derinleşmiş olmasıdır. Tek bir program etrafında kümelenen burjuva partiler bugün dünc göre çok daha yıpranmış durumdalar. DYP bayan başbakan imajıyla bu yıpranmışlığı telafi etmeye çalışmaktadır. Ellerinde "gençlik", "güzellik", "kadınlık" vb. pazarlamak dışında hiçbir olanak kalmamıştır. Dün sözümona muhalefet temaları olan demokrasi, Çekiç Güç, sendikalaşma hakkı vb. üzerine demagojiler de artık eskimiş, inandırıcılıklarını tümüyle yitirmiştir.

Bütün bunların düzen açısından önemli bir açmazı işaret ettiği kesin. Bir süredir fiilen başlamış olan seçim kampanyası göstermektedir ki, onların, şovenist kanlı çığlıkları dışında, Türkiye'nin bölünmez bütünlüğü üzerine hamasi nutuklar dışında, kitlelerden destek talep etmeye dönük hiçbir ciddi vaatleri kalmamıştır.

*

Mart yerel seçimlerinin en büyük siyasal öneminin Kürt ulusal sorununda yattığı açık. Düzenin seçim kampanyasını tümüyle şoven bir kampanyaya dönüştürmesi bu yüzden. Ne var ki, şovenizm histerisindeki bu yükselişin tek amacı, düzenin Kürdistan'daki seçimleri kaybetme telaşı değildir. Düzen bu kampanyayı yoğunlaştırarak, işçi/emekçi yoğunluklu metropollerde kendi lehine bir kitle desteği yaratabilmeyi amaçlıyor. Dikkat edilecek olursa, seçim kampanyalarında, eskiden olduğu türden "şaşaalı vaatler" pek duyulmuyor. Demokrasiden, insan haklarından, yoksulluktan, örgütlenme hakkından, demagojik olarak da olsa, hemen hiç sözedilmiyor. Tek bir tema vardır: "Ülke bölünme tehdidiyle karşı karşıyadır" ve

"ülkenin bölünmesini yalnız biz önleriz"!

Zira düzen, yalnızca Kürt emekçi halkı için değil, Türkiye işçi sınıfı ve emekçi halkı için de ciddi herhangi bir "umut" yaratamıyor. Gelinen yerde, işçi ve emekçiler, mevcut düzen partilerinin kendilerine özelleştirme, işsizlik, örgütsüzlük vb. dışında verebileceği bir şey olduğuna hemen hiç inanmamaktadırlar. Düzen, yeni alternatifler yaratamadığı ölçüde, bu anlamda, işçi ve emekçilerin desteğini de her geçen gün yitirmektedir. Dolayısıyla, düzen açısından, yalnızca Kürdistan'da değil, tüm seçim bölgelerinde destek sağlamak açısından küçümsenmeyecek problemler vardır. Bu yüzden "batı"nın (Türk halkının) desteğini sağlamaya özel bir önem veriyorlar. Bunun tek yolunun ise şovenizm histerisini yaygınlaştırmaktan geçtiğini düşünüyorlar. Özelleştirme vb. saldırılarını da bu nedenle Mart yerel seçimlerini izleyen döneme erteliyorlar.

*

Düzenin bu şoven çığlıkları, yalnızca bir aldatmaca değil elbette. Düzen, Kürdistan'daki askeri ve siyasi otoritesini yitirmek korkusu içindedir. Onun yönetememe krizinin ardındaki en önemli neden, Kürt ulusal mücadelesinin aldığı bu önemli mesafedir. Kürtlerin vasiliği üzerine hayallerin yıkıldığı bugün, düzenin bu krizi, "PKK'yı ezmek" dışında atlatma şansı da yok denecek kadar sınırlıdır. Bir yandan, Kürt sorununu asgari bir zararla çözüme kavuşturma olanaklarının sınırlılığı, diğer yandan da Kürt ulusal mücadelesinin ikili iktidarı zorlamaya başlayan gelişme düzeyi... Düzen, Mart yerel seçimlerine bu sıkıntı ve korkularla girmektedir. Seçimlerin tüm Kürdistan coğrafyasını kapsaması ise, bu sıkıntı ve korkuyu katbekat artırmaktadır. Zira bu seçimlerde, Kürt halkının, sömürgeci burjuva devletin otoritesini reddettiğini gösterecek her sonuç, sömürgeci savaşın kaybedilmiş olduğunu da tescil edecektir. PKK'nın da Mart seçimlerine bu bilinçle özel bir önem verdiği bilinmektedir.

Mart yerel seçimlerinin gerek devrim ve gerekse düzen güçleri açısından taşıdığı en büyük siyasal önem de buradadır. Yerel seçimler, sömürgeci sermaye egemenliğinin, Kürt emekçi halkı üzerindeki otoritesini tümüyle kaybettiğinin bir ilanına dönüştürülebilir. Eğer böyle olabilirse, bu, Kürt ulusal mücadelesi açısından olduğu kadar, Türkiye devrimi açısından da muazzam önemde bir gelişme olacaktır.

Düzen, Mart yerel seçimlerine bunun bilinciyle ve özel bir önemle hazırlanıyor. Bu hazırlığın temelinde ise şiddet ve hile vardır. Bir yandan Kürt emekçi halkına yönelik şiddet yoğunlaştırılıyor, DEP kapatılmak isteniyor, milletvekili ve yöneticilerine baskı uygulanıyor. Diğer yandan da Kürt halkının iradesini yansıtmasını engelleyecek seçim hileleri üzerinde düşünülüyor. Askerlere oy hakkı getirilmek isteniyor, seçim sisteminde değişiklik yapılması planlanıyor vb.

*

Mart yerel seçimlerinin en büyük öneminin Kürt ulusal sorununda yattığını belirttik. Dolayısıyla bu temel gerçeği gözetmeksizin seçimlere ilişkin bir tutum belirlemek de sözkonusu olamaz. Komünistler de seçimlere dönük hazırlık ve politikalarında bu gerçeği gözeteceklerdir. Kürt ulusal

sorunu düzen açısından olduğu kadar, devrim cephesi açısından da, bu seçim kampanyasının odak sorunu olmak durumundadır.

Bu noktada Kürt ulusuna verilecek her destek, düzenin şovenizm cereyanına, soykırım hesaplarına indirilecek her darbe, hem enternasyonalist görevleri yerine getirmek, hem de Türkiye devriminin ileriye sıçrama dinamiklerini hazırlamak açısından çok büyük bir önem taşıyacaktır.

Komünistler kuşkusuz ki bu görevi, kendi temel görevleri ekseninde, kapitalist düzenin teşhiri, sosyalizm ve ihtilalci sınıf partisi propagandasının ana ekseninde yerine getireceklerdir. İşçi ve emekçilere dönük saldırılar ile Kürt halkına dönük saldırıların temeldeki ortak karakterini sergilemeye çalışacak, işçi ve emekçilerle Kürt halkının çıkarlarının ve savaşımlarının ortaklığı perspektifini, başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçi kesimler içinde yaygınlaştırmayı hedefleyeceklerdir.

Seçim dönemini, işçi sınıfı ve emekçiler üzerindeki düzen saldırılarını teşhir için, bu saldırılara karşı örgütlü mücadele isteğini uyarmak amacıyla etkin bir biçimde kullanabilmek, yine komünistlerin başlıca görevleri arasında olacaktır. Özelleştirme, işsizlik, taşeronlaştırma, örgütsüzleştirme, kamu çalışanlarının grevli-toplusözleşmeli sendikal örgütlenme hakkı vb., tüm bunların birleştiği "Genel Grev-Genel Direniş!" çağrısı, seçim döneminde yapılacak çalışmanın ana propaganda ve ajitasyon konularıdır.

Mart yerel seçimlerinde düzen güçleri aleyhine sayılacak her sonuç, böyle bir sonucun Kürdistan sınırlarını aşan bir kapsamda ortaya çıkması, düzenin Kürt emekçi halkına dönük soykırım politikalarını, işçi ve emekçilere dönük iktisadi/siyasal tüm saldırılarını sınırlayacak, geriletecek, devrim güçleri açısından ise daha ileri mevzilerin kzanılması olanaklarını genişletecektir.

Bu yüzden Mart yerel seçimlerine her açıdan hazırlık yapmak, bu seçimleri düzenin etkin bir teşhiri, devrim ve sosyalizmin, ihtilalci sınıf partisinin etkin bir propagandası için kullanabilmek, Kürt emekçi halkı ile enternasyonalist dayanışmanın yükseltildiği bir süreç dönüştürmek, biz komünistler açısından ertelenemez önemli bir görevdir.

Ekim

15 Ocak '94

Üç Belge

Devrimci Demokratik Güç Birliği üzerine

PKK'nın Mayıs ayı içerisinde ERNK Avrupa Örgütü aracılığıyla Türkiyeli sol örgütlere yaptığı güçbirliği çağrısıyla başlayan girişimler, Haziran ayı içinde Devrimci Demokratik Güç Birliği'nin (DDGB) kuruluşuyla sonuçlandı. DDGB'nin kuruluşunda yeralan PKK, TKP-Kıvılcım, MLSPB, TKP-ML Hareketi, TDP, TKEP ve Devrimci Partizan, oluşturulan güçbirliğinin amaç ve hedeflerini 15 Haziran 1993 tarihli bir bildiriyle kamuoyuna duyurdular. Kuruluşunun hemen ardından, *"Kürdistan ve Türkiye'de yaşanan vahşet ve zulme karşı üç aylık bir kampanya başlatma kararı"* alan DDGB, bu doğrultuda Avrupa'da bazı etkinlikler gösterdi. Ne var ki, aradan geçen üç aylık sürcye rağmen güçbirliğinin sonuçları henüz Türkiye'ye hissedilir biçimde yansımış değil. Bu arada kuruculardan MLSPB, bazı pratik nedenler ileri sürerek Ağustos ayı içinde güçbirliğinden çekildi.

Büyük bir parçalanmışlık ve dağınıklık içinde bulunan Türkiye devrimci hareketinin siyasal mücadele içinde güçlerini birleştirmesi, devrimci bir temel üzerinde eylem birliğini geliştirmesi ve bunu belli biçimler içinde kurumlaştırması, devrimci sınıf mücadelesinin temel bir ihtiyacıdır. Sermayenin işçi sınıfına, tüm çalışan kesimlere ve ulusal özgürlüğü için savaşan Kürt halkına karşı "topyekün" bir saldırı sürdürdüğü şu günlerde, böyle bir güç ve eylem birliği her zamankinden ayrı bir önem taşımaktadır.

Oysa belli özel vesilelerle zaman zaman "dergiler platformu" üzerinden oluşan cılız ve şekilsiz işbirliği çabaları ile belli kitle eylemlerinde kendiliğinden buluşmalar dışta tutulursa, devrimci örgütlerin faaliyetleri ve eylemleri arasında sürüp giden rahatsız edici bir kopukluk var. Kürt devrimci hareketiyle (somutta PKK ile) ilişkilerde ise çok daha belirgin yaşanan bir zaaftır bu.

Devrimci örgütler arasında güç ve eylem birliği pratiği, geleneksel olarak hep zayıf olagelmiştir. Bunun temelde hareketin küçük-burjuva ideolojik-sınıfsal yapısından kaynaklanan çeşitli nedenleri vardır. Bugünkü kopukluk 12 Eylül sonrasındaki genel zayıflama ve iddiasızlaşma ile de sıkı sıkıya bağlantılıdır. Uzun zaman siyasal mücadelenin kenarında kalış, beraberinde devrimci mücadelenin acil ihtiyaçları doğrultusunda bir güç ve eylem birliğinin önemini gereğince değerlendirememeyi de getirebilmektedir.

Bu gerçeklerin ışığında bakıldığında güçbirliği doğrultusundaki çabalar anlamlı ve önemlidir. Bazı devrimci örgütlerin DDGB adı altında oluşturmuş bulunduğu güçbirliği de kuşkusuz bu doğrultuda atılmış iyiniyetli bir adımın ifadesidir. EKİM, PKK'nın çağrısıyla başlayan girişimi bu yönüyle destekledi ve ön çalışmalara katıldı. Ne var ki Devrimci Demokratik Güç Birliği'nin kuruluşu içinde yeralmadı. Zira bu birlik bugünkü biçimiyle EKİM'in politik sorumluluğunu üstlenemeyeceği esasa ilişkin zaaflar taşımaktadır.

Devrimci Demokratik Güç Birliği'nin en temel zaafı, onun kendisi için

tanımladığı mücadele platformundan kaynaklanmaktadır. Bu platform, Devrimci Demokratik Güç Birliği'nin Kuruluş Bildirisi'nde ifadesini bulmaktadır. Kuruluş Bildirisi, ön tartışmaların ve eleştirilerin ardından ortaya çıkan **en ileri** metindir. Ne var ki bu metin bu son şekliyle bile devrim hedefinden ve iktidar perspektifinden yoksun reformcu bir belgedir.

Devrimci bir siyasal mücadele platformu, öncelikle kendini kurulu toplumsal ve siyasal düzen ve iktidar karşısında açık bir devrim hedefi ve devrimci iktidar perspektifiyle tanımlamak zorundadır. Devrimci bir güçbirliğinin, bu birlik eğer gerçekten devrimci olacaksa, gözetilmesi gereken asgari devrimci bir temel önkoşuludur bu. Kuruluş Bildirisi, ön tartışmalarda EKİM tarafından yöneltilen tüm uyarı ve eleştirilere rağmen, bu temel önkoşulda açık bir tutum almaktan ısrarla kaçınmıştır. Bugünkü

"Bu TKP-TİP-TSİP'in '70'lerdeki platformudur"

"Size ekte Avrupa'daki eylem birliğinin gerçek mahiyetini veren üç belge gönderiyorum. İçlerinde görüşmelere katılan yoldaşın MK'ya yazdığı bilgi mektubu da var. Bunlar size yeterli bir fikir verecektir. Özgür Gündem'in kısacık haberlerinde biz hep "destekçi" olarak geçiyoruz. Bu ifade bizim konumumuzu ve tutumumuzu doğru vermiyor. İşin aslı şu: Devrimci demokrasi, fikir birliği halinde bir "demokrasi platformu" kurmaya çalışıyor. İçlerinden bazıları bunu legal bir parti için bir çıkış noktası olarak kullanmaya çalışıyor. PKK, Türkiye solunu zaten "demokrasi mücadelesi"nin bir yedek gücü olarak değerlendirdiği için buna onay veriyor. İşte biz bu platformu reddediyoruz. Reddettiğimiz platforma "destek" vermemiz mantık dışı olur. Fakat biz acil demokratik siyasal istemlere dayalı bir güç ve eylem birliğini de hem çok önemli ve hem de çok acil bir ihtiyaç olarak değerlendiriyoruz. Bu nedenle görüşmelere katılıyoruz. (Zaten olay hala da genel olarak görüşmeler süreci olarak seyrediyor). Böylece hem devrimci demokrasinin geri demokratik platformuyla ideolojik-politik bir mücadele yürütüyoruz ve hem de eylem birliği süreci içinde yer alıyoruz.

*Türkiye devrimci hareketi eskiden de "demokrasi mücadelesi" sevdalısıydı. Fakat hiç değilse bunu hep bir **iktidar** vurgusu içinde ifade ederdi. "Demokratik halk devrimi", "Demokratik halk iktidarı" derdi. Oysa şimdilerde iktidar mücadelesi vurgusundan koparılmış bir "demokrasi mücadelesi" derekesine düşmüş bulunuyor birçok grup. Bu TKP-TİP-TSİP'in '70'lerdeki platformudur. Yazıklar olsun! Tasfiyeci çürümenin ideolojik yönü işte budur. Yoldaşlar aldıkları izlenimlerde abartıya düşmüyorlarsa eğer, PKK bile herşeye rağmen bizim bu geriliğe iktidar perspektifine dayalı olarak yöneltiğimiz eleştiriye bir parça sempatiyle bakabiliyor. Devrimci Harekette Reformist Eğilim kitabında "toplumun demokratikleşmesi" liberal tasfiyeci platformu ele alınıyor; kendi başına ya da kendi içinde bir "demokrasi mücadelesi" "iktidar perspektifinin yitirildiği alan" olarak tanımlanıyor. Avrupa'da oluşturulan "demokrasi platformu"na bunun ışığında bakılabilir."*

28 Haziran '93 tarihli mektuptan

güçbirliğini oluşturan grupların istisnasız tümü, tali noktalara yöneltilen tek tük itirazlar ötesinde, Bildiri'nin son derece geri ilk taslağını bile **esas perspektifi** yönünden onaylayabilmişlerdir.

Bildiri'de Türkiye kapitalizmi ve sermaye iktidarı üzerine tek kelime bulmak olanaksızdır. Gündelik propaganda ve teşhir faaliyetlerinde döne döne Türkiye kapitalizminin açmazlarından, tıkanmışlığından, sermaye iktidarının çözümsüzlüğünden sözedenlerin, ortak bir devrimci mücadele platformu oluştururlarken, bu tıkanmış düzen ve çürümüş iktidar karşısında açık bir devrimci siyasal tutum alamamaları anlaşılır bir durum değildir.

Kendilerini *"devrimci parti ve örgütler olarak"* tanımlayan DDGB kurucuları, *"emperyalizme, faşizme, sömürgeciliğe, şovenizme, cins ayrımcılığına ve doğanın tahribine karşı olmak ilkeleri"* doğrultusunda birleştiklerini ilan ediyorlar. Fakat şunu unutuyorlar ki, eğer bunlar soyut değil de somut içeriği olan "ilkeler" ise, tüm bu "karşı olma"lar içinde mücadele edilen topluma hakim bulunan sınıf egemenliğine karşı açık bir tutumla birleşmediği sürece, kendi başına devrimci bir platformun göstergesi olamazlar. Kişi emperyalizme karşı olur da ilerici yurtsever olur, faşizme karşı olur da burjuva demokratı olur, sömürgeciliğe ve şovenizme karşı olur da burjuva demokratı ya da ulusal demokrat olur, cins ayrımcılığına karşı olur da feminist olur, doğanın tahribine karşı olur da yeşilci/çevreci olur. Dolayısıyla bunlara tek tek, hatta hepsine birarada karşı olmak kendi başına kimseyi devrimci yapmaz. Devrimcilik kurulu düzen ve sınıf egemenliğine karşıtlık çizgisinden başlar.

Eğer "Türkiye ve Kürdistan devrimini ileri taşımak hedefiyle" hareket etmek iddiasındaki "devrimci parti ve örgütler"se sözkonusu olan, bu takdirde, tüm bu "karşı olma"ların kurulu toplumsal ve siyasal düzenin temellerine, mevcut gerici sınıf egemenliğine karşıtlıkla birleşmesi, böyle ifade edilmesi gerekir. Daha doğrusu bu temel perspektife bağlanarak, onun içinde ele alınması, ona göre tanımlanması gerekir. Bu, devrimci kimlik ve konum için basit, asgari, fakat kesin bir zorunluluktur. Bildiri bu açık devrimci tutumdan özenle kaçınıyor.

Bu rastlantı değil. Zira yalnızca DDGB kurucuları değil, bir bütün olarak "devrimci-demokratik hareket"ler, bir mücadele platformu olarak kapitalist sınıf egemenliğine karşıtlık sorununa, toplumun bugünkü objektif ilişkilerinden, Türkiye'nin yaşayan sosyo-ekonomik ve sosyo-politik gerçeklerinden değil, kendi 30 yıllık donmuş burjuva-demokratik önyargılarından bakıyorlar. Kendilerini topluma egemen burjuva sınıf egemenliğine karşıtlık üzerine oturan bir mücadele platformundan tanımlarlarsa, bunun onları "sosyalist devrim" perspektifi düzeyine çıkaracağından korkuyorlar. Oysa kendine "devrimci" diyenlerin bugün artık asıl korkması gereken, bunun gerisindeki her tutumun gerçekte reformizme kapı araladığı, son tahlilde düzen kanallarına çıktığıdır.

Nitekim Bildiri'nin düştüğü durum da budur. Bunu görmek için, onun kendisi için tanımladığı temel siyasal hedeflere bakmak bile yeter. Şöyle deniyor Bildiri'de: *"Devrimci Demokratik Güç Birliği Türkiye'de demokrasinin, Kürdistan'da ulusal demokratik çözümün kitlelerin devrimci mücadelesinin yükseltilerek*

kazanılmasını hedefler."

Kürdistan için ileri sürülen tümüyle muğlak ve belirsiz "ulusal demokratik çözüm" hedefini bir yana bırakalım. DDGB'nin Türkiye için **temel siyasal hedefi,** kitlelerin devrimci mücadelesi yükseltilerek kazanılacak bir "demokrasi"dir. Bu nasıl bir "demokrasi"dir? Mevcut sınıf ve iktidar ilişkilerinde köklü bir değişime, dolayısıyla sermayenin sınıf egemenliğini altedecek bir devrime mi dayanacaktır? Yoksa kurulu düzenin devamı temeli üzerinde bir dizi demokratik hak ve özgürlüğün kazanılmasında mı ifadesini bulacaktır? İlkiyse neden bu konuda açık ifadelerden kaçınılıyor? İkincisiyse "devrimci"lik bu siyasal hedefin neresinde? DDGB'ciler bir siyasal reform isteminin (burada siyasal demokrasinin) "kitlelerin devrimci mücadelesiyle" kazanılmasının onun reform niteliğini hiçbir biçimde değiştirmeyeceğini bilmiyorlar mı yoksa?

DDGB'yi oluşturan "devrimci parti ve örgütler" kusura bakmasınlar ama, kapitalist bir ülkede kendi başına konulmuş bir "demokrasiyi kazanma" platformu, devrimci demokrat bile değil, apaçık bir liberal demokrat programdır. Aynı anlama gelmek üzere, bu '80 öncesinde az çok tutarlılıkla savunulan türden bir devrimci demokrasi platformu bile değil, bir burjuva demokrasisi platformudur. Temel sınıf ilişkilerinde bir deği-

Siyasal hedefler ve "devrimci eylemler"

"Devrimci savaşım ve devrimci eylemler, ulusal sorunu çözmenin önkoşulu olarak egemen sınıfın alaşağı edilmesi ile, iktidarın alınması ile, devrimin zaferi ile özdeşleştirilebilir mi? Elbette hayır. Ulusal sorunu çözmenin temel koşulu olarak devrimin zaferinden sözetmek ile, ulusal sorunun çözümünün önkoşulu olarak "devrimci eylemler" ve "devrimci savaşım"ı göstermek birbirinden farklı şeylerdir. Reformlar yolunun, anayasal yolun, "devrimci eylemler"i ve "devrimci savaşım"ı kesinlikle dışlamadığını belirtmek gerekir. Şu ya da bu partinin devrimci ya da reformcu karakterinin belirlenmesinde tayin edici olan, tek başına "devrimci eylemler" değil, ama parti tarafından girişilen ve yararlanılan bu eylemlerin siyasal hedef ve görevleridir. Birinci Duma'nın dağıtılmasından sonra, Rus Menşevikleri, bilindiği gibi 1906 yılında, "genel grev", hatta "silahlı ayaklanma" örgütlemeyi öneriyorlardı. Ama bu onların Menşevik kalmalarına hiç de engel olmadı. Çünkü bütün bunları o zaman ne için öneriyorlardı? Elbette Çarlığı paramparça etmek ve devrimin tam zaferini örgütlemek için değil. Ama reformlar koparmak, "anayasa"yı genişletmek, "iyileştirilmiş" bir Duma toplamak amacıyla Çarlık hükümeti üzerinde "bir baskıda bulunmak" için iktidar egemen sınıfın elinde kalırken, eski düzenin reformdan geçirilmesi için "devrimci eylemler"-bu bir şeydir, bu anayasal yoldur. Eski düzeni yıkmak için, egemen sınıfı devirmek için "devrimci eylemler"-bu başka bir şeydir, devrimci yoldur. Devrimin tam zaferi yoludur. Burada temel bir fark vardır."

J. V. Stalin, Eserler, Cilt. 7

şikliğe yolaçmaksızın mevcut burjuva toplumunun demokratikleştirilmesi arzusu ve hedefini dile getirir. Bu, dün TKP'nin, bugün ise İnsan Hakları Dernekleri ile bir kısım ilerici sendikanın platformudur.

Bu platforma düşmek, '80 öncesinin "devrimci-demokratları" için gerçek bir gerilemedir. O zamanlar "demokrasiyi kazanmak" hedefi revizyonist-reformist partilerin alameti farikasıydı. Devrimciler ise hakim sınıf iktidarının devrilmesine dayalı bir "halk devrimi" hedefiyle hareket eder, "halk iktidarı"nın kurulmasına dayalı bir "demokrasi mücadelesi" yürütürlerdi.

Oysa bugün TKP-ML Hareketi ve TKİH'den TDKP'ye, TKP-Kıvılcım'dan TDP'ye tüm parti ve gruplar, kendi içinde tanımlanan bir "demokrasi mücadelesi" ekseninde dönüp duruyorlar. Küçük-burjuva sınıf karakteriyle sıkı sıkıya bağlantılı bu burjuva demokratik perspektifin devrimcilere nasıl bir akibet hazırladığını görebilmek için, Latin Amerika devrimci hareketini biraz daha yakından incelemenin, bu arada Nikaragua ve El Salvador'daki gelişmeleri teorik bir perspektifle irdelemenin zamanıdır.

Güç Birliği'nin içinde, "ateşkes"ten ve PKK-PSK Protokolü'nden dolayı PKK'yı eleştirenler

Demokrasi mücadelesi ve sosyalizm perspektifi

"Konferansımız, siyasal gericiliğin hüküm sürdüğü bir ülke olan Türkiye'de, temel demokratik siyasal haklar uğruna mücadelenin taşıdığı özel önemin bilincindedir. Dolayısıyla, komünistler, işçi ve emekçi kitleleri demokratik siyasal istemler uğruna tutarlı bir mücadeleye yönelmekten, bu mücadele içinde işçi sınıfı ve emekçi kitleleri siyasal bakımdan eğitmekten bir an bile geri duramazlar. Ama bu, sermaye iktidarının devrilmesini kolaylaştırmak, bu temel amaç için mücadele olanaklarını arttırmak, bütün demokratik öğeleri, kurumları ve özlemleri bu temel amaç uğruna seferber etmek içindir. Kapitalist bir ülke olan Türkiye'de, siyasal gericiliğin temel toplumsal tabanı egemen sınıf olan burjuvazidir. Bir öteki ifadeyle, demokratik siyasal hakları elde etmenin ve kullanmanın önündeki asıl engel, burjuvazi ve onun siyasal sınıf egemenliğidir. Bu, burjuvazinin devrilmesi ve siyasal iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesi mücadelesi içinde ele alınmayan bir "demokrasi mücadelesi"nin, reformcu bir perspektife düşmeye ve dolayısıyla düzen içinde boğulmaya mahkum olduğu anlamına gelir.

Kapitalist bir toplumda, demokrasi mücadelesi ile sosyalist devrim ilişkisi, reform-devrim ilişkisinin/ diyalektiğinin kendini gösterdiği temel alandır. Burjuvaziyi devirme stratejisinden koparılmış, kendi başına bağımsız bir strateji, bir sözde devrim aşaması ve programı haline getirilmiş bir demokrasi mücadelesi, gerçekte burjuva toplumun tam demokratikleşmesi amacından öte bir anlam taşımaz. Bu ise proletaryanın dünya görüşü ve sınıf konumundan bakıldığında reformist liberal bir konumu ifade eder."

EKİM I. Genel Konferansı / ***Değerlendirme ve Kararlar,*** Eksen Yayıncılık, s.37-38

de yeralıyor. Peki ama burjuva sınıf egemenliğini yıkmaktan kopanlmış bir "demokrasi mücadelesi"nin PKK-PSK Protokolü'nden özde farkı ne?

Kurulu toplumsal düzene ve siyasal sınıf iktidarına karşıtlık, devrimci olmanın asgari koşuludur. Devrimci, kendini devrim hedefi ve iktidar perspektifiyle tanımlar. Bunlar gerçekten devrimci olacak bir güçbirliğinin asgari koşulları, Bildiri'nin ifadesiyle "ortak payda"sıdır. Ancak böyle bir ortak payda üzerinde yükselen bir devrimci güçbirliği, Türkiye ve Kürdistan devrimini ileriye götürebilir, Kürt ve Türk emekçilerine devrimci bir çıkış yolu, bir iktidar alternatifi ve hedefi hazırlayabilir. Ve ancak bu perspektif içinde yürütülen bir demokrasi mücadelesi, hem yığınların bir dizi demokratik hak ve talebinin elde edilmesine ve hem de, bu mücadelenin bugün bir çözümsüzlük ve çürüme içinde olan sermaye iktidarının temellerine yönelmesine hizmet edebilir.

"Demokrasi mücadelesi": İktidar perspektifinin yitirildiği alan

"Demokrasi sorununu ve mücadelesini ele alış, Türkiye devrimci hareketinin iç tartışmalarında olduğu kadar iç ayrışmalarında da temel bir öneme sahiptir. Programa, devrim stratejisine ve politik taktiğe ilişkin tartışmalarda özel bir yer tutmaktadır. Demokrasi mücadelesi geçmişten beri, fakat özellikle de bugün, "devrimci demokratlar"ın bir bütün olarak tökezlediği, burjuva-demokratik görüşün tuzağına ve burjuva reformizminin yedeğine düşmekten kurtulamadıkları bir sorundur. Abartmaya düşmeksizin söylenebilir; Türkiye devrimci hareketinde devrimci komünistlerle devrimci demokratların, proleter sosyalizmi ile küçük-burjuva sosyalizminin (demokrasisinin) temel ayrım ve saflaşma noktalarından biri olacakır bu sorunu ele alış."

Devrimci Harekette Reformist Eğilim, Eksen Yayıncılık, s.108

DDGB'nin şimdiki platformu ise, niyetlerden bağımsız olarak, "kitlelerin devrimci mücadelesinin" düzeniçi "siyasal çözüm"lere kanalize olmasına, düzen kanalları içinde eriyip kaybolmasına yolaçar.

DDGB'nin en temel zaafı bu olmakla birlikte tek zaafı platformunun reformist özü değildir. Bunun yanısıra, güçbirliği içinde yeralan grupların birliğe bakışları ve ondan beklentilerinde ciddi farklılıklar var. PKK bu birliği, Türkiye devrimci hareketinin sınırlı potansiyelini "demokrasi mücadelesi"ne kanalize ederek özel savaş yükünü bir parça hafifletecek bir taktik girişim olarak değerlendiriyor. TKP-ML Hareketi güç birliğini demokratik talepler uğruna mücadeleyi güçlendirecek, yani "demokrasi mücadelesi"ni bir parça ilerletecek bir basit eylem birliği olanağı olarak değerlendiriyor. TKP-Kıvılcım bundan bir "cephe" çıkarmayı umuyor. İçlerinde, bunu yeterli açıklıkta ifade etmeseler de, bu güçbirliğinden bir legal parti çıkarmayı umanlar bile var.

Mevcut Güç Birliği'nin bir başka zaafı, bunun halihazırda bir yurtdışı birliği olarak kalmasıdır. (Bu aşılabilir bir zaaftır.)

Mevcut durumda bir ötcki zaafı isc katılımın sınırlılığıdır. Bu şekliyle bu güçbirliği Türkiyc devrimci harekctinin oldukça önemsiz bir bölümünü kucaklıyor. Fakat bu güçbirliğini oluşturanları aşan bir durumdur. Devrimci grupların önemli bir kısmı, çağrılı oldukları halde güçbirliği çalışmalarına katılmamışlardır. Bir kısmının neden katılmadığı hala da anlaşılmış değildir. Bir kısmı, "öncü parti" iddiasındaki bazı gruplar, aylardır hala sorunu "inceliyor"lar!

Tüm bu zaafları ve zayıflıkları, mevcut güçbirliğinin iyiniyetli bir adım olduğu gerçeğini ortadan kaldırmıyor. Ne var ki, bu iyiniyetli adımı gerçekten devrimci nitelik taşıyacak bir zemine oturtmak ve bunu Türkiye devrimci hareketinin hiç değilse büyük bölümünü kucaklayacak bir katılımla birleştirmek, ve son olarak, birliği bir yurtdışı birliği olmaktan çıkartıp Türkiye ve Kürdistan toprağında bir etkinlik kapasitesine kavuşturmak, hala temel ve acil bir sorumluluk olarak duruyor orta yerde. Tüm devrimci örgütler bu sorumluluğa sahip çıkmalı, DDGB'yi oluşturanlar isc mevcut yapıya ve çerçeveye takılmadan, bu doğrultuda üzerlerine düşeni yapabilmelidirler.

Demokrasi sorununa marksist bakış

*"Kapitalizme karşı devrimci savaşımı, **bütün** demokratik isteklerle ... ilgili devrimci bir program ve taktiklerle **birleştirmeliyiz**. Kapitalizm varoldukça bu istekler -hepsi- yalnızca bir istisna olarak elde edilebilir. Üstelik tam olarak değil, çarpıtılmış olarak... Şimdiye dek başarılmış demokrasiye dayanarak ve bu demokrasinin kapitalizmde tam olamayacağını gözler önüne sererek, yığınların içinde bulunduğu yoksulluğun ortadan kaldırılmasının ve **bütün** demokratik reformların **tam** ve **her yönüyle** gerçekleştirilmesinin gerekli temeli olarak kapitalizmin devrilmesini ve burjuvazinin mülküne el konulmasını istiyoruz. Bu reformların bir bölümü burjuvazinin devrilmesinden önce, bir bölümü burjuvazinin devrilmesi **sırasında**, bir bölümü de devrildikten sonra yapılacaktır. Toplumsal devrim tek bir çarpışmadan ibaret değildir, ama ekonomik ve demokratik reformun bütün sorunları üzerinde, ancak burjuvazinin mülksüzleştirilmesiyle tamamlanan bir dizi çarpışmayı kapsayan bir dönemdir. Demokratik isteklerimizin **herbirini**, bu sonal amaç için a'dan z'ye kadar tutarlı devrimci bir yolda formüle etmeliyiz. Bazı ülkelerde, tek bir temel demokratik reform bile yapılmadan **önce**, işçilerin burjuvaziyi devirmelerinde akla aykırı hiçbir yan yoktur. Ne var ki, tarihsel bir sınıf olarak proletaryanın, en tutarlı ve kararlı devrimci bir demokrasi ruhu ile eğitilerek hazırlanmadıkça burjuvaziyi yenebilmesi aklın alabileceği bir şey değildir"*

V. İ. Lenin, Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları, Sol Yayınları, s.230-31

*"Demokrasi sorununun marksist çözümü, proletaryanın, burjuvazinin devrilmesini ve kendi zaferini hazırlamak üzere, bütün demokratik kurumları ve bütün özlemleri, kendi sınıf savaşımında **seferber etmesidir**."*

V. İ. Lenin, Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm, Sol Yayınları, s.24

Bir yıldönümü değerlendirmesi

Altı mücadele yılını geride bırakmış bulunuyoruz. Bu altı yıl içinde yeryüzü büyük sarsıntılara sahne oldu.

'80'lerin sonunda uluslararası gericilik dalgası

1987 yılı, EKİM'in siyasal yaşama doğduğu bu kritik yıl, Türkiye'de yeni bir siyasal canlanmanın, uluslararası planda ise siyasal yapı ve ilişkilerde köklü bir altüst oluşun başlangıcını işaretler. Gorbaçov'un 70. yıl konuşması, bu konuşmada temel öğeleri ortaya konulan "yeni düşünce", hızlı bir biçimde büyüyen bir uluslararası gericilik dalgasının startını oluşturdu. Bilindiği gibi bu, Doğu Avrupa'daki rejimlerin yıkılışına, Sovyetler Birliği'nin dağılmasına gidip vardı.

Uluslararası ilişkilerde büyük sarsıntılar ve temelli değişmeler yaratan bu gelişmeler, dünya gericiliğine görülmemiş bir kuvvet kazandırdı. Devrim ve sosyalizm fikrine ve idallerine karşı ideolojik bir haçlı seferi yürütüldü. Devrimci mücadele odaklarını boğmak, etkisizleştirmek, ehlileştirip denetim altına almak için dünya gericiliği elbirliği halinde seferber oldu. Gerici burjuva düşünce ve değerler kutsandı, kapitalist düzenin ebediliği, dolayısıyla "tarihin sonu" ilan edildi. '80'li yılların sonunda yoğunlaşan ve 1990 yılında doruğuna varan sersemletici bir propaganda saldırısıyla, yeryüzünün dörtbir yanında insanların beynine bir evrensel işbirliği, barış ve istikrar döneminin başladığı yalanı şırınga edildi.

Sağlanan başarı bir an için gerçekten baş döndürücüydü. Ekim Devrimi'yle başlayan ilk büyük devrimci dalganın yarattığı hemen tüm mevzileri yokeden kapitalist gericilik dünyası, 20. yüzyılın son on yılına politik ve moral gücünün doruğunda giriyor görünüyordu.

Bugün herşey ne kadar farklı!

Aradan henüz yalnızca üç yıl geçti. Bugün herşey ne kadar farklı! Fark dünya gericiliğinin politik gücünde değil; bu güç hala korunuyor. Fakat moral üstünlük tuzla buz olmuş durumda.

1991 yılına Körfez savaşıyla girildi ve bu olay bir ilk örnek olarak sarsıcı bir biçimde gösterdi ki, dünya gerçekte tam bir istikrarsızlık ve düzensizlikler dönemine girmiştir. Bir müdahaleler, savaşlar, emperyalist haydutluklar dönemine, tek kelimeyle bir barbarlık dönemine girilmiştir. Şu son bir kaç yıl içinde yaşanan ve halklara büyük yıkımlar ve acılar yaşatan sayısız olay ise bu konuda hiçbir kuşku ve tartışmaya yer bırakmadı. Evrensel bir işbirliği, barış, istikrar ve refah dönemi üzerine kurulu muazzam yalan propaganda çöktü. Kendisini sınırlayan tüm engellerden kurtulan emperyalist gericiliğin insanlığı barbarlığa sürüklediği bugün, hızlanan olaylar sayesinde gitgide daha çok insan tarafından kavranıyor. Bugünün kapitalist dünyası çok yönlü bunalımlar, gerici rekabet ve çatışmalar, savaşlar ve ulusal boğazlaşmalar, emperyalist haydutluk ve klasik sömürgeciliğe dönüş ve daha sayısız kötülük ile karakterize olmaktadır.

Kapitalizmin nimetlerine yeniden kavuştukları yalanlarıyla bir ölçüde sersemletilen Doğu Avrupa halklarının "eskiye özlem" duymaları için dört yıldan az bir zaman yetti. Düşünün ki, bu Polonya'da bile böyle! O Polonya ki, gericilik geleneksel olarak güçlüdür, katolik kilisesinin manevi koruması altındadır ve "model ülke" olarak uluslararası finans merkezlerinin mali kayırmasına mazhardır.

"Refah devleti" tarih oldu

Kapitalist "refahın kalesi" Batı Avrupa'da "refah devleti" çoktan tarih oldu. Muazzam zenginliklerin biriktiği bu ülkelerde, gündelik geçimini sağlayan işini kaybetmek milyonlarca işçinin korkulu rüyası haline gelmiştir. "Sosyal devlet"in onlarca yıllık mücadeleyle yaratılmış "sosyal" yönü, istisnasız tüm ülkelerde sistematik bir saldırıyla günbegün budanıyor. Bu ülkelerin yaşamında işsizliğin ve yoksulluğun yaygınlaşmasına militarizm ve neo-faşist akımın güçlenmesi eşlik ediyor. Siyasal yaşam sürekli bir bunalım ve kokuşmuşluk içinde. Rüşvet, yolsuzluk, skandallar, devletle mafyanın içiçeliği, bütün bunlar artık yalnızca İtalya'nın değil fakat istisnasız tüm Avrupa'nın bugünkü siyasal yaşamına damgasını vuruyor. ABD ve Japonya'da durum daha da beter.

Tekellerin kapsamlı iktisadi ve politik saldırısına karşı, başta Almanya ve İtalya olmak üzere, bazı Avrupa ülkelerinde son zamanlarda gelişen ve yer yer politik biçimler kazanan geniş katılımlı bir işçi hareketi var. Halihazırda politik bir önderlikten yoksun bu hareketin kendi gelişmesi içinde nereye varacağı, hangi yeni biçimleri kazanacağı ve hangi mecralara akacağı henüz belli olmamakla birlikte, uzun durgunluk yıllarının ardından Avrupa işçi hareketindeki bu gelişme, son dönemin en dikkate değer yeni olaylarından biridir. Bunun Avrupa'daki

küçük devrimci çevreler için hangi olanakları yaratacağını da aynı şekilde zaman gösterecektir.

"Sömürgeciliğin rönesansı"!

Kendi iç çelişki ve çatışmaları günbegün keskinleşen ve kendi içinde kutuplaşan emperyalist dünyanın, yine de halihazırda elbirliği halinde ve belli bir başarıyla izledikleri iki önemli politika var. İlki üçüncü dünya ülkelerinin içişlerine kaba askeri müdahalelerdir. Emperyalizmin borazanı *New York Times* açık açık bunu "sömürgeciliğin rönesansı" olarak selamlıyor. Kendini yönetmede başarısızlığı açığa çıkmış ülkelerin yönetiminin 5-10 yıl için, hatta gerekirse 40-50 yıl için doğrudan üstlenilmesini savunabiliyor. Emperyalist devletler koalisyonu "insani yardım", "barış", "istikrarı yeniden kurma", "iç savaşı engelleme" adı altında klasik sömürgeciliği hortlatmış bulunmaktadırlar. Somali işgal edilmiştir ve halkı sürekli katledilmektedir. Haiti'de Birleşmiş Milletler örtüsü altında yönetime fiilen el konulmak istenmektedir. Kamboçya ve Bosna-Hersek'de fiili durum sürmektedir. Sudan ve Angola ise müdahalenin sıradaki adaylarıdır. Gerçekten de, ezilen ulusların savaş sonrasını izleyen muazzam devrimci başkaldırılarıyla tarihe gömülen klasik sömürgeciliğin, en arsız argümanlar eşliğinde bir "yeniden doğuşu"dur bu.

Emperyalist gericiliğin elbirliği ile uyguladığı öteki ortak politika ise, yeryüzündeki tüm mücadele odaklarını ezmek ya da etkisizleştirerek denetim altına almak, sorunlara sistem içi çözümler dayatmaktır. 1987 yılından beri emperyalist dünyanın bu doğrultuda önemli bir mesafe katettiği bir gerçektir. Güney Afrika, Nikaragua, El Salvador, Kamboçya ve son olarak da Filistin, bu operasyonların başarıyla gerçekleştirildikleri başlıca alanlar oldular. Küba, Peru, Filipinler ve Kürdistan ise bugün kuşatmanın sürdüğü başlıca devrimci mücadele odakları durumundadırlar. Küba kuşatmayla yıldırılarak teslimiyete zorlanmak, Peru'daki silahlı direniş ezilmek, Filipinler'deki ise ehlileştirilerek düzen içine alınmak isteniyor. Kürdistan'da tüm bu politikalar bir arada izleniyor. Bir yandan PKK önderliğindeki direnişin ezilmesi için Türk devletine her türlü destek sunuluyor, öte yandan buna paralel olarak Kürt sorununu denetim altına almak, Kürt hareketini sistem içi bir çözüme zorlamak, olanaklıysa bu doğrultuda PKK'yı ehlileştirmek stratejisi izleniyor. Filistin sorununda yaşanan son gelişmeler emperyalizm için gerçekten önemli bir başarı oldu. Bu başarının onu Kürt sorununun sistem içi çözümü için her zamankinden çok daha fazla umutlandırdığı kesindir.

Dünya devrimci hareketi

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki gelişmelerin yarattığı sarsıntıyı derinden yaşayan dünya devrimci hareketi, bugün halen belli bir kargaşa ve büyük bir dağınıklık içindedir. Gerçi olayların sarsıntısı bir ölçüde atlatılmış

bulunuluyor. Bir çok ülkede partiler ve örgütler kendilerini yeniden mücadele görevlerine yoğunlaştırmış durumdalar. Fakat yaşanan sarsıntının bazı parti ve örgütlere büyük kan kaybettirdiği, daha da kötüsü, halen içinden çıkılamayan bir ideolojik kargaşanın içine ittiği de bir gerçektir. İlişkilerdeki zayıflık, diyalogsuzluk, geçmiş gruplaşmalardan gelen ve tam aşılamayan koşullanmaların yolaçtığı sınırlanmalar, bu kargaşanın içinden çıkışı iyice güçleştiriyor.

Son 30 yılın değişik sol akımları içinde yer alan bir çok parti ve grup, ileriye doğru devrimci bir yenilenme dinamizminden yoksun görünüyor. Dünya gericiliğinin ideolojik-politik basıncı, uluslararası sol hareketteki sağcı eğilime büyük bir kuvvet kazandırmış bulunuyor. Sağ reformist bir içerik taşıyan Pyongyang Bildirisi'nin neredeyse 200 sol parti ve örgüt tarafından imzalanmış olması bunun bir kanıtıdır. Dün revizyonizme karşı dogmatik-doktriner bir çizgide duruyor görünen bir kısım parti ve örgütler, şimdilerde modern revizyonist partilerin boşalttığı reformist kanala gitgide daha belirgin bir biçimde yerleşiyorlar.

Latin Amerika gerilla hareketlerinin bir kısmı, El Salvador örneğinde olduğu gibi, düzen içinde ehlileşmenin en utanç verici örneklerini sergiliyorlar. Devrimci silahlı direnişi sürdürmekte ısrarlı görünen hareketler ise, Filipinler örneğinde olduğu gibi, çok yönlü bir kuşatmayla uzlaşmaya ve ehlileşmeye zorlanıyorlar. Silahlı direnişte ısrar eden devrimci partileri ezmek içinse, Peru örneğinde olduğu gibi, bizzat CIA ve Pentagon merkezlerinde hazırlanan planlar uygulanıyor ve en iğrenç yöntemler kullanılıyor.

Dünya gericiliğinin devrimci mücadele odaklarını etkisizleştirmek için stratejik bir perspektif ve geniş çaplı bir plan çerçevesinde izlediği saldırı çizgisi, dünya devrimci hareketinin uluslararası ilişkilerindeki zayıflık nedeniyle, hedeflenen sonuçlara daha kolay ulaşabiliyor. Bugün bu ilişkiler henüz çok sınırlıdır ve Latin Amerika örneğinde görüldüğü gibi henüz daha çok bölgesel düzeydedir ve kurumsallaşmış da değildir.

Oysa devrimci parti ve örgütler arasında enternasyonal ilişkiler ve devrimci enternasyonal dayanışma bugün her zamankinden daha önemli, acil ve yaşamsaldır. Birleştirici bir odağın olmadığı bugünkü koşullarda, bu alanda mesafe almak, ancak her devrimci parti ve örgütün bu tür ilişkiler için kendi cephesinden geniş bir inisiyatif ve çaba göstermesiyle olanaklıdır.

"Orta Asya'ya dair hayallerden Ön Asya'nın katı gerçeklerine"

Türk burjuvazisi devrimci gelişmeye karşı topyekün saldırısını '80'lerin sonunda değil daha başında, 12 Eylül darbesiyle başlattı. Devrimci örgütlü harekete tahribatı ölçülemez bir darbe vurmayı başarmakla birlikte, yığınların devrimci mücadelesini besleyen hiçbir temel sorunu çözemedi. '80'li yılların sonuna gelindiğinde sermaye düzeni, kendi kronikleşmiş çözümsüz sorunlarının yanısıra, sürekli güçlenen bir Kürt özgürlük hareketi ve politik bir kimlik kazanmayı henüz başaramamış olsa da yaygın bir işçi hareketi ile yüzyüzeydi.

Doğu Avrupa'daki gelişmelerin dünya gericiliğinin ideolojik saldırı cepha-

nesine kattığı tüm olanaklardan Türk burjuvazisi de kendi payına en iyi biçimde yararlanmaya çalıştı. Ne var ki, bu çaba kitle hareketinin kapsamını, hızını ve etkisini bir ölçüde sınırlasa da, varlığını ve gelişme eğilimini ortadan kaldıramadı.

Körfez savaşının Ortadoğu'nun yerleşik statükosunda yarattığı sarsıntının yanısıra Sovyetler Birliği ve Yugoslavya'nın dağılışının ortaya çıkardığı yeni "Türk-İslam dünyası", Türk burjuvazisinin emperyalist heveslerini görülmemiş düzeyde kamçıladı. Burjuvazi bunu ülke içinde bir ideolojik saldırıya çevirdi. Yığınlara kendini "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne Türklük dünyası"nın lideri olarak sundu. İlginç olan, "emperyalist Türkiye" tahlilleri modası ile, bu propagandaya devrimci olmak iddiasındaki bazı sol çevrelerden verilen objektif destekti.

Komünistler bu modanın ölçüyü kaçırdığı bir evrede devrimci hareketi uyardılar. *Görüntü ve Gerçek* başlıklı başyazıda, Türk burjuvazisinin bu çabası, *"Dikkatleri iç sorunlardan dış sorunlara, Türkiye'nin katı gerçeklerinden Orta Asya'ya ilişkin hayallere"* kaydırmak, *"iç sorunları geniş uluslararası olanaklarla çözmek fırsatı doğduğu havası"* yaratmak olarak nitelendi ve devrimcilere şu çağrı yapıldı: *"Bu durumda devrimcilerin görevi, 'Emperyalist Türkiye' üzerinde sözde teorik açılımlarla burjuvazinin tüm propaganda olanaklarıyla özel bir çaba göstererek şişirdiği balona hava üflemek değil, onun gerçek çapını, tarihsel güçsüzlüğünü, güncel açmazlarını, çaresizliğini yığınlar nezdinde açığa çıkarmak olmalıdır. Dikkatleri dış sorunlardan iç sorunlara, Orta Asya'ya dair hayallerden Ön Asya'nın katı gerçeklerine çekmek olmalıdır."* (*Solda Tasfiyeciliğin Yeni Dönemi*, s.134-135, Eksen Yayıncılık).

Bugün, dünkü "emperyalist Türkiye" modasının izleyicileri de içinde, artık herkes Türk burjuvazisinin dış politika çizgisinin Balkanlar'da, Kafkaslar'da ve Orta Asya'da uğradığı utanç verici hezimeti tartışıp yazıyor. Ne var ki bu, bugün artık devletin bile en yetkili ağızlardan itiraf etmek zorunda kaldığı çıplak bir gerçek halini almıştır.

Ulusal özgürlük mücadelesi ve sınıf hareketi

Türk burjuvazisi dışarıdaki hezimetini itiraf etmiş ve şimdi artık "Ön Asya'nın katı gerçekleri"yle başbaşa kalmış bulunmaktadır. Bu katı gerçeklerin altyapısını oluşturan ve birkaç on yılın çözümsüz mirası olan iktisadi ve sosyal sorunları geçiyoruz. Siyasal planda ise, Türk burjuvazisi bugün, artık gerçek bir kuvvet olan Kürt özgürlük mücadelesi ve politikleşme sancısı çeken bir işçi sınıfı hareketi ile yüzyüzedir. İlkinde sosyal kuvvetler politik kuvvetlerle birleşmiş, hareket politik önderliğini bulmuştur. İkincisinde bu hala sürmekte olan temel bir zaaftır. İşçi sınıfı hareketi henüz politikleşememiştir ve politik sınıf önderliğine kavuşamamıştır. Bu durum, çözümsüzlük içinde debelenen Türk burjuvazisinin halihazırdaki en büyük şansı ve avantajıdır. İliklerine kadar çürümüş, kokuşmuş ve generaller ile polis şeflerinin yönettiği bir kontrgerilla cumhuriyetine dönüşmüş devlet ve düzen, yazık ki

bu sayede ayakta duruyor.

Sivas katliamına gösterilen politik kitle tepkisi ile kamu çalışanlarının yaz eylemleri, işçi sınıfı önderliğine bugünden hazır önemli bir mücadele potansiyelinin göstergeleri oldular. Küçük-burjuvazinin alt katmanlarından ve yarı proleter kitlelerden oluşan bu potansiyel, sermaye düzenine ve devletine karşı mücadelenin aktif bir kuvveti olabileceğini bir kez daha göstermiş bulunuyor. Fakat aynı yaz döneminde kendi de yeni bir evreye geçişin önemli işaretlerini vermiş bulunmakla birlikte, işçi sınıfı hareketi henüz militan politik mücadele alanına sıçrayamamıştır. Bu, Türkiye'deki devrimci siyasal mücadelenin en temel zaafı durumundadır. Devrimci öncü partinin yaratılması ile birlikte çözücü halka bu zaafın aşılmasıdır.

Tüm dikkatler, tüm devrimci çaba, bu halkada yoğunlaştırılmalı, sınıf hareketinin politik mecraya sıçraması için ne gerekiyorsa o yapılmalıdır. Devrim mücadelesinde mesafe katetmenin ve Kürt özgürlük mücadelesinin devrimci bir mecrada kalmasını güvencelemenin bundan başka yolu yoktur. Komünistler olarak sayısız kez yineledik: Türkiye işçi sınıfı ve emekçi hareketinden ihtiyaç duyduğu desteği bulamayacak bir Kürt özgürlük hareketi, eninde sonunda bunu kendi mülk sahibi sınıflarından almaya çalışacaktır. Bu ise onu uzun vadede sistem içi bir çözüme sürükleyecektir. Koşullarda ve konumlanışlardaki tüm temel farklılıklara rağmen, Filistin Hareketinin bügünkü akibeti bu konuda en taze bir uyarıcı örnek durumundadır.

Sendikal hareket bugün işçi sınıfının içinde hapsedildiği bir cendereder. Bu parçalanmadan sınıf hareketinin bağımsız bir politik kuvvet kazanabileceğini ummak bir ham hayaldir. Şu günlerde Şubeler Platformu üzerinden güç kazanan hayallere bu açıdan dikkat çekilmelidir. Şubeler Platformu sınıf hareketine devrimci bir politik müdahale yapabilme yeteneğinde olmak bir yana, bizzat böyle bir müdahalenin önünde yeni bir engeldir. Son yılların tüm deneyimi de bunu kanıtlamaktadır. Bu müdahale bir politik önderlik ve faaliyet sorunudur. Müdahale alanı sendikal platformlar değil, doğrudan işçi kitleleridir, fabrikalardır.

Her zaman işin kolayına kaçan, kolaydan güç olmaya ve yol almaya fazlasıyla eğilimli olan devrimci-demokrat hareketin Şubeler Platformu üzerinden yaydığı hayallerle mücadele, bugün sınıf hareketinin politik ve örgütsel gelişmesinde mesafe alma mücadelesinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Türkiye sol hareketi: Perspektif yoksunluğu

Bugün büyük bir bölümüyle artık "demokrat"laşmış bulunan devrimci-demokrat hareket üzerine çok fazla bir şey söylemek ihtiyacı duymuyoruz. 1 Mayıs'ı izleyen kitle hareketliliğinin bazı devrimci gruplara belli bir pratik canlılık kazandırdığı bir gerçektir. Fakat bu pratik faaliyette stratejik bir perspektif yoktur. Vaziyeti kurtarmak, günübirlik politika ve başarı egemen yöndür. Çalışmada perspektifsizliğe en iyi kanıt sola bugün bir bütün olarak egemen durumda olan teorik ilgisizlik, "teoriye karşı tam bir umursamazlık" tutumudur.

Devrimci saflarda iç ideolojik mücadelenin yokluğu, her grubun bir ötekini rahatsız etmekten özenle kaçınması, bu "umursamazlığın" bir başka yansımasıdır. Ne var ki bu tür bir ilgisizlik ve umursamazlık, her zaman, politik çalışmada kendiliğindenciliğin ve dar pratikçiliğin, örgütsel alanda şekilsizliğin klasik göstergeleri olagelmişlerdir.

Bugün Türkiye devrimci hareketinde gitgide daha belirgin hale gelen bir başka davranış çizgisi ile yüzyüzeyiz. Bazı eski devrimci gruplar, bir zamandır Marksizm-Leninizm'in temel ilkeleri ve "basit teorik gerçekler"ini kabul ile en pespaye bir reformist politika pratiğini birarada götürüyorlar. Klasik oportünizmin Kautsky'den miras bu davranış çizgisinin iç yüzünü sergilemekte geç bile kalınmıştır.

"EKİM'in Yeni Dönemi"

"EKİM bir dönemi geride bırakmış bulunmaktadır". Olağanüstü Konferansı izleyen günlerde yayınlanan *EKİM'in Yeni Dönemi* başlıklı başyazı bu cümleyle başlamaktaydı. EKİM, bir dönemi geride bırakmıştır, aradan geçen 9 aylık dönem bunu fazlasıyla doğrulamıştır. EKİM, önüne yalnızca önünde uzanan yolu kazanmak değil, geride bıraktığı "kayıp" iki yılı da telafi etme görevi koymuştu. Mayıs ayı ortalarında gelişen ve örgüte genel bir darbe vurmayı amaçlayan kapsamlı polis saldırısını boşa çıkarma başarısının bedeli olan birkaç aylık zaman kaybına rağmen, örgüt beş yılda atılamayan bir takım adımları bu kısa zamana sığdırmayı başarabilmiştir. İl örgütlenmeleri yeniden yapılandırılmış, teknik altyapı sorunu çözülmüş, *Ekim*'in periyodu 15 güne indirilmiş, 9 ay içerisinde dağıtım sayısı dörde katlanmış ve politik faaliyet kapasitesinde belirgin bir gelişme kaydedilmiştir.

Bu süreç içinde hareketin ideolojik birliği daha ileri bir düzeyde yeniden kurulmuş ve pekiştirilmiştir. Bu hiç de yetersizliklerimizi ve kusurlarımızı artık esas olarak geride bıraktığımız anlamına gelmiyor. Bunlar bir dizi alanda hala sürmekte, varlığını korumaktadır. Fakat *Ekim*'in hemen her sayısında dönе dönе bunlar işlenmekte, tartışılmakta ve eleştirilmektedir. Bu nedenle onları yeniden bu dar alana sıkıştırmaya kalkmak gereksizdir.

Bununla birlikte EKİM'in asıl yetersizliğine burada işaret etmek durumundayız. Politik ve örgütsel gelişme süreçlerinde katedilen mesafenin kendi içinde ele alındığında taşıdığı önem ne olursa olsun, EKİM'in partileşme süreci halihazırda son derece yavaş seyretmektedir.

"EKİM, Türkiye devrimci hareketinin yeni bir mezhebi değil, parti öncesi bir örgüt ve bir parti inşa hareketidir. Bu konum ve nitelik, onun görev ve sorumluluklarının kapsamını da vermektedir." (*EKİM'in Yeni Dönemi*)

Komünistlerin şaşmadan hep vurguladıları gibi, partileşme herşeyden önce, sağlam bir marksist-leninist teorik temel, bu temel üzerinde belirecek net bir ideolojik kimlik ve bunların süzülmüş özlü bir ifadesinden başka bir şey olmayacak olan program demektir. Bu, "partileşme sürecinin esas ve tayin edici halkasıdır."

Kaybedilen iki yılın örgütsel cephede yarattığı sorunların ve tahribatın üstesinden gelmek çabası, bu tayin edici alandaki gelişmeyi bir hayli kesintiye uğratmış bulunuyor. Şimdi hareketimiz Olağanüstü Konferans sonrasına sığdırdığı politik ve örgütsel gelişme atılımını, eksikliği gitgide daha çok hissedilen bu temel alanda bundan böyle kesintiye uğramaması gereken adımlarla tamamlamak sorumluluğuyla yüzyüzedir.

"Komünistlerin kıvancı" ve yeni adımlara hazırlık

Ekim elinizdeki 82. sayısıyla birlikte altı yıllık düzenli illegal yayın yaşamını geride bırakmış oluyor. 63. sayıya kadar aylık periyodlarla çıkan *Ekim*, EKİM Olağanüstü Konferansı'nı izleyen 1 Ocak 1993 tarihli 64. sayısından itibaren ise 15 günlük düzenli periyodlar halinde yayın yaşamını sürdürdü.

Polis rejimi koşullarında ve tasfiyeci legalizmin genel bir eğilim olarak sola hakim olduğu bir dönemde, illegal bir yayın organını altı yıl boyunca tek sayı bile aksatmadan çıkarma başarısının önemi ortadadır. *Ekim*, yayın yaşamına başlarken, ihtilalci bir ideolojik perspektifin ürünü olarak verdiği sözc tüm iç ve dış güçlükleri yenerek, yaratılan engelleri çiğneyip aşarak sadık kalmıştır. *"İhtilalci bir proletarya hareketinin ve sınıf örgütünün gelişim ekseni olmak hedefiyle"*, illegal yayın yaşamını ısrarla sürdürmüştür. Zor olanı seçmiş, zoru başarmıştır.

Komünistler olarak kaynağı tümüyle ideolojik olan bu başarıdan kıvanç duyuyoruz.

Şimdi yeni bir sınavla karşı karşıyayız. *Ekim* şimdi yeni bir sınava hazırlanıyor. Türkiye devrimci hareketinin şimdiye kadarki pratiğinde değişmeyen bir kural var. Her legal siyasal yayın girişimi, varsa eğer illegal olanın tasfiye edilmesiyle sonuçlanmıştır. En iyi durumda, illegal olan işlevini yitirmiş, göstermelik hale gelmiş, yasak savma kabilinden çıkartılmıştır. Komünistler bugün artık *"illegal bir siyasal yayın organını hiçbir biçimde zayıflatmaksızın ya da ikinci plana düşürmeksizin legal bir yayının nasıl çıkarılabileceğini"* (MK iç yazışmaları, Ağustos '93) göstermek sorumluluğu ile yüzyüzedirler. Bir Merkez Yayın Organı olarak *Ekim*, zayıflamak bir yana, gerek içerik gerekse de biçim olarak daha kaliteli bir yayın çizgisine oturmak, yeri doldurulamaz olan işlevini güçlenerek sürdürmek sorumluluğuyla yüzyüzedir.

İdeolojik-politik perspektiflerine tutarlılıkla bağlı kaldıkları süreçe, önlerine çıkacak güçlükler ve omuzlarına binecek yeni yükler ne olursa olsun, komünistler bu sınavdan da başarıyla çıkacaklardır. Bundan kuşku duyulmamalıdır.

Ekim

1 Ekim '93

'94 Dönemeci

'93 yılını hareketimiz için bir yeni dönemin başlangıcı ilan etmiştik. Aradan geçen bir yıl, tasfiyeci tahribatla gelişme sürçlerimizin zaafa uğratıldığı bir dönemin gerçekten geride bırakıldığını, EKİM'in yeni bir dinamik gelişme dönemine girdiğini dost-düşman herkese yeterli açıklıkta göstermiş bulunmaktadır.

Şimdi yeni bir yılın başındayız. Önümüzde '94 yılı uzanıyor ve biz onu buradan hareketimiz için bir dönemeç yılı ilan ediyoruz. Ne anlamda? Yanıtı bir yıl önceki "Ekim'in Yeni Dönemi"nden aktarıyoruz:

"EKİM'in çıkışı gerçek bir iddia ve özgüvene dayalı idi. O kendisini I. Genel Konferansa ulaştıran ilk büyük gelişme atılımını buna borçluydu. Cüret etmiş ve başarmıştı. Buna gücü yetmeyenleri geride bırakarak ve dönüp bir an bile geriye bakmayarak... Şimdi EKİM yeniden, bu kez bizi partiye ulaştıracak bir perspektif ve ruhla, cüret edecek ve başaracaktır."

'93 yılının somut adımları ve gelişme birikimi gösteriyor ki '94 yılı partiye ulaşmada bizim için gerçek bir **dönemeç** olacaktır. Gelişme sürçlerimizin bugünkü düzeyi gözetildiğinde, olanaklarımız ve güçlüklerimiz birarada değerlendirildiğinde, '94 yılını bir parti yılı haline getirmek kuşkusuz kolay değil, bunu beklemiyoruz. Ne var ki, bu bir yıla sığdıracağımız çalışma, bu çalışmanın ürünü olacak gelişme düzeyi, bizi partiye bir hayli yakınlaştıracak, '94 yılını geride bıraktığımızda parti ile aramızda işin esasının halledilmiş olması anlamında, çok fazla bir mesafe kalmış olmayacaktır.

Girmekte olduğumuz yılın dönemeç yılı ilan edilmesinin anlamı budur. Bu bir iddia kuşkusuz. Fakat komünistler, '93 yılını "Ekim'in Yeni Dönemi" ilan ederlerken de, iddialı olmanın soyut değil fakat tümüyle somut bir nitelik olduğunu, iddianın kendini soyut sözlerde değil fakat "sağlam perspektiflerde ve onlara dayalı somut gelişme süreçlerinde ortaya koymak zorunda" olduğunu akılda tuttuklarını önemle hatırlatmışlardı. Bu bağlamda, '94 yılını bizi partiye ulaştıracak bir dönemeç haline getirebilmek, partiyle aramızdaki mesafeyi doğru değerlendirmek ve hareketin tüm güçlerini ve olanaklarını bu mesafeyi tüketecek bir biçimde planlamak ve harekete geçirmekle olanaklıdır. Bu bir doğru değerlendirme, öncelikleri isabetle saptama ve eldeki güçleri planlı bir biçimde yoğunlaştırma sorunudur.

Parti, proletaryanın gerçek öncüsü rolünü oynayacak, eylemiyle bu sıfata hak kazanacak devrimci sınıf partisi, komünistlerin öznel bir zorlaması değil, fakat sınıf hareketinin gerçek ve bugün için son derece acil bir ihtiyacıdır. Sınıf hareketi mücadele isteğini ve potansiyelini yıllardır göstermekte, fakat içine sıkışıp kaldığı dar zemini parçalama, devrimci politik kanallara akma gücünü bir türlü gösterememektedir. Onun her çıkışı, her özel direnişi ya da her genel eylem dalgası, devrimci önderlik boşluğunun açmazlarıyla yüz-

yüze kalmaktadır. Ya sonuçsuz, ya da daha da kötüsü, mevzi direnişlerde olduğu gibi, yıkıcı moral sonuçlar yaratacak biçimde yenilgilerle yüzyüze kalmaktadır.

Her zaman böyle olmayabilir, fakat bugünün Türkiye'sinde sınıf hareketinin ileriye sıçrayamaması ile yaşadığı devrimci önderlik boşluğu arasında kopmaz bir ilişki vardır. Sınıfın kendiliğinden hareketi yıllardır ortaya önemli olanaklar çıkarmış, fakat bu olanakları değerlendirebilecek, işçilerin hoşnutsuzluğuna ve öfkesine yeni kanallar açacak bir devrimci siyasal çaba, bir önderlik yeteneği ve kapasitesi ortaya konamamıştır. Sınıf hareketinin temel sorunu tam da budur.

Fakat komünistlerin bir çok kere tekrarladıkları gibi, bugünün Türkiyesi'nin "sorun"u da yine burada odaklanmaktadır. Türkiye işçi sınıfı nesnel toplumsal varlığı ile toplumda özel bir ağırlığa sahiptir. Fakat bu bir politik ağırlığa dönüşemediği ölçüde, sonuç, siyasal süreçlerde bir tıkanma ve yozlaşma olmaktadır. Açmazlarına ve sonu gelmez çok yönlü bunalımına rağmen düzenin bugünkü gücü, işçi sınıfının güçsüzlüğünden, onun bağımsız politik bir kuvvet olamamasından kaynaklanmaktadır. Kürdistan'daki devrimci süreci zorlayan, gelişimini zora sokan ve onu belli risklerle yüzyüze bırakan da yine bu aynı zaaftır.

Devrimci siyasal mücadelenin temel sorunu sınıf hareketinin politik kuvvetini ortaya koyamamasıdır. Sınıf hareketinin temel sorunu ise, devrimci bir önderlikten, politik ve örgütsel gelişimini kolaylaştıracak ve hızlandıracak gerçek bir öncü müdahaleden yoksunluğudur. Bugünkü koşullarda parti sorununun hayati önemi bu ihtiyaçta odaklanmaktadır. Bu, devrimci siyasal mücadelede gerçek bir mesafe katetmenin çözücü, dolayısıyla kavranacak halkasıdır.

Komünistler olarak, gelenceksel devrimci harekete egemen halkçı demokratik kimlikle hesaplaşarak ve sınıfın sosyalist önderlik ihtiyacını karşılamak iddiasıyla siyasal mücadele sahnesine çıktık. Doğal olarak başından itibaren en acil sorun parti kimliği kazanmaktı. Bugün 6 yılı geride bırakmış bulunuyoruz. Yazık ki, henüz bu ilk temel adımı atabilmiş değiliz. Bunun ortaya çıkış koşullarımızla ve kuşkusuz bizi çevreleyen iç ve uluslararası koşullarla yakın bir ilişkisi var. Fakat aynı ölçüde kendi öz zaaf ve yetersizliklerimizle de yakın bir ilişkisi var.

Hareketimizin gelişme süreçlerini bir çok kere değerlendirdik ve bunların neler olduğunu her seferinde irdeledik. Kuşku yok ki, bunlar içinde en büyük önemi taşıyanlardan biri, hareketimizin yaşadığı önderlik zaafiyeti olmuştur. Dünyada ve Türkiye'de geride kalan tarihsel dönem ile içinden geçmekte olduğumuz tarihsel evrenin özelliklerini ve sorunlarını doğru değerlendiren, görev ve sorumluluklarımızı bunun içinde kavrayan, ve bunu, bir eylem, bir yaratma ve varetme iradesi olarak ortaya koyabilen, bu çerçevede dönemin tüm güçlüklerini göğüsleyebilen bir önderlik ekibine sahip olamamak olmuştur. Geride kalan yıllar içinde hareketimiz bir dizi "yönetici" çıkarmış, fakat yazık ki, hareketin gelişme ihtiyaçlarına yanıt verebilen birleşmiş ve kenetlenmiş gerçek bir önderlik ekibi çıkaramamıştır. Yönetici olma hakkı ("hukuk"u) kazanıp da hareketin önderlik ihtiyacına yanıt verebilen bir kişilik ve kapasite ortaya koyamayanlar, her zaman gelişme süreçlerini tıkayan bürokratik engellere,

giderek bunalım öğelerine dönüşürler. Son derece elverişsiz koşullarda ortaya çıkan ve ilerlemeyi kolaylaştıracak olumlu bir geçmiş birikim d[illegible]ralamayan EKİM, bu önderlik zaafiyetinin olumsuz etkilerini ve tasfiyeci sonuçlarını yaşamak durumunda kaldı. Olağanüstü Konferansımızın gündemini çok büyük ölçüde "EKİM'de Önderlik Sorunları" tartışmasının oluşturması bu açıdan şaşırtıcı değildir.

Fakat eğer bugün EKİM'in bir dönemi gerçekten geride bırakabildiğini söylüyorsak, bu, ifadesini her şeyden önce, harekctimizin nihayet anlaşmış ve kenetlenmiş bir önderlik ekibine sahip olma olanağını yakalamış olmasında bulmaktadır.

Tam da bu sayede, EKİM, I. Genel Konferansını izleyen dönemde sarsıntı geçirmiş olan iç ideolojik birliğini daha ileri bir düzeyde yeniden kurmuştur. Moral gücünü, iddialı kimliğini, misyon bilincini yenilemekle kalmamış, onu geçmişle kıyaslanmayacak ölçüde güçlendirmiştir de. Bugün saflarımıza son derece iyimser, güçlü, başarma azmi dolu bir ruh hali egemendir. Bu, sorunlarımızın bittiği değil (sorunlar kolay kolay bitmez), fakat onların üstesinden gelme iradesinin varlığı anlamına gelmektedir.

Tasfiyeci tahribat dönemini izleyen son bir yıllık pratik gelişme bilançosu bu olguyu somut olarak da kanıtlamaktadır. Şu son bir yılda EKİM adeta yeniden yapılanmıştır. Örgütsel oluşum ve gelişme, alt yapı, iç yaşam, çalışma tarzı, siyasal faaliyet kapasitesi vb., tüm alanlarda bu böyledir. Bir il hariç (Zonguldak) tasfiye edilmiş çalışma bölgeleri yeniden örgütlenmiş, dahası bugüne dek ulaşamadıkları bir faaliyet kapasitesine kavuşturulmuşlardır. Hareketimizin gelişme sürecinde hep özel bir yer tutmuş olan MYO ile örgüt arasındaki bütünleşmede önemli mesafeler katedilmiştir. Yayın periyodu 15 güne indirilmiş ve bir yıllık süre içinde bu tam bir düzenlilikle sürdürülmüştür. Daha da önemlisi dağıtımı beş yıl boyunca hiçbir zaman bini aşmamış olan *Ekim*, bugün yurtdışı satışı hariç 4 bini bulan bir tiraja ulaşmıştır. Bu bir yıl içinde altıya katlanan bir gelişme demektir ve gerçek bir ilerleme ifadesidir. EKİM artık devrimcilere ve ileri işçilere yaygın olarak ulaştırılmaktadır. (Orta vadede bunun olumlu sonuçları görülecektir.) Dikkatler sınıf çalışmasında yoğunlaşmış, fabrika çalışmasında mesafe almak il örgütlerimiz için özel bir kaygı ve ısrarlı bir çaba halini almıştır. Örgütsel gelişmedeki mesafe ve illegal temelin güçlendirilmesi, legalitenin de etkin kullanılmasını kolaylaştırmış, hareketimiz özellikle İstanbul'da legal araçlarla seçilmiş birimler üzerinden işçi kitlelerine seslenme olanağı elde etmiştir. Buna saflarımıza artan sayıda yeni insanın katılması, gençlik çalışmasına sonuç alıcı bir müdahalenin ilk adımları ve başka bazı somut gelişme adımları eklenebilir.

Bununla birlikte tüm bunlar yeni gelişme sürecinin sadece bir ilk basamağı sayılmalıdır. Bu adımların kendi içindeki öneminden çok, bunların hazırladığı, koşulladığı ve kolaylaştırdığı yeni gelişme sürecidir asıl önemli olan. Bu ise henüz önümüzde uzanan dönemin sorunudur. '94 yılını iyi değerlendirmenin, onu gerçekten kazanmanın, hareketimizin gelişmesinde ve öncü parti niteliğine ulaşmasında gerçek bir dönüm noktası haline getirmenin önemi de, burada ifade bulmaktadır.

Önderlik sorununun belirleyici rolünü ve önemini saklı tutarsak, başarımızın

temel koşulu, ideolojik kavrayışı derinleştirmek, örgütte bir bütün olarak ideolojik düzeyi yükseltmek, ideolojik birliği pekiştirmektir. İdeolojik zayıflığın ve bunun kaçınılmaz ürünü olan ideolojik dağılmanın hareketimizin gelişme süreçlerini hangi sorunlarla karşı karşıya bıraktığını, tasfiyecilik olayı yeterli açıklıkta göstermiştir. Bu olumsuz deneyimi hep gözönünde bulundurmalıyız.

Tüm olumlu grafiğe ve somut gelişme göstergelerine rağmen, bugün halen bir toparlanma süreci içindeyiz. Bu hala uğraşmamız ve altetmemiz gereken çok sayıda sorunun varlığı demektir. Kısmi başarılar her zaman bir kendinden memnuniyet ruh hali ve bunun ürünü bir rehavet yaratır. Bu en büyük tehlikedir. Hiçbir biçimde gevşememeli, tersine işi her zamankinden daha sıkı tutmalıyız. Örgütsel gelişme ve yetkinleşmeye her türlü özeni göstermeyi sürdürmeliyiz. Sınıf çalışması ile örgütsel gelişmemiz organik bir süreç olarak kaynaşmalıdır. Örgütsel gelişmeyi, bu gelişme içinde kadrolaşmayı, sınıf içinde siyasal çalışmadan ayrı ele alamayız. Sınıfın hiç değilse en ileri kesimleriyle kaynaşmada mesafe alamadığımız sürece, gerçek manada bir devrimci sınıf öncüsü olmaya hak kazanamayız. Bize gerekli olan, sosyalizm ile sınıf hareketinin cisimleşmiş birliğinin bir ifadesi, bu tarihsel sürecin bir ilk adımı olacak olan bir partidir. Geleneksel devrimci harekete egemen küçük-burjuva parti anlayışını ve pratiğini gerçek manada aşmak da ancak böyle bir parti yaratmakla sonuçlanmış ve kesinleşmiş olacaktır.

Yeni dönemde özel önem taşıyan bir öteki sorun, illegal çalışmayı artık yeni bir düzeyde, daha etkili araçlar ve daha zengin biçimlerle sürdürülebilen bir legal çalışma ile birleştirebilmektir. Bunda çok geç kaldığımızı biliyoruz. Fakat bu gecikmişliğin gerisinde tam da illegal bir örgütsel temel yaratmadaki gecikmişlik vardır. Zira bu ikincisinde, illegalitede az çok bir mesafe almak, ilkini (legal çalışmayı) doğru ve etkin bir biçimde sürdürebilmenin zorunlu önkoşuludur. Bu gözden kaçırıldımı, sonuç (sol hareketle hep görüldüğü gibi) legalizm ve tasfiyecilik olmaktadır.

Son bir yılda örgütü oturtmak, MYO'yu güçlendirmek ve örgütle bütünleştirmek doğrultusunda atılan adımlar, legal çalışmayı daha etkin bir biçimde gündeme almayı da olanaklı kılmıştır. Bugün bu alanda etkin bir faaliyet ortaya koymak, artık hareketimizin gelişmesinin olmazsa olmaz koşullarından biri haline gelmiştir.

Devrimci hareket tasfiye sürecini yaşamaya devam ediyor. Tasfiyeciliğe karşı mücadele önümüzdeki dönemde yeni bir içerik kazanacaktır. Zira küçük-burjuva demokratizmi sınıf hareketinin gelişimini bozup sınırlayan rolü ile sahnededir. Tasfiyeciliğe karşı mücadele bugün artık bu kanaldan sınıf hareketine yaratılan engelleri de parçalama mücadelesidir bizim için. Tasfiyeci eğilime karşı mücadele, öte yandan, dünün ve bugünün birikimi olan ve bugün çeşitli devrimci grupların saflarında bulunmakla birlikte ileriye çıkma potansiyeli taşıyan devrimci öğeleri kazanma mücadelesidir bizim için.

Ekim
1 Ocak '94

Bir dizgi hatası nedeniyle yerinde çıkmayan sayfa 49'un devamı:
...ve sosyalist kuruluşu da bu her anlamda dar zemine sığdırmak eğilimi gösterdiklerinin nesnel-tarihsel ortamını bir parça açıklar.

"Hareketimizin gerçek durumuyla az çok tanışıklığı olanlar, Marksizmin geniş bir biçimde yaygınlaşmasının yanında, teorik düzeyin belli ölçüde düşmekte olduğunu görmemezlik edemezler. Pek çok insan, çok az bir teorik eğitimle, hatta hiç eğitilmeden, hareketin pratik önemi ve pratik başarıları yüzünden, harekete katılmışlardır. Bundan Raboçeye Dyelo'nun, bir zafer havasıyla Marx'ın şu sözlerini aktarırken nasıl patavatsız olduğunu değerlendirebiliriz: "İleriye doğru atılan her adım, her gerçek ilerleme, bir düzine programdan daha önemlidir." Teorik kargaşalık döneminde bu sözcükleri yinelemek tıpkı bir cenazede yaslılara "gözünüz aydın!" demeye benzer. Üstelik Marx'ın bu sözleri, içeriğinde ilkelerin formülasyonundaki seçmeciliği şiddetle mahkum ettiği, Gotha Programı konusunda yazdığı mektuptan alınmıştır. Eğer birleşmek zorundaysanız, diye yazıyordu parti liderlerine Marx, hareketin pratik amaçlarını karşılayacak anlaşmalara girin, ama ilkeler konusunda herhangi bir pazarlığa izin vermeyin, teorik "ödünler" vermeyin. Marx bu düşüncede idi, ve hala aramızda -onun adına- teorinin önemini küçümseme yolunu arayan kimseler var!

Devrimci teori olmadan, devrimci hareket olamaz. Moda halinde oportunizm övgüsünün, pratik eylemin en dar biçimlerine delicesine bir kapılmayla elele gittiği bir zamanda, bu düşünce üzerinde pek güçlü olarak direnilemez. ..."

"... Bu dönemin karakteristik özelliği, bazı mutlak hayranlarının pratik çalışmaya küçümseme ile bakmaları değildir, tam tersine, küçük çapta pratikçilikle teoriye karşı tam bir umursamazlığın bileşimidir."

Lenin
Ne Yapmalı

70.000 TL (KDV DAHİL)